

Liber Ludgeri in Markum

De decem preceptis in generali.

Liber discipuli De eruditione christifidelium Incipit.

De decem preceptis in generali.

Sis ad vitam ingredi. serua mandata dei Matthe. xix. In verbis positus ostendit christus cuiuslibet homini viam vite eterne. cum dicit **S**is ad vitam ingredi etc.

Sciendum quod precepta sunt pre omnibus in timore diligenda cum summa diligentia seruanda **U**n ps. idolo dilexi mandata tua super aurum et topazion **E**t hoc propter decem causas **P**rima causa est. quia faciunt obseruatores suos amicos dei **U**n Job. xiiij. Vos amici mei estis si feceritis que precipio vobis. **N**ec hoc est parum quia deo seruire est regnare. **Q**uantum bonum cedit homini cum non solum sit seruus regis celestis. sed etiam amicus regis eterni **E**ccl. vi. Amico fideli nulla est comparatio. sed christus est fidelissimus amicus. **U**nde **A**risto. pri. rhetori. ostendit quod sit verus et fidelis amicus dicens Amicus est qui operatur alteri que putat sibi esse bonam hoc propter illum **D**odo hoc manifeste plenissime inuenitur in christo. qui nobis quotidie benefacit ex sua bonitate et misericordia et hoc propter nostrum bonum. quod bonis nostris nihil indiget **U**nde ps. Bonorum nostrorum non indiges. **I**do discite et sapienter faciunt qui querunt quomodo amorem et amicitiam dei possunt acquirere. sed hoc fit in obseruatione preceptorum. ut patet in auctore Job. per allegata. **S**ed quales amici et sanguinei erunt obseruatores preceptorum dei **R**espondeo quod precepta faciunt obseruatores attinentes esse

do quasi omni genere attinentie **U**n Mat. xij. Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui in celis est. ipse meus frater et soror et mater est **F**rater vel soror christi est quod coheres **Q**uasi mater christi est bona mulier que mandata obseruat. quod coronatur sicut mater christi. que regina celorum et terre est **U**n Luc. 8. Mater meam fratres mei sunt qui verbum dei audiunt et faciunt. **S**ecunda causa. quia homines ad hoc a deo facti sunt ut mandata eius custodiant. **U**n optimus quod homines seculares et communes possunt facere in mundo isto secundum suum statum videtur habere esse **U**n in puer. Nil melius quam attendere rei mandatum dei etc. quod hic est finis hominis **U**n **A**risto. vi. topicorum **F**inis in quoque genere est optimum et cuius gratia sunt alia **U**n **E**ccl. vi. Time deum et mandata eius obserua. hoc est omnis homo. id est propter hoc siue ob hoc est omnis homo **U**n **B**ern. Si hoc est omnis homo sine hoc nihil est omnis homo **N**ihil inquam in valore est homo sine obseruatione preceptorum **Q**uia aliqua res fit ad aliquod opus et quoniam illud non consequitur. tunc fit illa res inutilis et destruitur **S**ic homo qui factus est ut mandata seruet quoniam precepta dei seruari noluisset. destruitur morti dignus fuit **U**n iustissima fuit illa sententia **S**en. ij. Quicumque die contemderit ex eo. morte morietur. sic dicitur cuiuslibet hominis. **Q**uicumque die preceptum aliquod transgredieris. morieris **U**n **B**ern. Dignus plane est morte qui tibi dominus ihesu rehusat viuere **E**x quo homo factus est ad hoc ut precepta dei impleat. tunc non potest meliorem thesaurum sibi in mundo isto thesaurizare quam mandata dei seruari **E**ccl. 29. Pone thesaurum tuum in preceptis altissimi et perderit tibi magis quam auxilium **T**ercia causa que nos debet mouere est quod desunt ea multum et stricte seruari **U**n ps. Tu mandasti mandata tua custodire nimis. **P**rouer. 7. Legem meam quasi pupillam oculi tui custodi **P**upilla diligenter seruat eo quod ledit de facili et valde periculosum est. **F**acilius autem ledit lex dei quam pupilla. quod sola voluntate. **L**edit etiam periculosius. quod melius esset homini oculum erui

A i

ceptis

in generali.

nus magis e q̄ mors. laborauerūt em̄
 in p̄sentivita vt vīuerēt i eternū. **Unde.**
p̄s. Preciosa i p̄spectu dñi mors sc̄tōrū
 ei⁹. **Octava cā** ē q̄ nos debet moue/
 re ad obfuaōem mādator. **Q̄** mādā
 ra dei st̄ leuia. **h̄ p̄ p̄ma Job. v.** Hec
 ē charitas dei vt mādāta ei⁹ faciam⁹ z
 mādāta eius ḡuita nō sunt. **Uñ Aug⁹.**
Mādāta dei alleuiāt suos opatores z
 faciunt eos agiles sic p̄ne auē p̄nātā.
Hoc at̄ fit p̄ charitatē hoīs; quā h̄z
 ad deū. **Uñ amātī** n̄bil ē difficile. **Itē**
 sunt suauia. **Uñd p̄s.** Et dulciora sup
 mel z fauum. **Mat̄. xi.** Iugum enim
 meum suauē est. z onus meuz leuē. **Itē**
 sunt sc̄tā. q̄z n̄bil iniquum continēt. nec
 repudiari dignum. **Roma. 7** Lex qui
 dē sc̄tā. z mādātum sc̄m̄ z iustum z bo
 num. **Ex** h̄is p̄z q̄ nulli melius ē i h̄ac
 vita q̄ hominī qui deo fuit z virtuosaz
 vitā ducat. **Unde Aristol. 9.** ethicozuz
Virtuositas beatissima est vita. **Uñd**
 etiā **Bregio.** in moralibus. Absit q̄ tan
 ta sit delectatio in vitis quāta in virtuti
 bus. **Unde etiā Chrysolto.** sup **Joan**
nem Sicut malicia etiā ante gehennā
 eos qui h̄ic ea partiapāt cruciari p̄sue
 uit. ita virtus etiā ante regnum eos q̄
 cā h̄ic operatur preparat voluptati: cū
 spe optima z delectatione perpetua vi
 uere faciēs. **Non** cā est q̄ obseruato
 ribz suis multiplices b̄ndictōes cōferūt
 q̄ d̄s eis pmisit vt habet **Deutero. 28.**
Si audieris voces dñi dei tui vt facias
 sc̄zope atq̄z custodias sc̄z mēte oīa man
 data eius. faciet te dominus deus tu⁹
 excelliorē cunctis gētibz q̄ versantur i
 terra. **Veniēt**q̄z sup te vniuerse b̄ndicti
 ones iste. z app̄hēdēt te id ē circū dabūt
 te vndiq̄z. **Si** tamen p̄cepta ei⁹ audi
 eris. benedictus tu in ciuitate. id est in
 ecclesia p̄sentī. z benedictus in agro.
 id est exercitio laboris **Benedictus** fru
 ctus ventris tui. id est cogitationes: **Et**
 fructus terre tue. id est exercitium corpo
 ris. fructusq̄z iumentozum tuozū. id est

quinq̄ sensuū: **Benedicta** horrea tua
 id est virtutum custodia. **Benedicere** re
 liquite tue: id est bonay voluntas quere
 manet post opera tua. **Benedict⁹** eris
 ingrediens. id est in eccliam p̄sentez p̄
 fidem. z egrediens de p̄sentivita **Da**
 bit dominus inimicos tuos. id est de
 mones qui consurgunt aduersuz te. cor
 ruentes in conspectu tuo. **Abundare** te
 faciet dominus omnibus bonis: si ta
 men audieris mandata domini dei tui
 z custodieris ea z feceris: ac non declina
 ueris ab eis nec ad dexteraz nec ad sinī
 stram. nec secutus fueris deos alenos.
Decima causa est. quia obfuaōres
 suos a multiplicibus maledictionibus
 p̄seruant. quas deus transgrediētibz
 minatur. **Unde Deute. xxviiij.** Quod
 si audire nolueris vocem domini dei tui
 vt custodias et facias omnia mandata
 eius que ego precipio tibi: venient sup
 te omnes maledictiones iste z app̄hēn
 dent te. **Maledictus** eris in ciuitate. id
 est in ecclesia p̄sentī. **Maledictus** in
 agro. id est in exercitio laboris. **Male**
dictus fructus ventris tui. id est cogita
 tiones **Et** fructus terre tue. id est exerci
 tium corporis. **Maledictus** eris i gre
 diens in hanc vitam. **Et** egrediēs sup
 ple de hac vita. **Dit**ter domin⁹ super
 te famem z esuriam propter adinuentio
 nes tuas pessimas in quibus reliquisti
 deum. **Percuriat** te dominus egestate
 febre. ardore. z frigore **T**ra det te domi
 nus corruentem ante hostes tuos **S**it
 q̄z cadauer tuuz in escam cunctis vola
 tilibz celīz bestijs terre. id est demoni
 bus. **Et** non sit qui abigat. **Et** venient
 super te omnes maledictiones iste. z p̄
 sequentes app̄hēndent te donec intel
 reas: qui non audisti vocem dñi dei tui
 nec seruaisti mandata eius. **Hoc** idem
 probat p̄s. cum dicit. **Maledicti** q̄ dei
 clinant a mandat⁹ tuis. **B** **Ne**
 aut̄ obliuiscamur p̄cepta dei. idō st̄ no
 bis scripta in triplici parte corporis. vi/
 A 2

De decem preceptis

delicta in manibus. propter decem digi-
 tos manuum In pedibus: propter decem articu-
 los pedum. Et in ipsis sensibus. propter quinque
 sensus exteriores. et quinque interiores. Ideo autem
 scripta sunt in predictis tribus partibus ad designandum
 quod precepta diuina duntaxat regulari in nobis
 manuum operationum: ne in operibus nostris diuina
 precepta faciamus. Dirigere gressus affectu
 ne precepta diuina transgrediamur. Et moderari
 sensus et motus uersatorem. ut in omni
 conuersatione exemplum nostre sanctitatis pro-
 tendamus. Et nota quod decem precepta fuerunt
 data moysi in duabus tabulis septadigito dei.
Ceterum in prima tabula fuerunt
 tria prima precepta per que homo ordiatur
 in deum. In secunda alia septem precepta
 per que homo ordinatur ad proximum. Et
 ista omnia precepta ex eorum impletio salutem
 feram originaliter emanant a radice chari-
 tatis tanquam a fontali principio. Et in
 ipsam ultimam ordinantur tanquam in fi-
 nem et terminum completiuum. **U**n-
 de apostolus **Roma. iij.** Plenitudo legis est dilectio:
 quod sic patet. Nam precepta per metabile emanant
 a dilectione dei. et ostendunt nobis quomodo
 nos habere debemus ad deum. Et primo corde.
 quia credere in unum deum debemus. et hoc tangit
 in primo precepto. Non adorabis deos alienos. **S**e-
 cundo quomodo ore et hoc in secundo precepto.
 Non assumes nomen. etc. **T**ercio quomodo in opere: et hoc in tercio
Sabbata sanctifices. Sed alia septem emanant
 a dilectione proximi: et per illa septem
 precepta scilicet tabule homo ordinatur ad
 proximum: et hoc duobus modis. **P**ri-
 mo quidem in beneficia ut bona que homo potest
 proximo faciat vel impendat. Et sic est preceptum
 quartum. Non ora patrem et matrem. In quo
 precepto secundum **Augustinum** implicat omnes
 acerbos uolentie proximo impendendos. **S**e-
 cundo in innocentia ut nihil iniuste sibi
 inferat: nec in aliquo sibi noceat. **P**ro-
 ximo autem potest inferri triplex nocumen-

tum: puta cordis: oris: et operis. **O**pe autem
 nocet quis primo. **P**rimo quod dicitur in psal-
 mo propria: et hoc prohibet quintum preceptum
Non occides. **S**ecundo in persona conuicta
 et hoc prohibet sextum preceptum. **N**on mecha-
 beris. **T**ercio in exteriori suba: et hoc pro-
 hibet septimum preceptum. **N**on furtum facies
Nocumentum autem oris prohibet octauum
 preceptum. **N**on dices falsum testimoni-
 um: ubi secundum **Augustinum**: implicite prohi-
 betur omne noocumentum oris respectu pro-
 ximi. **T**ercium noocumentum est cordis ut
 quando quis cogitat mala contra proximum
 et hoc prohibet in nono. **N**on concupisces
 rem proximi tui. Et in decimo. **N**on con-
 cupisces uxorem proximi tui.

De primo precepto

Primum preceptum Non adora-
 bis deos alienos. Quod quidem
 preceptum Christus expressit **M**atth. 4
Dominum deum tuum adorabis: et illi soli ser-
 uies. In quo deorum pluralitas excludit
 et unus solus deus colendus ostendi-
 tur. Quod tamen expressit per **D**euteronomio:
 vi. ubi dicitur **A**udi israel dominus deus unus:
 deus unus est. **S**ciendum autem
 quod primum preceptum tangit fidem: quia
 fides est fundamentum omnis boni: unde
 apostolus **Fundamentum aliud nemo**
 potest ponere preter illud quod positum
 est: id est fides Christi. **U**nde **Augustinus**
Fides est bonorum omnium fundamentum:
Fides est humane salutis initium: sine
 hac nemo potest ad filios dei numerum pro-
 uenire. **H**oc etiam patet per **Bernardum**
 qui dicit **Nemo liberatur a damnatione**
 que facta est per **Adam** nisi per fidem do-
 mini nostri iesu Christi. **U**nde **Apostolus ad**
Hebr. xi. Impossibile est sine fide place-
 re deo. **U**nde **Bernardus** de partibus
 veteris testamenti dicit **M**ulti ante sal-
 uatoris aduentum deum omnipotentem
 timentes: et diligentes sue salutis gratiam
 summam permissorem: credentes in permissi-

concordantiam perantes certissimam
 peccata in castitate expectant
 sine. Ergo scilicet Augustinus
 ad corinthios est fide integra
 videretur. Non adorab deos
Ceterum quod scientia quod
 a multitudine dominorum
 intelligitur. **E**t per
 unum peccatum hoc unum
 baptisum qui conuenit
 nationis. **U**nde **Iob**
 manus fuerit ex aqua
 potest in mare in regni
 is. **Q**ui crediderit
 saluus erit. **Q**ui uero
 dormauerit. **S**ciendum
 creditur quod extra fide
 saluus est. **U**nde **Ieremias**
Solius in se uoluntatem
 manentem. alij hoies e-
 meris. **Q**uare de pu-
 eris non uoluerunt qui deo
 non uoluerunt equales:
 sic. **E**rratio uoluntis qui
 bene calpam originab
 lem. tam iudicium quod
 sine capitulo deo
 roium de iudicium
 dant. id est puatoris
 non per am. **S**alus. id
 lem. **U**nde quare uer-
 et infidelium iudicium
 primum. **R**espondeo
 sola scilicet non licet.
 omnes dilectionis per
 dem filiope parente
Concordat etiam **B**er-
 nardus. **U**nde quare
 iudicium uoluntatis
 laret. **U**nde **Augustinus**
 salam opinionem de fi-
 lis inueniunt. vel se
 sacramentis vel de sa-
 les heretice comunic
 tur extra de hereticis.
 non uoluerunt quia loqu

precepto

one fideles. sperantes certissimū redem-
 ptorem i hac fidez expectatione saluati
 sunt. Ergo scdm Augustinū. De 2° vn^o
 adorandus est fide integra z non ficta.
 vnde dicit. Non adorab deos alienos
Circa quod sciendū q hoc preceptū
 a multiplicibz hominibz multiplicif
 trāsgredit. **E** **P**rīmi q trāsgredi
 untur pceptum hoc sunt infideles non
 baptisati. qui continue sunt in statu dā
 nationis. **U**nde **Joh. iij.** Nisi quis re-
 natus fuerit ex aqua z spiritus sancto. nō
 potest intrare in regnū dei. **E**t **Marci**
16. Qui crediderit z baptisatus fuerit
 saluus erit. Qui vero non crediderit. cō-
 demnabitur. **S**ciendū q hoc firmiter
 credēdū ēq extra fidē catholicā nullus
 saluaf. **H** 2° figurā hēm^o i archa **Noe.** i
 q solūmō tpe diluuij octo hoies in vita
 manserunt. alij sioibus extra archā sub-
 mersis. **Q**uerit de pueris iudeorum z
 christianorum qui decedūt sine baptis-
 moytrum sint equales. **R**espōdetur q
 sic. **E**t ratio huius quia solūmodo ha-
 bent culpam originale z nullā actua-
 lem. tam iudeorum q christianorum q
 sine baptismo decedunt ad limbū pue-
 rorum descendunt z ibi habebūt penaz
 damni. id est puationem visionis dei. z
 non penam sensus. id est penam sensibi-
 lem. **I**tem querit vtrū pueri iudeorū
 z infideliz inuitis parentibus sint ba-
 ptizandi. **R**espondeo scdm **Thomā**
scda scde. q. x. non licet. **S**z quādo ad
 annos discretōis perueniūt. possunt fū-
 dem suscipere parētibz etiam inuitis
Concordat etiam **Buil.** **S**cienduz ta-
 men q si quis in articulo mortis puerū
 iudeorū baptizaret. statim ad celū euo-
 laret. **S** **S**cdi sunt heretici. qui
 falsam opinionē de fidez de eius articu-
 lis inueniunt. vel sequuntur. vel etiā d
 sacramentis vel de sacra scptura. **E**t ta-
 les heretici excōmunicati sunt. vt habe-
 tur extra de hereticis. **S**igna aut here-
 ticorum sunt quia loquunt contra pote-

statem platorum ecclesie. quam christ^o
 eis cōtulit dicens eis in apostol suis. vt
 habetur **Matth. 18.** Quodcūqz liga-
 ueris sup terrā. erit ligatum z in celis. z
 quodcūqz solueris sup terrā zē **S**ed
 tales heretici excōmunicatōes z sentētī-
 as prelatorum paruipendunt z contenz
 nunt **I**tem loquuntur quandoqz ptra
 sacramētum matrimoni. **I**tes ptra ba-
 ptismum. penitentiam. z pfectionem. d
 quibus modicum curant. **I**tem paruī
 pendunt ordinatiōem sancte eccle dei i
 ieiunijs. in festiuitatibus. z sic de alijs.
 z tales non sunt fouendi. quia ipsi cum
 fautoribus sunt omnes excōmunicatī
 vt patet extra de hereticis **E**xcōmuni-
 camus. **T**ercij qui dubitant de fide
 z tales solent dicere. si sic ē vt scptura dē
 cit z tides catholica tenet magnum qd
 est z non em contradicunt simplicif scri-
 pture z fidei. sed tamen non firmiter cre-
 dunt. z tales si sic decedunt. damnabū-
 tur. quia fides christiana debet esse for-
 tis in homine. vt si etiam angelus d ce-
 lo descenderet z aliam fidem pdicaret. si
 bi credēdum non esset. vt patet p **Apo-**
stolum ad Gal. p. **S**ed hoc non est in-
 telligendum de his qui temptantur cū
 amaritudine cordis de fide. tales resiste-
 re debent. **Q**uia scdm **Gregoriū** in pa-
 storali. **H**umanū est in corde temptati-
 onem perpeti. demoniacū vero est in tē-
 tationis certamine superari. **S**ciendū
 q sacramētum confirmatōis dat in frō-
 te. vt quilibet christianus libere audiat
 nomen christi confiteri. etiam si propte-
 rea mori deberet maxime ppter ista que
 sunt de necessitate fidei. **U**nde ad **Ro-**
ma. x. **C**orde creditur ad iusticiam. ore
 aut confessio fit ad salutum. **E**rgo quē
 fidem obseruare volunt solum in cor-
 de. z ore non audent confiteri. tales sine
 dubio p hanc occultatōez fidei dānant
S **Q**uarti sūt q articulos fidei
 addiscere negligunt cū possint z debeāt
 eos scire. **Q**uilibet em christianus cūz

E De primo

ad annos discretionis peruenerit. tene-
tur discere scire symbolū ap' loz nisi eēt
impossibilitas ingenij sic q' nullo modo
addiscere possit. Ergo qui articulos fi-
dei friuolez ex cōtēptu addiscere nolle
cum addiscere possit. mortaliter pecca-
ret. z tali non ē ministrandū sacramētū
eucharistie donec addiscat. Unde ad
remouendum impedimentuz predictuz
statuerunt iura q' tenent docere patri-
ni filios suos spūales symbolū z oratio-
nem dñicam si parentes in hoc negligē-
tes sunt. vt patet p' decretuz Augu. qd
ponit de p'secra. dist. 4. **Q**uinti sūt q'
fidem p'sumptuose scitari volūt z nihil
credere nisi qd possit eis ratōe liquida
demonstrari q' plerūq' in errore labunt
z tales mortalit' peccant z meritū fidei p-
dunt. Quia fm Grego. Fides non ha-
bet meritū vbi hūana ratio p'bet experi-
mentū. **U**nd' hanc p'sumptuosam p-
scrutatōem dehortat' Sapiēs Eccl. 3.
Altiora te ne q'sierz. z fortiora te ne scru-
tar' fuerz. Quia q' scrutator est maesta-
tis opprimit a gloria. Bernard'. Fide
p'sumptuose scrutari temeritas ē. Cre-
dere pietas ē. Noscere vero vita eterna
ē. Impossibile ē em' fidem p' rōem p'scu-
rari. Unde Grego. in omel. q'daz. Fi-
des est earum rerum que apparere non
possunt. q' ergo apparēt. fidē non habēt
sed agnitōem. **S**exti sūt q' inspectio-
nes sortilegas faciunt z diuinatōib' in-
tendunt. **U**t aut' appareat qñ act' diui-
natōis sit mortale vl' veniale peccatum
Tūc sciendū scdm Henricū de firma-
ria. q' actū diuinatōis z sortilegij quis
potest exercere **P**rimo modo credens p'
illū actū realit' asseq' quod intēdit. puta
alicui' amorē. vl' furti reuelatōez. vl' fu-
turi euētus p'cognitōem. **S**icut q's cuz
q' contrahere debeat. z sic mortalit' pec-
cat z ē grauissimū p'ccm. **S**ecdo licz nō
credat p' actum illū realit' asseq' qd intē-
dit. tamē vult curiosē experiri vtz aliqd
efficacie sit in tali actū an non. z hoc ite-

rum est mortale licet non ita graue sit si-
cut ē primum. **E**t ratio est. quia talis ē
dubi' z fluctuans infide catholica post
q's contra veritatem z firmitatem fidei
catholice p'ponit experiri talia que scit
et scire debet per fidem catholicam esse
reprobata **T**ercio mō si ex sola
leuitate vl' simplicitate s' exercet. nihil
tamen credens in hoc esse virtutis z ef-
ficacie. nec etiam experiri intendit an in
hoc efficacia aliqua existat sed solum ex
leuitate z simplicitate hoc facit. hoc so-
lum videtur veniale peccatum maxime
quantum ad laicos. **S**ed quantum ad
clericos qui tenentur scire hoc in iure eē
p'hibitum. semper est peccatum morta-
le. cum per hoc iura decernant eos pan-
num de communione priuandos. quod
solum indicitur pro mortali p'ccō **S**e-
ptimi sunt qui tempus z dies egyptia-
cos obseruant. **S**ciendum tamen ē. q'
si certum tempus obseruetur in his ac-
tibus qui dependent a causa naturali.
puta ab influentia celesti. sicut porōnis
sumptio in medicinalibus. agrorum se-
minatio. arborum plantatio. z sic d' ali-
is. hoc non est idolatrie. sed sagacitatis
z prudentie. z hoc nullum peccatum ē.
Sed si obseruentur hec in alijs acti-
bus qui solum dependent ab hominis
libero arbitrio puta mercatio. vxoris tra-
ductio. herbarum collectio. z sic de con-
similibus. quia in talibus obseruare tē-
pus z dies egyptiacos est p'ccm mor-
tale. **U**nde dicitur in decretis. xxvi. q.
v. Non licet christiano elementa colere
nec lune nec stellarum cursum obserua-
re in coniugijs sociandis. nec in herbis
colligendis. nec incantationes licet at-
tendere. **E**rgo reprehensibiliter peccāt
qui in nocte natiuitatis **C**hristi z **J**oā-
nis baptiste suas incantationes faciūt.
Sciendum quoq' quando necesse ē
aliquē xpianū ire vl' aliqd opus inchoa-
re p'mo signo crucis dz se munire z dñi-
cam orōnem z symbolum dicere. z sic d'

de obsequio confidere q' sibi
tur in hoc quantum ad salu-
tine. **S**ic dicit. **D**icit. **D**
bona quia licet p'na die
remouet quia sicut de
has coleret qua die creat
etiam aliquod in hoc **J**
mūli q' obseruant diem
alios plures dies sic eg
Augu. Non obseruet
eos **Q**uamū
tunt z suant. **C**ontra
ti. **g**. **N**on augurati
tis forma. **S**ciendum
necum est multiplex ca
p' obsequio. sicut **S**
formis frequent' q' sit
mū. quia faculata fo
mū tal' v'p'olitiō. **U**
sū z anima. **S**icut in
fuitas diuersa accidunt
mouent hunc v'p'oliti
z forma. nam alia vider
ha coleret. **S**ic de alijs.
cogitauerunt am timo
dōz quali sūt in ang
sū in p'ccatōe gladii.
ferarum z canum. z q'
to ad inuim. **S**ic d'
mū scdm **Augu.** **l. 8.**
plenitudo erent' vel in
duo omnes experimento
quia dñem apparēt in
mōta. sicut quilibet
contingit forma ex p'p'
tationibus z occupatio
lōmō **S**ic dicitur curas le
Hoc apparēt in nobis
quicquid attente cogit
hoc occurrit cōter in fo
to contingit forma z
quando a demonibus
v'iones imaginariē in
plures diuagantur. **S**
Quibus errare fecerunt
construere. **U**nd' **C**arbi

precepto

dei adiutorio confidere q̄ sibi p̄ sperabi
tur in his quantum ad salutem suam p̄
tinet. **Uñ Augu⁹.** dicit. Omnis dies
bona est. quia sicut p̄mā diem. sic sc̄daz
z terciā z quartā fecit deus. Ergo n̄/
lus obseruet qua die exeat de domo v̄/
opus aliquod inchoet **In cōtrariū faci**
unt illi q̄ obseruant diem innocentum z
alios plures dies esse egyptiacos. **Uñ**
Augu⁹. Non obseruetis dies egyptia
cos **I Octau⁹ s̄z** q̄ somnia aduer/
tunt z fuant. Contra quod dicit **Leuī**
xi. xix. Non augurabimini. nec obserue
tis somnia. Sciendum tamen q̄ som
niorum est multiplex causa **Prima** ē dis
positio corporis. sicut homines frigidi
somniaant frequent q̄ sint in glacie v̄/
niue. quia fantasmata formant̄ confor
mia tali dispositioni. **Unde Augu⁹** de
spū z anima. Juxta infirmitatuz diuer
sitates diuersa accidunt somnia **Et fm**
morum z humorum varietatē. variant̄
z somnia. nam alia vident sanguinei. a/
lia colerici. z sic de alijs. **Hoc** possum⁹
cognoscere. nam timorosis apparet quā
doq̄ quasi sint in angustijs constituti.
s̄z in p̄secutiōe gladij. vel in deuoratiōe
ferarum z canum. z quod cadant ab al
to ad imum. **Secdo** contingunt som
nia sc̄dm **Gregoz. li. 8. morali. ca. 7.** ex
plenu dine ventz vel inanitate **Et hec**
duo omnes experimento cognoscimus
quia esurenti apparet. in somno q̄si co
medat. z sitienti quasi bibat. **Tercio**
contingūt somnia ex precedētibus cogi
tationibus z occupationib⁹. **Uñ Sa**
lomon Multas curas sequunt̄ somnia
Hoc apparet in nobis ip̄s manifeste. qz
quicquid attente cogitamus vigilādo.
hoc occurrit cōiter in somnis. **Quar**
to contingunt somnia a demonibus vt
quando a demonibus immittunt̄ aliq̄
visiones imaginariē in dormiēdo. z sic
plures decipiuntur. **Unde Eccl. xxxiij**
Multos errare fecerunt somnia z illusi
ones vane. **Uñ d̄ Latho.** Somnia ne

ures nam fallunt somnia plures. **Exē**
plum de illo diuite cui somniauit q̄ diū
deberet viuere z sic multas diuitias cō
gregauit. z postmodum in breui defun
ctus est dicens. Vanitas somniorum
qualiter decepisti me. **Quinto** cōtin/
gunt somnia z visiones cum deus per se
vel p̄ ministerium angelorum immittit
alicui imaginarias visiones ad aliq̄ fu
tura designanda. vt p̄z de **Joseph spō**
so Marie. cui apparuit angelus i som
nijs dicens **Tolle** puerum z matrē ei⁹ z
fuge in egyptum. Sed hoc raro cōtin/
git nisi valde bonis z perfectis. Sed il
la somnia a demōib⁹ p̄tingūt mltis vt
cōit̄ **Uñ Bre. viij. mox.** Nimitz cū som
nia tot rez q̄litatib⁹ alternent tanto eis
credi difficilius debet. quanto z ex q̄ im
pulsu veniant facilius nō eleuet. **Ho**
ni sunt qui ad phitonissas accedūt. z q̄/
dam occulta ab eis requirunt. vt furta.
z sic de alijs. quod stricte phibitum est.
vt p̄z. **xxvi. q. vij.** Non obseruetz. **Uñ**
dicitur. qui talibus credunt. aut ad in
terrogandum eas eaz domus introcāt
aut eas ad domos p̄rias ducunt. sc̄iāt
se fidem catholicam z baptismū p̄reua
ricasse. z paganam z apostatā. z dei ini
miciā z irā dei in p̄petuū grauit̄ meruis
se. Sciendū q̄ oēs q̄ tales phitonissas
accedūt toties mortalit̄ peccāt. qz nō li
cet p̄silū a diabolo inq̄rere. qz inimicus
mortal̄ ē oīm n̄m. z sp̄ hz malā volūta
tē s̄ nos quō nos impediāt a salute n̄ra
Insup nec eis credendū. qz diabol⁹ q̄ p̄
eas loquit̄ fm dictū xp̄i in euāgelio. vt
habet **Joh. 8.** **Mēdax** ēz pat̄ eius s̄z
mēdaci. **Et p̄** hoc nitit̄ quandoq̄z inno
cētes infamare eo q̄ sunt sibi mag⁹ con
trarij. **Unde** exemplū. **Quidam** co
mes in vna ciuitate sui dominiū habuic
talē phitonissam q̄ occultaz secreta ma
nifestabat. **Ad** quam accessit tentans
eam. z quesuit ab ea de duobus equis
quos dicebat sibi esse furatos. z ip̄a in
dicabat ei. z quo venisset. **Et ille** **Q̄**
4

De primo

grandementita es et illos de quibus dicitur
innocenter in culpas. quia equos meos
ambos adhuc in stabulo meo habeo
Decimi sunt qui per feruz candens
vel per aquam bullientem vel duellum te-
tant deum. quod est grauitus phibituz
Tum quia ibi expectat aliquis miracu-
losus effectus a deo. tum quia ordinan-
tur ad iudicandū occulta. que diuino iu-
dicio reseruantur. tum quia etiam huiusmo-
di iudicium non est auctoritate diuina san-
ctum sed phibitum. vt patz Deutero.
sextor **M**atthi. 4. vbi dicitur. Non te-
prabis dñm deum tuum. Ergo talib?
sic deum temptantibus nec est dandū
auxilium vel consiliū ad talia exercēda.
Sed omnibus viribus retrahendi sūt
a talibus. quia si sic moriantur. eternaliter
damnabunt. **I**k **U**ndecimi
sunt qui peccata sua constellationibus et i-
fluentijs planetarū ascribunt. et sunt ta-
les qui dicunt fatum esse. **C**ontra quod dicit
Gregorius. Absit inquit a fidelibus quod
esse fatum aliquid dicant. vitaz em ho-
minum solus conditor qui hanc creauit
animam administrat. Fatum in vulgari dicitur
das ist mir beschert Ego aut addo. das
beschert in yñ das verlin louffat mitein-
ander. Si vnus non furaret non suspen-
deretur. Et **C**hryso. sup **M**atthe. ar-
guit et improbat tales qui dicunt quod suavi-
tia habeant a constellationibus dicens.
Si aliquis adultē aut homicida fieret
per stellam magna esset iniq̄tas stellarum
Dicitur autē illius qui creauit stellas. **N**ā
cum p̄sciis futurorum deus sit. ex quo
ranta iniq̄tas futura esset ex stellis si no-
luit emēdare non est bonus. Si autē vo-
luit et non potuit. non ē omnipotens. que
omnia sunt contra fidem christianā. cū
deus sit summe bonus. **U**ñ ps. Con-
fitemini domino quoniam bonus. **U**ñ
Aristoteles. xi. meth. Deus est optimū
bonū et sempiternū. **I**te quia ops. **U**ñ
ps. Omnia quecumque voluit dñs fecit i
celo et in terra. **U**ñ dicimus in simbolo

Credo in vnum deū patrem omnipote-
tem factorem celi et terre. Ergo grauitus
peccant qui tenent fatum. dicēdo quan-
do homo male moritur siue suspēdatur
siue cōburatur. tunc tales dicunt quod sic
oportuit fieri. quia deus sic voluit et ordi-
nauit. et ad hoc natus est quod talia facere et
taliam pati debuit. Hoc est contra honorē
dei loqui. quia deus qui ē summe bonus
non vult nisi bonum. **U**ñ **A**p̄ls primo
Theossal. 4. Hec ē volūtas dei. sancti-
ficatio vestra. Ergo ascribi debet malu-
tie p̄cipius hominis et non diuine or-
dinationi. licet scdm Augustinuz. No-
stra animalis sensualitas per constella-
tiones plus inclinatur ad vnum vitium et
vna constellatione quā in alia. Et etiā in-
telligitur sic de virtutibus vt pote sub ve-
nere natus ad luxuriam. **N**at⁹ sub mar-
te ad bellum. **N**atus sub hygine ad casti-
tatē. et sic de alijs. **T**amē ista inclinatio
manet sub potestate ipsius rationis hu-
mane. **U**ñ **B**en. iij. dixit d̄s ad **L**ayn-
tratum volētes occidere fratrem suū **S**ub-
tus te erit appetitus tuus. et tu domia-
beris illius. **U**ñ **U**ñ **A**ug⁹. Om-
ne peccm est a deo voluntarium. quod si vo-
luntarium non ē. peccm non est. **U**ñ
Seneca. Dimitte excusationem. nemo
peccat inuitus. Ergo illa inclinatio siue
ille constellatōes non ponunt necessita-
tem peccandi **U**ñ **D**uodecimi sūt
qui augurium obseruant. quod augurium
attēditur in gestu et cantu et iuolatu au-
um. **V**erbi gratia. **C**um gallina cātat
et canis latrat. et corui supra domum se-
ponunt. et cuculus gurgue clamat. que
omnia vana et superstitiosa sunt. **E**xem-
plum legitur quod quedam mulier egrota
uit vsq̄ ad mortem. et dixit ei filia sua.
Dat mitte per sacerdote vt confitearis
peccata tua. **C**ui mat. ad quid si mō sum
infirma cras aut postcras ero sana. **F**u-
lia **P**rovidēs eam sp̄ deteriorari adduxit
plures vicinas vt eā similit monerent.
ad hunc finem cōsecrata. nec etiā ex cō-

*Quid dicitur ve
Ergo mouer ante dū
et vultu cetero. cuculum
quod dicitur et tunc dicitur
mō. Et tunc dicitur filia
vno. **D**icitur et tunc dicitur
et ad conueniens querit
confert. **I**ta solum dicit
Zem. licet dicit offerit
am quoniam iterum si cre
Et illa respondit que
te p̄l iuolatu post pau
dicitur sunt qui nigr
quod sit p̄ mortuos si
gronantia non est ap
mines vltura. ergo de
gnur. **D** **C**
plures homines plures
mōtiones attēditur. **P**
et quando agnoscens i
et sic dicitur. quasi
positus est sic in egressi
de p̄tenuum. quod ē cre
aliqui dicunt quod amma
re non habebit requi
fuerit. **C** **F**em al
rimus pullus sic amia
aliqui dicunt quod qua
est a corpore. tunc p̄
bit cum beata garrula
ar dicitur. **D**icitur et
dicitur dicitur est
ronem. **U**ñ deo p̄
Dicitur in bono dicitur.
fem dicitur. **S**im
bonis p̄tenti iuolatu
dicitur ad cōm. **C**
erit t̄oni. imachac
garrula. **C** **F**em d
bato de lero anime
rio. et sic rōm habe
ferit. t̄i. r̄ntrabo
aliquid cepit labo
interq̄ peccatus s̄i
manet iugare et labo
bano vich diu lab*

Quibus illa. Quid dicitis vel timetis & Ego non moriar ante duodecim annos quia audiui cantare cuculum in die. **Matth. 23.** Qui dicit michi. et tandem in illo periculo obmutuit. Et tunc emisit filia sua pro sacerdote. Qui venit et attulit quod debuit. et ad eam veniens querit si velit aliquid confiteri. Illa solum dicebat. **Gueguc.** Item sacerdos offert ei corpus domini etiam querit iterum si credit esse salvatorem. Et illa respondit. **Gueguc.** Et sic reuertente presbytero post paululum obiit. **Tredecimi** sunt qui nigromantiam exercunt quod fit per mortuos suscitatos. Huiusmodi nigromantia non est apud vulgares homines visitata. ergo de ea presentem non loquimur. **Sciendum** tamen quod plures homines plures vanitates circa morientes attendunt. Primo enim dicunt quod quando agonizans sudorem emittit quod sit baptismus. quia sicut in ingressu baptisatus est. sic in egressu exudat eundem baptismum. quod est erroneum. **Item** aliqui dicunt quod anima recedens a corpore non habebit requiem. donec pulsatus fuerit ei. **Item** aliqui dicunt quod interitum pulsus sit anima confiteretur. **Item** aliqui dicunt quod quando anima egressa est a corpore. tunc prima nocte pernoctabit cum beata gerrude. secunda nocte cum archangelo **Sichaele.** tertia nocte vadit sicut diffinitum est de ea. quod est erroneum. **Unde** de peccatoribus dicit **Job.** Ducunt in bono dies. et puncto ad inferna descendunt. **Simile** dicendum est de bonis et perfectis et innocentibus. qui immediate volant ad celum. **Sed** qui sunt medio ceteri boni. immediate deducuntur ad purgatorium. **Item** aliqui dicunt quod sabbato de sero anime exhibunt de purgatorio. et sic requiem habebunt usque ad secundam feriam. tunc reintrobunt cum primo quod aliquid cepit laborare. et ex hoc voluit inferre quod peccator sit in secunda feria nimis mane surgere et laborare. **Et** quod sabbatis diebus diu laborant hoc per nullo

peccato reputant. cuius oppositum tamen est verum. **Quod** anime non exhibent de purgatorio ante plenariam purgationem ostendit **Matth. 5.** Non exies inde donec reddas novissimum quadrantem. **Item** aliquid exerceat superstitionem cum acui cum qua cadaver mortuorum consutum est. **Quartidecimi** sunt qui circa sortes et circa varia inspectorem psalmodum. euangeliorum et aliarum scripturarum futura pronosticare volunt. **Item** qui ponunt cumulum salis et cedula scriptas vel non scriptas in oculis cultis. et considerant volunt quod quam accipiat. **Vel** ex festuque in equalibus prepositis quod maiorem vel minorem accipiat. **Vel** ex taxillo periectione in libro qui nominatur liber sortium. vel etiam considerando in taxillo quod plura puncta periciat. vel etiam dum considerat quod in aperitio libri occurrat. et sic de alijs. **Quintidecimi** sunt qui in puerperio et cum mulieribus pregnantibus et parientibus superstitiones exercent. **Verbi gratia** sicut qui mulierem difficultate habentem in pariendo circumcingunt angulo viri ut eo leuius pariat. **Item** dicunt mulieres que in partu vel in puerperio moriuntur. non posse videre claram faciem dei. sed per velamen. **Et** dicunt quod mulieribus nocet cum in partu periclitantur. quod est falsum. nisi essent culpabiles quod abortum parerent. **Pueri** enim sic in utero morienti nocet. quia nunquam videbit faciem dei. **Item** qui mulieres faciunt steriles quia tot homicidiorum rei esse videntur quot preceptus conantur impedire. **Et** qui occidunt pueros in utero matris scient. **Sicut** ille meretrices qui gerunt se per virginibus cum impregnate fuerint. et sic fetus in utero occidunt. **Ne** illis et illis antiquis verulis que talibus dant auxilium et consilium ad occidendum tales pueros in utero matris. quod est maximum peccatum. quia exuperat homicidium cuiuscumque proximi baptizati. **Et** ratio est quia in puero isto occiditur anima cum corpore. **Sed** in homine baptizato occidit

E De primo

tur solum corpus. Unde Nachabeo. decimo Nolite timere eos qui occidunt corpus. et vna anima preciosior est quam centum milia corpora. **I**tem de illis viris maledictis qui uxores suas impregnatas perturbant verbis vel factis percutiendo trudendo. et sic efficiunt homicidae priorum filiorum. Et mulieres non debent se super hoc remittere que sunt impregnate. et propterea viros suos ad iracundiam provocare. sed viros suos debent honorare eis sponte obedire. **U**nde dixit dominus ad Euam. ut habet Genesim. iij. Sub potestate viri eris. Quia mulier existens pertinaciter inobediens viro suo in licitis et honestis. et contemnens preceptum eius in his in quibus tenet sibi obedire peccat mortaliter et offendit deum graviter. Ergo debent simul pacifice vivere. tunc deus moratur cum eis. **U**nde psalmus. In pace factus est locus eius. Sic econverso cum simul litigant. tunc diabolus moratur cum eis. **I**tem que cum gladio euaginato benedicunt mulieres in puerperio et exufflant candelam accensam in faciem eius. quod etiam est superstitiosum. Sed si thus ibi adoleat siue accendatur lumen consecratum. vel aqua benedicta ibi aspergatur. vel signum crucis ibi habeatur talia licent et similia. **S**ciendum quod omnes homines libenter debent honorare et servare mulieribus impregnatis. exemplo virginis Marie. que ascendit in montana cum festinatione. et intrauit in domum Zacharie filii Elizabeth cognate sue tribus mensibus. **S**edecimi sunt qui carminant homines et pecora senes et iuvenes. et hoc fit multipliciter. Primo caput contingunt et mensurant cum angulo prior et tunc ponunt angulum sub pedibus eius. et ipse dicit. Deus meus te calco quam te porto. **I**tem oculos benedicunt et sic cum manu terrena tangunt. et sic cum tali manu oculos sibi contingunt. **I**tem alij qui lauant oculos ex locutione pedum. quod est oculis magis nocivum.

Item aliquos ponunt ad terram in modum crucis et sic cum filo eos mensurant. et tunc tale filum comburunt. et sic cineres dant ad potandum cum aqua que tacta do allata est. **I**tem quando aliquos ducunt per aquam fluidam. **I**tem vertunt se contra ortum solis. **I**tem ducunt eos quandoque ad arbores. et faciunt eos assilare. **I**tem quidam carminant equos et cetera animalia cum vermines habent. et cum de mane pecora expellunt. vel cum alias perdita sunt ea benedicunt ne lupi ea rapiant. **U**nde exemplum legitur quod quidam deuotus homo pergens ad siluam vidit diabolum in specie humana custodire porcos et fuit in autumno cum porci pellunt ad siluam ad comedendum glandes. Et requisivit ille deus heremita a diabolo quid ibi faceret. Et ille respondit. Custodio illos porcos ne a lupis ferantur. **U**t ergo illis carminibus fides adhibeatur. et ut illi homines in isto errore perseverent. id ego illos cum diligentia custodio. **I**tem quidam spiritus sanctus. sic incantatores spiritum sanctum. **I**tem quidam gladios ne ledere possint. **I**tem quidam vulnera cum hominibus vulnerantur. **I**tem quidam sanguinem cum hominibus cruciatur. **I**tem quidam spiritum sanctum amicos et inimicos. **I**tem quidam spiritum sanctum canes et lupos cum vulneribus iesu christi se carminant. **I**tem alij dicunt quod virgo Maria iohannem euangelista carminavit cum semel caput doliuit. quod est falsum. Et ex hoc volunt inferre quod licitum sit carminare. et sic conant se in peccatis suis cum falsitate excusare. et sic de alijs vanitatibus. **S**ciendum quod omnes isti qui carminant vel se faciunt carminare. vel pueros suos portat ad carminatrices quibus peccant. maxime quando hoc antea ammoniti sunt. nec tamen desistere volunt. **N**ota quod talia non habent efficaciam sanandi. quod sanare hominem sine medicina est miraculum. et conuenit deo vel sanctis qui ex diuina operatione hoc homini impetrant quod sine medicinalibus sanant. **P** **T**unc querit quare talia quandoque videntur iuuare. **R**espondeo quod

*Primo. Primo propter
humana hoc quando
in quibus prius quando
non in quibus membris
sunt fuerit vel audire et
deus. Et quod hoc recur
boli ad illas carminat
a labor membris vel feru
ho quod uacat. cum nulli
ter habet tanta carmi
legit in legenda lan
de o iabolo et iabolo. Et
multitudine quod quod se
pus furios. alij
Et qui boies inuocabat
bant pro peccatis sancta
cellas inuocabat. et
quod in sanctis. Et
hoc inuocabat. Et
quod videtur vel audire hoc
in quibus sunt apud deum
quod quibus fidelis non debere
etiam alij. etiam que
sanare videntur aliquos
ledere. Et hoc quod hoc ex
quod ipsi quibus audire vel
et appareat. Et hoc de
pud deo. Ergo in aplo
et in quo corde dicam. Et
rabit a caritate. Et
an an. quia. an. plebano. a
necitas. an. gladius. an. m
ni. obitum. necroment. Et
ho. Et quod hoc et negligite
oculis. Et hoc. Et hoc. Et
mni. quod hoc. Et hoc. Et
quod hoc. Et hoc. Et hoc. Et
quod hoc. Et hoc. Et hoc. Et
Beatus. Et hoc. Et hoc. Et
et non. Et hoc. Et hoc. Et
falsas. Et hoc. Et hoc. Et
rebus. Et hoc. Et hoc. Et
de. Et hoc. Et hoc. Et
mantes. Et hoc. Et hoc. Et
per. Et hoc. Et hoc. Et*

precepto

propter tria. Primo propter peccata hominum deus hoc quandoque permit- tit quod diabolus priuat quandoque homi- nem visu aliquorum membrorum et sen- suum sicut visu vel auditu et gressu. et sic de alijs. Et quoniam homo habet recursum ad dia- bolum. id est ad illas carminatrices tunc cessat a lesione membri vel sensus. et sic credit homo quod iuuat. cum tamen nullum effectum naturali- ter habeant talia carmina. Huiusmodi simi- le legitur in legenda sancti Bartholomei de diabolo et idolo Astoroth. qui ex p- missione diuina quoniam fecit aliquis ad tem- pus surdos. aliquos cecos. et sic de alijs. Et quoniam homines inuocabant eum et eum cole- bant. pro deo ut eis sanitates daret: tunc cessabat torquere eos. et sic credebant ei quasi eos sanasset. Secundo permittit deus hoc fieri ut probetur fides in hominibus. ut quoniam vident vel audiunt hoc fieri: probentur in quali fide sint apud deum. Augustinus dicit quod quisque fidelis non deberet eis credere etiamsi aliqui euentum que predicunt. aut sanare videant aliquos languidos vel ledere sanos quod hoc ex permissione dei fit quod ipsi qui habent audiunt vel vident: probentur. et appareat qualis fide et deuotione sint apud deum. Ergo cum apostolus Romanorum. viij. firmo et integro corde dicam. Quis nos sepa- rabit a charitate christi. An tribulatio. an angustia. an persecutio. an fames. an nuditas. an gladius. an mors etc. Bo- ni christiani nec tormentis separantur a christi- sto. Tepidus et negligens interdum ociosis fabulis separantur. et si vel leue da- mnum protulerint: continuo scandalizant. et de deum murmurant. et ad detestanda au- guria redeunt. Sed fidelis homo vana ista respiciens: beatificatur. iuxta illud psalmum. Beatus vir cuius est nomen domini spes eius et non respexit ad vanitates et insanias falsas. Et oppositum dicitur de vanis obfusa toribus in alio psalmo: qui sunt in odio dei. Unde psalmus. Odisti omnes obseruantes va- nitates superuacue. id est inutiliter. Tertio pro- pter paruum fiduciam quam homo habet

ad deum et firmam fidem quam habet ad illa carmina et carminatrices. quia si non adhiberet fidem et fiduciam ad talia: nihil iuuarent. Et quoniam in talibus perfidit et a deo recedit cum fiducia sua. sunt maledicti. Unde Hieremias. xvij. Maledictus homo qui perfidit in homine. et ponit carnem brachium suum. Glo. i. in refragili. Quia illa verba nullam efficaciam habent. habent probatur. Primum quoniam non habent a natura. quoniam aliter sepe iuuarent. cuius oppositum sepe contingit. quoniam quicquid uest a natura alicui rei interim quod est. sepe inest sicut caliditas igni. durities lapidi. et sic de alijs. Secundo non habent a dignitate. quia tunc per se dignitas est quod a christo dictum est et institutum ab eo quod illa verba. que perba anti- que vetula iuenit. cui diabolus habet inspira- uit. Ergo si a dignitate inesset his verbis efficaciam. tunc potius inesset per se nomen quod est di- gnus. Tertio modo non habent ex institutio- ne. quia a deo illa verba non sunt insti- tuta ad illum effectum consequendum. Sicut verba consecrationis habent vim transsubstantiandi panem in corpus christi. quod sine fide effectum non habent ta- lia verba. Et quod solum ex firmitate fidei videntur iuuare. patet per exemplum. Quia fuit quedam ciuissa que doluit o- culos. et iuit ad scholas. et requisitum se aliquis scholarium sciret scribere pro ocu- lis. quod si eam iuuaret. tali nouam tunicam emere vellet. Tunc vnus exposuit se scire talia scribere. et scripsit ei cedula. et inuoluit eam panniculo quodam. et de- dit ei ut portaret eam circa se. et nullo mo- do aperiret. sed firmam spem adhiberet tunc indubitanter iuuaret. et sic sanata fuit in oculis. Tunc alia ciuissa simili- ter dolens oculos requisitum quomodo ipsa esset sanata. Et illa indicauit ei quo- modo per litteram esset sanata. Tunc illa instanter petiuit ut sibi etiam conce- deret illam litteram. quam illa vix et cum difficultate magna ei concessit. sic tamen quod nullo modo aperiret: sed sibi eam tali modo restitueret sicut ei con-

De primo

cederet. que similiter sanata est. et ei lram
restituit. Tertia mulier que silt d oluit
oculos: cui etiā sub simili allegatōne lit
terā ꝑcessit. et sic etiā sanata fuit. et illa
lram ei restituit. Sed scholaris q̄ lraz
scripsit: accepta noua tunica a ciuitate
recessit. Tunc mulier illa cuius lra erat
oio volens videre materiaz lre. aperuit
eam. z nihil ibi reperit in scriptis nisi il
lam trufam. Diabolus tibi eruat ocu
los z lutum tibi projiciat in foramina.
Que statim compūcta iuit ad plebanū
et ei oia narrauit. z ei litterā obrulit. di
cens ei quomodo omnes tres mulieres
ꝑpter fidem quā habuissent ad litterā
essent sanate. Tunc pleban⁹ vt vir pru
dens hmōi insidias diaboli ꝑplo publi
ce intinquit. vt sibi amplius de talib⁹
cauerent. Sed diceret aliq̄s. Eū etiā
ꝑba sint bona. q̄re tūc est ꝑcēm Rūdeo
ꝑmo. qz ibi sunt ꝑba falsa mixta cuz bo
nis ꝑbis. qz raro vel nūq̄s est aliqd̄ car
men qn̄ ibi sit aliqd̄ falsitat⁹. Secōdo in
casu q̄ illa ꝑba sint bona z vera: tūc ge
stus in hmōi falsificāt. qz terrā tāgere.
ꝑ solis ortū se ꝑtere. ꝑ aquā fluidaz cal
care. arborē quassare. z sic de alijs gesti
bus. q̄bus credunt q̄ si tales gestus di
mitteret tūc talia ꝑba nihil iuuaret. Et
sic ibi exhibet creaturis reuerentia crea
toris. z ꝑsequent peccant. Tertio. Si
illa ꝑdicta nō essent. sed q̄ ꝑba nō eēt
falsa s̄ vera. et tales gestus falsificātes
talīa carmina nō fieret: adhuc esset pec
catū. qz ꝑhibitū est ab ecclesia. vt habe
tur in decret⁹. xxvi. q. viij. **Decimise**
ꝑtini sūt q̄ lunā adorant. Sicut hodie
plures inueniunt hoies qui cuz nouilu
niū viderint: adorāt cū flexis genibus.
z deposito capucio aut pileo aut capite
inclinato honorāt alloquendo z suscipi
endo. Imo et plures ieiunant ipso die
nouilunij: siue sit dies dñica (in qua ꝑm
ordinationē non est ieiunandū ꝑpter re
surrectionis ch̄i leticiam) siue quacun
q̄s alia die. etiā si esset resurrectionis ch̄i

sti. vt natiuitatis ch̄i. que omnia ha
bent speciem idolatrie ab idolatrie reli
cte. De quibus dicit Hieremie. viij. q̄
fecerunt placentas Regine celi. scilz lune
offerendo eas ei. Et volentes hoc pali
liare dicūt q̄ non honorāt lunā ieiunā
do: sed oēs sanctos quoz festa z ieiunia
incidunt in mense lunationis lune. Et
ce qual est illa excusatio. qz ieiunant qn̄
non est ieiunandū. sed die dñico. Et si se
quens dies esset dies ieiunij sub ꝑce
pro ecclesie et ambos dies non possent
cōmode ieiunare: tunc potius ieiunij
ecclesie ad quod obligantur sub ꝑcepto
ecclesie q̄s ieiunij lune soluerēt. Contra
qd̄ dicit Hieronym⁹. Ingratū est spiri
tuisancto quicquid obtuleris: neglecto
eo quod teneris. Itē aliqui venerant
solem. Exemplū de vna vetula q̄ credi
dit solē esse deam. vocans eā sanctā do
minā. alloquendo solem. hñ dixit ꝑ euz
cū certis ꝑbis. cū obseruatiā quadā sup
sticiosa. Que dixit se ꝑl⁹ q̄ xl. annis cre
didisse hoc. z mltas infirmitates curas
se ꝑ hoc. Sed postea fuit cōpūcta in q̄
dam sermone. et cognoscens errorē suū
z sic amplius deseruit eū errorē. z sic ꝑ
nituit. **R. Itē** rep̄henduntur hoies
qui stulta vota ꝑmittūt z eis fidē adhi
bent. vt illi qui caneros nō comedūt ꝑ
pter oculos. et credūt q̄ oculi manēt in
tali sanitate sicut tūc fuerūt qn̄ tle vorū
emiserūt. Itē abstinentes a capitib⁹ aia
lium z volucrum et piscium ne capite in
firmantur. Itē qui quinta feriā in an
garia non comedunt carnes. z credunt
q̄ pestilentia non possit eos inuadere.
Itē qui tertia feriā nō intrant balne
um q̄ valeat contra febres. Itē mensu
ratio luminis Blasij consecrati. vel eti
am cum stola consecrata. vel qui come
dunt palmam consecratam glutiendo.
et sic de alijs. Sequit ꝑm magistꝝ Ni
colaū Bauer sacre theologie ꝑfessorem
in tractatu de superstitionibus. q̄ dicit.
q̄ tales abutuntur talibus qz non sunt
ad hunc finem cōsecrata. nec etiā ex cō

secratorum aliquam contrahunt
sanctam. desolum vocant
canon ablatum hōim vt reuer
minit voto magis excedit
votū. q̄s in iugitio
votū. Itē in iugitio
militi. q̄s in iugitio
latet. q̄s in iugitio
simul. q̄s in iugitio
sunt oblati. q̄s in iugitio
ria. z inde facit sicut
vult. contra caducum
sabbato die. q̄s in iugitio
capit lanar. nec hanc
etiam aliqui mulieres il
vel simum de stibulo no
de calis. Et tamen scōm
banis vobis vobemur
reue nos christiani videri
re. Item qui in natiuitate
vel ꝑ octidies abstinet
Et q̄ talia vobis. q̄s in iugitio
tales homines cōfessio
facit de vobis vobemur
nes z fidem z caritas q̄
eorum in dno relinquit
ant ca seruire. vel in al
cōmune. **Decimio**
q̄ aliqui homines in no
z ponunt se sup eos z ꝑ
fallim est. qua est ꝑpms
mine. hoc patet ex eo qui
mini quando dure iacta
et. **Itē** tunc nihil est
quomodo quis tanuis d
grub postea. cum hoc lo
cosꝑs ꝑfessicatum. vt
qui post reuerentem
vobis. hoc patet ex eo qui
vobis. **Itē** ali
do somnum scōm i si
figum oblocutois. q̄
dextra pure tunc credū
loquantur de eis. **Itē**

secratione aliquam contrahunt virtutē
sanariuam. sed solum ordinant z depu/
tantur ad vsuū hoīm vt reuerentia ho/
minū z deuotio magis excitet. **U**n sic
nec ecclesias cōsecratas vel vestes sacra/
tas licet puertere ad vsuū hoīm. ita z in/
pposito. **I**te in supsticiōs oblatorū in/
missis z cereoz. panis. vel alteri rei ob/
late sup crucifixo in magna sexta feria.
Similiter aliqui recipiunt denarios q̄
sunt oblati sup crucifixo eadem sexta fe/
ria. z inde faciunt sibi annulū qui d̄ eb et
valere contra caducū morbuū. **I**tez q̄
sabbato die crines non prescindūt. nec
caput lauant. nec balneum intrant. **E**t
etiam aliq̄e mulieres illo die non filāt
vel finium de stabulo non portant. z sic
de alijs. **C**ū tamen scdm Hosti. Sab/
batinis diebus debemus plus labora/
re ne nos christiani videamur iudaisa/
re. **I**tem qui in natiuitate christi z pasce
vel penthecostes abstinēt a carnibus
Et q̄ tali vota st̄. put frequentē stulta
z superstitiosa. ergo preponere debent
tales homines confessoribz suis vl̄ alijs
sacerdotibus discretis z litteratis intentō/
nes z fidem z causas quare tali vota uert
eorum iudicio relinquendo vtruz debe/
ant ea seruare. vel in alia meliora vota
cōmutare. **D**ecimioctauū sunt q̄ dicūt
q̄ aliqui homines in nocte apparēt eis
z ponunt se super eos z premunt eos. s̄
falsum est. quia est pprius sanguis i ho/
mine. hoc patet ex eo quia p̄tingūt ho/
mini quando dure iacet z in dorso. z q̄/
cito severtit tunc nihil est amplius. **E**t
quomodo quis ianuis clausis ad te in/
gredi posset. cum hoc solum spectat ad
corpus glorificatum. vt patet in christo
qui post resurrectionem suam venit ad
discipulos suos ianuis clausis dicēs eis
Pax vobis. **I**tem aliqui dicunt quan/
do sonitum sentiūt i sinistra aure. q̄ sit
signum oblocutiōis. **S**ed si sentiunt in
dextra aure tunc credunt q̄ aliqui bene
loquuntur de eis. **I**tem qui quandoq̄

sentiunt pustulam super linguam similē
ter dicunt q̄ aliqui mentiēdo detraxe
runt eis. **D**ecimioctauū sunt qui sortile/
gia sua cum sacramentis exercent. vt
quandoq̄ cū baptismo. z quandoq̄ cū
sacramento eucharistie. **E**xemplū. **F**u/
it quedam mulier que sacramentū eu/
charistie accepit in ore. z de ore ad pan/
niculum cadere p̄misit volens diuinati/
ones suas cum eo exercere. z cum quat/
tuor ebdomadas secū portaret z in intē/
tione sua nihil proficeret cōmota fec̄ ig/
nem in domo. z clausit ianuam. z rece/
pit sacramentū de bursa. **T**unc christus
loquebatur ad eā. **F**ilia quid de meis
facere. **E**t illa. **U**olo te ad ignem p̄j/
cere. **E**t christus. **C**ur filia vis me con/
burere. **E**t illa. quia iam tep̄ mensē
portauit intentione mea nihil profeci. z
proiecit eucharistiam de sinu suo ad ig/
nem **T**unc christus saltauit econuerso
de igne in sinū suū dicēs. **S**i tu me non
vis habere tamen ego te volo habere z
tecum esse. **Q**ue statim cōpuncta z per/
terita flexit genua sua z petiuit veniam
z locauit sacramentū in discū. z statim cur/
rit ad plebanū. z retulit ei oīa. **E**t sic
sacerdos veniens sacramentū ad eccle/
siam reportauit. z mulieri penitentiam
iniunxit. que amodo vsq̄ ad mortē fide/
liter christo seruiuit. **S** **I**te ali/
q̄ simplices ex simplicitate quadā ado/
rant calicem in eleuatōe misse tanquā
ibi sit sepulchrum christi. z non sacramē/
tum in calice. cū tamē fm̄ Thomā sup
quarto dist. x. vbi d̄r. q̄ licet ex̄tate sa/
cramenti sub specie panis sit tantū cor/
pus. z sub specie vini tantum sanguis:
tamē pp̄ naturalē concomitantia sub
vtraq̄ specie scz panis z vini ē totus x̄ps
sed fm̄ corpus aiām z deitatem. **E**t er/
go sic adorandus ē x̄ps sub sp̄e vini in ca/
lice. sic adorandus sub sp̄e panis. q̄ vt dictū
ē sub vtraq̄ sp̄e est totus ch̄s sic nat⁹ est
de x̄gine. z sicut p̄p̄dit in cruce. z sicut
sedet ad dexterā patris. z inde ventur⁹ ē

De primo

iudicare viuos z mortuos. **Or** q̄ cito sacerdos p̄fert verba sup hostiā. tūc p̄ais substantiat in corp⁹ ch̄ri. z ibi desinit eē panis. z solūmō species panis remanet. **Et** sic d̄m̄ ē s̄l̄r de p̄bis q̄ dicunt sup consecratōem calic⁹ quodāmō ibi non ē vinū. s̄ ver⁹ sanguis xp̄i cū corpe z anīa z deitate sic sub specie panis. **Vicesimi** sūt q̄ sc̄nt cīromanciam. z sunt q̄ manū homīs ab ītra inspiciūt z ibi p̄ quādam crucez ī manu existētes cognosce/revolūt vtrum homo cito mori debeat. **Item** inspiciūt vngues homīs. z sic cognoscere volūt vtrū sibi aliqd̄ nouitatis continget. **Vicesimi** primi sūt q̄ cū s̄mul in matrimonio conueniūt. z q̄ p̄mitus obdormiūt. illū cit⁹ mori contingit. **Item** sponsa p̄mitus domuz ingredit̄ sp̄s̄. tūc palpat cū manu super limina/ria dicens. Ich griff vber das vbertur myn krieg gang alle wegen fur. **Et** sic credit semper in omnib⁹ victoriā obtinere. **Et** tunc econuerso vīr dicit. Ich griff an die wunden ich byeg dir dinen rücken vnd lenden. **Vicesimise** cū sūt de inuentiōis. sicut est nid⁹ auis cū matre incubante ouis vel pullis. cuius stulta credulitas ap̄ d̄ q̄sdam̄ intantū inualuit q̄ sic causam sue fecūditatis ac prosperitatis temporalis abūdātie q̄ cū inueniret custodiret. **Hūc** aut̄ tantam tribuebant virtutē integre reseruatō q̄ sc̄licz fecūditas z prosperitas a domo in q̄ custodiebat̄ nūquam recederet. **De** matre etiā sic inuenta multa mala operabant̄. ad reconciliandū amorem z prestandū fecūditatem eidem virtutem mirificam inesse credebant. z ita dei dona z opera aliq̄ d̄ deo attribuebant. z p̄consequens aliū autorem fecūditatis z opulentie temporalis q̄ deum altissimum opinabant̄. **Item** ad hūc errorem pertinet q̄ vetule credūt meliorem inuentio/nem modici ferri q̄ mlti auri. **Et** fortunatissimam credūt esse inuentōem acus. **Et** meliorem credūt esse inuentōem obu-

li q̄ denarij. **Item** credūt infortunatissimam esse inuentioem ouis vel bouis vel draconis vel bufonis. **Item** aliq̄ dicit q̄ anul⁹ fabricat⁹ de trib⁹ clauis ferreis dūtaxat inuentis valet gestat⁹ p̄ra infirmitates. **Vicesimū** cū sunt qui spem suam non totaliter ponūt in deū. sed in aliqd̄ creatū. **Sciendū** q̄ de⁹ q̄ duplicem spem exigit a nobis. **Prima** est spes prouidentie de temporalī sustentatione. **Sapientie**. vi. **Equiter** est illi cura de omnib⁹. **p̄s̄**. **O**cli omnū in te sperant domine. z tu das illis escam in tempore oportuno. **p̄s̄**. **Qui** das iumentis escam illoz. zc. hanc spem non habent auari qui nūquam satiant sed semper timent sibi deficere: z procurant sibi cum omni sollicitudine temporalia vsq̄ ad xxx. vel xl. annos. z non viuent forte xxx dies. **Unde**. **Luce**. xij. de illo diuite qui dixit. **Anima** mea mltā bona habes zc. **Et** responsū ē ei **Stulte** hac nocte animam tuam reperent a te. **Sciendū** ē spes remissionis peccatorū. vnd dicit ad quēlibet illd̄ **Matth**. q. **Fili** cōfide remittēt tibi peccā tua. **p̄**. **Joh**. ij. **Si** q̄s peccauerit. aduocatū habemus ap̄ d̄ deum ihm ch̄m. et ip̄e ē p̄piciatio p̄ peccis nostris. **Hanc** sp̄e p̄tebar dauid dicens **Dica** me qz sal⁹ tua ego sū. **Hanc** sp̄e non habuit **Layn**. s̄l̄r **Judas**. **Uñ** **Gen**. 4. dixit **Layn** **Dauid** ē iniquitas mea q̄s vveniā merear. **Et** de **Juda** d̄r **Leo** papa ī f̄mōe. **Sceleratū** or oib⁹ o iuda ifelicioz extitisti. quē n̄ penitētia duxit ad d̄n̄z s̄ de sp̄atō traxit ad laq̄uz. **Sciendū** q̄ null⁹ p̄sequitur mīam dei z remissionē peccatoz q̄ntūcūq̄z conterat siue p̄fiteat̄. si nō habz spem z fiduciam q̄ deus sibi indulgeat. **Unde** **Augu**. **Penitētia** que ex fiducia nō p̄cedit inutilis est sterilis manet z sine misericordia. **Ergo** p̄nīa p̄a dz eē fidei fiducia. **lit** sperans mīaz z remissionē se posse cōsequi peccatoz. **Quicqd̄** cū sp̄e p̄ possu

multis vobis acceptum. Dicit
monis per p̄p̄betas. **Ex**hibe
cūq̄ dicitur in memoria nō ē
p̄ccata n̄ in memoria nō ē
de **Quoniam** peccata nō ē
necesse quando nō placet. **Q**
sūt p̄ccata p̄ccata nō cōdem
iudicantur deo. et dicit ad
placet. **Q**is cū iniquas u
ferat. dicit dominus. **Cōp**
q̄ gūta res ad mare. q̄
in hac saltem b̄n̄t illud
q̄ s̄m̄tū est. s̄ misericord
ta. z cū peccā oim̄ peccā
q̄ nulla p̄t̄t̄ est. p̄p̄t̄
vī. p̄p̄t̄. **S**unt ad mī
p̄p̄t̄. **E**t ḡn̄l̄ nō c̄
reio operat̄ est de venia
sup. **N**am d̄sp̄rat
in hoc. **S**olum cū de
crimen est q̄ mederi non p̄
p̄t̄. **S**icmo bono **P**er
cū aliqd̄ mos est anime. s̄
in interm̄ videret. **S**ic
sp̄o at̄ p̄oat̄ om̄ p̄
tra sp̄e est q̄ nos vult ex
p̄t̄. **S**icut salub̄. **Uñ** **Q**
quid orates p̄t̄t̄. et
p̄t̄t̄. **Q**uoniam vobis.
dubio. **Q**uoniam p̄t̄t̄. **Uñ** **Q**
Uñ **Q**uoniam orat̄
nerat. **Q**uoniam q̄ de
bona fiducia est innocen
cellian⁹. **Uñ** **Q**uoniam p̄t̄t̄
n̄t̄. **Uñ** **Q**uoniam necessitat̄ tribu
p̄s̄. **Uñ** **Q**uoniam in tribulatio
cum z ḡt̄t̄t̄. **Uñ** **Q**uoniam
v̄o p̄t̄t̄ in p̄l̄mo. **Uñ** **Q**uoniam
cū tribularet. dicitur. **Uñ** **Q**
In h̄m̄ b̄n̄t d̄v̄t̄t̄. **Uñ** **Q**
habet caput in d̄m̄t̄. **Uñ** **Q**
d̄. **Uñ** **Q**uoniam q̄ quilibet n̄t̄t̄t̄
lud̄. **Uñ** **Q**uoniam d̄m̄t̄. **Uñ** **Q**
h̄. **Uñ** **Q**uoniam spes est q̄
d̄t̄. **Uñ** **Q**uoniam p̄t̄t̄. **Uñ** **Q**
luc timor z p̄l̄lus. **Uñ** **Q**

precepto

mus: erimus accepturi. Dicit enī do-
 minus per prophetas Ezechielē Qua-
 cūq; hora peccator ingemuerit: omnia
 peccata eius in memoria nō erūt. Un-
 de Hieronymus Peccata preterita nō
 nocent quando nō placent. Itē Chry-
 sostōs Peccā p̄terita nō cōdemnant neq;
 iudicant hoc leui et breui addito: si non
 placent. His enī iniquitas ad diuine mi-
 sericordie clementiaz cōparata: minor ē
 q̄ gutta roris ad mare. q̄ gutta z mare
 in hoc saltem h̄it similitudinē. q̄ vtrū/
 q̄ finitū est. s̄ misericordia dei est infini-
 ta. z oīa peccā oīm peccatorū sunt finita
 s̄ nulla p̄t ibi esse p̄portio. Un̄ Aristo-
 viij. phisicōs Finitū ad infinitū nulla est
 p̄portio. Ergo nullo mō cuiusq; pecca-
 torū desperādū est de venia. Un̄ Aug⁹
 sup̄ Jo. Nemini desperandū est duz ē
 in hac vita. Solum enī desperationis
 crimen est qd̄ mederi non potest. Unde
 Isid. de sūmo bono Perpetrare flagi-
 cū aliqd̄ mors est anime. s̄ desperatō ē
 in infernū descendere. s̄ in eundez. de
 speratō peior est omni peccato. Terc-
 tia spes est q̄ nos vult exaudire in omī
 petitione salubri. Un̄ Marci. xi. Quic-
 quid orantes petitis. credite quia acci-
 pietis z eueniet vobis. Sed qui cum
 dubio cordis sui petit: nihil impetrat.
 Un̄ Bern̄. Tūmida oratio celū nō pe-
 nerrat. Sciendū q̄ deus vult q̄ euz
 bona fiducia euz inuocemus in n̄ris ne-
 cessitatib; z sic parat̄ erit nobis subue-
 nire in omī necessitate tribulatiōis. Un̄
 ps̄ Cū ipso sū in tribulatione. cripiam
 eum z glorificabo eū. Sic fecit Dauid
 vt patet in psalmo. vbi dicit. Ad dñm
 euz tribularer: clamauit z exaudiuit me.
 In signū hui; christus in cruce pendēs
 habet caput inclinātū ad nos exaudiē-
 dū. sic q̄ quilibet nostrū potest dicere il-
 lud ps̄ Inclinauit dñs aurem suā mi-
 hi. Quarta spes est glorie. quam de
 deo sperare debem;. Un̄ Lu. xij. No-
 lite timere pusillus grex. cōplacuit enī

patri v̄ro dare vob; regnum. Unde ad
 Heb. x. dicit Apl's Nolite amittere fū-
 duciā v̄iam que magnā habz remune-
 rationez. Ad Ro. v. Gloriamur in spe
 glorie filioz dei. Hanc fiducia nō habe-
 mus ex n̄ris meritis. s̄ ex meritis Iesu
 ch̄ri. z p̄ ch̄m qui est redemptor noster
 quem p̄ dedit nob;. Ro. viij. Quō erit
 am non oīa nobis cū eo donauit. In sē-
 gnuz hui; habet latus apertū in cruce
 q̄ per eū intremus i regnū celoꝝ. q̄ ipse
 p̄ passionē suā: ianuaꝝ vite reserauit oī-
 bus intrare volentib;. Un̄ Lu. xi. Ve-
 nit filius hoīs querere et saluum facere
 quod perierat. zc. Vice simi q̄rti sūt
 q̄ aliqd̄ eq̄līter deo vel supra deum dilē-
 gunt. et hoc idem erit eoz deus. Unde
 Aug⁹ Hoc ab hoīne colit̄ quod p̄ cete-
 ris diligit. Sciendū tñ est q̄ sicut pa-
 gani diuersos colebant deos: sic iā ch̄ri-
 stiani diuersos faciūt sibi deos. Nam
 sup̄bus colit̄ pro deo vanā glaz
 sicut q̄cūq; pl⁹ diligit z maiorem p̄pla-
 centiā h̄z in ornatu corpis sui q̄ in deo.
 et oēm sollicitudinē suā ordinat ad hūc
 finē quō exaltari et honorari possit in
 mūdo. et quō placere ei possit in v̄bis.
 morib; et gestib;. Cōtra qd̄ dicit apl's
 Si inq̄t adhuc mūdo placere: ch̄ri ser-
 uus nō eēz. Et h̄ etiā p̄z p̄ dictū Johis
 q̄ dicit vt h̄. i. Joh. ij. Nolite diligere
 mūdū neq; ea q̄ in mūdo sūt. Jōq; q̄ h̄
 p̄ceptū p̄temnit et diligit mūdum: et ei
 placere appetit: inimicus dei p̄stituitur.
 Unde Jaco. q̄rto. Amicitia hui; mun-
 di: inimica est deo. Ergo etiam de quo-
 libet sup̄bo dicit Aug⁹ in eplā. Quē su-
 perbum videris filium diaboli esse non
 dubites. Unde etiam Chrysostomus
 super Johannem. Superbia in nobis
 existente. omnis vita nostra immunda
 fit etiam si sobrietatem. virginitatem. se-
 icūnium et orationem z elemosynam z
 quecumq; alia perfecimus. Hoc etiā
 p̄bat Aug⁹ dices Superbia etiam bo-
 nis operibus insideat vt pereant. Itē

arij. Item credū infirmo
 se inuentionem cuius vel
 inuisionem autē lupi vel
 nis vel bufonis. Item
 ul' fabricat' de trib; dicit
 xarinentis valet gub̄n
 tes. Uicimita
 m non totaliter ponit
 qd̄ creati. Sciendū q̄
 m sp̄m ep̄git a nobis. s̄
 nouidone de temporali
 Sapientie. vi. Equitē
 n̄b; ps̄. Oīa omnia in
 me. z tu das illis dicit
 rimo. ps̄. Quidas iunior
 zc. hanc sp̄m non habet
 ūquam sanā sed temer
 ficere: z procurrat sibi
 dicit temporalia vsq; ad
 mos. z non viuent for
 nde. Luc. xij. de illis
 Anima mea mltā bon
 rēponit ē ei. Sultē ha
 tuam repetat atē. S
 mitionis peccatorū. m
 ber illis. Hab. q̄. Sibi
 n̄b; peccata n̄a. Jōh. a
 nerit. aduocati habent
 m ch̄m. et ip̄e ē p̄p̄tā
 is. Hanc sp̄e p̄cedit
 ale mee q̄ sal' tua q̄
 habuit Layn. s̄ltē
 . A. dicit Layn. Dicit
 q̄ v̄venia meretur. Et
 papa i s̄mōe. Sicut
 felicitatē exultat. qui
 d dñs h̄ d̄spatō traxit
 ū q̄ null' p̄ccatū min
 ē peccatorū q̄m̄iā q̄
 at. si nō habz sp̄m z
 s sibi indulget. Unde
 rētia que ex fiducia n̄
 t̄sterilis manet z hinc
 ia s̄a d̄z ei fidel' fiducia
 z remissionē se posse
 Quicquid ei sp̄are possit

De primo precepto

eupidus pecuniā siue nūmos p deo colit. Unde Innocentius de conditione vilitatis humane. Avaritia s̄z Apost. est idoloz seruit̄. Et sicut idolatra fuit simulacro: sic auar⁹ seruit̄ thesauro. Nā ille cultū idolatrie libenter ampliat: et ille cumulū pecunie libenter augmētat. Iste cū omī diligētia colit simulacrū: et ille cū omī cura custodit thesaurū. Ille spem in idolatria: iste spem cōstituit in pecunia. Ille timet mutilare simulacrū et iste timet minuere thesaurū. Hec ille. Hoc etiā pz ex eo q̄ auarus potit̄ deleatur audire de tpalibus q̄ despñali/bus. et libentius videt florenū q̄ sacramentū. et remotius et libentius vadit ad nūdinas q̄ ad indulgēcias. et plura archa sustinet p tpali lucro que nullo mō sustineret p deo. Hoc manifeste apparet in illis qui in dieb⁹ ferialibus p tpali lucro mane surgūt. s̄ in dieb⁹ festiuis in quibus lucrum anime querendū est: diu dormiūt et seruitiū dei negligūt. Ite potius hñt cor suū inclinātū plus et frequentē ad mūdū. et raro vel nunq̄ erectū ad deū. Et s̄m dictū ch̄i Mat̄thi vi. Ubi est cor tuū: ibi et thesaurus tuus erit. Ite gulosus ventrē siue vētris ingluuiem p deo colit. Uñ apl's Quo r̄i deus venter est. Nam hoc est regula s̄m Hieron. et Aug⁹ q̄ id qd vnusq̄ q̄ super deū vel eq̄liter deo diligit: q̄ s̄ sibi p deo prestituit q̄ndu sic illud diligit. Sed dñs dicit. Nō adorabis deos alienos. X Circa qd querit̄. Utrū sine idolatria possim⁹ imagines adorare? Rñdet breuit̄ q̄ imago p̄t considerari dupl̄. Uno mō put est res quedam puta lignū sculptū v̄l pictū. et sic nō adoramus imaginē. qz hoc esset idolatria. Alio mō p̄t considerari vt est imago et signū alicui⁹ rei. q̄a idem est motus quo quis vertit̄ in imaginē et in ipsaz rem cuius est signū. iō etiā eadem adoratiōe qua veneramur ipam imaginē et ipam rem cuius est imago. Et tem queritur

Utrū crux ch̄i in qua pependit: debeat adorari adoratione latrie? Rñdetur q̄ crux illa in qua fuit ch̄s passus p̄t dupl̄ considerari. Uno mō in q̄ntū imago ch̄i extēsi in ea: et sic adorā eadē adoratione latrie sicut ch̄s. et sic eā alloquimur sicut ch̄z. dicētes. O crux aue spes vnica. Alio mō in q̄ntū est res quedam. sic etiā nō p̄t eadem adoratione adorari cū ipō ch̄o. qz vt sic non p̄tinet ad personam verbī vt pars eius. s̄ non p̄t eadem adoratione adorari cum ipō. Sed alie cruces qz nō fuit in eis ch̄i? adorantur vt imago ch̄i. ideo adorantur adoratione dulie. Utrū br̄a s̄go sit adorāda adoratione latrie. Rñdeo q̄ nō. cū tñ beata s̄go sit p se quedā creatura excellens: ei debet honor prole. Uñ alia adoratione adorā q̄ fili⁹ ei⁹? s̄z nō latria (que soli deo debet) s̄ adoratione hypdulie. qz vltra alios sanctos debet adorari. s̄ inuocam⁹ eā dignissimā et sanctissimā dei genitricē. s̄ginem s̄ginū. dñam angeloz. et sic de alijs. Utrū sanctorū reliquie sint adorande? Dicendum q̄ sanctos dei in veneratione debemus habere tanquaz membra ch̄i. tanq̄ dei filios et amicos et intercessores nostros. et iam eoz reliquias qualescūq̄ honore p̄gruo i eoz memoriam honorare debem⁹. Et p̄cipue eoz r̄i corpora que fuerūt templū sp̄s sancti: et organa. p que sp̄s sanctus opat⁹ est: et sunt corpori n̄ro p̄figuranda in gl̄am resurrectionis. Uñ et ip̄e de⁹ h̄mōi reliquias puenient̄ honorat: in eoz p̄ntia miracula faciendo. Uñ sciendū q̄ de⁹ solus adorāndus est tanq̄ largitor oim bonoz. Uñ dicim⁹ in orōne Miserere mei deus s̄m magnā misericordiā tuā. Sed sci adorādi et inuocādi sunt tanq̄ mediatores et intercessores nostri vt nobis impetrent a deo qd petimus. s̄ dicimus in orōne Sancta Maria ora pro nobis. Sancte Petre. ora pro nobis. Et sic de alijs

Quidā prep

Quidā nomē d
num. Exod. 17. U
p̄t et iuramentum
etiam p̄tinet. vt qz eius
lo ura. et h̄ille ura non
mit inuocant. Et
ber de eib⁹ caure ne
Primo ideo qua s̄tre
pletur omni iniquitate.
Et multum mirans
te. et non recedit a domo
go illi qua solent frequer
mi homines effugant. et
solum cum vna iniquitate.
quere. Sed qua ille
mentum facit ipe quasi la
lum suum ponit. iuxta illu
s̄laqueans eos vbi s̄
p̄t et inuocant. Quia
tam iuramentum tran
illo quali p̄tēt manibus
Et qz quot iuramta et
facit. tot laqueos sp̄s
ponit. et q̄tō vnum d
facieram cito sep̄it.
Et qz ille q̄ p̄tēt fur
videt. Conterat enim
dño. et cum hoc r̄i la
in anam affumit contra
lam sibi et combet homin
cundo p̄tēt vbi d̄. Per
micōnem dei iuramta
tra illud p̄tēt sunt r̄
obediunt qui sic iuram
tē videt et fallax. hoc
qz h̄ h̄illo alio d̄
p̄firmam d̄ obediēti
ud p̄firmam d̄. ipe fallā
Sic cū d̄ p̄milit bo
nomē sui ad p̄firmatōe
tur ad p̄firmatōem falli
lit. et qz ad dei p̄tēt
micio illa que ab erit

De scđo pcepto.

Non assumes nomē dei tui in vanum. Exod. xx. Ubi s̄m Aug. phibet iuramentum frivolum et etiam piurium. vterq; enīz z qui p nihilo iurat. z q̄ false iurat nomen dei assumit in vanum. **¶** Sciendū q̄ q̄libet debet sibi cauere ne assuescat iurare. Primo ideo. quia q̄ frequenter iurat repletur omni iniquitate. Unde Eccl. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate. z non recedet a domo ei⁹ plaga. Ergo illi qui solent frequenter iurare. pessimi homines efficiunt. z replebunt non solum cum vna iniquitate. s̄ cum omni iniquitate. Secdo quia ille q̄ licitum iuramentum facit ip̄e quasi laqueum ad collum suum ponit. iuxta illud Prouer. vi. In laqueatus es verbis oris tui. z captus p̄ris sermonibus. Quando vero licitum iuramentum transgredit. ip̄e laqueo illo quasi p̄ris manibus se strangulat. Ergo quot iuramenta etiam licita quis facit. tot laqueos sp̄ualit̄ ad collum sibi ponit. z q̄ cito vnum de his transgressus fuerit tam cito seip̄m sp̄itualit̄ occidit. Tercio ille q̄ piurat fur z sacrilegus esse videt. Contrectat enim rē alienā inuito dño. z cum hoc rē sacram. qz nomē dñi in vanum assumit contra phibitōem illam sibi ac cuilibet homini factam in secundo pcepto vbi d̄r. Non assumes nomē domini dei tui in vanum. Ergo contra illud pceptum sunt rebelles deoz inobedientes qui sic iurant. Quarto qz talis videt eē falsarius. hoc em̄ patet ex eo qz si q̄s sigillo alicui⁹ dñi sibi cōmissio ad p̄firmandā aliquā veritatē vteret ad aliud p̄firmandū. ip̄e falsari⁹ iudicaretur. Sic cū d̄s pmiserit hoībz vt assumant nomē suū ad p̄firmatōem v̄itatē. si vrantur ad p̄firmatōem falsitatē. ip̄i falsarij sūt. z quo ad deū ex cōmunicati ex cōmunicatōe illa que habetur p̄ima ad Co-

rin. xvi. Si q̄s non amat dñm Jesum ch̄m. anathema sit. Quinto qz iste qui scienter piurat ip̄e p̄ter morē aliorū peccantium vult deum inuolere i p̄ccō suo. Cum em̄ iurare s̄m Aug. sit deū in testem adducere ad testificandum sibi. et scđm hoc talis inquantū in se ē vult maius malum facere q̄ crucifixores eius. Ipi em̄ intulerūt xp̄o tantū malū pene ip̄e vult eum inuolere in malum. culpe quod deterior est. Sexto. qz deterior videtur esse talis q̄ q̄ sunt i inferno. hoc p̄z qz cum i noīe ihu omīe genu flectat celestium terrestriū z infernū. vt legitur ad Phil. ij. Ille p̄o q̄ piurat deterior videt eē illis q̄ sunt i inferno. qz nomē dei nō venterur. s̄ scient̄ z p̄tinaciter p̄ ipsius scrip̄tū nomen iurat. imo aliquatit̄ videt eē de deterior ip̄is demonibz. qz demones terre tur a nomē iesu. Septimo qz sacra scriptura notant̄ dissuadet iuramentū propter magnum periculum piurij. Unde Matth. v. Ego aut̄ dico vobis. nolite iurare neq; p̄ celum neq; p̄ terram. Unde Eccl. 23. Iuratiōi non assuescat os tuum. Multi em̄ sunt casus in illa. Unde Aug. in li. de mēdacio. Dico vob nō iurare oīno nescz iurando ex facilitate pueniatur ad consuetudinē. ex cōsuetudine et facilitate in piurium decidatur. Quia scđm Chry. sup̄ Matth. Nemo est q̄ frequenter iurat qn̄ aliquādo piuret. Ergo dñs phibet nobis signant̄ i scđo pcepto dices. Non assumes. zc̄. **¶** Sciendū qz contra hoc pceptum faciunt. xv. ḡna hoīm. **¶** Primi nominantes deū vanez sine causa z timorez ex cōsuetudinē quāuis hoc idē s̄t v̄ez z licituz qd̄ iurāt. tamē peccant qz sic nomen dei sine causa et ratione nominant. vt d̄o p̄ deū cras ibo ad eccliam v̄l ad s̄monē v̄l p̄ deum cras comedam v̄l ieiunabo vel edrabo. v̄l hoc v̄l illud faciam. z sic d̄ alijs iuramentis vt cōmunit̄. Sic i q̄tidianis iuramentis ex quadā leuitate. v̄l cursu p̄borum v̄l consuetudinē factis peccat.

E De secūdo

venialit̄. cū talia iuramenta q̄ sic ex leuitate fiant non sint sp̄ peccā mortalia. Nā sicut d̄r Raymū. Si iurat̄ in cōi locutione aliq̄d licitū. sic fit in iuramentis q̄ tidianis q̄ fiunt sine solēnitare ex cursu p̄boz ex quadā leuitate mala p̄suetudine d̄ re tamē licita. vt p̄ deū cras ibo ad eccliam v̄l comedā. hoc veniale ē. Concordat Innocētius et etiaz Bern̄. i glo. sup̄ capitulo. Sic n̄ris. Tamē sciēdus q̄ n̄ ē cautū sic iurare quāuis vez sit ex leuitate p̄suetudie fiat. q̄ f̄z Ehyso. sup̄ Barth. Nemo ē qui frequent̄ iurat quā aliqui piuret. ¶ Sc̄d̄ q̄ sciēt̄ s̄m iurāt siue ioco siue serio: mortale ē. quia s̄m b̄m̄ Tho. sc̄da sc̄de. q. 98. nō excusatur a mortali peccato qui ioco se per iurat. quia non euitat diuinam iruerentiam. imo quāntū ad aliq̄d magis auget. Itē sc̄dm̄ eūdē b̄m̄ Tho. vt supra vbi dicit q̄ ille qui ex lapsu lingue iurat: si q̄ d̄ ē aduertat se iurare et falsum eē q̄d iurat. non excusatur a peccō mortali. sic neq̄ a dei contēptu. Si autem hoc nō aduertat. tunc non videtur habere intētionem iurandi. et ideo a crimine piurij excusatur. ista etiam patent in summa p̄sani. periurium. Quarto ex isto possim̄ elicere q̄ isti incaute faciunt. qui in ioco scienter falsum iurāt trufandoyl̄ deridēdo alios. Itē non ē bonuz aliquibz mulieribus que pueris suis iurant v̄bis q̄d tamē factis non intēdunt. vt d̄ d̄o p̄ deum v̄l p̄ animam meam si non tacebis ad plateaz te p̄ijciā. et sic d̄ alijs. ¶ Tertij sunt qui sciēt̄ dolose et fraudulentē iurant. vt in p̄tractibz. p̄imum suū decipiēdo vt iurando rē suam meliorē esse q̄ sit. v̄l etiam q̄ plus sibi constiterit q̄ fecit. vel etiam q̄ plus sibi in illa ciuitate soluisset. Itē qui in sup̄iori parte ponunt q̄d bonū ē. et in medio miscēt illud quod defectuosum ē. Et sic iurant q̄ totum sit sic vt sup̄ius apparet. et sic p̄imum suum decipiunt. Et oēs isti tenentur re compensare damni p̄ximū et duplicit̄ pec-

cant p̄tra deum et p̄ximū. ¶ Unde Iust̄ de summo bono. Qui dolose iurat dicitur p̄r reus sit. quia nomen dei inuani sumit. et p̄imum dolo capit. Unde etiaz Auḡ. d̄ verbis apostoli ser. 23. T̄m̄ mali h̄z falsa iuratio q̄ etiā qui lapides colunt timeant falsum iurare p̄ lapides. Tu vero nō times deum p̄sentem et deum viuētem. Item etiam quandoq̄ in paruis aliqui deceptorie iurāt. p̄bi grati vt qui habent vendere coclearia iurāt utatibus. v̄l etiam rustici vitulos v̄l oues in v̄llis. qui quandoq̄ multa iuramenta faciunt q̄bus p̄imos suos decipiunt. Et quandoq̄ per talia iuramenta modicum lucrantur. cum tamen qui libet christianus p̄vno toto regno v̄l p̄ toto mundo semel piurare non deberet. ¶ Item aliqui dicūt q̄ non possunt vere de re vel emere nisi iurent. et allegant q̄ si semp̄ veritatē deberent loqui et non iurare. oporteret eos mendicare. quod tū nō est verum. quod patet in ps̄ dicere p̄m̄ q̄ vidi iustū derelictū. nec semen ei que rens panem. Ergo q̄ iustus esset. et deū vera c̄ p̄ oculis haberet. ip̄e eum nunquam desereret. Quarto sunt qui iurāt p̄ oratione dubiam siue in discretam vt cum quis iurat de quo dubitat. et si exposito et deliberato an̄o sic iurat. mortale est. quia discrimini se exponit talis sic iurans. etiam si postmodum cognouerit q̄ vez fuit q̄d sic sub dubio p̄iiciurauit tū fuit peccat. Ergo si ynq̄ sic sub dubio iurasti v̄l aliquid sub fide tua asseruisti vel affirmasti. de quo tamen certitudinem non habuisti. cōfiteri et penitere debes. ¶ Quinti sunt q̄ iurāt execrabilit̄ vt illi q̄ iurāt p̄ intestina dei. v̄l p̄ pulmonē dei. vel per caput vel per alia membra dei. Et tal̄ sic iurans si clericus ē. d̄z deponi. si laicus fuerit anathematizari. 22. q. p̄. Si q̄s p̄ capillum. Itē iruerent̄ iurādo. vt cū q̄s iurat sine causa p̄ quinq̄ vulnēra xp̄i. v̄l p̄ mortē. v̄l p̄ sanguinē xp̄i. hec em̄ iuram̄

ta iuramentis iurata. in iuramentis
biblicis. in iuramentis blasphemis
romāna. Dicitur em̄ ē dicitur
ta. p̄ iuramentis iuramentis
v̄l iuramentis iuramentis. Itē
iuramentis et dicitur iuramentis
la p̄ia. p̄ q̄d et iuramentis
iuramentis iuramentis. Itē
in talibus iuramentis. autem
v̄l dicitur iuramentis. Itē
ta fiant et cursu lingue v̄l
tunc s̄m̄ Henricus d̄ s̄m̄
venialit̄ sicut p̄mi more
Et s̄m̄ Henricus d̄ s̄m̄
¶ Sc̄d̄ q̄ sciēt̄ s̄m̄ iurāt siue ioco siue serio: mortale ē. quia s̄m̄ b̄m̄ Tho. sc̄da sc̄de. q. 98. nō excusatur a mortali peccato qui ioco se per iurat. quia non euitat diuinam iruerentiam. imo quāntū ad aliq̄d magis auget. Itē sc̄dm̄ eūdē b̄m̄ Tho. vt supra vbi dicit q̄ ille qui ex lapsu lingue iurat: si q̄ d̄ ē aduertat se iurare et falsum eē q̄d iurat. non excusatur a peccō mortali. sic neq̄ a dei contēptu. Si autem hoc nō aduertat. tunc non videtur habere intētionem iurandi. et ideo a crimine piurij excusatur. ista etiam patent in summa p̄sani. periurium. Quarto ex isto possim̄ elicere q̄ isti incaute faciunt. qui in ioco scienter falsum iurāt trufandoyl̄ deridēdo alios. Itē non ē bonuz aliquibz mulieribus que pueris suis iurant v̄bis q̄d tamē factis non intēdunt. vt d̄ d̄o p̄ deum v̄l p̄ animam meam si non tacebis ad plateaz te p̄ijciā. et sic d̄ alijs. ¶ Tertij sunt qui sciēt̄ dolose et fraudulentē iurant. vt in p̄tractibz. p̄imum suū decipiēdo vt iurando rē suam meliorē esse q̄ sit. v̄l etiam q̄ plus sibi constiterit q̄ fecit. vel etiam q̄ plus sibi in illa ciuitate soluisset. Itē qui in sup̄iori parte ponunt q̄d bonū ē. et in medio miscēt illud quod defectuosum ē. Et sic iurant q̄ totum sit sic vt sup̄ius apparet. et sic p̄imum suum decipiunt. Et oēs isti tenentur re compensare damni p̄ximū et duplicit̄ pec-

precepto

ra q̄ntūcumq̄ sint h̄a. tñ sūt vitā da. z p/
 bibēda. qz sonāt in blasphemiā z irreue-
 rentiā dei. **D**agna em̄ ē dei irreueren-
 tia. p̄ciosa sua vulnera inuanū assumere
 vñ nob̄ tota salus effluxit. **I**do si talia
 iuramēta ex deliberatiōe fiāt sūt morta-
 lia p̄cāa p̄t qd̄ er̄ in aliqb̄ terris talia
 iuramenta sic sūt restricta q̄: quicumq̄
 in talibus offendit. aurem vel linguam
 vel digitum perdit. **S**i aut̄ talia iuramē-
 ta stant ex cursu lingue v̄l̄ in deliberate.
 tunc s̄m̄ Henricū d̄ firmaria sunt p̄cāa
 venialia sicut p̄mi motus infidelitatis.
Sed s̄m̄ b̄m̄ Tho. sc̄da sc̄de. q. xiiij.
Notandū q̄ blasphemiā absq̄ deli-
 beratione ex surreptione p̄t p̄tingere du-
 p̄t **U**no mō q̄ vñ nō aduertit hoc qd̄
 dicit esse blasphemiam. vt cum aliquis
 subito ex aliqua passione in verba ima-
 ginaria prorumpit. quorū significatio-
 nem non considerat vel aduertit hoc eē
 blasphemiam considerans significata
 verborum. **E**t tunc nō excusant a mor-
 tali peccato. sicut nec ille q̄ ex subito mo-
 tu ire aliquem occidit. **E**x illo possum⁹
 elicere q̄ periculose iurant isti z blasphe-
 mant. qui ex cōsuetudine mala sic iurāt
 non habentes intentionem se emēdan-
 di vel dimittendi **E**t quandoq̄ tales a
 deo puniuntur in eisdem membris in q̄
 bus deum blasphemauerunt z creatorē
 suum z redemptorem **E**t tales blasphe-
 matores peiores s̄t iudeis. quia christū
 aliquāter ignorant z vulnerauerunt z
 crucifixerunt. **U**nde Apo. **S**i cogno-
 uissent nūquā d̄m̄ gl̄ie crucifixissent. lz
 illa ignorātia eos nō excusauit. qz nolu-
 erūt cognoscere ip̄m eē filiū dei. **S**z ta-
 les blasphemātes sciūt z credūt hūc esse
 creatorē suū per cuius membra z vulne-
 ra sic execrabiler iurant. ergo ip̄e chri-
 stus non potest pro eis rogare patres si-
 cut p̄ crucifixoribus suis fecit. pendens
 in cruce dicens **P**ater ignosce illis quia
 nesciunt quid faciunt. **S**ed illi blasphe-
 matores sciunt z cognoscunt q̄ p̄tra de-

um faciunt. quia ei⁹ filium in q̄ntum in
 eis ceterū crucifigunt. **U**nd̄ aplūs ad
 Heb. vi. **R**ursum crucifigentes filium
 dei. **I**tem peiores sūt canibus. quia ca-
 nis non mordet dominum suum sed ap-
 plaudit ei. **S**ed blasphemus eodē ore
 quovinum bibit z donū dei recipit. d̄cū
 blasphemat. **U**nd̄ ep̄s **R**etribuebant
 mihi mala p̄ bonis. **E**t alibi scriptū ē
Eccl̄. xxix. **P**ascet z potabit ingratos z
 adhuc amara audiet. **H**irū est q̄ de⁹
 vñ q̄ permittit vinum in abūdantia cre-
 scere. cuz tot blasphemie sibi inferuntur
 a potatorib⁹ ipsi vini **I**tem tales pe-
 iores sunt omni creatura. quia omnis
 creatura laudat suum creatorem. imo
 omnis creatura incitat ad laudandum
 deum in continuo suo cursu. **A**rbores
 z herbe se erigendo z crescendo supra se
 erga creatorem suum. **A**ues in cantan-
 do. sol in lucendo: z sic de alijs **S**z blas-
 phemans. in illo membro deum in ho-
 norat in quo euz ip̄e deus p̄ ceteris cre-
 aturis honorauit. scilicet in lingua **U**n-
 de **A**ristoteles in libro politicorum **N**ul-
 lum enī animalium naturaliter habz
 sermonem nisi homo. **E**t hanc linguaz
 homo accepit. vt deum laudaret p̄ ce-
 teris creaturis irrationabilibus. **I**tem
 blasphemā est peccatum diabolicum.
 quia est loquela infernalis. **U**nd̄ **A**po-
 caly. **B**lasphemauerunt deum celi pre-
 doloibus. **E**rgo tales hic addiscūt de-
 um blasphemare. quod est opus dam-
 natorum vt in futuro eo melius sciāt.
Item blasphemus habet linguam
 diabolicam. quia diabolus loquitur p̄
 blasphemos. sicut sp̄ritus sanctus p̄ bo-
 nos. **U**nde **M**athei decimo. **N**on e-
 nim vos estis qui loquimini. sed sp̄ritus
 patris vestri qui loquitur in vobis.
Sciendum q̄ aliqui dicunt si non
 iurarem tunc nullus me timeret nec ali-
 quis reputaret me aliquid esse vt ergo
 timeantur z magis reputentur iurant vt
 deum blasphemant. **O** miser homo

De secūdo

queris honorem vbi inuenies eternam confusionē. **I**te aliq̄ licet non p̄tinaciter blasphemēt. tamē sanguinēz mortem ch̄zi frequent̄ z sine causa nominant vt dicendo in vulgari. heilige blut es gat dem also vbel. v̄ sic. heilige marter wie ist es dir beschehen. z sic d̄ alijs. **I**te aliq̄ iurant z non nominant creatore sed creaturas. vt dicendo. **B**ocks blut. **C**ontra quos d̄t **Augu**⁹. de v̄bis apli f̄mone. xxiij. **E**cce dico charitati vestre q̄ q̄ false iurat p̄ lapidem piurus est. q̄s/uis non audiat. tamen eius creatorē in testem accipit. **I**tem. **J**aco. v. Nolite iurare neq̄ p̄ celum neq̄ p̄ terrā. **I**te contra eosdem dicit ch̄s in euangelio. **E**go aut̄ dico vobis. nolite iurare. s̄ sit f̄mone vester est. non non. **E**t p̄ hoc p̄z scilz ex v̄bis ch̄zi q̄s rep̄hensibiles s̄z isti qui totiens iurant. q̄suis p̄tinacit̄ non blasphemēt. scz nominādo vulnera v̄l mortem xp̄i. **S**ed qui sic iurant. scz per deum viuū. vel p̄ deum sanctum v̄l per omnes sanctos sine omni causaz necessitate ex mala consuetudie. tales merito cogitare debent dictum xp̄i. qui dicit **Mat̄. xij.** De omni v̄bo ocioso q̄d loqui. fue. ho. red. zc. **M**ulto strictius exiget̄ a nobis ratio de talibus iuramētis **S**i aut̄ p̄ponis te emendare a modo z v̄ba tua simpl̄r sc̄dm dictum euangelij explanare scz dicendo est est. non non **E**t si postmodum ex lapsu lingue iuras tunc immediate cōteri debes de hoc. et dicynum aue maria beate m̄gini tūc ip̄a impetrabit tibi gr̄az a filio suo vt amplius eo melius tibi caueas ne recidues. **E**t **I**te quantitas hui⁹ p̄cc̄i p̄z ex pena qua legitur punitum esse h̄ peccatū tā ī nouo q̄ ī ve. testa. **U**n̄ legitur **Leui. 24.** **E**cce ingressus fili⁹ mulier⁹ israhelid̄is quē pepit d̄ viro egyptio iurgat⁹ cū viro israhelita. **L**unq̄z blasphemasset z maledixisset nomē dei adduct⁹ ē ad **M**oyse z **A**ron q̄ duxerūt eum ad carcerem donec noscerēt q̄d iuberet

dñs de eo fieri. qui locutus est ad moyse sen dicens. **E**duc blasphemuz extra castra z ponant illi qui audierunt manus super caput eius. z lapidet eum popul⁹ vniuersus. quod z factum est. **D**einde pmulgauit deus legē de pena blasphemorum dicens: **L**oquere ad filios israhel. **H**omo qui blasphemauerit nomen domini. morte moriatur. lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi. **S**i iam omnes blasphematores lapidari deberent q̄s plures iam in mundo essent. **I**tem puniunt etiam a deo quādoq̄ i p̄sentivita. z hoc subitanea morte. **U**nde refert **Gregorius** in dialogo q̄ q̄dam ciuis rome tenere dilexit quendam puerum quinq̄ annorum. qui cōsuetus erat blasphemare nomen domini. statim quando animo eius aliqd̄ obstitisset. **Q**uadam autē die cum pat̄ ei⁹ teneret eum in brachijs. clamauit puer maliz nigri homines veniunt q̄ metolere volunt. **Q**ui cum hoc dixisset. nomē dñi blasphemauit z aīam reddidit **S**i deus in puero quandoq̄ q̄nq̄ annorū v̄ndicauit peccatū istud. nunquaz parceret adultis **S**eptimi sunt qui plena voluntate disponunt solēniter z manifeste piurare. z anteq̄ piurant vidēt piuri cēsendi. qz d̄s non iudicat ex operib⁹ s̄ cogitationib⁹. vt p̄z. 22. q. 2. **E**rgo si ynq̄ ad iudiciū accessisti in illa intentōe q̄ piurare voluisti. penitere z cōfiteri debes qz coram d̄o piurus es. **E**xplū d̄ duob⁹ ciuib⁹ quoz vn⁹ cessit alteri summā pecunie. **S**ed postq̄ termin⁹ solutiōis aduenit. tūc ille simpl̄r negauit pecuniā **Q**ui p̄ductus ad iudiciū. itez p̄stanter negauit z ei p̄ pecuniā iurare voluit **L**ū q̄ flexeret genua ad iurādū. obmutuit z nihil loq̄ potuit. s̄ erect⁹ eōuerso loq̄lam reaccepit **Q**ui itez sc̄d ayice genua flexit z piurare voluit tūc itez obmutuit z sic manifeste omnibus innotuit q̄ piurare voluit. **S**eptimi cum quis iurat se aliqd̄ factur⁹ q̄d est illicitū. sicut verbe

vere p̄m̄i vel v̄ndicare se de
cūq̄ mouit. vel etiam si boni
cōfiteat̄ d̄o z p̄ p̄ria saluare
cere. v̄ndicādam dare vel ali
sc̄d. t̄ de alijs. **S**i ex cer
tu sc̄d. p̄m̄i. z p̄ccat⁹
do mortalit̄. sed non peccat⁹
do. **S**ed d̄. s̄ summo
malis p̄m̄i. s̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
voto m̄ta d̄ d̄ d̄ d̄. **S**i
pro sic iurauerit. v̄ndicā p̄
q̄s casu frangendum est
le. qz non peccat frangēdo
iurando. z p̄ccat t̄ d̄ ma
ter. ex p̄m̄o sic iurauit. s̄
soluere. **U**nde **J**ho. d̄ d̄
Non est obuiandum iuram
malum iurare p̄m̄i. vt
ocidit. z **E**t d̄ d̄ d̄ d̄
iuramentum tale. s̄ i agniti
p̄m̄i. **Q**uam iurā q̄
frangit. **U**nde aut̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
hoc aīm̄ q̄ d̄ d̄ d̄ d̄
sp̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄. **S**i qui
credidit se n̄ posse soluere
Si d̄ ab im̄o se credebat
posse soluere non piurabat
ei posse suum non est piurā
s̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
piurus est. **E**t d̄ d̄ d̄ d̄
cōstat **T**omas sc̄d d̄ d̄ d̄
q̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
quā d̄ p̄m̄i suis sup̄ certū
nū p̄m̄i. quod tamē n̄
vel i iurā d̄. tamē postea p̄
non faciunt. d̄ d̄ p̄m̄i
iurā d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
si aliq̄s p̄m̄i alim̄i credidit
se soluere sup̄ certū terminū.
facere. z si p̄m̄i d̄ d̄ d̄
soluere sup̄ terminū nō po
p̄m̄i p̄m̄i p̄m̄i p̄m̄i d̄
est. **E**t d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
s̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄

rare, p̄ximū. vel vindicare se de isto quo
 aiq̄ modo p̄t. vel etiam si bonū q̄d fa
 ciendū eēt p̄ deo z p̄ ppria salute vellet fa
 cere. vt elemosynam dare vel aliquē ho
 spitare. z sic de alijs. **S**i ex certa mali
 tia sic iurat. periurat. z peccat sic iuran
 do mortalit. sed non peccat p̄trauēien
 do. **U**nde **F**ido. d̄ summo bono. **I**n
 malis p̄missis rescinde fidem: z i turpi
 voto muta decretum: **S**i aut̄ ex abru
 pto sic iurauerit. venialit̄ peccat z i vtro
 q̄ casu frangendum est iuramētum ta
 le. qz non peccat frangēdo. sed peccauit
 iurando. z p̄titeri tenet maxie cum scien
 ter z ex p̄posito sic iurauit. sed non debet
 soluere. **U**nde **F**ido. d̄ summo bono.
Non est obfauandum iuramētum quo
 malum icauere p̄mittitur. vt fornicariū v̄l
 occidere. zc. **T**olerabilius est nō iplere
 iuramentum tale. q̄ i flagitio stabiliter
 p̄manere. **Q**uotiani sunt q̄ iurant z in
 fringunt postea. **T**rum aut̄ ille qui cre
 ditorū iuratis soluere ad certū terminū z
 hoc ei i fringeret sit cēsendū p̄iur. **R**e
 sp̄o deo scdm̄ **H**ost. **S**i quādo iurabat
 credebat se nō posse soluere tūc p̄iurabat
Sivo ab initio se credebat probabilit̄
 posse soluere non p̄iurabat z si postea fe
 cit posse suum non est p̄iurus. **S**z si po
 stea lapsō termino posset z nō p̄solueret
 p̄iurus esset. extra de dolo z cōtu. **C**on
 cordat **T**homas scda scde. q. 89 **Q**z
 grauit̄ z multoties illi mēdaces delin
 quunt q̄ p̄ximis suis sup̄ certum termi
 nū p̄mittunt. quod tamē nō intendunt
 vel si intendunt. tamē postea posse suum
 non faciunt. z sic p̄missum i fringūt z so
 lutōem de die i diem p̄tra voluntatē cre
 ditoris p̄ducūt. **S**ed tamē sciēdum q̄
 si aliq̄s paup̄ alicui creditori p̄mitteret
 se solutur sup̄ certū terminū. z posse suū
 facerz: z si impedimentū interueniret q̄
 soluere sup̄ terminum nō posset. tūc talis
 pauperi plangatio p̄pter deū cōcedēda
 est. **E**t creditor cū tali charitate z cōpas
 sione posset sibi terminū plangare q̄ de

us in extremis tempus vite sue sibi plō
 garet. z sic posset p̄pter h̄ gl̄iam dei pro
 mereri. **E**rgo multum reprehensibiles
 sūt isti qui suos debitorē angustant ter
 mino adueniente. z cum sine damno ip̄
 sorum solutōem plangare possent. z ab
 eis extorquent cum tamen alias libent̄
 eis soluerent si possent. **E**t talibz immi
 sericordibus remittetur eadem mensu
 ra. **U**nde **G**rego. **D**ei misericordiam nō p̄t
 p̄mereri q̄ misericors p̄ximo non fuerit
Beda super epl̄a **J**acobi. **S**ine miseri
 cordia iudicabitur ille. q̄ cū facere possz
 non fecit misericordiam. **E**x quo maiorē q̄s
 misericordiam a domino consecutus est. eo i
 iustius indigenti p̄ximo misericordiam de
 negat. **N**on q̄ compulsus p̄ metu iur
 rauit se aliq̄d daturū z huiusmodi non
 soluit. qz tal' scdm̄ **T**homas scda scde
 q. 98. non excusat a peccato mortali nō
 implens q̄d coacte iurauit **E**t **R**ay. d̄
 qz talis quantuscūq̄ fuerit metus nihū
 lominus obligat dūmodo sit d̄ relicta
 secus est de relicta. **S**ed talis solūes
 q̄d coacte p̄misit p̄t illud repetere. et
 alius coram deo semper tenet restituere
 quicquid extorsit contra deū si salte
 indulgentiam peccatorum consecq̄ volu
 erit. **I**tem q̄d si aliquis ex impetu iuras
 set illd̄ q̄d deliberate non iurasset. **R**e
 spondeo scdm̄ **S**uil. seruare tenet si est lē
 citū. **S** **D**ecimū q̄ maledicta p̄ba
 p̄ferūt. sicut lutores faciūt maledicēdo
 deo cū nō p̄sperant i ludo taxilloz. qui
 culpā diabolicā retorquet i diuinā ino
 centiā. **E**t idō dō maledicūt z sc̄tis q̄d
 erz horribile ē audire. **H**oz em̄ iudicioz
 p̄ticipes sūt q̄ talibz iudiciatibz hospicia
 p̄cedūt. v̄l q̄ vestimēta ip̄oz delusa diue
 dūt v̄l q̄ cū ip̄is familiarit̄ bibūt. v̄l ab
 eis sorte luminis recipiūt. **D**ēs ei tales
 sic maledicētes d̄ oyl̄ matri ei' v̄l sanctz
 non possunt absolui nisi ab ep̄scopo v̄l
 ab eius penitentiario. **E**t maxima debz
 eis ip̄oni p̄nia. put̄ d̄ extra de maledi
 cis. statuimus. vbi plura d̄ inuenies **S**

precepto

suum. murmurando contra creatorē suū
 reprehendendo eū in factis suis. **Q**ue
 ritur utz maledictio sit pccm mortale.
Rndeo fm beatus Tho. scda scde. q.
 lxxvi. Maledictio de q nunc loqmur ē
 p quam nūciatur malū q aliquē vl im/
 precādo vel optando. **Q**d qdē fm se re
 pugnat charitati proximi. ergo est pec/
 catū mortale. **U**n de. i. **L**oz. vi. Neqz
 maledici regnū dei possidebunt. **E**t tā
 to grauius quanto personam cui male
 dicimus magis amare et reuereri debe
 mus. **U**n **L**euitz. xx. Qui maledixe/
 rit pūi vel mri. morte moriat. **C**ōtingit
 tñ eē veniale. vel ppter paruitatem ma
 li quod quis alteri imprecatur. vel ppter
 affectū eius q pferit. dū ex leui motu vl
 ex ludo. vl ex surreptione aliq talia ver
 ba profert. qz peccata sborū maxime ex
 affectu pensant. **Q**uerit. **Q**ue sit pe/
 na pferentis maledictionē q deū. **R**nde
 deo. **S**i qz q deū vl aliquē sanctū. ma
 xime q brām yginem talia psumpserit.
 debet septē diebus dñicis p foribz ecclē
 in manifesto esse dñi missa dici. ita q vl
 tima die nec palliū. nec calciām ēta: sed
 corrigiām circa collū habeat. z q septē
 pcedentibus sextis ferijs ieiunet in pa
 ne z aqua. nec ingrediatur ecclesiā. z in
 quolibet dictorū dierū tres reficiat pau
 peres. et si non p̄ tres. saltem duos vl
 vnū. **E**t si hoc nō p̄t. illud in penā aliā
 cōmutes. **E**t si predicta renuerit. debet
 ei in dñi ingressū ecclē. z in obitu dz ca
 rere ecclāstica sepultura. **S**z hec oīa fm
 Boffre. p tribunali fiūt. **L**etex in iudi
 cio aie discret⁹ sacerdos molliat hūcri
 gozem. **U**ndecimi sūt qui iurāt
 per deū et sanctos. cū hoc obligāt se ad
 aliquā penā. vt dicēdo **P**er deū si hoc
 non fecero. vel. si nō est sic sicut dico. tñc
 hoc accadat mihi vel filijs meis. **U**l sic
 dicēdo **N**unqz p diem vnā viuā. vl ad
 hucodie moriar. **U**el sic. **N**unqz ab
 oculis tuis viuēs discedam si mentiar.
 vel. **D**e nūqz misereatur anime mee

si non fecero quod dico. et sic de alijs.
Et tunc fz Aug⁹ illa p que sicutur ob
 ligat deo vt hoc sibi vel illi euentur si se/
 cus est qz dicit. **E**t satis horribile ē se vl
 suos mēdaciū sic obligare. **N**ec etiā hō
 faciliū se debet obligare. etiā in cā vera
 qz stultū est se sic obligare. maxie si nllā
 causa subsit. nec vrgens necessitas. **E**x
 empluz legitur q quidam vsurarius in
 morte compunctus. rogauit duos amē
 cos suos vt pecuniam vsurariam quaz
 eis tradidit. restituerēt. **E**t p̄mus se ob
 ligauit hoc facturū sub imprecatione i/
 gnis sacri. **S**ecundus se obligauit sub
 imprecatione lepre. **Q**ui post obitū istū
 us vsurarij negligentes in hoc negotio
 fuerūt. volentes p̄mitus cum ista peccā
 tia aliqua lucrari. et postmodū eam re
 stituere. **E**t mox in illis infirmitatibus
 ambo consumpti sunt prout se ip̄os ob
 ligauerunt. **D**uodecimi. cuius quis iur
 rat q nolit ludere etiam pro poculento
 vel esculento. **E**t sic secundum Henri
 cum de firmaria semper peccat mortālē
 ter quotienscunqz ludit. **I**tem qui iurā
 uit non chōrizare vel non tabernam in/
 trare. et sic de alijs. que homo licite po
 test iurare. z talia tenentur seruare. z quo
 tienscunqz oppositū scienter fecerit: moz
 taliter peccat. **T**redecimi. qui cuius so
 lennitate periurium solennizatum com
 mittunt. et hoc ē mortalissimum pecca
 tum. **U**nde per tres digitos quos po
 nit quis super sanctos. significat q cor
 pus et animam et res siue famaz dat in
 potestatem diaboli. **I**mmo fm Guil.
Lugdunēsem in summa viciorum. qui
 scienter periturat in primo periurio ma
 num diabolo dat cuius qua tangit euan
 gelium vel reliquias sanctorū. et donec
 ille peniteat pro periurio: man⁹ illa dia
 boli est. **E**t quā docunqz manu illa se si
 gnat. ipse se signat manu diaboli. et nō
 potest penitere vel absolui nisi restituat
 illi damnum cui iurauit. **S**ciendum q
 grauitas vel magnitudo illius peccati

De secundo

sz per iurij perpendi potest ex hoc qz ta
le peccatu p eius est alijs peccat. qz cuz
alia peccata fugiunt et quasi timet res sa
cras. pccm per iurij no timet eas. s illis
appropinquat. Si aliquis vult fornica
ri. si est in ecclesia exit inde. si est in cimi
terio ab eo recedit. Et si est ppinquus
ecce vel cimiterio. elongat se ab eis. Al
leyero qui vult per iurare intra eccliam:
si est extra: accedit ad altare et comittit
pccz per iurij qnqz sup altare. qnqz sup
euangeliu. qnqz sup corpus. qd horren
du e. Dix e quo terra ipm no absorbe
at. et quo angeli q circa corpus chri snt
eu no perimunt. Item ipe videtur peior
diabolo: qz diabolus timet res sacras et
quasi reueret. qd ille non facit q piurat
Ite talis qntu in se est: vult malus ma
lu facere chro q crucifixo res eius Ipsi
eni intulerunt chro tm malu pene. piur
eu vult inuoluere in malu culpe. qd de
terius est: in hoc q assumit eum et oes
sanctos in testimoniu sue malicie z iniu
sticie. Quia fm Thomas scda scde. q.
lxxxix. Jurare est deuz inuocare. Et fz
Aug. Jurare est deum in testem addu
cere. qd idem est. Scdo quia grauitas
per iurij perpendi potest ex austeritate pe
nitentie. quia fm canones pro per iurio
manifesto et solennizato. debet imponi
penitentia septennis. Tame Raymu
dus dicit q inspecto modo per iurij. vl
qualitate persone. et ceteris circumstan
tijs. vel maior vel minor penitentia est
imponenda. Concordat Host. Tertio
patet q ex eo q fm Host. hoc cri
men in penitentia comparatur homici
dio voluntario. Quarto patet ex eo q
piurus infamis efficitur. nec postea qn
tuncunqz peniteat in testimoniu recipi
tur. extra de testi. Quinto ex pena que
inflicta est etiam in presenti a deo super
per iuros. Unde legit q quida Deca
nus ecclesie Coloniens quinqz marcas
auri de pecunia sue ecclie fratri suo car
nali misit mutua do. quo Decano mor

tuo Canonici debitu repetit. et qz sup
per hoc no habebat testes. ille pnaat
debitu negauit. qd cu iuramento firma
uit. q redies domu. in media via rema
sit immobil. ita q nec ante nec retro pore
rat se mouere. et silt fact fuit mur. tbo
in corde suo vouit q ad locu piurij redi
ret. z sua malicia manifeste diceret. z re
stitueret ecce pecunia detenta iniuste. z
sic penitentia ducit liberat est. Et ali
ud exempli legit q qdam sup sepulcru
sci Patacij martiris piurauit. et mor
manu retrahere no potuit. et sic oibus
malicia z iniusticia innotuit. Querit
Quare p euageliu z reliquias scd iura
mus. Rn deo fm Thom. scda scde. q.
lxxxix. Ome iuramentu pncipalit referit
ad ipz deu cuius testimoniu inuocat. Et
cudario at assumunt alique res no fm
se h qntu in eis diuina pntas manifesta
tur Sic iuram p euageliu. et p eu cuius
pntas in euagelio manifestat. et p scos
q hac pntatem crediderunt z fuauerunt
I Quartidecimi. Qui recipit vel
cogit aliquem false iurare. et sic recipit fri
uole iuramentu ab illo: peccat mortalit
Ro e. qz qz pellit aliu ad iuradu. z scit
eu false iurare. vincit homicidiu. z omittit
duplex homicidiu. qz ille occidit cor
pus. et ille aiā. Imo duas aiā. illi
sz q iurat falsu. z sua ipi q recipit. vs
xxij. q. v. Ille. z. c. q exigit. In h cor
dat Henz de fir. in expone scdi pcepti
Scd q si qd diceret. Ex istz seqret
q nlls possz aliu cogere ad sibi solu dli
si nlls dret accipe a liq d iuramentu. Rn
deo q ad iudiciu pt eu citare z iusticiaz
ab eo exigere. z si tibi negauerit quod pt
ipe scire si receptur es iuramentu ab eo
vl no. qz fz Arz. p. p. h. De futur p
gribz no e de emiata pntas. Qn at p
deras q alit ee no pt z nih il pt tibi am
pli fieri nisi iuramentu. qd g iuuat reil
lud iuramentum qd sic friuole ab eo reci
pis. Rone vna mesura vini valeret p
tibi qz tale iuramentu piurij. Ergo qu

omino...
torre...
tare...
sic...
offer...
nisi...
re...
si...
qz...
no...
sponde...
frequent...
um...
cipien...
Quia...
ho...
min...
n...
min...
non...
q...
iuram...
te...
can...
nes...
rali...
fi...
th...
ri...
quom...
Inde...
in...
alij...
iuram...
ta...
iuris...
fallu...
d...
tia...
men...
q...
p...
negauit...
al...

omni noyult iurare tunc interrogat credi
 rore d' coiter fieri solerit yelit eū suppo-
 rare d' iuramento Etia qñq; a bōis hoib;
 fit petitiōt eū suppo:ratū habeāt Tūc
 offer hoc dō i paciētia cordis tui qd ille
 tibi solueretenes. z ex fraterna charita-
 te ora deū p eo. z erit tibi meritorū Sz
 si diceret ex hoc sequeret p'fusio mea.
 q; crederent me hoies iuste agere cum
 ab eo iuramentum nollem accipe. **R**e-
 spondeo q; ppter malos homines q; vt
 frequent malum iudicant. nō debes de
 um offendere z aiaz tuam perdere sic re-
 cipiēdo scient falsum iuramentū ab eo
Quia fm **Chryso.** sup **Matth.** **Q**is
 hō scdm se estimat altez. fornicarius ne-
 minem putat esse castū. **C**astus de for-
 nicatōe non facile suspicatur. **S**upbus
 neminem humilem putat **H**umilis ne-
 minem putat supbum. ppter tales ergo
 non debes deum offendere. **S**ciendū
 q; si vnus malus p'p'erea q; non recipis
 iuramentum de te malum iudicat tunc
 se vel octo econuerso de te bonum iudi-
 cant. z te p'p'erea cōmendāt ap' d' homi-
 nes z deū q; deū z aiaz tuam i hoc hono-
 rasti z eum a iuramento falso suppo:ra-
 sti. sicut mali ex omnibus maluz iudicāt
 sic boni bonum. **U**nd **Chry.** sup **Ma-
 th.** **S**icut difficile est aliquem suspica-
 ri malum qui bon' est. sic est difficile ali-
 quem suspicari bonum qui malus est.
Unde etiā **Breg.** i omel. **Q**uātū vos
 in bono pficitis. tantum etiam bona d'
 alijs sentitis **S**ciendū tamen q; exigēs
 iuramentum si est p'sona publica. v'p'u-
 ta iudex non peccat. quia tenet ex ordie
 iuris recipere iuramentum siue sit v'ez siue
 falsum. **I**te q; i'pa p'sona publica nō vi-
 det exigere iuramentū h' ille ad cui' istā
 tiā exigit. **Q**uāt dō displicet recipere iura-
 mētū scient flm p'z i h' exēplo. **L**egit
 q; qdā bon' hō citauit qndā ad iudiciū
 p'p' aliquā summā pecunie z ille istantē
 negauit. z se ad iuramentū exhibuit qd
 ali' ab eo accepit licet sciret eū flm iura-

re scient. **U**ox sequenti nocte rapr
 ad iudiciū dei. vidit ch'z in sedere in sede
 maiestatis sue exigentes ab eo rōem de
 anima illius qui iurauit z de aia sua p/
 pria qui cognouit ambas esse damnan-
 das. **T**ūc iudex q; siuit cur iuramentuz
 ab alio recepisset. **E**t ille. q; mihi meuz
 negauit. **E**t iudex. **N**onne debuisti po-
 tius p'dere talem subam q; ipius aiam
 z tuam? **N**onne aia melior ē q; oīs tē-
 poralis suba? **T**ūc iudex fecit eū fla-
 gellari. **Q**ui euigilans oia q; sibi accide-
 rant: enarrauit **E**t i signuz hui' plagas
 in corpore z in dorso suo ostendit: quod
 nullo modo potuit sanare donec penitit
 itz de' sibi illud p'ccm indulsit. **I**

Queritur in quib; casibus p't q's iu-
 raret etiam iuramentū recipere ab alio si-
 ne peccato? **R**espondet. **P**rimo cū ali-
 quib; suadet aliqd bonū qd ē eis vtile.
 z non credunt verbo simplicī. concedit
 nobis iurare. 22. q. p. non est 3. **U**nde
Isidus. **P**lerūq; sine iuramento loq' dis-
 ponimus. h' incredulitate eoz qui non
 credunt quod dicimus iurare compelli-
 mur. **S**ecōdo potest etiam quis innocen-
 tiam suam purgare iuramento cū men-
 daciter a malis informatus est z iniuste
Et in hoc casu debet sibi credi nisi con-
 trarium p' testes posset cōuinci. **T**ercio
 ad p'firmationem debitorum vt cuz q's
 non habet fideiussorem ponere. z alias
 nolunt sibi credere. tunc potest iurare se
 velle in tali termino soluere. z si sic inten-
 dit z suum posse facit. nec peccat iurans
 nec etiam recipiens iuramentum **U**nd
Augu'. de verbis apli sermōe. 23 **Q**uā
 exigit iuramentū si nescit alium falsum
 iuraturum: z dicit iura mihi vt ei fides
 fiat. non audeo dicere p'ccm. tamen hu-
 mana tempratio est. **Q**uarto ad dubi-
 etat' remotōem vt si p' re litigiosa iuref.
 verbi gratia. **S**i duo p' re aliqua siml'
 litigarent. z alicui certe constaret q'mo-
 do se totum factum haberet. tunc talis
 sine omī p'ccō posset iurare. z certitudē

De secundo

nem illi? dubij enarrare sic a litigio illi cessaret. Quinto ad pmittendum obedientiam suis superioribus vel fidelitatem suis praelatis vel etiam alicui communitati, vel ex parte officij vel alijs de causis licitis. Tametsi sciendum quod quodammodo officium quod a praelatis vel a consilio civitatis committitur, si intendit sic facere ut iurat non est peius. **S**ed valde sollicitus esse debet quod illud quod iuravit promittit, ut si in exigentiam iuramenti ad effectum producat. Alias si fraudem faceret exequendo hoc quod iuratio promittit toties puniret quod sciens hoc scient transgredere. Ergo valde magnam et terribilem est alicui recipere super iuramentum, quod taliam suam periosam ponit pro pignore. **S**i autem per aliquod negotium mechantia iurant vel aliquod officium ut ceteri officiales, et hoc in principio non intendit exequi vel iuramentum exigere, hoc postea per lucrum affectum acquirendum iurat, ipso facto sic iuratio est peius, et quatenus postmodum ita iuramentum transgreditur, toties mortaliter peccat. **Q**uod iuramenta contingunt que iurantur adimplere non intendunt. Et quod scienter dant occasionem talibus transgredienti sua iuramenta, vel eos propter suum lucrum ad talia inducunt rei erunt in peccatis illorum et deum graviter offendunt quia plus debent diligere salutem proximi quam proprium lucrum vel commodum.

Quoniam decima quod votum deo factum transgrediuntur. Unde ad maiorem huius evidentiam circa votum principali ter septem sunt notanda. Primo quid sit votum, et que, et quot requiruntur ad votum. Respondeo secundum Henricum de firmaria. **V**otum est spontanea promissio cum deliberatione et obligatione firmata, vel sic. **V**otum est conceptio melioris propositi cum deliberatione firmata ergo patet quod ad votum tria requiruntur. Primum est propositum voluntatis quod debet fieri ex animi libertate, non autem ex coacta necessitate. Ex quo patet si aliquis cogatur metu cadente in constanter vi ad aliquod votum, non tenet exolvere

re. **S**ed si partes vel cognati alicuius voverunt aliquod votum, per aliquo eo ignorante ipse postmodum per hoc acceptare vel non, quod votum deest fieri ex animi libertate. Et hoc est primum quod requiritur ad votum. Secundum est deliberatio voluntatis, quod si aliquis subito aliquod bonum percipiat, non obligatur ex voto nec cessitate ad servandum, sed solum ex quadam decencia et congruitate in quantum diuini et bonis instinctibus non consistendum. Tertium est quod votum sit de re bona, aliter non obligat dicente **Thomae** in li. de summo bono. **I**n malis promissis rescindenda est fides, et in turpi voto mutatur decretum, et xxiij. q. 8. **I**dem in eodem libro. **Q**uod incaute vovisti ne facias.

Sciendum quod vota licita sunt obligata ad servandum si vovens sit sui iuris, quod est transgressio est mortale peccatum, exceptis quatuor casibus. Primum est si aliquis voverit sub conditione, non tenet exolvere votum, puta si aliquis voverit beate virgini ieiunare si sanet, talis si non sanat in tempore prefixo non obligat ad solutionem voti, et sic de alijs. Secundum est si accedit dispensatio eius quod dispensatio est in voto, quod tamen nunquam fieri debet nisi in eque bonum vel in melius commutata. **Q**ueritur quod sit in votis dispensatio, vel vota commutare. **R**espondeo secundum Raymundum diocesanum episcopum per suis superioribus omnia vota commutare, vel etiam eis dispensatione exceptis quatuor votis. Primum est votum continentie quia cum vix aut minus possit aliquid melius inveniri in quod commutetur, ut per **Eccl.** 26. **N**on est digna ponderatio anime continentie, sed terrefacta, scilicet pugnando pro fide christiana. Tertium est votum visitandi limina apostolorum petri et pauli. Quartum votum visitandi liminaria beati Jacobi, in his solum papa potest dispensare, et ita fuit curia. **A**lia vota possunt episcopi commutare et aliqui in voto dispensare, nam quando dicitur quod absolute determinat aliquod votum non esse servandum deest dispensatio voti. **V**erbi gratia, si illud quod vovetur esset malum vel inuti-

verit malum non inordinatum
est commutatum et quod dicitur
voto. **Thomae** Thomam, vovit
etiam si non est in tali
esse et de communitate non
servandis. **E**t dicitur de p
n **S**olomonio non dicitur o
p dicitur quod servandus e
alium imponit. **S**ed nunc
commutari in votum dicitur
tam in in autem in p
sit. **P**ro quo dicitur quod
dum vota commutata e
tur licet autem in causa
tas. **S**ed que est causa suffi
pendendo dicitur. **R**espondeo
berit. **S**ufficiens causa est p
si voventium commutari
nec in voto quod alius dicit. **S**
infinitas ut servit ab hunc
nec in cambio in carnis lan
in talibus potest fieri dicitur
aus causa est impotentia
tunc accedat. **N**am quod quibus
et dicitur impotentia si dicitur
superveniens voto in eo ob
auter. **S**i si aliquid possit
verit: potest fieri impossibile
gatio quod ad hoc puta si
vovit chazar ecclesiam: pot
tate sequitur quod dicitur non pe
gat. **D**icitur licet intelligendo si
civitas fuerit et oino ipse
na de voto. **S**i autem impo
ta quod dicitur non possit
nec si in legibus ad illud quod vo
alud non. **Q**uarta causa est
non sit in iuris quia quod dicitur
tollat aliter non potest aliter
quod illud cui libet a dicitur
onem impedit. **I**n de servit
dicit non potest vovite quod
cum impedit a servitio dicitur
aliter libet. **Q**uod
quod vovit complex. **S**ed solent
vovit per magistri: **I**m

precepto

level maioris boni impedimentum quod est contra rationem eius quod cadit sub voto. Quia secundum Thomam, votum dicitur esse melioris boni. Et ideo in tali casu necesse est quod determinetur votum non esse seruandum. Et hoc dicitur dispensatio voti. Sed commutatio voti dicitur quando pro hoc voto quod seruandum erat aliquid aliud imponitur. Unde minus est vota commutare quam in votis dispensare vtriusque tamen in auctoritate prelatorum ecclesie consistit. Pro quo sciendum quod ad dispensandum vel vota commutanda duo requiruntur scilicet auctoritas et causa siue necessitas. Sed que est causa sufficiens in dispensando de votis. Respondet deo secundum Albertum. Sufficiens causa est paupertas ut si uouit ieiunium et mendicans non ieiunet in una hora quod ei sufficiat. Similiter, et infirmitas, ut si uouit abstinentiam a uino et a carnibus et incurrit languorem: et in talibus potest fieri dispensatio. Tertius casus est si impotentia et impossibilitas accedat. Nam quicquid votum fuerit impeditur si presens esset hoc ipsum superueniens voto facto obligationem aufert. Unde si aliquid possibile sit dum uouetur: postea fiat impossibile, tollit obligationem quantum ad hoc: puta si aliquis diues uouit edificare ecclesiam: postea paupertate superueniente perficere non potest non obligatur. Hoc tamen sic intelligendo secundum Henricum de stir. si factus est omnino impotens, absolutus est a toto. Si autem sit impotens in parte et totum perficere non possit, tunc remanet solus ligatus ad illud quod potest et ad aliud non. Quartus casus est si uouens non sit sui iuris, quia quicumque subest potestati alienae non potest aliquid uouere quod illum cui subest a debito subiectiouis impediatur. Unde seruus qui subest domino non potest uouere quicquam quod potest eum impedire a seruitio domini sui, et sic de alijs subditis. **S**ed tertio notandum quod votum est duplex, scilicet solenne et simplex. Et vtriusque transgressor secundum Thomam se-

cunda scilicet. q. 87. peccat mortaliter. Quod dicitur grauius peccat frangendo votum solenne. dist. 27. Si uir. Et vtriusque solenne dicitur quod fit per susceptioem sacri ordinis, vel per professionem expressam vel tacitam factam alicui de religionibus approbatis. Simplex votum est de non contrahendo vel castitatem seruando, et huiusmodi. Et quanto manifestius est emissum tanto maior penitentia debetur transgressori. Quod non deo de voto simplici, tunc sciendum secundu[m] Henricum de firmaria quod peccat mortaliter qui post simplex votum continentie contrahit matrimonium. Tunc quia facit contra preceptum diuinum quod dicitur. Nouete et reddite. Tunc quia in foro conscientie apud deum tantum obligat quantum solenne simplex votum. Ex quo euidenter patet quod per hanc faciunt qui inducunt per consilium et licentiam aliquas personas post votum simplex contrahere matrimonium. Qui peccat tripliciter. Primo quod suo consilio impellit aliam uirginem ad peccatum mortale, scilicet transgrediendo votum: quia qui cumque dat consilium vel auxilium vel fauorem ad aliquid quod est peccatum mortale erit particeps illius peccati. Unde Augustinus super Johannem. Homicida dicitur non quod gladio armatus vel ferro cinctus ad hominem venit, sed quod malum uerbum seminauit. Noli ergo tenere putare homicidam quando proximo tuo mala persuades. Secundo quod personam illam maximo periculo exponit cum secundum certiore opinionem nunquam possit petere debitum sine peccato unde licet petere non debeat, reddere tamen tenetur. Tertio quod christum spiritum illius uirginis grauius offendit, qui dat consilium vel auxilium talibus ad contrahendum matrimonium. Hoc patet, quia tales uirgines post votum continentie spernunt christum, quem primitus pre omnibus uiris sibi elegerunt. Quod non est modica irreuerentia ipsi christo quod pro eo elegit unum alium spiritum qui

De secūdo

est minus pulcher. minus bonus minus
dulcis. minus diues. et sic de alijs. **I**te
propter voluptates breues sue misere carnis
derelinquit dulcedines celestis gaudij. et
ipsum deum qui est deus totius solatiois et omnis
dulcedinis. **I**nsuper propter societates talis
mortalis spiritus preuat se societate beate marie
et omnis sanctorum et omnis angelorum vniuersi-
tatis omni electorum in celo existentium. **I**nsuper
propter tale spiritus dominat se cum corpore aia
et associat se ad societatem omnium dam-
natorum et omnium demonum qui sunt
in inferno si sic moritur. **E**x promissione di-
uina quicquid talis homo venit ad amaritudinem
ubi qui sunt carnis delectationem. **Q**uod forte
habitu vix iracundiam qui eam percutit et multis
afflictionibus affliget. **I**te sciendum quod nunquam
talis sciat deberet sibi tale despondere. quod
qui recipit personam alterius voluntate eius ta-
lem per hoc quod offendit. **S**icut ille christum
qui offendit. qui eius spiritus sibi assumit
et ideo quicquid sequitur hoc malum quod nunquam be-
ne uiuit nec bene habebunt. nec in corpore nec
in anima. nec etiam in rebus temporalibus quod sibi mu-
tuo discordant et diabolice simul uiuunt.

P **Q**uarto quod ritus ut voluntates tene-
atur statim uotum adimplere. **R**espondeo
secundum **B**asilium. Si uotum est absolutum. tenetur sta-
tim cum potest adimplere. nisi in uouendo aliud
habuerit in mente. scilicet quod super illam diuinitatem
terminum uoluit adimplere. et tunc po-
terit usque ad illum terminum prefixum licite ex-
pectare. sed non ultra. **E**t dicitur: **D**euter. xxiij
Lum uotum uoueris domino deo tuo non tar-
dabis illud reddere. quod requirit illud dominus
deus tuus. et si moratus fueris. reputabis tibi
in peccatum. **H**oc heu illi non aduertunt
qui uotum suum quod deo vel beate **M**arie et
nive sanctis eius uouerunt usque ad decem
vel ad viginti annos pertrahunt. et super il-
los ira dei quandoque etiam in presenti uita
deseruit. **E**xemplum legitur quod fuit quidam
homo litteratus multo uirio et suus. qui cum a
quidam prope ammonitus fuisset frequenter
ut seculo renunciaret et vitam suam emendaret
et cum frequenter se hoc facere promississet et

missum non adimpleret. incepit subito gra-
uiter infirmari. **Q**ui cum misisset pro potest
ueniens ad eum admoneret eum ut promissum
adimpleret subito clamare cepit: **O** pat-
er ora pro me quod duos si uenit ad deuorand-
um me. **Q**ui orationibus eius liberatus non cura-
uit promissum adimplere. **E**t mox itez cla-
mare cepit. ecce ignis occupat me ad de-
uorandum. et itez petit orare pro se. **E**t ig-
nis per orationem euauit. et sic itez libera-
tus est. et promissum adhuc adimplere con-
tempnit quasi desperando. ad dei iudi-
cium raptus audiuit perferre sententiam con-
tra se de malis suis. et a raptu itez sub-
ito rediens retulit coram omnibus uisum et audi-
tum. et quod ab eo esset peracta omnis spes salutis
Et addidit. **E**cce adsunt duo demones
portantes uenam maximam sarraginem
ut frigar in ea in eternum. **E**t tunc clamare
cepit. **A**le. ue mihi: quia uotum meum non
adimpleui et de deo et de salute anime mee ni-
hil curauit. **I**deo sententia ire dei placata est
contra me. **Q**ui cum hec diceret una gutta
de sarragine cecidit super manum eius quod usque
ad ossa omnibus uidentibus cum deuorauit. **E**t
ipse tunc ait. **N**unc credite. ecce me demo-
nes in sarragine precipiunt. et hec dicens: ex-
pirauit infeliciter. **Q**uinto quod ritus de uo-
tis qui fiunt in angustijs: an obligent. **R**espon-
deo secundum **B**asilium. mulieres in partu uouentes
usque quicquid alij in angustia constituti ha-
beant deliberatas interuentionem obligandi se
obligati sunt. **S**ecundo est subitum in deliberate
Q **S**exto uideendum est quod possint uoue-
re: et qui non. **C**irca quod queritur et **T**rip-
pueri possint uouere et **R**espondeo secundum be-
atam **T**homas secundam secundam. q. 88. **P**ueri
ante annos pubertatis duplici ratione uo-
uere non possunt. **P**rimo quia ut in plu-
ribus patiuntur rationis defectum. hoc tamen
contingit in aliquibus accelerari. **S**ecundo
quia sunt in potestate parentum usque tutorum
qui sunt eis loco parentum: et ideo eorum
uota non habent effectum. **T**ercio autem filij
us qui uenit ad annos pubertatis est qui
de sue potestatis quantum ad ea que pertinet

uere ad sui potestatis quantum ad ea que pertinet
gete in potestatis quantum ad ea que pertinet
bat. **E**t non est de illa que est in
pater. **Q**ui in potestatis quantum ad ea que pertinet
re: **R**espondeo secundum beatum **T**homas
uolunt. **L**um nullum tempus
promittit quod potestatis quantum ad ea que pertinet
dicitur aliquod occupare
uotum de illi formam et lineam
ti. quod non est in potestatis quantum ad ea que pertinet
Raymondus. **S**er uenit non
qui lineam potestatis quantum ad ea que pertinet
sancti alij sunt in potestatis quantum ad ea que pertinet
erit ecclesie: ut ne deum
di. **I**tem quod ritus in potestatis quantum ad ea que pertinet
solueret potestatis quantum ad ea que pertinet
gratum. **R**espondeo secundum **T**homas
Respondeo secundum beatum **T**homas
soluitur in potestatis quantum ad ea que pertinet
Thomas in quodlibet quod cum
in potestatis quantum ad ea que pertinet
omni in potestatis quantum ad ea que pertinet
re: **R**espondeo secundum beatum **T**homas
cui retinere oportet. **S**ed si
dicitur et ostendit pari modo
subdiceret uoluntatis. **R**espondeo
queritur utrum alter coniugatus
obligatus in potestatis quantum ad ea que pertinet
Respondeo secundum beatum **T**homas
nalis potestatis quantum ad ea que pertinet
gionem in potestatis quantum ad ea que pertinet
sed potestatis quantum ad ea que pertinet
in potestatis quantum ad ea que pertinet
soluitur non potestatis quantum ad ea que pertinet
uotum potestatis quantum ad ea que pertinet
Respondeo secundum beatum **T**homas
soluitur in potestatis quantum ad ea que pertinet
dicitur in potestatis quantum ad ea que pertinet
et alij in potestatis quantum ad ea que pertinet
emittentur in potestatis quantum ad ea que pertinet
ut in potestatis quantum ad ea que pertinet
vel quodcumque aliud non debet
sua contrarium. **S**ed in potestatis quantum ad ea que pertinet
lia uota etiam ante matu-
rum emittentur in potestatis quantum ad ea que pertinet
peccando. **M**ane surgendo. et
nec in potestatis quantum ad ea que pertinet
cuius in potestatis quantum ad ea que pertinet

precepto

nent ad suā psonā: pura q̄ p̄votū obli-
 get se i religionē: v̄l q̄ matrimoniū p̄tra-
 har. Et idem est de filia que est i domo
 patris. ¶ **U**trū religiosus possit voue-
 re: Respondeo s̄m beatum Thomam
 vbi supra. Cum nullum tempus excel-
 prum sit in quo p̄lat⁹ non possit sub-
 ditiū circa aliquid occupare: ideo nulluz
 votū religiosi firmū est sine p̄sensu p̄lata-
 ti. q̄ non est sue potestatis. ¶ **U**n̄ z sc̄m
 Raymūdū. Si vouerit non debet exe-
 qui sine licentiā p̄lati: ne forte sup̄ h̄ aliū
 scandalizarent si eoz cōsuetudines volu-
 erit excedere: v̄l ne detur occasio euagā-
 di. Item querit̄ virum p̄lat⁹ possit ab-
 soluere religiosos a votis factis ante in-
 gressum. Respondeo s̄m Thomam et
 Ray. Ipa religio in ip̄o p̄mo ingressu
 soluit huiusmodi vota. Addit t̄n̄ beatus
 Thomas in quodlibeto q̄ cū obediē-
 tia sit maximū votoz p̄ om̄i voto suffici-
 entissime recōpensat. Et q̄ ingrediens
 religionē nihil ibi p̄t retinere p̄p̄riū volū-
 tatis. nullū ḡvotum p̄p̄ria voluntate fa-
 ctū retinere oportet. Sed statim illud
 debet ostendere patri monasterij z se ei⁹
 subijcere volūtatī. ¶ **S**eptimo
 queritur vtrū alter coniugatoz possit se
 obligare voto ingredi religionē sine alio
 Respondeo si non interuenit copula car-
 nalis: potest alter vouere z ingredi reli-
 gionem inuito alio. Sed postq̄ inue-
 nit carnalis copula: tunc vnus sine p̄sen-
 su alterius non p̄t. Itē querit̄ vtrū vxor
 vouere possit. Respondeo q̄ non sine cō-
 sensu viri: maxime in his votis q̄ sine sc̄a
 dalovin p̄fici nō p̄nt. Tamen si vxores
 emisissent votū abstinentie peregrinatōis
 v̄l cōtinentie: v̄l etiā d̄ mane surgendo:
 vel q̄d cūq̄ aliud nō debet auctoritate
 sua contrauenire. sed viri p̄nt irritare ta-
 lia vota etiamsi ante matrimoniū p̄tra-
 ctum emisissent talia vota. sc̄z ieiunādo:
 peregrinando. mane surgēdo. z m̄lier te-
 netur in hoc sequi virū z ei p̄sentire. Sed
 endū t̄n̄ q̄ vir sola illa vota reuocare p̄t:

que ip̄a implere non p̄t sine sc̄adalo ip̄i
 us viri: sicut ieiunare: peregrinare: mane
 surgere: z ire ad matutinas: et h̄mōi.
 Alia vero vota non: vt si vouerit q̄ da-
 ret aliquid de p̄p̄rio vbi est consuetudo
 q̄ mulier habet p̄t bona parafernalit̄ v̄l
 si vouerit ōm̄em aliquā z h̄mōi. Itē q̄
 ritur vtrū in votis cōficiendis vel dimit-
 tendis vxorz vir ad paria iudicent̄. Re-
 spondeo s̄m Raymūdū. q̄ntū ad vo-
 tum cōtinentie s̄m oēs doctores vir et
 mulier ad paria iudicant̄. In voto autē
 abstinentie dicunt quidam q̄ cū vir sit ca-
 put mulieris: p̄t tale votū facere inuita
 vxore. Qd̄ t̄n̄ intelligendū est s̄m Hu-
 gonem nisi per tale votū fieret p̄iudiciuz
 vxori de debito reddendo qd̄ p̄ iura vi-
 detur satis p̄babile. In voto autē pegri-
 natōis dicendū q̄ neut̄ p̄iugum p̄t alio
 inuito h̄ facē. Fallit t̄n̄ hoc in voto hie-
 rosolymitano: quia in fauore terre sc̄e z
 fidei xp̄iane p̄vir sine consensu vxorz fa-
 cere hoc votū z implere. Vxor tamē vt
 consentiat est attentī⁹ monenda. Inno-
 centi⁹ dicit q̄ p̄ter votū vltamarinum
 neuter coniugū peregrinari p̄t sine p̄sen-
 su alterius. imo si aliqui cōsenserit p̄t re-
 uocare licet peccet. h̄c Innocenti⁹. Et
 nota exemplū terribile de illis q̄ non p̄-
 soluunt vota sua h̄ suscipiunt dispensati-
 onem false z sine causa. Legit̄ q̄m̄ in dio-
 cesi traictensi erat quidam rustic⁹ vsu-
 rari⁹ qui t̄p̄e p̄dicatōis sancte crucis cru-
 cem accepit: z postea crucem z votum re-
 demit quinq̄ libris z circumuenit dolo
 dispensatorem cum posset dedisse. xl. li-
 bras. Iste sedebat quadam die in ta-
 berna dicens alijs qui vota sua p̄solue-
 runt. Vos stolidi transibitis mare sup̄
 periculo vite vestre z expenditis sub an-
 vestram: ego autē redemi quinq̄ libris
 votum meum. Et cum domi maneam
 similem mercedem vobis habeo. Et sic
 iactabat se de dolo z fraude sua. Nocte
 autē quadam cum iaceret cum vxore sua
 audiuit in molendio suo quod erat voi-

De tertia

nuū contiguū motū quasi molētis rote. Et dixit puero suo. Uade et vide quid sit in molendino: puer iuit: et redijt horrore percussus. Cui dices. Quid est tibi? Et ille letant' horroz inuasit me in ostio molendiney cōpelleret me redire. Et ille Et si diabolus tibi sit: ego ibo et videbo. Iniecit toga scapulis venit ad molendinum. Erat enim nudus: ostium aperuit et introspexit: et vidit duos equos nigeri/mos: et viz nigrum stantes iuxta equos nigros: qui dicebat ad rusticum. festina: et ascende equum istum qui propter te adductus est. Ille expanit. Et ille. Quid tardas. propecestem tuam et veni. Erat enim vesti eius crux affixa. Ille desperat' ex virtute voce diaboli reiecta veste equum ascendit et vir ascendit alterum equum et statim deductus est ad diversa loca penarum ubi ille miservidit proem et mrem torqueri propter res iniustas quas possideit et sibi hereditario iure reliquerit. Insuper et alios quam plurimos ibi vidit. quos cognovit. et vidit ibi quendam militem insidit' vacce furenti averso corpore ita ut dorsum haberet ad cornua vacce que huc illucq' discurrebat: ac crebris ictibus dorsum militis cruciabat. Et cum quereretur rusticus: quare illam penam sustineret? Respondit vaccam istam rapui sine misericordia cuidam vidue: et ideo oportet me hanc penam sine misericordia ab ea tollerare. Offensa est ei ibi sedes ignea et dictum est ei: modo revertere ad domum tuam: et post tres dies reverteris ad locum istum et mercedem accipies in ista sede. Vox de manere ductus semiiviuus et inuentus est in molendino ab ypoet' familia. Et convocatis cognatis et amicis suis dixit omnia que ei acciderant et que viderat quasi sub desperatione. Uocatus est sacerdos qui cum amonēt' eum ad contritionem et confessionem. Respondit. Quid profunt verba ista: non possum conterri: superfluum video confiteri. et video quod in me dispositum sit necessarium esse imple-

ri. Sicq' miser ille sine sacramento ecclesie defunctus est.

De tercio precepto

Memento ut diem sabbati sanctifices. Hoc preceptum refertur ad spiritum sancti bonitatem sicut secundum ad filii veritatem: et primum ad patris potestatem. Decet enim hominem perfectum deuotiois: hac die totaliter deservire: ita quod si homo quicquid in operibus vel etiam bonis operibus per totam septimanam neglexit recuperet in ista die. **I**n ad cuius diem huius precepti querit quare sabbati dies fuerit translata in dominicam. Ad quod dicendum quod hoc convenit rationi. Primo ob memoriam beneficii dominice incarnationis. Quia sicut die dominice mundus fuit creatus: sic eodem die fuit per mysterium incarnationis re-creatus. Et hoc beneficium dignissime in memoria iugiter est habendum. quia per hoc deus summam charitatem exhibuit. dicente apostolo. Propter nimiam charitatem qua dilexit nos deus filium suum misit. Et maxima enim charitate profecit quod homo et non fieri et nasci hominem voluit: ut nos deificaret et ut hominem abiectum ineffabiliter exaltaret. et ut hominem medicum thesauro divinitatis locupletaret. Unde Augustinus supra canonice primam Johannis. Amavit te dominum et fecit se propter te hominem. deus subiecit se et exaltavit te: inclinavit se et suscepit te. Et inaniuit se maiestate: et implevit te divinitate. descendit usque ad te: ut tu descenderes usque ad eum. **S**ecundo propter memoriam beneficii resurrectionis que fuit dominice facta: et que est causa et exemplar nostre resurrectionis. Nam illa die contrulit nobis tria bona. **P**rimo: quod mortem nostram destruxit et eam in seipso occaso occidit. Nam secundum Augustinum dignus erat ut quia diabolus christum innocentem proferret potestatem et perderet in eos quos sua

collat' voluit' tunc huius
natura in rebus moralibus id
invenit' in rebus reatibus. Et
memoratis ad huc quod sicut
rationem veterem a beatitudine
sicut: cum certum sit quod non
debent caput suum pectus
divinus in homine patiali
fama homo apparuit in carne
genius de tyvanat' reo
cellat' obonit' exempio
militi in pino. Sicut enim
demp'tos sumis: p'olim
bis quod iam gestu contat'
cio ne videatur iudicaz
mo in deorum obervan
2. huius. In sabbat' maxime
benus ne videatur iudicam
pro dignitate dicit dicit.
casi quod videam dignitat'
eminent in scriptura. In
die dicitur terant' angelos
die. Sicut ead' dicitur an
volunt' in montes armenti
ead' die erigunt' vis p'lim
pro i' mian font: vocat' die
ta quia eadem die plures
na decet in eam filios
hucisis est huius in d' m
ead' die ipso baptizati
Sopina ead' die conuert
vinum in nuptijs: quod fuit
genium q' fecit in conspectu d
Quam ead' die faciant qui
boim' quing' panibus du
bus. Nam quia ead' die dicit'
i' domo' cum palnis legit'
Dona quia ea die videtur
tus. Galoema quod dicit'
tum anam apostolis. In
ead' die erit dies iudicaz
nante. Sed tunc certum
sarmil' dicit' de. Et pro bon
rari: debere debemus
non huius in nuptijs: sicut

ex illi dicitate deuictos tenebat. **S**cdo: qz
 natura hūanā veste immortalitatis idnit cū
 immortalitatis ipassibilis resurrexit. **T**ertio qz
 timorē mortis abstulit qn̄ p̄ suam resur/
 rectionem de eterna beatitudine nos as/
 securauit: cum certum sit q̄ mēbra seq̄
 debeant vbi caput suum p̄cessit. **U**nd
Gregorius i homelia pascale. Fili⁹ dei
 factus homo apparuit in carne: mori di/
 gnatus est ex voluntate: resurrexit ex po/
 testate: et ostendit exemplo qd̄ nob̄ pro/
 misit i p̄mio. **S**i igit̄ membra nostri re/
 demptoris sumus: presumamus in no/
 bis q̄ iam gestū constat in capite. **T**er/
 tio ne videamur iudaizae diem sabbati
 more iudeorum obseruando. **Q**uia fm̄
Hosti. **I**n sabbat⁹ maxime operari de/
 bemus ne iudaizae videamur. **Q**uarto
 p̄ dignitate diei dñice. **B** **C** **S**ci
 endū q̄ duodecim dignitates diei dñi
 ce inueniunt in scriptura. **P**rima qz illa
 die celum et terram et angelos deus crea/
 dit. **S**cda eadē die stetit arca noe post
 uiluiū sup montes armenie. **T**ertia qz
 eadē die eripuit dñs p̄lm̄ suuz de egypto
 i māu forti: et brachio excelso. **Q**uar/
 ta quia eadem die pluebat primitiua mā/
 na decelo in escam filiorum israel. ad/
 bucipis existētib⁹ i deserto. **Q**uinta qz
 eadē die xps̄ natus ē d̄ maria virgine. **S**e/
 p̄ta eadē die xps̄ baptisatus ē a **J**oāne
Septima eadē die conuertit aquam in
 vinum in nuptiis: quod fuit initium si/
 gnorum q̄ fecit i conspectu discipuloz.
Octaua eadē die sciauit quinqz milia
 hoīm d̄ quinqz panibus et duob⁹ pisci/
 bus. **N**ona quia eadē die honorificatus
 ē domin⁹ cum palmis. scz die palmarū
Decima quia eadē die resurrexit a mor/
 tuis. **U**ndecima qz eadē die misit spū/
 tum sanctum apostolis. **D**uodecima qz
 eadē die erit dies iudicij vt plures opi/
 nantur. sed tamen certitudinalit̄ nemo
 scit nisi solus d̄s. **E**rgo honorifice hono/
 rare et celebrare debemus hanc diē. si
 non sit eadē in numero: h̄tū eadē in sp̄e

intelligere debem⁹ vt p̄z quilibet intyēt.
Unde de iure canonico constat diem
 dñicū inf̄ summas et p̄cipuas festiui/
 tates contineri. **G** dicit **Exodi. xx.** **D**e
 mēto vt diē sabbati sanctifices: id ē sum/
 mo studio illam diē honoēs: nihil salic⁹
 opis corporali eo faciēdo quod possit i/
 pedire quietē mētis in d̄o. **C** **P**ro q̄ sci/
 endum q̄ illud p̄ceptū contingit octo
 modis transgredi. **P**rimo modo manu/
 aliter operando: quod prohibit⁹ est a
 deo. **U**nd **Exodi dicitur. xx.** **N**on faci/
 es i eo omne opus. **E**x quo patet q̄ sab/
 batum violat: mortalit̄ peccat. excusat
 tamē quis a mortali peccato in quattu/
 or casibus. **P**rimo p̄ laboris vt ope/
 ris modicitatē: puta si labor tā modic⁹
 sit q̄ detē mētē i pedie n̄ possit i d̄o: qz so/
 lus ille labor q̄ turbat detē animi et sp̄s
 libertatē causat mortale peccm̄. **S**cdo p̄
 labor necessitatē: q̄ tāta vt eēt la/
 bor opis sine rei piculo p̄ueniri vt differ/
 ri nō possit sicut cōtingit i messib⁹ p̄ i/
 cursum hostiū. **U**ter⁹ fm̄ **G**uil. **S**i i/
 cētib⁹ segetibus i agro aut fenosi prat⁹:
 imineat tēpestas possunt i de remoueri
Ite non vidētur peccatē mortali p̄incer/
 nez carnifices q̄ p̄parant victualia vt se/
 quētū diē v̄dant: si p̄us non poterāt cō/
 mode p̄parare aut p̄parata h̄uāē. **E**t sic
 contingit i vindemijs p̄ frigus et in ca/
 ptura allecum q̄ solum fit tēpore det̄ mē/
 nato. i talib⁹ em̄ excusat necessitas q̄ let/
 gē non habz: vt patet extra de consue.
Tertio p̄ cordis pietatē: quia bene lē/
 cet p̄opt̄ deuz arare et agrum paupis se/
 minare. **U**el adducē religiosi ligna et alē/
 is miserabilibus p̄sonis. **Q**uarto p̄pter
 publicam vtilitatem puta laboratē p̄ p̄/
 te vt pro v̄ia siue ecclesia repanda. **S**ciē/
 dum tamē q̄ **W**ilelmus dicit q̄ non cre/
 dit q̄ diebus dñicis aut maioribus fe/
 stiuitatibus liceat huiusmodi laboēs fie/
 ri. **I**n minoribus autem festis sicut i fra/
 octauas pasche et p̄ct̄ ecostes et similib⁹
 credo q̄ liceat sequi consuetudinē regio/
L 4

De tercio

nīs **A**d hoc autē q̄ tales labores licite fi-
ant oportet q̄ non fiant vsq̄ ad vltimā
fatigatōez. vel p̄pter hoc nō dimittantur
missa z h̄mōi diuina. z q̄ talia nō faciat
p̄pter affectōez carnalem: z spe remune-
rationis: sed p̄pter deū z q̄ paup̄tas illo-
rum exigere videat. **S**cōdo trāsgredi-
tur hoc p̄ceptū frequentando placita se-
cularia: vt exercendo actū iudiciarium.
Est ei iure statutū vt illo die strepid⁹ iu-
diciarius cōquiescat. **P**osset tamen illo
die vt d̄t Wilhelmus in glo. p̄ pace tra-
ctari vel p̄ pace firmanda iuramentuz
licite p̄stari. **I**tem q̄n causa esset debili-
um vel miserabilium personaz ita q̄ alio
die non posset expediri: tunc q̄nq̄ licite
posset fieri. **E**t nota q̄ isti multi rep̄-
hensibiles sunt qui claffationes suas ī
loco sacro. scz in cimiterio vel ambitu
expediunt. z hoc patet ex eo. quia s̄m
Ry. z **Hosii.** cimiteriū gaudet eadem
imunitate quā habet ecclia. ergo sicut il-
licitum esset in ecclia talia placita et ta-
les locutōes exercere. sic in cimiterio illi-
citurum est talia fieri. **T**ercio
mercantijs intendendo. **U**nd queritur
quid de euntib⁹ ad mercata que fiunt ī
festis. **R**espōdeo s̄m Wilhelmū **S**i q̄s
hoc faciat non cōsuetudinarie: s̄ p̄ sua ne-
cessitatez antea audiuit diuina: non cre-
do q̄ peccet mortaliter. **S**ecus si p̄sue-
tudinarie seu lucrādi cupiditate: z ma-
xime se abstrahēdo a diuinis. **A**ut etiam
si h̄mōi mercata phibita sunt a p̄lat⁹ il-
lius loci seu forsan excommunicata **H**er-
cata t̄n que ex quadā necessitate fiunt de
victualib⁹ z necessarijs ad diē aliquā: n̄
credo illicita ec̄: dū t̄n p̄t h̄ se n̄ subtra-
hant a diuino officio. **N**eu h̄ nō attēdūt
isti institutores q̄ in dedicationib⁹ v̄l ī alijs
festiuitatib⁹ sūmo mane suauentalia ex-
ponūt: z totū diuinū officiū negligunt.
nec illa die missaz v̄l s̄monē audiūt. z ī
h̄ grauit̄ delinquūt: in signū hui⁹ in tpe
pasche phibet cōmunitio oib⁹ talib⁹ qui
mercata sua dieb⁹ festiuis exercent: z cō-

munitio nō phibet nisi p̄ p̄ccō mortali.
Quarti q̄ vecturā in dieb⁹ d̄ni-
cis exercent. **A**d intelligentiā h̄mōi q̄ri-
tur. qd̄ debēt d̄ni vecturā bladoruz
affert in dieb⁹ festiuis. **R**ūdeo s̄z **Buil.**
non excusant nisi aliq̄ necessitas ad hoc
eos cōpellat. z īdo tales d̄ni q̄ eis dant
occasione v̄l iubent eos talib⁹ dieb⁹ exer-
cere vecturā: participes sūt illoz p̄ccōz.
Sz vectores mercū z alimētoz aut p̄lo-
naz ad loca remota Cū alias n̄ p̄t sine
grauī incōmodo credo excusari **E**t s̄te
de viatorib⁹ z cursorib⁹ t̄n bonū est talib⁹
vt antea missam audiāt maxime in die-
bus festiuis. **N**eu h̄ isti rustici nō attē-
dūt q̄ q̄nq̄ ad quattuor v̄l ad q̄nq̄ mi-
liaria vebūt z nunq̄ missam v̄l s̄monē
īsto die audiūt: z credūt se celebrare eis
hoc licere. qd̄ t̄n est s̄m. **Q**uinti sunt
mechanici sicut ferratores equoz: minu-
tores hoīm: curifices: z sic de alijs de q̄-
bus d̄t **Buil.** **S**i in festis h̄ faciūt: p̄nā
paliter p̄t necessitate eorum quibus
seruiūt credo q̄ possint excusari. **S**ec⁹
si p̄pter cupiditatem lucri h̄ faciūt: sic
illī q̄ de talib⁹ requirunt eos excusant si
alias nō poterāt sibi cōmode puidere:
aliter nō excusant. **S**exti qui faciunt
serta in diebus festiuis: queritur vtrum
peccent mortalit̄. **R**ūdeo n̄ credo tales
esse excusabiles p̄t periculū qd̄ d̄t facti
p̄t p̄tingi ex abusu h̄mōi. qz sunt exira-
mentauanitatis z lasciuie: violatur autē
obseruantia diē sacre in operādo talia
serta. **P**osset tamen esse labor tam mo-
dicus: z sine precio: nec ad lasciuiaz intē-
tionem: sed moderatam recreatiōem q̄
n̄ esset p̄ccm̄ aut saltē n̄ mortale et hec
sententia est **Buil.** **S**eptimi
qui in vigilijs festiuitatum z sabbatis d̄
nocte nimis diu laborāt. **U**nde queri-
tur. quando debeamus festum incipere
Respōdeo quantum ad feriatōem a
vespera in vesperam. **E**t intellige vespē-
ram: id est sero: cum festoz initū z finis
iuxta eozū qualitatē z regionum con-

venales...
rudo...
termin...
reputat...
plum...
est...
rare...
canon...
rum...
qui...
rant...
ter...
in...
ditantur...
poralibus...
sunt...
fortunū...
dunt...
vel...
rum...
com...
raria...
ratur...
re...
sem...
rati...
eos...
re...
bu...
peccat...
in...
vire...
pū...
inf...
i...
nia...
rib⁹...
eris...
ni...
nibus...
lum...
z...
finitis...
missam...
per...
sore...

precepto

fuetudines seruari debeant. et sic magni-
tudo ipsoz exigat plus incipere tardius
terminari. extra eo. quoniam. Ergo hic
reprehenditur error quorundam hominum sim-
plicium: qui non reputant peccatum
esse sabbatis diebus de nocte diu labo-
rare et secunda feria de mane laborare pec-
catum reputant: quod tamen non est ve-
rum. **S**ciendum tamen quod illi
qui laborant in diebus festiuis et non cu-
rant preceptum dei et ecclesie tales triplici-
ter puniuntur quandoque a deo. Primo
in temporalibus: quia tales ex hoc non
dirantur: quia quicquid lucrant in tem-
poralibus: hoc perdunt in spiritualibus que
sunt bona anime. Insuper quandoque in-
fortunium ex permissione diuina habe-
bunt in temporalibus. scilicet quod captiuantur
vel a raptoribus spoliantur: vel equi eo-
rum igne comburuntur: vel talia infor-
tunia talibus accidunt quod sic de paupe-
rantur. Secundo puniuntur in corpo-
re. ut scilicet quando tales infirmantur per men-
sem: vel quandoque cadunt et frangunt cru-
ray brachia: et sic de alijs: et tunc oportet
eos festiuare cum merito deberet labora-
re: quia antea laborauerunt cum festiuare de-
buerunt. quod secundum Salomonem. Per quod homo
peccat: per hoc et punietur. Tertio puniuntur
in anima quod maximum est: quia querens festiuum sol-
uunt: querens mortaliter peccat et animam per-
dit occidit. Exodi. xxxi. Qui pollue-
rit sabbatum: morte morietur. Sed qui festiuat
in illis: deus prosperitates concedit in corpore et in
anima. Exemplum habemus de duobus suto-
ribus: vnus illorum habuit multos pu-
eros cum vxore sua. et non neglexit quoniam om-
ni die libenter audiret missam. et in om-
nibus sibi prospere successit. Et alius nul-
lum puerum habuit sed solam mulierem
et quotidie laborauit tam in diebus fe-
stiuis quam etiam in sacris noctibus et raro
missam audiuit: et tamen semper in pau-
pertate vixit: qui quesiuit semel ab alio
sutore unde sibi ista bona puenirent quod

cum filijs vxore semper satis haberet
ipse plus laboraret et se egeret. Qui rui-
dit. Cras ibis mecum et ego tibi ostendam
vbi tanta reperiam. Hanc facta duxit eum
secum ad ecclesiam. et finita missa dixit ei: va-
das modo ad laborum tuum. Sequenti ve-
ro die iterum de mane venit ad domum eius
et duxit eum iterum secum ad ecclesiam. et finita
missa iussit eum redire ad domum et labora-
re artificium suum. Tertia die de mane ve-
nit iterum ad domum eius volens eum ducere
re secum ad ecclesiam. Tunc ille dixit Cha-
rissime si velle ire ad ecclesiam ego pro me bene
scirem viam. ego desiderabam a te ut me
duceres ad locum vbi tu thesaurum inuenisti.
Tunc ille dixit. Alium locum non habeo
vbi thesaurum corporis et premium vite et ne-
re quo nisi ecclesiam. Nonne audiisti dictum
christi in euangelio. Primum querite regnum
dei et hec omnia adiacent vobis. scilicet quod ad
necessitatem corporis et anime pertinet. Tunc
ille percussus et a modo christo factus deuotus:
postmodum missam libenter audiuit.
et tunc sibi prospere in omnibus successit: sic
tu fac similiter et erit tibi gloria eterna.
Sciendum quod qui violant festiuitatem
dei dominice peccant in patrem et filium
et spiritum sanctum. In patrem: cuius poten-
tia mundum creauit. In filium: cuius sapien-
tia mundum redemit. In spiritum sanctum qui ta-
li die in mundum missus est. et per consequens
tales ingrati sunt suo creatori: redemptori
et consolatori. Ergo tales transgressores
grauiter a deo puniuntur. Unde legit Num-
meri. xv. Factum est cum essent filij israel in
solitudine et inuenissent hominem colligentem
ligna in die sabbati: obtulerunt eum
moysi et aaron et vniuersam multitudinem:
Qui recluserunt eum in carcerem nescientes
quod super eo faceret. Dixitque dominus ad moy-
sen: morte morietur homo iste: obruat eum la-
pidibus omnis turba extra castra. Cum edu-
issent eum foras obruerunt eum lapidibus et
mortuus est sicut preceperat dominus. **H**
Octauus qui in diebus festiuis peccat.
protra quos dicit Exo. xx. Memoro ut die

fabbari sanctifices .i. summo studio illā honores p̄cipue mortalia pccā caueas nihil i eo opando facinoris vl̄ cōmittendo. Et multo mai⁹ ē pccm cōmittere i tali sc̄to die q̄ i alio. Un̄ narrat Greg⁹. i li. dialo. q̄ qdā legitima a suo viro i sab bato d̄ nocte cognita cū dñica die se p/ cessionē p̄iugeret: a diabolo arripiebatur z multū vexabatur ab eo Et si h̄ sit i legitimi mis psonis: q̄nta penā z cubitus illegitimi plectēd⁹ erit Et notādū q̄ isti s̄z val de fatuiz pueri q̄ in tpe sc̄to non sc̄tēyolunt viure. qz sicut loco sc̄to inferēd⁹ est honor: sicut tpe sc̄to. Un̄ si q̄s in oibz festis araret z foderet: ipe valde malus reputaret. Quō ḡ non multo amplius peccant q̄ diebz dñicis fornicant. Erit⁹ em̄ posset cedi q̄ aliqs in oibz festiuitatibz araret vl̄ foderet q̄ semel i die dominico fornicaret. Sciēdū tñ q̄ duo s̄z pccā q̄ maxime frequētant diebz dñicis z festiuis. scz ebrietas z chorea.

De chorea. 3

Quora est valde graue peccatū: quod patet primo ex vindicta: vt habetur Exo. xxxi. c. vbi legitur: q̄ cum descendisset moyses de monte synai z appropinquasset ad castra filiorum israhel: vidit vitulum z choreas: iratusq̄ valde proiecit tabulas de manu: z cōfregit eas ad radicem montis. Dein de assumptis secum filijs leui interfecit xxxij. milia hominū. Ex h̄ at q̄ moyses mansuetissimus hominum C qui erant in terra deo iratus fuit: z tantā vindictam sumpsit de hoc q̄ dei honorem vitulo impenderant z choreas duxerāt: satis p̄t esse manifestū q̄ magnū peccatū sit choreas ducere: ppter quod peccatū deus permisit tantā plagam in populo suū. Item in nouo testamento legitur z habetur Mat. i4. q̄ saltatrix amputari fecit caput iohannis baptiste: quem x̄ps per se cōmendabat dicens Matth. xi. Inter natos mulier nō surxit maior iohanne baptista. In hoc enim pre

figuratiū est quantā potestate habituri erūt saltatrices ad separandū eos in q̄bus est gr̄a dei qui p̄ iohannē designatur a capite suo scz x̄po C Sedm̄ p̄ qd̄ potest ostēdi q̄ malū est choreas ducere est multitudo peccatorū q̄ committit et que p̄mittunt p̄sone que choreas ducūt qz quasi oia pccā mortalia ibi zcūrrūt. Primo p̄mittitur peccatū sup̄bie. quod est initū om̄is peccati Un̄ Iud. de sū bono. Sup̄bia est initū om̄is peccati z omniū criminū. vñ Augustin⁹ in ep̄la Quem sup̄bum videris: filiū esse diaboli nō dubites Existo patet cui⁹ filij sint qui ex sup̄bia choreas ducūt. Item ibi p̄mittitur luxuria. quia tales chorizantes plurimorū corda videntū ad luxuriam accendūt. Itē cōmittit ibi inuidia qz quādo aliqui ibi habent meliora ornamenta. vel si vna p̄sona plus honorat q̄ alia: ceteri sibi inuidēt Itē auaritia quia talia ornamenta nō habentes sepe p̄tra deū affectāt. Item cōmittunt ibi iudicia z suspitiōes p̄tra dictū christi q̄ dicit Luce. vi. Nolite iudicare vt nō iudicabimini. Tertio q̄ ducūt choreas faciūt quodāmodo p̄tra om̄ia sacramenta ecclesie. Primo p̄tra baptismū. qz frangunt pactū quod inierāt cū x̄po in baptismo qñ patrinus eoz dixit. abrenūciā diabolo z om̄ibus pompis eius Post p̄ā em̄ siue p̄fessione diaboli intrāt cum choream intrāt. Un̄ patrini eoz p̄nti mere de p̄fessione eoz si illi rei inuentantur apud deū: si nō admonuerūt eos diligēter ne choreas intrarent. Profectio diaboli est chorea. Signū aut̄ hui⁹ est hoc q̄ tendit ad sinistra. Tñ legit Pro uerbioz. iij. Vias que a dextris s̄z nō uit dominus. puerse em̄ sunt a sinistris Item faciūt cōtra sacramentū p̄firmatōis in quo in fronte signū cruce suscipiunt tanq̄ empti passione x̄pi. In choreis vero signo christi abiecto signū diaboli p̄ eo in capite ponūt: qd̄ est sup̄bia qd̄ nō p̄t fieri absq̄ magna contumelia

Marginal notes in a smaller, cursive script on the right edge of the page, partially overlapping the main text. The text is difficult to decipher due to its size and cursive nature, but appears to be a commentary or continuation of the main text's themes, possibly related to the 'De chorea' section.

precepto

christi. Tertio faciunt contra sacramentum penitentie per quam deo reconciliati erant in qua dragesima domini pacem illam frangunt et in exercitum diaboli vadunt. Quarto faciunt contra sacramentum matrimonij. quia sepius quis concupiscit uxorem alteri. Et sic econverso mulieres concupiscunt maritos aliarum mulierum. quod est contra preceptum non ubi dicitur. Non concupiscas uxorem proximi tui. Quintum est quod nullo sancto vel sancte deferunt honorem qui choreas ducunt immo omnibus contumeliam faciunt. Sicut enim contumeliam facit alicui sancto qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tempore ei dedicato. Unde cum in nullo festo timeatur choreas ducere: nullo sancto contumeliam facere. Ergo nullum habebunt sanctum qui pro eis intercedat: quod omnibus sanctis tam beate marie tam apostolis et ceteris sanctis contumeliam et irreuerentiam fecerunt in eorum festiuitatibus chorizando. Item cum prohibitus sit labor manualis in diebus dominicis et festiuitatibus sanctorum etiam iste labor qui esset ad honorem dei et ad utilitatem proxima vel proximi: nunquid contumeliosus est chorizontibus talis labor qui fit in contumeliam dei et sanctorum et in damnationem proximi. Tertium videtur esse quod petit requiem eternam per ducentibus choreas: quod absque penitentia decesserunt cum labore chorizontibus in vita sua quieti mentis et corporis perlegerunt: qui in diebus festiuis quiescere noluerunt. Ergo eternam inquietudinem et laborem sibi in chorizando acquisierunt. **Ubi ps. Laborabunt in eternum et uident adhuc in finem. Ubi Hier. xvi. Seruietis dijs alienis supple in presenti: quod non dabunt uobis requiem in futuro. Ubi legitur in libro de donis. quod quidam iuuenis bonus et deuotus raptus ab angelo ductus est ad uidentium penas malorum qui inter ceteras penas uidit circulum ferreum stipatum acutissimis clauis in quibus chorizontibus plures homines utriusque sexus calcando de uinculo in alium. Et desuper uidit plures ignem cum sulphure mixtum super quibus requirit**

Respondit angelus. Tales sunt chorizontes et impudice saltantes: et pedes suos cum calceamentis ad hoc ornantes. ergo modo habebunt istum circulum cum clauis acutissimis stipatum. Item quia per ornamentum corporis plures ad malas concupiscentias peccauerunt. Ergo modo secundum dictum prophete ps. x. pluet super peccatores laqueos etc. **¶ Quintum est quod tales chorizontes rursus crucifigunt filium dei quantum in eis est. Et autem hoc plene possitis intelligere choream uolo uobis declarare et exponere. et ex isto potestis intelligere quantum malum sit chorizare. notate diligenter arte bene chorizontandi. Primo si uultis bene chorizare et recte huiusmodi diabolo in hoc multum placere et periculum anime incurere: tunc debetis primo alte saltare: hoc est quod debetis pedes alte de terra leuare: hoc ideo secundum glossam. uobis dico ut eo profundi ad infernum cadere et saltare possitis. quia secundum Augustinum. quilibet saltus qui fit in chorea est saltus ad profundum inferni. ideo quanto altius in chorea saltaueritis tanto profundius ad infernum cadetis. Ergo saltate et alte saltate ut in chorea inferni super ignitos carbones possitis etiam saltare et chorizare. Et est magna stulticia sic saltare sicut hircus: vel etiam si uideres animal bestiale. scilicet equum vel uaccam sic saltare tunc diceretis quod esset animal fatuum. Tu es homo rationalis et assimilas te hircus vel alij animali irrationali: contra dictum prophete qui dicit. Nolite fieri sicut equus et mulus quibus non est intellectus. Ergo si non uultis ad infernum profunde cadere sed ad celum sursum ascendere: fugite choream et caueatis uobis ab illa. et hoc est meum consilium. quia multum melius est cum deo et omnibus sanctis in celo regnare quam in inferno cum demonibus et damnatis esse. **¶ Secundum quod fit in chorea est quod brachia late expandunt ut choream latam faciant. Et ideo secundum glossam. ut iesu christo magnam irreuerentiam possint facere et irrisionem siue etiam contemptum. Et talis expansio brachiorum fecit expansionem christi in cruce: qui sic fuit tractus et expansus quod omnia ossa****

De tertio

sua dnumerare q̄s potuisset. **Uñ ps.**
Dnumerauerunt om̄ia ossa mea. **Ite**
om̄es vene eius in suo sanctissimo corpe
fuerunt extense. **Uñ** legitur de eo q̄ ex/
pansis brachijs z extēsis venis pepen/
dit in cruce. **Et** isti extensioni z expāsi/
ni magnā cōtumeliā z irrisionē tales
chorisantes faciunt in hoc q̄ sic in vana
leticia se expādunt: cū christus tā maxi/
mam tristitiā habuit. z in maximo do/
lore fuit extēsus. **Item** p hoc q̄ se sic per
modū crucis expādunt: misericordiam
deip̄ erident z a se repellūt. quia in sig/
nū misericordie christus in cruce man⁹
et brachia expādūt: vt paratus esset ad
amplexandū nos peccatores misericor/
diter nos suscipiēdo. **Quando** ergo sic
chorisantes eius misericordiā derident
iusticiam suā p̄tra se excitant vt eo iusti/
us eos damnet. **Igit̄** si nō vultis ex iu/
sticia damnari: nolite eius misericordiā
ampli⁹ sic deridere. **Igit̄** cauete vobis
de chorea. z hec est expositio sc̄di mēbri
A **Ite** quotiescunq; deuoti ho/
mines orāt z manus suas p̄nas in ora/
tione elenāt roties deo sacrificiū manuu/
z suarū offerūt. **Uñ ps.** Eleuatio manu/
um mearū sacrificium vesp̄tinum. Sic
ecōuerso chorisantes quotiescunq; ma/
nus suas extēdūt diabolo eas offerūt
et seip̄os consumūt. **Uñ Bernardus**
in p̄sona xp̄i. Ego te acquisiui manib⁹
crucifixis: z tu te cōsumis manibus dia/
bolo dedicatis. **Tertū** quod fit in cho/
rea est alta voce clamare z cantare. hoc
significat clamorem christi in cruce pen/
dentis. **Uñ** dicit **Barth̄. xxvij.** Cla/
mans voce magna emisit spiritum: pre/
cuius clamorē terra mora est: petre scisse
sunt: z sol obscuratus est: z tali clamore
xp̄o fit magna irreuerētia vel p talē can/
tum: etiā p sonitū fistularū qui fit in cho/
rea. **Et** tales q̄ sic delectātur in cantu z
in fistularū sonitu miserabilis z terribi/
lius clamabūt z lugebūt in inferno dicē/
tes illud **Apoc. viij.** **Ue** ve ve. **Ue** q̄s

p̄mo dicet q̄ vnq̄ natus sum homo. q̄
melius illi erat q̄ natus hō nō esset dicē/
do etiā. **Maledict⁹** venter q̄ me pecca/
torē portauit z vbera q̄ luxi. **Ite** sc̄dm
ve clamabūt sup se z sup p̄ria membra
corpis: dicētes ve vobis pedes mei ma/
ledicti q̄d mihi misero imputastis z per/
malū gressum z saltus illicitos mihi cell/
ianuas obserastis. **Ue** vob manus cur/
p malū tactū z illicitā extensionē corona/
glorie me puastis: tā ppter vos ducar/
ad infernū de quo nūq̄ egrediar. **Ue** t̄
bi o maledicta lingua quāta mala mihi
fecisti q̄ tot turpia verba p̄tulisti z tam
frequēter illicitos cant⁹ cantasti. **O** ma/
ledicti oculi q̄ me p illicitū visum visioe
dei puastis z nunq̄ vnā lachrymā pro
peccatis meis fudistis. tā incipit fletus
vester intolerabilis corā oibus demo/
nibus z dānatis. **Ue** tibi cor q̄d mihi
imputasti q̄ tuis cogitōibus malis z
gadijs illicitis me eternis gadijs p̄i/
uasti z sic de alijs. **Tertū** ve clamabūt
pre amaritudine dolorosa z et̄nitate pe/
narū. **A** **Quartū** q̄d fit in chorea
est q̄ cū manib⁹ firmiter se tenet z cū ma/
nib⁹ z brachijs se inuicē p̄plicat ne cho/
rea de facili r̄patur. **Et** hoc significat
q̄ hoc ideo fieri debeat vt diabolus fir/
mitus vos teneat in manu z prāte sua.
Nā omnes in chorea sunt in prāte dia/
boli. q̄ sunt in seruitio eius. **Et** ille dia/
bol⁹ vocat̄ schickēdantz. **Iō** diabolus
q̄ vocat̄ schickēdantz der nympt dych
in sijn gewalt gantz. **Sz** si q̄s diceret. si
chorisans est in prāte diaboli cur tūc di/
abol⁹ prātem suā in talē hoīem nō exer/
cet. **Rūdeo!** q̄ hoc libēter faceret si de/
oipotens pmitteret. **Uñ** legit̄ exemplū
q̄ fuit q̄dā puella que erat in cantilentis
et choreis assidua quā cantantē z pul/
chre ornata p̄festum turbo rapuit z mul/
tū deferens illā spūs malignus crudelt/
ter p̄berauit z diuersis flagellis hāc di/
uersimode flagellabat. **Ite** q̄dē audiet̄
rūt plurimi. **h** vidē nō poterāt: fletē etiā

possunt habere sacre dāta
postmodum uentilum et dicit
om̄ib⁹ uentil ad uiciōm.
Quāq; fit chorea e q̄
om̄ib⁹ caput ai corone
per dōp̄m dā dōmēti yare
cūq; argēs. **Et** hoc se
q̄ dōmēti vt eo dōp̄
gōner dōbol sumit
n potuit. nō q̄mō p̄ sen
is ueluticē dōmēti ve
tiro oger eos hē ī s̄er
sas r̄arias p̄nas z mu
ta. q̄ q̄ lib̄ ar̄ r̄ica sup̄
loyar̄ p̄ cal̄ p̄na h̄a
penā d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
mus. z sic d̄ alijs. **Et** sic
ēē colō ī uulū augmēt
naro. **Et** nō d̄ uulū dō
fēcūt̄ vt d̄o maiē p̄ m
nā sic d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
Sz h̄ q̄m d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
fēcūt̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
cūm m̄i r̄ q̄ q̄ d̄ d̄ d̄
quē d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
cū cocōna h̄ ym̄ea memō
caput̄ r̄i h̄ d̄ d̄ d̄ d̄
nimis h̄ q̄s habēt̄ z
p̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
z f̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
cū q̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
lamm̄ m̄i. q̄ d̄ d̄ d̄ d̄
ī glōna. **Et** q̄ h̄ d̄ d̄ d̄
cū d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
te q̄ nō p̄ d̄ d̄ d̄ d̄
f̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
f̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
f̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
p̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
r̄am onant. **Et** d̄ d̄ d̄
r̄ia d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
E **De** d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
n̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄

puellā audiebant i aerez clamantem. z post modicū iteruallum cecidit mortua nimis horribil' ad vidēdū. **Q**uicū qd fit i chorea ē q pulchre se ornant. scz caput cū coronis z capucijs z pepl. corp' cū idumēt' varijs. ventrē cū cingul' argēteis. Et hoc fecit q tō fieri dz a chorizantib' vt eo difformiores z nigriores z diabolo similiores i inferno fieri possint. nā qnto pl' se nunc ornāt variis vestimēt' z diuersis vestib' z colorib'. tāto optet eos h'zē i inferno mag' diuersas z varias penas z multiplicia tormēta. qz q libet tunica supflua. z qlibet color vari' specialē penā habebit. **Q**z aliā penā habebit color rube'. aliā color flauus. z sic d' alijs. Et sic scdm diuersitate color' i vestibus augmētābit' pena dānatorū. Et tō diuersimode chorizantes se ornāt vt ch'ō maiorē p'umeliā iferāt nam sic ch'ō coronat' ē corona spinea. Sici signum huius chorizantes dertorie ornāt capita sua cū frīs d' florib' z cum mitr' z peplis ergo dolorem ch'risti quē habuit i capite suo cū coronat' fuit cū corona spinea memorare debes cum caput tuū sic supbe ornas. **I**te vestes nimis lōgas habētes z caudas i terraz post se trahētes designant albā vestem z fatuā quā herodes ch'ō i duit cū cum cū exercitu suo spreuit. z ecōuerso ad pylatum misit. quē vest' fuit lōgior q's ch'ō i p'sona. Et qn sic pcedere debebat sup eandēz vestē calcabat z sic ad terrā cadebat. qz man' fuerūt sibi ad dorsum ligate q nō poterant longitudinē vest' ante se tollere. Talia memorare dnt q lōgas vestes hnt. Itē cingul' argente' signat funē cum quo ch'ō erat ligatus z sic ad patibulū cruc' duct'. Talia memoranda essent chorizantibus cum se ad choream ornant. Et exemplum de hac materia habetur ifra. xij. **L.**

De Ebrietate.
Ebrietas ē scdm pccm qd maxime exercet dieb' festiuis. **U**nd

sciendum q ebrietas est mater oim vitiorum. sicut sobrietas est mat' oim virtutū vt dicit **O**rigines omel. 37. **U**nde **A**mbrosi' i li. d' aia. **E**briolus p'fundit naturam. amittit grām. p'dit gl'iam. incurrit damnatōem eternā. **I**te ebrietas facit de hoīe bestia. de robusto ifirmuz. z de prudente ifanum. **E**t hoc p'z p' exēpluz **L**egit' de quodā ebrioso q cum venisset d' taberna ebriolus occurrit ei pater suus arguēs eum. quē cum crederet aduersariū suū extracto gladio occidit eū z cum de nocte occurreret ei mater p'ria z eum increparet idēz de ea fecit. **E**t capt' est z ten' i carcere. **D**e mane aut' obstupuit se talia fecisse.

De festiuitatib' sanctorū q' sint celebrāde
Querit festa sanctorū q' sint celebranda. **Q**z p' q' sciē dū q' quattuor sūt que pertinet ad obseruantiam solennitatum. **U**nd **E**xod. 20. **S**ex dies operaberis z facies oīa opa tua. septimo aut' die sabhm dñi dei tui est. non facies in eo oīe op' **U**nde dicit **G**enesis. **R**equirit dñs die septimo ab omni ope qd patrarat **E**t merito cum sex dies corpori tuo seruisti. dignum z iustum est. vt septimū diē deo des z in salutem aie tue expendas. et te ad fūendum deo promptly exhibeas. **S**cdm quod debemus fuare in festiuitatibus est q' debemus peccatorūz on' deponere. **U**nde **H**iere. 17. **N**olite pōdera portare die sabbati. **I**n vigilia solennitatis deberet attendere qliber vtrū aliquod pccm haberet i se. z si haberet p' veram contritōem z p'fessionem deberet illud remouere. **U**nde **B**ern'. **A**d hoc nobis vigilie proponuntur. vt vigilē' si aliquo peccato vel negligentia dormiuimus vt p'occupem' sanctorū facies in p'fessione. **S**z aliq' qui pondera pccōrū suoz i festiuis dieb' volunt portare valde puerse faciūt poti' volūt portare on' diaboli graue q's on' ch'ri leue. q' onus

De tertio

christi est leue habetur **M**atth. xi. q
onus diaboli scz peccatum sit graue ha
betur ex illo psalmo. **S**icut on⁹ graue
grauate sunt super me. **I**tem tales poti
us volunt portare quod demergat eos
in pfundū inferni. q⁹ onus pro quo def
eis honoz paradisi. **I**tem non sufficerz
onera peccatorum deponere nisi homo
caueret etiam peccata futura non comit
tere in die festiuo. quāuis omni tempo
re homo debeat a peccatis abstinere ta
men principaliter z maxime in die festi
uo. z hoc innuitur **Exod. 20.** Memen
to vt diem sabbati sanctifices. **H**oc est
sanctū conserues diligenter in eo a pec
cato abstinendo. **T**ercium est q opera
bonaz salutaria exercenda sunt diebus
festiuis. scz audiēdo missas. **U**nde qui
libet fm **H**osti. tenet die dominica au
dire missam ex preceptor totaz ita q ac
cipiat benedictionem sacerdotis. vt pa
ret de cōse. distin. i. **M**issas. z ca. **O**m
nes fideles. nisi excusetur magna neces
sitate quod notatur in dicto. c. **M**issas
Sed: si diceres remote habeo ire ad ec
clesiam. **R**espondeo quādo cum deuo
tione ad ecclesiam accedis. tunc angel⁹
tecum vadit z omnes gressus tuos dinu
merat. z singuli remunerabuntur tibi i
retributione iustozum: quia nullū bo
num irremuneratum. et nullum malūz
impunitum. **E**rgo in via eundo z rede
undo ad ecclesiam non est claffandum:
sed deuote orandum. **I**tem verbūz dei
audiendum est in die festiuo. quia est ci
bus anime. **U**n **M**atth. ei quarto **N**ō
in solo pane viuit homo. sed in omni p/
bo qd pcedit d ore dei. **E**rgo qui libet
hō si cōmo de pt libent dz audire verbū
dei in die festiuo vt aīam pascat. **U**nd
Grego. **L**ib ment⁹ est p bñ dei **E**t chri
stus dicit in euangelio vt habetur **Joā
nis. viij.** Qui ex deo est verbum dei au
dit. propterea vos non auditis. quia ex
deo non estis. **E**rgo malum signum est
q aliqui fugiunt sermonem. quia est si

gnum q non sunt ex deo. sed a diabolo
fm dictum christi **H**oc tales nō curant
q i amiterio z i foro stant. z sic smonem
negligūt. **R** **E**t elemosyna dan
da est in die festiuo. de his que cū labo
retuo acquisisti. **U**nde **Aug⁹**. i li. de vi
ta christiana dr. **A**llā elemosynā ds ap
probat que de iust⁹ laboribus ministra
tur. sicut scriptum est **H**onora dñm de
tuis iust⁹ laboribus. **E**t contigit sepius
q parum donum a paupere dati quā
doq plus a deo remuneratur q⁹ donū
a diuite. hoc pater in euangelio de pau
pere vidua que duo era obrulit. de qua
christus dixit ad discipulos **I**sta paup
vidua plus obrulit q⁹ omnes dītes. qz
deus respicit intentionem z affectū pl⁹
q⁹ incensum. **U**nd **A**ldorus d summo
bono. **Q**uali enim intentione ab vno
quoq largitur taliter z apud deū recipi
tur. **I**tem orationi insistendum est in
dieb dominicis z festiuis. **U**nde **Aug
ustinus** **O**ratio tua locutio est ad deū
Quando legis deus tibi loquit. quan
do oras deus tecum loquitur z cū deo
loqueris. **E**rgo multum z deuote oran
dum est die festiuo. **U**nde **Augustin⁹**.
Oratio est anime sancte presidium. an
gelo bono solamen. diabolo supplicium
deo gratum obsequium **I**tem in dieb
festiuis laudare debemus deū quia ob
seruato solennitatum quasi quedam in
choatio est beate vite quam expectam⁹
Und sicut ibi erit operatio assidua de
laudatō. sic in festis intendere debem⁹
laudi diuine. **U**nd nihil a deo represen
tat in teris quen dam celestis habitati
onis statum. sicut alacritas laudantiūz
deum. **U**nde **Augustinus** in libro con
fessionum. **V**ere felix est qui possz di
uine laudi semp iistere. **S** **Q**uar
tum est q herem cordis nostri debem⁹
do offerre cū meditationibus bonis vt
possimus dicere cum psal. **M**editatō
cordis mei: in conspectu tuo semper **E**
hoc debet fieri cum meditatione benefi

colecta. **G**ode **A**lysi **M**atth. xi. q
onus diaboli scz peccatum sit graue ha
betur ex illo psalmo. **S**icut on⁹ graue
grauate sunt super me. **I**tem tales poti
us volunt portare quod demergat eos
in pfundū inferni. q⁹ onus pro quo def
eis honoz paradisi. **I**tem non sufficerz
onera peccatorum deponere nisi homo
caueret etiam peccata futura non comit
tere in die festiuo. quāuis omni tempo
re homo debeat a peccatis abstinere ta
men principaliter z maxime in die festi
uo. z hoc innuitur **Exod. 20.** Memen
to vt diem sabbati sanctifices. **H**oc est
sanctū conserues diligenter in eo a pec
cato abstinendo. **T**ercium est q opera
bonaz salutaria exercenda sunt diebus
festiuis. scz audiēdo missas. **U**nde qui
libet fm **H**osti. tenet die dominica au
dire missam ex preceptor totaz ita q ac
cipiat benedictionem sacerdotis. vt pa
ret de cōse. distin. i. **M**issas. z ca. **O**m
nes fideles. nisi excusetur magna neces
sitate quod notatur in dicto. c. **M**issas
Sed: si diceres remote habeo ire ad ec
clesiam. **R**espondeo quādo cum deuo
tione ad ecclesiam accedis. tunc angel⁹
tecum vadit z omnes gressus tuos dinu
merat. z singuli remunerabuntur tibi i
retributione iustozum: quia nullū bo
num irremuneratum. et nullum malūz
impunitum. **E**rgo in via eundo z rede
undo ad ecclesiam non est claffandum:
sed deuote orandum. **I**tem verbūz dei
audiendum est in die festiuo. quia est ci
bus anime. **U**n **M**atth. ei quarto **N**ō
in solo pane viuit homo. sed in omni p/br
bo qd pcedit d ore dei. **E**rgo qui libet
hō si cōmo de pt libent dz audire verbū
dei in die festiuo vt aīam pascat. **U**nd
Grego. **L**ib ment⁹ est p bñ dei **E**t chri
stus dicit in euangelio vt habetur **Joā
nis. viij.** Qui ex deo est verbum dei au
dit. propterea vos non auditis. quia ex
deo non estis. **E**rgo malum signum est
q aliqui fugiunt sermonem. quia est si
H **A**ldorus d summo bono. **Q**uali enim
intentione ab vno quoq largitur taliter
z apud deū recipitur. **I**tem orationi
insistendum est in dieb dominicis z
festiuis. **U**nde **Augustinus** **O**ratio tua
locutio est ad deū **Q**uando legis deus
tibi loquit. quando oras deus tecum
loquitur z cū deo loqueris. **E**rgo multum
z deuote orandum est die festiuo. **U**nde
Augustin⁹. **O**ratio est anime sancte
presidium. angelo bono solamen. diabolo
supplicium deo gratum obsequium **I**tem
in dieb festiuis laudare debemus deū
quia obseruato solennitatum quasi que
dam inchoatio est beate vite quam ex
pectam⁹ **U**nd sicut ibi erit operatio
assidua de laudatō. sic in festis inten
dere debem⁹ laudi diuine. **U**nd nihil a
deo representat in teris quen dam cele
stis habitatiōnis statum. sicut alacritas
laudantiūz deum. **U**nde **Augustinus** in
libro confessionum. **V**ere felix est qui
possz diuine laudi semp iistere. **S** **Q**uar
tum est q herem cordis nostri debem⁹
do offerre cū meditationibus bonis vt
possimus dicere cum psal. **M**editatō
cordis mei: in conspectu tuo semper **E**
hoc debet fieri cum meditatione benefi

precepto

cionū del. **U**nde **Chrysostomus** sup **Matth.**
Optima beneficiorum custos ē ipa me-
moria beneficiorū. ⁊ perpetua cōfessio gra-
tiaz. **U**nde **Bernardus**. Dignū est deo
gracias agere sp. qz nunq̄ cessat nobis
bñfacere. Et memorare debem⁹ si bene-
vsi fuerim⁹ bñficijs dei tūc deus nobis
m̄ta meliora ⁊ maiora dabit in vita fu-
tura. qz dabit tibi se ipsuz. **U**n̄ **Aug⁹**
sup **Jo.** Deus tibi totū est. si esuris: pa-
nis tibi est. si sitis. aqua tibi ē. si in tene-
bris es. lumen tibi est. si nudus es. im-
mortalitas tibi vestis ē. **I**dem li. xi. de
civ. dei. Qd̄ de⁹ p̄paravit diligētib⁹ se
fidenō capif. spe non attingit. charita-
tenon apphendit. desideria ⁊ vota trās-
gredit. adquire p̄r. estimari non p̄r.

Festa scōz p̄t sex sunt instituta

Hec sanctoz q̄re ecclā instituit
Et p̄mo p̄pter honorem diuine
maiestatis. qz dei in sanctis hōramus
qui eos sanctificavit. vt si debitas grāz
actiones repēdam⁹ de donis ⁊ gratijs
quas illis p̄tulit. in hoc qz eos suos fili-
os ⁊ heredes fecit. **O**lim deus solūmō
in seipso honorabat. mō aut̄ honorat̄ i
seipso ⁊ in suis scis. **S**ecdo p̄pter au-
xilij n̄re infirmitatis. q̄a p̄ nos salutem
h̄re non possum⁹. qz in peccatis sumus
et peccatores deus nō exaudit. **U**n̄ p̄s
Iniquitates si asperi in corde meoz ē. **E**r-
go vt p̄ nobis intercedant eos honora-
mus. **Q**uerit̄ **U**tr̄ sancti orent
pro nob. **R**ndeo h̄z **Bonauentura** sup **4.**
qz sancti orant p̄ nob duplici rōne. **P**ri-
mo p̄pter n̄ram necessitatem. qz indige-
mus p̄ alios releuari. **S**ecdo p̄pter dei
volūtatē. qz vult vt mēbra spūalia se-
mutuo iuuent. **I**psi enī sciūt dei volū-
tatē. ⁊ in oībus eam implent. et nos eo-
rū sumus mēbra. ⁊ iō solliciti sūt nos iu-
uare. **T**ertia rō p̄t addi p̄pter charita-
tem ⁊ affectū magnū quē h̄nt ad salutē
n̄ram. **Q**uerit̄ **U**tr̄ sanctoz ora-
tiones sp̄ exaudiant. **R**ndeo qz sic. q̄a

nō orant nisi in his in quib⁹ cognoscūt
deū se velle exaudiri. qz volūtas eoz est
yniformis volūtati diuine. sic qz nunq̄
peccant vel q̄cōs faciūt qd̄ sit ⁊ volūta-
tē dei. **XV** Ergo errāristi q̄ hoc fir-
mit credūt et diffinitiuē tenēt qz quācun-
qz hoc seruitiū vel istud fecerit isti scō vl-
hūic. qz h̄ sibi fiat. vel qz ab ista infirmi-
tate liberet. qz p̄t eē qz de⁹ vult qz illā in-
firmitatē debes pati. vel qz tibi h̄ nō fē-
at qd̄ peris. qz forte nō esset ad salutem
tuā. et sci nullo mō orāt p̄ te in tali casu.
Sz spes est habēda ad suffragia scōz.
qz tibi h̄ qd̄ postulas ab eis. tibi impet-
trare velint a deo. **E**t bñ p̄nt tibi impet-
trare si salutē tue p̄derit. vel diuine vo-
lūtati placuerit. **T**ertio vt spes n̄ra
augmētet. **S**i enī hōies mortales quā-
dam nob̄ siles sicut subleuati. vt nō
soluz a deo et scis in celo honorent. s̄ in-
t̄ris ab hōib⁹ venerātur. tūc nos debe-
mus h̄re spem qz mediante auxilio dei
possum⁹ etiā mereri q̄libet in statu suo
qz hōrabimur in celo a deo. et ab oib⁹
venerabimur scis et angel⁹ dei. **V**erbi
grā **S**i es in statu m̄rimoniali: respice
brām **Annā**. ⁊ brām **Kunigundem** et
beatū **Henricū**. **S**i in viduitate: tunc
respice brām **Elizabeth** ⁊ **B̄gittā**. et
sic de alijs. **S**i es in statu p̄gitat⁹ tunc
respice brām **Barbarā**. ⁊ **Katherinaz**
q̄ oēs passibiles. siles nob. mortales sū-
erūt. et tū tātā gl̄az apud deū in cel⁹ me-
ruerūt. **S**ic q̄libet n̄m s̄m suū statuz
p̄t mereri mediante grā dei. ⁊ sic multa
bona p̄fert fidelib⁹ scōz cult⁹. **N**am iu-
stos letificat cuz audiūt qz de⁹ p̄ t̄renis
celestia. p̄ tpalib⁹ et̄na. his retribuit q̄
sibi seruiūt. **S**ic econuerso cultus scōz
peccōres p̄fūdīt. **Q**n̄ ad scōs p̄pant apt̄
paret qz bestijs siles facti sint. ⁊ illi ange-
lis. ⁊ quāta bona obtinuissent. si vt ip̄sē
deco seruīissent. **Q**uarto prop̄t debi-
tū vicissitudis. qz gaudēt de salute n̄ra
⁊ p̄uersione in cel⁹. sic et nos de gloria
p̄lorum in t̄ris. **Q**uia magna ingritus

De quarto

do videret eē angelis z alijs bñs q̄ tan
ta bona fecerunt z faciunt viatoribz. ab
eis sibi nullā reuerētiā exhiberi. p̄pter
q̄d merito a nobis mortalibz venerādi
sunt. Quinto p̄pter eoz dignitatē. q̄a
sunt Reges z Regine regni celestz. **Uñ**
in ps̄ de quolibet sancto dicit̄. **P**osuit
dñe super caput eius coronā de lapide
p̄cioso zc. **S**i Reges terreni honoran/
di sunt h̄ in terris: multo amplius Re/
ges celestes. qui tam possident regnum
celi cū aīa. post resurrectionē cū corpore
et aīa. cū ch̄s dicit eis vt h̄ **M**atthi
xxv. **V**enite bñdicti p̄ris mei. posside/
te regnum.

De q̄rto precep.

Honora patrem z matrem. In q̄
precepto s̄z **A**uḡ implicat oīs
actus beniuolentie proximo im/
pendendus siue ex debito natural' obli/
gatois. sicut in honore qui debet patri
naturali. siue ex debito charitatis. sicut
alij actus pietatis qui ex charitate p̄xi/
mo impendunt. **A**sciendū q̄ h̄
p̄ceptuz trāsgreduntur sex genera hoīm.
Et sunt p̄mi q̄ verēcundant de suis pa/
rentibz z eis seruire p̄tenuunt. q̄d est p̄
p̄ceptum dei. qz tenemur humiliter z re/
uerenter seruire parentibz n̄ris tota vir/
tute corp̄is n̄ri. **E**t si debiles sunt. ip̄os
corp̄aliter portem⁹. z eis manualit' ser/
uiamus. **I**tem si cecidit q̄ eis ducatur
p̄beam⁹. et eoz quascūqz infirmitates
leuiter tractando. **Uñ** **E**ccl̄. viij. Ho/
nora patrē tuū. et gemitus matris tue
ne obliuiscaris. **M**emento qm̄ nisi per
illos natus nō fuisses. **T**ria enī nobilit/
sima in parentibz n̄ris accepim⁹. s. esse.
nutrimentū. et doctrinā. quoz nullum
eis sufficiēter recompensare possumus.
Uñ **A**rist̄. ix. eth. **A**gr̄is. dijs. z pa/
rentibz non p̄t reddi equiualens. **E**rgo
deo. q̄ nos creauit. **M**agistr̄is. q̄ nos
docuerūt. **P**arētibz q̄ nos genuerūt.

non potest fieri digna recompensatō.
Ergo q̄libet n̄m p̄pendere deberet cū
q̄nto labore educatus est. et cū q̄nta so/
licitudine z inquietudine z dolore nutritus
et genitus sit. **Uñ** **T**obie. iij. Ho/
norem habebis matri tue oibus diebz
vite tue. **M**emento quāta p̄pessa sit in
vtero suo p̄pter te. **S**ic q̄libet p̄t debu/
ret puerū suū ad hoc tenere z eū iforma/
re vt n̄rem honoraret sicut **T**obias in/
formauit filiū suū. **E**t si mō q̄libet mī
deberet puerū suū ad hoc tenere vt pa/
trem suū in reuerētia h̄er. **E**t sc̄i s̄nt
q̄ in corde suo odiū portant p̄ parētes.
cū tñ quilibet ex corde tenet diligere pa/
rentes. **Q**uod est p̄ illos q̄ mortē parē/
tibus suis optāt vt hereditatē p̄cipiāt
vt sine rephensione s̄m mortū p̄prie vo/
luntatis viuāt. q̄d valde est rephensibi/
lez graue peccatū. **Q**uod sic p̄bat **S**i
enī s̄m **J**oannē qui dicit. i. **J**o. iij. q̄ il/
le qui odit fratrem suū. homicida est. **J**er̄
alibi dicit. **Q**ui nō diligit fratrem. ma/
net in morte. **H**oc intelligit de quolibz
p̄ximo. **Q**uid tñc de illo dicendū est q̄
parentes suos odit quos plus diligere
tenet. **Q**uerit vtz filij plus diligunt
parentes. vel ecōuerso. **R**ndet q̄ parē/
tes plus diligūt suos filios. **Uñ** **A**ris/
vij. eth. **P**arentes plus amāt filios q̄
ecōuerso. eo q̄ magis sc̄iūt parentes q̄
filij q̄ ex eis geniti sūt. **H**oc tñ intelligē/
dū est naturaliter. quod etiā est vtz cō/
muniter. licet q̄nqz fallat. **E**rgo merito
parentes diligēdi sūt viceversa a filijs.
Uñ **B**asilij **P**arētes n̄ros vt p̄p̄ria
viscera diligam⁹. **T**ertij. qui dicit z
asperis p̄bis cū parentibus p̄tendunt.
quod est p̄ p̄ceptuz q̄ quilibet blandis
p̄bis respondere debet parētibz suis. z
eoz rephensiones z correctōnes patien/
ter z humilit' sustinere. **Q**uod est cōtra
illos qui parentibz maledicūt. et ex hoc
diuinam maledictionē incurrūt. **E**rod.
xxi. et **L**euit̄. xx. **Q**ui maledixerit p̄ri
vel n̄ri. morte moriā. **N**ales qui sic

ut respiciat ad parentis loqu
tura de quibus dicitur in car
admonere vult iouis sp̄ in car
lorenti **D**om̄. v. **Q**ui dicitur
trinitas in eis q̄d non ligat
intelligit p̄mā dicit de eoz dicitur
richard⁹ p̄mā dicit de fr̄m.
curare ut quis em̄ sūm anie
rūm nominat vt a maledicōibz
p̄rat. **S**i **E**ccl̄. iij. **S**i male fi
o dicitur p̄mā z est maledic
exp̄p̄t erit m̄m. **Q**uoniam
bus in necessitatē non libent
men quilibet tenent necessitatē
nutritus suis parentibz ad dēg
h̄ tenent p̄pter s̄m dēni q̄
recepit naturalē videlicet nut
in hoc s̄m non p̄t reddere q̄
parentes numerant filios de s̄
ne dicit p̄ria. **S**i autē nutrit
res velis aliena. **E**t dō filij q̄
nō in necessitate non libent
mortalit' sicut cū q̄ mōlstant
vitis. vt p̄ p̄lo. **E**t dō. x. q̄
q̄ hoc p̄cipit q̄ h̄m honoret
officiū pietatis ip̄is videt in
suscipit libuendit ip̄is b
exp̄p̄tendo. **Uñ** **E**ccl̄. iij. **A**
na p̄ris nō erit in obliuione. **E**
nd hoc vtz p̄mā inter que p̄
est exemplū ip̄is qui in esse in a
pationis: nō non e oblit' m̄ris su
curā ip̄is h̄ abuit z iocant cū cō
tur: vtz dicit. xij. **E**t dō. x. r̄
nāla debet nobis dant exemplū
atur enī de graue q̄ cū p̄t m̄d
p̄lan s̄m querunt necessaria z
p̄los habet vt q̄p̄ motant. **Q**
ad ostendendū q̄ dicitur p̄mā
vicit q̄ s̄m tenent cōmā
tur ex p̄lo dicitur de dēg
q̄ dicitur s̄m filij parētes
videt ponit vtz dicit infantes n̄m
sūm collocant vtz dicit. **S**
n̄res parentes suos fame mot
tur. **J**er̄alibi ingrat' videt dicit

precepto

dure et preceptibiliter cum parentibus loquuntur in hoc grauius delinquunt. hoc patet aduertere ex dictis ipsius christi in euangelio ut habet **Matth. v. Qui dixerit fratri suo fariseus: reus erit gehenne ignis.** hunc intelligit fundendo: de honestando: de eridendo vel paruipendendo fratrem. **Quod** tunc reus erit qui preter se suum antiquum fratrem nominat vel ei maledicta verba impropertat. **Unde Eccle. iij. qm male fame est quod derelinquit preter se et est maledictus a deo quod exasperat fratrem.** **Quartus** qui parentibus in necessariis non subueniunt cum tamen quilibet tenetur necessaria vite ministrare suis parentibus cum degent. **Et** ad hoc tenemur propter secundum donum quod ab ipsis recipimus naturale videlicet nutrimentum in hoc filij non possunt reddere equaliter: quia parentes nutriuerunt filios de sua carne et suba propria. **Filij** autem nutriunt parentes de suba aliena. **Et** ideo filij qui parentibus in necessitate non subueniunt: peccant mortaliter: sicut et isti qui molestant eos iniurijs. ut patet per glossam. **Exodi. xx.** que dicit quod hoc precipitur quod filij honorent parentes officio pietatis ipsis videlicet in eorum necessitatibus subueniendo: et ipsis beneficentiam exhibendo. **Unde Eccle. 4. Elemosyna patris non erit in obliuione.** **Et** possu ad hoc uti exemplis inter que precipuum est exemplum christi: qui cum esset in angustia passionis: tamen non est oblitus matris sue: imo curam ipsius habuit et iohanni eam commendaui: ut habet iohannis. **xix.** **Et** iam ipsa irrationalia animalia de hoc nobis dant exemplum. **Dicitur** enim de grue quod cum patet et mater eius de pilati sunt: filij querunt necessaria donec pilos habeant vel usque moriantur. **Tertius** ad ostendendum quod debemus parentibus subuenire quoniam sunt senectute confecti: ostenditur exemplo aconiarum: de quibus legitur quod quoniam aconie senescunt filij parentes suos in nidis ponunt et velut infantes iuxta peccatum suum collocant fouent et nutriunt. **Solui** vultures parentes suos fame mori permittunt. **Item** valde ingratus videtur esse qui pa-

rentibus suis non prouidet: quando ipsi sibi ipsis non possunt prouidere: cum ipsi sibi prouiderint in puercia eius quando ipse sibi prouidere non potuit. **Item** dicitur **Eph. 6. Filij reddite vicem parentibus vestris** et hoc est acceptum coram deo. **Unde** exemplum scribit **Valerius** ubi ostendit quod debemus parentibus subuenire quoniam sunt in necessitate positi. **Recitat** enim quod quedam mulier nobilis ob quodam flagitium fuit morti adiudicata: noluit tamen esse iudex comburere vel alia morte publica eam punire: propter honorem parentum: sed inclusa est carceri ut ibi fame periret. **Filia** vero eius que erat nupta delicta iudicis eam quotidie in carcere visitauit: prius tamen diligenter perscrutabatur ne aliquid comestibile sibi afferret. **Illa** vero extracto vberum singulis diebus lacte proprio matrem alebat. **Cum** vero iudex miraretur quod tanto tempore superuiveret: reptum est eam quod se habebat a filia. **Tunc** iudex pietate motus: filie matrem donauit. **Quinti** qui sunt parentibus suis inobedientes. **Quia** quilibet tenetur honorare preter se et matrem ipsis in his que ad bonum suum et ad salutem pertinet obedendo. **Et** ad hoc tenetur filius ratione tertij doni quod a parentibus accepit: videlicet salutem in formatorem et doctrinam. **Ad** hoc nos christus proprio exemplo inducit qui suis parentibus subditus fuit: ut patet per **Luce. ij.** ubi dicitur quod erat subditus illis. **Ergo** quilibet debet obedire parentibus in licitis. scilicet quantum ad aliquid iubent quod bonum est et ad salutem anime: ut ad missam et ad ecclesiam ire: ex verbum dei audire: vel tacere vel sedere vel dormire in ire: vel surgere: et sic de alijs licitis. **Vel** quando prohibet pueris aliquod malum sicut non chortizare vel ludere: vel de domo de nocte non exire vel ad aliquem locum inhonestum non accedere sic de alijs. **Et** quod docuit aliquis scienter et pertinaciter contra preceptum aliquod predictorum facit: peccat mortaliter. **Sexti** qui parentum suorum defunctorum obliuiscuntur et non subueniunt: cum tamen quilibet tenetur

De quarta

liberare siue subuenire animabus parentum suorum post hanc uitam: eorum animas missis et elemosinis et orationibus de purgatorio liberando. Et filijs contra rium facientibus conqueruntur parentes. Unde Job Quare me persequimini: et carnibus meis saturamini. Et merito. Nonne qui multa bona a patre suo accepisset scilicet ducentos vel quadringentos florenos: et uideret eum in angustia vel in paupertate esurietem: sitientem: nudum: et sibi in nullo subueniret cum tuamen bene posset: merito infidelis esset censendus. Sic et similiter in proposito ista sex iam dicta tenentur filij parentibus suis.

Quo mali filij puniuntur.

Filiorum cor perforatur quintuplici hasta diuine ultionis que suos parentes perturbant vel eorum indigentias non subleuant: aut eorum mandatis pertinaciter recalcitrant. **Prima** est rerum temporalium substractio: nam diuino iudicio digne talibus infortunia rerum eueniunt: qui suis parentibus contra diuinum preceptum in suis indigentibus non succurrunt. Ergo tales mali filij sepe et frequenter depauperantur et diuitijs suis priuantur: et semper habebunt infortunia in temporalibus rebus: et hoc meruerunt in parentibus: quia tales filij quandoque captiui aut vel etiam quandoque spoliantur a raptores. Vel etiam quandoque bona eorum igne comburuntur et sic de alijs infortunijs. **Secundo** puniuntur in filijs proprijs et hoc dupliciter. **Primo** quia ipsi filij quandoque eis moriuntur propter inhonorationem parentum. **Exemplum** in cesario de illo qui inhonorauit matrem suam et filij eius omnes in breui defuncti sunt. **Secundo** si filij superuixerint: tunc quandoque contingit ut talis in sua senectute filios sibi dueros inueniat. Et hoc multotiens iusto dei iudicio puniuntur. Unde legitur quod quidam pater

milias totam hereditatem suam dimisit filio suo. filius uero ille primo benigne se habuit erga patrem. sed post expulsi est a thalamo suo uolens thalamum sibi habere uxori sue. Et ad ultimum fecit sibi lectum fieri post ostium: et cum huiusmodi esset et senex pater frigore grauaretur. quod filius abstulerat sibi bonum cooperatorium. ipse rogauit filium filij ut rogaret pro eo quod daret ei aliquid ad regendum se. **Puer autem** uix obtinuit duas uinas bucelli a patre suo ad opus aui sui. Et cum alie due remanent: puer sciens rogauit eum ut sibi eas daret. **Qui** fletibus illius victus: cum quereretur quid inde faceret: filius respondit. Seruabo illas quousque talis sis qualis et pater tuus: nec dabo tibi amplius sicut tu modo non uis dare patri tuo. **Tertio** puniuntur in corpore proprio: quia quandoque tales filij incurunt cecitatem. Unde **Hieronymus** super illi uerbo **Honora** patrem et matrem. De retur cecitas sue subire supplicium qui parentum uultum toruo visu desepit et elatis oculis leserit pietatem. **Item** quandoque incurunt claudicationem ariditatem et infirmitates diuersas: quia non fuerunt parentibus cum corpore quod ab eis receperunt. **Quarto** quandoque puniuntur per abbreviationem temporalis uite. Nam sicut premium parentes honorantium est uite longeuitas. ut patet **Ecclesiastis**. iij. **Qui** honorat patrem suum: uita uiuet longiori. **Sic** a sensu contrario ipsos de honorantium est uite breuitas: quia plurimi tales filij proteruitas prouisa et subitanea morte moriuntur. **Unde** ps. **Subito** defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam. **Quinto** puniuntur eterna morte. hoc malum est super omne malum. **Unde** glo. super illud **Exo. xxi.** **Qui** maledixerit patri uel matri: morte moriatur: dicitur quod morietur morte eterne damnationis. **Nec mirum** si tales reputantur indigni uita eterna: qui etiam reputantur indigni hac uita pena

precepto

lit misera: que eis diuino iudicio repen-
tine subtrahitur: cum tamē alijs pecca-
toribus vita ad penitentiam cōcedatur
Et ex hoc pōt rationabiliter colligi qn/
tus sit reatus transgressionis illi⁹ quar-
ti precepti: quia contra hoc preceptum
peccantes expiuntur a sentētia pietatis
ipsius dei: que dicitur de ceteris pecca-
toribus. **Nolo mortem peccatoris s; zē**
Deistis autē propter repētīnam mortē
qua plectuntur per diuinam sententiāz
dici poterit econtrario. **Nolo vitam pec-**
catoris scilicet hoc preceptum transgre-
dientis: sed ut repente moriatur z etnaliter
puniatur. Exemplum q; grauit pu-
nit deus filios impios. Quidam diues
fuit qui cum vxore sua cessit omnib⁹ bo-
nis vnico eius filio. vt ille duceret spon-
sam ditiozem. filius autem fideliter pro-
misit patriz matri q; abundanter q; diu-
viuerent eis prouideret. **Sepertatis ita-**
q; patrez matre habitātibz: primo sa-
tis abundāter prouidit fili⁹ ipsorum ip-
sis. Tandem cum desponsasset quan-
dā iunēculam clausit viscera pietatis
z nimis eis tenuit procurauit. Quodaz
die dominico vidit mater carnes ferri in
domū filij. **Et dixit mater marito. Diu-**
est q; parum de carnibus comedisti. ire
hodie ad domum filij nostri z inuenietz
ibi bonam assaturam. Tempore igitur
prandij pater uenit pulsans ad ostiū: sta-
timq; filius impijssimus assaturaz quā
tā ad comedendū in partes diuiserat
abscondit. Infrante autem patre inter-
rogauit filius quid veller. Respōdit pa-
ter. Volebam hic prandere putans h
aliquid bonum paratum esse. At filius
Vides quid habem⁹: accipe duos de-
narios: z eme tibi z matri mee qd; come-
datis. Exeunte patre: ostium clausuz ē
z assatura reportata: cuius frustrum cū
ad comedendum ori applicaret: versum
est in bufonem: z insiliens in faciez eius
sic ei adhesit vt pedes superiores cū dua-
bz maxillis vna caro fieret z reliquum

corpus corā ore ipsius dēpēderet. **Sta-**
timq; vocato psbytero plentatus est ar-
chiepo peccatū suum confitens z rē ge-
stam p ordinem narrans. Archieps au-
tem ei p penitentiā iniūxit vt irer ad om-
nes maiores villas z ciuitates francie. z
conuocatis iuuenibus z pueris factum
narraret ne quisq; auderet de cetero pa-
rentes ptemnere: sed sicut pcepit domi-
nus in quarto pcepto honorare. Eo tē
pore frater Joannes de magnoponte
ordinis pdicatorum vidit illum parisi⁹
cū multis pueris z hoibus. E

Parentes tenent sex filijs suis.

Sequitur videre que parentes te-
nentur filijs. Pro quo scienduz
q; parentes tenentur sex filijs.
Primo debent eos ad hoc inducēt of-
ferant deo innocentiam z puritatez suā
cum pueris innocentibus qui sanguinē
suum propter christum fuderunt. z hoc
fit quando filij in pueritia incipiūt deo
seruire. **Thren. iij. Bonū est viro cum**
portauerit iugum domini ab adolescē-
tia sua. Et hoc ideo: quia bonitas infu-
git in cor pueri quod habet tenerū sub-
iectum. Unde dicit Aristo. q; aia pueri
est tanq; tabula in qua nihil est depictū
vel scriptum: tamē apta depingi. Et er-
go quicquid primitus receperit in se puz
er ad hoc semper postmodum inclināf
siue sit bonum siue malum. Exemplum
reale de testaz capho in quem si pmitus
infunditur liquor p̄ciosus. s. balsamus
saporem illum semper tenet. Si autem
primitus fetoz infunditur: tunc eundez
sapozē semper tenebit. Itē puer est tāq;
cera mollis in quam species sigilli facili-
us imprimitur. Item est sicut virgula
recens: que cito flectitur et faciliter ad
quamcunq; partem. Item in formaē
debent eos de bonis salutaribus: sicut
sunt pat noster. z symbolum: z pcepta
dei quomodo ea seruare oporteat vnuz
quēq; qui saluari vult. Unde Barth
xix. Si vis ad vitam ingredi: serua mā-

rit. scz ceas claudus v' leprosus Et illi
 qui a iuuentute sunt misericordes beati
 sunt. **Unde** **Matth.** v. **Beati** miseri/
 cordes: qm̄ ipi misericordiam consequent̄.
Et tales habebunt bonū finem vite.
Unde **Hiero.** in epistola ad nepotianū
 Nō memini me legisse mala mortem or
 tuum: qui libenter opa pietatis exercu/
 it. **Habet** em̄ multos intercessores. z i/
 possibile est preces multorum non exau/
 diri. **Secō** tenentur pximis vt eis dā /
 na non inferant neq; in rebus neq; in fa/
 ma: quia quicunq; infert pximo suo dā
 num in rebus: tenetur ad restitutōem: si
 ue furando: siue ludendo ex auaritia: si/
 ue alias iniuste lucrando. **Unde** **Augu-**
stinus. Peccatū non potest dimitti nisi
 restituatur ablatum. **Et** hoc non soluz
 intelligitur de rebus in magna quārita
 te: sed etiā de paruis rebus **Verbi** gra
 tia. **Si** iuisses ad pratum pximi tui et
 accepisses ei contra voluntatē suaz vnū
 pānum plenum cum graminibus: tūc
 si uere peniteas tenerē satisfaccere fm̄ cō/
 silium confessoris: **Ergo** parentes ifor/
 mare debent filios ne damna inferant
 pximis: siue in pratis siue in segetibus:
 siue cum pecorib': z sic de alijs **De** hac
 materia quere infra septimo. **S.** et duo
 extra hīdem. **Item** informandi sunt ne
 detrahāt pxis denigrādo famā pximi
 quia tales tenentur ad restitutōez sicut
 isti q; habent res iniustas. ergo ista duo
 peccata. scz rerum iniustarum ablatio z
 detractio magis difficulter dimittuntur.
Quia nō sufficit confessio z contritio nī
 si fiat restitutio scōm possibilitatē hoīs.
Unde **Hiero.** Non facilis venia praua
 dixisse de rectis. **Item** tenentur pximis
 indulgere offensas: vt eis de? indulge/
 at sua peccata. **Unde** **Luce.** vi. **Dimittet**
itez dimittet vobis. **Qui** at nō dimittit
 pximo in corde: tal' non p̄t saluari. et
 oia bona opera sua que interim facit nō
 sunt a dō accepta **Uñ.** i. **Johis.** 3. **Qui**
 odit fratres suū: homicida est: supple sui

ipsius **Tertio** informā di sunt quō se
 habere debeāt quo ad seipos. s. vt cor
 pus suum mūde teneāt z caste viuant.
Uñ dixit **Thobias** filio suo. **Attende**
 fili ab omni fornicatiōe. **Et** rō hui? est
 quia om̄is fornicatio preterq; in matrī
 monio facta: semp est peccatū mortale.
Unde ap̄ls: **Om̄is** fornicator aut im/
 mūds nō habet partem in regno dei.
Ergo pueri debent seruare suā virgini/
 tatem vsq; ad matrimoniū vt in virgi/
 nitate simul conueniāt **In** signū huius
 adam z eua quādo matrimoniū incho/
 abant virgines fuerūt. **Et** tales pueri
 sic caste viuentes ducūt angelicam vitā
Uñ **Ambro.** **Qui** nō nubūt z vxores
 non ducunt sicut angeli in terra sunt.
Quarto parētes tenentur filijs dare
 bonū exemplū. z hoc est valde vtile. vñ
Bregio. **Nunc** peccatores ad lamentū
 penitētie redirent: si nulla essent bonoz
 exempla q; eoz mentē traherent. **Ergo**
 p̄muniter loquēdo quādo parētes bo/
 num exemplū prebent filijs: tūc filij ta/
 les efficiunt magis virtuosi. z p hoc ta/
 les parētes multū merent. **Uñ** **Cesare**
us. **Quātis** exemplum vere humilita/
 tis z pfecte charitatis ostenderis cū tan/
 tis z p tantis eterna premia possidebis
Sed heu aliqui parentes informāt fili/
 os suos ad malum verbo z exemplo: in
 quo deū grauiter offendūt. **Verbi** gra
 tia. sicut chorizare: grauiter incedere: z
 deum blasphemare. z sic de alijs **Et** ta/
 les rei erūt omniū peccatoz illoz que ex
 mala informatione vel malo exemplo fi/
 lij sic addiscunt. **Ergo** q; tep̄mitus sup/
 biam docuit: pticeps erit omniū pecca/
 toz illoz que chorizādo vel als sup/
 be incedēdo ppetrabis. z sic de alijs pec/
 catis. **Item** de illis parētibz q; vestes
 pompofas suis filijs emūt: dicit **Guil-**
ludunensis. **Qui** filias suas ornāt vt
 eas ad choreā mittāt q̄si festucā yngūt
 vt eo meli? ardeat. **Item** aliq; parētes fa/
 ciūt pueros suos ebriosos potādo eos

De quarto

cū vino. **Cōtra** qđ dicitur **Aristo.** vi. politici. **Iuuenes** maxime ab ebrietate custodiri oportet. **Idē** **Iuuenes** eē sine vino ē bonū: qz tales pueri postmodū efficiūt bībulīz lūsores z malī hoīes. qđ parētes sūt occasio p suā malā iformatōez z exēplū. **Uñ** **Greg.** i. moralibz. **Tot** mortibz qđ dign⁹ est: qđ exēpla prauitatē in posterōs relinqt. **Qđ** mortē meruerūt tales: qđ tot exēpla mala i posterōs reliqunt. **E** **Quinto** parētes tenent filios corrigere: qz nō sufficit qđ iforment eos i hono. s; oportet etz correctōez hēre ad filios si excedūt. **Qz** oīa peccā qđ filij ppetrāt sub obediētia parentum. d his parētes rīdehūt i die nouissimo **Uñ** apłs **Ro. i.** Non solū digni sunt morte qđ faciūt: s; etiā qui consentiūt facientibz. **Ergo** hic aduertite parētes qđ etiā si sancte uite estis tñ pp̄t filios vros potestis dānari. **Verbi** grā. **Si** p̄z mī nūqđ peccassent: z permitterēt filioz aut filiaz peccare mortaliter: z eos non corrigunt: eternaliter cum filijs talibus dānabuntur. sicut **Innocentius** **Gregor.** **Cyryllus.** **Isidor.** **Augustin.** illi omnes concorditer dicunt de heli sacerdote vte habetur. i. **Reg.** i. **Qui** audito qđ filij sui ihoneste se habebāt in templo: qz ibi dormiebant cum vxoribus suis legitur qđ tepide arguebat eos. ergo si dānatus ē: non est alia causa nisi qđ nō corripuit filios suos. **Sciēdum** qđ boni filij cum māsuētudine verborum corrigēdi sunt: exemplo marie vt habetur **Luc.** ij qđ dixit ad filium suum iesum **Fili** qđ fecisti nobis sic? **Alii** autē filij cum aspera virga sunt corrigēdi. **Uñ** **Salomon** puer. xxij. dicit. **Noli** subtrahere disciplinam a puero. **Si** enim percusseris euz virga nō morietur: z aīam eius d inferno liberabis. **Ergo** quādo audis puerum tuum iurare z deum blasphemare: accipe debes virgā z eundē puerum bene disciplinare: i hoc letificabis deuz z brām mariā z oēs scōs: z mereberis tū

hijpi coronā vite eterne: cum hoc ea intentione feceris: vt puer ille creatorem suum amplius nō offendat taliter blasphemando vel etiā aliter peccando. **Ergo** parentes nunqđ debent maledicere filijs suis verbis maledicis. **Quia** maledicendo pueris deum grauitē offendunt z pueri in hoc nihil proficiunt et plus eis obest qđ prodest. **Exemplū** in **Cesario** de puero quem diabolus cum corpore z aīa abstulit ppter maledictionem parentum: qđ amplius parētes illum puerum nūqđ viderūt. **Et** hoc deus pmisit in terrore aliozū parentum ne filijs suis maledicant: s; potius cum aspera virga corripiāt: immo maledicere nō licet alicuī irrationali creature in quantum creatura dei est. quā omnis creatura dei bona est. vt patz **Genesis** primo. **Vidit**qz deus cuncta que fecerat z erant valde bona. **Ex** isto patz qđ si non licet equo vel asino vel cani vel boui vel ouī maledicere: multo minus licet hominibus maledicere. ergo nunqđ aliqđ alicuī homini debet maledicere. **Cōtra** quod faciūt aliqđ parentes qđ maledicūt suis pp̄ijs filijs. **Et** etiā pueri viri qđ septus ex ira z vindicta maledicūt suis pp̄ijs filijs z vxoribus **De** illis maledicētibz dicit apłus. qđ neqz maledici neqz rapaces regnū dei possidebūt. **Sciēdū** qđ parētes qđ filios suos educāt tali intentōe vt efficiant boni christiani z famuli dei: qđ quid erga filios suos faciūt totū erit eis meritū cum in gratia sint z sine peccō mortali. **Ergo** mater quoties lactat puerū quoties inquietat a puero: qđciens potat vel balneat vel qđcūqz puero amministrat semper meretur. **Unde** apłus ad **Romanos** octauo. **Sciū** quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. **Ex** his patz qđ parētes pnt mereri in filijs suis eternam gloriā: vel etiā eternam damnatōem. **Ergo** pueri a parentibus iformandi

sunt in bono morbo z virtute et
 rignando in malitia z inobediētia. sicut
 apłs ad p̄p̄. v. dicit. **E**ros p
 nolite autē maledicere filijs v
 s; aduersarios in disciplina z corre
 qđ sicut p̄dubios non erant
 bōies peccatores in mōdo. **E**
 liberos cogitantes in scōpō
 p̄uēntia nullis debet iforma
 rimore de vniuersis mē
 tam filijs. **S**icut qđ in iuuentu
 trinus es in sapia in gula in
 sic de alijs vitijs. ergo tam p̄
 vira tua. **Sciēdū** tamē qđ p̄
 que debent corrigere filios su
 vent vel bōis hominē. qđ hē
 u pluribus bōibus fit. **S**i qđ
 dei in dō offendit z qđ dē
 ar tales p̄ores patz sup̄ scōdō. **E**
Cōtra parētes tenent filios su
 redirent iustas. quā melius ē
 dū iustis super vniuersas peccato
 tas. **C**ōtra dōcēt aliquid tam
 vni amorē ad filios hōiētes:
 nis bene cogitāt qđ possidēt
 iustas tamen nolit eas redire
 d qđ anōerit: sic scōpō z fil
 nant. **I**tem aliquādo vniū pa
 pmanēt iudicare nō p̄pter d
 amorē castitatis: sed ne filios ē
 dicit: tamen nō in dō castē p̄
 talis p̄ter plus vlligē iformatōe a
 vtilis qđ dōm z salutem p̄p̄iam
 p̄onit vltō anōi in iurp̄ia sua qđ
 in statu viduitatis cōmittit qđ p̄
 suos educat. **E**rgo considerātes
 talis vniū qui voluit castē vire
 rato vros docant ne tot p̄uēnt
 talia extra matrimonium cōmitta
 qua omnis fornicatio dō peccatō
 tale. **I**tem p̄ter vniū qđ filios
 n qui talis p̄uēnt cōsiliū nec
 monium corripit z alios p̄ores
 nec p̄p̄onit vt bona patris fil
 lo permittat. **I**tem vniū qđ
 carūqz ab hōie amorē castitatis nec

precepto

sunt in bonis moribus et virtutibus et corrigendi a vicis et insolentibus. sicut docet ap[osto]lus ad Eph[esios] vi. dicens. Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: Educate illos in disciplina et correctione quod si fieret proculdubio non essent tot mali homines et peccatores in mundo. Hoc qui liber potest cognoscere in seipso. quia si a pueritia fuisset debite informatus et in timore dei nutritus utique melior esset quam sis. Sed heu quod in iuventute tua nutritus es in superbia. in gula. in luxuria. et sic de aliis vitiis. ergo tam perversus es in vita tua. Sciendum tamen quod patres precipue debent corrigere filios suos ne iurent vel blasphement. quod heu iam contra pluribus hominibus fit. Sed quod graviter deum in hoc offendat et qualiter deus puniat tales pueros patet super sc[ri]ptura. **E. Sexto** patres tenent filijs suis hereditare res iustas. quia melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas. Contra hoc faciunt aliqui tam inordinatum amorem ad filios habentes: quod quibus bene cognoscant quod possident res iniustas tamen nolunt eas restituere ne filij depauperentur: et sic seipos et filios damnant. Item aliquando unus parentum permanet in viduitate non propter deum nec amorem castitatis: sed ne filios exheredet: et tamen non intendit caste vivere. Et talis pater plus diligit inordinato amore filios quam deum et salutem propriam. et potius vult danari cum luxuria sua quam in statu viduitatis committere quam pueros suos exheredare. Ergo consulendus est talibus viris qui nolunt caste vivere ut iterato uxores ducant ne tot peccata mortalia extra matrimonium committant. quia omnis fornicatio est peccatum mortale. Insuper notandum quod filij et cognati qui tali patri dant consilium ne matrimonium contrahat et alios pueros generet propterea ut bona patris ipsis solis permaneant. et sciunt veraciter quod pater non abstinere amore castitatis nec ca-

ste vivere: tales peccant mortaliter. quia plus diligunt illa temporalia quam animam patris. et potius volunt patrem multa peccata committere mortalia cum alijs mulieribus quam amittere et privari illis bonis paternis. Ergo infideles filij in hoc cognosci possunt quando indignantur tali patri qui aliter non caste viveret: cum iterato matrimonium contrahit. Item parentes qui iustas res possident precipue debent ne lites et inimicitie inter heredes post obitum eorum fiant. quod melius esset modicum vel nihil hereditibus post se relinquere quam lites et odia ex his generare. Quam graviter isti patres peccent qui iniustas res suis hereditibus relinquunt. et quomodo filij conquerentur de talibus parentibus patet infra quod notato. **A. exemplum ibidem.** Item hoc idem quere septimo. **D. exemplum ibidem.** **H. Septimi** sunt qui contra hoc preceptum faciunt qui inhonorant patrem spirituales puta sacerdotem et confessorum: qui te de fonte baptismatis regeneravit. Unde Johannes. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto: non potest introire in regnum dei. Item qui tibi per sacramentum eucharistie divinum alimentum ministrat. v[er]um Johannes. vi. Caro enim mea vere est panis et sanguis meus vere est potus: qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem in me manet et ego in illo. Ergo decet te honorare illum cui ministerio manet deus in te et tu in illo. Item qui sanctis predicationibus et exemplis te instruit et informat. Unde Gregorius in omelia. Plus est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere: quam ventrem morture carnis terreno satiare. Item Gregorius in dialogo. Nimirum constat quod maius est miraculum predicationis verbo atque orationis solatio peccatorem convertere quam carnem mortuam suscitare. Hunc patrem spirituales tripliciter honorare debemus

De quarto

Primo enim humiliter obedendo in his potissime que de iure teneris plebano. puta cum tibi precipit celebrare tunc celebres que interdicia ecclesie serues: quando tibi precipit ad ieiunandum ieiunes. que excommunicatos strictissime vitas et penitentiam tibi iniunctam in confessione adimpleas. Omnium enim horum transgressio predictorum maxime si fiat ex deliberatione et contemptu inducit peccatum mortale.

De excommunicatione

Quia predicta tria sunt notabiliter advertenda. Primum est quantum ad excommunicationis sententiam quae quilibet christianus merito debet abhorere: que est duplex. maior scilicet et minor. Minor separat a sacramentis ecclesie. quod nullum recipientium est sacramentum in minori excommunicatione nec etiam osculum pacis: quam minorem excommunicationem quis incurrit quando scilicet et contra prohibitionem communicat cum excommunicato comedendo: loquendo emendo vedendo. et sic de alijs. Et ab ista minori excommunicatione potest absolvi quilibet sacerdos qui habet potestatem super talem hominem que possit eum absolvi a peccato mortali. Et ista absolutio fit solo verbo dicendo: absolvo te a sententia excommunicationis quam incurristi comunicando vel loquendo siue comedendo etc. Et ista absolutio potest fieri sine sacramentali confessione: sic que ille exhibeat se et fateatur se comunicasse excommunicato: vel loquendo vel comedendo. et sic de alijs.

Excommunicatio vero maior separat ab ingressu ecclesie et a comunione fidelium et a sacramentis. Et talis excommunicatio est timenda merito cuiuslibet christiano propter quinque rationes. Primum quia propter ipsam talis excommunicatus excluditur a consortio omnium christifidelium in terra viventium. Item a consortio dei et beatorum in eterna felicitate existentium. Ergo comparatur leproso qui habet morbum infectivum qui a consortio omnium ejicitur. Et ideo lepra carnalis ab omnibus ho-

minibus multum timetur: eo que est morbus contagiosus. Et multi sunt homines que alias infirmitates potius sustinerent quam lepram: eo que ab hominibus separat. Sed multo fortius timenda est excommunicatio. quia est ictus gladii spiritualis que magis timendus est quam gladius corporalis. Unde Augustinus dicit de illo qui excommunicatur que gravius est hoc illi quam si perforaretur gladio vel a feris devoraretur siue a flammis exureretur. Secundo timenda est excommunicatio. quod est valde damnosa. Infert enim homini partem suam de omnibus missis: orationibus et elemosinis: et alijs bonis que fiunt in ecclesia dei: quod non est parvum damnum. Quis enim digne sufficeret estimare valoris unius missae. quid time de omnibus missis que celebrantur per totum mundum: et de omnibus bonis que fiunt ab omnibus hominibus quorum participatione ex toto carebit et privatus est quod in tali excommunicatione perdurat.

Tertio est timenda: quia ille qui excommunicatur sathane traditur. Unde Augustinus. Omnis christianus qui a sacerdote excommunicatur sathane traditur. Et etiam secundum Henricum de firma. A potestate dei si loqui liceat: et defensione angelorum sanctorum eripitur: et tamen in anima que in corpore potestati diaboli traditur. Quarto timenda est. quia excommunicatus est velut membrum abscisum a corpore quod amplius nullius est valoris. Quid enim valet manus abscisa a corpore: vel pes vel auris. et sic de alijs. Sic iste excommunicatus coram deo et sanctis eius nullius valoris est. Et sic super omnia timenda est abscisio membrorum a corpore hominis. sic nihil magis debet timere christianus quam separari a corpore christi mystico quod est ecclesia. Unde Augustinus super Iob anem. Nihil debet formidare christianus quam separari a corpore christi mystico: quod est ecclesia. Unde Augustinus. Quia christus est caput omnium fidelium. et omnes fideles in gratia eius

precepto

stantes sunt sibi inuicem membra. Sic
 quando quis excommunicat: tunc a ca-
 pite. id est a p̄por a membris id est a fide-
 libus abscondit. Et nullā influentiā di-
 uine gr̄e amplius habet q̄ diu sic absci-
 sus ē h̄ arefcit. Quinto q̄ excommuni-
 catus ad nihilū valet nisi ad et̄ nū ignez:
 hoc pbatur ex euāgelio ioh̄is: vbi ch̄s
 dr. Ego sum vitis vera et vos palmites
 Sed hō excoīcatus similis est palmi
 si absco avite: qui sic abscoīsus ad aliud
 non valet nisi vt in ignē ponat̄ z cōburat̄
 Ex alijs lignis multa vitia possūt fieri:
 h̄ n̄ sic ex palmitē abscoīso. Tū Ezechiel
 xv. Fili hoīs qd̄ fiet de vite. i. ligno vitē
 ex oibus lignis nemorū q̄ sunt int̄ lig-
 na siluarū: nunqd̄ tolletur de ea lignuz
 vt fiat opus: aut fabricabit̄ d̄ ea paxill
 vt depēdeat in eo quodcunq̄ vas: ecce
 igni datum est in escāz. Et ab illa maio-
 re excoīcacione nemo potest absol-
 uere nisi ep̄scopus vel papa vel aliquis
 aliū de autoritate ip̄sorū: z talis absol-
 uēdus est cum miserere z virga. Qd̄
 potestas ecclesie p̄latorū ligā d̄z sol-
 uēdā christo eis tradita habeat mag-
 nam efficaciam hoc possumus cogno-
 scere per tale exemplū. Fuit qdā comes
 tholosanus fautor z receptor hereticoꝝ
 Et oīs talis ip̄o facto ē excoīcatus
 vna cum hereticis. Et qdā sanct⁹ ab-
 bas fuit ad eū missus ad cōmonēdum
 eum. Qui dū viro sancto nollet acq̄scē
 nec excoīcaciōem timeret. Sciens
 vir sc̄us q̄ cor puersum non erudit ver-
 bis: dixit abbas. Ut tu z tuū videāt q̄
 infecta sit aīa q̄ excoīcaciōis vinclo
 est innodata: volo mihi apportari albū
 panē: quo sibi allato dixit O panis licz
 tu non meruer̄ tamē vt ī te ostēdat̄ veri-
 tas fidei nostre: z maledictio aīe excom-
 municatōem non fuanz. Excoīcacio
 te: quo dicto panis q̄ int̄ man⁹ ei⁹ erat
 candid⁹ mox niger fact⁹ ē. Quē p̄cepit ī
 duas p̄es diuidi: z int̄ similit̄ apparuit
 niger nucidus z corruptus. Tunc sub-

sumpt̄ vt exscidat̄ virtutē absolutōis. ac
 cepto pane absoluit eū q̄ in priorē sp̄m
 z candorē est reuersus. Sciēdū q̄ non
 solū illi q̄ denūciant̄ ī ambone sunt exco-
 municati: h̄ etiā ī plurib⁹ casib⁹ s̄m ius
 canonicum quis incidit ī excoīcaciōem
 tōem maiorem.

In illis casib⁹ q̄b⁹ quis incidit maio-
 rem excoīcaciōem.

In quibus casibus incidit quis
 maiorem excoīcaciōem. Rūdeo
 in multis: ex quibus aliquos ca-
 sus h̄ exponam. Primo q̄ manus violē-
 tas in clericum vel alias in religiosum
 mittit. Item qui hoc mādat̄ vt post fa-
 ctum eius nomine ratū habeat. xvij. q̄
 iij. Si quis suadente dia. Secūdo cū
 q̄s incidit in heresim. similiter z receptor
 hereticoꝝ. Tertio cū q̄s hūanā ecclesiaz
 non asserit esse caput oīm nec ei tāq̄ ca-
 piti obediēdū. Quarto cum q̄s partici-
 pet excoīcaciōem in crimine xp̄i quod quis
 excoīcatus est dando ei consiliū au-
 xilium aut fauorē. Quinto qui in arti-
 culo mortis aut ob aliquod impedimē-
 tum absoluit ab excoīcaciōe: z cessante
 ip̄edimēto nō p̄sentat se. q̄ cito potēit eē
 a quo absolui debeat reicidit eādē exco-
 municatōem. Sexto q̄ incendit̄ vt fran-
 git ecclesiam vt subet aut consilit: vt in ec-
 clia cōmittit aliquod enorme factum vt
 capiēdo corpus xp̄i vt destruendo altā-
 reuel crucem vel similia. Septimo cum
 quis vitur litteris apostolicis p̄ se vel p̄
 alios falsificatis. Octauo q̄ scient̄ con-
 trahunt matrimonium in gradibus cō-
 sangninitatis vel affinitatis prohibitis
 vel cum monialibus contrahentes sunt
 excoīcati. Nono dñi qui inhibent
 subditis ne vendant personis ecclesiasti-
 cis vel molant vel p̄stent vel alia serui-
 tia faciant. Decimo q̄ pedagium vt the-
 loneum recipiunt a personis ecclesiasti-
 cis. z tales non debēt absolui nisi restitue-
 ant eis que ab ip̄is receperunt. Simil-
 liter qui noua pedagia ip̄osuerūt. Tū

precept

restitutio debitis aut legat? mfricib
eccl'is factis: nec legata vel debita aut
male ablata icerta sibi vel sui ord'is fra
trib' v' p'uctib' i alioz p'udiciu fieri vel
erogari pcurat nec absoluat queq' i cast
bus referuat pape vel ep'is vel prelatis
hmoi: vt de puile. religi. in clementinis
It' sacerdotes q' sepeliunt i cimiterijs
p'eter dicti corpora defunctorum i cast
bus no' co'cessis a iure: vel q' excoicatos
publice aut noiatiu iter dictos: aut vsu
rarios maifestos sepeliunt. excoicati s'nt
It' sacerdos q' recipit oblat'oes ma
nifesti furarij est susp'esus ab exercit'one
officij donec satisfaciat arbitrio ep'i Id' e
de ingressu religionis symoniace q' dant
vel q' recipiunt excoicati s'nt. Et sic d' alijs
plurib' casib' q's i iure iuenire poter'?

De excoicatioe minore.

Sequitur de peccato eorum qui
contemnunt minorem excoicu
nicatioem z ideo non timent co
municare cum excoicatis. licet comu
nicando mior'em excoicatioem i curant.

Notandum q' ille q' coicatur excoicatioe
prio peccat in seipm qz non cauet sibi
ab ipso q' habet morbum contagiosum
i quo videtur minus amare aiam suam
q' corpus. Q' si sciret se incurrere lepra
corpor' propter comestionem ynā vel lo
cutionem: et sic de alijs. q' cito accederet
ad excoicatum: cauet sibi ab excoicatioe
tū participatioe. Sed lepra aie quaz i
currit non curat q' tū periculosior est q'
corporis. It' temporalia preponit ta
lis aie sue: qz si prohibitum sibi esset sub
pena vnus floreni ne loqueretur illi ex
communicato caueret sibi a damno tē
porali i quantum possibile esset. Sed ta
men de gratia ch'i et de aia sua non ti
met. Secundo peccat in eum cui com
municat. quia cum ipse sit i firmus vsq'
ad mortem: ipse aufert ei remedium.
vel saltem minus efficac' reddit dum
confusionem ipsius minuit per quaz cor
rige debuit. **Eccles. 4. Et confusio ad**

ducens gloriam. psal **I**mple facies eo
rum ignominia. z queratur nomen tuu
domine. Tertio peccat etiam in eum p
cuius iniuria excommunicatio lata est:
quia aufert ei rem suam: id est emendaz
z satisfactionem. quia talis excommuni
catus deberet cogi per talem ruborem
z verecundiam ad satisfaciendum proxi
mo leso quam satisfactionem ille impe
dit qui ei sic participat. Quarto peccat
etiam in patrem spūalem cuius senten
tia contemnit. Quinto peccat etiam in
deum quem in ministro suo contemnit.
Ipse enim potius priuari amat mensa
dei: id est altaris sacramento q' mesa ex
communicati: z potius amat societatez
excommunicati q' filiorum dei. ideo me
rito i inferno erit socius diaboli. qz si alij
quis pertinaciter participat excoicatis:
mortaliter peccat. **Q**ueritur
i q'bus casibus quis licite coicatur seu par
ticipat excoicatioe. Respondet q' i q'nc
casibus. Primo quando q's loq'itur ei i
his que pertinent ad absolutioem v' ali
as ad salutem aie: lz alia verba icidēter
iterponat vt mag' proficiat. Secundo
q'cunq' aut orator. id est causa oratiois
vadens: aut peregrin' aut viator vadēs
i terras excoicatorum deuenerit vbi non
possit emere vel non habet vbi emat: ta
li datur licentia ab excoicatis accipiēdi
propter necessitatem. Tertio v' p'or exco
municati excusatur a participatioe cū
viro suo excommunicato. Quarto filij
excusantur a participatioe patris exco
municati. Et hoc intelligitur s'm Guil.
de filijs qui adhuc sunt in potestate pa
tris z commensales patris. Alij vero fi
lij extra domum patris existentes: non
excusantur. similiter serui et ancille q' an
te excoimunicatioem fuerunt in seruitio
illius dñi excoimunicati. Quinto prop' e
ignorantia: cū quis ignorat illū esse excoi
cātū. Quid aut' si sciam habitu aliquēz
esse excoicātū: h' actu nō aduertoz com
municō ei. **R**ūdeo s'm Guil. Si hoc fa

De quarto

ao subitoy non aduertedo: credo q̄ nō pecco nec excomunicatōem icido: **N** Querit̄ vry si excoicatus intreret ecclesiam alij teneantur exire. **R**ūdeo scdm Ray. si manifestū est illū eē excomunicatum etiā alij exire tenentur vī. p̄ca/raē q̄ ille exeat. xi. q. iij: sicut ap̄li **Q**uid si excoicat̄ irrat ecclesiam z sacerdos iam incepit missam. **R**ūdeo fm Ray. si est occultū: non debet dimittere officiū **S**i vero est manifestū. moneat eum publice vt exeat. **E**t siquidē non vult exire et sacerdos non inchoauit canonē: nō debet p̄cedere sed debet dimittere **S**i vero p̄ us q̄ ille intraret ecclesiam vel p̄ us q̄ sacerdos eum videret iam canonez inchoauit: debet sacerdos p̄cedere in officio: ita tamē q̄ finito canone vel sumpto sacramento ante q̄ dicat cōmunionē moneat illum q̄ exeat. **Q**uod si non vult: potest sacerdos eum eijcere: z si non potest reijci: in sacrificiam rediens dicat cōmunionem z reliqua que post canonem restabant. **Q** Queritur si quis assurgat vel reuerentiā exhibeat alicui excommunicatōem: vī inclinet se salutanti se: aut moneat labia quasi resalutans eum cum tamē nihil dicat: quid d̄ illo **R**espondeo scdm Guil. non incurrit excomunicatōem: quia pene non sunt extendende sed restringede. **U**nde q̄ verbo salutatur ab excomunicato non debet eum resalutare sed dicere pōt deus vos vel te emendet z h̄mōi. **S**ciendum q̄ quis scienter ab excomunicato munus recipit inducendus est: vel q̄ in p̄os vsus conuertat **E**t etiā beneficeret si ad ruborem inducendum excomunicato remitteret. **I**tem vtrum excomunicatis possit aliquid dari: **R**ūdeo fm Guil: q̄ pōt causa humanitatis z in sustentatōe vīte. scz q̄n̄ indigētes sunt: et hoc intellige solū quo ad necessaria vite vt alimēta: vestes z hospitia **S**ic tamē q̄ pp̄ hoc nō dimittat laboraē p̄ absolutoe. **S**ec̄ si petat alia vt silia: vt secu

rim vīl fessorū z h̄mōi: que non sunt expedienda. xi. q. iij. qm̄ multis **S**z q̄ d̄ vīr vocat excoicatū ad mēsam nunq̄ d̄ vīr poterit ad ip̄am mēsam comedere; **R**ūdeo fm Guil. credo q̄ non. t̄n̄ poterit ad aliā mēsam i eadē domo ita remote q̄ merito posset dici q̄ nō comedat **Q**uid si i aliqua domo hospitans sum ad mēsam supueniarz ingerat se excomunicat̄: nūq̄d teneor surgere: **R**ūdeo fm Guil. **S**i ē public̄ excoicat̄: teneor surgere: nō obstante cuiuscūq̄ scandalo. **S**i p̄o ē occult̄ z n̄ possuz sine ei nota: nō teneor surgere. **S**z supueniente publico excoicato an ego tenear exire de domo. **R**ūdeo fm Guil. nō: imo ex si scio publico excoicatū receptū eē in aliqua domo possum ibi hospitari si sita te capacitatis sic q̄ possū cōmunionē vitare. **N**ā licet mihi cū excomunicato i eadē camera comedere. h̄ nō i eadē mēsa. **S**i licet nec i eodē loco tacere. **Q**uid si veniā inuitat̄ ad aliq̄d festū vīl iuuiū: z inuenio ibi publice excoicatū: teneor recedere. **R**ūdeo q̄ sic: nec debeo ibi pulvari h̄z sedeat ad aliā mēsam. qz oēs rale cōueniētes ad festū vīl cōiuuiū sūt iuicē cōmunicare dicunt **Q**z aut̄ sn̄a platoy valde horrenda est z contemnentia valde p̄culosa. ex hoc patz. quia constituit eum i inimicitia dei. **U**n̄ ex̄plū legit̄ q̄ Breḡ papasno q̄ndā diuit̄ excoicit̄ uit. **Q**uī cū p̄temneret excoicatōez pa- pe tunc miraculo dei cōtēte q̄ n̄ d̄ifica/ runt sup̄ domū ei recesserunt: z nidum transtulerunt ad domum alteri. **Q**uid vidit̄ dictus contumax z ammonit̄ a cognatis suis q̄ h̄ idē cōsiderauerūt i acco- nijs. postea h̄miliauit̄ cor suū petēs absolutōem. **E**t q̄ cito absolut̄ fuit a sn̄a il la tunc dicte cōtēte redierit z nidū suum supra domū suā reportauerūt **I**re aliō exemplū. legit̄ q̄ i ecclesia ser̄i vineenti martyris multi passeres solebāt irare z ecclesiam fedare z diuinū officiū i pedē. **C**um aut̄ non possent excludi: eps illi

sed in ecclesia morte comminatio
si ecclesia non potest intrare. **Q**uid
clera reuelans nunq̄ sine reueli
intrare in ecclesia non potest
pariter in ecclesia non potest
monit̄. **I**tem scdm cum q̄
conuicta genta confessio: **Q**z
tamē in solam deus ad
q̄ negigerat. consueus penit
cre facit confessio: q̄ cadit no
Quid in hoc casu sicut in ali:
oz calibus iudicialis confes
sterauda. **P**ro quo laudat q̄
oz calibus communes ex̄tati i
ctores dicunt confessione: **E**t
Crimis ē q̄ cōmunicat̄ i
quia q̄ p̄t̄ peccat̄ ad sup̄io:
n̄ q̄ confessio: remitt̄ an de det
soluere: n̄ malit̄ alteri commu-
nitas peccat̄: t̄n̄t̄ illa peccata
rare: q̄bus nullus ē ad sup̄io:
absoluit̄. **S**z p̄mus confessio: **Q**z
absoluit̄ ab illis a q̄bus peccat̄
tens excomunicatis sūt maior
nominatōe q̄ tunc a nullo p̄co:
solui talis confessio: nisi ante sit
ab excomunicato ex̄ p̄sonā
absolutio ab excomunicatōe
cedere absolutōem p̄co:
Sus p̄t̄ q̄ p̄t̄ q̄ sacerdotis:
re quōd s̄ardos ignarus est: q̄
dus tunc s̄ardos quis s̄ardos
uere am̄ de cōmunicatōe: **Q**z
p̄co: tunc a iterum confessio: **E**t
cōmunicatōe: tunc deus: vīl auctoritate
potest. **E**t q̄ p̄t̄ q̄ illi sup̄io:
copium quī ignarus z literatus sūt
dores quorū. **C**eterus casus
p̄fessio nō habet q̄ vīl q̄ d̄t̄
it aliq̄d morale peccatū aut̄ etiam
cessit̄ a uoluntate am̄m̄: **Q**z
Quāsi p̄p̄t̄ vīl negare: sicut
cere z obli: **S**icut enim ibi
t̄t̄ a bono: **Q**z p̄t̄ q̄ illi
t̄t̄ a bono: **Q**z p̄t̄ q̄ illi

precepto

loci eos excoīcauit mortē comminās eis si eccliam deinceps intrarēt. Qui ab ecclia recedentes nunq̄ oīno eccliam intrauerunt: imo si aliquis aliquem capiat violentē in eccliam ponat: statim moritur. **I**tem sciendum cum quāto conatur diligentia confessionēz penitētiā tibi impositam debeas adimplē: qz negligētia z contēptus penitētie iniūctē facit confessionē p̄cedētē non valere. **U**nd in hoc casu sicut in alijs quattuor casibus infra scriptis confessio est tibi iteranda. **P**ro quo sciendum qz sūt q̄rtuor casus communes zysitati i q̄bus doctores dicunt confessionē eē iterādam. **P**rimus ē p̄t enozmitatē scelerz ob quā oportet peccatorē ad sup̄iorē remitti q̄ confessionē remissi audire debet z ab soluere: nisi malit alteri committere. tūc talis peccator tenetur illa peccata reiterare p̄ quibus missus ē ad sup̄iorē p̄ absolutōe. **S**z p̄mus confessor dz eum absoluere ab illis a q̄bus potest: nisi p̄tens excommunicatus sit maiorē excoīmunicatōe qz tunc a nullo p̄cō pōt ab solui talis confitēs nisi ante sit absolutus ab excoīmunicatōe: qz scdm̄ doctores absolutio ab excoīmunicatōe debz p̄cedere absolutōem p̄cōz. **S**cd̄s casus propt̄ ignorātia z sacerdotis: v̄t p̄o te quādo sacerdos ignarus est: querendus tunc ē sacerdos qui sciat ligare z soluere: z cum hoc discernere differentiam p̄cōz: z ei iterum confitēdum ē v̄l licētia proprij sacerdotis vel autoritate superioris. **E**x quo patet qz illi seip̄os decipiunt qui ignaros z illiteratos sacerdotes querunt. **T**ertius casus est si p̄fessio nō fuit itegravt qz scient̄ obticuit aliq̄ mortale peccatū: aut etiam si accessit cū voluntate ammōv̄lteri⁹ peccādi. **Q**uart⁹ si p̄p̄lit v̄l neglexit satisfaccere: z oblit⁹ ē satisfactōem sibi iniūctā. **N**ā si sciret eā implere vellet z cū p̄a p̄tritoer cū bono p̄posito p̄fessus eēt: n̄ oportet reiterare p̄fessionē. **E**t intelligunt isti

duo v̄ltimi casus quādo mutat sacerdotē. **S**i autē ad eundē sacerdotē reuertit̄: tūc distinguendū est. qz aut recentē ac nouiter cōfessus est: aut iā de memoria sunt elapsa ab ip̄o sacerdote p̄pter diurnitatē t̄pis. in primo casu. s. q̄n peccata p̄fessa adhuc sunt in memoria sacerdotis: tūc nō tenet om̄ia reiterare: s̄ solum illud peccatū qd̄ scienter obticuit. v̄l etiam illā fictionē qz cū voluntate amplius peccandi ad p̄fessionē accessit. **S**ed in casu secūdo. s. quādo peccata sunt elapsa a memoria sacerdotis: tūc tenet om̄ia reiterare etiā si decies esset p̄fessus z sp̄ aliquod peccatū scienter obticisset: tunc oēs iste p̄fessiones sunt reiterande. qz p̄fitenti v̄nū peccatū mortale non dimittit a deo sine alio. **V**ersus. **L**arga dei pietas veniā nō dimidiabit. **A**ut totum aut nihil te lachrymante dabit.

Casus papales.

Quāsi man⁹ violētās mittit in clericum vel religiosum. vel q̄ mādat. vel factū eius noīeratū habet: excoīmunicati sunt z mittēdi ad papam. **I**tem incendiarij vel fractores ecclias seu locoz religiosozū aut cimiterioz excoīcati sunt ip̄o facto: z añ denūciatio nē ab ep̄o absoluuntur: post denūciatōez nō nisi a papa. **I**ncendiarij aliaz domoz nō religiosaz excoīcandi sunt. **S**i ergo excoīcati sunt z denūciati mittuntur ad papā. **I**tem de ingressu religionis symoniace q̄ dant v̄l q̄ recipiunt: mittunt ad papam. **I**tem q̄ prohibent excoīcatōez z interdicitis ne moniti exeant eccliam om̄es excoīcati sunt z mittēdi ad papā. **I**tem qui grauāt eos q̄ tulerūt sn̄iam vel dāt licentiā grauādi eos q̄ tales litteras tulerūt ad papā. vel eos quoz occasione sunt plate sn̄ie. **I**tem q̄ falsificāt bullā vel trās aplicas. **I**tem clericus p̄cipās sciēter z sp̄ote excoīcato a papa in diuiniis excoīcatus est z mittēdus ad papā.

Casus episcopales
Blaspheinatores dei z scōrū. **I**tem

precepto

episcopibus. Qui facit incestum: dei
forans. aut homicida. Sacrilegus. pa-
tris paffor. vel sodomita. Et voti frac-
tor. piurus. sortilegusqz. Suscipiens fur-
tum. faciens symon. ordine saltum Fal-
sum testificans. partum qui suffocat ei?
Raptor. adulterium. dans toxica. vel
fenerator. Accumbes pecudi. pueri ne-
glector alendi. Qui propum tradens
domini mactare videtur. Furtum susci-
piens. es dotis et ecclesiarum. Si quis
commisit maleficia cumqz sacratis. At-
qz heresis fautor. rapiens furtim sacra-
mentuz. Si quis maiori manet ex ana-
themate vincus. Pontificem querat.
necno qui miserat ignem.

Obedire etiam debet libeter pre-
lato suo quilibet quandoqz p-
cipit ieiunare sub precepto. quia
quicunqz trasgressus fueris ieiunium qd e-
sub precepto ecclesie scieter et sine causa et
ex contemptu peccas mortaliter. Secus
est si ex causa rationabili solueres ieiuni-
um. Unde queritur de pauperibus et
medicantibus: vtrum obligetur ad ieiu-
nium ecclesie. Respondeo fm Tho. se-
cunda scde. q. cxxvij. Si possunt habere
eatum simul qz sufficeret ad vnam come-
stionem no a ieiunio excusant. Similit-
et quando ppter precedentem inedia ieiu-
nium ferre no possunt. Ex isto possumus
elicere qz isti potius ad ieiunium obligant-
qui habent sufficenter comedere et bibere
et etatem et vires ad hoc. Quid de pere-
grinantibus et laborantibus? Respondeo fm
Thoma vt supra. Si peregrinatio et la-
bor comode possunt differri vlt diminui
absqz detrimento: no sunt ppter hoc ie-
iunia ecclesie dimittenda. Si aut immi-
near necessitas multum laborandi vlt ma-
gnas dietas faciendi: si simul cu hoc no
possunt ieiunia observari: no obligatur
homo ad ieiunandum. Videt tamen in
talibus esse recurredum ad superioris dis-
pensationem: nisi forte no esset consuetu

quia plati dissimilantes videntur anue-
re **R** **Q**uid de mulieribus pgnat-
tibus et lactantibus? Respondeo si necessi-
tas debilitat corporalis impedit eas: no
tenetur ad ieiunium. imo si timeat pba-
bilis de piculo earum vel abortu no solum
pnt h tenent solue ieiunium. sic Guil. po-
nit: vtrum vxores ppter phibitionem viroz
debeat dimittere vota: no tñ ieiunia ab
ecclesia constituta. qz deo et eccle pl^o est obe-
diendum qz hominibus. sed ieiunia que
vouissent spore illa ptermittere possent
ppter phibitionem viroz. **S** **S** **S** **S**
dum qz quilibet ad prompte obediendum
suis superioribus merito debz induci p-
pter tres prerogatiuas ipsius obedientie.
Prima est. quia obedientia est via certa
salutis eterne. qz sicut p inobedientiam
homo fuit expulsus a gaudijs parady-
si: ita per obedientiam certitudinaliter
oportet illuc redire. Unde figura hu-
ius legitur de tribus magis qui per ali-
am viam reuerfi sunt in regionem suam
vt exponit Grego. Secunda quia obe-
dientia est schala regni celestis et felicitatis
eterne. Insuper est etiam clavis eter-
ne iocunditatis. quia sicut nobis p inobe-
dientiam aditus eterne iocunditatis clau-
ditur: ita eccontrario per obedientiam no-
bis aperitur. Tertia est qz platus est
in loco dei: et ergo subditus debet habe-
re platum quasi vicarium dei. quia tan-
tam mercedem obedientie accipiet qui p
lato obedit in bono qd iuberyt si deo in
hoc obediisset. **U**ñ et cis dicit dominus
Luce. x. Qui vos audit me audit: et qz
vos spernit etc. **U**ñ etiam platos dñs
nominat deos: Exo. xxij. Dñs non de-
trahes. **U**ñ subditis murmurantibus
moyses dixit Exo. xvi. Ad contra nos
est murmur vestrum: h contra dominum
Ergo extra platos non est murmuran-
dum. h eis humiliter obediendum sic
dño. **U**ñ Berni. Quicquid vice dei p-
cipit homo qd sit certum non displicere
deo: hoc no est accipiendum quasi precepto

De quarto

plac homo: h̄ quasi deus. **S**ecundo patrem spūalem honorare debem⁹ sibi de bitū iusticie integraliter psoluēdo. vt vi delictē sacrifices qñ fuerit sacrificandū. et decimā prestes de oibus bonis tuis et etiā sibi psitearis qñ fuerit psitendū. **Q**uerit quō decime z talia sunt soluēda. Respondeo fm̄ Buil. lugdu/ neñ. q̄ de meliorib⁹ sunt soluēda z non de deteriorib⁹. **Uñ** Eccl̄i. xxxv. Noli offerre munera praua: nō em̄ suscipiet illa. **Fr̄e** Numeri. xvij. **O**ia que offert⁹ de decimis optima z electa erūt. **I**tem de bent etiā solui absq; mora. vñ Exodi. xxij. **D**ecimas z p̄mitias non tardabis offerre. **I**tem integre sunt etiā soluen de hm̄oi. vñ Eccl̄i. xxxv. **B**ono animo gloriā redde dō: z nō minuas p̄mitias manū tuaz. **S**ed hic pauci sunt q̄ decimas sp̄ōte z integre soluūt: cū tamen sit p̄ceptū Malachie. iij. **I**nferte om̄es decimas in horreū meū. **S**eruātes at illud p̄ceptum in q̄tuor remunerantur. **P**rimo remuneratōe temporalī: que est abundantia rerū. **S**ecundo remuneratōe corporali: que est sanitas corpoꝝ. z de his duob⁹ dicit Aug⁹. **S**i decimas dederis nō solum abundantia fructū recipies: h̄ etiā sanitatem corpis consequeris. **T**ertio remuneratōe spūali que ē adeptio p̄mior⁹ z peccatoꝝ venia. de his duob⁹ dicit Aug⁹. **Q**ui sibi vult eternum p̄m̄ium p̄parare ac peccatoꝝ veniam p̄mereri: decimas reddat. **Uñ** legit̄ exēplum. **D**iles quidā in dādis decimis erat deuotissimus. habebat aut̄ vineā quandā que solebat ferre annuatim decem carrucas vini. tpe v̄o quodam dedit nisi vnam carrucā vini. **Q**uo viso dixit miles. quod meū erat dominus mihi abstulit: ego illi portionem suam nō auferam. s. decimam p̄m̄ de decē carrucas: va de z da sacerdoti hanc carrucā quod z factum est. **E**odem tempore frater militis sacerdos quidam transiens iuxta vineam predictam referam vuis

inuenit. **E**t arguens fratrem de tā negligentia collectōis vuarum quare tam diu cū collectura tardassz. **E**t miles est mabat eum loqui talia ex quadam subfannatiōe. **T**ūc dixit sacerdos serio serineam vuis esse plenissimā. **E**t sic inuentum est q̄ vberiores fructus tūc habuit q̄ habuerit aliquo āno preterito. **T**ertio honorare debemus patrem spūalem ei honorē z reuerentiā exhibēdo. z de hoc scribit̄ Eccl̄i. vij. **H**onoriūca sacerdotes z da eis p̄m̄ vt mandatum est tibi. **S**ed ve illis q̄ sacerdotes nō honorāt: h̄ ipsi detrahūt z infamāt qui rursus crucifigūt filiū dei in semet ipsis: vt ait ap̄ls. **N**ā quotiēs sacerdoti vel religioso detrahis totiēs sp̄ineam coronam capiti christi imp̄mis. quia ipsi sunt caput z superior pars eccl̄ie militantis. **Q**uotiēs autem ipsi iniuriā faciis totiēs ipm̄ xpm̄ clavis p̄figis. **Q**uotiēs eis p̄uitatus fueris totiēs in faciem xpi p̄p̄uis. quotiēs ip̄os exolos habueris vel dicta eoz exprobraueris: totiēs lancea latus xpi trāffigis. **U**nde cū xps ostēdere voluerit quātum istud peccatum detestetur: declarauit hoc in pena insolita quā dathan z abyron p̄tulerunt dñ̄ eos viuos terra absorbit. **P**ro eo q̄ ipsi sacerdotibus insultauerit et ignē alienū obtulerūt. **E**x quo patet q̄ sacerdotes ab om̄ibus merito s̄ honorādi p̄pter tria. **P**rimo p̄pter vtilitatem. quia per absolutōem te a peccatis purificant. z per sacramēta in eē gratie te cōfirmant. z regnum celozum per clauem sue lingue tibi aperiūt z referāt. **S**ecundo ratione dignitatis: que tāta est q̄ suum creatorem mirabiliter creāter pro humana salute immortalē hostiam consecrant. **T**ertio ratione potestatis. quia iram dei per oblatōem suā placant. z manū dei ad vlciscendū creatam quodāmodo immobilitant virtute oblatōis pro te facte. **U**nde auctoritas. **S**acerdos est sigillum dei: clauis

per
get
mari
capit
Q
D
P
ter
filio
gine
debes
C
dons
z iug
quod
pota
tpe.
Vid
z crea
deat
ana
tra
exat
hum
dicunt
Et
vt
grati
patem
om̄es
ones
Ed
L
veto
nobis
stra
am
a
us
ipsi
unum
max
amb
aut
vello

precepto

ger celi: os ecclesie: sepulchrum xpi: ani-
marum medicus: dignior angelis: gallus
excitans clamore suo a somno peccati.

Deus pater est honorandus tripliter
Artem celestem. scilicet supernaturalē
videlicet ipm deum pater omnipotentem
honorare debes tripliciter. Primo in seipso.
Secundo in unico ei filio iesu chro.
Tercio in eius matre virgine benedicta
et gloriosa. In se siquidem debes
honorare celestem patrem tripliter.

Primo sibi p omnibus beneficijs tam
donis naturalibus quam gratuitis deuotas
et iuges gratiarum actiones referendo. ad
quod exequendum te monet scriptura p
pheta dicente. Benedicam dnm in omni
tempore. Ad hoc etiam te monet tota natura

Videmus enim quod auicule statim cantant
et creatores sui laudant cum in aurore lucis
et diei diuinum beneficium sentiunt. Valde
autem est absurdum quod ibi obmutescat creatura
rationalis tibi deo plaudenti creatura
irrationalis et iubilat. Ad hoc etiam te
excitat natura tua propria nam in corpore
humano formauit natura tot membra ut
dicunt philosophi: quot sunt dies in anno.

Et ex hoc rationali instinctu informet
ut nulla dies transeat sine laude diuina et
gratiarum actione. Secundo modo ipm
patrem supernaturalem honorare debes
omnes actiones tuas cogitationes et affecti-
ones in suam laudem et gloriam referendo.

Ad hoc hortatur nos apostolus cum dicit
Colocem. iij. Omnia quecumque facitis in
verbo et opere: omnia in nomine domini
nostri iesu christi facite. Omnia scilicet ve-
stra dicta vel facta et cogitata in eius glori-
am et honorem referendo. Et ex hoc tue
actiones non censentur humane: sed potius
celice: diuine: quia celicam formam
ipsis imprimis quando in eis solum di-
uinum honorem intendis.

Ecce contra deo
maximam iniuriam irrogat qui in suis
actibus intendit ostentationem propriam
aut complacentiam humanam. Exemplum
de illo qui arborem fructiferam planta-

uit in horto suo et alius sibi per violentiam
surripit et in horto proprio reponit. Nam ar-
bor fructifera est bona voluntas per di-
uinam gratiam irrigata et fecundata: que
tot fructus bonos producit: quot actus bo-
nos et meritorios elicit: quam tunc de hor-
to dei euellimus et in hortum diaboli tran-
splantamus quando de actibus virtuo-
sis et de alijs donis nobis diuinitus con-
cessis superbum et nobis ipsis ascribimus:
vel per eorum recognitionem deo laudes de-
bitas non referimus. Tercio ipm ho-
norare debes eum per omnibus et super om-
nia diligendo. Ad quod potissime mo-
ueri debes ex eo quod tantis amoris bene-
ficijs te diligendo dotauit et prouenit: nam
cum non esses de nihilo te creauit. Cum per-
ditus esses: te proprio sanguine redemit
ut beatus esses: et seipsum in laboribus tuis pro-
misiu reprobauit. Beatus. xv. Ego ero mer-
ces tua magna nimis. Ideo autem secundum
Augustinum. Te tam multiplici dilectione prouenit
ut omnem ingratitudinem et repudicia-
tem sui amoris in corde tuo excluderet:
ut si quandoque pigruisset amare: iam non
pigreat reamare quod autem deo sit multum ac-
ceptum cum diligeres laudem eius in om-
nibus querere: et ei in omnibus tam in pro-
speris quam in aduersis semper gratiarum ac-
tiones referre: et insuper ipsi homini multum
utile et salubre patet per illud exemplum
Legitur quod quidam monachus ordinis ci-
sterciensis fuit cuius prout multum sanabantur
firmi: maxime ex contactu vestimentorum
eius. Qui cum interrogaretur ab abbate
que esset virtus miraculorum: Respon-
dit non pre ceteris fratribus laboro ieiuno
vel oro. sed hoc unum scio quod extolle me
non potest prosperitas nec frangere aduersi-
tas. Cuius abbas. Non turbauit quod mi-
les quidam nuper grangiam nostram in-
cendit: Respondit non. Totum enim deo
commisi si modicum habeo cum gratiarum ac-
tione recipio: si multum iterum gratias ago
Et cognouit abbas quod virtus tantorum
miraculorum esset amor dei: et contemptus

E Sequarto

rerum terrenarū **X** **C** Patrē celestē se-
cundo modo honorare debes i filio ei?
bñdicto vnico domino nostro iesu ch̄o
z hoc tripliciter. **P**rimo saltem semel in
anno ipsum ad tuum hospitium iuitā /
do. **S**cias autem q̄ quotiēs deuote cō-
municas: totiens ipsum ad tuum hospi-
tium iuitas. **S**ciendum q̄ quilibet
fidelis postq̄ ad annos discretionis p-
uenerit confiteri tenetur omnia peccata
sua: z cōmunicare saltem semel in anno
sc̄; i pascha: nisi de consilio sui sacerdotis
vel p̄ter aliam causam rationabilē ad
temp^o abstineat: vt patet extra de peni.
z re. ca. **O**is. **E**t q̄cunq; saltem semel i
anno non cōmunicando statutum eccle-
sie pertinaciter violauerit peccatur mo-
tale incurrit. **S**ecundo vt eius filius be-
nedicatur i sacramento altaris: q̄libet chri-
stianus ad minus semel i die libent^r vi-
deat z missam audiat: qz ex illa visio etri-
plex solatium hoi puenit. **P**rimū est de
peccatis cōpūctio. **E**xēplū de petro: q̄
statim visu xpi post negatōem compū-
ctus fuit. z seipm hūiliter recognouit.
Et sicut quoq; contigit ex deuota contē-
placōe sacramenti q̄ peccator compū-
ctur: z peccata sic ei dimittunt. **E**xem-
plū de publicano: qui in contritiōe vera
dixit. **D**eus p̄pter esto mihi peccatori. **S**e-
cundū est q̄ angeli cū eodem hoīe solēt
gratīter habitare. z talis homo pficit
tā i donis spūalibus. sc̄; i virtutibus q̄ i
corporalibus. id est necessarijs corporis.
Tertū q̄ tali hoī i iudicio coram oībus
gratiarū actio maior a dom̄o referet: et
coram oībus i celo acceptior familiarior
z dilectior erit. **T**ertio quando cunq; i
ecclesia vides corp^o xpi i missa eleuari seu
i via portare: vel et̄ audis nolam aut cā-
panā ad eleuatōem pulsare: te ipsum fle-
xis genibus humiliter: z eum reuerēter
z deuote adores. **I**d est quod hortatur
ap̄ls philippē. ij. **I**n noīe dom̄i om̄e
genū flectatur. zc. **U**nde q̄libet non so-
lum quando videt corpus xpi eleuari in

missa: sed et̄ quando non potest esse i ec-
clesia p̄ laboribus suis z audit pulsus q̄
fit i fra eleuatōnem corporis xpi debet ge-
nua sua flectere z deum humiliter inuo-
care. **U**nde legitur exemplū de hoc q̄
dam mulier a diabolo temptata laque-
um ad suspēdū sibi p̄parauit. **Q**ue dū
cepta conaētur perficere: ecce p̄ eleuatio-
ne corporis xpi iuxta morem campand-
lam audiuit. **T**unc illa mulier flexis ge-
nibus deuote dixit. **A**ue iesu xpe fili dī
miserere mei. **E**t ecce mox trabs z funis
suspēdij fracti sunt demonibus fugien-
tibus z dicentibus. **Q**uia virtus presen-
tie corporis xpi te liberauit a temporali
z eterna morte. **X** **C** Patrē celestē
tertio modo honorare debemus i mīe
sui filij benedicti. **Q**ue mater merito ab
omnib; hominibus ē vērā dā: qz a dō
donata est in matrem omnib; hominib;
vt ip̄s in omnibus necessitatibus sub-
ueniat. **A** circa cui^o adiutorium quatuor
sunt cōsideranda. p̄mo q̄ efficax ad
iuuat: **S**ecūdo vnde hoc habeat q̄ rāz
potēs ē. **T**ertio qualit̄ adiuuat. **Q**uar-
to p̄ter quid adiuuat. z hoc idē q̄ p̄
z sc̄r z vult. **I**psa enim habet ad adiu-
uandum posse: quia est mater omnipoten-
te. **U**nde **B**ernardus. **D**ata ē tibi
omnis potestas in celo z in terra: vt om-
nia quecunq; volueris valeas iperrare.
Item habet adiuuandi sapientiam: qz
cognoscit defectus nostros et necessita-
tes nostras. **E**rgo dicitur mater sapien-
tiaz agnitionis. **U**ndē **E**ccl̄. xxij. **E**go
mater pulchre dilectōis z timoris et ag-
nitionis z sancte spei. **I**tem habet adiu-
uandi velle: quia est mater misericordie
z bonitatis. **S**ciendum q̄ magnitudo
misericordie virginis marie ostenditur
in hoc q̄ eius misericordia precellit om-
nium sanctorum misericordias in celo
viuentium. **U**nde assimilatur oliuē cā-
pi que est omnibus patens z cōmūis.
Eccl̄. xxij. **Q**uasi oliua speciosa i cam-
pis. **N**am omnibus personis miseretur

pecc
debetis: quibus sc̄is infimis
dicitur: quibus dicitur: nullis timentis
timentis timentis. **I**tem omnibus
motus timentis libent^r i p
hōne reuerētiōe libent^r ad ill
z **C**ōsolatōe q̄ sc̄i non tūc
hominum quantum deo placet r
lun iōis bonis expectans est. **E**
credere timentis vt qui bonorum
sanctum vel hoc dicitur d̄ hoc
tit a bono illius vel illius sanc
sibi hoc conigari hoc conuati:
credere timentis. **Q**uare sic
dicit vt non libent^r a tali timent
tribulationē necessitate. **E**t san
oiant p̄o nobis nisi in quantum c
sc̄nti dom̄i iocūdas exaudire. z
fōre talis timentis rāz necessitate
paup̄es et tibi causa saluā: z p̄se
re forte p̄tate: aut forte deus ex
risōndi saluā sic quare i pleni pe
ta tua aut p̄t has tribulationes at
rememur tuum. **U**nde **I**saia d
cto **G**loria in libro de anima. **Q**
dam p̄dicens deus multa peccate
se ha q̄llat in timentis corpore r
cent: vt eis felicitas sit i frang labo
ad salutes q̄ remanere iolumes
natōem. **U**nde **I**saia d̄ libro
dei. **D**eus cum aduersis reb; exag
aut motus exanimat aut peccata e
gatur mercedem mihi etemā p̄ n
rans nalis temporalibus teras. **E**t
q̄m p̄t tuas infirmat: aut aliquid
dōm̄i p̄dicit: tu impobis r̄m ca
p̄mōmū dicitur. **S**anc̄i. **C**ōmūis ho
dites res r̄llatōem r̄m expedit
z non v̄s̄m̄tē r̄m r̄m r̄m r̄m
vel hoc dicitur q̄ p̄t tuas p̄mōm
liberare. **Q**uia tu fōm om̄ peccat
tuis demeriti q̄ deus tu p̄t in p̄o
ro noīe p̄t has tribulationes et r̄m
p̄t es que habes cum p̄t pecc
ta tua cōpūctas: z sic cum dicitur
iocōis: r̄m r̄m r̄m r̄m r̄m r̄m
Et r̄m r̄m r̄m r̄m r̄m r̄m r̄m

nobilibus: ignobilibus: sanis: infirmis
 diuitibus: et pauperibus: iustis et iniustis
 iuuenibus et antiquis. Item omnibus
 morbis et infirmitatibus subuenit si per
 honore dei est ut homo liberetur ab illis.
Unde sciendum quod sancti non iuuant
 hominem nisi quantum deo placet et sa-
 luti ipsius hominis expediens est. Ergo
 credere diffinitive ut qui honorat illum
 sanctum: vel quod hoc facit vel quod hoc dimittit
 ad honorem illius vel illius sancti quod id
 sibi hoc contigat vel hoc eueniat: hoc sic
 credere est errorum. **U**nde forte sic uoluntas
 dei est. ut non liberet a tali infirmitate vel
 tribulatione uel necessitate. Et sancti non
 orant pro nobis nisi in quantum cogno-
 scunt deum se uelle eos exaudire. Quia
 forte talis infirmitas uel talis necessitas uel
 paupertas est tibi causa salutis: et preseruat
 te forte a peccatis: aut forte deus ex mise-
 ricordia sua uult sic punire in presenti pecca-
 ta tua: aut per has tribulationes auge-
 re meritum tuum. **U**nde Hugo de sancto
 Victore. iij. libro de anima. Quos-
 dam presciens deus multa peccare pos-
 se flagellat in infirmitate corporis ne pec-
 cent: ut eis felicius sit frangi laboribus
 ad salutem quam remanere incolumes ad da-
 natorem. **U**nde Augustinus i. libro de ci-
 dei. Deus cum aduersis rebus exagitat:
 aut merita examinat: aut peccata casti-
 gat: aut mercedem inibi eternam pro tole-
 ratis malis temporalibus seruat. Et er-
 go cum puer tuus infirmatur: aut aliquis
 defectus habet: et tu imploras et uiocas
 patrocinium alicuius sancti. committit hoc
 debes deo et illi sancto utrum expediat:
 et non diffinitive tenere nec credere si hoc
 vel hoc faceres quod puer tuus propterea
 liberaretur. Quia tu forte cum peccatis
 tuis demeristi quod deus te punit in pue-
 ro tuo ut per has tribulationes et occu-
 patores quas habes cum puero pecca-
 ta tua cognoscas: et sic cum deuote deum
 iuoces: et merearis remissionem peccatorum.
Unde tamen nihilominus sancti in uocantur

dicunt honorandi sunt cum magna fiducia
 quia meruerunt hoc apud deum quod pos-
 sunt nobis subuenire in nostris necessi-
 tatibus. Item misericordia marie ostendit
 dicitur pro alijs sanctis: quia iuuat in omni-
 bus locis: in mari: in terra: in domo:
 in campo: in mensa in lecto. Item in omni-
 bus operibus diu nocturnis: de mane:
 de sero: in iuuentute: in senectute: et sic de
 alijs. **U**nde Bernardus. Virgo bea-
 ta omnibus veniam petentibus miseri-
 cordie sinum aperit: reis obtinet veniam:
 egris medelam: pusillis corde robur: af-
 flicis consolationem. periclitantibus ad-
 iutorium et liberationem. **U**nde Chry-
 sostomus. Dulcis uirgo non est fas te
 posse illum deserere: qui spem suam si-
 dualiter in te ponit. Ex his patet ma-
 gnitudo misericordie marie. **U**nde
Circa secundum notandum uideamus ma-
 ria hoc habeat quod tam potens est in ce-
 lo in terra. Respondetur quod hoc habet
 triplici ratione. Et hoc patet ex eo quod quis
 potest apud aliquem regem terrenum habere
 magnum posse: aut ratione parente-
 le: aut ratione gratie inuente circa illum
 regem: aut ratione beneficii quod exhibuit
 illi regi. **I**sta triplici ratione beata uir-
 go apud regem celestem obtinuit magnam
 posse. **P**rimo ratione parentele: quia est
 mater regis eterni. Et ideo merito ha-
 bet magnum posse tanquam mater regis cele-
 stis. **H**oc signatus est. iij. Regum. iij. ubi
 dixit salomō. **B**ersabee matri sue **P**ete
 mater mea: neque enim fas est ut auertat fa-
 ciem meam a te. **S**ecundo habet magnum
 posse ratione gratie inuente. **U**nde dixit et
 angelus in annuntiatione. **I**nuenisti enim
 gratiam apud dominum. **E**t non tantum
 apud deum inuenit gratiam: sed etiam apud
 totum mundum. **U**nde Bernardus. **U**nde
 dicitur **M**aria gratia plena: quia deo
 angelis et hominibus est grata: deo pro
 militatorem: angelis per signitatem: ho-
 minibus per fecunditatem. **T**anta gra-
 tiam apud deum inuenit quod eam ab eis

E De quarto

no sibi i mrez elegit. **T**ertio tã gñaz in-
uenit q̄ oēs peritōes eius exaudit. **Uñ**
iiij. Regum. ij. **O**mne qd̄ petieris a me:
impetrabis. **I**llayero dixit salomō ma-
tri sue: sicz x̄ps d̄t matri sue. **T**ertio h̄z
magnū posserrōne meriti. **Q**uia ip̄a sup
oēs puras creaturas merita cumulauit
Pro quo sciendū q̄ eius merita sūt no-
bilia magna z multa. **P**rimo dico nobi-
lia p̄t̄ imediatiōem. nã opera miscdie
q̄ nos subemur pauperibus exhibē: ip̄
sa imediate in ip̄m deum exercebat. **I**p̄
sa enim cum lacte suo potauit z p̄auit.
Hospitio vteri sui hospitaui: vestiuit
euz humanitate. scz corpore: quod d̄ pu-
rissimo sanguine eius factum est coope-
ratione sp̄s̄ sancti. **F**acientem in cunis:
pendētem in cruce tanq̄ in carcere visi-
tauit: quia iuxta crucē stetit: z sepultuē
eius interfuit. **S**ed quia opa miscdie q̄
nos facimus pauperibus z exhibem⁹ ip̄-
sa imediate in ip̄m deum exercebat:
Ergo eius merita sūt nobilioza merit⁹
nostris. **S**cdo fuerunt eius merita ma-
gna p̄ter duplatam operatiōem. qz si /
mulz semel contēplatiōem z actionē ex-
ercebat. **N**am in eo q̄ nutriuit ihm ne-
cessaria corporis ministrādo: in hoc ip̄-
sa intendit deo: eius deitate sublimiter
contēplādo. **T**ertio eius merita fue-
runt multa p̄ter continuatiōem: quia
sine cessatione meruit: z merita cumula-
uit. **S**ed diceret: q̄no semp meruit: nō
ne aliqñ comedit z bibit z dormiuit? **R**e-
spondeo q̄ illa oia necessaria corporis ita
discrete ordinauit: q̄ etiam cessando ab
operibus z quiescendo semp meruit: et
hoc exferuenti charitate. **E**t hoc nō est
mirum: quia nobis est possibile semper
mereri in omnib⁹ que facimus v̄l dimittimus.
cum in gratia dei sumus z omnia
ad deū referamus. **Uñ** apl's Ro. 8.
Scimus qm̄ diligentib⁹ deum omnia
coopantur i bonum. **I**n hoc etiam pre-
cellimus sc̄dōs i celo existentes. qz nihil
amplius mereri possunt. **S**z nos pos-

sumus in p̄sentivita semp mereri. **U**er-
bi gr̄a. **S**i comedis p̄ter confortatiōem
nature: z cum gratiariū actione abus tu-
us laudat deum: z sic comedēdo meru-
ris coronā vite eterne. **S**i dormis iten-
tione eayt fortior fias ad surgēdū z ser-
uēdum deo dormiēdo mereris. **S**icq̄.
Somn⁹ sc̄tōz non vacat a merito. **I**tes
si laboras manualiter ea intentōe v̄t ha-
beas vnde reyzorem tuam z pueros de-
iustis bonis nutrire valeas. v̄t non inci-
geas furari: nec quicq̄ iniuste lucrari v̄t
si laboras v̄t penitentiā. **A**de humano
generi iunctaz p̄ficiās. **E**t quando cum
q̄ haz trūm intentionū vnam habes:
z sic in gratia laboras: semp merens in
quolibet opere coronā vite eterne. **E**t
go p̄stor non p̄t pinsere panem quin n̄
mereatur coronam. **S**imiliter faber su-
tor rusticus z sic de alijs laborātib⁹. **E**t
pro vno die in quo fideliter laborasti ba-
bebis maius premiū q̄ totus mūd⁹
valere potest. **Uñ** ps̄. **L**abores ma-
nuum tuaz qz manducabis. zc̄ **Uñ** de
Bernardus de consideratiōe. **S**i labor
occurrit merces inuitet v̄nū quisq̄ enim
fm̄ suum laborē mercedē accipiet. **Uñ**
de **A**mbrosius. **B**reuis hui⁹ laboris ē
meta: sed corona p̄petua. **bb** **T**er-
tio sciendum qualiter beatavirgo adiu-
uat. **I**p̄a quidem iuuat hoīem in omni
statu. scz in v̄ta: in morte: z post mortē.
Uñ de canitur de ea. **M**aria mat̄ gra-
tie mater miscdie. zc̄. **A**d iuuat quidem
in p̄sentivita tam malos q̄ bonos. **H**o-
nos. scz eos in gratia confortando z eis
gratiam augmentādo. **I**deo d̄t. **M**aria
mater gratie. **M**alos vero ad miseri-
cordiā z penitentiā reducendo. **I**deo
dicitur **M**ater miscdie. **C**irca qd̄ queri-
tur. **U**trum ip̄a vel eius filius sit mag⁹
misericors. **R**espondeo q̄ filius eius:
quia sicut est infinite potentie: sic est in-
finite miscdie. **Uñ** ps̄. **M**iseratiōes
eius super omnia opera eius. **S**ed ip̄a
dicitur mater miscdie: quia semper mi-

teritio. Sed filius eius est
hinc est in omnibus operibus
filius. **P**ater misericors. **S**i
inuat misericors ad infidē v̄t
p̄cipio. **S**ed filius dicitur. **L**ines
d̄b̄t. **S**ed filius dicitur. **L**ines
anomalus manus fulcōre
in celo dicitur. **E**t v̄t dicitur
in hoc mundo. **Uñ** q̄
p̄teritio nos adiuuat. **P**ro
dum q̄ v̄t dicitur. **S**ed
tur z obligat nobis peccatō
sciam⁹ qm̄ exuberet nūc
leat a nobis comitē miscdie
sivellet nūc v̄t dicitur. **E**t
ere gratiam nobis d̄t. **E**t
git p̄p̄tatione. **P**rimo comitē
bis gratia dicitur. **P**ropter
uentem. **H**umano enī genitō
p̄cipio. **P**arvum gratiam p̄d̄
quam agio v̄t dicitur. **S**ed
sicut ait angelus v̄t dicitur. **L**uce
Inuolūt enī gratia apud dominū
sicut autem d̄t in iudicio ecclesiā
q̄ dicitur. **S**icut dicitur. **S**i
stuat cū v̄t. **E**t sic v̄t
am cogit maria nobis peccatō
gratiam p̄d̄d̄m̄ restitueret
lit. **S**ecundo cogit nobis miseri-
p̄ter materiam. **S**icut dicitur. **E**t
d̄t d̄t. **P**arvum nomen nū
fratō. **S**ed in euangelio d̄t
Dicitur. **S**icut dicitur. **S**icut
os. **I**tem d̄t. **S**icut dicitur. **S**icut
conuolūt. **E**t hoc dicitur. **S**icut
ginat. **S**icut dicitur. **S**icut
q̄ omnis mat̄ d̄t. **S**icut
dicitur. **S**icut dicitur. **S**icut
natis est filius p̄teritio. **S**icut
i adoptiū. **S**icut dicitur. **S**icut
fm̄ humanitaz est filius v̄t
ne: nos eius filius q̄ materiam
Propter q̄ d̄t. **S**icut dicitur. **S**icut
sunt p̄cipio: quia p̄cipio
eius filius v̄t dicitur. **S**icut

precepto

sericorditer agit. Sed filius eius est iu-
 stus et misericors in omnibus operibus
 Ideo dicitur. Mater misericordie Ad
 iuuat etiam in morte ab insidijs diaboli
 protegendo. **I**do subditur. Tu nos ab
 hoste prorege. Adiuuat etiam post mortem
 animas in suis manibus suscipiendo et
 in celum deducendo. Et ideo subdit Et
 in hora mortis suscipe. **Q**uarto
 propter quid nos adiuuat. Pro quo scien-
 dum quod virgo gloriosa iureiurando tene-
 tur obligatur nobis peccatoribus mi-
 sericordiam et gratiam exhibere et nullo modo va-
 leat a nobis continere misericordiam. Etiam
 si vellet iusto dei iudicio conuincit opor-
 tere gratiam nobis dare. Et hoc triu-
 git triplici ratione. Primo conuincit no-
 bis gratiam exhibere propter ipsius gratie i-
 uentem. Humanum enim genus in lapsu
 primorum parentum gratiam perdidit:
 quam angelo testante Maria inuenit.
 Sic enim ait angelus ut habet **Luce. p.**
Innenisti enim gratiam apud dominum. **I**n-
 stitutum autem est tam in iudicio ecclesiastico
 quam ciuili ut qui rem alterius inuenit ei re-
 stituat cuius erat. Et sic per iustam sententi-
 am cogitur maria nobis peccatoribus qui
 gratiam perdidimus restituere vel no-
 lit. **S**ecundo cogitur nobis misereri pro-
 pter maternum affectum: nam ex eo quod
 ei filius dignatur dicitur esse frater noster.
 iuxta illud psalmi. **N**arrabo nomen tuum
 fratribus meis. **T**ertio in euangelio dicitur
Magdalene. **V**ade et dic ad fratres me-
 os. **I**tem ascendo ad patrem meum et pa-
 trem vestrum. **E**x hoc iusta ratione co-
 gitur esse mater nostra. **S**cimus autem
 quod omnis mater diligit filios suos. **U**n-
 de sicut ihesus christus secundum deitatem nat-
 uralis est filius patris: et omnes electi fi-
 lii adoptiuus. **S**ic a simili ihesus christus
 secundum humanitatem est filius virginis ma-
 rie: et nos eius filii ex materna affectioe
Hinc est quod **Luce. i.** dicitur: **P**erperit filius
 suum primogenitum: quia primogenitus
 eius filius iusto ordine dicitur respectu

nostri qui post illud eius filii sumus. **E**x
 hac autem materna affectioe cogitur ha-
 bere curam nostri. **S**cimus quod omnis ma-
 ter animalium volucrum serpentum etiam
 quantumcumque venenosam habeant fero-
 citatem: diligit tamen immo cogit dilige-
 re fetum suum. **Q**uod si tam fortis est na-
 tura ut omnis creatura ex virtute mater-
 na cogit velle bonum filiis suis: multo
 magis diuinus affectus in matre dei co-
 gitur nos amare. quia filius dei qui in mi-
 sericordia venit in eius utero: immo qui
 misericordia dicitur et est. **I**psa fecit et
 scilicet in eternum misericordiam redole-
 re. **H**inc Bernardus. **Q**ui pomum in
 manu habuerit per medium diem: per reli-
 quam partem diei manns redolet odorem
Sic a simili. quia misericordia que deus
 est in eius visceribus nouem mensibus
 requieuit. ideo eius viscera redolent mi-
 sericordiam in eternum. **T**ertio
 cogit nobis misereri ex filii recommenda-
 tioe. **A**d hoc enim elegit filius marie tempus
 et locum aptissimum quo nos recomenda-
 ret matri: hoc est tempus passionis et lo-
 cum passionis quo dixit. **V**ultus ecce fili-
 us tuus: ut ex loco et tempore ipsam reco-
 mendarionem ei profundius inculcasset. **N**am
 nomine iohannis qui interpretatur gratia: omnes
 peccatores conuersi ad dominum intelligunt quod
 in illo loco et tempore matri recommendare
 voluit: ut cum ira dei iusto dei iudicio egre-
 deretur ad puniendum et damnandum pec-
 catores: ipsa memor loci et temporis passi-
 onis pro nobis affectuosius interpellaret
 ac si in illa causa seu recommendatioe filius
 eius ei diceret illud **Esai. xvi.** **A**bscon-
 de fugientes et vagas ne perdas. ac si di-
 cat. **V**ide mater oculis cordis et corporis
 quos quantum et qualia pro peccatoribus
 patior. et eos tibi habeo recomendatos
Licet hec multa et magna sit valde mi-
 sericordia matris christi super peccatores
 tamen maior est misericordia filii: ut pro-
 te quia ipse est misericordia habes mise-
 ricordiam essentialiter in infinitum: affectuos-

¶ Sequinto

suus cupiens nos saluari q̄ damnari.
Et ideo matrem sue passioni iteresse vo-
luit: vt per suam intercessionem cui nō
est fas aliquid denegare occasionez ha-
beat miserendi. **O** autē **M**aria sollici-
ta sit reconciliare peccatores: patet p̄ ta-
le exemplū ee. **C** Fuit quidā peccator
volens ire ad peccanduz. ad altare bea-
te virginis stabat salutans eam angeli-
ca salutatione. **Q**uia modus eius erat
quando cunq; poterat altare vel imagi-
nem virginis salutauit. **Q**uod cuz face-
ret: vidit imaginem eius dem virginis q̄
sup altare erat vt iustificari cum puēo quez
tenebat. **V**iditq; sanguinem fluē d̄ pu-
ero in gremiū eius: sicut fluxerat de vul-
neribus christi in cruce. **Q**uod cum cer-
neret obstupefactus est dicens. **O** dñā
quis fecit hoc? **E**t beata p̄go respondit
Tuz ceteri peccatores qui amplius cru-
cifiguit me z filiū meum q̄ fecerant iu-
dici. **V**olebatq; p̄go sanguinez puēi ter-
geret restringere: sed nō poterat. **E**t pec-
cator ille conuersus ad imaginem dixit
O mater misericordie intercede p̄ me.
Et illa **V**os peccatores vocat me ma-
trem misericordie qui non cessatis face-
reme matrem miserie z tristitie. **E**t ille
Non sic p̄issima domina loquere: s̄ me
mento aduocatam peccatoz te essez int̄-
cede pro me. **E**t mater ad filiū. **O** p̄s-
sime fili amore mei miserere huic pecca-
tori. **E**t filius. **N**ō mater. **N**ec grauari
debes q̄ te non audio: quia ego rogauī
patrem meū p̄mo si possibile foret aliter
humanum genus saluari transferret a
me calicem passionis. **E**t noluit audire
me. **E**t mater **O** fili memento q̄ te ma-
terno amore foui z alui veribus z pec-
tore meo. z cōdona huic peccatori. **E**t fi-
lius. **O** mater ex iusticia tibi ostendo q̄
exaudire te non teneor. **E**t mater. **N**ō
s̄m iusticiam causamur: sed ad misericor-
diam confugimus. **E**t ergo p̄pter tuaz
misericordiam miserere huic peccatori.
Et filius: rogauī ego secūdo p̄rem meū

vt si possibile foret alio modo gen^o hu-
manū saluari trāfferet a me calicē passi-
onis z nō audiuit me. **E**t mater. **O** fili
memento laborū quos sustinui tecum: z
dona mihi istū peccatorē. **E**t fili **O** ma-
ter noli grauari q̄ te nō exaudio: sed me-
mento q̄ tertio rogauī patrē meū vt trā-
fferet a me calicē passionis z nō exaudi-
uit me. **E**t pia mater deposuit filiū z vo-
luit p̄cidere ad pedes eius. **Q**uod cer-
nēs filius inq̄t ad eā. **Q**uid est mater
q̄d facere vis? **E**t illa. **T**andiu ad pe-
des tuos cū peccatore iacebo quousq;
uentā ei cōcedas. **E**t filius. **A**bsit hoc
mater: sanctū est in lege diuina q̄ fili^o
debet honorare matrē. **E**t iusticia con-
cludit. q̄ ille legem debet implere qui le-
gem dedit. cum autē ego sim filius tuus
et tu mater mea te honorare volo in isto
peccatore: z sibi p̄pter te omnia peccata
indulgeo. z sic pax erit inter me z eum.
et in signum pacis osculet vulnera mea
Et sic peccator osculando sanauit om-
nia p̄j christi vulnera.

De quinto p̄cepto

Non occides. **I**n h̄ p̄-
cepto p̄hibetur homicidium
a quo peccato p̄mo debet co-
hibere homines hoc q̄d ipm
est contra naturam: **D**ocuit enī natura
ai alia q̄ deberēt diligere ea que s̄t eius-
dem speciei cum ipis. **U**nde **E**ccl̄. xij.
Omnē animal diligit suum simile. **U**n-
mirum est quomodo homo vult occide-
re suū simile scz alium hominem. cū na-
tura doceat vnum lupū amare alium.
Sic similiter intelligendū est de homi-
ne q̄ naturaliter z ex instinctu nature de-
beret diligere alium hominē sibi similez
Un̄ **A**ristoteles octauo **E**t̄hicoz. **O**m-
nis homo omni homini naturaliter est
amicus. **E**rgo talis peccat cōtra natu-

non hominem dicitur. Inq̄t
ca. p̄m. dicitur. **D**icitur
ram hominē q̄ p̄o debet facere
quod dicitur. **I**n. xij. **D**ebet
Inq̄t homo sup̄ om̄i natu-
ter ab om̄i. **I**no. q̄e. sup̄
ca. dicitur. **E**t me. **A**lii dicitur
p̄m. dicitur. **O**m̄i
le. **D**icitur. **P**ro. **E**t
debet. **D**icitur. **D**icitur
ca. q̄. **P**ro. **D**icitur. **E**t
lo. **A**ffirmat. **I**n. **D**icitur. **S**ic
hominē. **E**t. **A**ffirmat. **I**n.
immo. **H**ominē. **I**n. **D**icitur.
ter. **A**ffirmat. **E**t. **A**ffirmat. **I**n.
ris. **I**n. **D**icitur. **D**icitur.
m. **G**en. **I**n. **D**icitur. **D**icitur.
B. **C**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
et. **V**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
ad. **R**. **D**icitur. **E**t. **D**icitur.
p̄m. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
ca. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
dicitur. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
summe. **C**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
et. **O**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
mar. **V**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
dū. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
p̄m. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
rum. **M**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
vino. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
rum. **Q**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
clame. **C**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
basin. **Q**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
mi. **I**n. **D**icitur. **D**icitur.
L. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
Ab. **D**icitur. **E**t. **D**icitur.
tū. **D**icitur. **E**t. **D**icitur.
L. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
mar. **A**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
super. **I**n. **D**icitur. **D**icitur.
de. **M**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
et. **V**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
tere. **Q**. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
qu. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.
tara. **E**t. **D**icitur. **D**icitur.

precepto

ram humanam ei inditam. Insuper peccat contra rationem humanam. Dicitur enim ratio hominum quod non deberet facere aliquid quod sibi odit fieri. ut in Thobie. iij. Unde cum ipse homo super omnia naturaliter abhorret mortem. ideo ipse super omnia cauere debet ne mortem alii inferret. Unde promittitur secundo de anima. Omne naturale desiderat permanentiam et esse. Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato: quia peccatum hoc diabolicum est et diabolo assimilatur. Unde Iohannis. viij. Ille homicida erat ab initio. Diabolus ab initio homicida fuit sui ipsius: et consequenter Ade et Luce et totius humani generis. Unde Augustinus. Diabolus est humani generis inimicus inuictor mortis. **B** Tertio deberet cohibere. quia est unum de quatuor peccatis que dicuntur ad dominum clamare. Et primum horum peccatorum est opprobrium puerorum innocentium. Unde Exodi secundo. Ascendit vox filiorum israel ad dominum. Ergo summe cauendum est oculibus: ne pupillos et orphanos et viduas innocenter opprobriet vel eis aliquam iniuriam faciat. Secundum est peccatum sodomitarum. Unde Genes. xviij. Clamor sodomitarum et gomorreorum multiplicatus est. Tertio detentio mercedis mercenariorum. Unde Jacobi ultimo. Ecce merces operariorum vestrorum que fraudata est a vobis clamat. et clamor eius introiit in aures domini sabaoth. Quartum est homicidium proximi. Unde Genes quarto. dixit dominus ad Layn; Ecce vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Sic iam potest deus dicere ad quemlibet homicidam. Ecce sanguis innocenter a te effusus clamat ad me de terra requirens vindictam super te. Item patet ex hoc quod sit unum de maximis peccatis occidere proximum et innocenter. quia dominus maledixit terre que aperuit os suum et recepit sanguinem Abel fratris Layn. Si autem terra est maledicta a domino que sanguinem innocentem recepit: quid tunc de illo erit qui sanguinem innocentem effudit. Ergo merito dicitur occisoribus in iudicio extremo. Ite maledicti in ignem eternum etc.

Quod homicidium sit duplex. **C**oncedendum autem quod homicidium est duplex. scilicet corporale et spirituale. **C**orporale committitur manu vel facto. et hoc quattuor modis. **P**rimo modo iusticia dicente. ut cum iudex reum iuste damnat. vel minister taliter damnatum occidit. Unde queritur. utrum iudicio liceat occidere malefactorem. **R**espondeo secundum sanctum Thomam secunda secunde. q. lxvij. Sicut pro salute totius corporis precipitur laudabiliter membrum putridum: sic malefactor qui est corruptivus aliorum. laudabiliter occiditur ut commune bonum conseruetur. Si tamen hec occasio fieri a iudice vel ministro livore vindicte vel delectatione fundendi sanguinem humanum: licet iste malefactor iuste occidatur: nihilominus iudex vel minister mortaliter peccat. Similiter si minister hoc facit pro aliquo questu quem exinde se consequi speraret. Similiter autem ambo scilicet iudex et minister peccant mortaliter si reum occidunt iuris ordine non servato: hoc est si occidunt sententia taliter non condemnatum. Et hoc probatur. xxij. q. iij. paragrapho penultimo. et q. v. miles. et ca. cum minister. **Q**ueritur utrum liceat private persone occidere malefactorem. **R**espondeo secundum sanctum Thomam ubi supra. non licet. sed solum illi cui communitatis cura commissa est. sicut principi vel domino terre habenti publicam auctoritatem non autem alicui privato. **S**ecundo modo fit homicidium necessitate instigante. **S**ed tunc distinguendum est hoc modo. quia aut illa necessitas bene potest satis faciliter evitari. puta cum quis

possibile fore alio modo...
saluari transferre a me...
no audivit me. Et mater...
laborem quos sustinuit...
mibi illi peccatori. Et filii...
oli graui q. re no exaudis...
tertio rogauit patrem meum...
a me calice passionis et no...
me. Et via mater rogauit...
pedere ad pedes eius. Quod...
filius inquit ad ea. Quid est...
facere vis? Et illa. Tantu...
tuos cu peccatore iacob...
ua ei cedas. Et filius. B...
ar: sancti est in lege diuina...
et honorare matrem. Et iusticia...
t. q. ille legem debet implere...
redir. cum aut ego sim filius...
rater mea te honorare volo...
ore: et sic per te omnia pecc...
eo. et sic per te inter me et...
quum pacis si calat vulnera...
peccatoris occidendo sanant...
vulnera.

de quinto precepto

Quod occides...
cepto prohibetur homicidium...
a quo peccato prohibetur...
hibere homines boni...
nra naturam. Docent enim...
i q. debet diligere ea...
speciem cum ipsis. **S**ed...
ne animal diligere suum...
m est quomodo homo...
a simile (s. alium hominem)...
doceat unum super alterum...
similiter intelligenda est...
naturaliter et ex iusticia...
diligere alium hominem...
i Aristoteles secundo Ethic...
homo omni homini natura...
q. s. Ergo talis peccat...
vulnera.

De quinto

potest euadere insequētem se hostē. tūc
 reus est homicidij z tāq̄ p̄ mortali pec
 cato debet agere penitētiā. **Aur** ē ne
 cessitas inuētabilis: puta si q̄s occidit
 insequētem se non ex odij fomite. sed ex
 dolore animi. quia aliter nō potuit peri
 culū occasionis euadere. z talis nō pec
 cat nec astringitur ad penitētiā nisi
 ad cautelam p̄pter ambigūū dubieta
 tis. quia potest timere ne illum occide
 rit motus ex indignatōe vel iracundia:
 vel libidine vindicte: z nō ex sola necessi
 tate defendēdi se. ideo interiorē sp̄ debz
 agere penitētiā: z suis peccatis affri
 bere q̄ in tantam venit necessitatē: z in
 hoc p̄cordat **Banfredus** z **Hostiēsis**.
Scādum tamē q̄ quīs p̄ cōseruatiōe
 p̄rie p̄sone liceat in inuētabili necessi
 tate aliū occidere ne ip̄e occidatur. hoc
 tamē nullatenus est licitū p̄ p̄seruatio
 ne rerū temporalium: quia vita p̄mi est
 p̄ferēda rebz fortune. **Tertio** hoc ho
 micidij corporale fit casu. sed ibi distin
 gue. quia aut dabat operā rei licite aut
 illicite: puta si p̄iciebat lapidem vel sa
 culum siue in ludo siue p̄ corpis exerci
 tio versus locum ubi p̄suevit esse transi
 tus hominū: reus est homicidij. vt p̄z
 xv. q. i. merito. **Et irregularis** efficitur.
 vt patz p̄ **Innocētiū** sup̄ ea. exhibita
Si vero dabat operam rei licite: puta
 si pulsauit z baculus cadēs interfecit ali
 quem vel occidit eū nō imputat̄ ei. **U**el
 si quis secans arborē z arbor cadēs for
 tuitu aliq̄ occidat: nō est culpabil. q̄d
 verum est si fiat in priuato loco z adhi
 beat veram z plenam diligenētiā. s. cir
 cūspiciēdo se z alte clamādo q̄ sibi caue
 at: alioqn̄ sibi imputabit vt p̄z dist. l. hi
 qui arborē. **Quid de parētibz** in q̄
 rum lectis puuli inueniuntur mortui. **R**n̄
 deo fm̄ **Raymūdum**. **S**i mors inter
 uenit graui eorum culpa p̄cedente atq̄
 negligētia: grauis est eis penitētia iniū
 genda. **S**i autē leuis culpa p̄cesserit: nō
 grauis penitētia est eis iniūgēda. **S**i

autem nulla p̄cesserit negligētia v̄l cul
 pa de iure nō sunt puniēdi: tamē ad cau
 telam p̄pter ambiguum est eis aliq̄ pe
 nitētia iniūgēda. **Cōcordat** **Hosti.** et
 addit q̄ monēdi sunt parentes ne pue
 ros teneros secum in vno lecto collocēt:
 ne forte opprimantur. ij. q. v. consuluisti.
Quid dicēdum est de custodia infir
 morum qui ad eorum peritōem voca
 uerūt minorē vt minueret eis sangui
 nem: vel dederūt eis vinum: vel non be
 ne custodiūt eos ita q̄ ipi mortui sunt.
Respōdeo fm̄ **Buil.** **I**n omnibus tali
 bus quādo bona fide sūt nō debet ali
 quis de facili scrupulosam p̄sciētiam ha
 bere: nisi sit euidēs culpa aut negligētia
 dissoluta z certum sit q̄ inde mors p̄ue
 nitret. tunc irregularitas contracta est.
Quarto homicidij corporale cōmittitur volūtare z p̄ria iniquita
 te impellēte: puta si quis ex odio vel li
 uore vindicte aliq̄ occidat. z tūc sine
 omi distinctione dicēdum est q̄ tale ho
 micidij volūtarium semp̄ est mortale
 peccatum z enorme. **Querit** vtruz ma
 gis peccet qui occidit iustum q̄ qui oc
 cidit peccatorem. **R**espōdeo fm̄ **lancū**
Tho. sc̄da sc̄be. q. lxiiij. sic. **E**t hoc qua
 druplici rōne. **P**rimo quia nocet ei quē
 plus debet diligere. z ita magis agit cō
 tra charitatem. **S**ecūdo quia iniuriā
 infert ei qui est minus dignus z ita ma
 gis cōtra iusticiā agit. **Tertio** q̄ p̄uat
 cōmunitatē maiori bono. **Quarto** quia
 p̄ternit̄ deū in iusto hoie. **Lu.** x. **Q**ui
 vos spernit̄ me spernit. **I**tem quia fide
 les sunt filij dei. i. **Joh.** ij. **U**idete qua
 lem charitatē nobis dedit deus vt filij
 eius noiēmur z simus. **I**git̄ qui aliq̄
 fidelem occidit: filiū dei occidit. q̄d con
 stat inmanissime seueritatis esse. **Q**uo
 ante p̄spectū dei p̄stare audebit qui fra
 trem eius occidit. **Querit** vtrū occidere
 aialitā sit peccatum. **R**n̄ deo fm̄ **Tho.**
 vbi supra: nō. quia nullus peccat vten
 do re sua ad hoc ad quod est ordinata.

Generaliter nō est...
 licet...
 deo...
 se...
 rōne...
 licet...
 canō...
 moral...
 fūm...
 riam...
 debet...
 p̄m...
Concordat...
 mortali...
 q̄...
 p̄ra...
 res...
 in...
 ten...
 adm...
 no...
 is...
 f̄...
 do...
 cu...
 de...
 licet...
 his...
 sim...
 p̄...
 vno...
 semp̄...
 cert...
 sup̄...
 onē...
 si...
 vel...
 tunc...
 nec...
 to...

precepto

Generalit̄ aut̄ plantez aī alia p̄ hoīez
 sūt. Querit̄ vtrū mlieri liceat seip̄am oc
 cidē p̄ stuprū v̄l adulterū vitā dū Rū
 deo fm̄ Tho. vbi sup̄ nō. qz nō debz in
 se cōmittere crimen maximū vt vitet mi
 nus crimen alienū. Nō est em̄ crimē mu
 lieris si ei violentia iſerat. Et itez forni
 catio vel adulterū min⁹ p̄ccm̄ est q̄ ho
 micidū. p̄cipue sup̄p̄ius qd̄ est periculo
 sissimū. Quia nō restat r̄ps̄ vt p̄ peniten
 tiam expiet. Sed hoc est vtz q̄ potius
 debet se violentē p̄mittere occidere q̄ in
 p̄ccm̄ fornicatōis voluntarie incidere.
 Sciendū q̄ occidere seip̄m̄ est p̄ccm̄
 mortale: vt p̄bat Thomas sc̄da sc̄de.
 q. lxxij. quadrupl̄. Primo quidē q̄a est
 p̄tra naturalem inclinātōem qz vna que
 q̄ res seip̄am nitit̄ conseruare quantuz
 in se est r̄ p̄r. Sc̄do qz est cōtra charita
 tem qua hō tenetur se diligere. Tertio
 est iniuria cōmunitatis: qz quilibet ho/
 mo pars est cōmunitat̄. Quarto qz ta
 lis in deū peccat: sicut q̄ alienū suū inter
 ficit peccat in d̄nm̄. Ideo qz nullo mo/
 do licet illud vt miseriaz p̄sentis vite q̄s
 euadat. naz finis oīm terribilū ē mors
 fm̄ p̄hm̄. Item nec p̄pter vindictaz ali
 cui⁹ peccati in seip̄o lz se occidere. Quid
 de his qui seip̄os mutilant: Rū deo nō
 licet mēbrū sanū p̄cidere. Et quidē si ta
 lis mutilatio fiat ex impatentia alicui⁹
 infirmitatis. aut etiā credebat obsequiū
 p̄stare do v̄tputayt castevuēt nihil omī
 nus talis grauit̄ peccaret qz non licet
 aliquo mō mēbra p̄cādere ad vitā dūz
 periculū anie siue p̄ccm̄: qz saluti sp̄ū ali
 semp̄ p̄t aliter subueniri: cū p̄ccm̄ subia
 ceat ip̄ivolūtati. Ergo tales homicide
 sup̄p̄ius iudicant̄: r̄ tal̄ repellit a p̄moti
 onez receptōe sacrozū ordinū. Sec⁹ est
 si mēbrū putriduz ideo abscondat̄ a se
 vel ab alio: qz est corruptiuuz corpis: qz
 tunc licitū est p̄cādere: de voluntate tū
 eius cui⁹ est mēbrū aut illi⁹ ad quē p̄ri
 net curare de salute illi⁹. Et Quin/
 to homicidū corpale cōmittit̄ a lingua

z hoc primo. scz p̄cipiēdo sicut herodes
 occidit oēs pueros qui erant i bethleem
 iude. Matth. ij. Dicitens occidit oēs
 pueros qui erant in bethleem r̄ in omni
 bus finibus eius: non q̄ manu eos occi
 derat. sed quia iussit r̄ precepit. **S**e/
 xto cōmittit̄ consilio: puta cū quis altē
 suadet vel rogat homicidū facere: osten
 dens sibi vtilitatem sequentem ex homi
 cidio tali. Et talis fm̄ Innocen. est reus
 homicidij: r̄ cū hoc irregularit̄ incur
 rit. Nec interest si ille cui d̄at p̄siliū sta
 tim occidat vel diu postea tpe interiecto
 nisi interim contrariū suaderet: r̄ primū
 consiliū reuocaret. imo quod plus est
 oportet q̄ illi denunciet de cuius morte
 contractum est q̄ sibi caueat: nisi p̄ habē
 liter credat q̄ post reuocationē p̄siliū ille
 cui dedit consiliū reuocet a p̄posito occi
 dendī: vt dicit Inno. Laute tū ne quē
 q̄ p̄dat. Sic cayphas christuz occidit
 dando consiliū de morte eius Joh. xi
 dixit. Expedi vobis vt vnus moriatur
 homo p̄ populoz non tota gens pereat
 Unde Augustinus. Non solum illi ho
 micide sunt qui manu homines occidūt
 sed etiam illi per quozū consiliū frau
 dem r̄ exhortationem hoīes extinguun
 tur. Et ad istud duplex homicidū dē
 scernendum quidam euangeliste dicit̄
 seu tradunt christum esse crucifixum ho
 ra tertia: alij dicunt hora sexta. Quia iu
 dei suis prauis consilijs machinātes iu
 mortem christi ipsum linguis crucifixe
 runt hora tertia. Milites vero hoc fa
 cto impleuerunt hora sexta. Septimo
 committitur seu fit defensione seu ani
 mo defendendi eum qui homicidū p̄
 petrat. Nam fm̄ Henricuz de firmaria
 Si quis vadit ad interficiendum aliuz
 r̄ teip̄m̄ illi scienter associas: nō tamē ip
 sum incitas ad homicidū perpetrā
 dum: nec super hoc aliqua verba cuz eo
 habuisti nec ipse tecum: immo tu sibi ex
 animo hoc dissuadisti: licet tibi acquies
 cere noluerit. Et nihilominus tu de ip̄

dare: et peccata sua per satisfactiones de
 lere: quod sic leniter et facilliter occidere. In
 signum huius dicit dominus per Ezechiel
 18. Nolo mortem peccatoris huius. et cetera. et
 go illi qui ita atrociter homines cruciant et
 puniunt: et ita in misericorditer sententiatur
 et iudicant: timere deberent illud dictum
 Jacobi. ij. Iudicium ei sit sine misericordiam
 dia: qui hic non facit misericordiam Et
 illud dictum apostoli. Quo iudicio alium iu/
 dicas: teipsum condemas Et super omnia ti
 mere deberet dictum christi quod habet Luce
 vi. Eadem mensura qua mensi fueritis
 remetietur vobis. **D**ecimo committit
 hoc homicidium non liberando primum a
 morte. Unde querit vtz quilibet tenet
 liberare primum a morte Rudes q sic. qz
 quilibet ex debito charitatis tenet repel
 lere iniuriam a primo et liberare eum a mor/
 te vel defendere eum cum potest: alias erit re/
 homicidium. Et ista veritate docet eundem
 ter instinctus naturalis in brutis animalibus:
 ut patet de delphinibus. put dicit phis
 xi. de animalibus. Similiter patet in porcis
 qui sibi mutuo subveniunt. et unus nititur
 alium liberare. Ad tamen quilibet tenet p ta
 li liberatione alterius periculo mortis se ex/
 ponere: sed solus iudex tenet ad hoc et
 manu armata. Qui autem ex charitate
 hoc faceret: opus perfectionis exerceret
 De persona privata dicunt magni docto
 res q si credat q hominem solo verbo pos/
 sit liberare a morte iniusta q tenet face/
 re verbo: verumtamen facto tenet impedire si
 possit efficere sine peccato.

Homicidium spirituale octo modis
 committit.

Homicidium spirituale quo quis
 interpretati dicit homicida com/
 mittit octo modis. **I** Cui
 uno quod committit in corde primum odi
 endo: de quo prima Jobis. iij. Ois q odit
 fratrem suum. homicida est. Et satis quoniam
 ois homicida non habet vitam in se ma
 netem. Glo. ibidem. Et si vivens in ho/
 mines vivere cernit. in perpetuum tamen cum

demonibus condemnabitur. Et istud
 homicidium tanto gravius est corpora
 li homicidio: quanto anima que per ius/
 diam occidit est prestantior corpore: quod
 secundo patet ex hoc quod homicidium corpo
 rale est quo homo interficit alium per ius/
 diam autem homo perimit seipsum. et
 ideo quanto nepharius est hominem i/
 terficere seipsum quam alium: tanto detesta/
 bilius est homicidium spirituale corpora
 li. Et isto modo tam pueri quam mulieres
 iudeorum christum crucifigentium facte sunt ho/
 micidae: odientes dominum iesum christum Et si/
 militer hodierni iudei sunt homicidae christi
 hoc modo. Homicidium quando sit pec/
 catum mortale vel veniale per infra. xiiij.

B **S**ecundo committit involunta/
 te: scilicet spirituale et bone voluntatis
 propositum suffocando. Nam querens
 in te bonum conceptum tibi divinitus
 inspiratum per negligentiam et contem/
 ptum extinguis: totiens divinum fetum
 manu gratie divine in te plantatum vo/
 luntarie iugulas et perimis. Quia anima
 cuiuslibet hominis est sponsa christi: qui
 tunc ab ipso impregnabitur quando bo/
 na voluntas et bonum propositum con/
 cipitur. Tunc idem conceptum occidit
 quando bona voluntas per negligentiam
 et contemptum ad effectum non produci/
 tur.

Tertio committit verbo
 et ore proximo suggerendo mala que sunt
 contra deum et salutem. Ideo christus
 dicit de diabolo ut habetur Joannis.
 viij. Ille erat homicida ab initio. Unde
 Augustinus super Joannem. Homici/
 da diabolus dicitur: non quod gla/
 dio armatus nec ferro cinctus ad ho/
 minem veniat: sed quia malum verbum
 seminavit. Noli ergo te non putare ho/
 micidam esse: quando fratri tuo mala p/
 suades. Unde apostolus prima ad Co/
 rinth. xv. Corripunt bonos mores col/
 loquia prava. Ergo quando cum
 verbis tuis occasio es alicui ad peccan/
 dum: si hoc ex proposito et scienter feceris

precepto

aut p̄mi pertinet: vt nō solum velim⁹
 ei bonū sed etiā operemur fm illd. i. Jo
 annis. 3. Non diligamus lingua neq; s̄
 bo: sed opere veritate. Ad hoc ar̄tve/
 limus alicui requiritur vt eius necessita/
 ti subueniamus. Juxta illud. i. Joh. 3.
 Qui viderit fr̄s suum habere necessita/
 tēz clauerit viscera sua ab eo. quō cha/
 ritas dei manet in illo: Ergo elemosy/
 narum largitio est i precepto. S; quia
 p̄cepta dant de actibus virtutum: neces/
 se est q̄ hoc donū elemosyne cadat i pre/
 cepto fm q̄ actus est de necessitate p̄tu/
 tis: puta sc̄m dictamen recte rōnis. et
 sc̄m hoc aliud est considerandū ex par/
 te dantis: z aliud ex parte recipiētis. Et
 ex parte q̄dem dātis requiritur q̄ illud
 q̄d in elemosyna datur sit sup̄fluum nō
 solum respectu sui p̄p̄ius: sed etiam resp̄e
 ctu aliorum quorum sibi cura incumbit
 Quia recta ratio dicit q̄ vnusquisq; si
 bi prius p̄uideat de his quoz sibi cura
 incumbit. z postea de residuo necessitati
 aliorum subueniat. Ex parte autem re/
 cipiētis requiritur q̄ necessitates habeat:
 alioqn non esset rō pietatis quare ei da/
 retur. Unde dist. 82. ca. i. His paupe/
 ribus danda est elemosyna q̄ i manib;
 suis laborare non possunt. Non at̄ om/
 nis necessitas obligat ad p̄ceptum: sed
 solum illa sine qua quis sustentari non
 potest. Et ideo relinquitur q̄ daē elemo/
 synam de superfluo est in p̄cepto resp̄e
 ctu eius q̄ est i extrema necessitate posi/
 tus. Sc̄dum tamen q̄ non simpliciter
 expectanda est semper extrema necessi/
 tas: quia tunc non poss; iuuari natura
 consumpta. Sed tunc intelligend⁹ est
 casus extreme necessitatis quādo appa/
 rent signa future necessitatis extreme p̄/
 habilia: vt cum quis vider alios ipoten/
 tes vel pigros ad subuendendum: z vi/
 det pauperem indigere vite necessarijs
 nec sibi posse satisfacere: tunc em̄ ex p̄/
 cepto charitatis tenetur sibi subuenire.
 Sed circa necessitatem extremaz dare

elemosynā est i consilio sicut de quolibz
 meliori bono dant consilia. Unde dicit
 Basilus. Cur tu abundas ille p̄o men/
 dicat: nisi vt tu bone dispensatōis meri/
 ta consequaris: ille vero patientie meri/
 tis decoretur. Famelica panis est quē tu
 tenes: tunica nudi est quam in conclaui
 conseruas: calceus discalceati est qui pe/
 nes te marcescit Idcirco tot iniurias cō/
 mittis q̄t dare valēs. Octauo commi/
 titur p̄mo detrahendo de qua detra/
 ctione iā dicitur.

De detractioe.

Detractio detestanda est. P̄mo
 quia comparatur homicidio: qz
 ille cui detrahatur in conscientia
 illius q̄ audit detractōem occidit: i cui⁹
 conscientia p̄us viuebat p̄ bonā famaz:
 z tale homicidium grauius est corpora/
 li. Quia fm Henricū de firma. ibi solū
 corpus vnus occiditur: hic aut̄ sit plu/
 res aīe perimunt. vna ip̄ius detractorz
 alia eius cui detrahatur cū hoc p̄ceperit
 z irascitur z querit vindictā. Tertia ip̄o/
 rum audientium. vnde tale homicidiū
 periculosissimū est: qz est contagiosum.
 serpit em̄ de vno ad alium. z letaliter in/
 ficat oēs illos in quos venenū detractio/
 nis infunditur. Unde Bernardus su/
 per canonicā Joānis. Un⁹ e detractor
 q̄ loquitur: z tamen vnū verbū eodem in/
 momēto multitudinis audientium dunt/
 aures transfigit: aīas interficit. **S**e/
 cundo p̄valere ad detestandā detracti/
 onem hoc quod detractor diuersis ge/
 neribus rem̄ comparat. Nā p̄mo com/
 paratur canī: vt dicitur Math. 7. No/
 lite sanctuz dare canib;. Eccl. xix. Sa/
 gitra infixā femori canis: sic verbū in ore
 stulti. Canis sagittā habens infixaz fe/
 mori nō quiescit donec remouerit: neq;
 stultus quiescere p̄t donec verbuz quod
 audiuit de p̄mo alij retulerit. Detra/
 ctores sunt canes diaboli nō p̄mittētes
 etiā vnā auiculā auferri ab hinc quin la/
 trent z eaz mordeant. J̄cē cōparat̄ poz

precepto

ne hoc occultum malum reuelat. s. ipm
 infamando similiter peccat: z sic d' singu
 lis ascendo. **Q**uot peccata perpe
 trantur cum quis in vna tota terrav' ci
 uitate infamatur. imo si aliquis manife
 ste in aliqua ciuitate infamatus est z fa
 ctum eius notorium est in illa ciuitate: z
 auenires ad aliam ciuitatem ybi h' non
 sciretur: tunc si publicares ibidez pecca
 tum z excessum illius hominis: ea inten
 tione ybi etiam infamaretur: grauius
 peccares. **E**rgo nullo modo debem' ma
 nifestare mala pximi illis qui non sciunt
 z maxime ybi no' pdest sed magis obest
Secundo quando audita mala de
 pximo cum augmento referunt alijs.
Et heu hoc valde comune est mala p/
 ximorum aggrauentur z augmentetur
Quod tamen est multum periculosuz
 grande peccatuz talia mala cu' augme
 to proferre: z sic pximum suu' confunde
 re. **D**e his enim et contra istos dicit p/
 pheta dauid. psalmo. cxxix. **U**ir lingu
 uosus salicet sermones cum augmento
 proferens non dirigeret in terra. **E**t ec
 clesiasticus nono dicit salomon. **T**erribi
 lis in ciuitate sua, homo linguosus.
Tertio crimina falsa imponere pro
 ximo: z hoc est grauissimum inter pecca
 ta detractionum: quia vix remittitur ta
 le peccatum. **U**nde Hieronimus. **N**o
 factu venia dixisse sua d' rectis. **Q**uar
 to cu' quis negat occulta bona pximi.
Uerbi gratia **S**icut cum aliqua bona
 referuntur de pximo: z ille inuidus ne
 gat hoc bonum verum esse qd' dicit de
 illo cui inuidet q'uis verum sit in se. z cu'
 hoc facit ex inuidia z vindicta grauius
 peccat. **Q**uinto cu' quis nirtur ea mi
 nuere bona manifesta pximi que non
 potest ex toto negare: tamen nirt ea mi
 nuere. **U**nde Hugo. **D**etractor e' q' bo
 na pximi in quantum potest diminuit.
Sexto cu' quis h'oa pximi peruertit
 in mala: dicens ea esse facta mala inten
 tione: cum tamen cor soli deo pateat **U**n

de Hugo. **D**etractio est locutio ex sub
 dia pcedens: bona alioz denigrans **E**t
 hoc. s. q' sic bona pximi quis conuertit
 i mala: pcedit ex inuidia z ex defectu ca
 ritatis. **U**nde Augustinus. **C**ertuz est
 q' de aliquo incerto neminem iudicare:
 quem tanq' me ipsum diligere. **I**nsu
 per est signum magne nequitie z puer
 sitatis in homine q' sic pximum suum
 iudicat et bona sua deprauat. **U**nde
Chrystostomus super **M**attheum **S**i
 cut difficile aliquem suspicatur malum
 qui bonus est: sic difficile aliquem suspi
 catur bonum qui ipse malus est **I**dem
 ibidem. **O**mnis homo scdm se estimat
 alterum. **S**ciendum q' summe de
 bemus cauere ab his modis detractione
 nu' scdm q' dicit salomon **S**ap. primo
A detractione pate ligue **D**etractores
 enim teste aplo ad **R**o. i. deo odibiles
 sut. **U**t autem hoc melius seruare pos
 semus nullus nostrum deberet loqui d'
 pximo eo absente quod nollz loqui eo
 presente. **U**nde **L**euistica. xix. dicitur.
Non maledices surdo. **S**urdo maledi
 cit qui absenti detrahit. **H**omo enuz ab
 sens minus potest audire detrahentem
 q' si surdus esset. **S**urdus enim quan
 doq' audit quando sibi alia voce cla
 matur: absens vero qui quandoq' di
 stat per duas leucas vel amplius non
 audiret detrahentem quantumcuqz
 clamaret. **U**nde etiam Hieronymus
Noli diligere detrahere ne eradiceris.
 pauci enim sunt qui huic vitio plene re
 nunciant. **E**xistis patet q' detractio e'
 commune peccatum: et tamen grauius
 in hoc offenditur deus. **U**nde **A**ugu
 stinus super illd' psalmiste **P**ro eo vt me
 diligere detrahentes christo q'
 animas interficiunt creditorum: q' qui
 eius carnem mox resurrectorum per
 merunt. **E**t propterea detractores gra
 uiter puniuntur a deo: z quadoqz tales
 desperant in agone mortis. vt pz per ex

precepto

mortu? e. Post multos vero annos euz
aperiebat sepulchru ei: totuz corp? ei?
putridum erat pter linguaz eius. Sed
rane linguam illa inter se voluentes ro/
dere non valebant: in signum q? lingua
illa non erat digna in terra: redigi p eo
q? multos homines leserat: Et miser il/
le homo cutus lingua illa erat. ia in aia
z post iudicium in corpore z anima in
eternum torquetur: nec tamen consu/
metur. Unde Apocalyp. xix. Dors fu
giet ab eis.

De sexto precepto

Non mechaberis. Hoc sextu p/
ceptu expresse prohibet lesionez
coniualem in psona comuicta. si/
cut pcedens pceptum phibeat lesionē
alicuius in pna psona. Unde fm Au
gustinu. Illud pceptum phibeat lesio/
nem alicui? in psona pna: istud at om/
nem illicitu concubitū: z hoc implicite.
Unde dicitur. Non mechaberis. i. nul
li alteri excepto federe matrimoniali re
comisebis: vt dicit glosa interlinearis.

Sciendū tñ q? istud pceptu
trāsgrediuntur septem genera hominū
Primi sunt fornicarij sicut solutus cum
soluta. Et licet quidā dixerint fornicati
onem simplicem non esse pccm mortale
Hoc tamen Henricus de fir. dicit esse
falsum z impossibile ppter duo. Primo
q? fornicatio simplex inuenitur i diuina
lege phibita. Lex autem diuina nihil p/
hibet nisi peccatum mortale. Secundo
patet euidenter quia nihil a participati
one celestis regni excludit nisi peccatum
mortale. Sed ppter simplicem fornicati
onem aliquis excluditur a participati
one regni celestis: vt patet per apostolu
Eph. v. Hoc autem scitote quoniā for
nicator aut immūdus non habet partē
i regno dei. quare. zc. Ex quo patet q?
luxuria est malum peccatum: qz nunq?
potest scilicet z voluntarie fieri sine pec

cato mortali. Homicidium potest fieri
sine peccato iusticia exigete. vt cū iudex
amore iusticie aliquem occidit. vel etiaz
quando vim vi repellere decet. vt patz
in quinto pcepto. Item aliquis po
test furari sine peccato in extrema neces
sitate. quia tunc omnia sunt communia
Item in festis potest quis laborare sine
peccato. Item quādoq? quis potest iu
rare sine peccato. Similiter z irasci po
test quis quādoq? sine peccato. sed nul
lus potest fornicari sine peccato scienter
quia mortaliter peccat. Ponam? q? ali
quis nullum maluz cogitauerit neq? di
xerit neq? fecerit. z omnia bona egerit q?
excogitari possunt. z semel fornicetur et
sic decedit sine penitentia: tūc de necessi
tate damnabit: etiaz si omnes misse que
vsq? ad finem mundi celebrabuntur ab
ecclesia p eo celebrarentur nō liberarēt
eum a morte eterna. Et ppter illaz bre
uem delectatōem omni gaudio celi z so
cietate beatorum puabitur. Un̄ Ihero
nymus. Qui luxuriatur viuens mortu
us est. **B** **E** Sciendū q? ad dete
statōem huius fornicatōis que fit cum
meretricibus valent tria. Primū est hoc
q? quādoq? sunt coniugate. z sic quan
do aliqs credit se peccare cū talibus sim
plici fornicatōe ipse quādoq? committit
adulterium. Secūdum quia quādoq?
talis comittit incestum. quia quādoq?
tales meretrices cognite sunt a consan
guineis illius qui peccat cum eis. ergo
si duo consanguinei peccarent cum vna
soluta meretrice: tunc p̄mus absoluitur
a simplici sacerdote. secundus autē mte
titur ad auctoritatem epi. Tertio q? cum
talibus peccat magno se committit dis
crimini: licet non sint cōiugate z affines
eius. ipse tamen fm Buil. lugdunē. in
summa viciozum capitulo de luxuria
eque peccat: ac si forēt. ex quo equalis
est contemptus.

Defloratio virginum q̄ magnū
peccatum est.

Heret: mortu? miles visibiliter apparet
 ei voceracissima illam alloquens. **Q**ue
 dñi quererz causam raucitatis eius: ait.
Quia in vocis dulcedine gloriabar can-
 tilenas luxuriosas z seculares decātan/
 do. **L**uius cū crura nigerrima z scabio/
 sa z vlcibus plena apparerent: z inquit
 reret causam: respōdit **Q**uia multū glo-
 riabar in cruribus meis de pulchritudī-
 ne: more militari illa extendēs z ornans
 supbe. nūc inter spinas gradior crucior
 et vulneror in illis. **I**lla iterū dixit. **D**o-
 mine q̄s est reliquus status vester? **E**t il-
 le. aperi oculos tuos z vide. **E**t reiecit
 pallium a pectore quo amictus videba-
 tur. z vidit maximū bufonem z teterri-
 mum pectori eius inherētem: ita vt bra-
 chijs eius collum stringeret z os suū ori-
 illius iningeret. **L**uius etiam venter p vē-
 trem dependēs pedibus eius genitalia
 quasi quibusdam lorīs stringeret ligare
 videbat. **R**eq̄situs quare hoc parerēf.
Respōdit: p osculis lubricis q̄bus te z
 alias mulieres illicite osculatus sū hec
 patior oscula: pro amplexibus tuis strī-
 gor amplexibus bufonis. pro ope libi-
 dinis in genitalibus crucior sine cessatio-
 ne. **L**um mulier q̄reret vtrum ab his
 penis esset liberā dus: respōdit **N**ō ores
 pro me quia nihil mihi pdest. qz eterna-
 liter damnatus sum. z hoc ideo. qz me-
 dicinam penitētie neglexi. hoc dicto dis-
 paruit. **M**ulier postea inclusorium ele-
 git. z ibi peccata sua defleuit.

De adulterio.

Tercij sunt q̄ transgrediunt legē
 coniugalis promissionis qui sū-
 dem cōiugalis thori temere vīo-
 lantes per adulterium se polluūt. **U**n-
 de dicitur. **A**dulteratio est quasi ad alte-
 rum thorum illicita accessio. **E**t iō adul-
 terium est gravius peccatū q̄ stuprum
 quia maior fit iniuria in abusu mulieris
 que alterius potestati subijcitur **H**ag-
 nitudo hui? vicij potest ostendi per sex.
Primo quia est contra sacramētum

matrimonij quod ip̄e deus instituit in
 paradyso in statu innocentie. vnde fit i/
 iuria tanto sacramēto: nō absq̄ magna
 dei cōtumelia. **S**i monachus p̄fessus
 ordinis sancti benedicti vel alterius san-
 cti peccat transgrediendo ordinem quē
 ille sanctus instituit. quid tūc de illis q̄
 transgrediuntur ordinem quem deus p̄
 se instituit. s. matrimonium. **S**ecun-
 do per hoc q̄ est contrarium iuri natu-
 rali. **U**nde etiam ex p̄cepto iuris natu-
 ralis est hoc. quod tibi nō vis fieri alte-
 ri ne facias. **E**rgo sicut tu nō velles q̄
 aliquis cum vxore tua peccarz: sic tu nō
 pecces cum vxore alterius **I**us ergo na-
 turale docet hoīem q̄ hoc nullo modo
 debet facere homini alteri quod edidit si-
 bi fieri. **T**ertio quia hoc peccatū cru-
 perat omē furtum temporale. quia illd
 quod sic aufert suo p̄ximo est maius q̄/
 cunq̄ terrena substātia. hoc patz. quia
 plus debet diligere vxorem suam super
 oīa temporalia. immo sup oēs alios ho-
 mines in mūdo existentes. **U**n **B**enef-
 ij. dixit **A**dā de **E**ua vxore sua **P**rop-
 ter hoc relinquet homo patrem z matrē
 et adheret vxori sue. **I**n signum hui-
 us multi sunt qui potius vellent exher-
 redari z omnibus temporalibus priua-
 ri q̄ hoc malum scienter z voluntarie in-
 suis vxoribus sustinere. **Q**uarto qz
 hoc viciū quodammodo assimilatur
 homicidio. **L**ū em̄ vir z mulier sint vna
 caro: vt patz ex veteri testamēto. vnde
Ben. ij. q̄ postq̄ misit dominus soporē
 rem in adam: tulit vnam de costis eius
 et inde formauit euā **T**ūc post soporē z
 formationem dixit adam. **H**oc os ex
 ossibus meis z caro de carne mea. **I**te
 in nouo testamento. vt habet in euāgel-
 io **M**arci. x. vbi christ? dicit. **I**n nō sūt
 duo sed vna caro. **E**rgo q̄ aufert vxorē
 suam alicui. idē est ac si ip̄m sibi aufer-
 ret. **E**rgo phibitio adulterij in decalo-
 go immediate ponit post phibitionem
 homicidij. z ante phibitionem furti.

Unde Clemens papa. Quid in oibus peccatis adulterio grauius: scdm em in penis locū tenet. id est in phibitōibus. **Quinto** potest ostendi p mala que se quunt ex adulterio. **Sequitur** aut ex h peccato homicidia. vñ **Dauid** cū in ad/ulterium cecidisset fecit interfici militem suū **Sequit** inde etiā qñq incestus. vt scz qd cognoscat filiam patris sui vel ei? vxorem ignorās quis sit pater ei? **Itē** sequitur ex hoc peccato ex hereditio es **Un Eccl. xxiiij.** Mulier relinques suam virū peccabit statuēs hereditatē ex alieno matrimonio. **Sciendū** q mulier que de adulterio cōcepit filium: ita q ille puer qui nō est filius suscipit sibi expēsas ab eo qui putat esse pater. z suscipit hereditatem cū alijs filijs qui sunt veri heredes: tūc talis mulier z similis talis filius spurius si hoc sciēter fecerint z admiserint in pūdicū heredū: ambo tam mulier q spurius damnabunt si sic de/cedūt. **Ergo** cōsulte agendū est mulieri in tali casu sū informatōem discreti cōfessoris. **Et** de hac materia plenius habet in summa pisana **Adulterium. i. ij.** **Sexto** potest ostendi grauitas adulterij ex penis que insligunt pro hoc vicio. **Pro** quo sciendū q adulterium puniunt quādoqz corporaliter: quādoqz tēporaliter: quādoqz spūaliter: quādoqz eternaliter. **Et** primo corporaliter quandoqz a deo. vñ. ij. **Regū. xij.** dixit **Nathā** ad **Dauid** postqz pmisit adulteriū. **Nō** recedet gladius de domo tua vsqz in sempiternū: eo q despexeris me z tuleris vxorem vrie ethi. **Et** quādoqz talis adulter ex pmissione diuina torqitur qñqz h in presenti a diabolo in terrore aliorum **Un Petrus damianus** dicit q qdam vir rusticus in vigilia sanctorū **Seruasi** et **Prothasi** martyriū mane surgēs boues suos ad pascua duxit. h vicinus suus seillum simulans febricitantē: lectus vxoris ingredit: quem vxor vt maritus suū febricitantē z frigus sustinentē am/

plectitur: quam ille cognoscens stari recessit. **Acc** multo post maritus ei? rediens stratū recepit: z debitū petiuit. **Qui** vxor exprobrās ait. **Optime** poteris hodie ecciam martyz ingredi que tibi cōtigua est cū cereris christianis. **Cūqz** ille artērius audiret qd illa loqueretur: z p ordinem didicisset: pternat mēte z nouerūt se esse delusos. **Tandem** sumpto spiritu vindictā a domino postulabant: z vt latētem adulterium notiffaceret. **Hoc** adulter demone plenus z seipm lacerans ecclesiā intrauit: modo in altum volans: modo in ima se precipitans: modo ad parietem caput elidens modo ad pauimentū se psternens: tandem infelicem animā coram populo exalauit. **Item** quādoqz puniunt temporaliter. vt a iure quādoqz fustigantur. z quondam lapidabātur. vt patz **Jobis** viij. vbi scribe z pharisei duxerūt mulierem in adulterio de phēsam ad iesum de cētes. q moyses pcepisset talem lapidari. **Tūc** chustus dixit. **Qui** sine peccato est vestrū p mus in eam lapidem mitat. **Si** si modo omēs deberent lapidari: forte lapides deficerent. z si hie nō: tamen in futuro ipis cōtinget si nō peniterint. **Item** spiritualiter. s. in puate regni celestis. **Unde** apostolus. **Adulteri** regnū dei nō possidebūt **Item** eternaliter. **Unde** **Apoca. xxi.** **Erit** ps eorum in stagno z sulphure z i igne vretū **Ozee** ij. **Omnes** adulterantes quasi clibanus accensus. **Unde** exemplū. **Legitur** q quidam vir sanctus et deuotus orauit p vxore sua defuncta. **Illa** apparēs dixit ei q sequeret eam: z duxit euz ad domum teterrimam: in qua vidit demōes horribiles portantes cupam vnam igneam in quam proiecerunt burgensem vnum mortuum de villa sua z vxorē alterius: z ibi comburebantur et balneabantur tanqz in metallo bullienti. **Et** narabant in tali pena tanqz pisa in olla bullienti. z ambo clamauerunt vt vñ

*7. Quid dicitur peccatis de...
vixit vñ. Cum vis quos
noluit vñ. ego et maritus. nō
mōdo vñ. pōtētiā a pecc
transit. vñ. dō vñ. m
tūc vñ. hōmō hōmōem ad
dū hōmōem: z hōmō pecc
ego maritus hui. z es mōdū
decedi pōtēndū. **Et** h
cans mōdū: ego pōtē
saluarem. **Tūc** vñ. **Q**
pōtē confitē in agone z h
suscepit. **R**epōndit muli
pōtē. quā nō ex charitatē
re pōtē talis cōfessio: z pō
apostolus. **Sola** charitas el
rarā mouet. **Ergo** quod nō fi
tate nō cōmōtē vñ. **Et**
Quādoqz agitur legem
ris pōtē qui vñ. cōtē
sed vñ. vñ. mulier adulter
et illi pōtē cōtra fidem deo
et cōtra vñ. vñ. vñ. ob
qua sed vñ. vñ. **Unde**
cōtē dicitur. vñ. vñ. vñ.
dotes in lacris vñ. vñ. vñ.
sanctementales pōtē per v
fuerit domino cōfessio. **E**
catum est omnibus pōtē
quia in eo maius sit mīra. **Et**
Quādoqz agitur legem
rais cōfessio. vñ. vñ. vñ.
cōtē quos suis commiserū
tamen aliqua anima huius fa
rem. vñ. vñ. vñ. quā
pōtē vñ. vñ. vñ. vñ.
Unde vñ. vñ. vñ. vñ. ad
animas. q quidam vñ. vñ.
cum dāme sua obtē. vñ.
am submisit. **Quod** cum cōtē
cōtē vñ. vñ. vñ. vñ.
illi pōtē z suis pōtē vñ.
Itē hōmōem vñ. vñ. vñ.
rūdit. **Quis** cōtē vñ. vñ.
cōtē vñ. vñ. vñ. vñ.
tūc vñ. vñ. vñ. vñ.*

precepto

ve. **Q**uod ille audiens perterritus est. **T**unc
 vxor eius dixit ei. **C**um his quos bene
 nosti balnearer ego eternaliter. nisi mise
 ricordia dei p penitentiam a peccato me
 reuocasset. **I**lli em duo relicto maritali
 thoro adulterio sibijnuicem adhaeserunt
 diu simul peccates: z horu peccatorum
 ego mediator fui. z eis modu z vias ad
 hoc dedi ppetrandum. **S**z illis in pec
 catis morientib: ego penitentiam ptuli
 salutarem. **T**uc vir dixit. **Q**uid tuc eis
 pfuit confessio in agone z sacramentoz
 susceptio: **R**espondit mulier. nihil eis
 pfuit. quia no ex charitate sed ex timo
 re pcessit talis cofessio z penitentia. **U**n
 apostolus. **S**ola charitas est que libe
 rat a morte. **E**rgo quod no fit ex chari
 tate no est meritorium vite eterne **E**
Quarti trasgrediunt legem regula
 ris pfessionis qui votum continentie q
 se deo astrinxerunt miserabiliter violat.
 et isti peccant contra fidem deo datam
 et contra veritatem diuine obligatois
 qua se deo astrinxerunt. **U**nde tales sa
 crilegi dicuntur. vt sunt religiosi z sacer
 dotes in sacris ordinibus constituti. et
 sanctemoniales postqz per velationem
 fuerint domino consecrate. **E**t hoc pec
 catum est omnibus predictis grauius.
 quia in eo maior fit iniuria ipsi deo.
Quinti transgrediuntur legem natu
 ralis conditionis. vt incestuosi: qui cum
 consanguineis suis commiscetur. quod
 tamen aliqua animalia bruta facere ve
 rentur. vt patet de camelo qui sue matri
 proprie naturaliter refugit commisceri.
Unde narrat philosophus. xi. libro de
 animalibus. q quidam oculos cameli
 cum clamide sua obtexit. z sic matre su
 am submisit. **Q**uod cum camelus post
 concubitum cognouisset statim calcibz
 illu peremit z suis pedibus coculcauit.
Ite hoc peccatu hominem quasi canes
 reddit **C**anis em in opere suo no seruat
 consanguinitatem. **I**tem ppter magni
 tudinem istius peccati apostolus Pau

lus tradidit sathane ad cruciã dum illi
 fornicatore q cum nouerca sua peccauit
 vt habetur. i. ad **C**horint. v. **S**exti
 transgrediunt legem naturalis inclina
 tois: q vitio idicibili se contaminat con
 tra naturam peccates z naturalem vsuz
 coeundi quacunqz arte vel ingenio puer
 tentes **E**t hoc peccatu fm **A**ugustinuz
 est grauius oibus alijs: ppter qd mu
 tumyl idicibile dicitur eo q ipm nomi
 nare turpissimu est. **I**tem os dicentis z
 z aures audientis polluuntur inde. vt
 patet. xxxij. q. v. **I**n eo. **E**t istd idẽ pec
 catum ppter suam enormitatem est vnu
 de peccatis clamantibus ad diuinã vlti
 onem z eã iugiter postulãtibz. **U**nde
Bene. xix. dixit dñs. **C**lamor sodomor
 rum z gomorreoz multiplicat est: z pec
 catum eoz aggrauatũ est nimis **E**t po
 stea dñs quasi admirãs z dubitans su
 per tãto scelere dixit **D**escendã z videbo
 vtrum clamorem opere compleuerunt:
 quasi diceret. **I**ncredibile mihi videntur
 homines tantum flagitiũ ppetrasse: z tã
 tum peccũ i natura hũana esse. **E**t hec
 fuit etiã vna causa quare chris tam diu
 distulit icarnari. **E**t iã in signũ huius om
 nes sodomite extincti sunt i nocte natiuẽ
 tatis cbulti. **A**d designandũ q ammõ
 humana natura nunqz incutere debet
 ret tale peccatum. quã naturã filius dei
 dignificauit cũ homo natus sit. **E**t sciẽ
 dum q tales sodomite pessimi hoies
 sunt. **U**nde **B**en. xiiij: **H**omines autẽ
 sodomite erant pessimi: z peccatores co
 ram domino nimis. **I**tem grauitas illi
 us peccati patet ex vindicta subuersiois
 quicqz ciuitatũ. in qua vindicta attende
 dum est q dominus non solũ puniri no
 centes voluit. sed etiam innocetes. s. p
 uulos vni diei. **I**n hoc est prouisus pu
 eris ne diutiũ viuẽtes exempla parrum
 seqrentur z grauius damnarentur. **E**t
 etiam circũiacentes regiones punire vo
 luit. **N**ec solum homines sed etiaz ani
 malia in terra nascentia: ipsamqz terras

precepto

tra naturam quod est pessimum: **U**n
Gregorius. **B**rauissime peccat adulter/
ri. sed grauius incestuosi. sed omnes tras/
cendunt contra naturam delinquentes
Unde **A**ugustinus. **V**alde detestabile
esset qd esset mulier accincta g. adio z vir
fusa. **I**stud peccatum clamat . . . celum
ppter suam enormitatem **E**t est maius
q si quis cu ppra matre peccaret. **U**n
caute est de hoc peccato loquendū

Quo tempore ab actu matri/
moniali sit abstinentium. **B**

Sciendum q sunt quinqs tēpo/
ra in qbus ab actu matrimonii/
ali abstinentium est. **P**rimū tē/
pus est quadragesima ante pascha. qd
tunc legit in capite ieiunij. **E**grediatur
sponsus de cubili suo: z sponsa de thala/
mo suo. **E**tiam merito. quia sicut quis
ieiunat a cibo corporali: sic etiam debet
abstinere a delectatōe carnali. z vt ipsi
peccatori a deo dimittatur quod illicite
contra deum p totum annum viuendo
pmisit: **P**er istud sacruz tempus sibi eti/
am licita abstrahere debet. **U**n **B**ern.
in sermone de sanctificatione ieiunij **N**ā
in eo qd ab ipis licitis abstinemus: ea nō
bis illicita condonantur que prius comi/
sumus. **U**nde **A**mbrosius. **N**ull' om/
nino in quadragesima vxori sue ante oc/
tauas pasce iungat **S**ecūdum tem/
pus est quattuor temporum z dies ro/
gationum. quia tunc rogat ecclesia pro
magnis z arduis causis. **P**rimo rogat
deum vt bella seder que in vere frequen/
ter fiūt. **S**ecundo vt teneros fruct' cō/
seruet z multiplicet. **T**ertio vt ad recep/
tionem spiritus sancti habilitemur. **A**u/
gustinus. **T**empore pcessionis z ieu/
niorum nō licet coniugibus puenire. qz
tunc a licitis abstinendum est vt facili'
impetretur quod postulatur. **T**ertium
est tempore sacrorum dierum z sacraruz
noctium. **E**xemplum **G**regorij in libro
dialogorum dicit. qd quedam legitima
a viro suo cognita in sabbato de nocte

et cum die dominica pcessionis se contū/
geret: a diabolo rapiebatur coram omi/
populo. z multū vexabatur z torqueba/
tur ab eo. **Q**uartum est tempus infir/
mitatis seminarum. id est tempore men/
strui. quia vt dicit **H**ieronimus. tunc
concipiuntur pueri mēbris cōdemnati z
leprosi. morphetici z lunatici. z tūc pa/
tebūt peccata parentum. **Q**uintum est
tempus pregnationis et purificationis.
Unde queritur: vtum liceat petere de/
bitum vel reddere tempore pregnatōis
Respondeo fm **P**etrum lombardū: si
esse potest sine piculo abortus: reddi de/
bet. z etiam potest sine peccato mortali
exigi. quia vsus matrimonij nō tm est in/
officium. s. etiam in remedium. **S**i ve/
ro esset periculū pueri existentis in vtero
nō debet exigi nec reddi. quia in matri/
monio principalior est institutio in offici/
um qz in remedium. **S**imiliter post p/
tum. id est ante tempus purificationis nō
licet eos conuenire. **U**nde **A**ugustinus
Si quis mulieri in puerperio commisi/
ceretur peccatū valde magnū pperat.
Et mulieres quādoqz ex hoc nō parūt
amplius. quia semen viri cum sanguine
morrificatur. z hoc maxime contingit si
infra decē dies conueniūt. **Q**uot pue/
ri sic negligūtur: de quibus redditori sē/
tales rationem: scz parentes. **E**t valde
absurdū est qd homines rationales hoc
tempus nō seruant. **U**nde **A**ristoteles
ij. animalium dicit **F**emina elephantis
impregnata a masculo omnino nō tāgt/
tur. z post partum quiescit p triennium
Unde etiam dicit **A**ugustinus. qd q tem/
pora predicta nō seruant qd tales pueri
q tunc concipiuntur efficiuntur epilenti/
ci. ceci. claudi. surdi. stulti. z obsessi a de/
mone. **E**t tunc patebunt peccata parē/
tum istorū in pueris. **Q**uerit vtum
peccent coniuges exigendo vel reddē/
do debitum in solemnitatibus et ieu/
nij. **R**espondeo fm **R**aymundum.
Exactus debet reddere nisi caute z sine

non p̄t: tūc m̄lier s̄m doctores nō debz
 derapina comedere v̄l de furto: s̄ alium/
 de sibi victū querere: v̄l a cōsanguineis
 z amicis: v̄l labore manūū: vt etiā que
 rendo elemosynas hostiatim vt d̄c Ho
 stiensis. Si aut̄ maritus sit ita mal⁹ q̄
 oīno cogat eam viuere d̄ rebz rapz: nec
 etiā possit sibi aliū de victū conq̄rere: tūc
 ne fame moriat: restat ei tripl̄x remediū
 Primū q̄ viuat d̄ dote v̄l de sp̄salitio.
 Nā vt dicit glosa. in hoc casu p̄t recupe
 rare dotē: etiā stante matrimonio. Se
 cundū remediū est vt d̄ enūciat ep̄o q̄ p̄t
 cōpellerē maritū vt pascat vxorē d̄ iusto
 ij. q. i. Si peccauerit v̄l cōmittat eam
 alicui p̄sone honeste: que de honesto lu
 cro sibi prouideat: vt habet extra de p̄i
 gnoribus. Ex litteris. Tertū remediū
 est si sic rā in arto posita q̄ de nullo alio
 possit sibi victū exq̄rere v̄l inuenire: tunc
 p̄t viuere d̄ rapina: quia necessitas legē
 non h̄z. Et quicquid sic exp̄derit: dolen
 ter sumat z vtatur sc̄dm q̄ para⁹ p̄t ad
 subleuandū solū necessitatē z p̄ponat fir
 miter restituere q̄ citius poterit quicquid
 inde sumpsit. Semp̄ tñ vxor tenet v̄l
 ro debitū reddere in casibz sup̄dictis:
 z econuerso. Est tñ sciendū q̄ quāuis
 vxor de oue v̄l boue v̄l alia re rapta in
 specie comedere non poterit extra casuz
 vltimē necessitatis: tamen ea vendita d̄
 p̄cio nutriri p̄t: cui⁹ rō est. Cū em̄ res ra
 pta venditur: tunc in p̄cio dato vitū fur
 ti v̄l rapine purgatur p̄ hoc q̄ em̄s v̄o/
 luntarie dando preciaz trāstulit d̄n̄um
 Unde p̄cū illud licite quilibet p̄t reci
 pere ab eo nec tenet restituere. Quidaz
 tamen magni doctores dicūt q̄ vxor lu
 cite p̄t v̄t rebz sic pmixtus: dū tñ in m̄te
 habeat q̄ libentē vellēt viuere de licitis
 acquisitis. Sciendū aut̄ q̄ nulli hoī
 licet comedere de rapina z furto p̄f̄ q̄s
 in necessitatē articulo: nec elemosyne d̄ā
 de sunt de talibus: sed restituende s̄z he
 redibz. Unde legit q̄ quidam miles ra
 puit pauperi viduē ynā yaccā. Que cuz

fleret z instanter peteret et yaccāz resti
 tueret p̄t paruos pueros q̄s habuit.
 R̄ndit. Si ego tibi eam non acciperez
 tunc alī⁹ sequens me tibi eā acciperet: et
 sic yaccā retinuit z recessit. Post mortē
 eius punit⁹ est a diuersis demonibz. Et
 vnus eū inter ceteros incessanter z infa
 tigabiliter punit. Tunc ille d̄ānatus
 dixit ad talem demonē. Cur me tam cō
 tinue psequeris z punitis magis q̄ aliq̄s
 alioz? Resp̄dit Si ego nō facerē tunc
 alī⁹ faceret. Hec sunt yba q̄ ptulisti d̄n̄
 pauperi viduē yaccā recepisti z violen
 ter rapuisti. **¶** Sc̄di sunt qui p̄
 idēbitas exactōes a subditis bona extor
 quent. Vbi scienduz q̄ licite v̄ltra debi
 tum c̄sum null⁹ d̄n̄s p̄t aliquid extorq̄
 re a subditis sine p̄ccō. Ex causis tñ ra
 tionabilibz p̄t petē moderatū subsidū:
 dūmō hoc petat sine exactōe. Et p̄i
 mus casus q̄ v̄ltra c̄sum d̄no licet pete
 re moderatū subsidū: est p̄ defensione
 patrie: vt puta cū patria iniuste ab ho
 stibz inuadit: tunc em̄ subditi non soluz
 tenent res suas impartiri: sed etiā tenen
 tur ad hoc corporalit̄ laborare. Sc̄ds
 casus si sit capt⁹ in iusto bello. Terti⁹
 si ex iussu p̄ncipis v̄l pape v̄l p̄li debet
 at ire z tra hereticos v̄l paganos. Quar
 tus est si debet filium militare v̄l filiam
 desponsare. In oībus his z similibz p̄t
 licite a subditis petere subsidū modera
 tum. Sed si d̄ns vult ludere in aleis z i
 alijs vanitatibz vult expendere v̄ltra vi
 res: p̄pter tales causas non licet quicquid
 exigere a subditis: z si exegerit tenetur re
 stituere s̄m Guil. extra de consue. i fine.
¶ Sciendū q̄ qui v̄ltra debitū c̄sum
 accipiūt a subditis nisi in casibz cōcessis
 z iam enumeratis: p̄ditores dicunt. Et
 rō est: q̄ eandē fidem debet d̄ns subdi
 to: quā subditus d̄no. Sed si subditus
 capi faceret d̄n̄m: v̄l aliud malū ei face
 ret: diceretur p̄ditor. Et si ē est de d̄no
 quo ad deū. Sed si diceres si non esse
 meus subditus nō facerem. Resp̄do deo

De septimo

Nō idō eū tibi dñs cōmisit vt eū spolia res: hvt eū ptegeres. Et tal est dñatio diabolica q̄ affligit subditos suos futentes sibi z illos magis q̄ sibi magis fuit rūt. Itē tales iudicium dei sine misericōdia merent: qz talit̄ exhibebit se eis dñs q̄ les ipi se exhibuerūt suis subditis. **Uñ** Luc. vi. Eadē mēsurā q̄ mensi fueritis zc. **Uñ** exemplū legit q̄ qdē miles habuit p̄zem z m̄rem q̄ multū fuerūt misericordes z timētes deū. **Sz** parētibz defunctis fili? fact? est opp̄sor subditorū z pauperū: z cū argueret ab amicis z religiosis q̄re tantū spoliaret suos paupēs subditos. **Rñ** dicit: oues n̄resunt: idō debem? eas tōdere z vti eis. **Tādē** volēs eū d̄s ab hoc errore reuocare pp̄t fuitiū qd̄ in iuuētute sibi exhibuit misit ad euz angelū q̄ rapto eo oñdit ei pulcherrimū palatiū in q̄ erāt hoīes vestiti aureis vestibz z cantabāt dulcissime: z oīa gn̄a ozganorū audiebant in palatio illo: q̄ audiens rātū gaudiū volebat intrare z repulsus est a custode porte dicēte. **Qñ**o vis intrare istud mū dissimū z pulcherrimū palatiū cū habeas vestē sanguinolentā. **Qui** cū respexisset vidit se respersū sanguine. **Cui** angel? **Iste** ē sanguis z labor pauperū quē tu violent z sine iure exactōes faciēs i subditos accepisti. **Sz** igit vis intrare istud palatiū z reijcias a te istā vestē: **Qui** ad se rediēs vitā in meli? cōmutauit z oīa iniuste recepta restituit z postea eis multū misericors fuit z vitā suā in bono finit. **Tertij** sūt q̄ ppter debita dñorū ciues z alios subditos indebite pignozant qd̄ est rapina corā dō qñ sic res pauperū indebite pignozantur dimissis rebz p̄ncipaliū debitozū. s. dñorū. **Sed** heu iam cōe est q̄ rustici z mercatores totam guerā luunt: qui nunq̄ causam vl̄ occasiōem ad hoc dederunt: **Et** tales paupes merito essent martyres xpi: si patient hoc sustinerēt: z cuz h̄ sibi a pctis cauerēt. **Quarti** sūt q̄ mercedē alioz iuriōse detinēt cō-

seruant. **Ubi** sciēdū q̄ iniuriōse detinēt mercedē alienā triplr̄ peccāt triplr̄ malū incurrūt. **Primū** est q̄ iram dei q̄ uiffimez se puocant: qd̄ p̄z. qz illd̄ eynū pccm̄ de clamantibz: z in auribz dei clamorē diuē vltiōis iugit̄ expostulantibz. **Dicit** em̄ pccm̄ clamare: qz sua enormitate dēi puocat ad vindictā. z talia peccata sūt q̄tuor vt p̄z sup̄. v. **B. Qui** ti q̄vunt re ap̄ d̄ ipos depositay l̄ ex ip̄sis accōmodata ad aliū vsum q̄ eis concessa est. **Uel** etiā vtunt pignozare: tales furtū cōmittūt z cōtra dei p̄ceptū faciūt. **Et** sexti sūt sacrilegi q̄ re sacraz fuerant siue auferūt de loco sacro siue nō sacro: vt p̄z. xvij. q. iij. q̄sqz. **Et** tale furtū d̄z p̄p̄te sacrilegiū: qd̄ etiāz cōmittit̄ aq̄ q̄s facit iniurias clericis vl̄ p̄sonis ecclesiasticis: eos. s. detinēt d̄ vlt̄ corū res auferēdo: tales em̄ sacrilegi sūt exēcicari p̄o factor z p̄uati p̄ceptōe sacramentorū. **Que** rit̄ vtz reliquie sc̄oz possint furtiue subtrahit̄ honorabili? reponant. **Rñ** deo fm̄ Guil. nō. nam sacrilegiū est q̄t̄cūqz auferit̄ sacz d̄ sacro: vl̄ sacz d̄ n̄ sacro. **Et** nota q̄ reliq̄as emere vl̄ v̄dere fm̄ Raymundū symoniacum est. **Septimi** sūt qui furtum cōmittunt. **Uñ** de queritur vtum in re parua committat̄ furtum sicut in re magna. **Respō** deo q̄ sic qz in furto nō qd̄ ablatū est h̄ mens furantis attendit̄. xij. q. vi. c. vi. **Et** hoc intelligendū est qñ volūtas ē talis q̄ etiā maiorā subtraheret si possz. **Uel** qñ ex ablatōe parue rei dñs itelligitur grauari. **Nam** sic d̄ Tho. fa. q. lxxvi. **Si** aliq̄s res minimas furti accipiat per quas homo n̄ reputat sibi nocumētū inferri: z ille q̄ accipit possit p̄sumere hoc nō esse p̄tra voluntatez dñi excusā. **Alias** furtū semp̄ est peccatum mortale qz est p̄tra dilectionez p̄mi cui infertur nocumētū. **Uñ** etiā in talibz minimis si quis habeat animū furandū z inferendū nocumētūz p̄mo erit peccatū mortale: vt Tho. ibidē dicit. **Hoc**

bonum attendendum est q̄ non sibi fac
tum nocuēdū parū d̄p̄t
solūm tibi. **Sp̄s** si detinēt iras
vnam autē tam comēderet q̄bo
tenetur t̄m̄e p̄tem que cum co
tingit in iudicium z remissio
peccati. **Similiter** t̄m̄e
debit̄ qui gamma de p̄tis alio
matur̄ vt cum peccatis suis se
d̄ amma p̄p̄tem in legibus vt
tis inferunt: Item qui fructus
rum vel rapas agros laborab
tra voluntatem p̄p̄tem. **I**
natores qui cum equis z canibz
hominibus in legibus z fructu
dama inferunt. **Item** peccat
cum caribus suis p̄p̄tem agros
dunt̄ sic eis damna inferunt z
alios. **Item** rustici qui quōdāz ag
aliorum p̄p̄tem sibi committunt
aratro dunt̄m̄e suos augmētā
Uñ de queritur in violo. **Uñ** vi
q̄m̄ q̄ rustici cūda mētorū diab
alios palum iugum in os eius
tere m̄d̄ant. **Uñ** culpā nō iug
quōdāz leuēd̄at̄ temp̄ violo
tem vidit qui habebat palū m̄e q̄
cūda m̄iano suo subtraxerit de
ei? vt agros sui augmētā. **Ad**
cogit̄ lā dicit̄ necessitate suos am
trahit̄ ablat̄ restituit̄ p̄m̄e
nō potuit. **Uñ** illi d̄. **Uñ** ig
solut̄ ei d̄i boquet̄. **Item** t̄m̄e
p̄m̄e d̄m̄e m̄m̄e m̄m̄e vt p̄m̄e
vtum non colūm. **Uñ** q̄
d̄m̄e m̄m̄e d̄m̄e d̄m̄e q̄ m̄m̄e
ille non p̄m̄e m̄m̄e. **Uñ** d̄
Uñ d̄m̄e d̄m̄e d̄m̄e d̄m̄e
tam. **Uñ** illa q̄m̄e om̄is m̄m̄e
boli ablat̄. **B. C. Ii** q̄m̄e
rem̄e qui debet p̄m̄e suos h̄m̄e
infomare q̄ ip̄s nec alicui aliter
ni aliquid subtrahit̄ z furtiue reij
Uñ de legit q̄ quidam p̄m̄e d̄m̄e
trid̄m̄e p̄m̄e: quē p̄m̄e quā
vl̄am m̄e d̄m̄e d̄m̄e m̄m̄e

Summe aduertendum est q̄ non solū fur-
 tum notabile: sed furtum parū est picu-
 losum homini. Unde si decem furarent
 vnam aucam z eam comederent quibet
 tenetur restituere partem que eum con-
 tingit si vult indulgentiam z remissionē
 peccatorū consequi. Similiter intelligit̄
 de his qui gramina de pratis aliorum
 metunt: vel cum pecoribus suis scienter
 damna proximis in segetibus vel pra-
 tis inferunt: Item qui fructus arborum
 vel rapas agrorum subtrahunt cō-
 travoluntatem proximorum. Item ve-
 natores qui cum equis et canibus suis
 hominibus in segetibus z frumētis suis
 damna inferunt. Item vectores qui
 cum curibus suis per sata agrorum va-
 dunt sic eis damnum inferunt z sic de
 alijs. Item rustici qui quādoq̄ agros
 aliorum proximorum sibi contiguos cuz
 aratro diminiunt z suos augmentant.
 Unde exemplū in dialo. cesarij. vbi le-
 gitur q̄ rustico cuidā morituro diabolus
 assistens palum igneum in os eius mī-
 tere minabatur. Ille culpā nō ignorās
 quocūq̄ se vertebat semp diabolū p̄sen-
 tem vidit qui habebat palū: iste quidez
 cuidam vicino suo subtraxerat de agro
 ei⁹ vt agrū suū augmentaret. Ad quez
 cogēte tā dicta necessitate suos amicos
 transmissit ablata restituere pmisit z ve-
 niā postulauit. q̄b ille rēdit. Nō igno-
 sco: sinite eū bñ torqueri: Item terref vt
 prius: z itez mittit nuncios vt p̄sus: sed
 veniam non consequitur. Tertio cuz la-
 chrymis venientibz z dicentibz: q̄ miser
 ille non pōt mori nec viuere. Respondit
 Dodo beneyndicat⁹ sū: modo remit-
 tam. Ab illa igit̄ hora omnis terror dia-
 boli abcessit. **S** **C** **I** **T** **E** **E** **X** **E** **M** **P** **L** **U** **M** **D** **P** **A**
 rentibz qui debēt pueros suos fideliter
 informare q̄ ipis nec alicui alteri homi-
 ni aliquid subtrahant z furtiue recipiāt
 Unde legit q̄ quidam puer defunct⁹ ē
 z iudici p̄sentatus: quez puer quasi per
 velamen cōtemplabatur: multumq̄ ei

scuerus videbatur. Diabolus aut̄ eun-
 dem puerum accusabat dicens Domie
 iudica s̄m iusticiam: quia puer iste ger-
 mano suo obulum furatus est: nec inde
 fecit penitentiam: nec restituit ablatum
Cui dñs. Velles vt p̄ rancillo hūc pu-
 erum damnarem: Supplicanti bus p̄
 puero quibusdam sanctis quibus puer
 seruierat culpa pueri remittitur. h̄ ad p̄-
 ceptum iudicis puer ad puteum igneū
 p̄icitur: in quo tantaz penam sustinuit
 q̄ postmodū hanc verbis exprumere nō
 potuit. Postea de puteo extractus iudi-
 cem iocundum z dulcem inuenit. Data
 q̄ sententia anima corpori restituitur. z
 obulum soluere iustus est. Et mirātibz
 cunctis qui aderant per signa que in eo
 inuenerunt verbis eius compulsi sūt cre-
 dere. Item q̄ homo post hanc vitā pu-
 niatur pro minimis rebus patet p̄ tale
 exemplū. Nam filius cuiusdam ducisse
 decedens confessus est (q̄uis rānū ess⁹
 nouem annorum) qui post mortem ap-
 parens dixit matri sue se esse in valde
 magna pena purgatorij: quia nō soluis-
 set quedaz debita que accōmodauēat a
 familia patris sui ad ludos faciendos z
 globos emendos: nec de hoc memor fu-
 it in morte vt soluisset tales hallēses. Et
 petiuit a matre vt pro se solueret: z sic pe-
 na sua finem haberet. Respondit seli-
 bent velle facere. Et inquisitiō e facta fe-
 cit omnes tales hallenses soluere famu-
 lis z famulabus suis: qui ei illos hallen-
 ses concesserant. postmodum autez pu-
 er apparuit matri in magna claritate iri-
 mans q̄ esset liberatus a pena: z posit⁹
 in felicitate maxima.

De v̄xoribz q̄ furā
 tur viris suis.

O **E** **T** **A** **V** **I** **S** **U** **C** **R** **O** **R** **E** **S** **Q** **U** **E** **F** **U** **R** **A** **N** **T** **V** **I** **R** **I** **S** **S** **U** **I** **S** **:** **E** **T** **R** **E** **S** **V** **I** **R** **O** **R** **U** **M** **F** **U** **R** **T** **I** **U** **E** **S** **S** **U** **B** **T** **R** **A** **H** **U** **N** **T** **:** **D** **E** **I** **P** **I** **S** **C** **O** **N** **T** **R** **A** **V** **O** **L** **U** **N** **T** **A** **T** **E** **M** **V** **I** **R** **O** **R** **U** **M** **S** **E** **U** **M** **A** **R** **I** **T** **O** **R** **U** **M** **E** **L** **E** **M** **O** **S** **I** **N** **A** **S** **F** **A** **C** **I** **U** **N** **T** **:** **Q** **U** **O** **D** **F** **I** **E** **R** **I** **N** **O** **D** **E** **B** **E** **T** **V** **T** **D** **E** **S** **C** **R** **I** **B** **I** **T** **U** **R** **:** **X** **X** **I** **I** **J** **.** **Q** **.** **I** **I** **J** **.** **N** **I** **B** **I** **L** **.** **Z** **C** **.** **S** **Z**

si mortē expectauit: ingressa camerā ita
 iuenit: h̄ leprosū minime iuenit: q̄ p̄ ad/
 miratōez miracti magnitudie oīa p̄ or/
 dinē marito itinauit. Illeualde cōpun/
 ctus q̄ pus q̄sileo fuit: māsuēscere cepit
 sicut agn̄? z postea paupes z maxime le/
 profos sp̄ dilexit: z vitā suā cū vxore sua
 in bono finiuit. **Uñ** ap̄ls. i. **Corin.** 7.
Saluat̄ vir infidelis p̄ mulierē fidelem
Non sunt serui z ancille q̄ res
 dñoz suoz furtiue z inutilit̄ cōsumūt vl̄
 etiā de rebz dñoz ip̄is iūitis elemosynā
 faciūt. Tales em̄ p̄pter piā int̄tōem a
 p̄ccō mortali non excusant̄. **Uñ** querit̄
 vtz fuis vl̄ ancilla ī aliquo casu possit
 elemosynas facere de rebz dñi sui. **Rñ**/
 deo fm̄ **Tho** i. 4. dist. 15. **Serui** anal/
 lez famuli nō p̄nt elemosynas dare d̄ re/
 bus dñoz suoz sine eoz cōsensu nisi pa/
 nēvel brodiū z h̄mōi q̄ nō inferunt sensi/
 bile nocumētū. **Itē** reph̄endēdē sūt q̄/
 dā ancille q̄ p̄mittūt q̄nq̄z cōmestibilia
 p̄ire sicut brodiū pulmētū z h̄mōi q̄ no/
 lunt laborē h̄ēvt pauperibz talia serua/
 rent z ip̄is darent: q̄suis quandoq̄z dñs
 vel dñā illd̄ libent̄ viderēt: z eis h̄n̄ pla/
 ceret. **Sz** iste ancille p̄t̄ p̄gritiā suā no/
 luit illa fragmenta colligere q̄ sup̄sunt z
 pauperibz erogare: h̄ potius canibus z
 porcis tribuunt: z sic paupes egere per/
 mittūt. **Et** de his descriptā rōem reddi/
 tur sūt deo oipotētī q̄ pauperibz vtilia
 fuissent si eis distribuissent. **Itē** reph̄en/
 dendī sūt fuit z ancille q̄ furtiue bōa do/
 minoz suoz subtrahūt z ea crapulose cō/
 sumūt faciētes puuīa. **Postq̄z** domin⁹
 z dñā dormitū iueit: tūc p̄mo tales lau/
 te ī comedēdor bibēdor viuere incipiūt.
Tales em̄ tenent̄ p̄fiteri z dñis suis sa/
 tisfacere cū alias habeāt satis cōmede/
 rez bibere. **Itē** etiā reph̄endēdī sunt
 dñi z dñe q̄ fuis z ancillis nō necessaria
 sua administrāt: z eos ī laboribz nimis
 aggrauāt z eos vilipendūt p̄bis z factis
 maledicēdo eis vl̄ alias iūrias irrogan/
 do. cū tñ xps dicat ī euangelio **Qd̄** vni

ex minimis meis fecistis zc. **D**ecimē
 sunt artifices z mechanicī qui opera sua
 fraudulentē faciunt. z sic p̄rimos suos
 decipiūt: malū p̄ bono vendētes. **Con**
 tra quos dicit p̄pha. **Ue** qui dicit̄ bo/
 num malū z malū bonū. **Verbi** grā si/
 cut faber q̄ p̄mittit se facturū aliquid d̄
 bono ferro: z oppositū facit. scz de ferro
 minus bono **S**imiliter sutor q̄ p̄mittit
 se de bono coreo facturum calceos siue
 ocreas. z oppositū facit. **E**tiam ip̄i sar/
 tores q̄ scissuras nouas inueniūt z noui/
 rates ī scissionibus vestimētōz. qz fm̄
Henricū de h̄ssia sup̄ **Genesim**. **Nō** lē
 cet excogitare tales nouitates z vanita/
 tes. z multo minus licet eis facere z pre/
 parare: nisi causa exposcat **Rō** huius ē
 quia nullus debet puocare p̄ximuz ad
 peccatum vel iuuare ad vanitatem. **E**r
 go q̄ excogitat̄ z q̄ faciunt nouitates ta/
 les quibus ad peccandū vtunt̄ hoīes p̄
 ricipes erūt illoz peccatoz. qz qui occa/
 sionem damni dat: damniū dedisse vide/
 tur. **I**tem artifices q̄ nimīū pro salariis
 recipiūt plus scz q̄ meruerūt. **I**tē artif/
 ces z laboratores q̄ statutū z consuetum
 p̄ciuz recipiūt: h̄ infideliter laborāt z de/
 sidiōse. qz quādoq̄z p̄ tres dies laborāt
 quod ī duobz p̄ficere possent. z sic de
 alijs. **E**t tales hoīes penitere z cōfiteri
 debent p̄ h̄mōi excessibus. quia vnus/
 quisq̄z redditurus est rationē ī die iud/
 icij de suo labore et de suo artificio.
Undecimī sunt inuētores reit̄
 quia qui rē inuētam nō restituit raptor
 iudicatur. p̄out legitur. xxiiij. q. v. ca. p̄
 mo. **S**i quid inuenisti z non restituiti
 rapuisti. **U**nde **Augustinus** de verbis
 apostoli. **Quod** inuenisti z non reddidi
 sti rapuisti. quantum potuisti fecisti. qz
 nō plus potuisti. ideo nō plus fecisti. q̄
 alienum negat si potuit tollit. **Uñ** etiā
Origenes sup̄ **Leuiticum**. **D**ulti sine
 peccato putāt esse. alienū cū inuenerint
 si tenēt: z dicit̄ deus mihi dedit. **Ū** nō
 debeo reddere. **D**iscant autē peccatum
 h̄ 3.

De septimo

file effera pte si qd inuētiū si reddat. Ad
h̄ aryt ille q̄ rē alienā iuenit euadat pe/
nā furti: tūc fm̄ Henrich d̄ firmaria: dz
publice denūciare q̄ ille cui⁹ fuit res ve
niat: z si certa iudicia exp̄sserit sibi reddat
vl̄ fm̄ Hostien. Si ille n̄ venerit cuius
res fuerit: erroget paup̄ibz: vl̄ ip̄e idē in
uētoz tenere p̄ illā rē si ē idigēs z paup̄.
Et h̄ fz q̄sdā auctoritate penitentiarij sui
seu sui dioceſani si forte sibi retinuerit di
sp̄latōem talium rez q̄ dicunt vage resti/
tutōis. **D**uodecimī sūt ho/
spites q̄ vulgarit̄ dicunt. stubenreuber.
q̄ nūmū cōpurāt hoibz secū comedētibz
z hospitiū. **O** tales debēt moderate
hospitiū suis cōputare. Sicut q̄ eis p
laboribz z occupatiōibz suis satisfiēt: qz
q̄cūqz tal̄ vltra debitū z nimis excessiue
suos p̄ximos taliter exactionando ag/
grauat nūmū cōputādo scient̄ z ex p̄o/
lito tenet ad satisfactōez talium. **S**cient̄
dū etz q̄ isti hospites p̄t lucz tpale pre
parant abaria phibita atqz illicita suis
hospitiū q̄ itz fortet z saniz bñ possēt vt
abo q̄ dragesimali. p̄ticipes se faciūt illo
rū p̄ccoz. Verbi gr̄a. Sic reptū ē in q̄
dragesima iyna q̄rta feria i q̄ fuit anga
ria: z cuz h̄ fuit vigilia apl̄i. **M**atthie q̄
p̄les fortes saniz robusti vsi sūt d̄ lactici/
niz z alias habuisset sufficiētā d̄ ab q̄/
dragesimalibz: i q̄ n̄ modicū peccāt tā, co
medētēs q̄ etz illi q̄ admistrāt p̄t lucrū
eis talia ferckā. Et rō ē: qz i tota q̄ drage
suma fm̄ Thomam sc̄da sc̄de. q. c. l. vii.
interdicunt vniuersalit̄ oua z oia lacti/
cinia. **T**redecimī sūt q̄ plebanū
defraudāt in oblatōibz z decimis z alijs
sibi de iure debitis. Et de hac materia
h̄ sup̄. 4. **S**. Itē q̄ c̄sum subtrahunt
suis dominis. Quia secundum Henri
cum de firmaria. **L**ensum illum qui fu/
it ab initio rei imposit⁹ sine dolo z frau/
de integraliter debent solue. Et qui de
hoc aliquid subtraxerit: peccat mortali/
ter. **I**tem qui thelonea vel vectigalia
dominis suis fraudulenter subtrahunt

qui omnes tenentur ad restituēdem: dū
modo tamē tres p̄ditōes habeāt h̄mōi
vectigalia. **P**rima q̄ imponant aucto
ritate p̄ncipis. **S**ecunda q̄ subit cōra
tionabilis p̄pter quā fuerūt imposta. si
cut p̄ pace faciēda vel p̄ via publica re
paranda. **T**ertia q̄ sint moderata. quia
sic tollerāda sunt: extra de verboz signi
ficatōibz. **Q**uerit: vtrū laicus a cleru
cis possit exigere pedagū. **R**espondeo
q̄ ecclesiastice p̄sone ad pedagia que van
tur a trāseūtibz: z guidagia q̄ dant p̄o
conductu per terrā alicui⁹ vt securi⁹ va
dant: ad talia penitus nō tenent: nec eti
am pro rebus quas non causa negocia
tionis deferūt z deferri faciunt. **E**t in
hibetur ne ab eis talia exigantur: cōtra
ria consuetudine non obstāte. als qui
taliam exigūt si sunt p̄sone seculares: sunt
excōmunicati ip̄o facto. **S**i collegium
vel vniuersitas castrū vel ciuitas ip̄o fa
cto subijcitur interdico nec a p̄dicz ab
solui possunt nisi plene restituerint z t̄n
gressioni satisfecerit: extra de cens. c. p̄
li. sexto. z in clemētinis eodē titulo p̄n

Co. xij. ḡna mercatorū
damnant.

Quartidecimī sunt mercatores q̄
mentēdo z decipiēdo emunt et
vendūt. **U**nde querit q̄ntum
illi peccant q̄ nec emere nec vēdere noue
rūt nisi cū mendacijs z iuramentis. **R**ū
deo fm̄ Ray. **Q**uoties causa decipiē
di p̄iurāt vel mentiunt scienter: peccāt
mortaliter z tenent ad restituēdem. **S**i
endū q̄ hoc nō solū itelligit de magnis
rebus: h̄ etiam de p̄uis. vt patet in quib
busdam hoibus qui puas res habent
emere vl̄ vendere. z tamen in eis dē mul
tipliciter mentiunt z proximos decipiūt.
Sed si dicit: verum est quod iuro? **R**e
spondeo q̄ peccas in hoc q̄ sine necessi
tate iuras. z nomē domini dei tui inua
num assumis. **S**ed si iterum dicit: nō
credūt mihi nisi iuramentis. **R**espondeo
nō est laudabile in te q̄ sic te exhibuisti

q̄ vultis vobiscū fidem adhibere
nō hoc opus iuraria et cum iurari
to affinis. Et iterum dicit. nulli
cur amplexu iurari. nec alijs p̄
tam videret emere nisi iurauerit
sp̄s dicit nō est vniuersaliter vni
plures boni vni omni z vendit:
nullo modo iurant. tam in ma
ar dicit emptionibus. sed simpli
affirmant vni negat fm̄ dicit d̄
dicit. **S**i sermo videret est d̄:
Unde exemplū legitur in d̄:
sari q̄ duo cives colonenses
ra peccata sua confessi sunt du
rois generatim quidē in se lo
magna: licet p̄pter vniū mēta
bis dicitur parus videret z qu
la. videlicet mendaciū z p̄iurium
mine in d̄m p̄nentibz possunt
re vel vendit qui oportet nos
ri iurari se p̄iurare. **Q**uōd au
tē p̄sone peccata ista vnde
ḡna z a saluatore prohibita sūt
te. **S**i sermo videret est d̄: nō nos
spondēt nos non volumus b
ceptum in negociatōibus vobis
dire. **S**i sacerdos vramini cōsi
et bene edet vobis. **E**t nolite
negare iure. **S**i sermo videret v
tis dare sic d̄ laudate. **E**t p̄m
ei q̄ temptate velleit vno anno. h̄
sacerdos p̄muit ad os. **I**mpediēt
tur os latrona. qui temp̄ saluti hu
no aduētiat p̄ne nōd illo anno v
re p̄sentia. **R**euerit anno rati
no hūi plebanū dicitur. **O**re h̄
hūus anni fuit nobis multū dicit
homines a nobis dicitur nec aliq
te iuramento videret possunt. **Q**
sacerdos. **N**olite timere quia temp̄
est z firmum tenet in corde vobis q̄
la aduētiat nulla paup̄tas vob
p̄posito dicitur. z dominus vobis
dicit. **Q**uōd vobis suis compia
miserit q̄ cultore velleit eius co
non dicitur q̄ p̄p̄tiam p̄t omne

q nullus verbis tuis fidem adhibeat: nisi hoc quod loquaris ei cum iuramento affirmes. Et iterum dicitis. nulli creditur amplius nisi iuret. nec aliqs potest iam videri vel emere nisi iurauerit. **R**espondeo. nō est vniuersaliter verū. quia plures boni viri emūt z vendūt: z tamē nullo modo iurant: etiam in magnis et arduis emptionibus. sed simplici verbo affirmant vel negāt fm dictū christi qui dicit. **S**it sermo vester est est: non non. **U**nde exemplū legitur in dialogo **C**esarij q duo ciues coloniensis inter cetera peccata sua confessi sunt duoz peccatorū genera: que quidez in se sunt valde magna: licet ppter vsum mercatoribus his diebus parua videant z quasi nulla. videlicet mendaciū z piurium. **D**omine inquit pene nihil possumus emere vel vendere quin oporteat nos mētrari iurare z sepe piurare. **Q**uibus cum diceret plebanus: peccata ista valde sunt graua z a saluatore prohibita ipso dicere. **S**it sermo vester est est: nō non. **R**esponderūt: nos non possumus hoc preceptum in negotiatioibus nostris custodire. **A**it sacerdos. vt amini cōsilio meo et bene cedit vobis. **E**t nolite mentiri neqz iurare. sed sicut mercatū vestrū vultis dare sic cū laudate. **E**t promiserunt ei q temptare vellent vno anno. hoc em sacerdos petiuit ab eis **I**mpedienti igitur eos sathana: qui semp saluti humano aduersatur pene nihil illo anno videri potuerūt. **R**euerſiqz anno reuoluto ad suū plebanum dixerunt. **O**bediētia huius anni fuit nobis multū damnosa homines a nobis defluūt nec aliquid sine iuramento videri possumus. **T**unc sacerdos **N**olite timere quia temptatio est z fixum tenere in corde vestro q nulla aduersitas nulla paupertas vos a tali proposito auertet. z dominus vobis bñdiceret. **Q**ui ex verbis suis compūcti promiserūt q custodire vellent eius consilium diuinūqz preceptum per omnes dē

es vite sue: etiam si oporteret eos medicare **D**ira res: statim dominus immisam compescuit temptationem. z cepērunt omēs homines eos plusqz ceteros mercatores frequentare: z facti sunt in breui diuites ita vt mirarent. **E**t reuerſi ad suū confessorē gratias egerūt. eo q per eius salubre consiliū a tam grauibus peccatis fuerūt exonerati. z insuper in rebus ditati. **P** **C** **S**ecūdo mercatores sunt qui in statera deliquit et hoc fit tripliciter. **P**rimo cū quis habet diuersa pondera sic q vedit ad minus z emit ad maius **S**ecūdo cum habet mensuram iustam z pondus iustum. sed scienter male mēsurat. vt caupones q replent mensuram cū spuma z etiaz q digitum libze supponūt. **S**imiliter pānicide q cū pollice vnam retrahūt. z sic de alijs. **T**ertio quādo quis habet iustam libram z mēsuram. sed facit vt res ponderosior sit tpe veditiōis. vt q lanā aspigit aq vel pip ad cellare portat **E**t vñ nū qd vedit cū aq limphāt. z sic d alijs **D**uplex damnū hēbūt tales **P**rimū temporale. vñ **D**eut. xxv. **N**ō habeb in sacco tuo diuersa pondera. **E**t post. vt viuas lōgo tpe. **S**ic p oppositū cito moriunt **S**ecūdo faciētes. **E**t etiā res male acqsite cito pdunt. **S**ecūm est spūale dānū qz cū scriptū sit. p q hō peccat p hec z puniet **Q**ui igit in statera peccat merito in statera michaelis puniet. vbi tunc mala eoz in magno pōdere: bona vero eoz rū nullū pōderis esse videbunt **Q** **T**ecij mercatores sūt q ppter dilationē tpe res vendūt maiori pōcio q valēt vel valē pnt. nisi dubiū sit q merces veditē tpe solutiōis debeāt plus vel min⁹ valere. qz tūc licite pnt vendi in tāto pl⁹ qnto estimat q debeāt valere tpe solutiōis **E**t h̄ intelligesi iste veditōr iā nōlebat veditē merces suas. h̄ intēdebat sua re vsqz ad illd tps z tūc a pmo veditē **C**ū em veditōr statuat in corde p qnto velit rē suā dāc. n̄ p̄t ppter dilatōez p̄cū augmē

De septimo

care. Verbi gratia: si quis iam vellet vendere equum unum pro decem florenis promptis et si propter dilatoem ad dimidium annum dat eum pro xi. florenis: tunc tenet venditorem florenum restituere, quia usuram commisit. Sed si aliquid dicant: non possumus vendere merces nostras sine dilatoe. Rursum deo cum dilatoe licet vendere, sed propter dilatoes non licet precium augmētare, quia si vendunt res suas longe carius propter dilatoem solutionis quam si eis in continente soluerent: committunt usuram, ut patet extra de usuris, c. Consuluit. Quartum sunt qui aliud ostendunt et aliud vendunt. Et sunt illi qui occultant malum sub bono et superius ponunt illud bonum quod sit in aspectu hominum, sed in medio illud quod deterius est, et dicunt quod totum sit sicut superius apparuit et sic mentiendo proximos decipiunt. Exemplum in dialogo Cesarii. Matriona quidam venit in quadragesima confiteri peccata sua. Flectens itaque coram confessore genua sua: quicquid boni se meminerit commisisse cepit enumerare et cum phariseo in euangelio se iustificare dicens. Domine tot sextis feriis soleo in pane et in aqua ieiunare: et tales elemosynas dare: ecclesiam frequenter: et multa in hunc modum facere. Cui sacerdos ait, ad quid domina venistis: nunquid pro istis operibus vultis recipere penitentiam: quare non dicatis peccata vestra. Respondit illa. Nihil mihi conscius sum. Ait sacerdos. Cuius officij estis? Respondit mulier. Ferrum vendere soleo. Ad quod ille. Soletis aliquando minores pretiulas in ligaturis maioribus intermiscere ut fictorum vendatis. Dicente illa. Soleo. Respondit. Ecce hoc criminale peccatum est: quia dolus et fraus. Secundo interrogavit. Soletis aliquando mentiri iurare et per iurare. Respondit illa: quia in talibus sepe excedo. Tertio quiescit. Soletis emulis vestris aliquando maledicere et alijs plures vendentibus invidere. Illa rursus dicit. In his sepe delinquo. Et plebanus. Et ista omnia peccata mortalia sunt, et nisi penitentiam

egeritis condignam citius ibitis in gehennam. Tertia illa in verbis eius peccasse se cognovit, et quid de cetero confiteri debuit didicit. Quinti mercatores sunt qui vilius et remissius solent emere rem quam valeat, ut contingit in necessitate cum quis est coactus: et necessitate urgente oportet eum cum damno suo bona sua vendere, et talis sic emens et multo minus pro eis daretur bus dans quam valeant tenet recomperere damnum proximi. Hocisti non advertit qui quandoque si possent libere emerere pro uno florenno quod valeret duos. Et de hoc nullam sibi conscientiam volunt formare, cum tamen sciant quod talis res communitur sic non vendatur, sed ille ex mera necessitate sic vendere cogitur. Exemplum de uno qui emit perpetuos redditus et certos sex unum florennum pro xiiii. et venditor ex necessitate coactus sic vendidit, et alter cum damnatione sui et suorum sic emit. Item alius qui unum equum unum pro xl. florenis vendidit qui vix decem florenos valuit, et super hoc ei concessit quinque florenos pro annu, et in super eodem anno talis bis communitur. Et talibus peccata non dimittunt nisi restituant et recomperant damnum proximi. Et quod dictum est de venditore: intelligendum est etiam ex parte emptoris. Unde quando venditor crederet rem suam minus pretiosam esse quam sit, ut puta vendit aurum proximo pro minori pretio quia credit esse aurum calcem, aut animal sanum quod putat esse infirmum, et sic de alijs. Nam emptor si hoc cognoscit et minus dat quam valeat: iniuste emit et ad restitutionem tenetur. Secundi sunt qui vitiosum et defectuosum vendunt pro bono. Circa quod queritur unum venditor teneat dicere vitium rei vendende. Respondet secundum Thomam secundum scilicet scilicet de q. lxxviii. Venditor qui rem vitiosam vendendam exponit ex hoc ipse dat emptori damnum vel periculi occasionem. Damnum quidem si propter huiusmodi vitium res sit minoris pretii et periculi de pretio minuit. Periculi autem: puta si

adventus...
cui...
bono...
tra...
non...
z...
S...
equi...
non...
dicit...
quanti...
du...
fore...
sub...
re...
p...
idem...
p...
Et...
aliqui...
h...
omn...
g...
et...
vend...
qui...
vini...
dilat...
do...
et...
sol...
non...
cui...
cui...
l...
g...
p...
p...
neg...
m...
p...
S...
v...

ditus vel nox⁹: puta si aliq⁹ vendat ali
 cui equū claudicantē p⁹ veloci. v⁹ domū
 ruinofam p⁹ firma: vel abū corruptuz p⁹
 bono: & sic de alijs. Unde rñdeo breui
 ter **S**ivicia hmoi sunt occulta & vedito:
 non deregit: erit dolosa & illicita veditio:
 & tenet vedito: ad dñi recōpensatōem.
Sivero vitū res sit manifestū: puta cuz
 equus est monocul⁹: vel cū vsus rei et si
 non cōperat vni: p⁹ cōperere alteri. & v⁹
 ditor: p⁹ter hmoi vitū subtrahit d⁹ p⁹cio
 quantū oportet: nō tenet ad manifestā
 dñi vitū rei: q⁹ p⁹ter hmoi vitū emptor
 forte vellet plus de p⁹cio subtrahi q⁹ eff⁹
 subtrahēdū: vñ venditor p⁹ter licite vitū
 reticere. hec ille. **S**eptimi sunt q⁹ cuz
 p⁹mp⁹ta pecunia emunt in continent illud
 idem sibi vel alij econverso vendūt. Et
 p⁹ter dilatōem dant cari⁹ q⁹ valere p⁹ot
 Et nullū laborem vel aliq⁹ dubiū nec
 aliquas expensas cū hac re habuerunt:
 s⁹ immediate eodē t⁹per loco p⁹ter dilatō
 nem multo carius vendiderūt. **V**erbi
 gratia. Sicut isti qui emunt a venā cuz
 est in bono foro: & p⁹ter dilatōem cari⁹
 vendunt q⁹ expostulare potest. **I**tem
 qui q⁹q⁹ emunt duo vel quattuor vasa
 vini p⁹ p⁹mp⁹ta pecunia: & immediate p⁹t
 dilatōem multo carius vendunt: & quā
 doq⁹ nūq⁹ ex cellario trahūtur. & sic q⁹
 q⁹ illa vasa bis vel ter vendunt: & tñ sp⁹ i
 eodem loco manent. **I**te qui emunt pan
 num vel lanam vel hmoi p⁹ p⁹mp⁹ta pe
 cunia & immediate carius vendūt p⁹t di
 latōem: & tales q⁹q⁹ plus lucrant q⁹ il
 le qui talia merdmonia duxit p⁹ quadra
 ginta v⁹l quinq⁹ginta miliaria i magnis
 expensis & laborib⁹. **C**irca hoc querit.
Ter⁹ mercatores possint licite lucrū reci
 pere & carius vendere q⁹ emptū sit. **R**e
 spondeo cū laborant p⁹ omnib⁹ & q⁹si cōe
 negoaiū in mercib⁹ gerunt: p⁹nt modēa
 rum lucy reape: secus de imoderato vt
 patet extra de emptōe & venditōe. ca. p.
Scandū est q⁹ hoc intelligendū est si ip
 se venditor rem melioravit: & etiā si p⁹ciū

res mutatu est s⁹ m diuersitatem loci v⁹l tē
 poris: vel p⁹ter piculū cui se exponit trā
 sferendo rem de loco ad locum p⁹ cari⁹
 vendere: duz tñ moderate fiat vt dictū
 est. **O**ctavi mercatores sunt qui que
 runt tenebrosa loca & lucem solis & clarū
 tatem diei obtenebrant. & hoc ideo fact
 unt vt res aliter appareat q⁹ sit: sicut pā
 nicide faciunt. & in hoc ostendunt se esse
 filios tenebray. **U**nde dñs merito dic
 eis. **M**atth. xxij. **V**ittire eos in tene
 bras exteriores: q⁹ tenebras dilexerunt
 ideo tenebras habebunt. **E**t i hoc ostē
 dunt se male velle facere vel agere. **D**e
 talibus dicit xps in euāgelio. vt h⁹ **J**o
 annis. 3. **O**is em qui male agit odit lu
 cem & non venit ad lucē vt non arguant
 opa eius **Q**ui autē facit veritatē: vēit ad
 lucem vt manifestent opa ei⁹: q⁹ a dō s⁹
 facta. **E**t tales mercatores q⁹ causa deci
 piendi hoc faciūt quātū in eis est: oculos
 ch⁹ conant velare. **U**n autoritas **O**cu
 los dñi oia cōspiciētis conant velare qui
 malū p⁹ bono hitunt vendere daē v⁹l mu
 tuare **E**t tales in casu quo nūq⁹ p⁹xiū
 decepissent: tñ solū intētio eoz ad ef⁹ naz
 dānatōem sufficeret. **N**oni sunt qui
 cū mechanicis cōueniunt & pactū faciūt
 dādo eis p⁹mp⁹tā pecuniā vt sibi sup⁹ ter
 minū assignatū tot factay⁹ tot paria me
 chanica p⁹pararent: & sciunt veracit⁹ q⁹ tē
 pore illo assignato multo plus eisdem
 mechanicis soluerent talia eis sic p⁹para
 ta: & sic nimis grauāt istos paupes me
 chanicos: sic q⁹ ipi ex suis continuis la
 boribus vix sibi nutrimentū acquirunt.
Decimi sunt qui illas res vendunt q⁹
 ad nullū vsū sunt vtiles nisi ad peccan
 dū sicut gladios & sagittas intoxicatas
 a ut venena aut falsos tesseres & hmoi:
Tūc indubitant peccāt oēs illi q⁹ faciūt
 vel tenent vel vendunt v⁹l donāt: et omnia
 mala sequētia istis imputabunt. **O**
 q⁹ occasione dñi dat: dñū dedisse vide
 tur extra d⁹ iniū. & dāno. c **S**i culpa **L**o
 cor. **T**ho. & **H**osti. **R** **S**i autē iste

E De septimo

res q̄ vendende sūt p̄nt esse viles vt arma
in iusto bello: aurifrigiū ad ornamenta
ecclesiastica: Et etiā q̄ dā venena q̄ ad ali
q̄ medicinalia vlt̄ aīalia nociua. q̄ talia
vendit p̄parat̄ dat nō peccat: nisi forte
p̄babiliter dīctaret sibi p̄sciētiam q̄ em
ptor rē illam q̄reret ad male faciēdū tūc
em̄ non d̄z ei vendere nec dare nec accō
modare. Verbi gr̄a: Sit vnus q̄ vellet
aliquē iniuste occidere vlt̄ alias letaliter
vulnerare: tūc tali nō debes gladiū ven
dere vlt̄ accōmodare: alias re^o eris illi^o
p̄ccā. Itē aurifaber faciēs annulū aure
um illi quē veraciter scire velle abuti: sic dā
do alicui mulieri ī matrimonio p̄stitute
vlt̄ v̄ginē vlt̄ allūciat talē mulierē vlt̄ v̄ginē
ad actū illicitū. tal̄ aurifaber reus erit ī
p̄ccō isto. z sic de alijs Et hoc idē possu
m^o p̄ talia exēpla a sibi cognoscere. Quia
si quis q̄reret hoīez aliquē ad occidēdū
eū. z indicās scient̄ illi locū vbi eū inueni
et: re^o erit homicidīo. Itē si q̄s indicāet
alicui volētī fornicari p̄stibulū seu locūz
aliū vbi tales meretrices inueniret: reus
erit illi^o p̄ccā: q̄ est regula iuris. q̄ q̄ oc
casione dāni dat: dānū dedit se videtur.
Ergo vniuersalit̄ loq̄ndo: q̄cūq̄ inuat
verbō vlt̄ facto aliquē ad peccandū: reus
erit oīm p̄ccōz illorū. **S** **U**nde
cimi sūt qui ī dieb̄ festiuis merāmonia
sua exercēt. Et de hac materia iuenies
supra in t̄rio p̄cepto. **D.** **D**uodecimi
sūt q̄ emūt furtū vlt̄ rapinā. **U**n̄ sciēduz
q̄ q̄ sciuit vlt̄ p̄babiliter credidit esse furtū
vlt̄ rapinā: z sic emūt. Quāz q̄nq̄ modis.
Primo q̄ sp̄ tenet̄ eaz reddē etiā si aīal
moriaz vlt̄ violentē auferat. Ergo q̄cūq̄
emūt rē furtiua vlt̄ raptū sp̄ tenet̄ restituē
et: si añ decē annos emisset. z aīal eodē
die mortuū eēt. **U**lt̄ et: si eadē die q̄ emūt
violentē fuisset ablatū: adhuc tenet̄ resti
tuere si vult̄ veraciter penitere. **S**p̄ em̄ te
net̄ furtū d̄ cāu fortuito r̄stituē nisi ī vno
casu: puta si rē obtulisset d̄no t̄pe et loco
cōgruo: z iste nolūisset recipere. **S**cdo q̄z
tenet̄ restituere oēs fruct̄ p̄ceptos z qui

medio t̄pe p̄cipi poterāt. **T**ertio q̄z res
estimāda ē fm̄ optimū ei^o statuz. puta si
res t̄p̄e d̄ditō is fuisset melior q̄ postea
tūc nō sufficit q̄ simplr̄ restituere. **Q**uar
to q̄z nō p̄nt repetere p̄cū qd̄ dedit ab il
lo cui^o res ē: nec etiā p̄t agere v̄ditorez
de p̄cio soluto obstat em̄ sibi sua turpi
tudo. **Q**uinto q̄z p̄dit etiā exp̄sas volū
tarias. **S**i aut̄ emit bona fide: puta si p̄
babiliter rē credidit esse iustā: sic bona si
des q̄tuo: bona sibi p̄fert. **P**rimo q̄z n̄
tenet̄ rē restituere durāte bona p̄sciētia.
Sz si postea sciuerit rē esse furatā. tenet̄
restituere s̄ fruct̄ sumptos non tenet̄ re
stituere. **S**cdo p̄t rē alienare z vedē stā
te bona p̄sciētia. **S**z si aliqd̄ lucrū exp̄
ditō e furti consequit̄ illd̄ d̄z d̄no restitu
ere postea veniētī. **T**ertio q̄z rē nō tenet̄
restituere in casu fortuito durāte bona
p̄sciētia z fide. **S**i em̄ res interim peat
absq̄ culpa sua: in nullo tenet̄ d̄no resti
tuere. **Q**uarto q̄z post restitutionem rei
p̄t agere v̄ditorez d̄ p̄cio qd̄ dedit. Et
venditor tenet̄ sibi restituere p̄cū.

De usurarijs. **Q**u
indēcimi sunt usurarij. Pro
quo sciēdū. Quid sit usura: Rū
deō fm̄ Boss. Usura est q̄cūq̄
forti accidit ex infetōe p̄cedētī vlt̄ pacto.
Sz fm̄ Ray. Usura ē lucrū ex mutuo
pacto debitū vlt̄ exactū. Sciēdū q̄ v̄su
rarij qui recipiūt aliqd̄ ex pacto vlt̄ tra so
rē: peccant q̄nter: **P**rimo q̄z faciūt con
tra legem dei. **U**nde **L**euitica. xxv. Pe
cuniam tuā non dabis fratri tuo ad v̄su
ram. **I**tem **D**eutero. xxij. vbi sic legit̄.
Fratri absq̄ usura id quod indiget ac
cōmodabis vt benedicat tibi domin^o ī
opere tuo in terra quaz ingrediens possi
sidentam. **U**bi insinuat̄ quāta sit v̄su
litas mutuari absq̄ usura z gratis. **B**e
nedicē enim ei d̄ns in omni opere suo. z
aliud testimoniu^z est in ps̄. vbi inquit
dauid a d̄no dicens. **D**omine quis ha
bitabit in tabernaculo tuo? **E**t subiun
git d̄ domin^o. **Q**ui pecuniam suam non

velit d̄bitare. **S**ecundo grauit
peccare videtur tempus: qd̄ n̄
omni tempore magis videtur bonū
nō d̄bitare magis ab q̄ p̄fēre
rum amon. **L**am enim in alijs
bus v̄sus n̄ debent q̄ p̄cip
res d̄bitare potēt habere d̄
indūctio p̄cipit. nō enim potēt
tempus sicut tempus iūmū rē
Primo enim magis est cur
rius v̄sus p̄cipit illud quod
comune est. **I**tes v̄sus de iudic
p̄cis indigentia p̄cipit v̄sus
illud d̄bitare sicut quod d̄bit
erat ad p̄nam agēdā. **U**nde
tur eis domin^o p̄ p̄cipit v̄sus
accepto rē v̄sus v̄sus d̄bitare
si d̄bitare. **S**ecundo habet temp^o
na rē: q̄ d̄bitare d̄bitare
tūc in manu v̄sus d̄bitare
bus inuenies. **T**ercio faciūt gra
p̄cipit v̄sus v̄sus v̄sus.
De accepto rē p̄cipit v̄sus
sicut v̄sus d̄bitare d̄bitare
Unde gr̄a. **S**i quis v̄sus
de rē v̄sus v̄sus v̄sus
eandem v̄sus: v̄sus d̄bitare
non est: v̄sus manu p̄cipit
peccat. **E**t similiter non est v̄sus
māz q̄ mutuat v̄sus z rē v̄sus
sicut v̄sus v̄sus v̄sus v̄sus
restituēdū equalis rei: ali v̄sus p̄cipit
v̄sus quod v̄sus d̄bitare.

De v̄sus v̄sus.
Unde v̄sus v̄sus est fur
q̄ v̄sus v̄sus d̄bitare. **S**z v̄sus
v̄sus v̄sus. **E**t v̄sus
d̄bitare q̄ p̄cipit v̄sus v̄sus
cūdo p̄cipit et ali modo d̄bitare
fm̄ q̄ d̄bitare. **U**nde d̄bitare
v̄sus. **I**tem v̄sus in restituēdū v̄sus
nō v̄sus d̄bitare. **U**nde d̄bitare
p̄cipit etiam restituēdū v̄sus
v̄sus v̄sus restituēdū sed p̄cipit
re omni fructu p̄cipit d̄bitare. **S**z
item v̄sus p̄cipit v̄sus q̄ restituēdū

precepto

dedit ad vsuram. 2c. **S**ecundo grauit
 peccat: quia vendunt tempus: qd inter
 omnia transitoria maxime voluit domi
 nus esse comune omnibus absq; persona
 rum acceptione. **C**um enim in alijs re/
 bus diuites melius habeant q̄ paupe/
 res de solo tempore potest habere diues
 nisi idē quod pauper. nō enim potest eē
 tempus nisi vñ tempus simul p̄ semel.
Magna enim iniquitas est cum vsura/
 rius vendit pauperi illud quod omnib;
 comune est. **I**deo iusto dei iudicio in tē
 poris indigentia punitur vsurarius cuz
 illud vendit in plenti quod sibi datū fu/
 erat ad p̄niam agendam. **U**nde mina/
 tur eis domin⁹ per p̄phetam dicēs. **C**ū
 accipero tēpus iusticias iudicabo: qua/
 si diceret **T**u modo habes temp⁹ i ma
 nu tua: h̄ cū accipero id est post mortem
 tuā in manū meā oib; facia iusticiā qui
 bus iniuriatus es. **T**ertio faciūt graue
 peccm: q̄ vendūt vñā rem bis. **E**rgo s; **z**
Tho. accipe vsurā p̄ pecunia mutuata
 sibi se iniustū est: q̄ vendit illd qd nō p̄t
Verbi gr̄a. **S**i quis vellet seorsum vē/
 dere vinū: z seorsum vsurariū: venderet
 eandem rem bis: vel venderet illud qd
 non est: vnde manifeste per iniusticiam
 peccaret. **E**t simili ratione iniusticiā cō/
 mittit q̄ mutuarium z triticū petens
 sibi duas recompensatōes: vnam q̄ dez
 restitutōem equalis rei: aliā vero p̄cium
 vsus quod vsura dicit.

De iniquitate vsurarioꝝ.

Usurarius primo peior est fure
 q̄ fur de nocte solū furat. h̄ vsu/
 rari⁹ die noctuq; . **E**t q̄ magis
 de pauperat q̄ plures exhereditat. **S**e
 cundo peior est aliq̄ modo inferno: quia
 sibi q̄ dicit **B**uil. lugdunēsis in sūmavi
 tior. **I**nfern⁹ em̄ in resurrectōe dñi que
 nō sua erant restituit. **U**surari⁹ audita
 passione etiam resurrectione domini: n̄
 vult aliena restituere: sed poti⁹ vult care
 re om̄i fructu passionis christi. **I**tem in
 fern⁹ solū punit malos q̄ meruerūt pec/

cando in p̄nti contra deū. sed vsurarius
 spoliat bonos z malos indifferent. **T**erz
 sicut infern⁹ nūquā replebit vsq; ad no/
 uissimū diē. sic auar⁹ vsurari⁹ nūquam
 replebitur pecunia sed semp̄ anhelat ad
 plura acquirenda. **T**ertio peior ē iudeo
 quia iudeus a iudeo vsuras nō accipit.
 sed vsurarius a fratre suo christiano ac/
 cipit: quod iudeus nullo modo faceret.
Quarto peior est morte corporali: quia
 mors solum interemit corpus. sed vsura
 rius corpus z animam. **Q**uinto peior ē
 iuda traditore: quia iudas semel ch̄m
 vendidit. z cum p. xxx. bonis denarijs
 dedit: h̄ vsurari⁹ totiens ch̄m vendidit
 quotiens vsuram accepit z non sicut iu/
 das p. xxx. sed p̄ vno solo denario eū se/
 pius vendidit. **E**t nō solū vendidit xp̄m
 sed etiā beatam virginem mariā z socie/
 tatem omniū sanctorū z angelorū in celo
 existentū. **I**tem vendidit seipm̄ z vroz
 z omnes liberos z heredes qui possidēt
 pecuniam vel bona temporalia cuz vsu/
 ra acquisita. **T**erz iudas. xxx. denarios
 restituit quos iniuste acquisiuit. **U**nde
Matth. 27. dicit: q̄ p̄nā duct⁹ retulit tri/
 ginta argēteos. **S**ed vsurari⁹ nullo mō vult
 restituē q̄ iniuste acq̄siuit. **U**n̄ exēplū i li.
 d̄ dono timor̄is. **L**egit q̄ sacerdos quē
 dam monebat quendam vsurarium de
 salute anime sue: quia grauiter infirma/
 batur. **D**icebat autem q̄ sibi tria essent
 necessaria. s. conteri bene: z confiteri ple
 ne: z restituere p̄ posse. **E**t ille. **D**uo p̄i
 ma libenter faciam: tertiu quomodo fa/
 cerez: quia mihi nihil z filijs meis rema/
 neret. **E**t sacerdos. **S**ine hoc nō pote/
 stis saluari. **E**t ille. **D**icunt ita sapiētes
 z scripture. **E**t sacerdos. ita vere. **E**t il/
 le. **E**go volo phare vtrum dicāt verum
 quia non restituam: z sic mortu⁹ est ma/
 gis timens paupertatem p̄sentē q̄ fu/
 turam. **S**exto vsurarius peior est omni
 peccatore. hoc patet: quia cuz alij pecca
 tores quandoq; a peccatis cessant. **S**i
 cut superbus in quadagesima deponit

precepto

nō psequit̄ quasi hereticos. & sinit eos
 viuere q̄ nō ex toto deleanf. & hoc fit p̄
 ter tres rōes. **P**rima q̄ in fine mūdi de
 bent p̄uerti. vñ ps. **C**ōuertent̄ ad ves/
 perā. **E**t tunc fm̄ dictū ch̄risti vt habe/
 tur **J**ohis. x. **F**iet vnū ouile & vnus pa/
 stor. **U**n̄ etiam **H**iere. xxiij. **I**n dieb⁹
 illis saluabit̄ iuda. **S**ecūda ratio. quia
 sunt liberarie nostre q̄ntum ad verus te/
 stamentū. **E**t ergo ne pagani dicerent.
 vos ch̄ristiani istas litteras p̄posuistis.
 habemus verus testamentū & dicta p̄/
 phetaruz a iudeis. **T**ercia rō est p̄pter
 memoriale dominice passionis. **E**rgo
 quorūscunq; aliquē iudeū videmus to/
 tiens memorialem dominice passiois ha/
 bere debemus. ps. **N**e occidas eos ne
 obliuiscant̄ ppli mei. **S**ecūdo
 videndū est quō ch̄ristiani se habere de/
 bent erga iudeos. **T**ūc fm̄ **R**aymun/
 dū dico. q̄ ch̄ristiani nō debēt cū eis co/
 medere aut ad p̄uicia sua vocare. **S**e/
 cundo q̄ infirmi ch̄ristiani nō debēt in/
 suis infirmitatibus ad seruocare iudeos
 nec ab eis recipere medicinas. **T**ertio
 nec ch̄ristiani debent cū eis in eisdē bal/
 neis balneari. xxvij. q. i. ca. **N**ullus. et
 ca. **O**mnis. **Q**uarto non debēt p̄mitti
 habere inter ch̄ristianos officia publica
 ne occasionem habeāt seutēdi. dist. liiij.
Nulla. xvij. q. iij. **C**ōstituit. **S**exto in
 dieb⁹ lamētationis & dominice passiois
 non debēt in publicū prodire **E**t etiam
 in die parascues nō debent habē ostia
 et fenestras aptas. extra eo. **Q**ue super
 his. **S**eptimo q̄ nō debent habere fa/
 mulos vel famulas ch̄ristianos. q̄ ch̄ri/
 stiani nullo mō debent esse assidui ītra
 domū iudei nec tanq̄ famuli aut nutrix
 aut obsterit. al̄s ip̄i ch̄ristiani si ab eis
 recedere nolūt excommunicari debēt. ex/
 tra eo. **J**udei. & ca. **A**d hec. **O**ctauo q̄
 ch̄ristiani nō debent eis locare domos
 suas ad exercendū vsuras in eisdem **H**o/
 no. q̄ ch̄ristiani nō debēt retinere munus/
 cula vel dona a iudeis eis data. **C**irca

q̄d querit̄: vtrū ch̄ristiano liceat accipere
 dona vel munuscula a iudeis. **R**espon/
 deo q̄ sic. & tamē tali modo q̄ ip̄e recipi/
 ens nō velit aliqd̄ facere p̄pter talia do/
 na q̄d sit p̄tra deū: tūc licite pōt recipere
 & nō debz sibi retinere: nisi forte eēt talia
 que ab eo vel ab aīcessoribus suis ip̄i
 si iudei p̄ vsuram recepissent. **U**n̄ dicit
Tho. in q̄dam epla ad ducissam lorbo/
 ringie. **C**um ea que iudei p̄ vsurā extor/
 serūt nō p̄nt licite ab ip̄is retineri. **C**ōse/
 quēs est vt si vos illa ab eis receperitis
 nec vos licite retinē p̄testz. nisi forte eēt
 talia q̄ a vobis vel aīcessorib⁹ vestrz ha/
 ctenus extorserūt. **S**i q̄ vero dant q̄ ex/
 torserūt ab alijs debēt restituī eis q̄bus
 ip̄i iudei tenent restituere si inueniūtur.
Aliquin in p̄ios vsus fm̄ sui diocesanē
 cōsiliū sunt talia dona & munuscula ero/
 gāda. **Q**uod ad hoc dicturi sunt q̄ reci/
 piūt p̄pinas & dona a iudeis. s. aucaſyl/
 cātros vel ciphos argēteos. & sic d̄ alijs
 p̄pinis. q̄ oīa talia erogāda s̄t p̄ paupe/
 ribus. **E**rgo q̄cunq; reciperet vnū can/
 trū a iudeis q̄ nō h̄nt nisi vsurariā pecu/
 niam. & si sic morit̄: ip̄e & oēs heredes q̄
 illum cantrū possidebūt sciēter: oēs dā/
 nabunt **E**rgo isti etiā q̄ comedūt de au/
 cis istis q̄s iudei p̄pinauerūt dominis
 suis circa festū **G**artini: q̄libet tal̄ tene/
 tur in tantū paupibus erogare fm̄ cōsi/
 liū sui p̄fessoris. **h** **Q**uerit̄ vtz
 pueri iudeoz inuitis parētib⁹ sunt bap/
 tizandi. **R**espondeo fm̄ **T**ho. sc̄da se/
 cūde. q. x. **N**ō licet añ annos discretōis
 sed qñ ad annos discretionis puenerint
 p̄nt fidē suscipere etiā parentib⁹ inuitis.
Et nota q̄ iudei adhuc hodierna die li/
 bēter psequerent̄ xpm̄ si possent **U**nde
 legit̄ exemplū q̄ cū iudei in q̄dam ciuita/
 tefecissent in pasceue h̄maginē xpi cere/
 am & eā clauis cruci affixissent & lancea
 aperuissent: apparuit beā p̄go & querēs
 xp̄ianis de h̄ q̄ adhuc in v̄be illa filij
 suū crucifigerēt iudei. **X**p̄iani ar̄ dom⁹
 iudeoz penetrātes & eos capiētes: inue

precepto

nas peccati in hoc ludo vel in talibus ludis precepti ex multitudie peccatorum que in ludo accidunt. prout enim ibi accidere xvij. precepta. Et primum est idolatria quod est in primo precepto ubi dicitur. Non adorabis deos alienos. Sed lusor taxillum proponit deo: et facit eum deum suum. Unde Augustinus. Hoc ab homine colitur quod per ceteris diligitur: quod per se ipse ad taxillum preceptum largitur: quod ad preceptum dei non largitur: quia si pauper propter deum petat denarium. forte vix daret sibi vnum obulum: sed ad preceptum taxilli quicquid dat medietatem subesse. Ipse enim largior est ad preceptum taxilli quam fuit beatus Martinus ad preceptum domini. Ipse enim non solum dat medietatem pallii. imo totum pallium. Item etiam inter duz tunicam et camiseam: et nudus sequitur dominum suum seque diabolus. Et in hoc apparet magna stulticia ipsius lusoris quod levissime fuituti subiacet: dum taxillum dominum suum constituit. Et ad hoc se astringit quod facit quod ipse iusserit: vnum merito deridendum est talis lusor. Unde Seneca. Si videas murem velle dominari alij muri: nunquid risum teneas: quanto magis ridiculum est quod os caninum quod minoris valoris est quam mus homini dicitur. Sciendum quod sicut deus dedit xx. litteras codicibus suis quibus tota scriptura scribitur. per quam voluntas dei fideliter insinuat. Sic taxillus huiusmodi. xx. precepta quibus lusor cognoscit voluntatem dei sui. Secundum est execrabilis iuratio et blasphemia que in talibus ludis frequenter in deum et in sanctos refunditur: horum enim conuictorum et blasphemationum participes sunt qui talibus lusoribus hospitia concedunt: vel qui vestimenta eorum vel alia delusa diuidunt: vel qui cum ipsis familiariter bibunt: vel ab ipsis sortem luminis recipiunt. **II** **Q**uod dupliciter intelligitur. Uno modo qui vident de lumine illo aliquantulum equaliter peccant. Secundo quod ad denarios illos qui dantur ad lumen sicut cum quotiens quis lucratur tunc totiens dat denarium ad lumen: Et ergo qui tales denarios recipit et eis ad ludum lu-

miauit: tenet ad restitutionem. Et sic blasphemare est secundum preceptum: ubi dicitur. Non assumes nomen dei. etc. Unde etiam quicquid dominus in precepto iudicium de lusoribus accipit. Unde legitur de quodam milite qui dum occasione ludi per oculo dei iuraret: propter oculo eius a capite exilierunt in alcarium ceciderunt. Item quidem sagittarius cum iratus esset valde ex hoc quod in ludo perdidisset: sagittam direxit in celum quasi vellet se videre care de deo. Sequenti die cum idem sagittarius eadem hora sedit ad ludum: rediit sagitta: et super alcarium sanguinolenta cecidit. Item cauere debet quilibet homo ne vel taxillos vel alia ad ludum necessaria locet. Sicut enim valde male reputaretur quod alicui scelerato gladium locaret vnum aliquem sceleratum et iustum vix interficere deberet. Sic malus reputatur quod locat taxillos et alia ad ludum necessaria quia occasione dat ad deum blasphemandum vel quasi ad crucifigendum. Tertium peccatum est fractio solennitatum quia secundum Basilium lugdunensem. In precipuis solennitatibus precipue committunt lusores peccatum non attendentes quod legitur Numeri. ix. de illo qui collegerat ligna in sabbato: morte moriatur homo ille ait dominus: lapidibus obruat eum omnis turba. Constat autem esse peccatum cum blasphemis et iniuriis ludere quod in sabbatis ligna colligere. Quartum est inobedientia parentum. Quia quilibet tenet obedientiam parentibus in bonis et in licitis. Et hoc est in quarto precepto. Quintum est homicidium: quia interdum vnus lusor per solo obulo interficit alium: et hoc est in quinto precepto. Sextum est furtum: quia tales lusores postmodum efficiunt quicquid fures. et sic contra quicquid suspenduntur. Et hoc est in septimo precepto. Non furtum facies. Septimum est falsum testimonium: quia sepius contingit quod vnus prohibet testimonium falsum alij: dicentes eum lucratum esse cum tamen perdidit. Et hoc est in octavo precepto: ubi dicitur non falsum testimonium dices. Octauum est desiderium lucrandi: quod est cupiditas: quod est radix omnium malorum: ut habetur in primo. Et hoc est in nono precepto.

Et

De septimo

ubi dicitur: **N**on cupisces re proximi tui. Non
ceptum est immiscere: quoniam lusor alium
spolia evellyt ad camiseas sic comedere
possit. Et ergo sic sicut dicitur christi in euange-
lio misericordes sunt dicitur beati sic e converso in
misericordes infelices sunt. **U**n Jacobi. ij.
Iudicium sit ei sine misericordia qui
hic non fecit iudicium cum misericordia
Decimum est iura maxima: quae attedit non so-
lum in anno vel in mense sed in eadem die vel ho-
ra. extra de excessibus platonum. iter dilectos
Undecimum est reprobatus prohibitoris sanc-
tae matris ecclesiae. **N**am glo. de quod homo lu-
di sunt prohibitor non tantum disuasit. Quode-
cim est scandalum proximi. Corruptum est
multi qui ad ludum cupiscendum de consuetudi-
ne mala veniunt. **U**n Matth. i. 8. **U**e
homo propter quem scandala sunt. Tredecimum est
amissio temporis et omnium bonorum quae isto tempore quis
facere potuisset. Et est magna stultitia quod
lusor quando potuit facere opus ad proxima utilis-
simum propter proximi edificandorum et dei honorem:
ipse facit quod sibi est damnum et proximo scanda-
lolum. Decimum quartum est iurium. **S**e-
pe enim iurat lusor se lucratum fuisse cum in ve-
ritate perdidit. Quindecimum est fraus se-
pe enim defraudat alium iurando: facta
vero: computando: et sic de alijs. Sedecimum
est iras odium: quod sepe lusor cum perdidit pro-
prios ad iram. et sic maledicit quibus sibi ipsi
et quibus proximis. **I**n super et quibus acquirit odi-
um et alium qui ab eo lucratur est. Decimus se-
ptimus sunt iura mendacia: quod sepe veniunt men-
sit in damnum alteri. Decimus octavum est pec-
catum comminationis: quod quibus minatur pro-
ximo verbis: et super hunc quibus inuadit eum verberibus
et consequent quibus ad domum proxima aduene-
rit turbat uxores et pueros et totam fami-
liam. Sciendum autem quod ipse lusor proprijs ma-
nibus seipsum sumit et perdit: quod sicut dei cru-
cifixis manibus et pedibus redemit. **U**nde
Bernardus loquens in persona domini ad talem di-
cens. **E**go acquisiui te manibus crucifixis.
Et tu sumis te manibus demonibus dedi-
catis. **E**t est magna ingratitude quod homo in-
pugnat eum in eadem parte corporis sui: in qua dominus

pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit.
Tertius lusor quicquid verat oculos
cordis ipse peruenire: quod sibi peccatum suum
dissuadeat. **S**i lucratur est reuertit oculos
metis deorsum: tunc occurrit sibi dicitur
lucrat est cum illa pecunia est non damnum
Si autem perdidit reuertit oculos sursum: tunc
occurrit sibi dicitur quod perdidit et non heredita-
ter beatam vitam. **S**i autem reuertit oculos men-
tis circa se: tunc aduertit oculos men-
tis circa se: tunc aduertit oculos demonum qui
eum tanquam leones rugientes circulant et eius
deuorare affectant si deus operis eius potesta-
tem super lusorem daret. **U**n exemplum legitur in
dialogo Celsarii quod lusor quidam toro dedi-
tus erat ludis tesserae. ut nec die nec nocte
quiesceret. **E**t in super spem sacculi eius nummis
secum ferebat: ut secum volens ludere obui-
aret. in ludis autem ita expeditur ac fortuna-
tus erat ut vix aliis sine damno ab eo re-
cederet. **U**t autem posteris et presentibus osten-
deret in quantum tales ludicium habere inui-
die rixet blasphemie exerceret deum fo-
rent: permissum est diabolo ut cum eo luderet
quod multos eluserat et euiscerauerat in tro-
rum inarsupta euacuauerat. **N**octe pro-
dum in specie cuiusdam ludere volens intrans
sacculumque nummis refertum sub ascella por-
rans ad tabulam sedit: denarios liberaliter
apposuit: tesseres tactauit et multum in bre-
ui de pecunijs illius militis adquisiuit. **L**ui-
cuz prope succederet et lusori pecunia iam
quam apposuerat defuisset: iratus ait. **N**am
quid non diabolus es tu? **E**t ille. **S**atis est
Nunc appropinquat enim matutinale tempus
oportet nos ire. **T**ollensque illum pro reatu
traxit cuius viscera tegul retrahentibus mi-
serabiliter excussit. **E**t quod de corpore factus
sicut in quod locum illud piecerit usque hodie
a cunctis qui ipsum nouerant ignorat. **D**a-
neus viscerum eius relique tegul inherentes re-
prestitit. **E**cce hinc exemplum ostendit quod dia-
bolus suos ministros sinit ad tempus boni pro-
spari: et quilibet eos in fine remuneret. corpa-
les occidendo: aias pro penas et nas per-
petuo secum cruciandas detur dendo.
Secundum principale est quod iuris sit de eo

de hoc in hoc tempore de hoc plura
rebus in mente. pro quo facta
quod quibus in mente. quibus
grandis in mente. quibus
parum in mente. quibus
et quibus in mente. quibus
ritia in mente. quibus
si talis in mente. quibus
retur in mente. quibus
ludas in mente. quibus
quis in mente. quibus
et sic non peruenit. in
retrahere de hoc tempore de
respondeo in mente. quibus
fido in mente. quibus
bet pecuniam in mente. quibus
ob edicentia in mente. quibus
vrote in mente. quibus
quoniam in mente. quibus
retrahere in mente. quibus
globo in mente. quibus
monstrat. quibus
in cordium in mente. quibus
pneus. et ratio in mente. quibus
sunt bona in mente. quibus
tilis qui in mente. quibus
et qui in mente. quibus
tales rebus in mente. quibus
go qui in mente. quibus
tio in mente. quibus
ti. Sed in mente. quibus
non in mente. quibus
quis in mente. quibus
uere in mente. quibus
habet in mente. quibus
confessio in mente. quibus
gare. Sed in mente. quibus
ludum in mente. quibus
et in mente. quibus
quibus in mente. quibus
ludat quibus in mente. quibus
dunt in mente. quibus
nis. Item in mente. quibus
sue in mente. quibus
u. Si in mente. quibus

precepto

q̄d p̄dit in alea: puta q̄n̄ z q̄b̄ p̄sonis sic reddēda pecunia tal'. Pro quo sciēduz q̄ quicūq; ludit ex auaritia. scz causa lu- crandi: q̄cqd lucratur tali intentiōe siue paruum siue magnuz tenetur restituere Verbi gratia. Si quis luderet ex aua- ritia cum intentione multum lucrādi. z si talis solum quattuor denarios lucra- retur: tenetur restituere. Ratio est: qz cū ludus sit quedam expoliatio: nō potest quis licite per ipsum aliquid acquirere: z sic non p̄t retinere. n̄ **CSz** q̄b̄ restituere debet vtz ip̄s vel alijs. Ad h̄ respondeo s̄m̄ doctores. Primo si cum filio lusisti alicuius patris qui non ha- bet peculium castrense. z q̄ adhuc ē sub obedientia patris. z tunc s̄m̄ Ray. resti- tuere teneris patri eius. Secūdo si cuz vxore alicuius mariti lusisti: z lucrast' es quē non h̄z res parasernales: tūc teneris restituere marito eius. Tertio si cū reli- gioso: tunc teneris restituē p̄lato suo vel monasterio. Quarto si cū sacerdote: tūc s̄m̄ consiliū confessoris dāda est pau- peribus. z ratio: quia bona sacerdotum sunt bona pauper. Quinto si lusisti cum illis qui sunt mēte capti. s. surdi muti: ce- ci: z qui morbo perpetuo laborāt. quia tales rebus suis p̄sese non possunt. Er- go qui tales vicit tenetur restituere: non dico illi qui amisit: sed tutori vtz p̄ curato- ri. Sed si tales antedicti lucrātur. tunc non tenentur restituere tibi: quia non di- gnus es reb̄ habere. Quidā quantū i te fu- it: eos spoliare voluisti: nec etiā possunt licite sibi retinere. **CSed** s̄m̄ consiliū confessoris. tenetur pauperib' talia ero- gare. Sexto quicūq; traxit aliquē ad ludum tenetur sibi restituere quicqd̄ vi- cit s̄m̄ Tho. scd̄a scd̄e. q. xxxij. Et nota q̄ ista attractio large intelligenda est sci- licet quocūq; modo verbis vel factis in- duxit eum cum ille alias non erat lusu- rus. Item siue induxit euz in principio siue in medio ludi cum ille vellet desiste- re. Si autem lucratur ab eo qui ip̄m i-

nitum attraxit ad luduz: hoc s̄p̄e sibi nō tenetur restituere: sed debet s̄m̄ consiliū confessoris pauperib' erogare s̄m̄ Ray. z Tho. Septimo qui fraudulenter lu- dit s̄z Tho. vbi supra: tenetur sibi resti- tuere. z hoc intellige siue cōmisit fraudē ante: puta quia fingebar se quasi insciuz de ludo: z quasi hominē qui possit decipi: cum tamen decipere intenderet: siue cōmisit fraudem in illo ludoz submittē- do taxillos falsos: seu etiam veros ma- le z fraudulose iancrando seu mendaciē dicendo q̄ obtinuissz. seu male pecuniā numerandoz huiusmodi. Octauo q̄n̄ do volūtarius cum volūtario ludit: et q̄ habet p̄pria bona q̄ potest alienare: tūc non tenetur sibi ille restituere: nec etiam ip̄se sibi retinere. Ratio est: quia cum lu- dus sit quedam expoliatio nō pōt quis licite per ipsum aliquid acquirere: et sic non potest retinere: sed nec illi debet red- dere: quia ille non est dignus reb̄ habē q̄ quantū in se fuit p̄ximū expoliare cona- batur. Item supradicta collegi ex sūma pisaniz ex sūma Joannis. Item q̄ nul- lus possit possidere cum dō in ip̄o ludo res acquisitas sed debet eas restituere z dare sicut iam supra dictū est si vult sal- uari. patet per tale exemplū. Nam tēpo- re beati Cyrilli episcopi fuit quidā ado-lescēs consanguineus beati Cyrilli epi- scopi Rufus nomine qui fuit in ei' ser- uicio. Et cum episcopus diuina celebra- ret adolescens ille iuit ad tabernaz z ad suos consodales: z ibi cum eis luduz ex- ercuit. Post aliquot vero tempus infir- matus est vsq; ad mortem. z sic in eadez infirmitate defunctus est. Tunc episco- pus petiuit suffragia ab vniuersis z cō- muniter fieri p̄ eo a toto populo sibi sub- ditto. Quod populus gratāter accepta- uit quia adolescens ille satis laudabili- ter quo ad populum vixit: z ideo dilige- batur cōmuniter ab omī populo. Qua- dam die cum ep̄s salutare s̄a crisiā ob- tulisset p̄ anima defuncti z essz post m̄s

De septimo

sam in deuotione sua: apparuit ei defun-
ctus ille totus ignit⁹: et cum quereret quod
esset: Rndit. Ego sum anima sanguinei
tui pro qua inanis oras: quia eternaliter dānat⁹
sum. Tūc episcopus perterritus dixit. Quomodo hunc me
ruisti: cum tam laudabiliter vixisti: et ego spem
habere adhuc habere innocentiam originalem.
Qui rndit: sic est. quia adhuc ego super: sed
propter hoc dānat⁹ sum: quia habui in consue-
tudine de mane infra diuina verba ire ad
tabernaculum ad sodales meos: et sic tibi cum
eis lusi: et quicquid lucratus fui: mihi reserua-
ui: et fui eis quicquid occasio ire et blasphemie:
et de hoc non formaui mihi conscientiam
nec egi de hoc penitentiam quousque admoni-
tus sum in sermone et ab alijs bonis hominibus.
Sed heu hunc non curavi: nec in hunc me emen-
davi. Et eternaliter dānat⁹ sum. Et hanc vi-
sionem scripsit beatus Cyrillus beatus Augustinus.

oo Tercio sciendum est quomodo et quali-
ter tales ludii potest esse liciti et fieri sine pec-
cato mortali. Rndeo quod aliquis ludus sit li-
citus ad hoc requiruntur quatuor. Primum requi-
ritur congruitas persone. Clericus enim in alea
ludere non debet: quia publicus aleator repellitur
a dignitate clericali: non obstat res luctu-
dine. extra de excessibus prelatorum. Inter dile-
ctos. Et talis de iure deponi potest si se non
correxerit. i. 4. q. 4. Si quis. 2. 35. distin-
ca. Episcopus. Secundo requiritur congruitas mate-
rie: vnde per esculentum vel potulentum hunc ludere
potest. Tercio requiritur tempus ut quod non ludatur
tempore luctus vel penitentiae vel comuntonis. Quar-
to requiritur quod non faciat contra legem ludii: ut quod
non male computet: nec etiam ludentes puo-
cet: nec etiam ex cupiditate ludat: sed solum
pro recreacione virium. Nota quod per deducti-
onem temporis vel recreacionem ludii id quod sic lu-
cratus fuit beatus Thomas: dā dū est pauper
ribus. Et Raymundus de saltē in iudicio anime
Nota quod ludus aleae est omnis ludus qui innititur
fortune. Ergo hunc quod hunc de ludo aleae: in-
telligitur de quocumque ludo: siue fiat in alea
siue cum chartis depictis. et sic de alijs.

De inducentibus ad restitutionem
rerum iniustarum pp.

Equit de his que ad hoc vale non
potest avarus libenter iniustas res
restituat si ea frequentem mediet
Primum est quod nisi restituat: particeps non
erit bonorum totius ecclesie et omnium indulgen-
tiaz de quibus gauderet sponte boni. Ipe
autem nec gaudere nec sperare potest de eis.
Si autem restituat: tunc omnes fratres spirituales
restituunt ei: et omnes amici dei fratres eius fi-
unt. Insuper societas totius ecclesie ex qua pres-
bit in omnibus bonis ecclesie. Unde per. Particeps
ego super omnium timentium te. Sed cum
quod iniusta velit aut nolit diu non posside-
bit: si enim cito derelinquit oportet. Unde
per. Relinquunt alienis diuitias suas.
Vnde legitur exemplum quod quidam diues ha-
buit totam sollicitudinem suam in diuitijs: et
congregauit magnam summam pecunie. et
nullum heredem habuit. Una die sedebat
et cogitabat se moriturum et tunc non possenti
ulteri diuitijs suis: et dixit Anima mea mihi
ta bona habes quicquid de desideras habito-
tes habere: horrea mea plena sunt frum-
entibus: et ciste mee plene sunt auro et argento:
et celaria mea plena sunt vino. Ergo anima
mea semper lera sis: et a me non recedas.
Statim audiuit vocem dicentem sibi. Stul-
te hac nocte subito morieris: et que congregasti
cui manebunt: et diaboli reperent
aiam tuam ante et ad infernum deducet. Quod
sic factum est: eadem enim nocte moriebatur sine con-
fessione et contricione sacro. Tercium est quod in
iudicio dure conquirent de eo omnes quo-
rum res iniuste vel violenti retinuit: imo
etiam pro modo loquendi res quas ini-
iuste habuit querelam contra eum dese-
rent. Talia cogitare debet quilibet aua-
rus quod tot testes contra se habebit in iu-
dicio: quot homines spoliati sunt ab eo.
Et etiam quot res iniustas possidebit:
tot testes contra se habebit. Quot re-
stes aliqui contra se habebunt qui multas
res iniustas possederunt. Quartum quod cor-
pus christi nec sanus nec infirmus am-
plius aliquo modo sumere debet nisi pro
posse restituat. quod si contrafecerit. contra

per dicitur in libro...
de...
cellam...
Sicut...
contingit...
multiter...
tributa...
Quomodo...
rum ne...
in a...
imo de...
oporet...
post mor...
qui talia...
nibus sa...
et omni...
gram qu...
vix el ma...
cruciatu...
post iudic...
limo de...
nam qui...
narium...
retr...
rius que...
et sic de...
rus si cog...
ctum a quo...
reli...
nec...
vixit...
uere...
tem...
quod...
rum aut...
bunt. Item...
morum...
ga cum...
lesum...
seruum...
retr...
die...
qua...

precepto

get ei sicut iude: qui cum haberet. xxx. denarios de iniusto: cum accepisset bucellum introiuit in eum sathanas et magis potenter eum possedit. Sicut auaro continget si sic sacramentum recipit. Si militet sacerdos qui ei licentiam scienter tribuit vna cum eo simul damnantur. Quinto quod nec deus nec aliquis sanctorum nec maria nec angeli dei in morte ei in adiutorium subueniunt nisi restituat imo deorum sanctis et angelis carere talem oportet tam in vita quam in morte: et etiam post mortem. Quod miser et infelix est ille qui talia bona iniuste proponit deorum omnibus sanctis. et potius vult carere deo et omnibus sanctis quam talia restituere. Sextum quod quilibet res iniuste possessa paruum vel magni valoris cum in perpetuum cruciabitur in anima usque ad iudicium: et post iudicium in corpore et anima diuersimode torquetur: Nam qui vnus denarium scienter iniuste possidet et sic moritur: multum punietur. qui duos denarios plus: qui florenum multo amplius. et sic de alijs ascendendo. Item talis auarus si cogitet patibulum infernale sibi erectum a quo alio modo euadere non potest nisi per restitutionem. quia non dimittitur peccatum nisi ablatum restituatur secundum Augustinum. Quis latro videns patibulum sibi erectum non libenter restitueret quicquid posset: si se per hoc euadere crederet? Unde Augustinus. Quis enim vt viueret continue perdere noluit vnum videret: eligens potius vitam mendicantem quam celerem mortem. Septima est quod filij quibus res iniustas lucratur paruum aut forte nihil de illis rebus habebunt. Item si cogitet duritiam que post mortem suam futura est in eius filijs eroga eum. vix enim semel in anno memoria sunt nominis ipsius vt eius anniuersarium faciant. In semetipso autem potest respicere quam parum boni pro suis fecerit et sic sibi non dubitet fieri. et multo minus quia abundante iniquitate refrigescit ca-

ritas multorum: vt ait dominus. Unde legitur de quodam diuite qui multas res iniustas possedit. et volens experiri fidelitatem filij sui: petiuit ab eo vt amore ipsius dignum suum ad ignem poneret donec vnum solum auremaria diceret: et vt sic cognosceret si eum paterne diligeret. Et filius cepit hoc acceptare. sed quanto ardore ignis sensit dignum suum retraxit dicens ad patrem. Quid tibi in hoc iuuarem quod totum corpus meum cremarem? Et pater ad filium. Quid tunc me iuuaret si propter te eternaliter damnarer. Et sic omnia iniusta restituit: et vitam in bono finiuit. Item cogitare debet talis auarus quod pecunia iniuste acquisita et filijs suis relicta: occasio erit mortis. vnde Exod. xxi. Si quis pro industria occiderit proximum suum mortuus homo ille. proximum autem est filius eius qui est os ex ossibus et caro de carne eius. Item vxor eius que teste christo in euangelio: erit duo in carne vna. Tales proximos. scilicet vxorem et filios et omnes heredes gladio iniustarum rerum quas eis relinquit occidit. Et hoc pro industria facit cum res sciuit esse iniustas quas eis relinquit. nam quot denarios scilicet ter eis reliquit de iniusto: tot gladijs ipsos transfigit. Et ideo quod filios et heredes suos eterna morte damnat. Dicit dominus de ipsis durum verbum in euangelio. Matth. x. Insurgent patres in filios: et filij insurgent aduersus patres. et tales filij dupliciter puniunt patres suos. Primo quod durum est quod querunt de eis filij sicut de crudelibus occisoribus. vnde Eccl. xlii. De patre impio querunt filij. quoniam propter ipsum sunt in opprobrium. Secundum quod est grauius. quod in inferno eos torquent ad minus pro improperia in tantum quod nec scio vtrum grauius pro filios vel pro demones puniant. Vnde exemplum legitur. quod quidam vltimarius habuit duos filios: quorum vnus conpunctus in quodam sermone dixit patri suo. Pater si moreremur in isto peccato in ista vita tunc moreremur in corpore et anima. sed conuertere et redde vnicuique quod debes. Luc.

De septimo

pater et frater indigniter ruderunt. **De** his tu noster professor es. vadesi mori volueris et nos permanebimus in bonis nostris. **Qui** tacuit et abiit in heremum et pauperem vitam ibi duxit seruendo deo. **Tandem** pater moriebat. et post aliquot dies moriebat filius et frater. **Cum** ille bonus heremita intellexisset quod pater et frater mortui essent: misericordia motus statim eorum desiderabat sibi notificari. **Tandem** deum petiit ut mereret eos videre. **Una** die cum esset in oratione sua: venit angelus domini et dixit ei. **Fiat** tibi quod petisti. **Arripuit** eum cum manu et dixit. **Veni** ego ostendam tibi eos. **Et** duxit eum quo ipse nesciebat. **Tandem** veniebat ad montem unum: et dixit ei angelus. **Vis** videre patrem et fratrem tuum? **Qui** respondit: volo. **Et** vidit vallem et audiuit miserabilem vocem. et vidit primo patrem bullientem in igne sicut unum pisum in vna magna olla bulliens. **Et** dixit pater. **Ve** ve. maledicta sit hora in qua conceptus sum: et veterem quod me portauit. **Et** cum audisset hec heremita tremuit et dixit. **O** pater es tu hic. **Qui** dixit. sum dilecte filii mei. benedictus tu scis quod timuisti deum et cauisti illam speluncam et penam istam horribilem. sed caue tibi ut seruias deo. **Et** interim quod loquebatur venit frater sicut pater in bulliente igne natando infra et supra sicut pisum in olla. **Et** cepit filius maledicere patri in peccatis dicens. **Maledictus** sis tu pater in eternum. quia iniuste acquisita super me hereditasti et sic me damnasti. **Et** e converso pater ad filium dicens. **Maledictus** sis tu filii. quia propter te talia iniusta acquisisti et retinui. et sic me omni bono perdidisti. et in hac pena propterea descendi. **Quibus** dixit filius uiuens. **Pro**pter vos aliqui suffragia iuuare vel prodesse. **Qui** dixerunt: non. quia in inferno nulla est redemptio. **Et** cum hoc videret quod in eis non esset aliqua spes: recessit. et deo fideliter fuit. et sic saluatus est quia **Querit** utrum quis teneat statim iniusta restituere: **Runde**o secundum **Thomam**. scda sede.

q. lxxij. quod sicut acciperem est contra iustitiam ita et eandem denegare. . quia pro hoc quod aliquid detinet rem alienam inuito domino: impedit eum ab usu rei sue. et sic facit ei iniuriam. **Manifestum** est autem quod nec pro modicum tempus licet in peccato morari. sed quilibet tenet statim peccatum deserere. secundum illud **Ecclij. xxi.** Quasi a facie colubri fuge peccatum. **Et** ideo quilibet tenet statim restituere vel petere dilacionem pro se vel interpositam personam si occultum est. scilicet pro peccatorem vel sacerdotem alium sine expressione nominis tui ab illo quod potest usum rei concedere. **Et** in hoc concordat **Ray.** quod si denegat dilacionem et velit quod cedat bonis suis et restituat **Runde**o: tunc absque dilacione cedere debet omnibus bonis: etiam si oporteat ipsum medicare. **Tamen** sine culpa potest accipere vite necessaria. scilicet extreme necessitatis. **Queritur** utrum ille potest accipere aliquid propter dilacionem. **Runde**o quod non. quia sicut non debet carius vendere rem aliquam propter dilacionem. sic nec ibi aliquid recipere potest propter dilacionem restitutoris. **Ergo** si dedisti vni super sortem ipse teneat sibi computare in sortem. **Quid** si quis omnino est impotens ad restituendum. **Respondeo** secundum **Ray.** **Doleat** de hoc et proponat soluere quantum potest. **Queritur** cui restituenda sit res furuua vel rapta seu alia male recepta. **Respondeo** secundum **Ray.** **Ei** cui res subtracta fuit: vel si defunctus est suis heredibus: et fiat caute quantum potest ut pro religioso et homini. ita tamen quod nulla persona furem perdat. **Et** secundum **Ray.** qui liber male fidei possessor tenet restituere rem cum omnibus fructibus perceptis. et quos ipse dominus percepisset si ipse possedisset. extra de resti. spo. **Et** intellige fructus qui super sunt: deductis illis expensis que sunt gratia fructuum querendorum et gregandorum et reueruandorum. **Si** autem sunt vage restitutiones ubi dominus siue heredes ignorat: tunc talis res secundum consilium professoris qui auctoritates habet distribuatur in pias causas et pius usus pauperum. maxime ubi episcopus reseruat sibi tale causam de vagis restitutionibus.

precepto

Quid si diceret. sacerdotes & monachi multa loquuntur in sermonibus de rebus iniustis ut sibi tribuant. Rñdeo q̄ res iniuste acq̄site nō debent dari nec sacerdotibus nec monachis nec pauperibus nec ecclesijs nec monasterijs. sed restituende sunt veris heredibus cū sciunt. **Uñ** exemplum. Quidam diues de rebus iniuste acq̄sitis volens de hoc satisfacere de eo ecclesiā in honore beate p̄ginis cōstruxit. eamq̄ deceret ornauit. Perfecto igitur op̄e: quēdam sanctū ep̄m vocauit vt eādem ecciam p̄secraret. Qui cum ad p̄tōem eius venisset eādem ecciam vel p̄repecturus intrauit: inuenit diabolū stātem extēsis manib⁹ vtrūq̄ parietem cōplectentem. Cui dixit ep̄s. Quare hic stas. Rñdit. in p̄dio meo sto. Cui ep̄s. Quis tibi dedit hoc p̄diū. Respōdit. Nōnetu p̄cordas cū sacra scriptura q̄ ea que cū vsura & iniustis rebus fiūt mea sunt. Ep̄s respōdit. cras deo dāte auferā tibi possessionē istā. Demon rñdit. ergo iniuriā mihi inferes: cū nec ip̄e de aliquā mihi velit fieri iniuriā. Ep̄s dixit. Ne ergo tibi iniuriā fieri cōqueraris: adiuro te p̄ crucifixū vt q̄cquid d̄ tu is hic inuenes: hac nocte tollas: alia intacta relinq̄ndo. Respōdit demon. ita fiat. Hanc autē factō cū ep̄s cū magna pl̄lī turba ad ecciam dedicaturus p̄cederet: nō vnū q̄dem lapidem inuenērūt. **Querit**: qualiter restituet q̄ impeditur aliquē a cōsecrōe alicuius munitis vel bñficij. Rñdeo si impedit aliquē cui tā determinatū est vt ei detur. & ip̄e ex odio p̄curat renocari: tūc tenetur ad restitutōem equalē fm suā facultatem. Si autē impedit anteq̄ firmatū sit vt ei detur: tūc q̄dem ad aliquam recōpensatōem: nō tamē tenet ad equalē. qz ad huc fuit dubiū vtrū illi daret. **Querit** quāter satisfiat p̄ his q̄ restitui nō p̄nt vt mutilatio mēbi: stupr: & silia. Respōdeo fm **Buil.** in his q̄bus damnū neqz in se neqz in equalenti restitui p̄t: satisfiat

at p̄ recōpensatōem faciendā fm arbitrium boni viri. **Cōcordat Tho.** sc̄ba secūde. **Querit** de illis q̄ male recipiūt a p̄sonis ecclesiasticis: quō teneantur ad restitutōem. Rñdeo fm **Ray.** Diuites & potētes q̄ receperunt p̄ fraudes: minas: & p̄ importunitates & h̄mōē tenent restituere ip̄is vel eccie. **Sz** formē carie & h̄mōi turpes p̄sone quicq̄ p̄ tali turpi actu receperūt a clericis: tenentur restituere ip̄i eccie: nisi forte eis fuerit datum causa elemosyne in summa necitayte. **Sciendū** q̄ meretriz q̄cqd recipit p̄ salario a secularib⁹ p̄sonis hoc p̄t retinere. sed q̄cquid recipit a clericis p̄ tali actu tenet restituere eccie. **Queritur** quādo creditor dimittit debitori. vtrū tunc sit liberatus a solutōe. **Respondeo.** si debitor sponte & p̄ria voluntate dimisit nō tenetur amplius soluere. **Ergo** si pauper esset: & creditor tibi sp̄ote & p̄ter deum dimitteret: absolutus es. **Similiter** si habes restituere & velles restituere: et creditor tibi ex gratia v̄l amicitia dimitteret: absolutus es a restitutōe. **Secus** si deceptus v̄l coactus: vel qz putauit se nūq̄ aliq̄d posse rehabere: **Uñ** ille q̄ p̄suisit se ad manus creditoris. h̄ tamē non intēdebat restituere: immo sperauit q̄ p̄ modico v̄l p̄ nullo quitaret: als nō posuisset se: talis nō est absolutus a restitutōe: h̄ sp̄ in tali casu tenet ad restitutōem. **Sciēdum** tamē q̄ non solum magna: h̄ etiam pua restitūda sunt. **Unde** exēplum: cōuersus q̄dam ordinis cisterciensis: cū missus eēt ab abbate suo & deberet trāsire aquas quandā & nō habebat nauilū p̄misit nauē obulū transmittere. **Qui** cū postea mortuus eēt & nō misisset illum obulū nec fuisset cōfessus negligētiam illā: qz v̄l p̄derat eo q̄ parum eēt p̄dictū obulū post obitū an̄ oculos habebat: q̄ tantū creuit vt maior mundo ei videret. **Et** cū nihil aliū obsisteret q̄ ab ingressu celi eū impediret nisi obul⁹ solus: & cū nō posset euadere nisi ille obul⁹

V De octavo

In illo puncto ad petitionem angelorum et sanctorum quibus seruiert promissa est anima ad corpus redire. Et cessus est illud ab bati. Et missus est illi obulus suus cum magna velocitate: que ut mox recepit conuersus expirauit et celi gaudia intrauit.

De octavo precepto.

Non falsum testimonium dices. **U**bi secundum Augustinum philosophus dicitur: ubi omne nocumentum quo quis per falsitatem oris ledit proximum.

Et contra hoc preceptum faciunt octo genera hominum. **P**rimi sunt falsi testes et mendaces homines qui prauis hominibus proximi nocere uolentibus prestant auxilium per suum falsum testimonium. Pro quo sciendum quod falsus testis in falso testimonio multa mala committit. Primo animam propriam occidit cum suo mendacio et falso testimonio. Sapientia. i. Os quod mentitur occidit animam. Secundo christum negat. quia corruptio veritatis est negatio dei. Unde qui veritatem negat christum negat. imo est ualde horrendum nomen dei assumere in testimonium falsitatis. Tertio proximum ledit et damnificat: aut in rebus: aut in fama. aut in persona. id est in corpore cum suo falso testimonio. Ergo quilibet talis bonus homo sic lesus potest dicere cum christo illud psalmus. In surrexerunt in me testes iniqui. Notandum quod sanctus Thomas secunda secundae. q. lxx. dicit quod falsus testis peccat mortaliter et tenetur ad restitutionem omnium. xiiij. q. v. Non sane q. vi. Si res aliena. Et tales puniuntur a deo non solum in futuro: sed etiam in presenti quandoque. Exemplum patet infra. viij. A. **S**equitur de mendacijs. Pro quo nota quod mendacium est falsa significatio uocis cum intentione fallendi. Unde quod verum maius peccatum sit mentiri uerbo vel facto: Respondeo secundum Thomam in quodlibet. Cum eadem intentio sit fallendi in utroque uterque peccat equaliter. uerbum enim et factum assumuntur ut instrumentum fallendi. uel

non refert quantum ad peccatum uerbum aliquo uerbo scripto vel nutu vel quocumque facto mentiri: sicut nec refert quantum ad homicidium uerbum aliquo gladio uel securi interficiat. Item queritur: in quo differt mendacium a falso. Respondeo: falsum dicitur quicquid credit uerum dicere: et tamen hoc idem quod estimat uerum esse non est uerum. Sed mentiri est quando aliquis loquitur aliquid quod ueraciter scit non esse uerum. et sic contra mentem propriam loquitur. Nam in mentis respectu quasi contra mentem ire. Ergo diffuciliter uel nunquam potest aliquis scire aliquid mentiri. nisi solus deus. quia quando falsum loquitur quod credit esse uerum non mentitur sed falsum loquitur. **S**ecundum quod quatuor sunt que possunt ualere ad detestacionem huius peccati. scilicet mendacium. Primo quia istud peccatum est diabolicum. quia primum mendacium commisit diabolus. ut habet Genesim. iij. cum dixit proximo pariteribus nostris. Nequaquam moriemini. Unde Iohannis. viij. legitur de diabolo. Cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur. quia mendax est et pater eius. ergo mendax habet linguam diabolicam. Secundum est hoc. quod illud peccatum inquinat membrum in quo magis in decem est immundicia. scilicet os hominis. Reddit enim illud abhominabile deo. uel Proverbia. xij. Abhominatio est deo labia mendacia. Sicut quis os suum aptum haberet muscis et alijs rebus immundis quicquid uellentibus intrare: et pmitteret eas ibi nidificare: os eius abhominabile esset hominibus: sicut mendax abhominabile est deo: cum immundicia mendacium plus displicet deo quam immundicia muscarum. **T**ertium. quod illud peccatum hominem facit similem false monete. ergo quantum preualet florenus bonus florenus falso: tanto preualet homo uerax homini falso et mendaci. unus autem bonus florenus ualet plus quam mille falsi. et bonus homo uerax preualet mille mendacibus. Et sicut falsa moneta non ualet nec ad emendum nec ad uendendum. sic homo mendax ad

in illo puncto ad petitionem angelorum et sanctorum quibus seruiert promissa est anima ad corpus redire. Et cessus est illud ab bati. Et missus est illi obulus suus cum magna velocitate: que ut mox recepit conuersus expirauit et celi gaudia intrauit.

precepto

nihilū valet nisi ad gehennā. **Q**uari-
tū est q̄ mendaciū est q̄d daz venenū q̄d
tante efficacit̄ est q̄ in ip̄o hoīe existens
aiam interficit: iuxta illud Sap̄. i. **O**s
quod mentitur occidit animam. **E**rgo
mendaces habent linguam venenatā
Et mīz quoddam est quō illi miseri ho-
mines non timent illud venenum q̄d i
ore sentiunt **Q**uīntū est q̄ hoc p̄c̄m
multum displicet deoz hominibz. **O**r
sicut deus multū diligit veritatem: s̄m
illud ps̄. **E**cce em̄ veritatem dilexisti.
Sicē conuerso odit mendaciū. ps̄. per-
des oēs qui loquunt̄ mendaciū. **U**nd̄
Auḡ. **H**erito p̄dit̄ mentiēns qz decli-
nat ab eo q̄d est: in id quod non est **I**n
super etiam mendaciū abominabile est
coraz hominibz. **E**t v̄itas ecōuerso val-
de cōmendabilis est coram hominibz
Quid em̄ est laudabilius z honorabili-
us q̄ h̄t̄ tale verbū. **I**lle verax in s̄bis
z iustus in factis. **E**t q̄d vituperabili-
t̄ ille qui est mendax in verbis: z fallax
in factis. z cum duo p̄mittit vix vnū sol-
uit. **E**t **U**nde notandū q̄ qui se
vult a peccato mendacij cauere: oportet
q̄ remoueat a se occasiones mendacij: q̄
sunt due. **P**rima est cupiditas: qz ex cu-
piditatez auaricia plura mendacia p̄ce-
dunt vt p̄z in modernis mercatoribz et
alijs pluribz peccatoribus. **S**c̄da est ti-
mor mundan⁹ hoc em̄ timorē petr⁹ chri-
stum ter negauit dicens. **N**on noui ho-
minem. **D**e **E**t sciendum q̄ men-
daciū est triplex. scz p̄nitiosum: officiosū
z iocosum. **I**n p̄mo offendunt illi qui
mentiunt̄ contra fidei veritatē: vt q̄ chri-
stum dicerent esse natū non ex marie p̄gi-
nez h̄mōi. **I**tem sc̄do offendunt illi qui
per mendaciū ledunt p̄ximī famā z ho-
nozem: sicut est mendaciū false detracti-
onis. **I**tem sc̄tio offendūt illi q̄ p̄ menda-
cium p̄ximū d̄nificant in bonis exteri-
oribz. sicut illi qui fallsum aliq̄d de se
iudici vel tyranno. **E**t q̄ fallsum testimo-
niū p̄tra aliq̄ē in causa pecuniaria de-

ponunt: ex q̄bz p̄ximus damnificat **E**t
ca q̄d querit̄: quid de teste falso? **R**esp̄o
de eo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. lxx. **T**estis
falsus peccat mortaliter inquantū p̄iu-
rus est: z inquantū facit p̄tra iusticiam
z contra id de quo est speciale p̄ceptum
in decalogo. **E**t talis indubitanē tenet̄
ad restitutōem oīm que p̄xim⁹ ei⁹ am-
sit p̄ eius testimoniū. i. 4. q. 5. **N**ō sane.
z. q. 6. **S**i res aliena. **Q**uerit̄ vtz li-
ceat testi aliq̄d recipere. **R**esp̄o deo p̄ se-
rendo testimonio nihil debet accipere: nisi
tantū expensas ab illo qui eū p̄ducit. 4.
q. 3. **V**enturis. **E**t si accepit: turp̄it̄ ac-
cepit. z restituet ei a quo recepit: nisi ille
dederit ad corrupendū testem. tūc em̄
debet dare ei in cuius iniuriā accepit **S**e-
cundo circa mendaciū officiosum p̄mo
offendunt illi qui ex quadā pietate men-
tiuntur p̄ conseruanda vita p̄ximī: vt si
quis videat hoīem queri ad mortem dī-
cat se non vidisse eum. **S**c̄do circa h̄
offendunt illi q̄ mentiunt̄ p̄ conseruan-
da hoīs continentia vt si virgo volētī eā
desforare mentiat̄ z dicat se esse cōiuga-
tam. **T**ertio circa hoc offendunt q̄ mē-
tiuntur conseruando hoīs exteriorē sub-
stātiā vt si q̄s vidēt p̄donē velle que spo-
liare dicat sibi parcas sibi: qz nō portat
pecuniā. **E**t **C**irca q̄d queritur.
vtrū sit licitū mentiri p̄pter liberationes
hoīs a quocunqz periculo. **R**ñ deo! s̄m
Tho. sc̄da sc̄de. q. cx. **N**on. sed h̄ v̄itatē
occultare p̄uidenter sub aliqua dissimu-
latione. **U**t etiam augustinus dicit **O**r
s̄m doctores. **O**m̄e quidem mendaciū
est p̄c̄m ad minus ventale sicut iocosū
Sed p̄nitiosum semp̄ est mortale: quia
est contra charitatem dei z p̄ximī. **T**er-
tio circa mendaciū iocosum offendūt illi
p̄mo qui mentiuntur p̄ releuando meroē
z redio. sicut illi qui aliqua ludicra fin-
gunt vt hoīem melā colicum exhibarēt
Sc̄do circa idem offendunt illi qui mē-
tiuntur p̄ aliquoz solacio. **S**icut illi q̄
ex cupiditate alijs cōplacendi fingūt a-

De octavo

liqua iocosa mēdaciayt eos ad risum p/ uocēt. **T**ertio circa idē offendūt illi qui mētunt ex adularōe iocosa: sicut q̄ fal/ se cōmēdant hōiem: vt ex eo maḡ pla/ ceant. **S**cdi qui in hoc p̄cepto offen/ dūt sūt derisores qui offendūt primum deridēdor̄ subsannando. Et q̄libet tal̄ aduertere debet illō. **S**ubsannās sub/ sannabit: z deridēs deridebit. **C**irca qd̄ querit: vtz derisio sit p̄cēm mortale. **R**ūdeo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. 75: **D**i/ cendū q̄ qñ quis malū alicui p̄sone vel defectū in risum vel luduz ponit: derisio d̄r. Et siquidē hoc fiat in quantū malū ē parū s̄m se: sic derisio est ventale p̄cēm. **S**ed qñ accipit quasi parū rōne p̄sone sic aliquē deridere est euz oīno parū p̄/ derez tazylē estimare vt de ei malo nō sit curandū: s̄ sit q̄si p̄ ludo habēd̄. Et sic derisio est mortale p̄cēm. z tanto graui⁹ q̄nto maior reuerētia debet p̄sone q̄ irridet. **U**nde grauissimū p̄cēm est irri/ dere deū: z ea que dei sunt. **S**icut bea/ tam virginē z sc̄rōs. **S**c̄do est graui⁹ de/ risio parentū. qz in maiori reuerētia sunt habēdi. **T**ertio derisio iustoz p̄ quam etz hōies de bñ agendo impediuntur.

F **T**ertij sūt discordiā inf̄ hōies seminantes. qd̄ p̄cēm dñs inf̄ oīa alia maxime detestat. sicut p̄ oppositū in cor/ dis charitate z cordiū vnitatem maxie de/ lectat. **U**nde illi ch̄i reuerētiā pl⁹ p/ turbant: q̄ ille q̄ lat⁹ ei lancea aperuit: vel qui ip̄m cruci clauis affixit. **C**ui⁹ rō est s̄m **H**enri. de fir. quia tales ei⁹ san/ guinem euacuant. per quē oīa pacifica uit: siue in celis siue in teris sint. **I**tem illud peccatū opus est diabolicum z cō/ trariū operi xpi. **U**nde de diabolo scri/ ptum ē. **J**ohis. x. q̄ disp̄git oues. **X**p̄s vero de se d̄r. **M**atth. xij. **Q**ui nō p̄gre/ gat mecum: disp̄rgit. **A**d ch̄m z ad f/ uos ei⁹ p̄tinet in pace viuere z pacificare. **U**n̄ **M**atth. 5. **B**ñ pacifici qm̄ filij dī vocabunt. **U**n̄ **B**reḡ. in pastorali **S**i de iocant filij q̄ pacē faciūt. p̄culdubio

sarbane sunt filij qui eam cōfundūt.

S **Q**uarti s̄t qui fraudulent̄ p̄xi/ mo loquunt qui hñt mel in ore: z fel in corde. z sic primos decipiunt. z tradu/ cūt. **X**p̄s. **Q**n̄ bonū faris. z corde ma/ lū meditar̄. **O**scula que iudas domo dedit. hec mihi tu das. Et sciēdū q̄ qñ aliquis fraudulent̄ bonū loquit d̄ alio: z vult q̄ audiēs eū loquat̄ oppositum et malum de eodem: tunc talis dupl̄ pec/ cat. **P**rimo in seip̄m quia fraudulent̄ lo/ quitur. **S**ecundo in proximum cui ni/ titur dare occasionē obloq̄ndi.

Q **U**inti s̄t qui primū cum vitij z im/ properijs p̄turbant. Et isti s̄m **H**enri. de fir. spiritualit̄ in faciē ch̄i spūit. z d̄ spūis verboz suoz amabile ei⁹ faciē in/ ficiunt. **U**n̄ autoritas. **F**aciē xpi videt̄ alapis contūdere qui primū in p̄senta/ niti⁹ p̄fundere. **Q**ueritur vtz contume/ lita siue conuiciū sit peccatum mortale. **R**espondeo q̄ p̄p̄ter se loquēdo: sic est peccatum mortale. **E**t non min⁹ q̄ furtum vel rapina: maxime quando lo/ quitur animo de honestan di proximum. **E**t ratio huius est. **Q**uia homo nō mi/ nus amat honorem suum qui ei per ra/ le conuiciū aufertur: q̄ rem possētam que per furtum vel rapinam ei aufertur. **E**rgo quicunq̄ obijcit proximo suo de/ fectus suos iniuriose sine culpa. vt dicē/ do: tu es fur: vel ysurarius. vel mendax: vel tu ibi hoc fecisti. vel ibi sic vixisti: et taliter egisti. **U**el etiam de defectus pene/ nate: vt dicēdo. tu es ceus z gybbolus: vel scabiosus. z sic de alijs. eum confun/ dendo mortaliter peccat. z reus erit ei⁹ ne pene. **U**nde **M**atth. 5. dicit ch̄i. **Q**ui dixerit fratri suo fatue (euz supple/ confundendo) reus erit gehenne ignis. **Q**uid tunc rei sunt qui parētibz su/ is cōtumeliā inferūt. vt dicēdo. tu antiq̄ stulte. v̄ alio q̄cūq̄ mō ei⁹ maledicēdo: tales filij incurūt et nā maledicēdo. **U**n̄ **E**xo. xxi. **Q**ui maledixit p̄zyl̄ mīi mor/ te moriat̄ se z et̄na. **I** **Q**uerit vtz

causa est...
deos...
que...
dole...
niger...
sum...
cauti...
maus...
re...
atē...
loca...
it...
am...
stolas...
sen...
Tamen...
na...
bende...
R...
has...
do...
ris...
babe...
tiam...
me...
Pio...
inter...
tur...
fama...
ma...
glia...
Deus...
vita...
tiam...
has...
gustinus...
et...
z...
prima...
z...
audiam...
lira...
reus...
nū...
debet...
cipi...

precepto

causa correctōis liceat iudicium dicere **R**n̄ deo s̄z tho. se. se. q. 72 Sicut licitū ē ali quē p̄berare ȳl in rebz dānificare causa discipline. sic p̄t et aliq̄s alteri quem cor rigere debet aliquod verbum conuicio/ sum dicere. Et hoc modo dominus vo/ cauit discipulos suos (qui iuerunt in e/ maus: q̄bus apparuit in via post resur/ rectionem suaz) stultos dicens. **O** stul ti z tardi ad credendum in omnibus q̄ locuti sunt prophete. Nonne sic oportu it christum pati. z sic intrare gloriā su/ am: vt patet. Lu. vi. Similiter z apo/ stolus paulus Galathas nominauit i/ sensatos dicens. **O** insensati galathe. Tamen sicut dicit augustinus. Ex mag na necessitate obiurgationes sunt adhi bende. ergo non leuiter sunt proferende

R **C**erte Querit̄ vtz homo contume/ lias sibi illatas debeat sustinere **D**espō deo s̄m tho. vbi. s̄. Sicut in alijs iniu/ rijs: sic in verbis contumeliosis tenemur habere animum preparatum ad tolerā tam si expediens fuerit. Quandoq̄ ta mē op̄zvt contumeliā repellam̄ p̄t tria **P**rio q̄dē p̄t bonū eius q̄ cōtumeliā infert. vt videlicet eius audacia reprima/ tur. z iudicio talia n̄ accēptet **S**cdo p̄t famā nostrā. qz qlibet tenet defendē fa/ mā suā. **Q**z s̄z Auḡ. Qui famā suā ne gligit crudelis est. Et qz s̄m salomonez **B**elius est nomen bonum: q̄ diuitie multe. **T**ertio propter bonum mul/ torum quorum profectus per contume lias nobis illatas impeditur. **U**nd̄ au gustinus. Duo sunt tibi necessaria scili/ cet conscientia z fama **C**onscientia p̄t te z fama p̄t p̄ximū. **S**exti s̄nt hi qui p̄ximū suū v̄bis rixosis ad irā puocant z tal qui puocat scient̄ p̄ximū ad ira/ cundiam omnū peccatorz que ille in ta li ira cōmittit siue in verbis siue in factis reus erit. Quia iracundia est mater om nū vitioz. **D**erito sibi quilibet cauere debet ne alium puocaret **C**ōtra hoc fa ciunt isti qui annosos homines puo

cant: vel alios homines passionatos que cito puocant ad irā: z in hoc volūt recre ari. qd̄ tñ s̄git in piculū aiāz ip̄az. **E**t grauit̄ in futuro p̄ talibz solatijs puniet̄ **Q**uia omnes maledictōes z blasphemias z cōminationes quas iste sic pro/ uocatus p̄fert ipsi lugebunt. **Q**uia est regula cōmunis. q̄ qui occasionez dam ni dat: damnū dedisset videtur. **E**t chri/ stus dicit in euangelio. **O**mnis qui ira scitur fratri suo: reus erit iudicio. **Q**uid tunc ille reus erit qui non solum irasci/ tur: sed etiam qui p̄ximū suū ad iram puocat. **U**nde sollicitē vxor cauere de/ bet ne maritum suum ad irāz puocet. alias omnium peccatorz que ipse in tali ira cōmittit: ipsa particeps erit. **E**t sic si militer intelligēdum est de marito q̄ nō debet puocare vxorez nec filios nec filiā ad iracundiam: z sic de alijs. **S**epti/ mi sunt qui proximis suis detrahunt. z talis detractio sex modis cōmittitur **E**t audire detractionem quādo est peccatū mortalez q̄ nō: hoc q̄re ante. v. **D. R.**

D **C**octau sunt qui in verbis p/ caibus z lasciuis p̄ximū scandalizāt z mentis integritatem corrumpūt. **U**nde. i. **C**orinth. iij. **C**orrumpunt bonos mores colloquia praua. **I**tem **E**ph. **S** fornicatio autem et omnis immūditia aut auaritia nec nominetur in vobis si/ cut decet sanctos. **C**ōtra hoc plures fa ciunt qui verba scurilia z luxuriosa pro ferunt per que proximis ad malas cō/ cupiscentias puocant: z in hoc deum grauit̄ offendunt. **E**t tunc cum tales corriguntur: tunc dicit q̄ nō denotant corde sicut proferunt ore: quod tamē est falsum. **U**nde christus dicit i euāgelio **E**x abundantia cordis os loquitur **E**r go qui talia verba proferūt siue sint vi ri siue mulieres in his ostendunt se ha bere impudiciāz cordis. **U**nd̄ **C**hry/ sosto. super **J**oannem: **Q**uale cor habz vnusquisqz talia verba loquitur z op̄ea facit. **H**oc etiaz patet in bonis z hone

stis et pudicis personis: quod nunquam vel raro talia proferunt: sed ipsum christum septimo nominant eo quod versatur in cordibus ipsorum. Hic patet in beato Ignatio martyre: qui in tormentis positus septimo ipsum nominavit. Et requisitus quare hoc nomen toties nominaret: dixit. Quia hoc nomen scriptum habeo in corde meo: et reticere non possum. et tortores post mortem eius cor extraxerunt de corpore: et illud in partes sciderunt. et in qualibet parte fuit scriptum hoc nomen Iesus aureis litteris. Ergo quilibet christianus se cavere debet a peccatis malis et scurrilibus et luxuriosis. Unde Isidorus de summo bono. Vult sermones in ore christiani esse non debent. Hoc etiam ostendit apostolus dicens. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Et merito: quod in dicto christi in euangelio De omni verbo otioso reddidit sumus rones. Vult foris de peccatis scurrilibus et nocivis. Ergo merito quilibet nostrum debet a deo petere curam. dicens. Pone domine custodiam os meum: ut non delinquam in lingua mea. Et nota per conclusionem octavi precepti scilicet de falso testimonio quomodo falsi testes puniantur: quoniam in presenti: quoniam in futuro. Et de hoc pono rationale exemplum. **A** Legitur quod quidam bonus homo iustus propter rigorem iusticie a quibusdam malis hominibus odiebatur: unde ipse sibi falsa crimina que et iuramento confirmavit eo quod non facile credebatur eis homines propter excellentiam vite illius boni hominis. Et primus ait: nisi ita sit: Certe proferam iugiter peream. Secundus dixit morbo regio ledar in toto corpore nisi ita sit. Tertius oculos perdam nisi ita res se habeat. Quod totum sic evenit illis propter peccatum perjurii et falsi testimonii. Nam primus testis falsus mox a plaga ignis exultavit. Secundus a pedibus usque ad caput consumitur: quia putridus factus est. Tertius talia audiens et videns: et de seipso timens factum revelavit: et postmodum cecus effectus est. Unde de hoc dicit Salomon Prover. xix. Falsus testis non erit impunitus.

De Nono precepto.

Non concupisces rem proximi tui. Superius in septimo precepto prohibuit furtum: hic autem prohibet concupiscentiam cordis dicens. Non concupisces rem proximi tui. Et sciendum quod contra hoc preceptum faciunt decem genera hominum. Primi sunt qui concupiscunt bona aliorum: et sciunt quod non possunt obtinere rem concupitam non persequuntur concupiscentiam. Si autem scirent se posse consequi concupitam: forsitan fortissime conarentur ad persequendam concupiscentiam in effectum. et isti taliter concupiscendo mortaliter peccant. Secundi sunt qui aliena concupiscunt et cum omni conatu exteriori laborant pro tali re illicite obtinenda: quod quantum non obtineant: peccant tamen mortaliter: quod apparet in fure et latrone pro furto et rapina laborante: quod licet in effectu non furem nec rapiant mortaliter tamen peccant et graviter contra primum. Si autem pravus conatus assurgitur appetita: adhuc graviter peccat ut patet in furibus et latronibus rebus concupitam illicite obtinentibus. Et istis nunquam remittitur peccatum nisi prius restituatur ablatum ut Augustinus dicit. Dimodo tamen habeant facultatem restituendi. Tertii sunt qui concupiscunt bona aliorum iniuste: et habent spem ut ea sibi possint acquirere: sed non audent attemptare propter timorem corporis et honoris. Sed si scirent se posse evadere: persequerentur toto conatu: et sic propter deum dimittunt: sed propter timorem et confusionem humanam. Quartii sunt qui concupiscunt iustas res: sed ad malum finem: id est ad peccatum: ut puta ad vanam gloriam exercendam vel ad luxuriam: vel ad crapulam. Sicut ille divites de quo scribitur. Luce. vi. quod epulabatur quotidie splendide. Ergo quantum quod videret aliquem ludere pecunias lucrari: vel usurarium usuram exercere vel videret superbiam vestium: et sic de aliis. Et sic ad talem finem desideraret et ha-

bono dicitur: ut etiam contra
possetur: quia contra hoc preceptum
Et in nono dicitur non concupisces
tra illud dicitur: facit illi qui
concupiscunt ad eam quibus
malis dicitur: quod dicitur in comp
lupis dicitur: bonum dicitur.
in nono dicitur: non appetit
affirmare ad tempus: quia
tulerit: ea acquirere: et
ille appetit: et ante tempus
rare pro peccato amorem dei
propter salutem: quod mens
toto: tales enim graviter pe
beti plures sunt qui totum co
pant in talibus: quod raro dicitur
vel propter salutem: quod mens
sunt qui appetunt: et remittit
bona cum omni timore: et cog
bilis cupiditate: de lupis
bus nihil dicitur: sed in illis
quod dicitur. Luce. xi. Quod iugiter
moliam. Et de his dicit Hier
solus: quod si concupiscunt: que
dicitur: tunc et relictum dicitur
rum in magnam penitentiam
reputa qui tenet superbia
venerunt in misericordia: et
re polletur: de malis penuria
dicitur: si concupiscunt: graviter pecc
necessitate extrema: superbia ten
dicitur: de omni est in misericordia pa
Tunc dicitur: Quod dicitur: crea
vultus: cum parat vires: et
Tunc dicitur: superbia dicitur: Luce
hominis vultus dicitur. Amant
lucos: et qui vultus dicitur: superbia
pia reputando. Est enim parat
quem tu tenes. Adhuc dicitur: quod
dicitur: conferas. Dicitur: dicitur
res se marce dicitur: indignis
quod possidet humanum. Et de
beatus in fovea: Non misericord
minis habent: tollere: quod dicitur
gentis: non dicitur. Ergo tenet
rige bona: quibus possidet plures:

here diuitias: vt sic etiam contra deum
 posseryiuere: peccat cōtra hoc p̄ceptum
Et s̄m hunc intellectum non solum con-
 tra illud p̄ceptum faciūt illi qui aliena
 concupiscunt: sed etiam qui sua propria
 malez illicitē expendūt vt pomposi z vo-
 luptuosi tessarij z huiusmodi. **Q**uin-
 ti sunt qui cum nimio appetitu z amore
 afficiuntur ad temporalia quāuis nō in-
 iuste vellent ea acquirere: tamē quando
 ille appetitus z amor temporalium supe-
 rar vel precellit amorem deī z appetituz
 proprie salutis: sic q̄ mens suffocatur ex
 toto: tales etiam grauiter peccant. **S**z
 heu plures sunt qui totum cor suū occu-
 pant cū talibz: sic q̄ raro vel nunq̄ d̄ bo-
 vel p̄ria salute cogitāt. **S**exti
 sūt q̄ aare possident z retinēt sua iusta
 bona cum nimia tenacitate z cuz insatia-
 bili cupiditate sic q̄ de superfluis paupi-
 bus non subueniunt s̄m iussu christi
 qui dicit Luce. xi. Quod superest date ele-
 mosynam. **E**t de his dicit Hermannus
 scilicet q̄ si superflua tenent que danda
 essent: tunc li ex tali tenacitate superfluo-
 rum aliq̄ magnam penuriam sustinerēt:
 vt puta qui teneret superfluum bladū:
 vinum vel h̄mōi victualia vt cari? v̄de-
 re posset vnde multoz penuria z rerum
 charistia sequerē: grauiter peccat. **I**n
 necessitate ei extrema superflua tenacitas
 diuitū videt oīno esse in iniuriā paup̄ez
Unde Ambrosius? **U**niuersis creat̄ est
 mundus: quem pauci diuites occupāt
Unde Basilus super illud Luce. xij.
 hominis diuitis dicit. **N**onne inq̄t spo-
 liator es qui dispensanda suscepisti pro-
 pria reputando. **E**st em̄ panis famelicū
 quem tu tenes. **A**udi tunica quā in con-
 elauī conseruas **D**iscalceatī calcei q̄ pe-
 nes te marcescunt: indigentis argentuz
 quod possides humatum. **U**nde Am-
 brosius in s̄mone: **N**on minoris est cri-
 minis habentī tollere q̄ cū posset indu-
 gentibz denegare. **E**rgo tantoz scias te
 erige bona: quātis posses p̄stare z nol.

Sciendū tñ q̄ m̄gr̄ in cōpendio theo-
 logice veritatis dicit. **C**ū quis retinet su-
 perflua ex insatiabili cupiditate: ē mortu-
 le p̄ccm. **E**t p̄cipuū signū talis affectus ē
 q̄ quis reus poti? putrescere sinīt apud
 se q̄ vtiliter alijs dispenseret. **V**erbi gra-
 tia. sicut ille qui panem vel carnes z fru-
 mentū vel h̄mōi cōmestibilia perire per-
 mittit anteq̄ pauperibz erogare veller.
Et hoc ex nimia paritate: qz timet sibi
 semp deficere. z qñqz talis vix audet s̄z
 suā necessitatē cōmedere. **E**t in h̄ silis ē
 bufoni de quo legit q̄ terrā comedit. et
 quādo caput sup terrā erigit: tūc timet
 sibi terrā adhuc deficere z tunc non pl?
 audet comedere de terra nisi in quantum
 potest cum vno pede tegere siue tollere.
 ergo quilibet possidens bona tempora-
 lia debet pauperibus cōdiuidere. **U**n-
 de Augustinus. **D**a christo in terris q̄
 tibi reddet in celo. **U**nde etiā Beda su-
 per Lucam. **N**on reprehenditur diues
 q̄ terram coluerit: vel fructus in horrea
 congregauit. sed q̄ fiduciam vite in illis
 posuerit: nec pauperibus erogauerit. vt
 ab eis reciperetur in eternis tabernacu-
 lis. **N**ota exemplum de diuitibus tena-
 cibus. **L**egitur q̄ quidez diues tempo-
 re famis ne audiret voces querulosas
 paup̄ez ad quādā suā hereditatē iuxta
 quādā aquā se trāstulit vbi p̄ nimia fa-
 me paup̄ popul? clamās: eū secur? ē p̄
 pter sustentatōez. **Q**uoz voces audies
 respondit. **N**on durabo cū istis canibz.
Et sic fecit m̄sam suā poni retro in ali-
 am camerā vbi tales voces audire non
 posset. **E**t statim quidez armat? pulsa-
 uit in porta dicens: **A**nci? dei sum et
 volo loqui dño vestro: **S**ed cū seruitoz
 de mādato dñi sui eū assereret ibi nō eē
Respondit. **V**entiris. **N**ā in illam ca-
 merā ideo se trāstulit ne pauperuz cla-
 mores audiret: **E**t nūc ex parte dei ego
 cito eū vt cōpareat corā deo reddere ra-
 tionē de oībus temporalibz sibi cōmis-
 sis. **Q**ui diues nox ad mortē infirmat?

De decimo

a caris suis ad pñiam z ad cōfessionem exhortabat artēt: q̄s ille audire rēnuīt h̄ dixit **E**go ad iudiciū dī citat̄ cōparū et ad et̄nā dānatōem iudicat̄ sū sine oī spe salutis: q̄ sicut nō exercui misericōdīam z cōpassionē ad paupes xp̄i: sic eadē dī/strictōe sine misericōdīa sentētiat̄ sū: z sic in felicē aīaz exp̄irauit. z res z corp̄ z aīaz pdidit **U**n̄ Jacobi. 3. Iudiciū sit ei sine misericōdīa q̄ hic nō facit misericōdīam. **S**eptimi sunt q̄ cupiscūt honorē z pulchr̄itudinē p̄ximi: honorē p̄t exaltatōem z sup̄biam. pulchr̄itudinē p̄t hoc vt hominibz placeant: z hoc est p̄c̄m **S**z si naturalit̄ quis appeteret pulchr̄itudinē nō tñ d̄ deū p̄t hoc viuere veller: sic q̄n̄ p̄t esse sine p̄c̄o. **O**ctauī sunt q̄ famuluz vel ancillam p̄ximi sibi attra hunt: cū tñ alias a fuitio recedere nō intendunt quod est phibitū in lege vt h̄ **E**xodi. 20. **N**ō cōcupisces suum v̄l ancillam. zc. **T**er̄ est d̄ legem nature: quia hec est lex naturalis. **Q**uod tibi nō vis fieri. videne feceris alteri. **E**t christ̄ in euangelio. **Q**ue vultis vt faciant vobis hoies. zc. **E**rgo si tu h̄es famulū v̄l famulā fidelē z non velles q̄ tibi q̄s eū vel eam abstraheret: sic z tu p̄ximo teneris: **N**on sunt q̄ nimio amore afficiūtur de superbia: tamen infra deum: z h̄ ē veniale. **D**ecimi sunt q̄ appetunt aliena cū voluntate conditionata: scilicet si possent h̄re sine offensa deī z iniuriā p̄ximi: z tūc vel nullū vel tantū est veniale p̄c̄m. siue talem z ditōem actualit̄ addant siue habitualit̄ eā intendāt.

De decimo p̄cep.

Non concupisces vxorem pro/ ximi tui **U**bi prohibetur omnis concupiscētia carnis. q̄ i sexto p̄cepto phibuit actū carnis: hic at̄ phibet z cupiscētia carnis. **U**bi sciendū q̄ hoc p̄ceptū faciunt quattuor genera hoīm. **P**rimi q̄ de/

liberate concupiscunt z libent̄ ope actuz perpetrarent si possibile ipsis foret. z ta/ les contra p̄ceptum dei faciunt z pec cant mortalit̄. **V**erbi gratia. **S**i quis vna die centū dom̄ intraret: z in q̄libet domo z cupiscētia malā sibi p̄visum acquireret: tot peccata mortalia acq̄reret. **U**nde **M**atth. 5. **Q**ui viderit mulierē ad concupiscētia eam: iāz mechatus est eam in corde suo. scz vt z cupiscētia transeat in affectū cordis z in consensum rationis. **E**t etiā si facultas affit facere disponat: iāz mechatus est eā in corde suo. q̄ fm iurayolūtas p̄ facto reputat̄. **S**cdi sunt qui vellent z possent h̄tinent mundū z scādalum. **S**ed si lerent se posse latere in hoc actu: nec deū nec sanctos nec salutem anime curarent quin hoc potius p̄petrarēt. **E**t tales q̄ sic dimittunt: deū grauit̄ offendūt q̄ voluntas est deliberata ad actum illū.

Terrij sunt q̄ non z cupiscunt nec actū p̄petrare volunt: sed faciunt vt concupiscātur: vt multe mulieres. simi/ liter z virgines que ad hoc se lauāt z ornant vt amabiliōres fiāt. que non soluz in plateis z choreis: imo etiā in ecclesia corda viroz vulnerāt: dum eis nunc coloz albo: nunc rubeo. nūc familiari colloq̄to: nunc manuū iniectio: nūc vultus compositione: nūc oculoz lasciuā intuitionē laqueum z occasionem ruine p̄stāt. **E**t tales qui sic non concupiscunt nec actū facere volunt sed concupiscit volunt sūt occasores aīaz. **U**nd̄ **B**er̄n. in fm̄e. **N**onne videt̄ tibi grauiorem ab eo xp̄s sustinere persecutiōē. qui suggestione maligna exemplo pernicioso scādali occasiōe ab eo puerit aīas quas redemit. q̄ a iudeo qui sāguine ei effudit. **Q**uarti sūt q̄ non z cupiscunt nec etiā actum facere p̄ponūt: sed tamē delectātur in morosa delectatione cum plena ratione z volūtate. **E**t talis morosa delectatio est peccatum mortale. **C**ōtra quod beu multi faciunt tā multiceō

*Et videtur tunc concupiscere
le conuulsi deus tam volent
viri in omni no cū r̄ r̄
gitanōi q̄ in nūc est p̄c̄o
q̄ fallit̄ hoc p̄c̄m mortali
rit̄. v̄l iudō i canonica
L̄onp̄t̄ d̄ d̄ m̄c̄o an
c̄o an cōc̄o r̄ d̄o a d̄
lenū r̄ ois p̄c̄o r̄
S̄c̄o d̄m̄ f̄m̄ r̄ ḡ. q̄ v̄
p̄c̄o r̄ p̄c̄o r̄ in m̄o r̄
d̄ d̄ c̄o r̄ ois r̄ c̄o r̄
ḡo r̄ in d̄ d̄ d̄ p̄c̄o r̄
m̄o r̄ c̄o r̄ ois r̄ d̄
c̄o r̄ ḡo r̄ d̄ d̄ p̄c̄o r̄
tem l̄ ḡo r̄ d̄ d̄ p̄c̄o r̄
qued̄z animo r̄ ois d̄ d̄
aū nō est lenit̄ d̄ c̄o r̄
ḡo r̄ ois r̄ d̄ nō est p̄c̄o r̄
solū r̄ ois. **S**z c̄o r̄ d̄ d̄
c̄o r̄ ḡo r̄ d̄ d̄ p̄c̄o r̄
b̄o r̄ ois r̄ nō c̄o r̄
c̄o r̄ ois r̄ d̄ d̄ p̄c̄o r̄
lenit̄ sic est p̄c̄o r̄
lenit̄ in d̄ c̄o r̄ ois
siue c̄o r̄ ois in r̄ ois
r̄ ois est quia nō solū c̄o r̄
p̄c̄o r̄ cum quis c̄o r̄ ois
c̄o r̄ ois mortale. **S**z c̄o r̄
vt c̄o r̄ c̄o r̄ ois in solū d̄
nem m̄o r̄ ois nō aut̄z in
hoc d̄ d̄ p̄c̄o r̄ d̄ c̄o r̄
sup̄e d̄ d̄ ois in d̄ d̄
tam ab r̄ ois r̄ ois. **S**z
nō d̄ d̄ in d̄ c̄o r̄ ois
si alit̄ placet c̄o r̄ ois
ius mulieris pulchritudine
r̄ ois p̄c̄o r̄ ois r̄ ois
c̄o r̄ ois nō est p̄c̄o r̄
p̄c̄o r̄ ois.*

Aplicat̄ tractat̄ de concupiscētia

Incipit tractatus De nouem peccatis alienis

¶ Viri quales nolunt concupiscere nec vel
le concupiscit ab alijs. tamē volunt agere
diē festū in reliquijs nociuaz et turpiū co
gitationū: quod tū nimis est periculosum:
quod facillime ex hoc peccato mortale incur
rit: vt probat Iacobus in canonica sua cū de
Concupiscētia id est interior animi dele
ctatio cum conceperit: sub audiēdo con
sensum rōnis: parit peccatum mortale.
Sciendum sūm Bregi. q. humana tem
peratio perficitur in tribus. scilicet suggestiōe.
delectatione et consensu. Si enim sug
gestio inducat passionem que est subitus
motus cogitantis seu delectantis in re
cogitate: sic est veniale peccatum. Si au
tem suggestio inducat passionem que est
quedam anime formalis deliberatio: tūc
aut nō esse sentitur delectatio in tali co
gitatione: et sic vel non est peccatum vel
solum veniale. Aut sentitur delectatio in
cogitando: et hoc dupliciter. aut tūc deli
beratio rōnis non consentit in dele
ctationem: et sic est adhuc veniale. aut cō
sentit: et sic est peccatum mortale: siue cō
sentiat in delectationem interioris actus:
siue consentiat in ipm opus. Cuius ra
tio est: quia non solum consensus verus
puta cum quis cōsentit in opus: est pec
catum mortale. sed etiam interpretatiuus
vt cū quis consentit in solam delectatio
nem interiorē: non autem in opus. Et
hoc habet veritatem si delectatio cadat
super obiectum includens in se deformati
tatem ad rectam rationem. Si autē quis
non delectet in delectatione turpi: puta
si alicui placeat cogitare de specie alicui
ius mulieris pulchre absque ista deformati
tate concurrente: sic consensus in talem dele
ctationem non erit peccatum mortale sed
potius veniale.

Concludit tractatus de decē preceptis.

Nouem sunt peccata aliena
quorum si peccator aliquis
in morteyno deprehensus
fuerit sic damnatur ac si i
p
prio Licet hoc nobis vide
atur mirabile quod homo damnetur p alie
nis sicut pro proprijs. Ideo omnes sol
licite discite nouem esse genera hominū
que breuiter dicam qui dānant p alie
nis peccatis sūm q sunt nouē peccā alicia
Primum est iussio scilicet cū quis iubet al
ter peccare. Verbi grā. Dominus q iu
bet famulū. vel pater q iubet filiū. et do
mina que iubet ancilla hec facē que sunt
contra charitatē dei et pxiimi. sicut rusti
ci q iubēt suos famulos dāna inferre p
xiimis cū pecoribz suis in graminiū vel
in segetibz: vt dñā q iubet ancillā ad p
tū alteri irez ibi gramina alteri recipere:
quod tū bene cognoscit esse contra voluntatē
illi cui est prātū. Et si nisi vñ pannuz
plenū graminiū ancilla ex iussu dñere
cepisset: dñā obligat ad restitutōez Itē
mechanici in ciuitatibz q iubēt suos fa
mulos infidelitē laborare sua artificia.
Item pānifices q iubent pānuz nimis
excessiue lanārez extrahere. Itē caupo
nes q iubent famulos mēsurā cū vino nō
bene implere. Item parētes qui iubent
filios et filias chorizare: et sic d alijs. Qu
quicquid iussisti quod est contra chari
tatem dei et pxiimi in istis reus es. et dā
naberis cum illis qui hoc ex iussu tuo p
petrauerunt. Unde Sap. 18. Simi
li pena seruus cum domino afflictus est
imo quādoqz iubentes plus peccāt qz
faciētes. Herodes enim nō decollauit
Joannem. tamen ira reus est tanquāz
cum ppiā manu fecisset. Et hoc quare ē
quia iussit. Similiter pylatus qui nō
crucifixit xpm ppiā manu: sed milites sui

De peccatis

ex iussu suo. Nabuchodonosor Holifer
nem predari iussit. Antioch^{us} iussit q^{ue} le
ges non seruari deberent quod fuit con
tra deum: et multi alij qui hoc iusserit fie
ri quod est contra deum. Et hi omnes et
psiles dānati sūt et dānabunt. Et sicut
iste bon^{us} hō q^{ui} iubet bonū fieri saluabit:
ita q^{ui} malū iubet operari dānabit. Sed
vry tales tenent ad restitutōez. Rūdeo
q^{ui} sic: q^{ui} p^{ro}babilis q^{ui}s credit ex sua iussio
nēsecutā esse ablatōem: v^{el} noie suo fa
ctā ratā habuit: alias nō. **B** **C** Sedz
p^{ro}ctm alienū ē psiliū. Quicūq^{ue} q^{ui} altēi ma
lū consiliū siue suo superiori: siue pari: si
ue suo inferiori vel alio mō dānabit. dā
nabit cū illo q^{ui} ope p^{ro}fect. Unde peccant
mali consiliarij dñoz: qui suadent guer
ras: rapinas: exactōes: et alij q^{ui} suadent
fornicationes et furtav^{el} h^{er}mōi. Et q^{ui} cun
q^{ue} dat consiliū vñ dānū p^{ro}ximis infertur
vt telonea noua instituere: v^{el} antiq^{ue} telo
nea aggrauare v^{el} augmentare: etiā cen
sum paup^{um} aggrauare. Itē q^{ui} in ciui
taticib^{us} dant psiliū ad nouas institutōes
in dānū paup^{er}z cōstitis: tales rei erūt
oim peccatoz illoz q^{ui} a cōsilio eoz perpe
trata sūt v^{el} p^{ro}perabunt v^{el} q^{ui} ad nouissi
mū diē. si sic decedūt. Ergo qlibet sibi ca
uere debet a consilio et doctria mala: q^{ui}
talis corā dō homicida reputabit. Un
Aug^{ustinus}. sup Joannē. Homicida diabo
lus dicitur: non q^{ui} gladio accinctus nec ferro
armat^{us} accedat ad hōiem: s^{ed} q^{ui} malū s^{ed}
bū seminauit. Noli q^{ui} te putare nō esse
homicidā quando fratri tuo mala per
suades. Itē mali consiliarij sunt sicut di
aboli qui semp malū suadent: sed q^{ui} sūt
eis siles in culpa: consequēs est q^{ui} erunt
eis siles in pena. Sed quia boni psilia
rij sunt sicut angeli dei qui semp suadēt
homini quod bonū et salubre est et ea q^{ui}
sunt pacis: sic et boni consiliarij faciūt. et
ideo merito cum angelis gloriāz eternā
possidebunt. Item mali consiliarij sunt
filij cayphe: qui dedit consiliū vt x^{ristus} oc
cideretur. Unde o xpiane si consulis q^{ui}

aliquis dānificet p^{ro}ximū suū in reb^{us} q^{ui}
alias non fecisset: tu teneris ad plenam
restitutōem: etiā si inde nunquāz aliq^{ui}
emolumentū habuisti. Item si consulis
vt quis peccaret mortaliter. s. fornicādo
vel decipiendoy vel furādoz h^{er}mōi. teneris
satisfacere: quasi hoc ipm p^{ro}ctm ope
p^{ro}perasses. Itē tu vetula si suades ali
cui q^{ui} gini fornicari. oim p^{ro}ctoz ita rea es
sicut ipa fecisses. **E** **C** Itē si suades
iniusta plia: iniustas gueras et h^{er}mōi:
oim maloz q^{ui} ibi fiunt res: et cōsiliū tuū
sup reuertet. Un dicit Eccl^{esias}. 27. Faci
ti consiliū neq^{ui}ssimū sup ipm deuoluet.
Un Job. 18. Precipitabit eū psiliū su
um. Sciendū q^{ui} mali psiliarij vt cōmu
niter turpi morte moriunt. Exempluz
de Aman Hester. 7. qui fuit suspēsus
ad patibulū q^{ui} p^{ro}parauit Hardocheo
Item paret de principibus qui dederūt
consiliū contra Danielē vt mitteretur in
lacū leonū. Qui postmodū p^{ro} se fuerunt
in lacū missi: et sic a leonib^{us} deuorati: vt
h^{ab}et Daniel. 6. Itē p^{ro} hoc in achitophel
qui dedit malū consiliū contra dauid et
postmodū seipm suspēdit: vt habet. 1.
Regū. 17. Ideo sollicite cauēdum est
vnicuiq^{ue} a malo consilio. Quia vt fre
quenter malū cōsiliū sup ipm deuoluet
Exemplū. Tempe p^{ro}secutōis fidei ch^{risti}
stiane fuit quidam cōsiliarius p^{ro}uersus:
q^{ui} cōsuluit p^{ro}fectoy vt faceret fieri thauruz
eneū. et in medio lateris ip^{sius} thaurifa
cerz magnū foramē cū optorio cū q^{ui} clau
deret. et sic christianos intro poneret. et
ignē subtus thauruz sup^{er}oneret. Et sic
christianis mirabiles et lamētabiles vo
ces audiret: cū ab igne calore torq^{ue}ret.
Quod p^{ro}fect^{us} volēs experiri: cōsiliarium
eūdem p^{ro}mitus intro posuit. Et sic sedz
dictū Eccl^{esias}. 27. Facienti consiliū nequū
simū sup ipm deuolutū ē. **D** **C** Et
tū p^{ro}ctm alienū ē psensus. videlz cū q^{ui}
ex corde diligit malū q^{ui} alter facit imo
et fouet. et tales digni sūt morte. q^{ui} nulli
placē debet illud q^{ui} dō maxime disp^{ro}bat

con. hoc dicitur in iudicia. q^{ui}
o dicitur in iudicia. q^{ui}
deus dicitur in iudicia. q^{ui}
Et dicitur in iudicia. q^{ui}
no es vnius deus. et dicitur
ris cū vnius deus. et dicitur
bus. q^{ui} dicitur in iudicia. q^{ui}
luna cōstitit ad mala h^{er}mōi.
tuo cōstitit ad mala h^{er}mōi.
eris cū h^{er}mōi. et dicitur in
ris cū h^{er}mōi. et dicitur in
Digni sunt morte no solum
etia qui consentiunt malis
h^{er}mōi. tu no vides aliqui
sulis. s. solummodo p^{ro}ntis in
eris. s. sicut p^{ro}ter mater no in
vel filia dicitur. s. sicut in
erunt. et sic dicitur. Ergo dicitur
aliqui dicitur in iudicia. q^{ui}
nec p^{ro}ter mater no in
mittit in mala. sicut dicitur p^{ro}ter
leboni: vt p^{ro}ter fauorem v^{el} t^{er}m
bunt in iudicia. et cū maloz q^{ui}
mimo suo fuit. Un dicitur in iudicia. q^{ui}
um dicitur in iudicia. q^{ui}
ad dicitur in iudicia. q^{ui}
uitant v^{el} in dicitur in iudicia. q^{ui}
mittunt. s. sicut dicitur in iudicia. q^{ui}
su eos non p^{ro}ferit. **E** **C**
peccatū aliter dicitur. Et
voluntū dicitur in iudicia. q^{ui}
qui malefacit p^{ro}ter dicitur in iudicia. q^{ui}
q^{ui} dicitur in iudicia. q^{ui}
ita vt non quodammodo v^{el} illi q^{ui} fac
p^{ro}ctm. s. sicut dicitur in iudicia. q^{ui}
laudat dicitur. Un dicitur in iudicia. q^{ui}
res et laudat dicitur in iudicia. q^{ui}
in malis. et p^{ro}ter dicitur in iudicia. q^{ui}
qui dicitur in iudicia. q^{ui}
serat de auctore: et dicitur in iudicia. q^{ui}
oim maloz illoz. nō p^{ro}ter dicitur in iudicia. q^{ui}
recretois in hoc q^{ui} laudat dicitur in iudicia. q^{ui}
h^{er}mōi. et dicitur in iudicia. q^{ui}
nam illud ob dicitur et laudat dicitur in iudicia. q^{ui}
p^{ro}ter dicitur in iudicia. q^{ui}
Ideo dicitur in iudicia. q^{ui}

eet. hoc est peccatum et iniusticia. Quia
 o christiane hoc deus meruit apud te quod
 debeas dolere de malo quod fit domino tuo.
 Et ideo cum gaudes de quo dolere debes
 non es verus amicus dei. et ideo dicitur anabe-
 ris cum consentis et cogaudes malefacienti-
 bus. ergo si non iussisti nec consulisti. si so-
 lum consensisti ad mala facienda que sine
 tuo consensu non fuissent perpetrata: reus
 eris omnium factorum illorum malorum. et dicitur anabe-
 ris cum malefacientibus. **Uñ ad Roma. i.**
Digni sunt morte non solum qui faciunt. et
etiam qui consentiunt malefacientibus. Ver-
bi gratia. tu non velles aliquem ludere nec con-
sulis. si solummodo consentis: in hoc re-
eris. Si pater et mater non iubent filium
vel filiam chorisare. consentiunt: in hoc rei-
erunt. et sic de alijs. Ergo quicumque preest
alicui civitati: licet non iubeat malefacere:
nec consulat: consentit malefacientibus et pro-
mittit fieri mala. siue hoc fiat propter ter-
rele lucrum: vel propter fauorem vel timorem
humanum: reus erit omnium malorum que sub do-
minio suo fiunt. Uñ Sap. vi. Iudici-
um durissimum fiet his que presumunt. Hoc
advertere deberent que lusores fouent in ci-
uitatibus vel in domibus suis eos ludere per-
mittunt. et sic de alijs malis que sine consen-
su eorum non possunt fieri. Et Quartum
peccatum alienum est: adulatio. Et in hoc
rei sunt isti que peccata commendat in hominibus
qui male faciunt pro quo damnabuntur. Nam
que ita laudant et adulant malefacientibus
ita rei sunt quodammodo ut illi que faciunt
peccata. Nam cum aliquis peccat in crepare et non
laudari debet. Ideo ita propter aduato-
res et laudatores peccatorum mali confortatur
in malicijs. et propter derisionem bonorum ali-
qui homines verecundantur bene facere: quod est mi-
serabile audire. et ideo tales principes sunt
omnium malorum istorum. nam pervertunt ordinem
recte rationis in hoc quod laudant illud quod repreh-
ensibile et illicitum est. et vituperant et subsi-
stant illud quod salubre et laudabile est. Et
propterea tales aduatores sunt maledic-
ti. Ideo habet Esai. v. Ue que dicitis

bonum malum: et malum bonum: ponentes te-
 nebras in luce: amarum in dulce. dulce in
 amarum. Quare putatis quod ita tam femina
 ne quam viri: tot ita habeant peccata: etiam
 nescientes quod laudant in his que faciunt. et ita
 non cognoscunt se esse peccatores sicut coram
 deo sunt: et ita decipiuntur. **Uñ Esa. ix.**
Et erunt que beatificantur et qui beatificantur
preparati. Uñ etiam Seneca. Malum ho-
minem blande loquentem agnosce tuum la-
um esse. habet enim suum venenum blanda lo-
cutio. Ideo nolite laudare malum et deride-
re bonum. quod hoc est vnum de summis pe-
riculis in ecclesia dei. Uñ Aug. sup ps.
Duo sunt genera persecutorum. scilicet vituperantem
um: et adulantem. si plus persequimur lingua
adulatoris quam manu persequeris. Uñ etiam
am Hiero. sup ps. Nihil est quod ita facile
corruptum metes hominum sicut adulatio.
Plus enim nocet lingua adulatoris quam gla-
dus persecutoris. Hoc cognosci potest ex eo
quod aduatores ligant homines in peccatis
Uñ Aug. Adulantem linguam ligant ho-
minem in peccatis. delectant enim ea facere
re in quibus non solum non metuit reprehensor
et etiam laudat operatur. Item tales adu-
latores ponunt et consumunt puluillum sub
capite iacentis in peccatis. Uñ Ezech.
xij. Ue qui presumunt puluillos etc. Sic
pro quo verbo dicit Greg. sup ezech. omel.
ix. Qui male agentibus adulat puluillum
sub capite iacentis ponit. ut qui cor-
rupti ex culpa debuerat: in ea fulcitur lau-
dibus quiescat. Sequitur videtur quomodo
malum in malicijs suis laudant et virtuosum
in virtutibus suis irrident. Pro quo sci-
endum quod vitia per aduatores acquirunt si-
bi virtutum nomine. nam superbia edificatorum. ve-
stium. angulorum. calceorum. et omnium exteriorum
gestorum ab ipsis honestas est nuncupata
ut dicitur. quod bene decorat te ista tunica vel
ista vestis: quod pulchra es in facie. quod bene
decorat te illud pepulum. quod pulchre incedis
et sic de alijs. Et in hoc quod imitantur lucife-
rum in superbia extollendo se super alios: in his
commendant: quod est valde nocivum et reprehensibile

ficiam q̄rit z exigit: tūc talis impariēs z
 austerus noiatur. **N**ono si q̄s grām ho
 minū haber: tūc adulator noiatur. **D**e
 cio si q̄s informatōi z correctōi p̄ximi in
 tēdit: tūc p̄sumptuosus d̄r. **H** **Q**uī
 tū peccatū alienū est recursus. **E**t sunt il
 li in hoc rei qui tuent̄ malefactores z ad
 quos habēt recursus. **V**erbi gr̄a. aliq̄s
 furat̄ z habet apud quē furtū abscondat
 vel rapinā. vel cū quis tuet̄ malefactorē
 nō pmittendo fieri de ip̄o iustū iudiciū
 et multa h̄mōi. **E**rgo si potēs es z in ca
 stro tuercis raptores cū rapinis: re^o eris
 oim̄ peccōz illorū. certe nō eēt tot rapto
 res si nō haberēt tutores. **E**t de eisdem
 p̄querit̄ d̄ns p̄ **E**sa. iij. **E**t rapina pau
 perū in domo vestra. **I**tē si tu es recep
 tor hospitū z recipis in domū tuā hoīes
 nō timētes deū z amministras eis ciba
 ria illicita. vt in. xl. lacticiā cū al̄s sunt
 sani z fortes: z p̄nt vtī cibo q̄dragesima
 li. z cū h̄n haberes eis amministrare cibū
 q̄dragesimalē: s̄ p̄pter lucrū amministras
 eis cibū illicitū: tūc p̄iceps eris illorum
 peccatorū. **S**ed dicerēs. videāt ip̄i q̄d
 ad me. **R**ūdeo q̄ ex charitate dei z p̄xi
 mi obligamur pmouere p̄ximū in his
 q̄ sunt saluz: z nō amministrare eis occasi
 onem peccādi. **I**tē si p̄incerna es z hos
 pitio rapis lufiores. blasphematores. le
 nones q̄ cum meretricibz peccāt q̄ nō s̄t
 legitime vxores eorū. z hoc facis p̄pter
 lucrū tpale: reus eris oim̄ malorū. **I**tez
 paterfamilias q̄ tenet famulū z ancillā
 simul peccātes in domo sua: re^o erit illi
 us peccati. **B**reuit̄ q̄quid̄ p̄mittitur
 in domo tua q̄d est d̄i ab his q̄s hos
 pitio recipis scienter: re^o eris oim̄ malo
 rū illoz. z tales receptores sunt sicut scu
 ra p̄regētes eos malefactores. de q̄bus
 dicit̄ p̄s. **E**t scuta p̄buret igni. **S**e
 ptum peccatū alienū est participatio in
 peccis alienis. videlicet cū q̄s p̄tem habz
 in lucro peccati. z p̄sequēs p̄tem habe
 bit in pena. vt q̄ sciēter emūt rapinā vel
 furtū: vel inde comedūt vel bibūt. tales

tenent̄ ad restitutōem in q̄ntū de his in
 iustis vsi sunt. etiam si sex vel octo come
 dissent vnā aucā furatā: q̄libet restitue
 teneat̄ p̄tem suā quātū ad eum puenit.
Silr̄ intelligendū est de his q̄ a iudeis
 dona z munuscula recipiūt q̄ ab alijs p̄
 vsuram receperūt. z tales tenent̄ restitu
 ere: nō ip̄s iudeis. s̄ ip̄s a q̄bus ip̄i p̄
 vsuram receperūt si habeant noticiā il
 lorū. **S**imāur: tunc fm̄ p̄silium p̄fessor
 ris debēt dare paup̄ibus. **I**dē dicendū
 est de luforibz z de his q̄ bona p̄ ludū ac
 q̄sita recipiūt. quia om̄es tales tenētur
 satisfacere fm̄ p̄silium prudentis p̄fesso
 ris. ergo nullus debet cū luforibz bibere
 vel comedere. nec denarios illos q̄s ad
 lumē ponūt recipe. sicut q̄n p̄buruntur
 luia pro vno denario tūc recipiūt quat
 tuor. z tales tenent̄ ad restitutōem fm̄
 p̄silium confessoris. **I**tem iudices z rei
 publice p̄uidentes q̄ permittūt panem
 et vinum minorari p̄ pecunia. z aliq̄
 plurimi q̄ participant quocūq̄ mō sciē
 ter in lucro peccati. vt vxores z pueri in
 iusta sciēter hereditātes. vñ tam vxores
 q̄ filij sacerdotum helis simul a rege cō
 busti sunt. vt legit̄ in **D**an. ca. xiiij. **I**
Septimū est: cū q̄s mutus est in pec
 cato q̄d corripit z rephendere tenet̄. **U**n̄
 quibus deus p̄misit subditos. vt p̄latis
 et patribz familias tenent̄ vt subditos
 et filios corripiant. put expedire vident
 p̄ loco z tempore: ne vna cum ip̄s pere
 ant. **U**nde legit̄ de sacerdote **H**eli. i.
Regū. iij. qui nō correxit filios suos ini
 que agētes: vel qui tacuit: vel qui tepi
 de correxit punitus est hic p̄ mortem tē
 poralem. q̄ fractis ceruicibus cadēs de
 sella retrosum expirauit. z si est in infer
 no nō inuenimus aliam causaz nisi q̄ fi
 lios suos nō correxit vt debuit. propter
 q̄d d̄ns euz subitanea morte interfecit.
Un̄ cū filij a parētibz: z latci a p̄latis su
 is rephendunt: neq̄q̄ ip̄i vel subditi in
 dignari debēt. nā ad hoc tenent̄: al̄s dā
 narent̄ cū ip̄s. vñ **E**zech. iij. **S**i dicēte

pez: viduar: clericoz: orphanoz. religi
 osoz z hmoi iudicia. cuz tñ nulla alia de
 causavt pmissu e: ds eis ptatez tulerit:
 nisi p tuitoe eccleaz paupm **Uñ** dz Au
 meri. 25. q pncipes ex iussu dei stz suspē
 si p pcco ppli. **Uñ** dixit dñs ad moysē
Tolle cunctos ppli pncipes: z suspende
 eos s̄ solē i patibulo **Et** h̄ iō fm glo. qz
 fuerūt auctores pccī illi ppli. vñ qz n̄ p/
 hibuerūt **¶ Nonū** pccm alienū ē n̄
 manifestaē pcca hoīz ad corrigēdū z ad
 emēdā dū vt q̄cūq; scit picl'm alteri? z eū
 nō auisat z pmunit siue i corpe siue i aīa
 aut in rebz: cū tñ bene posset illuz pmu/
 nire: reus erit si h̄ non fecerit. **Sic** si sci/
 res aliquē peccare z posses h̄ māifestare
 q̄ impediret z emēdaret: si non faceres
 reus esses. **Itē** si scis rē furatā circa ali/
 quē iniuste detēta: z non vis dño rei pu/
 blicae: vt sic suam rē rehabere possit. cū
 tñ h̄ comodez licite posses. re? erz coraz
 deo in illo pcco. **Et** si vn? inferret dam
 nū p̄rio i p̄to siue i agro: siue i h̄o: reo: et
 si p̄clamaes eundē: n̄c tal sic p̄clamat?
 cessaret a dāno i ferēdo. z nolles h̄ face
 p̄pter charitatē p̄ximi i subsidū dño rei
 tūc re? eēs corā dō **Itē** si q̄s vellz aliqūē
 iniuste capē: z tu bono mō posses illum
 pmunire: z nō faceres: re? eēs. **Itē** cū vi
 deres aliquē occulte peccāz z posses hoc
 māifestare illi q̄ posset p̄deserz emēdaē
 ne iste itez peccaret: z nolles ea facere. z
 sic dissimulares: tūc eēs p̄ticeps illi? cri/
 mis. **Sz** aliq̄ dīcūt cū aliq̄ iniusta fieri
 vidēt qd hoc p̄tinet ad me: **Rñ** deo ill
Ex p̄cepto fraterne charitatis qlibet te
 nef p̄ueniē piclz sui p̄ximi z corpis z aīe
 cū h̄ comode p̄t. **Ex** plū: si videres cecū
 trāsire erga foueā: z n̄ pmunires eū: ho/
 micida illi? esses corā dō: si i foueā cade
 ret. z si sic moreret **Itē** cū i synodo p̄cipi
 tur oibz i eadē prochia existētibz vt māi
 festaret crimīa publica ad corrigēdū ea
Qd qdā n̄ curāt. z iō seip̄o miserabilē
 dānāt. **Sz** q̄cūq; causa p̄sā guīnitaz vñ fa
 miliaritatis. vel cā lucri n̄ p̄deret pccm

quod p̄dendū eēt: fm iura symonā cō
 mitteret z gūiter peccarz. **Et** q̄cūq; scī
 ret hereticū vel phitonissam z nō p̄derz
 mortaliter peccaret. qz meli? esset tales
 corruptozes fidei p̄dere p̄latis eccīe: q̄s
 valde diu in pane z aq̄ ieiunare.

¶ Explicit tractatus de nouem pecca
 tis alienis.

¶ Incipit tractat? de vij. pccis mortali
 libz. **Et** p̄mo de pcco mortali in cōi.

Pccatū cum

summatū fuēt gñat mor
 tē. **Jaco. i.** Hoc intelligit
 de qlibet pcco mortali **¶**

¶ Pro q̄ sciendū q̄ pccm mortale p̄mit
 tit q̄tuor mōis. **Prīmo** qñ nescit se face
 re p̄tra p̄ceptū dei. vel p̄ceptū p̄lati vñ
 eccīe. vel aliq̄d viciū de septē vicijs cap
 talibz. **Et** in hoc ignorātia non excusat
 hoīem vsūm rōis h̄ntem. vñ **Aug?** de
 grā z libero arbi. **Ideo** diuina p̄cepta
 data sunt: vt excusatio de ignorātia nō
 haberet. **Sic** de p̄ceptis eccīe z p̄lati
 rñ intelligit. qz p̄ceptū p̄lati dz p̄ceptuz
 dei. **In** signū hui? x̄ps dīcūt in euāgelio
Qui vos audit me audit zc. **Ergo** p̄la
 tis obediendū est tāq̄ dño iesu x̄po: mā
 xime in his in q̄bus tenemur eis obedē
 re. sicut qñ sub p̄cepto p̄cipiūt ieiunare
 vel festa scōz celebrare. z sic de alijs **Er**
go q̄cūq; sine causa z necitate sciēter z
 ex p̄tēptu p̄tra h̄mōi p̄ceptū p̄lati vel ec
 cleīe fecerit peccat mortaliter. **¶** **Quē**
 tur vtrū aliq̄ ignorātia possit hoīem ex
 cūsare de peccato? **Respondez** q̄ est tri
 plex ignorātia. **Prīma** inuincibil. z ista
 est duplex. s. innata vt in puerz z in amē
 ribz adultis: q̄ nūq̄ vsūm rōis habue
 rūt. **Alia** ex casu. vt in adultis q̄ h̄nt rō
 nem. z postmodū qñq; incidūt in amen
 tiam p̄pter debilitatē capitis vel p̄f ni
 miam abstinentiā vel de alijs causis. ec
 talis ignorātia inuincibil excusat a pec
 cato mortali. **Uñ** **Aresto. iij. Eth. Is**

me pro ea puniatur. Est autem quando quis
 contemnit scire: ut eo liberi possit peccare.
 hanc habuerunt pharisei de christo. et ad
 huc multi christiani habent qui fugiunt pre-
 dicatores. Et est malum signum quod homo non
 potest nec vult audire veritatem. et hoc ideo
 contingit. quia excecavit eos diabolus
 et etiam propria malicia eorum. **U**n ps. No-
 luit intelligere ut bene ageret. Et tales
 decipiunt seipsum. **U**n Is. de summo ho.
Sunt qui propter ignorantiam excusationes
 scire nolunt: ut minus culpabiles vide-
 antur. qui tamen seipsum non muniunt sed
 decipiunt. **I**n sup. et in talibus est magna pe-
 rinaacia. **U**n Is. ibidem. Ne scire simpli-
 citer ad ignorantiam pertinet. noluisse vero
 scire ad contumacem superbiam. **D**e Se-
 cundo modo committitur peccatum mortale pro-
 pter scientiam erroneam. ut cum quis facit
 aliquid quod in se non est contra preceptum dei
 nec vult de septem peccatis capitalibus
 sed scientia diffinitive hoc iudicat esse pec-
 catum mortale. et sic super hoc facit. et talis
 scientia est multum periculosa. quia tales faci-
 unt sibi peccata et illa queant se periculose
 et hoc fit instigante diabolo. qui cum non po-
 test eos in manifesta peccata inducere si-
 cut in luxuriam. in gula. et sic de alijs. tunc
 inducit eos in perplexitatem peccandi. quia
 quicquid fit contra scientiam: edificat ad ge-
 hennam. Et hoc sic patet. quia **Aug.** dicit
 quod omne peccatum est contra legem dei. **N**on
 licet aliqua in se non sint contra legem dei. ut le-
 uare festucam de terra. vel calcare super ca-
 lamum. et sic de alijs. **S**i tale quod comp-
 henditur a scientia ut contra legem dei exi-
 stens. et sic voluntas in ipsum fertur: mani-
 festum est quod voluntas ferretur per se loquendo
 et formaliter in id quod est contra legem dei
 et hoc facit quod putat esse contra legem dei
Et sicut periculosum est habere nimis
 amplam conscientiam. sic inquietum est ha-
 berenimis strictam: medium optimum
 erit et salubrius. **U**n Esa. Ponit deus
 in medio spiritum suum. **U**nde **A**resto.
h. Eth. Medium in omnibus est laudabi-

le. Ergo si vis quieto corde deo seruire
 tunc debes tibi eligere discretum confesso-
 rem et probatum in vita et scientia. et ei te
 ex toto committere. et tibi nunquam diffinitive
 ue debes aliquod peccatum mortale for-
 mare ubi non es certus. sed simpliciter con-
 fiteri debes factum in se iudicio confesso-
 ris relinquendo. **S**ciendum tamen quod
 aliud est timere. et aliud est conscientiam
 diffinitivam habere. quia timor conscientie
 non semper est peccatum: nec vituperandus
 nisi sit nimis excessivus. **U**n **G**regorius
Bonaz mentum est ibi culpam agnosce-
 re ubi culpa non est. **I**dem in moralibus
Iusti omne quod agunt metuunt: dum cau-
 te considerent ante quem iudicem stabunt
Sciendum quod licet timere debeamus de
 uinam iusticiam: tamen etiam sperare de-
 bemus in suam misericordiam et bonita-
 tem. **U**nde beatus **Aug.** **S**imus dilige-
 tes dei misericordiam: metuentes eius iustici-
 am: nec de remissione peccatorum despera-
 mus. **T**ertio peccatum mortale commit-
 titur: quando unus plus diligit vel timet cre-
 aturam quam creatorem. sicut si plus vel equum
 diligit uxorem propriam vel filios vel hono-
 rem tuum vel alia temporalia sicut deum vel ultra
 deum. et sic facis creaturam deum tuum. quia quic-
 quid diligit ultra deum: hoc est deus tuus
Un **Aug.** **H**oc ab homine colitur quod prece-
 teris diligitur. **E**t talis qui sic proponit cre-
 aturam creatori: peccat mortaliter. **E**t
 ratio est. quia tunc facit contra preceptum chari-
 tatis: in quo precipitur deum diligere su-
 per omnia. **E**t **E**t norandum quod quilibet
 debet de numero salvandorum sic de his dilige-
 re deum super omnia. quod potest deberet omnia tra-
 sitoria et temporalia perdere. insuper et omnia ma-
 la huius mundi tolerare: quia deum cum vno
 solo peccato mortali offendit. **U**n ap. **l**s
Quis nos separabit a charitate dei: an
 tribulatio. an angustia. an fames. an nu-
 ditas. an gladius. an mors. an vita. **Q**
 quia miseri homines sunt isti: qui propter
 modicam substantiam temporalem quam
 iniuste lucrantur separant se a deo.

De peccatis

Vel etiā ppter modicam delectatōem
carnis quā pnt habere in vno actu luxu
rie deū deserūt. Vel etiā q̄ ppter modū
eā gloriā trāsitorā z supbiā quā hic q̄
runt in supbia z ornatu vestitū deū z so
cietatē scōz z angeloz pdunt. z psequē
ter stola glorie z aī se pziūāt. vñ **Chri**
sosto. in sermone q̄dā. **Excludi** a bonis
eternis z alienū effici ab his q̄ pparata
sunt scīs: tantū cruciatū z tānū dolorē in
fert: vt si nulla extrinseca pena torquēz
hec sola sufficeret. **Quarto** mō pmittit
peccatū mortale q̄n actus peccati venia
lis ordinat in finē peccati mortali. **Ver**
bi gratia. vñ verbū iocosuz in se est pec
catū veniale. **Sed** si loqr verbū iocosuz
cū muliere vel virgine ea intēōe vt pos
sem eā allidere ad peccandū mecum tūc
illud verbum erit mihi peccatū morta
le: nō q̄ verbū iocosum in se sit peccatū
mortale. s̄ quia refero in hūc finem q̄ si
nis in se est peccatū mortale. **Et** sic ppter
talem intēōnē erit peccatū mortale qd̄
vni qui simile verbū in ioco esset locut⁹
esset veniale. **Item** aliud exemplū **Duo**
tangārynā mulierē vel virgine. vnus
ex ioco z leuitate tūc vix peccat venialit̄
alius cū intēōe alliciendi eā. **Et** sic il
le ppter intēōem talem tāgens sic mu
liere vel virgine peccat mortaliter. z sic
de alijs. **Sic** de visu. duo vidēt mulie
rem pulchrā. vnus videt eā tanq̄ rem
pulchrā vel hūmaginē pulchrā. **Et** hoc
nō est peccatū vel forte vix veniale. **Ali**
us videt eā cōcupiscendo eam. z sic ille
peccat mortaliter. **Uñ** xps in euāgelio
Qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eā
zē. **O** deus quot ptingunt talia pecca
ta in mūdo isto: etiā sine actu luxurie.
s̄ solummō tāgendo. āplexando. loquē
do. videndo. cōcupiscendo. z sic de alijs
modis de q̄bus plures modicā vel nul
lam psciētā hnt. **O** immūde munde
quot damnātur a te. q̄ nescienter cadūt
in infernū. **Chri**s. sup **Matthē**. **O** q̄
miserrim⁹ est mūdus. z miseri q̄ cum se

quātur. s̄ em̄ hoīes mundi opa excludē
runt a vita. **Et** sic habemus illas q̄ntu
or regulas de peccō mortali zē.

Damna peccati mortalis. s̄

Peccatū mortale pferit plura dā
na **Primo** nocet ipi faciet. **Se**
cūdo illis q̄ sunt in purgatorio.

Tertio dānatis in inferno. **Quarto** sal
uatis in celo. **Quinto** viatoribz in hoc

mūdo. **Postremo** ipi xpo. **Primo** nocet
ipi faciet. z hoc in vita z in morte. z eri

am post mortē. **Uñ** ps. **Delictū** meum
ptra me est semp zē.

Primo facit ho
minē miserum in pnti vita. quia spoliat

eum om̄ibus bonis suis z meritis que
quis fecit: z oibus virtutibus z gratijs

Si tot bona opa q̄s haberet z etiā vir
tutes quot paradysus hz nobiles arbo
res. flores. herbas. z radices. **Itē** quot

celū stellas. q̄t guttas mare. hec oia per
vñū mortale peccatū pereūt. quia nūq̄

habebit aliquod bonū in celo p his oi
bus. nisi p p̄mā recuperabit. **Lech.**

xvii. **Si** auertit se iustus a iusticia sua.
et fecerit iniquitatem: nūquid viuet? om̄

nes iusticie quas fecit nō erūt in memo
ria. **Insup** nihil boni p̄t opari qd̄ sit si

bi meritorū vite eterne q̄s diu sciet̄ stae
in vno peccato mortali. **Uñ** **Leuit.** **xxii.**

Si maculā habuerit nō erit acceptum
a dño. **Isa. i.** **Non** accipiā de vobis sa

crificiū. qz manus vestre sanguine plene
sunt. **Ergo** dicit̄ mortale. qz sicut mors

corpis puat hoīem vsu oim membrorū
Sic quodāmodo peccatū mortale fa

cit spūaliter. qz peccator nihil p̄t mereri
nec loquēdo nec orādo nec ieiunādo.

et sic de alijs. **Et** si tot bona opa face
ret sicut om̄es hoīes faciūt: nihil meret

in celo. **Ergo** peccōz pparatur bestijs ter
re: que p laboribz suis nihil recipiūt d̄

gaudijs celi. cū tamē laborēt fame. siti.
et graui onere. ps. **Hō** cum in honore

eēt nō intellexit: cōparatus est iumentis.
Sed talia bona q̄ fiunt in mortali pec

cato remunerātur hic t̄paliter. qz nullū

boni irremedi. Et hec dicit
la quare peccatoris pperam in b
ta. qz bicrememū p suis cogit
care dicit futura remuneratōe. **Uñ**
Dago p̄mā p̄mā est cōne d
onis in dñi. Ergo nullū timet
cullibet q̄ facit stae in peccō mo
p̄mā in dñi. qz p̄mā q̄ p̄mā
lectus dicit. z oia q̄ dicitat e
aduentū. qz p̄mā. **Dico**
p̄mā bonis p̄mā tanq̄ p̄mā
ta dicit ad intēōem. **Itē** p̄mā
p̄mā p̄mā oim bonū qu
alia ab oibus fidelibz. **Dico**
patō dicit. ps. **Particeps** eg
timētū te. z cōp̄mā m̄
Hō xps in q̄a hz p̄mā
z sic de alijs q̄ fiunt in ecclia.
ch̄ritate. **Uñ** q̄mā? **Uñ** q̄
vñū capis. z oia bona fiunt
in alio. **Uñ** p̄mā in stomacho boni
p̄mā alijs m̄bis que hz. **So**
est membra ad scilicet. **Uñ** non v
nec p̄mā ad m̄bis. **Uñ** q̄mā
Itē p̄mā bonis t̄p̄mā. qz
erūt bonis t̄p̄mā qui ano
nus erat celo z celi boni
catū non est dignus pane que
Ergo modicā p̄mā eo debet
cum p̄mā. **Uñ** **Lech.** **xxii.**
tū in pondere comedes: z aqua
in mensura bibas: im̄ in digno
bus creatur irrationabilis. qz ta
quā dñi iūm ostendunt. s̄ m̄
rens dei ostendit ad irrationā
contra te concitā. **Uñ** t̄p̄mā.
Primo hō dicitur est dicitur.
mo polū. **Sicut** optimus iud
frans legit iusticia. sic p̄mā
legit iusticia legatus. qz si dicit
oibus creaturis irrationabilibz
loquitur loquitur. qz non est digni
tus. **Ergo** p̄mā fecit hoīem
qz nullū boni nec p̄mā nec p̄mā
qz nec dicitur p̄mā calare

bonū remuneratū. Et hec est vna cau-
sa quare peccatores p̄sperant in hac vi-
ta. q̄ hic remunerat̄ p̄ suis opibz: z ido
carebūt futura remuneratōe. **Uñ Gre.**
Dign⁹ afflux⁹ spaliū: est et ne d̄anati/
onis inditiū. Ergo multū tūmendū est
cuilibet: q̄ sciens stat in p̄ccō mortali cū
p̄sperat in hac vita: sic q̄ p̄tinue ē san⁹
letus diues. z oia q̄ desiderat ei p̄sperare
aduentū. q̄ s̄m **Greg⁹** Dali florētes ī
p̄nti bonis spalibz tanq̄ p̄ amena p̄ra /
ta ducunt ad interitū. Itē p̄uat̄ p̄ccōz
p̄ticipatōe oīm bonozū que s̄iūt in ec-
clia ab oībus fidelibz: De qua partici-
patōe dicit. ps̄. Particeps ego sūz oīm
timentū te. z custodientū mā data tua.
Bon⁹ ex̄is in gr̄a hz participatōez om-
nū bonozū s̄z missarū. oīonū. ieiunioz:
z sic de alijs que s̄iūt in ecclia. Et h̄ ex
charitate euenit. q̄ sum⁹ inuicē mēbra
vniū corpis. z oia bona fluunt de vno
in aliū. sicut p̄z in stomacho hoīs. q̄ im-
p̄t̄ur alijs mēbris que hz. Sed p̄ccōz
est mēbrū abscisum. q̄ non viuificat.
nec p̄ticipatōem recipit de alijs mēbris
Itē p̄uat̄ bonis spalibz: q̄ indignus
erit vti bonis spalibz qui ante p̄ccm̄ dig-
nus erat celo z celestibz bonis. post pec-
catū non est dignus pane quo vescitur.
Ergo moderat⁹ vti eo deberet q̄ntum
cunq̄ posset. **Unde Ezech. 4:** Panē
tūū in pondere comedes: z aquam tuaz
in mensura bibas: imo indignior est oī-
bus creatur⁹ irrationabilibz. q̄ tales nū
quā deū suum offenderunt: s̄ tu multo-
tiens deū offendisti z ad iracundiā eum
contra te concitasti. **Uñ aristo. 7. eth.**
Præus hō d̄ererior est bestia. Idē p̄-
mo politī. Sicut optimuz aīalū est hō
fruens legez iusticia. sic pessimū est hō a
legez iusticia sepatus. s̄ si indignior est
oībus creaturis irrationabilibz: tūc con-
sequent sequit̄: q̄ non est dign⁹ vti crea-
turis. Ergo p̄ccm̄ fecit hoīem tā miser⁹
q̄ null⁹ boni nec sp̄ualis nec sp̄alis ē di-
gnus. nec est dign⁹ terrā calcare. nec lu-

men celi videre. z sic de alijs. q̄ indigni-
or est oībz creaturis corp̄alibz. igit̄ seq̄t̄.
non est dignus vsu creaturarū dei. **Er-
go** miseria p̄ccōis tam magna est z pe-
riculosa: q̄ si oēs creature d̄eserēt mise-
riam peccatois. s̄z oia ligna. oīs lapī-
des: z oia aīalia terre. z oēs aues celi. z
oēs hoīes viuentes: non tamē cōdigne
damnū peccatois in q̄d̄ p̄vniū peccatū
mortale incidit d̄eserent. Sed heu qui
dam p̄ccōes centū mortalia p̄ccav̄l̄ et
plura cōmiserunt: nec vnam guttā flent:
Rō huius est. q̄ non cognoscunt q̄nta
bona p̄diderunt: z in quot mala incide-
runt. Si hec veracit̄ cognoscerēt z p̄p̄-
derent. non solum plorandū esset eis: s̄
etiam ylulandū. Quia nihil tam maluz
homini q̄ p̄ccm̄ mortale. meli⁹ esset ho-
mini: q̄ decem milia demonia in se h̄ret
vel cum gladijs oībus qui fabricati sūt
transfigeretur. v̄l in oīi igne cōbureret
q̄ q̄ cum vno p̄ccō mortali deū scienter
vel voluntarie offenderet. Quia p̄ccm̄
cū p̄summatū fuerit: ḡnat mortē s̄z ipsi-
us anime. que mors magis timenda est
q̄ mors corporis. **Uñ gregori⁹** in mo-
ralibz. **Dorte** corporis oīs hō pon⁹ de-
beret mori q̄ cū vno p̄ccō mortali deū
offenderet **Unde aristo. 4. eth.** Meli-
us est mori q̄ facere q̄ virtutē s̄z bonuz
virtutis. **S** Sequit̄ videre: q̄nto
p̄ccm̄ nocet homini in morte. z hoc ē no-
cumentū q̄ aīa videt tunc oia p̄cc̄a sua
q̄n̄ em̄ ip̄a egredi debet d̄ corpe. tūc au-
gmentat̄ dolor. q̄ añ in cor hoīs illi⁹ nō
ascendit. vñ tūc p̄dit sensus suos. nō co-
gitat aīa ammō de corpe nutriēdo: s̄ vir-
tutes suas naturales p̄ mēbra diffusas
ad se trahet. z tūc videt oia p̄cc̄a sua su-
p̄ caput suū. **Uñ ps̄.** Torrētes iniqui-
tis p̄turbauer̄ me: z tūc cū videt se sepe-
rari a dō p̄t̄ p̄cc̄a sua p̄t̄ dicere illd̄ ps̄.
Circūdeder̄ me laquei mortis. i. p̄cc̄a.
Tūc aīa miseri p̄ccōis vidit demones
circūstātes. z eā p̄occupātes. z eā ad in-
fernū trahētes. **Uñ Job. xx** **U**adent

De peccatis mortalibus

z veniet sup eū horribiles. glo. i. demo / nes. **Q**uō tūc turbabit pccor: cū vi / derit pccorū demonū ad aīaz **T**hreno. **P**: **O**ēs inimici ei ap̄b̄ edert eā iter an / gustias. **I**tem in morte aīa p̄uat cor / pore p̄p̄rio. qd̄ nūq̄ in tali forma reassu / mer: imo veller h̄e sic q̄n p̄ dimidia pre / corosū ē a p̄mibz. **Q**: stupēbit aīa p̄cō / ris q̄n corp̄ trāsumēdū videbit. **C** **I**re / n̄ solū corp̄e: s̄ et p̄uat oī solatio visibili / um q̄ dilexit. scz. cibo. potu. filijs. vxoē / cognat̄z honozibz z diuitijs. **Q** q̄ amaz / erit separi ab his q̄ iordiate dilexerit. et / p̄p̄t q̄ salutē suā sepi⁹ neglexerit. p̄s **H**ō / cū iterierit n̄ sūet oīa. neq̄ descēdet cū eo / gl̄ia. **L**u. 22. **S**ulte hac nocte repetēt / aīam tuā a te. z q̄ pasti cuiuserūt. **S**e / quit vidē q̄no pccm noceat hōi p̄ mor / tē. z ē h̄ nocumētū q̄ hō p̄uat oī spe di / uine misericōdie. z suffragijs toti⁹ ecclē **U**n̄ / **B**reg⁹. in moral. **N**e q̄q̄ vltra misericōdia / parcētis liberat. q̄s sel in locis penalibz / iusticia iudicantis dānat. **E**rgo si oīs / hoīes i mūdo p̄yna aīa dānata interce / derēt: neq̄q̄ eos dñs exaudiret. **R**atio / ē. qz i inferno nllā ē redēptio. **U**n̄ bear⁹ / **A**ug⁹. d̄t. **S**i p̄zem meū scire i inferno. n̄ / pl̄ orare p̄ eo q̄ p̄ diablo. **Q**: nllō mō / orādū ē p̄ dānat̄z: qz sūt p̄iecti in tene / bz as exteriores. i. extra oēs sp̄e diuīe mi / scōdie. **I**re p̄ momētanea delectatōe ef / nā penā sustinebūt. z et̄na deivisiōe care / būt z societate oīm electorū. p̄s. **L**ouer / tant pccōres i infernū. **Q**ui iō fact⁹ ē di / iusticia ordināte: vt q̄ deū noluit seq̄ ad / gl̄iaz: in inferno sustineat et̄nā miseriam. **U**n̄ **A**ug⁹. i s̄mone qd̄ d̄t q̄re i inferno / mors q̄rit z n̄ iueniet. qm̄ q̄bz i h̄ sc̄lovi / ra offert. z nolūt accipe: i inferno querent / mortēz n̄ poterūt iuenire. **H** **C** **P**e / ne inferni timēde sūt p̄p̄t earū et̄nalitatē / **U**n̄ **aug**⁹. d̄t. **I**gnis n̄ ē q̄li depict⁹ ig / nis respectu ignis infernal. **I**gnis n̄ tm̄ / extrinsec⁹ vrēs ledit pulq̄ penetret ner / uos z ossa. hō morit̄ z n̄ sentit vltra seiso / onē. **S**z ignis inferni sentit i oībz vīribz

īp̄i aīe. cute carne. neruis z ossibz. z me / dullz pil. q̄ oīa pl̄ candēt q̄ candēs fer / rū. **E**xēplū d̄ acerbitate ignis inferni **L**e / gif i libro petri cluniacē vbi narrat q̄ / fuit qd̄a sacerdos i pictauiā. q̄ subiect⁹ / ml̄tis vīrijz i duct⁹ a pore qd̄a p̄misit se / ordinē cisterciē. itraturū. s̄ differebat d̄ / die i diē. **L**ū autē subito ifirmaref: z p̄p̄ / aduocat⁹ essz. i ducebat eū ad redēdūz / p̄missū s̄ illo adhuc differēte **E**cce subit / to clamauit. p̄z ora p̄ me. ecce d̄ rācōes / veniūt ad deuorandū me. **I**llo t̄o cum / alijs astantibz orante liberat⁹. s̄ nece / i pleuit p̄missuz. z ecce itēz icēpit clama / re petens oīoes dicens. ecce ignis oecu / pat me ad deuorandū me. s̄ tūc iterū li / berat⁹ ad orōnes nō i plebat p̄missum. **E**t ecce subito fact⁹ i extrā. z raptus ad / iudiciū audiuit sniaz z se feri dānatōis / z rediēs ad se ait. **E**cce duo demōes fe / rūt sartaginē magnā vt frigar i ea i eter / nū. z tangēs cucullā poris dicebat **H**ō / insano: s̄ sic verū ē q̄ h̄ ē cuculla: itayē / ē qd̄ dico. **S**z cū hec diceret: ceadir de / sartagine vna gutta sup manū eius. q̄ pe / netrauit z deuorauit carnē vsq̄ ad ossa. **E**t ait. **H**ō saltē credite mihi **E**cce nūc / demōes p̄i ciūt me i sartaginē. z hec d̄ / cēs expirauit infelicif. **I**nsup efna dei / vīsiōe carebo. z societate oīm electorūz / **U**n̄ **C**hrisostom⁹ in s̄mōe. **E**xcludi a / bonis et̄nis: z alienū siue indignū effici / ab his q̄ p̄p̄ata st̄sc̄is tm̄ cruciatūz tm̄ / dolorem infert. vt si nulla extrinsec⁹ pe / na torqueret: hec sola sufficeret. **I** / **S**ecundo peccatū noz his qui sunt / in purgatorio per suffragiorūz diminu / tionem. quia hos qui sunt in purgato / rio non possunt peccatores iuuare tam / efficaciter sicut si essent in gratia. **Q**ueri / tur vtrum suffragia facta per ministros / malos prosint defunctis **R**espōdeo s̄m̄ / **T**ho. supra. 4. distin. xlv. **S**uffragia / per malum ministrum fiunt tripliciter: **P**rimo si sit ex proprio motu ip̄ius mini / stri. z sic non plunt eis. **Q**uia quicquid

et auerit vellet et animo per / quendo non paties dūmōē cū / caro mortali n̄ a conuenienter / dens. s̄z inquam per d̄mōē / lib oīs p̄p̄is vnam oīat p̄ d̄m̄ / z bec oīs p̄d̄el̄as. **S**ed mod / sunt fieri per m̄m̄ p̄ d̄m̄ / totius ecclē h̄at quādo sacer / dotis m̄m̄ d̄ ex quibus motu / bzat m̄m̄ d̄ ex quibus motu / defia. z quā d̄m̄ d̄m̄ fac / ias nomine. h̄m̄ h̄m̄ vī / q̄ suffragia tal̄ sacerdotis q̄ / carez plunt z ef̄acta. **C**ū / fieri p̄ malum ministrum. vt / strum oriatum. s̄z alius p̄ / ne cūctis in d̄m̄: sicut / sona sit defuncta iuuat. z tal / **S**icut fuis cūctis in p̄cō / cūctis op̄is m̄d̄ d̄m̄ z p̄p̄ / sui d̄m̄ d̄m̄. maḡ / si cūctis m̄m̄ d̄m̄ d̄m̄ / cūctis q̄ effert memoria ex / p̄obus. **R** **C** **E**no nocet / tis. z hoc p̄ m̄m̄ d̄m̄ / plures in inferno sunt. tanto m / ro: et in pena. **U**n̄ d̄t q̄ in / to fortius ardeat quāto pl̄es / **Q**uerit vtr̄ d̄m̄ d̄m̄ velt / d̄m̄ d̄m̄ q̄is sc̄a ex hoc p̄m̄ / gnetat̄. **R**espōdeo q̄ sic. et / suo r̄p̄m̄ h̄m̄. z hoc p̄m̄ / m̄m̄ m̄m̄ q̄e est in os. **S**ic / tis d̄m̄ d̄m̄ d̄m̄ d̄m̄ d̄m̄ / p̄m̄ d̄m̄. **P**ocm̄ p̄m̄ d̄m̄ / s̄m̄ d̄m̄ in hoc d̄m̄ in q̄ / mos ad hoc non est p̄m̄ d̄m̄ / r̄i d̄m̄ m̄m̄. **U**n̄ d̄m̄ p̄p̄ / vī oīz pena maior est i oīs p̄ / n̄ d̄m̄ ali saluaret̄ q̄ d̄m̄ / saluaret̄. **E**t h̄m̄ d̄m̄ d̄m̄ / fr̄s suos a d̄m̄ d̄m̄ **L**oḡ / q̄ alī d̄m̄. z illos voluit ei / res p̄m̄ q̄ alios. **S**z si p̄m̄ / nallat p̄m̄ oīs simul d̄m̄ / in hoc conuenit **T**ho. supra q̄

orauerit et fecerit pro animabꝫ per se lo-
quendo non pdest eis dummō est i pec-
cato mortali nisi ex consequenter p acci-
dens. scz inquātum per elemosinaz ma-
li hoīs paupes excitati orāt p defunctꝫ
z hec oꝛo prodest eis. **S**ecdo modo pos-
sunt fieri vt per ministrū publicū dei vel
totius ecclesie sicut quādo sacerdos cele-
brat missam vel exequias mortuoz i ec-
clesia. z quia iste intelligitur facē sub cu-
ius nomine. siue sub cuius vice fit: in de ē
q suffragia tal sacerdotis q̄uis sit pec-
catoꝝ p̄sunt defunctis. **T**ertio mō p̄nt
fieri per malum ministrum. vt per mini-
strum priuatum. scz alicuius p̄uate p̄so-
ne existentis in charitate: siue talis per-
sona sit defuncta siue viua. z talia p̄sunt
Sicut siuus existēs in p̄cō mortali qd̄
cunq; opus misericōdie facit ex p̄cepto dñi
sui charitatē habentis. magis tñ pdestz
si etiā ministrū in charitatez essent. quia
tunc illa opa essent meritoria ex duabꝫ
p̄cibus. **I**tem **T**ertio nocet dāna-
tis. z hoc per modū cōiunctōis: q̄nto ei
plures in inferno sunt. tanto maior hor-
ror erit in pena. **U**nde est q̄ infernꝫ tan-
to fortius ardebit quāto p̄les habebit.
Querit vtz dānari velint oēs hoīes
dānari q̄uis sciāt ex hoc penā eozū au-
gmentari: **R**espondeo q̄ sic. etz p̄arētes
suos z vxorēz filios. z hoc p̄pter p̄fectissi-
mam inuidiā que est in eis. **S**ic in bea-
tis est p̄fectissima charitas: ita in eis ē
p̄fectissima inuidia que facit appetere
malū alioꝝ. **H**oc etiā p̄z in illis inuidio-
sis viuentibus in hoc seculo. in quibꝫ ta-
men adhuc non est p̄fecta inuidia. sed
tñ dānari minꝫ inuidēt p̄iqs q̄ aliēis.
vñ eozꝫ pena maior esset si oēs p̄pinq̄ dā-
narenturz alij saluarent q̄ si aliq̄ d̄ suis
saluaret. **E**x h̄ fuit. q̄ diues epulo petijt
frēs suos a dānatōe eripi. **C**ogitabat ei
q̄ aliq̄ eriperēt. z illos voluit eē suos fra-
tres potiꝫ q̄ alios. **U**n̄ si possibile esset
mallet potiꝫ omēs simul damnari. **E**t
in hoc concordat **T**ho. super quarto.

Quarto nocet salutaris. quia p̄cōꝝ p̄-
seuerans in p̄cōis puat scōs accidenta-
li gaudio qd̄ haberēt de eiꝫ cōuersione.
Un̄ **L**u. 15. **G**audiū ē āgel. su. v. p. p.
agē. z n̄ solū āgel. h̄ etz oibꝫ sc̄tis ēit gau-
diū de cōuersione p̄cōis. **I**te nocet eis
per modū subtractōis. **N**ā ex cōsortio z
societate beatorū habet gaudiū accēta-
le. qz q̄ncūq; vna aīa euolat ad celū: tñ c
gaudiū accētale erit oibꝫ bt̄is in celo. et
vnusquisq; cū alio diuidet sua merita ex
charitate. **E**t qd̄ vnꝫ in seip̄o non h̄z: h̄
in alio inueniet **U**n̄ gregꝫ. i moral. **T**ā-
tavis nos in illa pace sociat. vt qd̄ vnus
q̄sq; i se n̄ acceperit. h̄ se accepisse i alio
exultat. **A**nsel. **U**nusq;sq; intm̄ gaudet
de alteriꝫ gaudio in q̄ntū de suo p̄prio.
Hoc bonoꝝ gaudio puat electi q̄ntum
ad illū p̄cōre p̄inet q̄ damnat: h̄ hoc i
vno alio habebūt. q̄ loco illi substat. **U**n̄
qz n̄erꝫ elcōꝝ i fallibilit̄ adimplebit. **U**n̄
Apoē. 3. **T**ene qd̄ habes. ne aliꝫ accipi-
at coronā tuā **Q**uinto nocet viatoribꝫ
id est illiꝫ adhuc i mōdo viuūt. qz sepe bo-
ni in vita p̄nti puniunt tēporalit̄ p̄pter
p̄cā malozꝫ hoīm. qz sic q̄ncūq; vna cōi-
tas meliꝫ h̄z p̄ter vnū bonū hoīez: sic et
q̄ncūq; p̄les puniuntur p̄pter peccata vnus
q̄ vnꝫ frequēter permittit deus fieri tem-
pestates aeris. sterilitates terraz. et hu-
iusmōdi plagas p̄pter p̄cā z demerita ma-
loꝝ. z sic boni q̄ncūq; puniunt tēporalit̄ p̄pter
malos. **I**te p̄ eo q̄ mali bonos suo ma-
lo exēplo q̄ncūq; corūpūt z p̄uertūt. q̄re eē
tot eēt p̄uersi hoīes: nisi q̄ mali se inui-
cem inficiūt. **S**icut vnꝫ infirmꝫ ab alio
inficiūt corūporalit̄. sic z sp̄ualit̄. **E**t sicut
tūmētū pestilens z ouis morbida inficit
alias oues sic simile ē de hominibꝫ malꝫ
Un̄ p̄s. **C**ū p̄uersis peruerteret. **S**e-
xto nocet ip̄i xp̄o. qz p̄cū sāguis eiꝫ n̄ p̄-
soluūt. **C**ōtra qd̄ d̄r **L**euit. 19. **O**pus
mercennarij tui nō manebit ap̄d te vsq;
mane. **I**stud enim peccatum clamat in
celum. **Q**uanto magis qui ch̄ristus de-
fraudant precio suo. p̄s. **P**recium meū

De peccatis

co girauerunt repellere. Non tamē hoc sic est intelligendum nec credendum . q̄ p̄pterea xp̄s aliquē defectū h̄eat. Und̄ ps̄. Bonoz meoz non indiges. Sed loq̄ndo respectu illi⁹ hoīs q̄ peccat ⁊ dā naf. qz tūc p̄cū sanguinis xp̄i in eo perditur. ⁊ sic non fit xp̄o recōpensatio passionis eius qua eum redemit.

De peccato veniali. **R**ūdeo fm̄ Auḡ. Peccatū veniale ē qd̄ hō min⁹ vlt⁹ ad reatū p̄ptue mortis n̄ ḡuat h̄ penā meret. ⁊ facile indulget. Nota fm̄ magist̄r in cōp̄edio theologice veritatis. In paruulis post baptisimū p̄mo surgūt venialia. post hoc mortalia. **U**n̄ Greḡ. i. moralib⁹. In ynoquoq; lapsu a minimis sp̄ incipit: ⁊ suberescētib⁹ defectib⁹ ad grauioza puenit. **I**sid̄. d̄ summo hō. Quēadmodū ad p̄tutū culmen redētes: nō a sūmis inchoāt. h̄ a modic⁹ vt sensum ad altioza p̄tingāt. Itaz q̄ dilabūtur ad vicia nō statim a magnis criminib⁹ icipiūt: h̄ a modicis assuescūt vt sic cum maximis corruant. Querit vtz possit aliquis viuere sine peccō v̄tali dū est in hac vita. **R**ūdet q̄ si loq̄mur d̄ tota vita hoīs qui iā puenit ad etatē adultā. de excellenti ac speciali gratia ē. q̄ talis sine peccō veniali sit. **S**ic videt̄ beatus auḡ. dicere d̄ bt̄a p̄gine. Unde si oēs sc̄i infrogarent si peccassent: **O**ēs vn̄ voce r̄nderēt. **S**i dixerim⁹. qz peccatū nō habem⁹: nosmetip̄os seducim⁹ ⁊ p̄t̄as in nob̄ nō ē. **S**ciendū fm̄ magist̄r in cōp̄edio theologice p̄t̄as. **S**i p̄fecta charitas nō facit q̄ p̄ctm̄ veniale nō adueniat: tū facit q̄ nō durat. **E**xēplū sic camin⁹ ignis n̄ facit vt gutta aq̄ n̄ apponat sibi: h̄ facit vt cito extinguit. **P**erfecta em̄ charitas statiz inflāmat hoīem vt doleat de peccō v̄tali. p̄pterea p̄fecti quandoq; dolent. ⁊ flent. p̄ paruīs peccat⁹ plus q̄ magni peccatores quāq; p̄ maximis peccatis. **U**n̄ imp̄fecti mlt̄a v̄talia p̄gregāt. **S**z tū sciendū q̄

quibet homo p̄t viuē sine peccato mortali cū adiutorio dei. **E**t q̄cūq; oppositū diceret: h̄ erzoneū ⁊ hereticū eēt. **E**t hoc p̄bat trib⁹ rōib⁹. **P**ria rō ē. qz in baptisimo infundit̄ hōi gratia p̄ quā p̄seruari p̄t vsq; ad mortē absq; oī mortali crimine si vult vt gr̄a illa. **E**t hoc designat salis linitio quam facit sacerdos ipsi puero an̄ baptisimū. **Q**z sicut carnes p̄feruant a putrefactōe mediāte sale. sic hō baptizatus mediāte gratia quā in baptisimo accepit p̄seruari p̄t a p̄ctis mortalibus. **I**te secūda rō est qz p̄ hoc sequeret̄ q̄ d̄s imposuisset nobis onus importabile: qz mādata dei sūt data nob̄ ne peccem⁹. **D**ō si dicis q̄ d̄s p̄cepit tibi: qd̄ nō potes implere. falsuz dicis: ⁊ cum h̄ incurris maledictionez dei. **U**n̄ Bern̄. **M**aledict⁹ q̄ d̄t deū p̄cepisse impossibile. **I**te hoc esset loqui q̄ euāgeliz ⁊ p̄ba ch̄risti. qui dicit vt habet̄ **M**at̄. xi. **J**ugū ei meū suauē ē. ⁊ on⁹ meū leuē. **T**ercia rō est. qz per h̄ tolleret̄ libez arbitriū. quod tū necessariū est in nob̄. cuz d̄ nos de⁹ p̄uilegiauit. **U**n̄ **E**ccl̄. i. d̄. **A**pposuit ignē ⁊ aquā ad quod volueris porrige manū tuā. **I**te ibidē **A**n̄ hoīz vitaz mors bonū ⁊ malū quod placuerit ei dabit̄. **S**ciendū tū q̄ licz hoc seruet̄ q̄ vnus hō quādoq; naturali inclinatio ⁊ inclinatio magis ē inclinatio ad vnū cū q̄ ali⁹ hō. tamē adhuc stat h̄ i suo libero arbitrio ⁊ voluntate vt r̄uēlit consentire huic naturali inclinatioi vel resistere. **U**n̄ **B**ern̄. 3. **D**ixit d̄s ad cayn iratum volētē occidere fr̄em suum. **S**ubitus erit appetitus tu⁹. **E**t tu dominaberis ei⁹. **U**n̄ **A**uḡ. de v̄a religioe. **N**ūc vsq; adeo volūtariū maluz ē: vt nullo mō sit peccatū nisi sit volūtariū. **E**t iā dicit̄ sequit̄ q̄ hō p̄rviuē sine peccō mortali mediāte gr̄a vsq; ad mortē si vult. **H**oc et̄ p̄z i plib⁹ sc̄tis q̄ vsq; ad etatē p̄ctiz vixerit. ⁊ tū nūq; mortaliter peccauerit vt bt̄s **J**oh̄. bap. ⁊ bt̄s **tho**. d̄ ad q̄no ⁊ p̄les aly sancti. de quib⁹ legit̄: q̄ nūq;

mortaliter peccauerit. **Q**uod
et̄ ad q̄ vnūq; p̄m̄ comit̄
mōis. **P**rimo p̄m̄ comit̄
quod d̄ in se h̄tali. nec est p̄
nec vnūq; de q̄ vnūq; peccatis m
vt loq̄ndū n̄ v̄tū d̄cōlū sit
Quod vnūq; v̄tū d̄cōlū sit
sa ⁊ mortali. nec est q̄ vnūq;
rōem redimunt es in die
Mat̄. xi. **D**ōm̄ p̄p̄o d̄cō
nūc sit v̄tū d̄cōlū d̄cōlū
tas. **G**reḡ. i. moral. d̄. **Q**uod
aut̄ qd̄ vnūq; vnūq; d̄cōlū
one p̄t̄at̄. **C**ar. **I**te con
tra purā necessitatē qd̄ n̄
m̄t̄ p̄ct̄. **T**ent. **S**ic q̄ in n̄
m̄t̄es p̄t̄ necessitatē. **I**te d̄
necessitatē. **I**te d̄ vnūq;
d̄cōlū. **I**te d̄ vnūq;
bere. ⁊ h̄c d̄cōlū. **E**t d̄ vnūq;
n̄ facit̄ p̄m̄ m̄t̄. **Q**uod
ē vnūq; mortali. **S**ic videt̄
libit̄ ⁊ d̄cōlū. **I**te d̄ vnūq;
sa ad p̄t̄at̄. **I**te d̄ vnūq;
ratō. **I**te d̄ vnūq;
⁊ d̄ vnūq; p̄t̄at̄. **T**ū nō
aio. **S**z q̄ nō aduenit̄
⁊ exp̄llit. **E**rgo quādoq;
se est peccatū mortali sit
d̄ vnūq; rōis sit q̄ vnūq;
imp̄ct̄ q̄ sit p̄t̄at̄. **M**o
oīs libit̄ m̄t̄. **S**ic p̄m̄t̄ rō
cūq; de d̄cōlū sit sit libit̄
aio. **T**erzo p̄p̄o vnūq;
p̄t̄at̄ vnūq; vnūq;
quod vnūq; peccatū vnūq;
hoc quod est mortali sit vnūq;
libit̄ peccatū mortali sit vnūq;
conclūsiō q̄ obligat̄ ad p̄ct̄
n̄. **S**ed vnūq; que d̄ vnūq;
d̄cōlū. **O**p̄ct̄m̄ p̄ vnūq;
veniale. **E**t hoc sit vnūq;
tu ⁊ p̄t̄at̄ sit q̄ p̄na d̄
bc̄at̄ peccatū mortali mutat̄
m̄t̄at̄ iam que d̄ vnūq;
Quarto vnūq; peccatū vnūq;

mortaliter peccauerunt. **S**ecundo no-
 tanduz qd veniale peccm comittit qtuor
 modis. Primo qn comittit aliqd puum
 quod in se est veniale. nec est pcepta di
 necvnum de septem peccatis mortalibz
 vt loqndo vnu verbu ociosu sine causa
Quor taliu verboz locut'es sine cau-
 sa z necessitate tuevite quia de oibz his
 roem redditurus es in die iudicij. **U**n
Barth. 12. De omi pbo ocioso. Quid
 aut sit verbu ociosum declarat nob bea-
 tus greg. i moral. di. **O**ciosu pbuz est
 aut qd rociuste necessitatis aut intenti-
 one pietilitat' carz. **I**te comedendo vl-
 tra pura necessitate qd tn vix etiā a ho-
 nis z pfect' tenet. sic q in nullo excedat li-
 mites pue necessitat'. **I**te dormiēvltra
 necessitate. **I**te bibere sine causa. **I**te ri-
 dere iocose. **I**te cogitationes vanas ha-
 bere. z sic de alijs. **S**ecdo p'fectio
 ne facti: sic pmi mor'. q alias qn pfecti
 eent: eēt mortale. **S**ic videre mlterē cū
 libidie z delectatōe tñ pter rōez. **I**te ira
 sci ad pperādū vindictā: tñ sine delibe-
 ratōe. **I**te gaudere de aduersitate alioz
 z dolere de pspitate: z tñ nō delibato
 aio. h qn rō aduenerit: tūc resistit talibz
 z expellit. **E**rgo quā docūqz aliqd qd i
 se est peccatuz mortale fit ita subito sine
 deliberatōe rōnis sic q actus ille ē ita
 impfectus q sic fit p subitū motuz. sicut
 oēs subiti mor' q sic pueniūt rōez qliter
 aiqz z de qbuscūqz fiāt sūt solūmō veni-
 alia. **T**ertio propter penitentiam et sic
 per accidens ex mortali fit veniale: non
 quod illud peccatū in se mutetur: sic q
 hoc quod est mortale fiat veniale. **S**ed
 illud peccatū mortale tā taliter est veniā
 consecutū q obligat ad penam nō eret /
 nā. sed t'palez que debetur veniali. **I**do
 dicit **Ambro.** **O**pccm p penitentiā fit
 veniale. **E**t hoc sic dicitur veniale ex euē-
 tu z per accidens scz q pena est nā q de-
 betur peccato mortali mutat in penam
 transitoriam que debet peccato veniali.
Quarto committit peccatū veniale p'f

erroneam pscientiam: sicut antea est di-
 ctū de mortali. **Q**uia q aliqd reputaret
 peccatū veniale quod nullū eēt peccm. z
 sup hoc faceret: veniale comitteret
De damnis venialiu peccatoz
Peccata venialia cauēda sunt a
 deuotis hoibus quantū possi-
 bile est. z hoc ppter septem dā-
 na. **P**rimū damnū est q ad penam ob-
 ligant: nō aut determinate z p'scise obli-
 gant ad penam eternā vel purgatoziaz
 vel pntis satisfactōis: sed ad aliquā illa-
 rum penarū. **Q**m fm forū pntis ecclie
 satisfact' homo leuiter. h fm forū purga-
 toziz punietur grauius. quia grauiorez
 penam in purgatorio sustinebit p vno
 peccato veniali qz beatus **Laurentius**
 sustinuit in craticula. **H**oc multi hoies
 parum curant q tot venialia pmittunt
 et augmētant sup se. **S**ed fm forū infer-
 ni grauiissime punietur: qz eternaliter.
Querit vtrum in inferno etiam puniā-
 tur venialia: **R**espondeo q p'ius loc'
 est hic in mundo vel in purgatorio vbi
 venialia puniunt. sed infernus p'rie est
 locus vbi mortalia puniuntur. sed quā-
 do in mortalibz peccat' moritur qz: tūc
 venialia eternaliter puniunt in inferno
 cum mortalibz. **S**ed minor est pena p
 veniali in inferno qz p mortali. **S**e-
 cundū est q peccatum veniale aiaz ma-
 culat. **E**t ponatur tale exemplū. q denē
 gretur aliqua hūnago depicta intantū
 q videri nō possit. alia vero obscure vt
 videri qdem possit: h non plene discernē
Et ideo ppter talem differentiam dicit
Greg. q veniale obscurat: mortale ob-
 tenebrat. **A**ug. in libro de vita christia-
 na dicit. **N**ā in peccat' pseuerās nigri-
 or ē coruo: hoc intelligit de mortali pec-
 cato. sed veniale tñ maculat. **T**ertū
 est. q minuit feruorē charitatis sicut aq
 ignē. licet nō extinguat feruorē. tñ illum
 tēperat. **E**t qnto plura venialia aliqz
 pmittit: tanto plus minorat feruorē cha-
 ritatis. **A**liq notabiliter quādoqz p dūt
 D 3

De peccatis

feruore z tepescunt Et ratio est. qui uenialia non curant dimittere. **Uñ Aug⁹** sup iohem. **D**imute sunt gutte que tamē simul multa flumina implēt. **H**ortale pccm extinguit totā charitatē. h̄ uenialez charitas se mutuo compatiūtur z ueniale solum opponit feruori charitatis. **Q**uartum est q̄ potentias anie in bonis opib⁹ lassat. sicut qñ cuiq̄ ponitur onus sup on⁹ min⁹ erit p̄mpt⁹ ad ambulandū sicut equus onust⁹. **Uñ Aug⁹** super iohem. **D**imuta sunt gna arene: h̄ si multa arena ponat p̄mit atq̄ opprimit. **P**otentie em̄ rōnalis opatio est discernere. h̄ p̄t aggrauatō em̄ uenialium nō ita clare distribuit honorum z malozū differentia. **I**n signū hui⁹: boniz p̄fecti hoīes minima et̄ qñq̄ peccata discernūt. que ip̄fecti nō cognoscūt. **Uñ Greg⁹** in moral. li. xxxij. **Q**uanto maioris lumen gratie quis p̄cipit. t̄to ampl⁹ rēphensibilem se esse cognoscit. **H**oc etiā p̄ ad sensum. qz in albo z mūdo panno etiā pua macula cognoscit. h̄ in nigroz z immūdo etiā vix qñq̄ notabilis z macula magna cognoscit. **S**ic sile est de p̄scientia hoīs. **C**ōcupiscibil em̄ potētie opatio est appetere bonuz quod cognoscit rōnalis h̄ uenialia aggrauant potētia concupiscibilem q̄ non ita ardentē appetit bonuz eternū: ac si nullis uenialibus esset aggrauata **I**racundibilis operatio est detestari malum. **I**n signū huius p̄fecti uiri qui habēt mūdas conſcientias valde detestantur etiā parua mala. qd̄ ip̄fecti nō faciūt. **Uñ Hieronim⁹** in epla. **M**ens ch̄o dedicata sic cauē debet minora qñ etiā maiora: sciens pro uerbo otioso reddendā eē rōem. **Q**uintū qz retardat a gloria: qz hō qui decedit. z posset statim post mortez uolare ad celū: cogitur prop̄ uenialia ad tempus in purgatorio expectare. **N**unq̄ ei ab aliquo dei facies uidebitur: donec soluat p̄ penas minimuz q̄drantem uenialium pccoz. **Uñ dicit christ⁹** **H**a/

thet. v. **N**on exibis in de donec reddas nouissimū q̄drantē. **O**portet em̄ quemlibet esse ita mundū an̄ introitū paradisi: sicut fuit in innocētia baptismali. **E**t endū etiā q̄ p̄ p̄uis peccatis oportz hōminē in purgatorio quandoq̄ diu purgari qd̄ in p̄nti facilius deleuit z breuiter. **E**xemplū legit de sorore sancti **D**amiani q̄ p̄pter auditū vni⁹ cātilene de q̄ nō fuit cōtrita nec p̄fessa: nec egit p̄maz in p̄nti: de hoc fuit in purgatorio. xvij. dieb⁹: sicut post mortē reuclauit cuidaz hoī. **A** **E**t ignis purgatorij ē miro modo grauis pena. **Uñ Aug⁹** dicit. **I**gnis purgatorius licet nō sit eternus miro modo est tamē grauis. **E**xcellit em̄ oēm penā quā vnq̄ aliq̄ passus est in hac uita. nūq̄ in carne est tāta pena in uēta: licet mirabilia martyres passi sunt tormenta. **E**t p̄pter nimia acerbitatem pene purgatorij uidet eis tēpus tam longuz ibi eē. **Uñ** exemplū legit de duob⁹ fratrib⁹ religiosis q̄ se mutuo dilexerūt. et fideliter z multo tpe deo mutuo seruerūt. tādem p̄tigit vnū ex illis infirmari vsq̄ ad mortē. z sic cū esset in tali graui infirmitate laborās: uenit angelus dñi ad eū dicens ei se eē moriturū in breui. z tam diu deberet eē in purgatorio donec sibi vna missa legeretur: z q̄ cito sibi illa missa legeret z finiret: tūc deberet liberari a purgatorio z euolare ad celū. **T**ūc illam uisionē ille frater infirmus insinuauit socio suo: rogās eum ut q̄ cito moret sibi immediate vnā missam legeret. astringens eū p̄pter charitatē z fidelitatem quā ad inuicē longo tpe habuerūt. **E**t ille frater p̄misit se hoc facturū. z seique tē die de mane infirm⁹ obiit. **E**t ille frater immediate se p̄parauit ad missas et lecta missa defunctus apparuit illi dicens. **O** infidelis frater maledictōem dei erga me h̄n meruisses. **E**t ille. q̄re hoc? **E**t defunctus respōdit. qz rogauit te cū adhuc uiuere q̄ immediate post obitū meum vnā missam legeres. h̄ tu infu-

delis frater in me quāsi p̄
nos in magno p̄tore q̄ p̄
tu nec abis h̄m̄z z vnā
in tam longoz tpe. **T**ūc
dit. **I**n uenialibus tpe q̄ cad
um ad h̄m̄z est tūmūm. tū
postq̄ q̄p̄tali me ad missam
et tā p̄m̄m. **E**t dicit. **E**t
est tūc p̄pter uenialitatem q̄
bi de hoc tpe q̄p̄tali. **T**ūc
cū fuisse. **E**t tūc q̄p̄tali
grauit ad celū. **E**t tūc
lest glorie ueniam: nō q̄
debet tam t̄ q̄ habemus ibi
rep̄tita. h̄ que ueniam
fuerit. qz medio tpe possent
fieri quādo illa h̄m̄z que bon
lehtis glorie agnosceret. **I**
p̄torem ueniam oportet
q̄dem ueniam ad solūm t̄
bitozū p̄ ueniam debet nobi
re am̄l' acrim̄m. **O** **C**
ē q̄ uenialia sepe sunt occasio
mortalū. **E**t hoc cōm. q̄p̄t
Primoz p̄ uenialia. vñ **B**
lum peccati adeo ueniale qu
mortale dñi p̄t: nō idem
ro sed idem p̄t. **N**otandū
ē maiore delectatio in peccato
io: pena debet illi peccato in fu
Doc. viij. **Q**uanti in delectat
tam dicit de ueniam z ueniam
p̄pter ueniam p̄tendū est eū
aliquo peccato q̄p̄tali. **E**t
le h̄m̄z ueniam magis t̄ t̄
cōp̄tentiā z delectationem. **E**t
p̄tendū est ueniam cōp̄tenti
re in r̄ibus z ueniam t̄ uen
sis: h̄ de aliis. nisi talia fuerit
atq̄ moderate. quia sūm **B**
Et h̄m̄z indiget quādā de
quod q̄dam ueniam p̄pter me
bonis q̄ sibi occurrūt. sed ex
bus z ueniam p̄tendū debet
suis in h̄m̄z. **F**ocus fuerit
uēiam cōp̄tentiā z negligē

delis frater iam me quasi p viginti an-
 nos in magna pena torq̄ri pmisisti: nec
 tu nec aliqs fratrum meoz vnam missam
 in tam longo tpe legit. **T**uc viues respō
 dit. In veritate dico tibi q̄ cadauer tu
 um adhuc nō est tumulatu. immediate
 postq̄ expirasti me ad missam disposui
 et iā a p̄mo finiui. **E**t defunctus. **O** si ira
 est tūc p̄pter acerbitatem pene videt̄ mī
 hī hoc breue spaciū quasi. xx. annoz spa
 ciū fuisse. **E**t tūc regratiabatur fratri z mi
 grauit ad celū. **S**extū est. q̄ bona ce
 lest̄ glorie diminiuit: nō q̄dem illa que
 debent iam z q̄ habemus ibi p̄ merituz
 reposita. s̄ que deberent si venialia non
 fierent. qz medio tpe possent aliq̄ bona
 fieri quādo illa sūt: p̄ que bona opa ce/
 lest̄ gloria augmentaret̄. **I**tē post per
 petratiōem venialium oportet nos opa
 q̄dem cōvertere ad solutiōem h̄mōi de/
 bitozū: p̄ que etiam deberz nobis cresce
 re cum ul^o eterni p̄mij. **S**eptimū
 ē q̄ venialia sepe sunt occasio peccatoz
 mortaliū. z hoc cōtingit q̄rtuoz modis.
Primo ex p̄placentiā. vñ **A**ug^o. **A**ul/
 lum peccati adeo veniale quod nō fiat
 mortale dū pl̄ cet: nō idem act^o nume/
 ro sed idem specie. **N**otandū q̄ quanto
 ē maior delectatiō in peccādo: tāto ma/
 ior: pena debet̄ illi peccato in futuro. vñ
Apo. xvij. **Q**uantū in delicijs fuit tā
 tum date ei de tormētis z luctu. **E**rgo
 p̄pter securitatē p̄fitendū esset quādo in
 aliquo peccato q̄d fm se estimat̄ venia/
 le habuisses nimis magnā z excessiuaz
 cōplacentiā z delectatiōem. **E**t ergo re/
 p̄hensibile est nimis cōplacentiā habere
 in risibus z leuitatibz z in verbis ioco
 sis. z sic de alijs. nisi talia fierēt cā recre/
 atōis. z moderate. quia fm **A**resto. vij.
Eth. **N**ō sp̄ indiget quādā delectatiōe
 quasi q̄dam recreatiōe p̄pter multos la/
 bores q̄ sibi occurrūt. sed excessus in risi/
 bus z leuitatibz p̄caueri debet. vñ **B**a/
 situs in hexameron **F**ocus siue risus re/
 missam efficit animum z negligentē er/

ga p̄cepta dei: nec delicta sua p̄t ad mē/
 moriam reuocare. s̄ obliuiscēs ea nec se
 instigat ad p̄miam z p̄tritiōem. z ita pau/
 latim oibus bonis puatur. **V**ñ etiam
Berū. de p̄temptu mūdi. **C**ōpatit̄ dei
 filius z plorat. hō patit̄ z ridet. **S**ecun/
 do ex dispōne. qz p̄ frequentē lapsū in
 venialia disponit̄ homo ad mortale. **E**t
 fm hoc intelligit̄ illud **B**regorij. **V**ita/
 sti grādia vide ne obruaris arena: s̄ di/
 cit quia sepe de peccatis mīmis venitur
 ad magna. sicut de modica scintilla sur/
 git quādoqz magnus ignis. **E**ccl. xix.
Qui minima negligit̄ paulatim defluit
 vñ **B**reg^o. in pastoral. **Q**ui mīma pec/
 cata d̄fleret deuitare neglexerit. a statu
 iusticie nō q̄dem repente s̄ paulatim et
 p̄ticulatim cadit. **T**ertio ex p̄gressu q̄n
 insurgit veniale: si nō p̄hibetur possz p̄
 gredi vsqz ad mortale. nō q̄ ipm venia/
 le in substātia fieret mortale. s̄ qz ex ipō
 veniali occasionalr̄ progrediēdo fieret
 mortale. **I**stud patz ex p̄mis moribus
 q̄ inter venialia cōputant̄. s̄ q̄n delecta/
 tio p̄ualescit intantū q̄ consensus acce/
 dit: iam peccatū est mortale z veniale sic
 q̄ duo sunt peccata. **A**ug^o. in li. de pe/
 nitētia **N**ullum est peccatū adeo puumz
 q̄d nō crescat neglectū. **Q**uarto p̄pter
 p̄scientiā erroneā z nimis strictam. i. q̄n
 aliqs teneret aliq̄d peccatū q̄d est veni/
 ale in se q̄ esset mortale z sic faceret. **D**e
 hoc habet̄ supra eodem. **D**.

Questiōes de peccis venialibz **P**
Queritur vtrū tenemur penitere
 de venialibus? **R**espondeo fm
Tho. in q̄rto. dist. lxvij. **C**ū d̄z
 aliquis ad aliq̄d teneri q̄dam necessi/
 tas importatur. **A**ccessitas aut̄ est du/
 plex. vna absoluta. z fm hanc homo te/
 netur facere ea sine quibus nō est salus
 et hoc modo nō tenetur ad peccati veni/
 alis penitentiam. quia mortem ex hoc
 nō incurrit: nisi forte ex p̄temptu dimit/
 tat. **A**lia necitas est ex sup̄pōe alicuius
 finis. sicut aliq̄d dicitur eē necāruz sū

De peccatis

ne quo nō possumus sine intentū conse-
qui. et hoc mō necessarium est q̄ homo de
venialib; p̄mā agat: si ei remitti debe-
ant in hac vita. **S**z fm̄ hoc nō p̄p̄edi-
cū teneri aliq̄s ad aliqd. et ideo dicēdū
est q̄ hō nō tenet ad p̄mā venialium
nisi large sumendo. s. si ei in p̄nti vita re-
mitti debeāt **U**trū veniale possit dimitti
ei voluntate manēte. **A**d illud r̄ndeō fm̄
Tho. vbi supra: nō pōt tolli culpa nisi
reordinet voluntas. que reordinari non
potest q̄s diu in ip̄a deordinatōe manet.
als eēt duo opposita simul. et ideo nul-
lo modo veniale dimitti potest q̄s diu vo-
luntas ad illud manet. **U**trū ad re-
missionem venialis requiratur p̄nitio?
Respondeo fm̄ **T**ho. vbi supra. **P**ec-
catū veniale nō remittit q̄s diu voluntas
manet in illo: vt iā dictum est. **I**p̄m au-
tem recedere voluntate ab eo q̄d prius
volebat est displicere ei q̄d voluit. **E**t
talīs displicētia q̄n est gr̄a informata di-
cit̄ dolor p̄nitōis. **E**t ideo veniale sine
p̄nitioe tali nō dimittit. ergo p̄teri de-
bemus de venialib; quoz memoriā ha-
bemus. et de oblitis in generali d̄ q̄bus
nō recordamur. **U**trū homo teneat
confiteri venialia peccata? **R**ndeō fm̄
Tho. vbi sup̄. **C**onfessio ad hoc est ne-
cessaria vt penitēs satisfactōem accipi-
at fm̄ modū delicti: peccato aut̄ veniali
nō debet pena taxata. qz pena illa esset
p̄portioata pene peccati mortalis. a q̄
peccatū veniale in infinitū distat **U**nde
p̄ solā correctōem interiorē peccatū veni-
ale remitti p̄t **S**ed an̄ semel in anno te-
neat cōfiteri qui nō habet nisi venialia
Dicit̄ q̄dam q̄ in hoc casu p̄pter p̄cep-
tum eccie tenet venialia cōfiteri **A**lij au-
tem dicūt: q̄ sufficit q̄ representet se sacer-
doti et se immunē a peccato mortali ostē-
dat. vt ad communionē admitti possit.
Preceptū em̄ est ad obligādū illos qui
habent aliqua que confiteri debent. vñ
si altari p̄ gr̄am collatū esset vt a pecca-
to veniali immunis eēt sicut beate p̄gi

ni est collatū nō teneret ad illud p̄ceptū
Utrū peccatū veniale possit remitti
sine mortali. **R**ndeō fm̄ **T**ho. vbi su-
pra. **R**emoto p̄ore remouet et posteri-
us nec posterius restituit nisi priori restitu-
to. feruor aut̄ charitatis cui veniale oppo-
nit est posterior ip̄a charitate. vñ q̄s diu
ip̄a charitas nō restituit. s. p̄ dimissioes
peccati mortalis: nec feruor charitatis
reparari potest in qua reparatione consistit
peccati venialis dimissio. et sic nō dimit-
titur ei veniale cui mortale nō dimittit.
Et notandū q̄ differētia est inter dimis-
sionē peccati mortalis et venialis. qz vnū
mortale nō dimittit sine alio. ergo si de-
remittit tibi vnū peccatū mortale: tunc
remittit tibi om̄ia peccata tua mortalia
etiaz si mille haberes peccata mortalia.
Nō em̄ p̄t deus dimidiare gr̄am suā vt
dimittat p̄tem: et p̄ter nō dimittat. **U**n̄
dicitur **Deut. xxxij.** **D**eī p̄fecta sunt opa
Et hoc quod legit̄ in euāgelio: q̄ totus
hōiem saluū fecit in sabbato. vñ? **L**ar-
ga dei pietas veniā nō dimidiabit **A**ut
totum aut̄ nihil te lachrymanre dabit.
Sed vnū veniale bñ dimittit sine alio:
et rō est. quia nō habet cōnexionē ad in-
uicem ex p̄te auersionis sicut mortalia.
qz in eis nulla est auersio a deo. s. chari-
tas manet. et gratia dei stat cum veniali
peccato. sed nō cum mortali.
Peccata venialia octo modis dimit-
tuntur.

Venialia p̄tā p̄ que dimittunt
et quot mōis? **R**ndeō octo mo-
dis. **P**rimo p̄ p̄fessionem gene-
ralem q̄ fit publice cum multis. vt fit cō-
muniter post p̄dicatōem. et etiā als. **E**t
ista cōfessio habet efficaciam ad remissi-
onem venialū ex tribus. s. ex p̄nitioe cō-
fitentis. et ex humilitate confessionis. et
go cū humilitate genua flectere debes et
caput humili inclinare quādo dicis ra-
lem confessionē generālē. **T**ertio ex orō-
ne sacerdotis q̄ dicit sup̄ populū. **D**ile-
cti vestri op̄s deus. **E**rgo interim q̄

lacerdos dicit hanc rem dicit
lecto coetero non potest dicit
dicitare hoc non impleri qd sa
dicat p̄nt. **E**st illi intelligit
de illis qui tunc cōfiteor cū sa
ante m̄ltas. **S**ed p̄ deo
ris rōtionem cōp̄lo publico
cutiens p̄nti sui dicit. **D**eus
est nō peccatū. s. p̄. dicit.
aciones. **T**erzo p̄ aque ben-
sionem. de ven. dicit. **A**quā si
habet aquā benedictā in do-
quā dicitur s̄p̄ p̄ peccatū
lo in dicitōe venialium aq̄
recipiūt: et laudabit̄ bona et
uotio. **S**ic dicit̄ in q̄ aqua b-
uote recipiēda et nō in dicitōe
tur a sacerdotē sine iāp̄. **E**t
qz in quib; p̄te corp̄is recipi-
sunt in manib; sacerdotis
Aram in dicitōe dicit̄ coiter reci-
p̄t dignitatē. qz et nobilitatē
in ei p̄t quāq̄ ioh̄is qd̄ s̄p̄
uot̄ q̄ magis uolunt in capite.
vñ dicit̄ aquā benedictā circa lo-
gere de dicitōe cū ea. **E**t magis
firmos. qz s̄p̄ et al̄ p̄ ḡd̄ s̄p̄
da fantamata dicitōe. p̄s.
fit capite dicitōe in adq̄. **E**t
eratoe aque legit̄ r̄ndeō nota
dicit̄ dicit̄ oīs tan in h. **I**tem a
q̄. **E**xemplū dicit̄ legit̄ q̄ i
dicit̄ dicit̄ de nouo coactus.
in articulo m̄ntis dicit̄ totum do-
plur̄ de totum p̄ntis r̄ntis
cū h̄nt̄ dicit̄ dicit̄ dicit̄ dicit̄
q̄ imm̄ dicit̄ dicit̄ dicit̄ p̄nt
aque. et ex ea al̄ p̄nt̄ totū locū.
h̄nt̄ dicit̄ dicit̄ dicit̄ dicit̄ p̄nt
quod facis. qz dicit̄ dicit̄ dicit̄
lentate content̄ dicit̄ dicit̄
imp̄ngēs. **N**e formis capite
re. et sic lib̄ dicit̄ dicit̄ dicit̄
stantōe. **Q**uarta vnū aqua bene-
dicit̄. **R**ndeō fm̄ **T**ho. **P**̄. q̄
laxam̄ dicit̄: quāquē dicit̄ dicit̄

sacerdos dicit hanc orationem quilibet recol-
lecto corde deuote petere debet et desi-
derare hoc a deo impleri: quod sacerdos
dicitur petere. Sic sicut intelligendum est
de illis qui dicunt confiteor cum sacerdote
ante missam. Secundo per deuotam pecto-
ris consensionem exemplo publicani qui per-
cutiens pectus suam dixit. Deus propitius
esto mihi peccatori. de pe. di. i. Tres sunt
actiones. Tercio per aquam benedictam aspersionem.
de con. di. 3. Aqua sale. Aliqui
habent aquam benedictam in domo sua: ut
quodammodo sepius peccant: ita et recou-
so in deletionem venialium aquam benedictam
recipiunt: et laudabiliter bona est talium de-
uotio. Sciendum tamen quod aqua benedicta de-
uote recipienda est non irrisorie siue recipia-
tur a sacerdote: siue a seipso. Et ubi cum-
que et in quacumque parte corporis tetigit homines
siue in manibus siue in facie hominis bonum est.
Attamen in facie hominis coiter recipitur. et hoc
propter dignitatem. quia est nobilior pars corporis
tamen et propter quinque sensus quibus sepius pecca-
uimus quod magis vigent in capite. Item bonum
est habere aquam benedictam circa lectum: et asp-
gere se de sero cum ea. Et maxime circa in-
firmos. quia sepe aspergendi sunt ad effugan-
da fantasmata demonum. ps. Contribula-
sti capita draconis in aquis. Unde in conse-
cratione aquae leguntur valde notabilia verba
discedant omnes fana. in loco in quo aspersionem
aque. Exemplum huius legitur quod in monasterio
quodam laicus de nouo conuersus cum esset
in articulo mortis vidit totam domum re-
pleri de formibus personis rostratis. Qui
cum significaret custodi suo. ille intelligens
quod immundi spiritus essent fecit porrigi vas
aque. et ex ea aspersit totum locum. Et cum
hoc faceret: taliter clamare cepit. Eya eya fac
quod facis. quia diaboli fugiunt summa ce-
leritate contendunt exire. alter in alterum
impingentes. Ille fortius cepit aspergere
re. et sic liberatus est eger a demonum infe-
statione. Queritur vtrum aqua benedicta sit
sacramentum. Respondetur secundum Thome. Non. Sed est
sacramentale: quasi quedam dispositio ad

sacramentum. Unde dicitur de demonum nequitias: et
venialia: et omne quod effectum sacramentorum
impedire possit. Quid cum aqua benedicta
apponitur aquae non benedictae. Respon-
deo secundum Thome. in. 4. dist. xij. Totum est
benedictum. virtus enim que acquisita est aquae
ex benedictione peruenit ad aquam additam. Si-
mile est oleo in sacramento. Quarto per con-
tritionem cordis. quod bonum est immediate pre-
teriri. quando aduertis te aliquid veniale commississe.
Unde cassi. super ps. Ad dominum cum tribularer
dicit. Dominus nescit differre quem compuncto
corde senserit sibi supplicare. Quinto per
orationem proprie dominice. de pe. dist. 3. Quo-
tidianis. Unde Augustinus. De quotidianis leui-
bus peccatis sine quibus hec vita non du-
citur quotidiana oratio fidelium satisfacit.
Sexto per episcopalem benedictionem
et secundum quosdam etiam per sacerdotalem. Ergo
manendum est in ecclesiis ad finem missae. et
benedictionem quam sacerdos dat in fine mis-
se deuote suscipere debet vnusquisque christi-
anus. Septimo per elemosinam largitionem.
Unde dicitur. 4. Peccata tua elemosy-
nis redime. Unde canis in quadragesima.
Absconde elemosinam in sinu pauperum.
Sicut aqua extinguit ignem: ita ele-
mosyna extinguit peccatum. Unde ecclesiasticus. 3.
Sicut in sereno glacies: soluent peccata
tua. Et addunt quodammodo per iniuriarum dimissionem
quod est elemosyna spiritualis. Unde habetur
Lu. vi. Dimittite et dimittentur vobis.
Octavo per dignam eucharistie communionem.
de con. di. ij. Cum oremus. Et quod addunt etiam
per extremam unctionem. extra de sacra-
mentis. Unico. De his sunt plus confiteor tamen
do conspergor ceteros oro Signor edo:
dono. per hec venialia pono. Et non solum
per ista specialiter numerata. sed etiam per quodlibet
bonum opus delectant venialia. Et sicut dicit
beatus thomas de aqno doctor sanctus
Plurimum pauciora venialia per predicta re-
mittuntur secundum quod per maiorum minorum
peccata. quod de pluribus vel paucioribus saltem im-
plicitate contritionem contineat. Unde non oportet
terere per hoc semper omnia venialia dimittantur.

De superbia

Superbia detestanda est et fugienda a quolibet homine. et hoc propter tria. Primo quia deo multum displicet. Et ratio huius est. quia superbia primam contumeliam deo intulit in primo angelo que ei illata fuit. Unde Tobit. 4. Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuo sermone dominari permittas. ab ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Item quia superbia deum impugnat in omni loco. omni tempore et in omni persona. Fornicatio autem nunquam aut raro in sacro loco committitur: sed superbia potius committitur in sacro quam in alio. tunc enim magis superbe idute cedunt mulieres quam ad ecclesiam vadunt. Ultra etiam sunt peccata que bus in principibus festiuitatibus homines abstinent. sed superbia tunc maxime exercet. Ultra etiam sunt persone que fornicari dedignarentur que tamen peccatum superbie recipiunt. Superbia enim latitat sub cinere elicio: in iuxta verbum beati gregorii. Luz enim fuit christi omnia vicia superauit: adhuc habet pugnam superbia. Item superbus peccat directe contra deum. Ergo quantum ad superbia magis displicet deo quam contumelia quia infert ei cupiditas vel aliud viciu. Alta enim vicia deum fugiunt pervertendo se ad aliam creaturam ut cupiditas ad aurum et argentum. luxuria precipue ad delectationes que sunt in tali actu. et sic de alijs vicijs. Sed superbia vult sibi usurpare que sunt dei scilicet honorem et gloriam quam sibi soli suat. Unde Blasius mea ait dominum alteri non dabo. Et superbus Ego mihi eam. et si non dederis usurpabo. Contra quod dicit apostolus. Hebrei. Nemo assumat sibi honorem. Idem soli deo honor et gloria. psalmus. Non nobis domine non nobis: sed nomini tuo da gloriam. Si autem humilitas deum specialiter honorare. Unde dicitur Eccl. 3. Magna potentia dei soli et ab humilibus honoratur. Sic superbia specialiter modo deum inhonorat. et se ei opponit. Unde Job. 15. dicitur. Currit aduersus eum erecto collo. Unde gregorius. Cum omnia vi-

cia fugiant a deo sola superbia se deo opponit. Item cetera vitia auferunt deo pauperes et ignobiles. Sed superbia auferit ei nobiles diuites et potentes. Et ideo superbi sumunt occasionem deum impugnandi. unde occasione debuerunt sumere ei seruiendi. Ideo enim superbi contemunt deum. quia deus de bonis suis plus contulit illis quam quibusdam alijs. Et quia deus fecit eos gloriosiores: ipsi volunt eum in gloriosum facere. hoc patet ex eo quia superbi non solum equales volunt esse deo. sed etiam superiores. Unde Bernardus. loquens de illo iherosolimitano. Thessal. ij. vbi dicitur. et sit merito de antichristo. Qui extollit et aduersat superbum quod est deus: aut quod colit. dicit sic Bernardus. Dico enim vobis quod non iste timet: sed deus superbus extollit supra deum. vult enim deus fieri voluntate sua: et superbus sua: iam videtur equalitas. Sed vide malam portionem deus enim in his que ratio approbat: sua vult fieri voluntate. Superbus vero sine ratione ratioem ergo deus superbum hominem vilipendit. detestatur. odit et abominatur. Ad primum primum lud gregori. Quanto coram hominibus fuerit gloriosior: tanto coram deo et angelis eius erit vilior. Quod autem deus superbum detestatur habet amos. vi. vbi legitur. Iuravit dominus deus in aia sua am dicit dominus exercituum. detestor: ego superbia iacob. Et prover. viij. Arrogantiam superbia et viam pernam et os bilingue detestatur. De odio vero quod habet dominus ad superbia et ad superbum. habetur Eccl. x. Odium coram deo et hominibus superbia. Ideo et hominibus est iniuriosa: Deo. quia usurpat sibi quod eius est. scilicet dominari. Homini vero quia vult eum sibi subicere que natura ei equalis est. Item quia superbus omnibus inuidet. Unde augustinus. Superbia omnibus inuidet scilicet superioribus quia illis non equalis. inferioribus ne ei equalis est coram deo et hominibus superbia. Signum huius scilicet quod deus vilipendit. endit superbos et detestatur. hoc quod deus superbos deponit et pauperes et mites loco eorum exaltat. Unde beata virgo maria dicit. Deposuit potentes de sede. et exaltat. etc. Unde

Eccl. x. Superbia tuum superbo
 ter: et sedere tuos p. os. No
 pino in iudicio deus electio
 citur. Quidam iudicet q. ma
 batis. videtur Eccl. 4. Et
 videri iudicet i. quod iudicet
 cadentem. Do aut videri e
 ppter iudicet iudicet iudicet
 gelus iudicet iudicet iudicet
 cum iudicet iudicet iudicet
 anura. iam et videri deum
 de omnibus. Sed exemplum
 ne qui videri iudicet iudicet
 factus dicitur. Unde
 to iudicet iudicet iudicet
 ce adam factus est quod iudicet
 Et ps. Homo in honore
 tellexit copans et iudicet
 bus. Iudicet iudicet iudicet
 in regem iudicet iudicet
 is. Homo in honore
 is. caput in iudicet iudicet
 videri iudicet iudicet iudicet
 iudicet iudicet iudicet iudicet
 dicitur iudicet iudicet iudicet
 de alijs. Secundo dicitur
 pua. quod iudicet iudicet iudicet
 superbia est videri iudicet
 b iudicet iudicet iudicet iudicet
 regna et iudicet iudicet iudicet
 peccatorum. Unde ps. Emdat
 iudicet iudicet iudicet iudicet
 de hoc videri iudicet iudicet
 iudicet iudicet iudicet iudicet
 videri iudicet iudicet iudicet
 rone iudicet iudicet iudicet
 iudicet iudicet iudicet iudicet
 iudicet iudicet iudicet iudicet
 Unde Eccl. 3. Iudicet iudicet
 totum e. ad iudicet iudicet
 q. v. videri iudicet iudicet
 peccato iudicet iudicet iudicet
 mo bo. Iudicet iudicet iudicet
 videri iudicet iudicet iudicet
 iudicet iudicet iudicet iudicet
 iudicet iudicet iudicet iudicet

Eccl. x. Sedes duam superboꝝ euer-
tit: z sedere fecit mites p eis. Hoc patet
p̄mo in lucifero de cuius eiectione sic di-
citur. **Quo** cecidisti lucifer q̄ mane orie-
baris. vt habetur **Esa. i4.** **Et Luc. x.**
Vide baz sath anā quasi fulgur de celo
cadentem. **Ado** aut̄ deiectus est lucifer
p̄pter suam superbiam vt cum esset an-
gelus factus: factus sit diabolus. **Et**
cum esset nobilissimaz pulcherrima cre-
atura. iam est vilior z deformior cunctis
demonibz. **Scdm** exemplū est in homi-
ne qui voluit esse sciens vt deus. z insci-
factus est vt pecus. **Unde Bern.** **Du**
to iumenta dicerent si loqui fas est. **Ec**
ce adam factus est quasi vnus ex nobis
Et ps. Homo cū in honore esset nō in-
tellexit cōparatus est iumentis insipienti-
bus. **Tertū** in saule. qui cū hūilis esset
in regem sublimatus est. **Unde. i. regū**
is. Nonne cū paruus esses in oculis tu-
is: caput in tribubus israel factus **Su**
perb aut̄ factus a regno eiectus est. **Unde**
subditur ibidem. **Proiecasti** sermones
dñi: picat̄ te deus nesis rex israel. et sic
de alijs. **Secundo** detestanda est su-
pbia. qz diabolovalde placet **Rō** est. qz
supbia est origo oim criminū. **Uñ Ili.**
ō sumo bono. **Principaliū** septē viciōrū
regina z mater est supbia. vñ maximuz
pccm vocat. **Uñ ps.** Emūdabor a de-
licto maximo. i. supbia. dicit glo. **Sac̄**
dñ q̄ hoc viciū supbie habet se sicut rex
z regina viciōz. z ḡ coronam debet ha-
bere: ḡ maledictā **Uñ Isa. 28.** **Ve** co-
rone supbie. **Et ad modū** regis quādo
hoc viciū venit ad aliquem non venit so-
lus: sed adducit magnā societate viciōz
Uñ Eccl. x. **In**itiū ois pcc̄i supbia. q̄
tenuerit eā. adimplebit̄ maledict̄. i. vi-
cijs. vt dicit glo. interlinearis. **Or** in oī
peccato inuenit̄ supbia. **Istō.** ḡ sum-
mo ho. **Ois** peccās supb̄ ē. qz faciēdo
vetita p̄ceptu habet diuina p̄cepta qz si-
cut sine charitate alie virtutes nihil sunt
ita sine supbia alia vicia nihil sunt. **Ab-**

strah e supbiā z habeb̄ gr̄am. **Quia** su-
perbis de resistit: humilibz at̄ dat gra-
tiā. **Or** cōuexū nō ē receptiū liquoris
alicui. ḡ p̄cauuz. **Itē** supbia signū ē ḡ
diabolus suus distinguit ab alijs **Uñ**
legit̄ in iob. 41. de ip̄o. q̄ ip̄e est rex sup-
oēs filios supbie. **Et grego.** **Euidētissī**
mū signū reproboꝝ supbia ē: electoꝝ hu-
militas. **Cum** ergo quez quisqz habeat
dñz cognoscat sub quo rege militet. vñ
in magno timore z dolore debet esse q̄
se cognoscat eē supbū. qz est filius diabo-
li. **Uñ aug.** in epl̄a q̄dā. **Quē** supbuz
videris: filiū diaboli eē ne dubites. **Itē**
supbia ē velut q̄dā imago diaboli. **Uñ**
homo supb̄ exp̄sse similis est diabolo.
Iuxta illud grego. **Apostate** angelo si-
milis efficitur. duz hō hominibz similis
esse dedignat̄. **Exq̄** superbz non potest
esse similis deo neqz sanctis. z refutat eē
similis alijs hōibz: tūc oportet. q̄ ha-
beat etiam aliquem sibi similez. z tal̄ est
diabolus. **Tertio** detestanda est super-
bia. qz valde nocet hominī. qz p̄uat ho-
minē oibz virtutibz z gratijs. **Ex** quo pa-
tet q̄ argumētuz superbie est subtractio
gratie. **Unde** gregorius. **Sicut** humi-
litas omnia vicia euacuat. omesqz virtu-
tes colligit z roborat. sic supbia omes
virtutes eneruat z destruit. **ḡ.** Si tibi co-
pia. laus. sapiētia. formaqz decor. **Inq̄**
nat̄ oia sola supbia si comit̄. **Item** bo-
na opera hominīs falsificat. **Uñ aug.**
Supbia etiā bonis operibz insidiatur
vt pereāt. **Chrisost.** sup **Joannem** **Su**
perbia in nob̄ existente omnis vita no-
stra immunda fit. **Etiā** si sobrietatem
si virginitatem. si ieiunium z orationes
z elemosynam z quecūqz alia perfeceri-
mus. **Itē** supbia hominē excecatur. dicit
p̄r. z infatuat. **Unde** **Prover. xi.** **Ubi**
hūilitas ibi sapiētia. z econtrario. vbi
superbia. ibi stulticia. **Uñ Bern.** **Om**
nis supbia stulticia. hoc patet **Or** ois
superbz sibi p̄i placet. vñ de consequens
est q̄ ip̄e stultus sit. **Nec** est parua stulti-
a

E De peccato

Indiges. Ergo cū oīa fecerimus fm oē posse nostrum: scilicet carnem ⁊ sanguinem nostrum ⁊ vires corporis ⁊ anie in fuitio suo consumendo. ⁊ insuper eum ex totis viribus diligendo adhuc inutilis serui sumus. quia totum tenemur. ⁊ quod debuimus facere solū fecimus. ergo qd habet nobis dare vlt etiā re gratia rī. p seruitio nostro cū ei añ oē posse tenemur. mō nūq̄ fecim⁹ posse nostz. immo nec medum. quid ergo meruim⁹ nisi in fernū cuz peccatis nostris. **N**ō meruim⁹ adhuc q̄ nos fecit ⁊ creauit. **Q**uomodo tunc persoluemus ei q̄ nos redemit cuz amara sua passione. **E**rgo qlibet nostz dicere posset illud. ps̄. **Q**uid retribuaz dño p omnibz querit retribuit mihi. **I**n super q̄ in oculis nostris videntur merita: in oculis dei sepius sunt demerita. **U**n̄ esa. lxiij. **Q**uasi p̄anus mēstruate omnes iusticie nostre. **B**reg⁹. **S**epe iusticia nostra ad examē iusticie dei dēduca: iniusticia ē. ⁊ in conspectu iudicis sozdet qd fulget in estimatione operantis. **N**ullus ergo confidat de meritis suis. qz omne meritū nostrū cōsistit in passione christi et merito christi ⁊ in misericordia ipsius. **U**nde **B**erñ. **D**eñ est meritum. misericordia dñi. **I**dem **S**ola misericordia est que homines puenit ⁊ perducat. ⁊ subdit **S**ibi multa de hac misericordia contraxerat dauid cum diceret. **M**isericordia eius preueniet me. et misericordia tua subsequetur me. qz misericordia tua magna est sup me. **E**t misericordia tua añ oculos meos ē. **E**t q̄ corripit me in misericordia ⁊ miserationibz de⁹ meus aīa mea. **H**ecille. **T**ertia species ē qñ aliqs credit se habere bonū quod nō habz vel ascribit sibi virtutes quas nō habet. ⁊ iactat se de illis q̄ nō habet. ⁊ nō vult habere mala que habz. **I**n tali superbo est magna peruersitas. **H**oc patet ex eo qz fm doctores n̄ ē mētiendū p conseruanda vita alteri⁹. **Q**z nō sūt suscipiēda mala vt veniāt in de bo

na. **H**om̄e mendaciū est peccatū. **I**git̄ ⁊ h̄ multo peius est mētiri cōtra honores dei ⁊ salutem ppriam. **U**n̄ ps̄. **P**erdes oēs qui loquunt̄ mendaciuz. **I**llud em̄ viciū vel illa supbia sp̄ealiter p̄stat impedimētum gratie. **P**rimo qz ip̄e nō petit eam cū credit se eā iam habere. **S**ecūdo qz talibus deus nō dat lib̄erē gr̄az. qz scit q̄ non sunt grati. qz credit se añ habere: ⁊ sic quasi dñs pderet gr̄am suam si eis daret. **B**erñ. **N**ūquid nō perditur qd datur ingrato. **Q**uarta species est qñ aliqs in estimatione sua pponit se alijs ⁊ spernit alios. ⁊ vult solus videri laudabilis. ⁊ dolet q̄ etiā alij laudant. ⁊ sic pponit se alijs. ⁊ hec magna iniquitas ⁊ pueritas est. **P**rimo ppter incertitudinē quam habz talis de bonitate sua vlt malicia aliena. **E**c̄i. ix. **R**elict homo vtrū amore dignus sit vel odio. **E**t licet hō p̄sentia r̄ certus est de bonitate vel malicia aliena: finaliter tamē incertus est. licet em̄ pximus tuus in p̄titi sit homicida vel iude⁹ vel sarracenus vel adulter. ⁊ sic de alijs. **F**orsitan in dei pudentia est de ordine cherubyn ⁊ seraphin. **L**icet ⁊ tu mō sis bonus. tñ in dei pudentia forte es iā inferni partibz lo ad iudicatus. **E**t ppter illā incertitudinem nō debemus nos pferre alijs in estimatōe nostra. **U**n̄ **B**erñ. **N**olite pparare maioribz: noli efferr̄ minoribz. **N**ulli em̄ te pponas: h̄ nec pparare presumas. **D**eberet em̄ se qlibet cōtempribilem reputare: etiā si aliqd boni est in eo. **I**tē p hoc q̄ quāto magis se aliquis appreciat tanto minus corā deo valet. **E**xemplum de hoc habem⁹ de saul. de quo legim⁹. i. **R**egū. xv. **C**ū esses p̄uul⁹ in oculis tuis caput in tribubz fact⁹ es. **E**t ecōtrario cū magnus esset in oculis suis elect⁹ est de regno suo. **S**ic simi li mō dū homo in se est magnus: de⁹ in eo quodāmodo est puus. cū trario modo oporteat esse. **O**portet em̄ hoīem minui vt deus in eo crescat. iuxta exemplum

Faint marginal notes on the right edge of the page, partially cut off.

ficiū acceptum. quia si veraciter cognosceret se a deo accepisse: tūcratio dicta ēt sibi q̄ datori suo gratias agēt. Et illud viciū est homini multum nociuū. quia obstruit ei fontem diuine misericordie. **Uñ Bernardus.** Ingratitudo est viciū yrens siccans sibi fontem pietatis rorem misericordie z fluētā gratie. **Uñ de Beg.** Non est dignus dādis: q̄ nō agit gratias de datis. **Tertio** quia sibi ip̄i uiuēt nō deo. **Uñ de cū sup̄b̄** dō se subijcere z ei seruire rēnuīt: ipse bona ab eo accepta nō recognoscat: nisi recognitione yerboz que ridiculosa est et contumeliosa. **Ridiculū** em̄ est q̄ dñs deus solum inueniat in homine callifolia verboz. **Contumeliosum** et irrisoriū etiā ē dñō. q̄ eū aliquis dñz suū fateatur: qui tamē ei seruire dedignat̄. **Aug.** d̄ vita christiana. Ille christi nō famulus: sed subsannator z irrisor est: q̄ eius se seruiū dicit. z sibi seruire dissimulat. **Sodo** si quis veraciter recognosceret se habere corpus cū omnibus membris et vitam suam totā a deo: ytiq̄ ratio humana sibi dicitaret q̄ ei cū toto corpore z cū omni vita sua seruire deberet. qz fm̄ p̄phetaz ipse fecit nos: z non ipsi nos. **Ergo** q̄libet christianus studere debet vt cū omniuita sua dñō placeat. z nō huic mūdo. **Uñ ap̄ls.** Si adhuc hominib̄ placere christi seruus non essem. **Quarto** q̄ de bonis suis non tribuit deo cū ip̄e ea requirit in paup̄ib̄. **Aug.** de verbis dñi. fm̄one. **42** **De meo** vtiq̄ quero ait x̄ps da mihi reddam tibi. habuisti me largitorem. fac me debitorē. pauca mihi das. pluravtiq̄ tibi reddā. trena mihi das. celestia vtiq̄ tibi reddā. **Tempa** lia das: eterna restituā. **Supbia** autē ista est valde nociua homini cūz bona a deo recepit. z non se recepisse a dō recognoscat. **Alii** em̄ diuites se ad paupes habent: si omnia veraciter cognoscerēt se habere a deo que possident. z insup̄ se ad remuneracionez futurā anhelarent.

Uñ Petrus rauennē. **O** hō si hic p̄masurus es q̄ tua sunt hic reponas. si aut̄ illuc iturus es: cur ea hic relinquis. **Hanus** pauperz est x̄pi gazophilaciū. qz quicquid accipit paup̄: x̄ps habet acceptū. **Idem.** **O** hō quicquid p̄ pauperem trāsmittis in celū: deus vnū accipis ad centum. **Exemplū** de hoc q̄ elemosyna centuplū redditur a deo. **Quoda**z tēpore episcopo quodā predicāte q̄ erogantes pauperib̄ centupluz accipient. diues q̄dam hoc audiens: omnia q̄ habebat in manus ep̄i posuit. z episcopus ea pauperibus erogauit. **Illo** mortuo filij sui episcopum in causa illa traxerunt ad iudiciū bona paterna reperentes. **Qui** cum reddere nō posset inspirantur est illi sancto episcopo vt trent simul ad patrem. quo extracto de tumulo inueniunt in manu eius cartā in qua erat scriptum q̄ non solum illa que in manu ep̄i scopi posuerat receperat. s̄ amplius centuplum. quod vidētes filij episcopū dimiserunt. **Scda** species interioris supbie quādo aliquis credit se sua dona habere a deo. sed pro meritis suis. **Et** hec mala z mendax supbia est. qz si habemus ex meritis tūc nō ex gratia. z sic talis supbia euacuat grām dei: ex qua dātur dona hominibus. **Item** talis liberalissimum largitorē reputat venditorē dum ea que dñs ei dat credit habere p̄ meritis suis. in quo deo magnaz irreuerentiam exhibet. **Item** magna est fatuitas illorū qui credūt habere dona pro meritis. cū homo nō sufficiat satisfacere deo de eo quod ei al̄s tenet ratōe creatōis. rōne passionis z redemptōis. **Uñ Luce. xvij.** **Cū** feceritis oīa que p̄cepta sunt vobis: dicite serui inutiles sumus. quod debuimus facere hoc fecim̄. **In** quib̄ verbis innuit nobis q̄ bene operando q̄d debemus soluimus z q̄ deo inutiles sumus: vt ad minus nos reputare debem̄. **Deus** bonoz nostrorū nō indiget. **Uñ ps.** Bonoz meorum nō

F De peccato.

est deus ad e et yxori sicut tunicas pellice/
as. Deum processum est ad lana q leuior e
q pellis. Tertio est processum ad corti
ces herbaru sicut ad linuz. Quarto ad
stercora vermiu. s. ad sericum. Deum ad
auru et argentu et ad lapides p ciosos. q
p ciositas vestiu multu displicet deo In
signu huius legit q q p rimitus inf rho
manos ytebat veste purpurea a fulmi
ne est p cussus. et sic subitanea morte ite
rit in terrore et in exemplu sequentib. ne
vnq aliqs audeat se ptra deu superbe
in p ciosis vestibus erigere. Et etiam ta
lis p ciositas vestiu est reprehensibilis res/
pectu corpis humani quod est d cinere
et terra factu: et in terram et in cinere re/
uertet. Un Greg. in ome. Indignu
est em vili cineri fieri purpureu saccu Et
Bern. de hoc in qda tractatu de passio
ne dicit. Quid supbis terraz cinis. qd
veste nitida gloriaris. subter te sternit ri
nea: et operimentu tuu erit vermes. hec
tua vestis erit. Itē illi q se exteri omāt
p ciosis vestib siles sunt sepulchris de/
albaris que exteri apparent hoibus p
ciosa: intus sunt plena ossib mortuoru.
Un Innocen. de vilitate et ditiois hu/
mane. Quid est ho p ciose ornatus nisi
sepulchru foris dealbatu. intus aut ple
nu spurcicia. hoc euidenter apper in mea
tib nostri corpis. Un Aug. in qdam
sermone. O ho si p sideras qd p os qd
p aures: quid p nares: ceterosq mear
egrediat: nunq vilius sterq linium inue
nisti. Un sic nos ipos attēte cōsideram
quid fm corpus sum: tūc merito de p/
ciositate vestiu erubescimus. **S**cda
causa est mollicies vestimētoru. Contra
hoc Iohes bap. qui in ytero fuit sancti
ficatus. et nunq aliqd peccatu mortale
cōmisit. habuit durā vestē et multu aspe
ram. Un Math. iij. Ipse iohes habe
bat vestem de pilis cameloru. vbi dicit
glo. Seruus dei nō debz habere vestē
ad decorē vel ad delectatōem. fm ad
tegendā nuditatē. Un christus dicit in

euāgelio. vt habet **Mat. xl.** Qui mol
libi induunt in domib reguz sunt. Un
ex tā dictis apparet differētia inter suos
christi et seruos hui seculi. qz serui hui
seculi querūt in vestitu corpis delectatio
nē et nitore et mollicie Un Bern. Mol
lia indumēta mollicie aie demonstrant
Nō em curaret cultus corpis: nisi prius
neglecta fuisset mens inculta virtutib.
Sed serui xpi tm ad tegendā nuditatē
vestitu querūt. Un apls. i. ad Timo.
vi. Habētes alimēta et quib regamur
his cōrenti sumus. immo seruis xpi cō/
peritē asperitas vestiu ad domanduz ip/
sam carnem. Un ps. Ego aut cū mibi
molesti eēt in duēbā me alicio. s. demo
nes p infestatiōem carnis. Un Bern:
sup cantica. Christ⁹ qui nō fallitur de
git quod carni molesti⁹ es. Ergo vili⁹
illud et etiā magis eligendū. Et quisq
aliud docet vel suadet: ab eo tanq a se/
ductore est cauendū. Tertia causa ē ex/
traneitas. qn sez aliquis vult habere ve/
stes extraneas vestib alioz dissimiles:
Et talib minat dñs. vt habet **Soph.**
i. Visitabo sup pncipes et sup filios re/
gis. et sup oēs qui induti sunt veste pere/
grina Vestis pegrina sunt isti varij mo/
di et noue adinuētiōes vestiu que ab an/
tiquo nō fuerūt. Hoc patz illis qui an/
te viginti vel qdraginta ānos vixerūt.
vel sexaginta q tales nouitates et vari/
tates et incisiones nō viderūt qles tā vi/
dent. Et ve illis qui tales nouitates in/
uenerūt vel adhuc nitunt inuenire. qz si
cut ille laudabilis eēt qui nouam virtu/
tem et nouū modū laudabilem viuendū
inueniret. qz p hoc a deo et omibus san/
ctis eius honoraret in celo. Et cū h pti
ceps esset omnū meritorū illoz q em imi/
tarent: et gaudiū suum accidērale in celo
augmentaret ppter hoc a quolibet ho/
mine qui eū imitaret. Sic p oppositum
vitupabilis est ille qui nouū viciū inue/
nit vel adhuc inueniet. qz ex hoc itā d et
grauiter ptra se cōtat. et reus erit oim

peccato...
nab...
rad...
fatus...
mum...
velles...
L...
lana...
S...
lanam...
sicut...
fuit...
ter...
rem...
har...
Allegans...
rat...
ho...
ret...
mend...
Augu...
imp...
hab...
dicant...
sy...
cu...
mē...
Qua...
Poc...
C...
h...
l...
p...
v...
l...
v...
f...
na...
f...
Bern...
ci...
ser...
m...
do...
had...

p̄curatoris d̄m̄. vt habet **Joh. iij.** Illum
 oportet crescere: me aut̄ minui. Quia il
 le q̄ se despiciat p̄pter deum: illū deus ap
 p̄dat. p̄s. **Cor. iij.** tritū z humiliatū deus
 nō despiciet. **Fr̄e** iniquus est q̄ p̄ximū
 suū vult iudicare in quo nō habz iudici
 um. z hoc est cōtra p̄hibitōez d̄m̄ **Da**
 thci. vij. **Nolite** iudicare z nō iudicabi
 mini. **Maxime** cū nesciat qua intentiōe
 fecit. z vtrū ex surreptōe vel ex delibera
 tōe. vtrū ex ignorantia vel ex certa scia.
 vtrū a casu vel a p̄posito. vtrū ex velle
 mētia temptatōis **Si** em̄ talis sapiens
 esset: z peccata sua maiorā peccatis alio
 rū estimaret. cū melius agnoscat circum
 stātiās peccata sua aggrauātes q̄ circū
 stātiās q̄ aggrauant peccata aliena vel
 alioz. **Uñ Bern.** Qui p̄fecte seip̄m ex
 aminādo intelligit: nullius peccatū par
 existimat qd̄ nō sicut suū intelligit. Ho
 mini q̄ se p̄fert alijs. z q̄ de se solo habet
 bonā opinionē. quādoq; ita accidit vt
 aman q̄ de se solo credebat q̄ a rege eēt
 honorāndus. cū tamē econtrario ex iussu
 regis erat suspēdēdus. **Uñ Hester. iij.**
Logitātū in corde suo **Amā** q̄ nullum
 alium rex nisi seip̄m vellet honorare zc̄.
Et subdit in fine capli. vij. **Suspēsus**
 est amā in paribulo qd̄ parauerat mar
 dacheo. **Harchochus** v̄do quē aman
 suspēdere voluit rex honorare p̄cepit. vt
 ibidē legit̄. **Sic** ille q̄ aliū iudicat quan
 doq; est p̄demnāndus. z q̄ ab eo iudica
 tur ad regnū sublimāndus est. **Et** sic pa
 tent iste q̄ttuor sp̄s supbie **D** **Q̄** nō
 aut̄ he q̄ttuor sp̄s supbie sūt peccā mor
 talia hoc fm̄ **Hermannū** de schilditz ta
 limō patere poterit. **Qui** se eleuat z ex
 cellentiā appetit de non bonis q̄si de bo
 nis: estimās se bonū eē qd̄ nō est: liquet
 q̄ peccat cōtra rectā rōem z cōtra veri
 tatē. z p̄ cōsequens facit id qd̄ fm̄ gen
 suū est mortale. **Et** sicut eleuans se d̄ bo
 nis dei q̄si de suis venit cōtra charitatē
 dei nec deo vult subesse. quod est de suo
 genere mortale. **Idē** patz de eo q̄ bona

habita: nō de mera gratia dei s̄ suis me
 ritis accepta credit. **Uñ** ex genere suo
 istas sp̄s oēs istius motus sunt pecca
 ta mortalia. licet p̄pter p̄uentōem rōnis
 et carentiā p̄sensus volūtat̄is possunt eē
 venialia. **In** omī tamē hoīe istis moti
 bus ex plena deliberatōe inherēte. non
 credo q̄ alicui dubiū sit quā sint valde
 grauiā peccata mortalia z multo maio
 ra in his q̄ tā cam in habitū p̄uererūt
 q̄ sic delectabilr in his affectōibus ver
 lari frequētius p̄sueuerūt: q̄ quasi tā ex
 p̄temp̄tu z irreuerētia dei in seip̄s solū
 gloriari didicerūt. **Per** qd̄ etiā patz fa
 ciliter questio. **Quarta** sp̄s est peccatū
 mortale ex suo genere: ex eo q̄ aliq̄s in se
 et nō in d̄no de bonis tā nō habitis q̄
 habitis vult gloriari singularit̄ inuidēs
 alijs de talibus bonis.

De supbia exteriori. **E**

Supbia exterior in multis exer
 cetur. z hoc multip̄lr **Primo** in
 supbo habitu q̄ p̄t esse culpa
 bilis ex q̄ttuor causis. **Prima** causa est
 p̄ciositas. sicut qñ hō excedit statum su
 um in p̄ciositate vestīū. vt quādo rusti
 cus vel ciuis vult habere tā p̄ciosas ves
 tes q̄ quondā suffecisset militi. z miles
 sicut comes. comes sicut rex. z sic d̄ alijs
Et sicut de vxoribus intelligit̄: hoc erit
 peccatū. **Uñ Greg.** in omel. **Hō** qui
 dā erat diues. dicit. **Sūt** nōnulli q̄ cul
 pam subtiliū p̄ciosarū q̄ vestīū nō putāt
 esse peccatū. qd̄ si culpa nō esset: nequa
 q̄ sermo diuinus tam vigilāter exp̄me
 ret. q̄ diues q̄ torq̄batur apud inferos
 purpura z bysso indut̄ fuisset. talia em̄
 p̄ciosā vestimēta nō q̄run̄ nisi ad inanē
 glam. s. vt quis honorabilior ceteris vi
 deatur. **Unde Greg.** **Ex** p̄ sola inanē
 glā vestimentū p̄ciosū q̄rit̄ ip̄a res testa
 tur q̄ nemo vult ibi p̄ciosis vestib; indut̄
 vbi ab alijs nō possit videri. **Et** notan
 dū q̄ circa materiā vestīū multū defecte
 curiositas humana. **Primo** em̄ fuit ma
 teria vestis de pellib; **Uñ Bern. iij. Fe**

De peccato

uas. nec aie q̄ ex i de maculat z deturpa
tus. De quibz tñ oibz superflue expēsis
sue in seip̄is. siue in filiis siue in suis vxo
ribz districtā rōem reddituri s̄t i die no
uissimo. S̄z dices q̄re tūctales sic in
utilif expēdit talia bona in tali inuti
li supfluitate. R̄deō: vt honorabilio
res z nobiliores estinent z ab alijs ho
norent. **Uñ Innocēti** d̄ vilitate z ditō
nis hūane. **Supb** aut̄ vt magnific^o vi
deat. saragite stiri duplicibz. indui mol
libz. p̄ciosis ornari. **Tñ** sciendū q̄ nobi
litas taliū hoīm assimilatur nobilitati ca
nū. **Verbi grā.** **Iste** canis nobil^{is} noīat
q̄ hz lōgos crines z lōgas aures. **Sic** si
mili mō tales volūt h̄z lōgas vl̄ mltas
inasiōes i capitiis. z lōgas manicas in
runicas vt nobiles videātur **Contra** q̄s
dicit merista. **p̄.** **Nobil^{is}** ē ille quē nobi
litas sua x̄tus. **Et** vt p̄terea plus hono
rent. **Lōtra** q̄s d̄t arif. 3. ethi. **Honor** ē
p̄miū virtutis. **Et** s̄z enīd̄ arif. **Virtu**
osus solus est honorād^o. **Uñ** d̄t i. 4.
eth. **S** cōm v̄itatē sol^o bon^o ē honoran
dus hec quatuor iā dicta faciūt habitū
rephēbilē. **S** **Supbia** capitis et
etiā criniū z maxie i mlieribz z etiā i viris
mltū displicet dō. **P̄no** p̄t magnā in
gratitudiez. s̄z q̄n volūt h̄z i loco illo cri
nes ad contumeliā dei. vbi d̄s p̄ amoē eo
rū portauit spineā coronā. **Ire** n̄ solū ē
ibi in q̄tudo magna. s̄ etiā p̄tēp^o dei
valde em̄ deū p̄tēnūt q̄ capillos dō p̄po
nūt. cū capilli videāt cē supfluitates ho
mis sic z ynques **S̄z** heu p̄les mlieres
faciūt crines suos deū suū. qz h̄ ab hoīe
colif qd̄ p̄ ceteris diligit. qz p̄les multēs
maiorē sollicitudinē h̄nt d̄ crinibz suis:
q̄ de dō. z de his q̄ prinēt ad salutē p̄
p̄riaz: sicut in ill^o apparet q̄ h̄nt crines nī
gros volūt h̄z gilfos. dū h̄nt crines pla
nos: volūt h̄z crispos: **Et** sic nō fecit il
la brā peccatrix post p̄uersionē ad deū.
sicut h̄z **Luc.** 7. **Que** capillis capitis sui
tergebat pedes dñi. **In** quo apparet q̄
nō inrātū amabat eos q̄ntū amāt dñe

nostre iam in mūdoyuētes **Ire** p̄t m̄
triplex malum. qd̄ inde puenit cum tam
eis q̄ eoz p̄ximis d̄ facili malū p̄ouenti
at ex pulchritudine criniū. **Crines** enim
mulieris sunt sicut quidam laquei qui
bus fatui capiuntur. **Unde** legitur **Iu**
dith. 16. q̄ ip̄a colligauit cincinnos suos
ad capiendum **Holoferne** **Incinni** d̄
cuntur capilli depēdentes a capite mlie
ris **Sicut** ei pueri laq̄os faciūt de pilis
caude eq̄ne ad capiēdas aues: sic diabo
lus facit de pilis mulieris ad capiēdos
viros. **Hoc** perpēdere debent mlieres
ille que discoopertis capitiū incedūt vl̄
etiā sic chorifant. **Uel** etiā ille mulieres
q̄ breuia pepla h̄nt: vt retro capilli ap
pareāt cū q̄b̄ heu diabolus mltas ani
mas illaqueat. **Ips** etiā mulieribz no
cet pulchritudo criniū. **Accidit** em̄ eis
q̄nq̄ sicut legit̄ absolōn accidisse dem̄
titudinez pulchritudine crinium eius.
Quid at̄ ei acaderit legit̄ secūdo regum
i 8. s̄z q̄ caput ei^o quercū adhesit. sic er
illo suspēso inter celum z terrā mul^o cui
insidebat pertransit. z veniens ioab in
fixit tres lanceas in cor ip̄ius. **Sic** pul
chritudini criniū adheret fatua mlier
q̄n alicuiū viro luxurioso adheret: qui per
quercū designat. **Querc^o** em̄ fruct^o dei
fert: quibz porci pascunt. z luxuriosi ope
ra faciunt. quibus infernales porci dele
ctant. **Et** veniens **diabolus** infigit tres
lanceas in cor mulieris. **Prima** lacea vi
tium supbie est. **Secunda** viuum male
concupiscentie quo ad p̄ximū. **Ter**
tia est offensio diuina. z pena que debet
eis in futuro. **Item** aliquę mulieres ali
enos crines imponūt capiti suo. z h̄ ma
gna est p̄uersitas quia volunt illud fa
cere ad contumeliā dei: z damnum ani
marum suarum. quod nullo modo fa
cerent p̄t̄er honorem dei: z salutē p̄o
p̄riam. **Si** iūngeretur alicui mulieri p̄
penitentia q̄ haberet per noctem vna
manum alicuius mulieris mortue: nullo
modo vellet hoc facere. dicerz enim sic

peccato...
hinc...
in...
quand...
sic...
non...
quod...
syme...
enis...
popo...
ou...
na...
cidit...
bit...
Eia...
preda...
mulierem...
eo...
m...
p...
n...
debet...
v...
h...
hoc...
cap...
t...
et...
c...
m...
m...
v...
v...
v...
v...
q...
a...
s...
n...
q...
s...
n...
q...
n...
q...
n...
q...
n...

peccatorum illorum qui eum imitantur. Et si dā
nabit tunc pena sua accidentaliter augmē
tabitur ei a quolibet homine qui eum imi
tatus fuerit in hoc vicio vsq; ad nouissi
mum diem. **S**icut illi qui volunt habere
vestes diuersorum colorum rephēribiles sūt
Cuius rō pōt esse. qz tales diuersi coloēs ī
lana ouium non inueniunt naturaliter.
Si talium colorum dñs sic voluisset esse
lanam ouium: ipse poruisset de pingē oues
sicut de pingit aues: et forte a principio nō
fuit facta hōmī pictura absq; curiosita
ter culpa. **L**egitur de nauyrgine quaz
remordebatur conscia sua de hoc qd habe
bat vestes alterius coloris q̄ naturalis
Alegans se qd ouis q̄ nunq; peccauit
erat contenta fuisse naturali colore: ipsa
pōt que multū peccauerat p̄ciosiore vte
ret colore. **E**t in veritate cum hō vestes
mendicet ab oue. **J**uxta illud verbum
Augusti. **Q**uis mandatū euangelicum
implens de duab; tunicis dat vnaz nō
habentī. sufficere deberet hominī men
dicanti color iste. qui sufficit ouī elemo
synam largienti. **S**upbus mendic⁹ est
cui non sufficit id quod sufficit illi a quo
mēdicat. **Q**uarta cā est supfluitas
Potest autē illa supfluitas esse triplex.
Prima est supfluitas in illis q̄ volūt
habere diuersa paria vestitū. **E**t pot⁹ vo
lunt vestimenta a tinea comedi q̄ inde
xp̄m in pauperib; indui. **U**nde **J**aco.
vi. **A**gite nunc diuites plorantes. vlu
late in miseris que eueniunt vobis. di
uitie vestre putrefacte sunt. et vestimenta
vra a tinea comesta sūt. **A**liq; hnt torve
stimetorum paria quot sunt dies in septia
na. et plā qnq; et plēs paupes sunt q̄ su
stinent magna miseriam victu et vestitu.
Berni: **C**lamant nudi. clamant fameli
ci et conquerunt nobis. fame et frigoē mi
serabiliter laborantib;. quid serunt tot
mutatoriaz et extensa in p̄ticiis et plicata
in manicis. **Q**uo tales diuites implēt
doctrinā ch̄i qui dicit in euāgelio. **Q**ui
habet duas tunicas de tynam non ha

henti. **C**um tales habeant. v. vl. vi. vl.
octo tunicas. et nemini quicq; dāt. **S**i
gnum est qd tales nō habeant verā cha
ritatem dei et p̄ximi. **U**nde. i. **J**ob. iij.
Qui habuerit sub az mundi et videret fra
trem suum necessitate habere: et clausit
viscera sua ab eo. quō charitas dei ma
net in eo. **S**ecundo mō cōsiderat supfluit
tas in illis qui volunt hē longas vestes
vt maiores videant. qd vitū tā multuz
abundat in quibusdā v̄tris q̄ pileos lō
gos deserunt in capitib;. calopediā ī pe
dib;. et vestes longas per trāz trahunt.
sic volentes ad h̄cere ad staturā suā cubi
tum vnū. **C**ū xp̄s dicit in euā. vt habeat
Matth. vi. **Q**uis vestis cogitās p̄t ad
h̄cere ad staturam suā cubitum vnū. **I**tē
eodē vitio laborāt dñe q̄ lōgas caudas
trahūt p̄ciosis vestib; terā induētes p̄
se. et de nuditate in pauperib; ch̄i non
curātes. **C**auda pulices colligūt: et pul
uerē hoibus mouēt. ch̄istū vero quem
in tot pauperib; cōspiciūt nuduz non
operiūt. **S**ultum est etiam rephēribi
le qd cauda assumūt cū natura hoib;
caudā negauit. **S**ed miseri hoies eam
sibi assumūt. et in h̄ p̄tra ordinatōez cre
atoris faciunt qui eos sine cauda crea
uit. **Q**m si placuisset et vtile hoī fuisse
eundē hoiez cū magna cauda creā po
tuisse. sicut vulpem. leonē. et cetera aia
lia. **T**imēdū est talib; ne diabol⁹ in cau
dis q̄scat. **U**n legi de qdā scō qd ipse
quēdā diabolū ridētē vidit: et q̄siuit ab
eo q̄re rideret. **Q**ui dixit ei. **V**idi sociū
meū eq̄tantē sup veste cuiusdā m̄leris.
q̄ dū traheret caudā: soci⁹ me⁹ cecidit in
lutū: et inde risi. **T**ertio mō supfluitas ē
ī illis qui volūt habere capucia magna
et lata de quatuor vel sex vlnis. et manicas
longas in tunicis vsq; ad terā depen
dētes. et incisiones mltas et lōgas taz in
capucijs q̄ in tunicis q̄ oib; ē magna
et inutilis supfluitas. **Q**u talis supflui
tas nō est ad honorē dei. nec etiā p̄dest
ipsi hominī nec corpi: qd exinde aggra
o i

De peccato

gnū huius tales frequētius facies suas in speculis cōsiderāt an aliqua macula sit in eis. et si parūā maculā dephenderint in se: statim lauāt et abstergunt eam. Et aiāz coinquinatā multis vicijs nō cōsiderāt: nec eā mūdare et lauare student. Et hoc ideo fit qz plus diligūt pulchritudinē faciei q̄ anime. **S**z dñs minatur talibz se sic colorātibz q̄ in futuro denigrabūtur. **I**uxta illud **Joel. ij.** Omnes vultus redigent in ollam: nunq̄ aliqua olla nec caldare aliqd̄ sic denigrabitur sicut facies talium denigrabūtur si sic morient̄. **U**n̄ etiā **Bern.** In quo at mēbro creator magis offendit: i eo peccato: grauius torquebit̄. **R** **S**upbia q̄ exerceat in cingulz corrigijs sericeis deauratis vel deargentatis ē multū rephensibilis. **P**rimo: qz supbia talium corrigiarū in loco humiliatōis est. **U**n̄ **Hi. ch. vi.** Humiliatio tua in medio tui. **U**nde sicut supbia in paupere amplius displicet dō q̄ in diuite. qz paup̄ habet materiā humilitatis et quoddā rephensiuum supbie. sic plus displicet deo superbia circa ventrē. vbi tāta materiā humilitatis ē q̄ displiceat in alia parte hoīs. **U**n̄ **Bern.** sup **Di. ssus. c.** Nā magnū est eē humilem in abiectiōe. magna p̄sus et rarā virtus humilitas honorata. **I**dē. Humilitas beate marie v̄gis oēs humiliatōnē parue creature superauit qz maiorē materiā supbiendi habuit cū fuit mater dei. **S**ic supbia ventris supbia aliorū mēbroz sup̄at cū maiorē materiā humilitatis habeat. **I**tē cū saccus bono frumēto plenus cōpetent̄ ligat̄ est cū funeym̄ obuli: non modica fatuitas est ad ligandū saccū plenū immūdiācia querere corrigiā sericā deauratā vel deargentatā. **E**t cū ad ligandū vasayina p̄ciosa cōtinētia circuli lignei sufficiāt. patet qz multū p̄culosum est circulos deauratos q̄rere ad ligandū vasayētris. qd̄ abominatōez immūdiācia plenū ē. **I**tez potest ostendī magna fatuitas hoīm or

natiū se p̄ciosis corrigijs. qz corrigie ille chare cōstāt eis. et n̄ p̄sūt: nec aie nec cor porz: imo deus in eis offendit p̄rimo. **S**cā dalizat ipsi etiā hoīes ex p̄dērositate grauantur: ergo illa tria sequentia cogitare deberem̄. maxie tales supbi qui se cingūt talibz cingulis deargentaz vel deauratis. **P**rimo quō christus p̄ eis cū funibz stricte a iudeis ligatus fuit quando in monte oliueti captus fuit. **E**t quādo ad colūnā ligat̄ et flagellatus fuit. et hoc ideo sustinuit vt hoīes a peccatorū vinculis solueret. **S**cōm qz seipos cōuerso vinculis peccatorū ligat̄. cū se sic iuperbe cingūt. et se diabolo tradit sic ligatos. **U**n̄ dicē p̄nt illud p̄s. Funes peccatorū circūplexi sunt me. **U**n̄ aug. de verb̄ dñi. Peccatū peccato addit. funē necit cū quo liget̄. **T**ertio quō eoz manus et pedes in futuro ligent̄ cū in tenebras exteriores a iusticia dei p̄scentur. **R** **S**upbia q̄ exerceat in forularibz etiā valde rephensibilis est. **P**rimo qz fatuitas magnā videt̄ eē querere pulchritudinem i calceis cū ad hoc calcei seu forulares inuētī sunt. vt ipi inq̄nent. et per eos pedes ab iniquatione seruent̄. **S**icut nec in radicibus arborū neqz in fundamentis domoz pulchritudo solet requiri. **S**ic nec in forularibz deberet requiri pulchritudo. **S**cādo. qz magna ingratitudo est velle deferre supbiā i pedibus ipius hoīs dum christus p̄ amore eius perforari voluit pedibus suis. **T**ertio quia supbia maxime in forularibz rostratis diabolica videtur esse adinuetio cū non inueniatur aliqd̄ simile in rerū natura: nullū aīal est qd̄ i pede rostrat̄ hēat̄ si aliq̄ habeat̄ i capite. **H**oīes nō qui nusq̄ rostrum deberent habere volunt habere in pedibus. **S**imilit̄ et stricte in forularibus est magne fatuitatis tum quia deus offenditur in hoc. n̄ quia ipi pedes ab hoc comprimunt et torquentur. **M**ulti sunt qui non recipere pro penitētia talem strictecuram p̄

De damnis
confert super
ornatus.

preteriore amentem fieri. crines aut mulieris mortue vult habere ad caput suum in contumeliaz dei. nec terretur inde. Et quandoque etiam crines talium mulierum sic appositi nudantur in presenti in confusionem ipsarum. Unde accidit parisi quidam generali processione que quedam symea cuidam domine peplum cum alienis crinibus quos deferebat coram toto populo abstulit. et turpis depilata ad modum cornicule depositis alienis plumis, nuda remansit. Et in isto dei iudicio hoc accidit. Unde dicitur **Esaie. 3. Decalua-** bit dominus verticem filiarum syon. **Et Esa. xxxij. Ne qui predaris: nonne et tu predaberis depredata fuerat domina illa mulierem mortuam crinibus. ideo merito symea eam depredauit. quia eadem mensura remetiebatur ei.** **CSu-** pbria que exerceat a mulieribus in peplis multum displicet deo. quia peplum mulieribus debet esse materia humilitatis. Unde sciendum quod propter tres causas mulier debet habere velamen super caput. Prima ut in hoc ostendat quod priuatio in ea et ab ea incepit se ab eua. que est mater omnium viuentium. Et ideo mulieres potius deferunt velamen quam viri. et precipue postquam a viris cognite sunt. Unde **eccl. 25. A muliere factum est initium peccati. et per illam omnes morimur.** Secundo mulier defert velamen super caput suum: ut ostendat quod superiorē habet. scilicet virum suum. Quia secundum apostolum. **i. ad Cor. xi. Non est vir creatus propter mulierem: sed mulier propter virum suum.** Unde **Arist. i. poli. dicit. Vasculum naturaliter dignior est feia.** Ergo ad hoc mulier habet velamen: ut se ream cognoscat et subditam. Unde **ambro. Ideo mulier velamen debet habere ut se ostendat subiecta viro. et quod per eam priuatio incepit.** Tertio propter angelos mulier debet habere velamen super caput. **Bern. In quis diuersorio. i. quis angulo reuerentiam exhibe a glo tuo nec audeas illo parte quod in parte non audeas.** Unde in quibusdam terris talis honestas et pudicitia est mulierum quod viri audeant coram propriis maritis discooperitis capitibus apparere. sed etiam in quibusdam terris heu oppositum inuenitur. ubi mulieres maritare non solum coram propriis discooperite apparent: sed etiam coram omni populo discooperitis capitibus chorizant. quod indecens est maxime in mulieribus que sunt cognite a viris. **Hy virginibus 13. quia hinc eunt de tribus signis fornicationis. per que fornicationes cognoscunt. scilicet discooperitis capitibus incedere. ut per in pluribus terris et regionibus. ubi talis modus seruatur inter virgines.** **Queritur de illis que facies suas colorant ytrum peccent mortaliter. Respondetur sic. Et hoc tripliciter contingit. Primo modo si hoc faciunt propter deceptores primoque sequeque alluciant eos ad concupiscentias illicitas. Unde **aug. Non solum appetere: sed etiam appetere vellemus criminis est.** Unde heu plures tales reperiuntur que quis non vult concupiscere alios: volunt tamen concupiscere ab alijs. et propterea facies suas ornant et colorant. quod tamen criminis est. Secundo modo hoc faciunt in contemptum sui creatoris. Quamquam autem tales sic facies suas colorantes offendant deum potest apparere ex hoc quod valde videmus offendere peritos artifices quoniam aliquis presumit aliquid meliorare in operibus eorum. Sic etiam est dicendum de deo creatore omnium creaturarum. Unde **ambro. in hexameron. Deles naturam dei. si vultum naturali colore obnubilas: et exquisito robore profundas.** Item tales similes erunt lucifero. quia volunt pulchriores esse quam deus operibus eos creauit. quod tamen omnipotentia sua potuisset eos ita pulchros creasse. sicut cur solem in splendore suo: si sibi placuisset: et eis vitile fuisset. Et dum tales volunt habere exterius facies pulchras: interius sumunt facies diabolicas. contra illud. **Eccl. iij. Non accipias faciem aduersus faciem tuam. Tertio propter nimiam concupiscentiam quam aliquae habent in pingendo et colorando facies suas. quia secundum **aug. Hoc ab homine colitur quod preceteris diligit. In su******

De peccato

homo in gratia existens nō p̄t abscondi per p̄c̄m mortale a corpore mystico ipsius christi sine mystica effusione sanguinis christi. Unde Bern. in sermone Nō netibi videtur grauiorem ab eo christus sustinere persecutiōem qui suggestiōe maligna exemplo pernicioso. scandali occasione ab eo peruertit animas quas redemit q̄s a iudeo qui sanguinē illius fudit. Tertio templum eius spūale incendit. quilibet enim fidelis templum est opespiritualitatis in baptismo dedicatus. sicut dicit glo. sup illud. 1. Cor. 3. Templum dei sanctum est. quod estis vos. Qui materiale templum incendit malus ē: et reputatur. incendiarius nominatur. et ad papam post denunciatiōem p̄ absolutiōne mittit. quid tunc qui spūale templum eius incendit qd̄ plus oibz templis materialibus diligit. quia illud in suo sanguine consecrauit. Ex quo patet q̄ntū deum offendit qui hōi templū incendit. Unde ps̄. Incenderunt igni sanctuarium tuū. etc. Tertio talis mulier nocet angelis. Primo quia p̄uat eos et et beatam virginem et oēs sanctos gaudio quod habuerunt in cōuersione illius peccatoris. Unde Luce. 15. dicit. Gaudium est angelis dei sup vno peccatore penitentiam agente. Bern. super cantica Gaudent angeli in p̄uersione peccatorum salutem hōim sitientes. lachryme penitentium s̄z vinū angelorū. Ex quo manifeste elicit. q̄ sicut letati s̄z in p̄uersione illius peccatoris: sic econuerso tristatur cum ad peccatum reuertit. Unde Ambrosius. An non angelos in gemiscē credimus: cum hō penitēs ad p̄c̄m reuertitur. ideo dicit. 1. Cor. xi. Quis mulier debet h̄re velamen super caput suum propter angelos se ne offendat angelos occidēdo bonos homines quos ipi custodiunt. Item quia seruitiū illi hōi exhibitum ab ipis angelis euacuatur. de q̄ fuitio dicit ps̄. Angelis suis deus mandauit de te. Item quia ruina ipsorum

reparari debuit p̄ talem hōiem p̄uersa a peccatis. quā reparatiōem illa mulier impedit q̄ illū ad peccandū inducit. Et quibus p̄z q̄ talis mulier grauius offendit angelos. Quarto talis mulier peccat p̄tra primos. qz est interfectrix fratrum suorum cū hōiem quocūqz p̄ ornatum suum ad peccandū inducit. qz omnes sumus fratres. qz oēs habemus vnū patrem et vnā matrem. s. deū et mariā. adam et eū. vnā fidem. vnū baptisma. vnā patriā et hereditatē. s. celū. et deus requirit illas animas a tali muliere in iudicio: et aia ei⁹ erit p̄ aiabus illis. qz fm leges. q̄ occasionem damni dat: d̄ animum dedisse videt. Unde dicit Exo. xxi. Si quis aperuerit cisternam et foderit et non operuerit eā: si ceciderit bos vel asinus in eā reddet dñs cisternam p̄cium iumentis. Ubi dicit glo. Cisterna aperit qm̄ mulier ornata: in eā nō operat bos vel asinus: cadit qm̄ occasione pulchritudinis quā mulier incaute ostendit alii q̄s perit. Et in hoc casu aia perentis de manu mulieris requiritur. Quito diaholo placet talis mulier. qz diabolus vitur tali muliere tanq̄s gladio ad occidendum filios dei. Unde Hier. Gladius igneus est spēs et pulchritudo mulieris. multū enim potēs est ad expurendū cor humanū. vñ Prover. v. dicit. Acuta est gladius biceps. Biceps autē gladius p̄ dicitur pulchritudo ista. qz mulierē in qua ledit p̄ supbiaz: et ipsos aspiciētes p̄ luxuriam. Item p̄ dicit gladius biceps. qz quāz corpis et anime est occasio mortis. Itē diabolus vitur tali muliere tanq̄s rethi. vñ Eccl. vij. Inueni mulierē morte amariorē. qz mors naturalis separat aiam a corpore. sed mulier ornata separat animā a deo que est mors eterna. Sed p̄ subditur ibidē. Que laqueus venatorū est id est demonū: cū quo laqueo capiunt homines. ergo mulier ornata plena est laqueis a planta pedis vsqz ad verticē capitis. Unde exemplū narrat Lesarius. q̄ sacerdos quidam vidit quādam mulierem

vnde videtur in an...
etiam...
q̄ erant...
esse...
et...
L...
p̄ fm...
ad...
et...
vestim...
de...
vestim...
vno...
C...
est...
O...
potest...
p̄...
n...
p̄...
m...
tem...
Qua...
etiam...
L...
et...
v...
bit...
sunt...
nant...
se...
res...
v...
q̄...
fuit...
p̄...
se...
eis...
n...
Sed...
da...
no...
qu...
u...
C...

varijs vestibus rectam. in cuius vestimē-
torum cauda quā post se trahēbat lon-
gissimam vidit multitudinē demonum
q̄ erant nigri vt ethiopes. pui vt glires
ore cachinantes: manibus plaudētes.
et sicut pisces in sagena inclusi saltātes.
Lōspexit hec sacerdos: eā q̄ stare iussit.
p̄lm aduocauit. et demones ne fugerēt
adiurauit. et vt p̄ls hoc videre posset p̄-
cibus obtinuit. **V**idensq̄ mulier p̄ter
vestimentoz supbiam se sic a demonibz
delusam et derisui habitā: domū rediēs
vestimēta mutauit. et tā ip̄i q̄ alijs hec
visio facta est occasio humilitatis.

Superbi ornatu quādo
est peccatū mortale.

Ornatus muliez siltz et virozum
potest esse mortale peccatum tri-
pliciter. **P**rimo p̄ter intentio-
nē. quedā em̄ ornant se vt ab alijs viris
p̄cupiscantur q̄ a viris suis. qd̄ cōstat eē
mortale peccm̄: licet nō habeant volūta-
tem consentiendi illis q̄ eas concupiscūt
Quia fm̄ Aug⁹. nō solum appetere sed
etiam apperi velle criminofum est. **U**n̄
Chris̄. in libro de p̄punctōe. **S**i muli-
er se decorauerit et ad se visus hoīm pro-
uocauerit: extremam vindictam sustine-
bit. **A**lie vero dicūt sicut ille mulieres q̄
sunt in matrimonio p̄stitute q̄ iam se or-
nant vt viris suis placeāt et sic custodiāt
se ab alijs mulieribz. h̄ mērita est iniqui-
tas sibi. hoc patz qz multe mulieres or-
nant se potius qm̄ p̄deunt in publicum
q̄ quādo sunt cum viris suis in domibz
suis. **I**tem quādo viri sunt in remotis
p̄tibz. et vxores talium dicūt q̄ ornāt
se p̄ter maritos p̄rios ad p̄placendū
eis. sed deus qui nullo modo decipit̄
Sed sciendū est fm̄ sanctū **T**ho. secun-
da secūde. q. clxx. q̄ mulier in matrimo-
nio constituta licite potest operam dare
q̄ viro suo placeat ne p̄ eius contēptum
in adulterium labatur **U**nde dicitur. i.
ad **L**horinth. vij. **M**ulier que nupta ē

cogitat que mūdi sunt quō placeat viro
suo **E**t ideo si mulier coniugata ad hoc
se ornat vt viro suo placeat hoc pōt fieri
absq̄ peccato. sic tamen q̄ nō propter
cōsuetudinē aliarū mulierū cū q̄bus cō-
uersatur. nec etiam ex affectu inordina-
to p̄cedat talis ornatu. h̄ cum modera-
tōe fieri debet. **S**z mulieres q̄ viros nō
habent nec habere intendūt nō p̄nt abs-
q̄ peccato appetere cōplacere virozū as-
pectibus ad cōcupiscendum. qz hoc est
eis dare incensiuū peccandi **E**t si q̄dem
hac intentōe se ornāt vt alios prouocēt
mortaliter peccant. **S**i aut̄ ex q̄dam le-
uitate seu etiam vanitate p̄ter quā daz
iactātiā nec semp̄ est peccatum morta-
le h̄ quādoq̄ veniale. **E**t eadem rō est
q̄ntum ad hoc de viris. hec ille. **S**e-
cundo cum se ornant ex supbia scz extol-
lendo se super alios hoīes et temnēdo
alios q̄ nō habēt talē ornatū vestiuū. vñ
Innocēti. de vilitate p̄ditōis humane.
Supbus aut̄ vt magnificus videat̄ sa-
ragit vestiri duplicibz indui mollibz pre-
ciosis ornari. **H**oc patz quia heu multū
homines ex supbia se ornāt vt excedāt
alios in pulchritudine. vel saltem nō ex-
cedant̄ ab alijs. vel ex amore vane lau-
dis et vane glorie. vt dicat̄ q̄ ip̄i sint pul-
chri et honorabiles. **N**ō est verisimile q̄
tales homines charitatem dei et proximi
et proprie salutis habeant. quia ver-
ba vane glorie chariora habent q̄ fra-
tres suos. q̄ deum. q̄ propriam salutē
q̄ etiam eternam gloriā. **T**ales em̄
multū contemnūt eternam gloriā qui ei
p̄ponūt laudem et glām hominū. **L**ha-
rius em̄ habent vt pulchri dicant̄ q̄ vt
cōsequantur regnum eternum. qz **L**uce
xiiij. d̄z. **O**m̄s q̄ se exaltat humiliabit̄.
et oīs qui se humiliat exaltabit̄ **T**er-
tio p̄ter nimiam complacētiā et amo-
rem et sollicitudinē quam habent ad or-
natum et pulchritudinem corpis. **T**an-
tus em̄ p̄t esse amor ille et tāta p̄placētia
q̄ erit peccm̄ mortale et quasi ydolatria:

De peccato

altræi elatōem et desidero. tūc tu te dep
mis. **C**ū te depmē volo tūc tu te exaltas
Sciēdū tū q̄ i agustijis mortis hō maxie
d3 h3e recursū ad diuinā misēatōez. **U**n
Ambro. in hexamerō De diuina misera
tōe tūc sperandū ampli⁹ est: cum p̄sidia
humana defecerint. **U**n legit de beato
Bern. Qui in merito passionis intratū
confidebat. q̄ cum in infirmitate esset.
q̄ndoq; sibi videret ante tribunal domi
se p̄ntari. Et quō sathan multa p̄tra ip
sum diceret. Respondit regnū celoꝝ du
plici iure dñs meus obrinet. scz heredi
tate p̄is. z merito passionis. Altero ip̄e
contentus. alterz mihi donat. Ad hoc in
imicus cōfusus discessit. **T**ertio pōt
q̄s se laudare ad gloriā dei z edificati
onē primoz. Sicut fecit sanctus pau
lus apl's. **U**n dr. i. **C**oz. xi. Estimo me
nihil min⁹ fecisse a magnis apostolis.
Item dicit in alio loco. Abundantius
omib; illis laboravi. **I**te iacet se d̄ his
que passus est. **U**n dr. ij. **C**oz. xi. In
labore z erumna z vigilijs mltis. In fri
gore z nuditate in mortib; frequenter. a
iudeis quinquies quadragenasy na mi
nus accepti. **T**er virgis celsus suz. semel
lapidatus. ter naufragiū feci. z sic d̄ ali
is periculis q̄ ibi narzat in qb; fuit. **H**ec
beatus paul⁹ de se narzat: vt eos ad to
lerentiam z opatōem animat. **U**n dr
Coz. co ca. Sustinetis inquit si q̄s in
seruitutem vos redigit. si quis deuorat
si quis in faciem vos cedit. **I**te dicit ro
manis ad roma. 12. **B**ndicite p̄sequen
tibus vos. benedicite z nolite maledice
re. Ergo tali intentiōe q̄n quis opa sua
manifeste corā hominib; faceret. z q̄n
q̄s de eisdem opib; bonis se laudaret. vt
de⁹ ex hoc honorificaret: z p̄ximus edi
ficaret non peccaret. **U**n christus dixit
in euāg. **M**at. 5. Sic luceat lux v̄a
corā homib; vt vi. o. v. b. z glori. p. zc
Un **B**reg⁹. in moral. Actio sit in publi
co. intētiō tū maneat i occulto. **Q**uar
to modo cū q̄s se iactat p̄pter aliquē a

ctum ventalis peccati. Sicut quando
q̄s laudari vult eo q̄ venialiter in laude
delectetur. **V**erbi gratia: vt cū q̄s se ia
ctat de aliquo puo quod nō est p̄tra ca
ritatem dei neq; p̄ximi tali intentione:
vt sic bonus socius estimet. z noiet. et h
est veniale peccatū. **Q**uinto mō p̄
lucrum tpale z ex auaricia solent aliqui
se laudare vt mercatores aliq̄ qui se ipos
cōmēdāt. z sic p̄ximos suos in emendo
z vendēdo decipe intendūt. vel etiam vt
aliq̄ hypocrite qui se commēdāt p̄ lu
crum. **S**ciēdū q̄ q̄n malus homo qui
ostēdit se bonū z non est: z sic recipit ali
quam elemosynā cū tamē nō indiget: te
netur restituere in foro cōsciētie pauperi
bus. vel vt mechanici faciunt: qui vltra
modū suos labores z sua opa extollit et
cōmendant z labores z opa aliorū rep
hendūt z vituperāt. q̄n nihil valeant: q̄
uis etiā quādoq; meliora sint. quod cō
stat esse contra charitatem p̄ximi. **Q**uia
alijs facit qd̄ nō velle sibi fieri. scz artē
z opa alioꝝ vilipendendo. z tales graui
ter peccāt. q̄ hoc nō procedit ex charita
te: sed ex inuidia. **U**n dr. **A**ris. ij. ropicoꝝ
Inuidus ē qui cōtristat d̄ p̄spirare bo
noz. **I**dē dicit. ij. **R**heto. **S**illis sili in
uidet. si in hoc quo siles sūt vn⁹ excedit
aliū. vn̄ figulus odit figulū. **S**exto autē
quis se iactat in maleficijs suis. z tūc tra
le est peccatū q̄le est illd̄ peccatū de quo
se iactat. scz mortale vel veniale. **V**erbi
grā sic cū q̄s se iactat de p̄catione mulie
rū vel de tactu illicito. vel etiam de actu
luxurię. vel etiā de supbia. vel cōplacē
tia quā habuit i chorifando z sic de ali
is. **Q**uia multū reprehensibile est et noci
uū sic se de peccatis iactare. **U**n dr. gre
gori⁹ in moral. Sūt nō nulli q̄ nūq; de
scent qd̄ faciunt: sed etiā laudare z de cō
derendō desistūt. **E**t nimirū cū defecit
culpa geminat. **U**n dr. etiā dicit aucto
ritas **D**upli peccat q̄ se de crimine iactat
Sciēdū. q̄ tam ille q̄ laudat alium in
peccato mortali ip̄m in peccato p̄fortan

do q̄ illud dicitur
omnino q̄nti p̄t
Dicitur q̄nti p̄t
z a dicitur q̄nti p̄t
ad dicitur q̄nti p̄t
z dicitur q̄nti p̄t
Dicitur q̄nti p̄t
menit q̄nti p̄t
co. Sicut dicitur
p̄t. Sicut dicitur
z. Quia dicitur
ria. p̄dicitur. al
de alio. Sicut dicitur
Un dr. i. **P**opulo
cum dicitur q̄nti p̄t
dicitur q̄nti p̄t
licis p̄ntis. nec gaud
bus nōntis. q̄nti p̄t
necelle honorari bis. in
dicitur q̄nti p̄t
bus domini. **U**n dr. **B**er
magi p̄ntis q̄nti p̄t
z in rebus p̄ntis q̄nti p̄t
no cum quis se tale z mo
sicut dicitur q̄nti p̄t
ctant de bis que nō hū
tendo querunt q̄nti p̄t
Hermā dicitur q̄nti p̄t
iactant q̄nti p̄t
elle mortale peccatū vt
siles dicitur q̄nti p̄t
am de q̄nti p̄t
Quarto dicitur q̄nti p̄t
suis opib; dicitur q̄nti p̄t
Un dr. i. **P**rophet
p̄nti bono v̄m dicitur q̄nti p̄t
lectio p̄nti dicitur q̄nti p̄t
Sed tamen si quis iactat
z in eis gloriā querit. non ta
feri bono dicitur q̄nti p̄t
p̄nti. etiā si in anem gloriā
veniale. **E**t dicitur q̄nti p̄t
m̄g in cōp̄tū theologicū h̄
Silans q̄nti p̄t
Un dr. i. **P**rophet
tiq̄ in ad dicitur q̄nti p̄t

pbia interiori z exteriori in gñali.

De filiabus superbie. z pmo de iactantia.

Iactantia detestanda est. Pmo qz iactans se de bonis: grāz dei effundet. z opera bona perdet.

Unde de. i. dicitur **Eccī. 20.** Gratie autem factorum effundent. **De scdo dicit. Da ximus in smone quodā. Non possum?** simul p vno eodemqz opere fauore mū / di appetere z pmiū celestis glie inde ac / quirere. Item greg. in moralib. **Q** miferi sunt q affectant laudes hoim. et semet ipsi dissipāt z fruct' laborū suozū dūqz se ostēdere alienis oculis appetūt dānant qd agunt. **Scdo.** qz talis fert testimoniu de seipo. **G** ad talem p̄r dicit vere qd iudei dixerunt ad ch̄m mēda / āter. vt h̄i **Johis. 8.** Tu de te ip̄o testi monium phibes. testimonium tuum nō est verum. In xp̄o cui hoc dicebat non habebat locum hoc dictū quia veracit' potuit de seipo testimoniu phibere. **Q**z seipm nouit plene qd alij homies non possunt facere q seipos plene z veracit' cognoscāt. **U**nde hylari' dicit. **S**oli deo dese credendum est. quia se solus nouit. **S**ed in alijs hominibus vez est qd dicit ap̄ls. ij. ad cor. x. **N**on q seipm comē dat pbatus est. sed quē de' comēdat. **T**ertio qui se iactat idolū seipm facit. seipm colens. z gliam sibi ip̄i attribuēs. que deo principalit' attribuenda ē. **U**n ap̄ls. **S**oli deo honor z glia. ps. **N**on nobis dñe non nobis. s̄ noi tuo da glo / riam. **Q**uerit' vtz iactantia sit peccatū mortale: **P**ro quo sciendū. q seipm iac / tare siue laudare potest cōtingere octo modis. **P**rimo mō ppter bonā famā: vt scz homo possit seruare suā bonāz fa / mā. sic se samuel laudauit postqz senuit coram filiis isrl. vt h̄i. i. **R**egū. iz dicēs ad eos. **I**taqz puerat' sum corā vobis ab adolefētia mea vsqz in hanc diē. **E**c ce p̄sto suz: loq̄mi d me corā dño z corā xp̄o eius. vtz bouē cuiusqz tulerim aut

asinū. si quēpiā calūniat' suz. aut op̄ p̄ si aliquē. **S**i de manu cuiusqz mun' ac cepit cōtemnā illud hodie restitua mōz vobis. **E**t post subdit. **T**estis mihi est dñs q nō inuenietis in manu mea qcōqz malū. **S**ic simili modo cū quis inculpa tus est; iniuste vel etiā timeret inculpate iniuste: in tali casu posset seipm laudare ad conseruādā famam suā. qz crudel' est qui negligit famā suāz. immo hō cū inculpat' iniuste: tenet' defendere suā bo nam famā. z se excusare z oñdere innocē tiam suā. qz dicit **Prouer. 22.** **M**elius ē nomē bonū q̄ diuitie mltē. **U**n **Hu.** de sc̄to victo. **N**on sufficit nob' vita sc̄tā: nisi sit z fama bona. **U**n **Aug.** **D**uo sunt tibi necessaria. scz cōscientia z fama. **C**ōscientia ppter te. z fama ppter p̄ximū. **S**cdo potest quis se laudare de bonis suis propter subleuationē sp̄i: sic se laudauit ezechias. vt habet. **Esa: 38.** vbi dicitur. **E**grotauit ezechias vsqz ad mortem. z introiit ad eum esaias p̄pha z dixit ei. **H**ec dixit dñs deus **D**ispone domui tue qz morietis tu z non viues. z conuertit ezechias faciem suam ad pa / rietē z adorabat dñm z dixit. **O**bscuro dñe memento queso: quomodo ambulauerim corā te in p̄tate z in corde p̄fecto z quod bonū est in oculis tuis feceriz. et fleuit ezechias fletu magno. z factuz est p̄bū dñi ad esaiam. p̄phetā dicens. **U**z der dic ezechie. hec dicit domin'. **A**u / diuū orōnez tuā z vidi lachrymas tuas z ecce ego adijciam sup deos tuos. xv. annos. z de manu regis assyrioz eruaz te. z ciuitatē istā. **S**ic simili mō cum q̄s esset in maximis anxietatibz cōstitutus sine etiā in agone mortis: z de despera / tione tēptaret: tūc posset q̄s in tali casu. bōa opa sua ad memoriā reducē ne de / speraret. **E**t cū ecōuerso homo d elatōe z cōplacētia sui p̄p̄ius tēptaret: tūc peccā sua eēt reducēda sic ad memoriā. vt sic humiliaret. **H**uic simile legit' d sancto anthonio. cui diabolus dixit. **C**ū te ex

do q̄ ille qui laudez q̄rit in tali peccato
ambo grauit peccat. **Uñ** aug. sup ps
Duo sūt genera psecutor. s. vituperatū
z adulatū. Sed plus persequit lingua
adulatoris q̄ manus psequentis. **I**dez
Adulatū lingue ligat hoies in peccat
Delectat em ea facere in q̄bus nō soluz
metuit reprehensor: sed etiā laudat opa
tor. Sed heu iam impletur illud dictū
ps. Laudat peccator in desiderijs suis
z. Quia supbia noiatur hōestas. auar
ricia. pudentia. astutia prudentia z sic
de alijs. Sed q̄ sic laudant decipiunt.
Unde isa. 3. Popule meus qui te bea
tum dicunt: ipi te decipiunt. Ergo nō
debemus nos iactanter laudare in ma
licijs nostris. nec gaudere de iniquitati
bus nostris. de quibus dolendum est.
nec velle honorari in his. in q̄b merito
deberemus verecūdari corā deo z omni
bus hominib. **Uñ** Bern. Quid est
magis puerum q̄ letari cū malefeceris
z in rebus pessimis exultare. **S**epti
mo cum quis se false z mendacit iactat
sicut heu sepius contingit q̄ multi se ia
ctant de his que nō sunt vera. z sic mē
tendo querūt vanaz gloriā. **T**ūc fm
Hermānū de schil ditz. Qñ verba tal
iactantie sunt in materia falsa: tunc pōt
esse mortale peccatuz vñ veniale: sicut ea
falsitas est de qua se iactat: vel mendaci
um de q̄ gloriā q̄rit in bonis opibz suis.
Coctrāo cū q̄s se iactat z laudē q̄rit in
suis opibz bōis. **T**ūc fz her. d schilditz
Qñ p talem iactatiā querit gloriā quā
pferit honori diuino vel sue salutē vel di
lectioni pximi tunc sic est peccm mortale
Sed tamen si quis se iactat de aliq̄bus
z in eis gloriā querit. non tamen illā pre
fert honori diuino vñ sue salutē vel dilcōni
pximi: etiā si inanem gloriā q̄rat. p̄t eē
veniale. **E**t d hac materia loq̄tur etiā
mḡ in cōpeditio theologice p̄itarz dicēs
Silaus q̄rit p opa p̄tutū. h̄ ē duplicat.
Q̄ vñ appetit laudis p̄iū ḡit op̄ p̄tutuz
tāq̄ in adēs. sicut p̄tingit i cāru z p̄dica

tōe q̄nq̄. z tūc ē veniale. **P**laus ē finis
pncipalit p̄stitur op̄i p̄tutuz z opanti. ita
q̄ ibi p̄stituat finē vltimū. z sic ē mortale
q̄ tūc inhēt et̄y finē vltio: s̄ aliq̄ possēt
dānari cū bōis opibz suis. s. q̄ p̄rio z p̄n
cipalit z finalit itēderēt laudē hūanam
quā p̄ponerēt do z p̄p̄saluti. **E**xēplū i
euāgē. d phariseo. **L**u. 18. q̄ decias de
dit. z duos dies i hebdoada ieiunauit:
z tū cū his p̄meruit ifernū q̄ de his bo
nis opibz se iactauit. z i eis dēvanā glāz
q̄siuit. **S**ciēdū et̄ q̄ hō p̄ssēt amittere
mercedē suā si se iactat d bōis opibz su
is. et̄ si mortalit n̄ peccat. **H**ec ille. **E**r
go p̄ictosū ē: z malū valde aliquē se iacta
re z laudari velle i bōis opibz suis. **Uñ**
Isidor. d sūmo bono. **Q**ui h̄ de bono
laudari appetit spem p̄dit z glāz merce
dis i futuro n̄ recipiet. **I**tē **E**chiso. sup
Matth. **O** insipientes qd tibi p̄dest ista
laudatio post mortē. si vbi et̄ n̄ lauderz.
Itē nō solū cauē debem. ne bōa n̄ra ia
ctant p̄feram. s̄ etiā prudentē cauere de
bem. ne in clarō mētis nos d bōis no
stris iactem. **Uñ** legit exēplū. **Q**uidā
frat religiosus in qdā monasterio erat.
q̄ sepi. excessit in mltiloq̄o. q̄ semel in p̄
sentia abbatz sui loq̄bat de nō sibi com
missis. **Q**ui abbas seriose dixit **F**rat ta
cezvade tua silētū tuū. **I**n q̄b p̄bis il
le frat cōpūct. ē. z iuit ad cellam suāz et
amō tacuit: q̄ n̄ loq̄bat nisi int̄rogaret
In quo silentio p̄fecit ab intra in mēte:
q̄ deus sibi reuelationes sanctas manē
festauit. **F**uit aut̄ heremita in silua non
longe a monasterio **A**d quē iuit abbas
ad p̄curādū sibi cuz sacramento eucha
ristie. q̄ infirmus erat heremita ille. z sū
psit abbas secū illū frēm qui sic silētium
seruabat. **E**t cū irent in via: quidam la
tro audiens nolam cū sacramento: affo
ciauit se eis z iuit cū eis ad domuz here
mite. z māsit in ianua stans foris. q̄ re
putauit se indignū esse q̄ intraret ad tā
sanctū viz. z qu heremita tā debebat su
mere sacramētum: tūc dixit latro **D**e

De peccato

Ex quo em̄ aliquis litem incepert ha-
bere cum p̄pria vxore: non habebit re-
quie neq; in p̄senti. neq; in futuro. puer.
9. **T**ecta psillat̄ia z mulier litigiosa cō-
paratur. **Q**ui in domo perstulante est:
q̄n vult declinare stilliciū in vno loco i-
uenit illud in alto: ita q̄ non inuenit ibi
q̄erem: sicut r̄ vxor quietem nō inuenit
ex quo incipiunt esse litigiosi: z valde ma-
le est eis. **P**rimo quātum ad corpus. q̄
uis em̄ magnas diuitias habeat tamē
sunt tristes. z cū gaudio nō p̄nt vti: qz si
ibi mutuo inuidēt. **U**nde puerb̄i. i. 7.
Melior est buccella panis sicca cū gau-
dio: q̄ plena domus victimis cū iurgio
Secō quātum ad aīam. qz tales ī m̄ri-
monio discordātes multa peccata mor-
talia inter se committūt in periculuz ani-
marum suarum. scz maledicendo. blas-
phemādo. seinuicem pcutiēdo. z sibip-
sis malū oprādo. **E**t hoc totū fit ex istin-
ctu diaboli qui cū talibz morat̄. **Q**uia si-
cut illi qui sunt simul pacifici z p̄cordes
h̄nt deum secum morātem. **U**n̄ **D**af.
i. 8. **U**bi duo vel tres fuerint congrega-
ti in noīe meo: in medio eorum ego suz.
sic discordes h̄nt diabolū secum mor-
rātem: qui ad tales discordias eos insti-
gat. **Q**uarto non est litigādum dere q̄
hoīez non molestat. **U**n̄ **E**ccl̄i. xi. **D**e
illa re que te non molestat ne certaueris.
Contra hoc faciunt qui oīa expediē vo-
lunt. z tales sibip̄s faciunt iquietudiez
mentis z impedimentum p̄fectus sui.
Contētio s̄m **H**ermā. de schilditz ē im-
pugnatio veritatis cū p̄fidētia clamor̄.
z vt sic semp est mortale peccatum. quia
repugnat veritati z paci q̄ est effect̄ cha-
ritatis: imo sine qua charitas haberi n̄
p̄est. **Q**uia s̄m **A**uḡ. in libro pasto-
ral̄. **S**uperbia parit dissentōem. chari-
tas unitatem. **E**t hoc est q̄ cōtentiosus
per sacros canōnes phibetur ordinari.
vt. xli. di. c. i. **Q**uod non fieret: nisi con-
tentio esset p̄c̄m mortale. **S**i t̄n aliq̄s
impugnaret falsitatem. vl̄ defenderz ve-

ritatem cū inordinato clamore: possz ēē
veniale p̄c̄m: nisi forsitā esset rāta inor-
dinatio q̄ esset magnū de hoc sc̄ā daluz
tunc q̄nq; etz possz in hoc cōmitti pec-
catū mortale maxime q̄n ī pugnatō fal-
sittatis vel defensio veritatis non p̄tinet ad
conseruatōem fidei vel veritatis vite. **S**i
aut̄ p̄tineret ad aliquod istorū nō credo
q̄ faciliter possz ex hoc q̄s incidere pec-
catum mortale.

De ipocrisi.

Ipocrisis est p̄c̄m valde dete-
stādū. **P**rimo qz hypocrita ē sy-
mea diabolivolens imitari fili-
os dei: z quod filij dei faciunt ad sui de-
corem: ip̄e facit ad sui iugularōem. sicut
de q̄ dā symea refertur quā diues qui-
dam enutriebat. **J**uxta quem in p̄rio
quidā pauper sutor preparauit calceos
Et q̄ndo incidit coreum ad calceos: tūc
symea ex opposito in domo sui d̄ni obf-
uabat eum. z q̄c̄to surrexit. z cultelluz
de manu posuit: rā cito accurrit: z etiam
coreum sibi p̄scidit. volens facere sicut
a sutoze vidit. **E**t sic destruxit pauperi
coreum. quod ille pauper diuiti sepe cō-
questus fuit. quez ip̄e non curauit **T**ūc
ynavice accepit sutor nouaculuz ad ma-
nū. z rasit sibi barbā sub collo suoz gut-
ture. qd̄ cernēs symea etz p̄ recessū suū
aduenit. z cultellū recepit: z sic sibi fa-
cere voluit. z sic seip̄am occidit **S**ic hy-
pocrite faciunt sibi ad p̄nicē qd̄ boni si-
bi faciūt ad salutē. **S**ecō p̄t valere ad
deteratōem hui⁹ peccati pena quā scri-
ptura ip̄is minat̄. **E**t yna pena ē q̄ nū-
q̄ videbūt faciē dei nisi cōuertant̄. **U**n̄
Job. i. 3. **N**on venit in conspectu ei⁹ oīs
hypocrita. nec mix q̄ deus nō sit an̄ cō-
spectū hypocrite. **O**īa ei opa sua faciūt
ab hoīb; videat̄: hoc est ynnū qd̄ multuz
placet deo q̄ homo cor suum z intēdēz
suā sepe erigat ad deū. **U**n̄ sup̄ illd̄ ps.
Firmabo super te oculos meos d̄r glosa
in persona d̄ni. **N**on auferā oculos me-
os a te. qz tu semp leuas oculos meos

ad me. **C**ontra hoc
ad d̄n̄m d̄n̄m p̄c̄m
res multas que do-
hypocrita p̄c̄m. **E**t de
hypocrite p̄c̄m
qui d̄n̄m n̄m d̄n̄m
em̄ in vno d̄n̄m
Jem̄. **E**t de hoc p̄c̄m
p̄c̄m cōm̄m̄m̄m̄
oīo cōm̄m̄m̄m̄. **J**em̄. **E**t
pharisei z hypocrite
d̄n̄m d̄n̄m d̄n̄m: sicut
le h̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
Sed quare: ip̄e d̄n̄m
hypocrite. **R**idiculi
d̄n̄m: qz ip̄e sunt p̄c̄m
et d̄n̄m p̄c̄m: sicut ip̄e
d̄n̄m in am̄m̄m̄m̄m̄m̄
tum possentore d̄n̄m
tenā p̄c̄m d̄n̄m
Et am̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
q̄ d̄n̄m d̄n̄m d̄n̄m
De ip̄e d̄n̄m
Lequit̄ d̄n̄m d̄n̄m
s̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
tres ip̄e d̄n̄m
q̄n̄ aliquis cōi d̄n̄m
d̄n̄m: in oculo nō
fender̄. **E**t in illa p̄c̄m
tū apparet̄ cōm̄m̄m̄m̄
cū d̄n̄m d̄n̄m d̄n̄m
boni opa sicut: vt sicut ab
d̄n̄m. **E**t in illa ip̄e d̄n̄m
oculis tū apparet̄ d̄n̄m
vt. **E**t am̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
D̄n̄m d̄n̄m quod d̄n̄m
tūm̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
na ip̄e d̄n̄m
cūm̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
gum̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
vt. **E**t am̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
ta non est. **E**t in illa ip̄e d̄n̄m
tur bonitas intēdēz. **J**em̄
oculuz d̄n̄m. **J**em̄
tūm̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄
Chypocrite q̄ d̄n̄m

deberem? timere inobedientiaz q̄ mo-
rem exēplo filij dei. de quo Bern. dicit
Demēto re frēs christus ne pderz obe-
dientia p didit vitā. **T**ertio scz ad de-
testandaz inobediētia potest valere h̄ q̄
inobediētia reddit hoiem maledictuz
Un̄ Deutro. 27. **M**aledict⁹ qui nō p-
manet in f̄monib⁹ legis huius. nec eos
ope p̄ficiat. **E**t Eccl. 41. **V**e vob̄ viri i-
p̄y qui dereliquistis legem altissimi **E**t
si nati fueritis in maledictione nascemī
z si mortui fueritis i maledictioe erit ps
vestra. ps. **M**aledicti q̄ declināt a mā-
datis tuis. **Q**uarto p̄orvale ad dere-
stationē huius peccati hoc q̄ inobediē-
tes socij demonū sūt. **I**nter oēs creatu-
ras non inveniuntur nisi due que non
obediunt deo. scz demones et mali ho-
mines **U**nde Joh. 18. **H**abitent in ta-
bernaculo eius socij eius. immo viden-
tur diabolo attinere inobediētes: sicut
obediētes dñs reputat sibi attinere. vñ
Matth. 12. **Q**uicumq̄ fecerit volunta-
tem patris mei qui in celis est: ip̄e meus
fraterz soror z mater est. **E**rgo studē
debemus obediētia exēplo xpi qui dī-
at. Joh. vi. **D**escēdi d̄ celo. nō vt faciā
voluntatem meam: sed voluntatē ei⁹ q̄
misit me. **Q**uerit vtz inobediētia sit
peccatū mortale: **R**espōdeo f̄m **T**ho.
sc̄da sc̄de. q. cy. q̄ sic. nā inobediētia cō-
trariat̄ charitati dei. q̄ exigit vt eius p̄-
ceptis obediāt. **I**n preceptis aut̄ dñis
p̄tinetur q̄ superiorib⁹ obediatur **U**n̄
Roma. 13. **Q**ui potestati resistit dei or-
dinationi resistit. **I**tem contrariat̄ dile-
ctioni p̄ximi in quantum superiori sub-
trahit obediētia quaz ei debet. **S**ci-
endū q̄ **H**ermann⁹ deschilditz sub ali-
is p̄bis respōdit ad p̄dictam questionē
dicens. **I**nobediētia est q̄ dā repugnā-
tia ad voluntatem superioris v̄l transgres-
sio statuti dei vel prelati. **S**i ergo illa re-
pugnancia quaz habet subiectus ad vo-
luntatem superioris: puta dei vel prela-
ti sit in his in quib⁹ subditus necessario

tenetur superiori obtemperare. tunc vo-
catur preuaricatio vel rebellio. z quādo
scienterz cū deliberatione fit est morta-
tale p̄ccm̄ yalde graue quasi quedā ido-
latria. **U**nde dicit p̄mo regū. 15. **Q**ua-
si p̄ccm̄ artolandi est repugnare. z quasi
scel⁹ idolatrie nolle acquiescē. **S**i tñ illa
repugnātia nō esset in his in quib⁹ subie-
ctus necessario h̄z obtēperare. v̄l etiaz si
esset aīo indeliberato. vel si p̄cederet ex
p̄babili ignorātia: posset esse quāq̄ venē-
ale. quāq̄ sine p̄ccō **V**erbi gr̄a. **S**ubditus
quā repugnaret p̄cepto plati male p̄-
cipietz v̄l se opponēt male vite sue eo mō-
do deberet corā suo superiori. **E**t sic etiā
dicēdū videt de transgressione statuti v̄l
canonū v̄l alicui⁹ regule v̄l statuti plati:
si tale statutū v̄l mādatū teneat f̄m sim-
plicē iussione: p̄t eē veniale p̄ccm̄ nisi ta-
lis trāsgressio essz que p̄ se mala esset. v̄l
etiā indifferent fieret ex p̄temptu.

De contentione. **S**
Quoniam vitare debem⁹. **P**ri-
mo qz est p̄ccm̄ diabolicū. vñ d̄
Aug⁹. **N**ihil simili⁹ ē actib⁹ de-
monū q̄ litigare. vñ suum diaboli non
dei se ostendit q̄ libenter litigat. ij. ad ti-
mo. ij. **S**eruū at̄ dñi nō oportet litigāē
h̄ mansuetū esse. **D**iscordia faciēs z cuz
p̄xio litigās n̄ solū ē f̄m diaboli h̄ etz si
li⁹ diaboli. **U**n̄ greg⁹. in pasto. **S**i dei
vocant filij q̄ pacē faciūt p̄culdubio sūt
filij sathane q̄ eā p̄fūdūt. **S**ciēdū tñ q̄
quācūq̄ cū omnib⁹ hoibus debeam⁹ habē
pacē tamen specialius cū quatuor gene-
rib⁹ hoīm non est litigādū. **P**riō cuz
potentib⁹. vñ d̄ **E**ccl. 8. **N**ō litiges cū
homine potente: ne forte incidas in ma-
nibus eius. z cum hoie locuplete: ne for-
te contra te constituat litem tibi. **S**ecūdo cū
homine linguato scz qui est multoz ver-
borum. **U**nde **E**ccl. 8. **N**on litiges cū
homine linguato neqz struas in ignem
ip̄ius ligna. **E**t cum homine tracundo
non facies iram. **T**ertio cū vxoē p̄pria

De peccato

Barth. Qui pecunie fuit presentibus comodis pedibus stringit et futuris. **Q**uinto si quis ostendit sanctitatem fictam et in ipsa ficitur delectat cum alias nullum malum preterdit. de quo dicit **A**risto. 3. ethi. q. talis magis videtur vanus quam malus. **T**unc secundum her. de schilditz potest esse peccatum veniale. **S**exto si quis simulat sanctitatem quam libenter haberet: credo quod non peccet mortaliter.

Septimo: si quis simulat sanctitatem occultando suum peccatum ne alii scandalizent. et secundum the. scda scde. potest fieri laudabiliter: ut aliquis occultet peccatum suum: ne alii ex hoc scandalizent. quod verum est pro quod fit scandalum. **O**ctavo cum quis ad honorem deit. proximorum edificat deus simulat sanctitatem. ut quod aliquis bonus religiosus maioris compositorem ostendit coram extraneis ut ipsi magis edificent: iste non peccat sed meretur. **U**nde **B**arth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus: ut videant opera vestra bona et gloria. etc. **D**e pertinacia. **X**

Pertinacia etiam est filia superbie et qua videndum est quomodo sit peccatum mortale. **R**ndeo secundum richardum quod pertinacia nihil est nisi cum in nostra sententia non desistimus aliorum imprudentem persistimus. **H**oc autem secundum her. de schilditz potest contingi dupliciter. **P**rimo in defensione peccati vel erroris. et si talis error sit peccatum mortale: non est dubium quod pertinacia hoc defendens sit mortale peccatum. **S**cdo quod sit pertinacia involendo alios vincere. quod sicut dicit **A**risto. 4. in li. 4. ethimo. pertinax dicitur eo quod in proposito suo usque ad victoriam perseveret. **U**nde propter quod pertinacia spiritus est peccatum mortale ex genere suo. sed sententia tamen in vincere vellet possit esse non mala vel vere similis et tunc possit esse sine peccato mortali. **S**i enim bona esset sententia vel certa: tunc non esset pertinacia: sed perseverantia. **S**i autem dubia et si non falsa vel verisimilis: sed sententias tamen aliorum imprudentem persistere in eavictiosum est.

De discordia. **Y**
Discordia opponit concordie que a charitate causatur. **D**iscordia autem

est peccatum in quantum homini concordie contraria. **P**otest autem ipsa concordia tolli per discordiam dupliciter. **U**no modo per se scilicet quando scient et ex intentione aliquis dissentit a bono diuino vel a bono proximi in quo tenet presentire. hoc est peccatum mortale ex suo genere propter contrarietatem ad charitatem. **U**nde dicit **B**ernardus. Sic in pace factus est locus domini: sicut in discordia locus fieri diabolo manifestum est. **D**iabolo autem non sit locus. nisi per mortale peccatum. **A**lio modo per accensum potest tolli concordia. **U**nde cum intentio aliquorum est ad aliquod bonum quod pertinet ad honorem vel ad utilitatem proximi. et in hoc fixi sunt propter quod bene intendit: et perit contrarietate plura media ad hoc bonum persequendum. ut videtur in illorum est imitatio huiusmodi melius. vel habetiam. **A**lii autem alium medium et aliam viam. et tunc discordia est propter intentionem est per accensum. quod ambo ad bonum finem intendunt: et non est peccatum. quia non repugnat caritati. quod diuersitas opinionum non dissoluit charitatem dicitur. **S**cilicet sciendum tamen quod discordia quando est de peccato vel ipsorum quod discordat cum alius vult vere bonum cui alter scient resistit. et cum hoc male intendit. **Q**uod autem ex peccato usque: puta cum vterque dissentit a bono alterius. et vterque inordinate diligit bonum proprium.

De presumptioe nouitatu. **A**
Resumptio nouitatu est etiam filia inanis glorie. et oritur ex superbia quod iste quod vult honorem ab hominibus inuenit modum nouum et singularem et rarum: in quo homines possunt mirari. **V**erbi gratia sicut in cantando. in choroizando. investitur in superbe incedendo. et sic de alijs. **Q**ue ritur vtrum presumptio nouitatu sit peccatum mortale. **R**ndeo secundum **H**ermannum de schilditz: quod presumptio nouitatu potest esse in debita presumptioe et usurpatioe aliquorum que sunt investitur. vel in ornatu. vel in choroizando vel fraudem proximo faciendo. et sic de alijs. **E**t quando talia ascendunt ad principium. et ad malum exemplum in moribus bonis sunt magna peccata mortalia. **S**ic

ad me. **T**ertio modo possunt valere ad detestatoem huius peccati maledictio- nes multiplices quas dominus ihesus super hypocritas protulit. Unde **Sach. xxiij** **U**evobis scribez pharisei et hypocrite qui clauditis regnum celorum ante homines, non enim intratis, nec introeuntes suntis intrae. **I**tem. **U**evobis scribez pharisei et hypocrite qui comeditis domos viduarum in oratione longa. **I**tem. **U**evobis scribe et pharisei et hypocrite qui similes estis sepulchris dealbatis, et sic de aliis pluribus maledictionibus que in euangelij inveniuntur. **S**ed quereretur: quare dominus ita persequeretur hypocritas. **R**espondeo secundum **Suul. iugod. q. 1** deo: quia ipsi sunt perditores simulatores se esse ex dei parte, et sunt ex parte diaboli, vident enim amicitiam et sunt inimicitiam: et ideo multum possunt nocere ecclesie dei. **U**nde hereticus per hypocrisim homines decipiunt. **E**t antichristus qui caput erit malorum per hypocrisim homines decipiet.

De speciebus hypocrisis.

Equit de speciebus hypocrisis. et secundum **guil. lugdu. pot. distingui in tres species hypocrisis. Prima est** quando aliquis coram hominibus simulat se obedire deo: et in occulto non timet deum offendere. **E**t in illa prima specie bonitas tamen apparet in exterioribus operibus. **S**ecunda species est quando in aperto et in occulto bona opera facit, ut sanctus ab hominibus videtur. **E**t in illa specie bonitas ostenditur in occultis et in apertis: sed non in intentione. **C**ontra quod dicit **Gregorius. in moral.** Omne bonum quod agimus per intentionem semper ad celestia levemus. **T**ertia species est cum aliquis minoribus hypocrisim relinquit: ut in maiori et subtiliori permaneat, ut cum aliquis requirit an ieiunet, dicit deus scit, ut dicatur hypocrisis non esse. **E**t in ista specie non prenditur bonitas intentionis. **I**n prima multum occultat diabolus. **I**n secunda magis. **I**n tertia maxime.

Hypocrisis quando est peccatum mortale.

Queritur quomodo sit hypocrisis. **R**espondeo quod hypocrisis fit et quando sit mortale et quando non est. **R**espondeo quod hypocrisis fit multis modis. **P**rimo quando quis ostendit sanctitatem, quam ne habet: nec habere curat. **S**icut tantum ut sanctus reputetur, sic secundum **Thomam** secunda sede. **q. cxi. est peccatum mortale, quia nihil totaliter privatur sanctitate nisi per peccatum mortale. U**nde **Sanctus Augustinus. sup. ps. 63. Simulata equitas non est equitas: sed duplex iniquitas. E**t hoc patet quod in hypocrisi talis est duplex peccatum, scilicet iniquitas, quod occulte iniqui et mali sunt, et falsitas: quod fingunt et mentiuntur se esse sanctos et non sunt. **U**nde **hieronymus. in epistola. Dupliciter peccati reus es non habere quod crederis, et quod non habueris simulare. U**nde etiam **12. q. 1. in capitulo. Nolo. dicitur quod licet hypocrisis vivat corporaliter mortuum tamen est spiritualiter. S**ecundo si sanctitate ostendit, ut falsam doctrinam scilicet heresim seminare possit: talis peccat mortaliter et facit contra deum et contra salutem proximi, et talis simulatio sanctitatis est contra hereticis, quia heretici multum ieiunant: et genuflectiones longas faciunt ut sic homines decipiant: et suis falsis doctrinis credant. **T**ertio si ostendit sanctitatem propter reaverit possit sibi ecclesiasticam dignitatem acquirere ad quam tamen in dignum est talis, etiam si fuerit deum offendit. **U**nde **Bernardus. sup. Hissus. c. 6. Offenses quibus hominibus posse desidero: toties deum meum offendendo, prope peccato et peccati sapio quam dei sum. U**nde **augustinus. in libro de doctrina christi. C**um homo illi qui naturaliter sunt sibi pares hoc est hominibus, dum arti affectat intolerabilis quidem superbia est. **Q**uarto: si ostendit sanctitatem ut iniuste acquirat quecumque bona temporalia, in quibus finem constituit. **S**icut secundum **Her. de schiltitz est peccatum mortale. Q**uod etiam sic patet. **Q**uis talis non querit sibi honorem et ecclesiasticam dignitatem ut ambitiosi, nec querit falsam doctrinam seminare ut heretici, sed tamen querit temporalem sub am congregare, et deo auarus est et auarus nihil est scelestius. **U**nde **augustinus. A**uarus antequam lucrum scilicet perdit, et antequam aliquid capiat capiat. **U**nde etiam **Chrysostomus. sup.**

De peccato

elationem proprie complacentie evitare poteris sicut Augustinus est. ut cum homo laudatur de suis bonis actibus: de illa laude non gaudeat propter se: pura ratione proprie complacentie: sed solum gaudeat de his propter utilitatem ex eis bonis proximo proveniente. Et quod homo de seipso ingemiscat et doleat: et sub seipso hoc displiceat quod alijs placet et ab alijs laudatur et studeat quod ab illa laude expressim amoveatur. et quod tamen laude quod opus quod laudatur totaliter in deum referat. **Bernardus.** Quid mihi de victoria laudem ascribo: cum mea virtute non triumpho. **Item** diligenter debet inquirere in se quoniam primus bona facta sua vituperat an ipse de hoc doleat propter peccatum proximi et non propter seipsum. **Item** an plene dolet si aliquis magis iustus de factis suis melioribus amplius vituperat. Et si hoc invenit verisimiliter estimare poterit quod elationem proprie complacentie perfecte edomauerit. **Tertio** supbia se occultat sub specie humilitatis et singularis scitatis. **Quod** sicut Augustinus maxime apparet in his quod de mundi contemptu et de fordidis vestibus in seipso gloriatur. **Et** ista exultatio superbie tanto est periculosior: quanto seipso religionis et scitatis decipit. ut dicit Augustinus. **Et** tales in seipso quoniam de suis bonis actibus inter se complacent sibi quod ex propria eorum complacentia totaliter absorbent. **Unde** sic sibi placentes deo multum displicent. ut dicit sanctus Augustinus. **Cuius** exemplo quod de ammodo sicut de accidisse sero antonio. **Unde** sibi quadam vice incidit quod nullus monachorum tanto tempore in heremo sicut ipse deo servisset. **Ex** quo etiam se existimabat ceteris superiorem. propter quem lapsum divinitus statim sibi dictum est: alius esse in heremo se meliorem. **In**sinuans sibi de paulo proprio heremita. quem accedens iustus est. **Cuius** vitam cum contemplantur fuisset: pro nihilo amplius suam vitam estimabat. **Remedium** ad expellendum supbiam. quod se sub specie humilitatis et sanctitatis occultat in hoc consistit quod homo cogitet quod nihil

potest ex seipso sine gratia dei. et quod nihil estimet omnino bonum pro eum factum respectu eius quod facere debuisset: dicens se iuxta doctrinam christi servum inutilem et indignum. **Recogitet** etiam quod ex se nihil habet nisi peccatum et quod se timeat sibi aliquid deesse de his quod continent ad necessitatem et ad augmentum salutis sue. et quicunque diligenter ista recordari voluerit: proculdubio omnem supbiam a corde suo eliminabit.

Sex remedia contra omnem supbiam et Remedia generaliter contra omnem supbiam sunt sex. **Primum** est: consideratio vite sanctorum preteritorum quorum comparatione omnis perfectio nostra imperfectio videtur. **Cum** enim consideramus humilitatem beate virginis. austeritatem beati Jobis baptista. puritatem Jobis euangelista. largitatem beati Martini. et sic de alijs. tunc videmus manifeste quod vita nostra sit quod si nihil respectu sanctorum procedit. **Unde** **Gregorius.** Qui vitam precedentium respicit quod in se gemere debeat subtiliter cognoscit.

Secundum remedium est videre defectuosos homines. scilicet homines pauperes. cecos. dauidos. leprosos. et sic de alijs. quod quilibet nostrum quantumcumque sanus et fortis: a duc potest fieri talis si deus permittit. hoc se cogitandum est nobis. ut sic per talem considerationem humiliemur. **Tertium** remedium est consideratio vilis servitutis in qua homo est si ipse est superbus. quod est servus diaboli. **Unde** **Job.** xli. Ipse enim est rex super omnes filios superbie. **Et** sicut quilibet rex habere regnare super suos subditos: sic et diabolus super superbos. **Item** sicut humiles sunt filii dei: quod dabit eis regnum per hereditatem patris. **Sicut** dicit **Luc.** xii. Nolite timere pro illis grex quod complacuit patri vestro dare vobis regnum. **Sic** et superbi sunt filii diaboli quod dabit eis infernum et eternum supplicium. **Unde** **Augustinus.** in epistola. Quod superbum videns. filium esse diaboli non dubites. **Quartum** est consideratio vilitatis propriae. **Primo** quoniam puer de vili materia concipitur. et in utero matris nutrit. **Se**

elationem proprie complacentie evitare poteris sicut Augustinus est. ut cum homo laudatur de suis bonis actibus: de illa laude non gaudeat propter se: pura ratione proprie complacentie: sed solum gaudeat de his propter utilitatem ex eis bonis proximo proveniente. Et quod homo de seipso ingemiscat et doleat: et sub seipso hoc displiceat quod alijs placet et ab alijs laudatur et studeat quod ab illa laude expressim amoveatur. et quod tamen laude quod opus quod laudatur totaliter in deum referat. Bernardus. Quid mihi de victoria laudem ascribo: cum mea virtute non triumpho. Item diligenter debet inquirere in se quoniam primus bona facta sua vituperat an ipse de hoc doleat propter peccatum proximi et non propter seipsum. Item an plene dolet si aliquis magis iustus de factis suis melioribus amplius vituperat. Et si hoc invenit verisimiliter estimare poterit quod elationem proprie complacentie perfecte edomauerit. Tertio supbia se occultat sub specie humilitatis et singularis scitatis. Quod sicut Augustinus maxime apparet in his quod de mundi contemptu et de fordidis vestibus in seipso gloriatur. Et ista exultatio superbie tanto est periculosior: quanto seipso religionis et scitatis decipit. ut dicit Augustinus. Et tales in seipso quoniam de suis bonis actibus inter se complacent sibi quod ex propria eorum complacentia totaliter absorbent. Unde sic sibi placentes deo multum displicent. ut dicit sanctus Augustinus. Cuius exemplo quod de ammodo sicut de accidisse sero antonio. Unde sibi quadam vice incidit quod nullus monachorum tanto tempore in heremo sicut ipse deo servisset. Ex quo etiam se existimabat ceteris superiorem. propter quem lapsum divinitus statim sibi dictum est: alius esse in heremo se meliorem. Insinuans sibi de paulo proprio heremita. quem accedens iustus est. Cuius vitam cum contemplantur fuisset: pro nihilo amplius suam vitam estimabat. Remedium ad expellendum supbiam. quod se sub specie humilitatis et sanctitatis occultat in hoc consistit quod homo cogitet quod nihil potest ex seipso sine gratia dei. et quod nihil estimet omnino bonum pro eum factum respectu eius quod facere debuisset: dicens se iuxta doctrinam christi servum inutilem et indignum. Recogitet etiam quod ex se nihil habet nisi peccatum et quod se timeat sibi aliquid deesse de his quod continent ad necessitatem et ad augmentum salutis sue. et quicunque diligenter ista recordari voluerit: proculdubio omnem supbiam a corde suo eliminabit. Sex remedia contra omnem supbiam et Remedia generaliter contra omnem supbiam sunt sex. Primum est: consideratio vite sanctorum preteritorum quorum comparatione omnis perfectio nostra imperfectio videtur. Cum enim consideramus humilitatem beate virginis. austeritatem beati Jobis baptista. puritatem Jobis euangelista. largitatem beati Martini. et sic de alijs. tunc videmus manifeste quod vita nostra sit quod si nihil respectu sanctorum procedit. Unde Gregorius. Qui vitam precedentium respicit quod in se gemere debeat subtiliter cognoscit. Secundum remedium est videre defectuosos homines. scilicet homines pauperes. cecos. dauidos. leprosos. et sic de alijs. quod quilibet nostrum quantumcumque sanus et fortis: a duc potest fieri talis si deus permittit. hoc se cogitandum est nobis. ut sic per talem considerationem humiliemur. Tertium remedium est consideratio vilis servitutis in qua homo est si ipse est superbus. quod est servus diaboli. Unde Job. xli. Ipse enim est rex super omnes filios superbie. Et sicut quilibet rex habere regnare super suos subditos: sic et diabolus super superbos. Item sicut humiles sunt filii dei: quod dabit eis regnum per hereditatem patris. Sicut dicit Lucas. xii. Nolite timere pro illis grex quod complacuit patri vestro dare vobis regnum. Sic et superbi sunt filii diaboli quod dabit eis infernum et eternum supplicium. Unde Augustinus. in epistola. Quod superbum videns. filium esse diaboli non dubites. Quartum est consideratio vilitatis propriae. Primo quoniam puer de vili materia concipitur. et in utero matris nutrit. Se

qui inueniunt modos novos incidendi in vestibus: tam viris q̄ feminis vnde carnales concupiscentie ad peccata carnalia amplius puocent: sicut q̄ femine vadant nimis discoopre: sicut vsq; ad mamillas. et viri vsq; ad nates. et multa huiusmodi p̄ que multi graniter solent peccare. **S**icut in religione qui contra regulas et statuta sui ordinis inuenirent nouitates ad viuendum dissolute. in habitu vel in essu. vel nimis delicate in victu. possent nonnunquam peccare mortaliter. Et tanto grauius quanto pluribus scandalum perhiberent tales nouitates per eos inuenire. et aperirent viam liberius delinquendi et statuta vel consuetudines laudabiles sui ordinis transgrediendi. **S**i tamen aliquis presumat solu inuenire aliquas nouitates ex curiositate q̄ sibi se non sunt illicite vel p̄nitiose. licet presumptuose ad hoc tendat. vt huiusmodi nouitates inueniat: nullas tamen veller inuenire sibi se illicitas vel sibi se p̄nitiosas vel quouis modo tendentes contra charitatem dei vel proximi. tunc huiusmodi presumptio potest esse peccatum veniale. et quicquid sine peccato. **S**ciendum q̄ signus noua virtutes possent inuenire vel nouum laudabile exercitium. vel nouum modum seruendi deo vel benefaciendi: ille particeps omnium bonorum illorum fieret. que sunt per posteros vsq; ad nouissimum diem. **E**t post mortem in gloria in celo augmentaretur sibi gaudium accidentale propter bonum exemplum et laudabiles doctrinam quam reliquit in posteros. **U**nde **L**esartus. **Q**uam exemplum vere humilitatis et perfecte caritatis ostenderis. cum tantis et per totum eter-
na premia possideris. **U**nde et **A**ristoteles. **S**ic etiam **A**ristoteles. **O**ptimum est ille qui non vitatur bonitate ad se soluz: sed etiam ad alios. **S**ic e converso. si quis prebet proximis suis malum exemplum: vt si quis inuenit nouas et malas inuentiones vnde alij recipiunt occasionem peccandi. tunc talis erit particeps omnium malorum que fiunt per posteros et sua pena acciderat si sic moris sui in inferno augmentabitur

quorūq; eū in hoc peccato quod inuenit et alios informauit secuti fuerunt: eorum omnium reus erit. vnde **G**regorius. in mora. **T**ot mortibus quis dignus est qui exempla prauitatis in posteros reliquit. **E**t hec de filiabus inanis glorie dicta sufficiant.

Quomodo superbia occultat se sub specie virtutum.

Superbia sibi **H**ericius de firmaria quoniam se sub triplici specie virtutum occultat **P**rimo sub specie zelus: aliorum dicta et facta temere reprehendendo. tales in se perfidetes tamquam iustitiam ceteros aspiciunt more pharisei que facta publicani redarguit. et seipsum false iudicauit. **Q**uia tales sic clamorose aliorum facta repellentes sepius hoc credunt agere ex amore libere veritatis. cum tamen hoc realiter faciunt ex tumore superbie et presumptionis asserentes frequenter se ad hoc cogi ex amore veri. cum ad hoc tamen cogantur solo ratione odij. propter hoc cuiuslibet homini multum est necessarium quod istam occultationem diligenter aduertat. **R**emedium per quod reprehensionem temerariam poteris euitare est quod zelum iusticie habeat secum. et in omni facto quod reprehendendum est in alio primo consideret an ad hoc teneat et moueatur ad hoc ex charitate vel non. **S**i sic consideret an sequatur utilitas quam intendit. et cum hoc inuenierit seruet modum correctionis fraternitatis traditum a christo **M**atth. xviii. **S**i peccauerit in te frater tuus etc. **Q**uia modus fraternitatis correctionis cadit sub precepto vt magnum doctores dicunt **S**ecundo superbia se occultat sub falsa specie spiritualis profectus proximi. et frequenter euenit in illis que pro salute aliorum aliquam bonam opam in publico faciunt: vnde ipsos laudari contingit. **Q**uod euidenter beato **B**ernardo euenit que scripsit de se quod quandoque in sua publica predicatione et doctrina pro honore diuino sincerit inchoata quedam elatio proprie et placentie se immiscuit quam statim vt propeudit viriliter repulit dicens. propter te non incepti nec propter te dimittam **R**emedium per quod

De peccato

bent bonū apparens qđ incitat hoīem. **Uñ** **A**resto. iij. de aīa. **A**ppetibile semper mouet appetitū sub ratione boni: siue hoc bonū sit apparēs vel exīstēs. **S**z inuidia habet dolores z amaritudinem quā inuidi pponūt gaudijs celi. z quāto aliqđ pctm̄ habet minus incitamentū rāto est grauius. **V**erbi grā si senex fornicat z iuuenis ambo simplici fornicatōe: tūc senex grauius peccat. qz min⁹ habet incitamentū. qz p̄plexio iuuenus est calida z humida. senū autē frigida et sicca. vt dicit p̄mentator. vi. phisicorū. **Q**uarto facit ad detestatiōem huius vicij hoc qđ istud viciū assimilāt diabolo. vñ **S**ap. ij. **I**nuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū. **A**d litteram diabol⁹ nostros p̄mos parētes (deo seducere) voluit. qz inuidebat eis regnū celorum qđ z ipse p̄didit. **Uñ** adhuc p̄pter eandē causam hoīes impugnat. **I**te hoc peccatū est signū per quod diabol⁹ suos discipulos cognoscit. **U**nde sicut dicit dñs **J**ohis. xij. discipul⁹ suis. **I**n hoc cognoscet hoīes qz mei estis discipul⁹: si dilectōem habueritis ad inuicē. **S**ic ecōtrario cognoscunt filij diaboli p̄ inuidiam. **I**te sunt socij diaboli in lucro z in damno. qñ diabol⁹ lucrat gaudent z in damno. qñ diabol⁹ lucrat gaudent. z quasi ipsius suū lucrū reputant et dicit malū bonū: z bonū malū. qz dolent de bono hoīs z gaudent de malo hoīs. ideo sunt maledicti a dō. vt habet **E**saie. v. **U**e qđ dicitis malū bonū et bonū malū. **Q**uinto facit ad detestatiōem huius vicij hoc qđ inuidia ē valde damnosa suo p̄rio subiecto. id est ip̄si hoī. qz consumit vires hoīs sicut rubigo ferrū z vermis lignū in quo orit. **Uñ** **H**iero. **I**nuidia p̄mum mordax cuius: vñ etiā **I**sido. **L**iuor alieni boni suū punit actorē. **I**te aufert oēm p̄cipatōem totius ecclie totius boni. **C**haritatis em̄ om̄ia bona erūt cōmunia. **Uñ** **B**reg⁹. **P**ensent inuidi quantū bonū sit charitas. q̄ aliena bona sine labore fa-

cit esse nostra. **I**tem suat hoīem celo. qz om̄ibus hñ ibidem succedit: de quo inuidus tristaret. vñ **S**eneca. **U**ñ inuidi oculos haberēt in oībus ciuitatib⁹ vt de oībus felicitatibus roq̄rent. nam q̄nta feliciū sunt gaudia tanti inuidi rū sunt gemitus. imo inuidi quā doq̄libenter carēt aliquo bono z sustinent aliquod malū: vt alius maius malū sustineat. **E**xēplū legit qđ duo seruerūt cui dā regi quoz vnus erat inuidus z alter auarus. z rex deliberauit eos remunerare tali modo. qđ q̄quid vnus illoz peteret tūc alter in duplo tantum haberet tūc inuidus petebat vt sibi dexter ocul⁹ erueret: vt aliū hoc in duplo fieret.

Inuidia quor modis fiat: z quando sit peccatum mortale

Sequit de inuidia q̄r modis fiat. **E**t qñ sit peccatū mortale. **P**ro qđ sciendū qđ inuidia multis modis fit. **P**rimo modo qñ est motus p̄mus veniēs ex natura. sicut qdam naturaliter sunt inuidi. z hoc nullū est peccatū: cū nullo mō sit in nostra potestate. **Uñ** **A**resto. iij. **E**thi. **D**esiderijs naturalib⁹ pauci peccāt. ergo talib⁹ p̄mis motib⁹ sic naturaliter incidētib⁹ immediate z sine mora resistendū est: tūc nō nocent. vñ **B**reg⁹. **T**ēpratio cui nō p̄sentitur non est peccatū: s̄ est materia excedē virtutis. **S**ecōdo modo est dolor alieni boni. **T**ūc s̄m **H**ermānū de schil. homo p̄tristari de bono alteri⁹ nō ex eo qđ alius habet illud bonū: s̄ ex eo qđ illud bonū sibi deficit qđ iste habet. z hoc p̄prie est zelus. vt dicit phs. ij. **R**etho. z nō inuidia. **Uñ** dicit inuidia z inuidere prauū ē et prauoz zelus aut iustoz est. **E**t si iste zelus sit circa bona z honesta: laudabilē est. si autē circa bona tpalia p̄t ee sine peccato z etiā cū pctō s̄m qđ ille appetit ad finē bonū vt inde elemosynā z opa misericordie faciat. vt ad finē malū vt in sup̄biret z luxuriose z crapulose viuere. z sic appetēt tpalia tūc est p̄ctm̄. **T**ertio mō

qđ dō volens alio
unveleat bono
cumenit: tūc nō est
z si effluens. **G**
li. mensi. **S**ic dicit
cedere: tūc p̄prie
calio p̄mū: tūc dicit
licet: tūc p̄prie
p̄prie: tūc p̄prie
ra: tūc p̄prie. **I**n
st̄ magis bona. **S**ic
coe p̄prie: tūc p̄prie
ij. **E**thi. **B**ona dōe
tum. **Q**uarto quāt
boni alteris cum il
num est eo indigne:
gere virtutis: tūc p̄prie
talia iustus est: tūc p̄prie
dicitur de bonis fecerit
p̄prie: tūc p̄prie
fm̄ doctus: tūc p̄prie
tūc p̄prie in his formis: a
pudencia z iustitia dōe
vt ad hoc: tūc p̄prie
autur ab eo. vt ad re
p̄ bonis qđ dicitur. vt
nationi. **D**eo sacra leg
etores talit̄: nō cō
p̄prie. **Q**uia de hoc p̄
occurrit p̄prie: tūc p̄prie
tur talis bonis temp̄ alio
nō ab inuicem. **Q**uinto
p̄prie em̄: tūc p̄prie
sicut dicitur: tūc p̄prie
vt ex eo: tūc p̄prie
boni. **E**rgo dicitur de
inuidia dicitur: tūc p̄prie
na p̄prie qđ alio p̄prie
nis: tūc p̄prie. **V**elut
uei fauere boni sine qđ b
glam z excellē: tūc p̄prie
ē p̄prie iusta: tūc p̄prie
qđ gaudiū ē: tūc p̄prie
na charitatis: tūc p̄prie
licet dicitur: tūc p̄prie
vna si fauere: tūc p̄prie

De inuidia

cūdo: quō in p̄nti v̄tra est homov̄as ster
 corum. **Uñ** **Sich** ee. vi. **Humiliatio**
 in medio tui est. **Quod** patz. qz om̄ia q̄
 exeunt de corpe humano tam ab homi/
 nabilia sunt q̄ generāt nausēā ipsi hoī.
Quicum est exemplum humilitatis
 xp̄i. quia remediū tumoris ē humilitas
 xp̄i. **Erubescat** homo esse supbus. quia
 humil fact⁹ est de⁹. **Intolerabil** em̄ est
 illa supbia q̄ miles sedeat sup scamnuz
 cū rex sedeat iuxta eū sup terram. **Ber/
 nardus** **Solus** est magister vere humi/
 litatis xp̄s. qui ⁊ humilitatem ꝑbo do/
 cuit. **Matth. xi.** **Discite** a me quia mitis
 sum ⁊ humilis corde. **Et** insup ope mō/
 stravit se vsqz ad mortē exprobratissimā
 inclinādo. **Et** ꝑ hoc tantū se humiliavit
 quantū se humiliare potuit. qz cū domi/
 naret angelis immortalibz: dignatus ē
 seruire mortalibz. mori ꝑ mortalibus. ⁊
 etiā occidi ꝑ mortalibus. **Aug⁹.** **Que**
 supbia sanari pōt. si humilitate dei non
 sanatur. **Sextum** remediū est con/
 sideratio illius districti iudicij: quod spe/
 cialr erit ad humiliandum supbos. vbi
 dñs abūdanter retribuet facientibz sup/
 biam. **Esaiē. ij.** **Dies** dñi sup omnē su/
 pbum ⁊ arrogātem. **Uñ** **Esaiē. xxviii.**
Peditb conculcabitur corona superbie
Et nō solum supbus humiliabit in fu/
 turo: sed etiā quādoqz humiliat in p̄sen/
 ti vita. **Unde** legitur exemplū. q̄ qdaz
 advocatus dives ⁊ potens ꝑpter nimi/
 am supbiam noluit hoībus ꝑ pauperibz
 loqui: q̄ iusto dei iudicio postmodū i fir/
 matus dixit se esse cattū. ⁊ sic se sub scā/
 no locavit. vel se sub lecto abscondit. **Et**
 quādo requisitus fuit ab amicis vel cog/
 natis suis. cur hoc faceret. **Respondit**
 qz cattus sum. ⁊ ad moduz cattī operor
Et quando monitus fuit ob salutē ani/
 me sue de p̄ceptione sacramentorum. sp̄
 respōdit: cattus sum. ⁊ sic miserabiliter
 sine omni contritōe ⁊ confessione. ⁊ sine
 sacramentis obiit. quia fm̄ dictū ch̄risti
Qui se exaltat humiliabitur.

Secundo videndū est de inuidia. que fm̄ **Grego.** ideo ex su/
 pbia nascitur. qz supbus inuidet q̄ ali⁹ sibi coequat. **Et** d
 inuidia hic dicēdo ꝑmo ponemus ea q̄
 possunt valere ad detestatōem hui⁹ pec/
 cati. **Secūdo** qñ sit p̄ctm̄ veniale vel moz/
 tale. **Tertio** tangemus aliqd de specie
 bus eius. **Quarto** quō se occultat sub/
 triplia spē virtutū. **Quinto** remedia con/
 tra illud viciū. **¶** **Quantū** ad ꝑ/
 mū sciendū. q̄ inuidia fm̄ **Aug⁹.** est do/
 lor aliene felicitatis. **Et** d̄r ab inuidēdo
 qz scz nō pōt videre bona alioz. **Johes**
 aut̄ damascen⁹. li. ij. ca. xiiij. dicit. **Om̄**
 nis iuidia est tristitia de alienis bonis.
Ad detestatōem vero huius vicij fm̄
Buil. lugdunē. ꝑmo facit hoc. q̄ hoc
 viciū est peccatū in sp̄m̄ sanctū fm̄ vnaz
 acceptōem. quia est contra bonitatē deī
 que sp̄m̄ sancto appropatur. ⁊ sic oē pec/
 catum quod ex certa malicia puenit. est
 peccatum in sp̄m̄ sanctum. **Uñ** inuidia
 cum sit ex certa malicia: peccatum est in
 sp̄m̄ sanctum. **Sic** ergo manifestū est q̄
 iuidia est valde magnū peccatū. **Se/
 cūdo** facit ad detestatōem huius vicij
 hoc q̄ ip̄m est oppositum charitati. **Uñ**
 sicut charitas excellentissima est fr̄tutū.
 sic iuidia pessimū viciū erit. **Pecior** em̄ ē
 inuidia q̄ avaricia. **Avarus** em̄ etsi nō
 vult ꝑmunicare bona sua. tamē vult q̄
 ali⁹ ea cōmunicēt. **Inuidus** xō nō vult
 ꝑmunicare bona sua. nec vult q̄ ali⁹ ea
 cōmunicet. immo inuidus est pecior om̄i
 creatura. vñ **Greg⁹.** sup **Ben.** **Iudiciū**
 maxime diuine bonitatis est: q̄ quelibz
 res cogitur dare seip̄am. **Ab** hac liber/
 tate degenerat inuidus diuidens se a do/
 et a creaturis. socians se diabolo qui bo/
 nis om̄ibus iudet. **Tertio** facit ad
 detestatōem huius p̄cti. q̄ hoc viciū pu/
 re ⁊ totum malum est. **Alia** em̄ p̄ctā ba

quoniam quis dolet de bono alterius in quantum est suum vel aliorum hominum bonorum et comitatus no-
cumentum: et hoc etiam non est proprie inuidia
et potest esse sine peccato. **U**n de greg. xxiij
li. moralium. Si enim alicui bonum et prosperum suc-
cederet in corpore temporalibus: et esset eadem oc-
casio peccandi: et in detrimentum anime sue.
licite de hoc aliter potest tristari: quia bona anime
proponebantur bonis corporis. quia sunt dignio-
raz meliora. **U**n arist. i. ethic. Bona anime
sunt maxime bona. i. scilicet virtutes. **I**tem bonum
comune proponendum est singulariter dicit aris-
th. ethic. Bonum commune est diuini. **Q**ui priua-
tum. Quarto quando quis tristatur de
bonis alterius cum ille cui accidit hoc bo-
num est eo indignus: quod non potest contin-
gere virtuosus: quia eo ipso quod aliquis habet
taliam iustus efficitur et dignus eisdem. **E**sset
dicitur de bonis fortuitis que possunt
provenire dignis et indignis. **S**ed quia
semper de certitudine fidei bona que proveniunt
indignis in his fortuitis. i. temporalibus dei
providentia et iusta dispositione proveniunt
vel ad illorum correctioem: ut per hec alligi-
antur ad deum. vel ad remunerationem
pro bonis que hic faciunt. vel ad maiores dona-
tionem. **I**deo sacra scriptura et sancti do-
ctores talem tristitiam non commendant. **E**t potius
prohibent. **Q**uia de deo deo committere ex-
orare dei pro eo tibi gratias dicit. ut sic cyta-
tur talibus bonis temporalibus ad salutem. et
non ad damnationem. **Q**uinto si dolet solus
propter eminentiam alterius: et talis modus si-
sit in deliberatus: est peccatum veniale: hoc pa-
tet ex eo. quia cum ratione fauet et optat sibi omnem
bonum. **E**rgo si dolet de bono alterius ex
invidentia deliberata de alterius excellen-
tia propter hoc quod aliter excedit ipsum in talibus bo-
nis: scilicet in sapientia. vel in rebus temporalibus: si-
ue in favore hominum siue quia habet ampliorē
gloriam et excellentiam est peccatum mortale. et in hoc
est proprie inuidia. et istud spiritus est malum. quia dolere de
quod gaudendum est: scilicet de bono proximi. quia est con-
tra charitatem proximi. quia si diligo proximum
sic de eo et teneor: tunc faueo sibi quicquid
deus ei fauet. et ad hoc quilibet tenet.

Ista autem inuidia provenit primo
ex superbia. unde **A**ugustinus de sermone dominico
liij. **U**bi cumque surrexerit superbia statim erit
ibi inuidia: non potest superbus non esse in-
vidus. **I**tem provenit ex inordinata concu-
piscencia que ipse appetit illa bona temporalia si-
ue honores in quibus ille est excedit. **U**n
Breg. in omel. Quicquid in mundo concu-
piscimus: hoc proculdubio proximo invidemus.
Videt enim quod nobis desit quod aliter
assequitur. **I**tem provenit quicquid talis delibe-
rata inuidia (de qua iam dictum est) ex certa
malicia. puta cum propter depravationem aliter
quis nec amat bonum gratie et virtutis in se-
ipso: nec videre potest in alio. et hoc est in-
spiritum sanctum peccare. et hoc peccatum dicitur in-
videntia fraterne gratie.

De filiabus invidie.

Equitur de filiabus invidie. et quomodo
sunt peccata mortalia vel non
D Circum quod sciendum. quod
ma filia invidie est odium. hoc est velle aliter
cui malum et nolle bonum: hoc utique ma-
lum et perversum est. quia de deo omnibus bo-
num velle. deus enim ex malis que permittit
fieri elegit bona. **E**t invidiam et odium eodem
verso ex bono elegit malum: imo aliquando
cupit pro bono reddere malum. et ergo odium
tale directe opponitur charitati. id est in
genus suum est peccatum mortale. **E**t propter
perfectioem actus possit esse veniale. scilicet
quoniam est sine deliberatione. **O**dire tamen vitium
et non natura hominis non est peccatum nec pro-
prie dicitur odium: **E**t potius amor et dilectio
quia ille qui odit malum alicuius proprie diligit
bonum suum. **E**t sic patet quomodo odium semper ge-
nus suum est peccatum mortale vel veniale. et
quoniam non. **U**n de odio vitiorum et peccatorum
dicitur per se. **P**erfecto odio oderant illos. **C**al-
listodorus. **P**erfectus odium est homines dilige-
re et eorum vitia spiritus abhorreere. **U**n etiam
Hugo super **E**ccl. **P**erfectum odium est quod cri-
mina odium et non homines. **E**t **S**e-
cunda filia est susurratio. ut susurrae et dis-
cordias seminare iter pacificos. vel est in-
vidiam amicorum vel amicitiam auferre siue

na est. ergo deberet gaudere de bono et non de malo. h. hoc accidit qz malicia est quodammodo eis in natura conuersa. et ideo de malicia gaudent inuidi. Inuidi videtur peiores porcis. porcus enim porco qd occiditur comparat. h. inuidi oppositum faciunt. **Quarta** filia est tristitia in prosperis. et hoc vtiqz malum est. et talis est infelicitissimus hominum. qd puz ex hoc qd inuidus excecatur vbi deberet illuminari. **Job. v.** Per die incurreret tenebras. **Bregor.** Dens inuidi cum de alieno bono affligit de radio lucis excecatur. Inuidi a deo sunt infelices qd ipsi amittunt qcqd alij lucrant. qz ipsi de sanitate alioz infirmant. et de vita moriunt. Sicut deum diligentes oia coopantur in bonum. ita e converso iudis oia coopantur in malum que audiunt vel videt. qz si bona vel prospera contingant tunc affligunt propterea. si autem mala et tristitia tunc letant. et hoc sepe cedit eis in periculum. vñ **Seneca.** Urina inuidi in omnibus ciuitatibus aures et oculos haberent. vt de singulis prosperitatibus hominum torqueretur. **Quinta** filia inuidie est detractio. Qualiter at detractio detestanda est. et quot modis fiat detractio. et de his qd libere audiunt detractio nem. hoc totum habetur in quinto precepto. **P. 2. Q.**

Sequitur quarto videre quomodo inuidia occultat se sub triplici specie virtutis. **Primo** sub falsa specie zeli et rectitudinis. et hoc maxime contingit in illis qd se dicunt odire vicia hominum. et cum se diligenter resumerent inueniret se non odisse vicia sed naturam. Et inde est qd isti etiam frequenter dicunt solum se reprehendere vicia aliorum ex zelo rectitudinis. cum tamen hoc plerumque faciant ex fomite odij. qz invident alijs ex hoc qd sibi parificant vel qd ipsos excellant in his qd singularem appetunt apparere. Et ista occultatio sicut **Bregor.** est nimis periculosa. qz vt ipse dicit est difficilis ad cognoscendum et etiam ad repellendum. Nam vt ibidem dicit **Bregor.**

xxxij. li. moral. Error dum virtus creditur difficile emendatur. qz sepe dum homo credit se exercere virtutis actum: exercet potius viciosum. Et exinde ulterius contingit qd homo quando suos proprios defectus defendit et occultat sub specie virtutis aut amoris aut exercitij virtuosum. Remedium contra potest esse illud. Nam qd scire desiderat an ipsum hominem vel potius ipsius viciam odiat. hoc ex eo scire poterit. qd homo seipsum perscrutetur et diligenter attendat. vtrum sincero corde et dulciter ad illum afficiatur cuius viciam persequitur. Et si inuenit qd illum hominem dulci corde amplectitur. signum est qd solum ipsius viciam detestatur. vñ **Bregor.** in moral. Affectus interne dilectionis excludit amaritudinem odiosi leuoris. Si erga illum aliquam amaritudinem sui cordis deprehendit: nouerit se non ipsum viciam sed naturam sub specie virtutis detestari. Et huius inuidie **Bregor.** triplex signum ostendit. Primum est qd facies hominis ex eo pallescit quoniam ipsum cui inuidet intuetur. Secundum qd oculos suos deprimat nec ipsum delectabiliter valet intueri. Tertium signum qd sepe mens hominis pro inuidiam tantum amarificatur qd pro interna amaritudine dentes quidam prope strident. et membra exteriora frigescent. Item secundum remedium contra hoc est qd homo discretionis oculo dulciter penset qd prosperitas proximi sui bona sua in nullo diminuit. Et ideo sibi gaudere debet de bonis sibi diuinitus concessis: nec de ipsis bonis leuoris aculeo sauciari. **Bregor.** Diminutio leuoris est affectus interne dulcedinis. Secundo inuidia se occultat sub falsa affectioe fraterne charitatis. et maxime apparet in illis qui sunt ex speciali affectu ad aliquas personas vel ad ordinem aliquem inclinati. qz moleste ferunt si alijs ordinibus aliquid commodi prouenit aut honoris. Et isti frequenter extenuant bonum quod relucet in personis aliorum ordinum siue in conuersatione siue in doctrina salutari. Quod exinde contingit

E De peccato

possunt sustinere iniuriam dei. Sed illi
nō curant de ei iniuriam qui in domibus
suis pmittunt deum omnipotēte blas-
phemare: et lufozes ludere. et potatores
inebriari. et fornicatores luxuriari. et iſu-
perchorizantes pmittunt chorizare sic
de alijs. Et hoc ideo pmittunt. quia lu-
crum tpale inde acquirunt. et tale lucrū
deo et p̄p̄saluti p̄ponunt. ergo tales i
hoc offendunt se esse filios diaboli. et nō
dei. Quis em̄ fidelis filius posset sustie-
re equanimiter iniuriam sui dilecti p̄is
quin hoc tradideret et impediret quan-
tum posset. sic similis est de deo et filijs
dei. ergo irasci super p̄p̄ia peccata et ali-
ena peccata. et vindicare iniuriā dei. et q̄
ip̄e hō non p̄ficiat in bona vita sicut cete-
ri homines. talis ira est bona et laudabil
et nullum peccatū. Dicit em̄ Bonauen-
tura de ordine fratrum minorū. q̄ affe-
ctus ire datus est homini: vt irascat vi-
cijs et malis suggestionibus. sic q̄ nō pa-
tiatur se trahi in consensu peccati. et vt
vlescatur dei iniurias et trāsgressiōes iu-
sticie. Sic legimus ch̄m iratum fuisse
phariseis: et alijs non recte agentibz Et
similiter hoc idem legitur de alijs pluri-
bus sanctis. et sic hec irā vocatur zel^o iu-
sticie. Sc̄do est quedam ira subita. et si-
ne ratione deliberationis que ventralis ē
q̄ i aliqbz hōibz ignis ire cito accēdit et
cito remittit. et in aliqbz tardius accēdi-
tur et tardius extinguit et illi peiores s̄t
peioribus. vnde Aug^o. Melior est q̄
q̄uis ira sepe tēp̄retur tamen festinat q̄
sibi remittat ille: cui se fecisse cognoscit in-
iuriam: q̄ qui tardius irascitur. et ad ve-
nias petendam tardius inclinatur. Vñ
etiam Hiero. sup̄ epl̄am ad titum Neq̄
vero qui aliqñ irascitur iracundus est: s̄
ille dicit iracundus qui crebro hac pas-
sione supatur: Ergo si quis ex surprēp-
tione cōmouebitur. et q̄ cito ratio hoc ad-
uertit: tūc hoc expellat. et sic solū peccat
venialiter. Tertio cum quis irascitur: et
in modico se vult vindicare q̄uis etiam

bene possit se in magno vindicare tñ nō
let facere: tunc talis ira et cōmotio p̄t p̄-
uitatem vindicte potest solū esse peccatū
veniale: sicut trahere puez per crines. et
sic de alijs. **Quarto** cum quis irascit
in seip̄o: et impatiens efficit: et tamē in-
lo vult illam iracundiā vindicare: nec p̄-
bo nec facto. Et hoc idem quādoq̄ cō-
tingit ex naturali cōmōtione q̄ homo i
seip̄o cōmōtus est. et tamen illam irā nō
vult p̄ducere ad effectum. et sicut talis ira
etiam potest esse p̄cōmveniale. **Fr̄i Cas-
siodorus.** Venialis ira est que non ducit
ad effectum. **Quinto** cum quis irasci-
tur cum deliberatione et cum cōsensu ra-
tionis: et in animo cogitat q̄no se posset
vindicare: licet hoc non ostendat. et tal
ira deliberata est peccatum mortale. Et
talis sic irascens: reus erit iudicio **Vñ
Dath̄i. 5.** Omnis qui irascitur fratri
suo reus erit iudicio. **Talis** enim ad iu-
diciū dei citabatur: et qualiter illud p̄-
ceptum. Diliges p̄ximum tuū sicut teip̄-
sum suauerit: requiratur. **Q̄** quō tunc
respondet iracundus homo qui sepius
et frequēter mala cogitavit aduersus p̄-
ximum. et deliberato animo affectauit
vindictam super p̄ximo. Et talis q̄d̄ia
sic stat in tali ira et rancore quaz gerit in
corde contra p̄ximum: tunc semp̄ est in
statu damnationis. **Vñ** dicit p̄ph̄ta. In
tpe vindicte disperdet te. Item alibi le-
gitur p̄ p̄ph̄am. **Ec̄ci. 28.** Qui vindicat
ri vult. a deo inueniet vindictam. **L**
Sexto quādo ira non soluz in corde
retinet: sed etiam per signa exteriora oñi-
ditur. **Signa** autem huiusmodi sunt il-
la. sc̄z nō loqui: facies auertere a p̄ximo
vel eū toruovultu respicere: et q̄n ei obui-
are debet: tūc ad aliā plateam vadit vel
oculos inclinat: ne eū respiciat et sic d̄ ali-
is: talis reus erit consilio. Ergo dicitur
Dath̄. 5. Qui aut̄ dixerit fratri suo ra-
cha. **Racha** s̄m Remigium est interie-
ctio indignantis. vt eū diceretur a dolē-
te heu. et a cadēte heu **Cōsiliū** ar̄ trinita

ita et y...
is et...
d...
z...
etiam...
ostendit...
nec...
sicut...
li...
dem...
eudam...
sanctum...
quoniam...
qui...
it...
q̄...
in...
in...
denim...
lum...
tur...
entis...
S...
ent...
verum...
can...
q̄...
non...
q̄...
tam...
si...
m...
p̄...
sua...
car...
f...
s...
vni...
ca...
de...
n...
re...
quem...

nis est q̄ eadem mensura remetietur eis
 id est sicut ipsi proximis suis signa ire on̄
 derunt: sic christus et beata virgo maria
 et omnes sancti et omnes angeli ostēdet eis
 etiam signa ire et indignationis. **Christus**
 ostēdet eis iram suam: q̄ nunq̄ eum le-
 te videbunt. et q̄ nunq̄ miserabitur eorū
 nec liberabit eos a penis: etiam si omnes
 sancti orarent pro eis: **Ieremie. 7.** No-
 li orare p̄ populo hoc: nec assumas lau-
 dem pro eis. id est oratōem. quia nō ex-
 audiam te. **Signum ire beate marie et**
sanctorum est. q̄ nunq̄ aliquid suffra-
gium eis faciunt. Exemplum de diuite
qui petiuit guttam aque: et non obtinu-
it. Signum ire sanctorum angelorū est
q̄ in iudicio erubunt angeli. et seperabūt
malos de medio iustorum. et mittēt eos
in caminum ignis. ibi erit fletus et stridor
dentium. ¶ Septimo quādo ira nō so-
lum ostenditur signis. sed etiam exp̄mi-
tur verbis maliciois et vituperijs. et tal-
erit reus gehenne ignis. Unde **Math.**
5. Qui autē dixerit fratri suo fatue: reus
erit gehenne ignis. Circa quod querit̄
utrum cōtumelia vel iurium sit pecca-
catū mortale. Respōdeo s̄z **tho. sc̄da se.**
q. 72. Proprie per se vtrūq̄ est peccatū
mortale nō minus q̄ furtum vel rapina
non em̄ homo minus amat honore suū
q̄ rem possessam. Ergo sicut est pecca-
tum mortale furtū vel rapinā cōmittere
sic et p̄tio iurium dicē. Differt autē contu-
melia a conuicio i hoc q̄ per v̄ba contu-
meliōsa representat p̄rie defectū culpe. s̄
p̄ iurium representat ḡn̄alit̄ q̄cūq̄ defectū
siue culpe siue pene. ¶ Nō si q̄s alicui di-
cat iniuriose eū esse cecū. iurium q̄ dē dicē
hō nō iurium. Si autē dicat q̄ sit fur: nō
soli iurium: s̄ et iurium infert. sepe tñ
vñū p̄ altero ponit. Itē q̄rit an liceat
causa correctionis iurium dicere. Respō-
deo s̄m **tho. sc̄da sc̄da. q. 72. Sicut licet**
tñ est aliq̄ vberare v̄l in reb̄ d̄nifica-
re causa discipline: sic etiaz p̄t aliq̄s alteri
quem corrigere debet aliq̄d verbum

conuictiosum dicere **Et hoc modo domi-**
nus vocauit discipulos suos stultos. vt
habetur **Luc. ultimo dicens. **Stultus****
et tardi ad credendū. Et ap̄ls ad **Gal.**
1. dicens. **O insensati galathe. tamen**
sicut dicit beatus **Augustinus. Nisi ex**
magna necessitate obiurgatōes sunt ad
hibēde in quib̄ nō vt nob̄. s̄ vt d̄no fui-
atur insistem̄. ¶ Valde necessaria est di-
cretio vt hō moderate talib̄ v̄bis v̄taf-
q̄ posset esse tā graue iurium q̄ p̄ v̄buz
incaute. platiū auferret honore ei⁹ contra
quē p̄ferēt: et tñc posset hō peccatē mor-
talit̄: etiā si nō intēderet de honore ei⁹
alteri⁹. Sicut si q̄s incaute alium ex lu-
do p̄cutiens grauiter lederet et vulnera-
ret non excusaretur a peccō mortali. sic et
hic. Itē querit̄ v̄z hō cōtumelias sibi il-
latas debeat sustinere. **Rūdeo s̄m **br̄m.****
****tho. vbi. s̄. sicut in alijs iniurijs: sic et****
in verbis iurium tenemur h̄e aīm
p̄paratū ad toleratiā si expediens fuerit
Quis tñ oportet vt iurium repella-
mus p̄pter duo. Primo q̄dem p̄pter bo-
num eius q̄ iurium infert vt videlicet
ei⁹ audaciā rep̄mam⁹: vt d̄ cetero talia
nō attēptet. Sc̄do. p̄pter bonū multorū q̄
rū p̄fect⁹ p̄ iurium nobis illatas im-
pedit. Sciendū autē q̄ si ille erit reus ge-
henne ignis qui dicit fratri suo fatue eū
iurium dēdo. q̄ d̄ tñc erit ille q̄ d̄t p̄rimo
suo fur. latro. neq̄. adulter. et h̄ cum clā-
mōre: vt ab alijs audiat: et corā eis sic cō-
fundat. Et iusticia dei req̄rit h̄ q̄ eadē
mēsurā remetiet eis: s̄. q̄ d̄s obijciat eis
peccā ip̄orū iurium dēdo eos corā scrijs et an-
gel⁹ ei⁹. sicut ipsi iurium dēderūt p̄rimos suos
obijciendo eis peccata et defectus eorū
aīo iurium dēdi. Sicut et maledicti q̄ male-
dicit p̄rimis. videlicet vxorib̄ et filijs et ali-
is hoībus incurrūt maledictōem et naz
de qua dicit **Math. 25. Itē maledicti**
ignē eternū. Octauo cū hō ex ira p̄cedit
ad factū p̄tra p̄rimū. sicut p̄cutē. vulne-
rare vel occidere: vel minas imponere
deū et iusticiā. et hoc ē valde magnū pec-

tra puenit: et est ytiq; puerum. Sciendū
 tū q; sūm **H**ermannū de schul. qn̄ timor
 metis et indignatio tm̄ sunt ex impe/
 tu naturali coeunte vel melā colice cōple/
 xionis et non pcedunt vltērius ad extra
 possunt esse peccā venialia. Sed si pce/
 dunt ex viciōso habitu superbie vlt' alte/
 rius peccati mortalis vlt' alias graue scā/
 dalum generaretur possunt esse pecca/
 ta mortalia: **E** **Q**uarta est cōtu/
 melia que est volūtas vindicans se p ex/
 probiatōem maloz q; scz homo impo/
 nit alteri scādalum et malum vt possit se
 vindicare: et imponit alteri aliqñ falsum
 quod vtiq; graue ē. Quia peccm̄ nō di/
 mittitur: nisi sic fama ablata restituatur
Sciendū etiā sūm **H**ermannū de schul/
 ditz. si ille q; aliū p̄tumelia afficit vlt' con/
 uitiat p̄fert talia iuitia. et facit illuloria
 facta. q; s; se sūt iniuriōsa aīm p̄xiimi cō/
 citātia ex eo q; famā vel honorē auferūt
 peccm̄ mortale est contumelia tal'. et mul/
 to grauius q; furtū vel rapina **S**i autē
 facta vel verba talia sūm se nō sūt viciōsa
 nec iniuriōsa: et fiant ex leuitate aī. vlt' ex
 loco: tūc p̄nt esse peccā venialia. nisi tunc
 ex leuitate aī vel loco ita grauis p̄tume/
 lia fieret q; hoīs honorē totalit' auferret
 sicut em̄ q; ex leuitate animi hoīem gra/
 uiter verberaret vel lederet in corpore mor/
 taliter peccat: ita nō est dubiū qñ iuit'
 aīm hoīs p̄turbās honorē eius vlt' famā
 ex leuitate animi auferēdo mortalit' pec/
 caret. Ad cōtumeliā ergo reducūt ma/
 ledictio p̄xiimi. derisio: et oīs cōminatio
 et vilipēsiō vboz vlt' factoz. **Q**uinta fi/
 lia est clamor. que est volūtas se vindī/
 cās exaltādo vocem per vituperiū ad
 aliorū aures pueniens. **C**lamāt em̄ isti
 iracundi et furibūdi ex nimia ira: volen/
 tes p hoc confundere p̄xiimū: quod gra/
 ue est et scādolosum q; homo honest' de/
 bet se sic de honestate. et honorē dimi/
 nuere. **S**ciendū tamē sūm **H**ermannū
 de schulditz q; quidam ex natura sūt cla/
 morosi. et horū clamor possit qñq; eēve

nialis **S**i tamē ex viciōso habitu pecca/
 ti mortalis pcederet vel grauem occasi/
 onem peccati tribueret vel pberet talis
 clamor. vlt' graue scandalū vel atrocē in/
 iuriā terroris vel vituperatōis. nulli du/
 bium qñ esset peccatum mortale: multo
 mag; q; si diceret fratri suo sine causa ra/
 cha **S**exta filia ē blasphemia
 q; est volūtas se vindicans p opprobriū
 deo vel sanct; illatū. **B**laspheare est
 deo attribuire qd sibi nō est p̄xiimū. vlt'
 cū ab eo remouetur quod est sibi p̄xiimū
Sciendū sūm **H**ermannū de schulditz:
Blaspheia est grauiusimum peccatū
 mortale. q; maxime charitati diuine cō/
 trariat: imo videt ponere quoddā odū
 um dei. nec excusat aliq; q; blasphemū
 am p̄mittit absq; deliberatiōe et subita
 ira. sicut nec aliq; excusaret a peccō mor/
 tali si ex subito motu ire aī plenam deit'
 beratōem hoīem iterficeret. nisi tunc ho/
 mo ita subito in s̄ba p̄xiimū pereret: q; nō per/
 pederet aliquo mō q; eēt s̄ba blasphe/
 mie aīq; ea p̄tulisset. tunc p̄nt esse pecca/
 tū veniale. **A**bi etiā aduertendū est q;
 blasphemā p̄nt p̄mitti nō solū s̄bo: s; et
 am facto. **N**ullus em̄ dubitet quī ille q;
 plenum p̄sensum habet intrinsecus de s̄
 bis vel fact; blasphemie p̄tra dei reue/
 rentiam intentādis tam blasphemet in
 corde. **N**ec dubiū esse potest qñ sicut il/
 le q; blasphemat verb; diuine reuerentie
 derogat: verba mala in deum iaculādo
 vel turpia iuramēta in derogatōem di/
 uini honoris assumēdo: sic et multo ma/
 gis blasphemaret q; niteret p̄xiimū et se/
 uis factis diuinā reuerentiam ipugnare
Sicut de qdā ribaldo dicit. q; cū turbat'
 esset: eo q; ad taxillos aliquā pecuniā p/
 didisset: extracto gladio suo p̄ieat eum
 sursum in aerē q; si volens se de deo vidē/
 care. **E**t ecce gladius reuersus est crue/
 rat'. **E**t iterū mag; blasphemaret q; in
 respectū diuini honoris dei hūmagine vlt'
 crucifixū lapidaret: vlt' luto macularz. vlt'
 execrabiliter et irreuerēter aliqd iordinatū

E De peccato

In crucifixo vel diuina imagine depingeret
quod quod malis verbis iacularetur.

Sequitur declaratio illius: quomodo se
ira occultat sub specie virtutum
Circa quod sciendum: quod illud vitium
sub triplici specie virtutum se occultat. Pri-
mo modo sub specie zeli iusticie. **U**n-
de Gregorius 32. li. moralium. Plerumque
in uoluntate uicis crudelitas agit et iusticia
putatur: atque immoderata ira zelus iusticie
et meritum creditur. **R**emedium igitur
hanc occultationem ire docet Gregorius 7. li. moralium. **E**t
est hoc quod nunquam seuiat quod
duo commotio ire mentem occupat et
mentis imperium ante ad uindictam
pererit uicere studeat ut eo fiat iustior
uictor alienus quod liberior existat
uictor suo. **Q**uomodo autem cognosci
debeat: an ira ex zelo iusticie. vel
ex impatientia procedat. hoc inde potest
cognosci. quod quando ex zelo ratio
precedit mentis cognitionem
hoc quasi tranquilla manet. quod
per cassiodorum dicitur. **S**eptimum
inimabamur innoxii. irascebamur
placati. et ne factis possemus ledere
terrorem uerbis uidebamur igerere. **H**oc
etiam patet ex eo quod in correctione
et post illum quem quis corrigit: plus
diligit. quam qui oppositum trahit
in ira que procedit ex impatientia.
Secundo se occultat sub specie
charitatis proximi et utilitatis eius. que
maxime in illis apparet qui dicunt
se non irasci primo: nisi pro tanto
quod res pro ipsum gesta est
pro salute facientis. **S**ed in hoc plerumque
homines decipiunt. quod talis indignatio
multoties procedit ex odii fomite
que ex charitate vel utilitate proximi
creditur emanare. **N**ec mirum si in
hoc homines decipiunt. quod sicut
imago in aqua turbida non apparet:
sic in mente dum ira turbata fuerit
veritas non relucet. **H**anc autem
perurbationem mentis callide percurat
inimicus. **Q**uia facit sicut piscator
astutus qui deo turbat aquam: ut
piscis facilius capiatur. sic ipse
turbat oculum rationis ut hominem
possit capere laqueis peccatorum. **R**e-
medium contra hanc occultationem
est quod homo discretionis oculo
dulciter penset si ipse hoc ageret
quod in alio reprehendit

an sibi uideatur quod hoc possit sine
sue salutis dispendio. et si adhuc de
tali facto turbetur in alio certus
sit quod talis turbatio nascitur
ex fomite odii: et non ex appetitu
salutis proximi. **Q**uod uicium
potissime ex eo curari potest. quod
homo sit sollicitus de consecra-
tionibus propria: et non temere
iudicet facta aliorum. quod sicut
dicit Tullius in libro de tu-
sculanis questionibus. Proprium est
stulticie uicia cernere aliena
et sic obliuisci propria. **S**ed
hec stulticia ex curiositate
nascitur. quod sicut Augustinus
dicit. xi. questionum. Curiosus
est genus humanum ad cognoscendum
uicem alienam. et desideriosum
ad cognoscendum propriam. **T**ales
reprehendit dominus Lucas vii. **Q**uid
uides festucam in oculo fratris
tui. et trabem in oculo tuo non
sideras. **E**t ab illo defectu multum
retrahere debet. quod legitur de
sancto Iohanne elemosinario
quod hanc conditionem habuit
quod nunquam aliquem pro suis
defectibus iudicauit. hoc potius
alios iudicantes reprehendit
dicens: peccatis. **P**rimo contra
mandatum christi dicentis. Nolite
iudicare ut non iudicemini. **S**ecundo
quod ne scitis quis modo sit
quem antea peccare scistis. **T**ertio
ira se occultat sub colore
mansuetudinis et patientie. quod
in illis maxime contingit
quod se grauius uoluntate
candendo et nihil loquendo. quod
delectant forte ex hoc. vel
intendunt magis animi proximi
commouere. vel intendunt
sibi utilitatem subtrahere. vel
uindictam spiritus et loci expectare.
ut ex hoc primo grauius possint
inferre nocentem. **P**rimum est
malum. secundum de deterius.
tertium pessimum est. **R**emedium
contra hanc occultationem est
quod homo diligenter caueat
ne taceat ratione indignationis.
vel etiam prouocationis sed
taceat solum ratione mansuetudinis.
Item intendat ne ex tali
taciturnitate proximo magis
commoueat. et consideret
uicem potius sit animi proximi
magis lenire taceo: tunc
expectet quousque tam ipse
quam ille ad mansuetudinem
redeant. **S**i uero potest esse
lenire loquendo. tunc cum
charitate et modo dulciori
quo potest mentem suam sibi

insinuet. dicēdo sibi. Hoc mihi videtur
ad salutem tuā z ad bonū tuū pertinere. p
tas mihi quia pro melioratione tua feci
eo q̄ salutem tuam desidero sinceris tan
q̄ propriam

Sequitur de remedijs cōtra iram
ppriam. Quoz p̄mum est consi
deratio dñice passionis xpi. vñ
Breg. Si passio dñi ad memoriaz re
uocetur. nihil a deo durum qd̄ nō equo
animo toleret. quod remedium in libro
Numeri. c. xxi. nobis insinuatuz est vbi
legit̄ q̄ filij israhel respiciētes serpentem
eneuz a morfu serpentū ignitoz sanabā
tur. vnus de serpentibz ignitis est ira. a
qua quis sanatur si diligenter attendit
qd̄ christus in cruce p̄ eo sustinuit Tūc
em̄ paciēter sustinebit q̄cquid oportebit
eum p̄ amore christi pati. Quia cū xps
malediceret nō maledicebat. z cum ma
le tractaretur nō aperuit os suum. Vñ
ad illud exemplū nostris cordibus imp̄
mendum hortatur sponsus in canticis.
Donec mesicut signaculum sup̄ cor tuuz
qua reuera q̄cumq̄ illud signaculum et
exemplar patientie cordi suo p̄fecte im
p̄serit. oēm ire impetum facit̄ edoma
bit. **S**cđm remedium contra irā p
prium est silentium Vñ sup̄ illud puer.
xij. Farius statim vindicat iram suam
Dicit glo. Natura ire est vt plata ma
gis ferueat. occultata lāguescat. Et p
uerb. xvi. Qui iponit stulto silētiū iras
mitigat. Stult⁹ est hō supbus. p̄cipue
si iracūndus sit homo ille. Ad illud scđm
remediuz videt̄ pertinere illud ps. Posui
custodiam ori meo cū p̄sisteret p̄ctōr ad
uersum me **T**ertiuū remediū est p̄side
rare vtilitatē quā hz tribulatio q̄ tolera
tur paciēter tā in p̄nti q̄ in futuro Hāc
vtilitatem insinuat nobis Daud cū de
de p̄secutoribz. Circūdederūt me sicut
apes Apes aculeo pungūt. sed ex alia p
te mel tribuūt. Sic p̄secutores vtiq̄ pū
gunt cū tribulatōem inferūt. tñ amandī
sunt. qz mel celestis dulcedinis quodā

modo p̄ferunt. materiā em̄ corone eter
ne hōi misstrant. Vñ ps. Sup̄ dorsuz
meū fabricauerunt p̄ctōres. s. coronam
vite eterne **Q**uartū remediū est pprio
rum defectuū p̄sideratio Facit̄ em̄ sup
portat aliq̄s defectus alioz: qñ ipse del
fectus suos p̄gnoscat: q̄s oportz ab alijs
supportari. vñ Salomō puer. xix. Hō
indigēs misericors est **Q**uintū reme
diū ire est q̄ iracūndus p̄sideret q̄ non
p̄t nocere alijs: nisi ip̄e sibi antea maximū
nocumentū inferat. scz aiām ppriam oc
cidendo. Quia qñ iracūndus vult ledere
p̄imum in rebz vel in fama vel in corpe
hoc nō potest p̄ficere nisi oporteat eū an
tea aiām suā ppriā mortificare.

Sequit̄ de tribz remedijs contra
iram alienam **P**rimū est mollis
respōsio. vñ Salomō puer. xv.
Mollis respōsio frangit iram. sermo
durus suscitāt furorem. hō iratus est ol
la bulliēs **P**rouer. xv. Os faruoz ebul
lit stulticiam **I**deo aqua frigida mollis
rñsionis fundenda est. **E**ccl. xvij. Nō
ne ardorē refrigerabit ros. Dulce v̄bū
ē velut ros refrigerās ardorē ire **S**e
cūndum remediū contra alienā iram est
silētiū. vñ Salomon puer. xxvi. Cū
defecerint ligna extinguet̄ ignis. velut
ligna se habent verba q̄ respondent̄ ho
mini iracundoz vnde ignis ire nutrit. vñ
Eccl. viij. Ne litiges cū hoīe linguato
et ne struas ligna in ignem ipsius. **S**e
curius em̄ cēt etiā om̄ino recedē ab ira
to. sicut aliq̄s recedit ab igne q̄ nō vult
p̄buri. nec calefieri ab eo **V**ñ ad **R**ho.
xij. Nō vosmetip̄os defendētes charissī
mī. s̄ date locū ire. **T**ertium remedi
um est p̄tra iram alienam bñfacere hoī
irato. **V**ñ puer. xxv. Si esurierit ini
micus tu⁹: ciba illū. si sitierit potū ei da
et p̄gregabis carbonēs ignitos sup̄ ca
pur eius. Bñficia que inimico exhiben
tur sunt velut prune accedentes inimē
cos eozū ad amorē. **V**ñ exemplū legit̄
de hoc in vitasp̄atrum. q̄ quidam senex

De peccato

habuit insidiatē sibi: et ille p̄parauit ci-
baria et portauit ad eū. et sic p̄pter bene-
ficia sibi ab eo exhibita recōcillat⁹ est ei

De accidia.

Accidia s̄m Hugonē li. ij. de
sacramentis sic diffinit. **A**cci-
dia est redū et amaritudo ani-
mi iordinata: qua iocūditas
spūalis extinguitur: et quodam despera-
tōis p̄ncipio mēs in semetip̄am subuer-
titur. Sed **Berū.** dicit q̄ accidia est q̄-
dam animi torpor quo q̄s negligit aliq̄
bona ichoare aut fastidit p̄ficere. **Sic**
dum q̄ accidia est peccatum graue **Pri-**
mo q̄ multum displicet deo q̄ homo ē
piger et tardus ad bonū. sicut p̄z ex mul-
tis locis sacre scripture. Et p̄mo ex illo
libro **Apoē. iij.** **U**tinā frigid⁹ esses aut
calidus. s̄ q̄ tepidus es et nō calid⁹ ne-
q̄ frigidus incipiam te euomere ex ore
meo **Calidus** est q̄ feruens est ad bonū
frigidus est q̄ simplr̄ desistit a bono **Te-**
pidus s̄o q̄ medio modo se habet. Et
dicit glo. interli. q̄ maior spes est de fri-
gidis q̄ de tepidis. **Cuius** rei hec ē cā
q̄ tepidi quandā securitatē accipiūt de
hoc q̄ aliqd̄ boni agūt. et ideo se nō cor-
rigūt. **S**z frigidi id ē p̄ctōres se esse ma-
los p̄gnoscūt. ideo citius p̄uertūt **Te-**
pidus de ore dei euomit qm̄ in deterio-
ra p̄cipitat. vel quando impenitēs mo-
rit. et a p̄sortio sanctorū remouebit. **Q̄**
etiā accidia deo multū displicet p̄t ire-
rum ostendit p̄ hoc q̄ d̄ **Luce. xv.** ubi
sic habet. **Dico** vob q̄ ita gaudiū est ā.
d. sup̄ vno p. p. agente q̄ sup̄ nonaginta
nouē iustis q̄ nō in. p. c. zc̄ **I**bi dñs feruē-
tem p̄ctōrem post conuersionē nonagin-
tanouē p̄ponit. sicut dux ī p̄plo plus di-
ligit vnū militem q̄ post fugā reuersus
hostem fortiter p̄mit. q̄ cum q̄ nūq̄s fu-
git. nec vnq̄ fortiter egit **Plus** amatur
ager q̄ post spinas et tribulos fruct⁹ ybe-
res reddit: q̄ q̄ spinas et tribulos nunq̄

habuit et semp̄ steril⁹ extitit. **I**tem p̄t ad
duci q̄d legit **Luce. xij.** de ficulnea fru-
ctum non faciente. ubi d̄r. **S**ucci dicit il-
lam: vt q̄d terram occupat **Et** quod d̄r
Math. xxv. Seruum inutilem eijcit in
tenebras exteriores. **Ex** q̄bus patz qm̄-
tum displicet deo accidia. **S**ecūdo ac-
cidia multum displicet deo. q̄ accidio-
sus mag⁹ est deo inobediēs q̄ creature
irrōnales. cum plus teneatur deo p̄pter
plura bñficia que accepit a deo p̄t alijs
creaturis. **E**xemplum de sole. **P**osuit ei
deus p̄ceptum soli vt singul⁹ diebus ve-
niat ab oriente in occidentem. et singul⁹
noctibus reuertatur in orientem. nō pi-
gritatur nec de die nec de nocte nec esta-
te nec hyeme implere illud p̄ceptum. et
quātūcūq̄ laborat in vna die: tamen
summo mane orit seq̄nti die. et tamē nō
expectat talem remuneratōem laboris
sui vel talē penam negligentie sue qualē
homo. **A**d hoc videtur habuisse respec-
tum **Aug⁹.** cum dixit **I**ndecens ē xp̄ia
nō si radius sol eū in lecto iueniat **P**os-
set em̄ dicere sol si potestatem habere lo-
quendi. **A**mplius laborauit heri q̄ tu.
et tamē ego surrexi et tu adhuc dormis.
Possumus etiā accipere exemplum ad
detestatiōem huius peccati ab eis q̄ et
terra nascunt. **U**idemus em̄ herbas et
arbores: que cum m̄mum habeāt mit-
tum in crescendo ad magnam quāritatē
peruenire. **E**t tali exemplo videtur **Sa-**
lomon. puer. vi. d̄scens. **U**ade ad for-
micam o piger et p̄sidera vias eius et di-
sce sapiētiam. q̄ cum nō habeat ducentem
nec p̄ceptores nec p̄cipem: parat ī esta-
te cibum vt in hyeme comedat. **P**otest
erubescere piger homo q̄ animal tam p̄-
uum in futurum sibi p̄ouidet. et ip̄e vñ
rōnis habens non vult sibi p̄ouidere.
de futuro. **I**tem videmus aquā semp̄
deorsum currere nisi impediatur. et sic d̄
omnibus creaturis et aialibus. **U**n̄ **Are-**
sto. li. xi. aialium. **N**ullum ens naturali-
ter est otiosum. vñ in omnibus aialib⁹

et res multa...
Luce. xv. ubi dicitur...
Succi dicit illam...
Math. xxv. Seruum inutilem...
Aug⁹. cum dixit Indecens est xp̄ia...
Salomon. puer. vi. d̄scens. Uade ad fornicam...
Areto. li. xi. aialium. Nullum ens naturaliter est otiosum.

est res mobilis. Existis elicitur q̄ acci-
diosus est vilior oibus alijs animalib⁹.
Tertio displicet accidia deo: q̄ mundi
amatores plus laborant p̄ perituris et
momentaneis reb⁹ q̄ illi qui dicunt se eē
suos christi pro eternis. si em̄ considere-
mus que z quāta sustinent hoīes p̄ tē-
poralibus. z quātum laborant homines
superbi ad ornādū se huic mundo. pos-
semus merito confundi in nobisip̄s. q̄
a deo pigri sumus laborare pro regno
eterno ad complacēdum dō. **Uñ aug⁹**
O si possemus excitare homines z cū ip-
sis pariter excitari: vt tales essem⁹ ama-
tores vite p̄manentis: quales sūt homi-
nes amatores vite fugientis. **Uñ me-**
rito displicet deo. q̄ mōdi amatores pl⁹
sustinent: z plura faciunt z grauiora ex-
ercitia exhibent mūdo z diabolo q̄ sui
p̄i ip̄i dō. z maiorē sollicitudiez hñt or-
nare corpora sua cum ornatis vestib⁹ q̄ ser-
ui christi ornare aīas suas cū virtutib⁹ et
meritis. Unde abbas p̄bo vidēs mu-
lierem ornata in alexandria flet: z int̄-
rogantib⁹ causaz sui fletus ait. Dueres
me mouent. vñ de illius p̄ditione. Alio
q̄ nō habeo tale studiū placēdi dō. qua-
le h̄ ista quō placet hoīb⁹. **CS**
cundo vitanda est accidia q̄ multū pla-
cer diabolo. Primo q̄ diabol⁹ accidio-
fos possidet quiete z pacifice. Nam acci-
diosi non cognoscunt diabolu in se q̄el-
cere: ideo nō curant eū expellere. **Quānt**
diabolus habitat z quiescit in accidio-
sis ad hoc p̄t valere illud **Mat. 12.**
De immūdo spū qui veniēs domū inuenit
eā vacatē: vadit z assumit septē spūs ne-
quiores se. z ingressi habitant ibi. **Se-**
cundo placet illud vitium diabolo: q̄ p̄-
stat diabolo fiducia temptandi hoīez d̄
alijs peccatis z eū fortiter aggrediendū.
De multis em̄ vicijs temptat diabol⁹
hoīem tepidum z accidiosum: de quib⁹
non audēt hominē temptare feruentē.
Uñ dicit autoritas. **Olle feruenti mu-**
lta non insident. Accidiosus em̄ se facit

quasi receptaculum oīm viciorū. **Berū**
de consideratione. **Oīm cogitationum**
malarum z temptationū incensuū ē ocī-
um. **Uñ ergo sit ociosus suus dei.**
Augustin⁹. **Ociositas sine dei timore**
magistra nequiciarum est. Sic ergo p̄z
q̄ accidia z ocium est origo oīm viciorū.
Accidia em̄ precipue solz esse occasio lu-
xurie. Exemplū de dauid z salomone z
de zodomitis. Etiam solet esse occasio
superbie. p̄s: **In labore hoīm non sunt**
z postea. ideo tenuit eos supbia. etiā so-
let esse occasio auaritie. quia non vult la-
borare: ideo desiderat mlt̄a habere sine la-
bore. Nolite ergo locum dare diabolo.
Semp̄ aliquid hōi facto: nec te diabo-
lus ociosum inueniat. Unde exempluz
in li. vitasp̄trū dixit quidā senex q̄ hō
existens in occupatione bona h̄z vnum
diabolu cum temptatē. h̄ hō ociosus
infinitos demones h̄z eum ad malum
incitātes. vnde p̄rius locus ociosi est i-
fernus: sicut z diaboli. q̄ sic p̄t ostendī.

CConstat em̄ q̄ ociosus in celuz
non recipitur q̄ celum est merces opera-
rioz. **Uñ **Mat. 20.** dicit **V**oca ope-**
rarios z redde illis mercedē. vbi notan-
ter specificat oparios. z non ociosos.
Neq̄ in paradiso recipiunt. **Berū. scdo**
Tulit deus hoīem z posuit eū in para-
disum vt oparetur. neq̄ in purgatorio.
Uñ p̄s. **In laborib⁹ hoīm non sunt.**
zē. Et ideo cum hoīb⁹ nō flagellabū-
tur. neq̄ in mundo. Uñ **Luc. 13. dicit**
tur de ficulnea: succide eam vt quid frā
occupat: igitur locus ei⁹ nō erit alibi nisi
in inferno. Tertio placet accidia dia-
bolo. q̄ hoc vitio tunc maxime homines
infestat z impugnat quādo sunt in serui-
cio dei. vñ p̄tez dei nititur eis auferre:
nec parum deteriorat seruitiū dei. q̄z
faciūt psalteriū cum fastidio lectum mi-
nus sit deo gratum. q̄z psalmus vñ⁹ curz
deuotione z hilaritate. vnde **Hieron.**
Sallem psalmū vnum cū deuotione et
hilaritate mentis decātare q̄z totū psal-

E De peccato

teritū cū fastidiōz accidia. **D**ix̄ ḡ est q̄ sum? ita pigri z accidiosi cū merces sit tā magna. vñ Bern̄. d̄ p̄sideratōe. Si lahor terret: merces inuitat. vnusq̄sq; em̄ fm̄ suū laborē mercedē accipiet. **U**n̄ auḡ. Quāta em̄ seminauerim? i opib; bonis tm̄ metim? i fructib;. **I**ḡ debere m̄ nos cogere ad fruitū dei. z excutere illā pigritiā z accidia. z feruent̄ deo fruit̄

Tertio accidia exirāda z cauēda. qz ē hōi valde nociua. aufert em̄ hōi bona natuē. bona grē z bona glie. **P**rimo eī aufert hōi bōa nature. nā accidia naturale ingenitū z cetera bōa naturalia deteriorat. z si nullū dānū aliud faceret hōi nisi de t̄pis omissione: nō paz dānificaret hōiem. **S**z multi sūt q̄ dānum istd̄ nō reputāt. cū tm̄ nihil nobilit̄ habeant. nā in vna hora t̄pis p̄t hō pmereri remissionē oīm p̄ccōz. dei gr̄az z et̄nam gliaz. **S**ecdo aufert accidia bōa grē. ad qd̄ valz illd̄ **D**af. 25. d̄ suo pigro **T**olite ab eo talētū: z date eī q̄ hz decē talenta. **Q**uī em̄ habētī dabit z q̄ nō hz: id qd̄ videt h̄e auferet ab eo. z ab eo q̄ nō hz studiū z volūtatē opandi sepe aufert facultas. **I**usto em̄ dei iudicio fit vt q̄ n̄ vult opari duz p̄t postea nō possit dum vult. nec solū gr̄az aufert accidia h̄eriaz fructū q̄ ex gr̄a deberet p̄cedere. z sic aufert totā vtilitatē hui?. **B**erū **Q**uid mītius me p̄uares: o amara mors vite vsu q̄ fructu. **N**ā vita sine fructu gūior ē q̄ mors. **D**eniq; duplex malū paratur ligno infructuoso securis z ignis. **T**ertio accidia aufert bona glie. qz bona glorie p̄mittunt solū strenuis z vigilātib; **U**n̄ **L**uc. 12. **B**ti fui illi quos cū veniret dñs inuenerit vigilātes. **A**men dico vobis. q̄ p̄tinget se. **D**af. 12. **R**egnoz celozum vim patitur. z violenti rapiunt illud. **E**cōtrario pigri z accidiosi amittunt illud. **U**nde leo papa in quodam sermone. **N**on dormiētib; puenit regnū celoz: nec otio nec desid̄ia torpētib; beatitudo et̄nitatis ingerit̄.

De filiab; accidie. **E**quit de filiab; accidie que sūt z qñ sunt p̄ccā mortalia: **L**irca qd̄ sciendum q̄ p̄ma filia est pusillanimitas. i. kleynmutigkeyr. **E**st eī pusillanimitas q̄ magnis existēs donis dignib; nō dignificat seipz. sic hñ dispositus ad p̄tutes vel ad sciam z ad aliorū directōem non vult fm̄ suā possibilitatē opari vt hīs se dignificet. **C**ontrariatur em̄ legi nature. **D**ia em̄ fm̄ suā naturalem inclinātōem exequunt̄ suas actiones fm̄ cōem cōmensuratōem sue potentie. vt p̄z in reb; tā cognitōe carētib; q̄ cognitōem habentib;. **Q**uia quādo qz tm̄ pusillanimitas p̄cedit ex supbia qua pusillanimitas nimis innitit sue perinaciez p̄prie sententie qua reputat se insufficientem ad ea que p̄t. **U**nd̄ p̄t̄ 26. **S**apientior sibi stult? videt septem viris loquentib; sentētias multoties ē p̄ccm mortale. scz qñ ex hac p̄tinacia pusillanimitas abutit̄ suis bonis naturalibus. vel gratijs diuinitus sibi datis nō tendēdo ad bona: sed diuertendo ad vilia z ad mala. **U**nde domin? suum pigrum dānauit z puniuit. q̄ acceptā pericūtiā dñi sui suffodit in trā. z non est operat? in ea p̄pter quendam pusillanimitatis timorem. **A**d istā filiā accidie possunt reduci tepiditas mollicies z somnolentia. q̄ ab alijs spēs accidie ponuntur **U**nde mollicies qñq; est p̄ccm magnū fm̄ eundem **H**ermannū de sebildiz. s. qñ homo non renitit carnalib;. sed voluntarie eas inualescere p̄mittit. **S**omnolentia at̄ que vigilātie z cautele opponit̄ p̄t esse causa mortaliū p̄ccozum. z qñ qz p̄ccm mortale. vt qñdo homo nō est cautus z vigilā s̄ in his q̄ necessaria sunt ad salutem. **T**epidus est modicus z remissus amor ad bonū. **S**ecdo filiā accidie est malicia. que signat inimicitiam quaz habet aliquis ad virtutes q̄ fit inimicus v̄tutum. z ex pigritia z nauisea dolet de hoc qd̄ aliqd̄ boni d̄ziace

le domat...
ales. Sed...
est...
Leg...
gū...
m...
g...
q...
f...
f...
p...
b...
A...
E...
B...
E...
a...
p...
o...
m...
G...
q...
v...
f...
m...
d...
p...
g...
r...
v...
q...
i...
s...
q...
l...
s...
z...
d...
r...
v...
v...

se; ieiunare. orare. missam audire. & sic d
 alijs. Sed libenter iret ad choreā: hoc
 est; sibi dulcer delectabile. & sic de alijs
 Ergo confitendum est hic si malum cuz
 gaudio perpetrasti. & bonum opus cuz
 tristitia fecisti. & cum tedio magno. Ita
 q̄ vna hora in ecclesia longior tibi videf
 q̄ tres in foro vel in chorea. Et hoc est
 signum q̄ sunt vacui a gratia. & cor eorū
 plenum est cum mundanis delectationi
 bus & gaudijs. Unde ap̄ls. i. Cor. iiij.
 Animal homo non percipit ea que dei st;
 Unde beatus Aug⁹. li. 5. confessionū.
 Baudium diuine dulcedinis nō degu/
 stas. si carnali delectatione cor maculas
 Unde Bern⁹. in q̄dam ep̄la. Quomō
 ignis & aq̄ simul esse non possunt. sic spū
 ales & carnales delitiae in eodem se nō cō
 patiunt. **T**ertia filia est ran/
 cor: & sequitur ex secunda. scz q̄ non solū
 odio virtutes: sed etiam illum qui suadz
 mihi virtutes & vult me trahere ad bonū.
 Verbi gratia. Si aliquis diceret mihi
 q̄ deberem ire ad s̄monem vel ad missā
 vel orare deberem: vel si aliquis me fra
 tne ammoneret & corripere p̄ excessib⁹
 meis. Vel predicaret mihi quid fugien
 dum sit. scz p̄ca quid s̄uandum scz p̄ce
 pra & virtutes. quid timendum sit. & me/
 morādum. scz mors & extremum iudici
 um. quid desiderādum & petendum. scz
 gratie & virtutes in presentiz gl̄ia i futu/
 ro: illum odirem & toruo vultu respicerē
 hoc puenit ex nimia tristitia et pigricia
 quam quis habet: & non vult resistere. &
 ita mens & cor amaricatur q̄ nihil boni
 sapit. & talis mentis amaritudo rancor
 dicit. Un̄ Hermānus deschilditz lo/
 quēs de his duabus filiabus dicit q̄ ma
 licia est quoddā firmatū odiū ad repul
 sationē oīm mediōrū ad deū reducētiuz
 & cōstat q̄ est grauissimū peccatū. Un
 de Richar. sup̄ illud. nō in fermēto ma
 licie d̄t q̄ malicia est ex proposita delibe
 ratōe malo cognito malo an̄o consenti
 re. Unde etiaz Chusof. sup̄ Mat. Si

cut ignis quāto amplius ligna suscepe
 rit in maiorē flāmā se erigit: sic anima
 mala quāto magis veritatē audierit: eo
 amplius in malicia excitatur. Sed ran
 cor s̄m Hermānum deschilditz cuz sic
 quedaz amaritudo & abominatio vlt̄ de/
 testatio virtutum vel hominū ad spūa/
 lia inducētium vel etiā ip̄orum bonoz:
 semper ē peccatū mortale: licet p̄mi mo/
 tus possint esse peccata venialia. Quia
 s̄m eundem abominatio spūalium s̄m
 genus suum est graue peccatum morta
 le: multo magis q̄ tedium boni: nisi cō/
 sistat in p̄mis motibus sensualitatis.

Quando em̄ ad deliberatōem ratōnis
 & consensum voluntatis pertingit. ē val
 pe graue peccatum. Quia est quedam
 periculosa renitentia contra spūalia & di
 uina. p̄s. Tu vero odisti disciplinam.

Quarta filia est torpor. & est quedaz in/
 sensualitas p̄pter quā homo nō p̄t idu/
 ci ad executōem mādatorum dei: hoc ē
 q̄ homo tam stolidus & durus & peruer
 sus erit q̄ non p̄t induci ad s̄uādum p̄
 cepta dei. Et torpor circa p̄cepta est pec
 catum mortale s̄m genus suum. quo i/
 cidit in rōem inobedientie. Ad hanc fili
 am accidie reduci possunt dilatio tardi/
 tas: negligentia. Pro quo sciēdū q̄ s̄m
 Hermānum deschilditz dilatio est mlt̄
 triplex. scz conuersionis que est valde pe/
 riculosa qz contra sapientem. Eccl̄. 5.

Retardes p̄uerti ad d̄m & ne differas
 de die in diem. subito ei veniet ira illius
 & in tpe vindicte disperdet te. Itē ē di/
 latio confessionis que sine peccato mor/
 tali vltra annū differri nō potest. vt patz
 extra de pe. & re. oīs vtriusq̄. Et existen
 ti in peccato mortali dilatio cōfessionis
 est valde periculosa & damnosa. qz q̄ cul
 pam mortalis peccati mox expiare n̄ cu
 rat: cito ad aliud mortale cadit. Q: s̄m
 Greg⁹. Unū peccatū mox suo pōdere
 ad aliud trahit. Item est dilatio incho
 ationis boni operis vt patet p̄ eos q̄ de
 cūt cras cras more coruozū quosq̄ mors

De peccato

veniat. Unde aug⁹. S. confess. Quā / diuz cras: qre non mō. qre non ex hac / hora finis est torpedinis mee. **D**e tar / ditate quō sit pccm: Sciendum q tar / ditas z negligentia fm reatū pccī satis / incidunt cū pmissis. qz circa pcepta sta / tim implenda. tarditas pōt esse quādo / qz peccatū mortale: z multo magis negli / gentia. sicut si quis esset in pccō mortali / si tardaret de hoc confiteri donec missā / dixisset peccaret mortalit^r. etiāz si statim / post missam confiteret. z multo magis / si totaliter negligeret cōfiteri. **H**

Quinta filia accidiē est desperatō. qz / diffidentia meritoz mater est diffidētie / premioz. Dicunt em̄ aliqui ex nimia ac / cidia ego non possum ista facere. veniāz / vbi possum. z sic quasi desperant d̄ vita / eterna. Sed si sine labore z bono opere / vitā eternā habere possent: tūc bene re / ciperent. Et est grauissimū peccatorum / desperatio. Unde Iud. de sūmo bono / Desperatio pccōz est omī pccō. Uñ er⁹ / Aug⁹. super Iohem. De nemine despe / radum est cum est in hac vita. Solū em̄ / desperatōis crimen est: qd̄ mederi nō pōt / Sciendū fm Hermānum de schulditz / Desperatio est pccm mortale: imo gra / uissimum pccm. z pccm in sp̄s sanctuz / apud sanctos doctores. Tamē sic alia / peccata hz quosdam primos mor⁹ licet / valde periculosos: tamen non semp for / te habentes rōem peccatoz mortaliū / **S**exta filia accidiē est euagatio circa / illicita. Qui em̄ absorptus est tristitiam / non habens in se vbi delectetur euagat / ad exteriora querens delectatōem. Nū / em̄ hō non habet delectatōem in deo. / tunc querit solatōem ab extra. qz anīa / hoīs sine delectatione esse nō pōt: z ista / euagatio sepius est peccatuz mortale. s. / qñ talis euagatio circa talia obiecta ver / satur: que fm se sūt peccata mortalia. in / quibz aliquis morosa delectatione mo / ratur nō solū aīo talia operandi: sed cau / sa oblectādī aīm in talibz. vt sup̄ de pec

cato morose delectationis dicitur est: tal / euagatio est peccatū mortale. Ista enim / euagatio facit homies instabiles z imp / seuerātes. Not. q̄ in deuotio z euagatio / ex pposito z scienter vel ex mala cōsuetu / dine circa horas canonicas dicendas. / circa missas legendas: z circa quodlibz / officium diuinū z in locis sacris qñ doctz / possunt esse pccā mortalia. scz qñ homo / ita remittit circa talia q̄ ita in deuot⁹ et / vagabund⁹ in mente sit q̄ vel verbū ad / se p̄tinens vocaliter non dicit vel trunca / te vel in deuoret absqz omni intentione / dictum ab alijs non attendit. vt dissolu / tiōem nimīā z irreuerētiā in choro. vt / circa altare vel in ecclesia facit. quia ex p / cepto ecclesie tenētur qui in sacris ordini / bus sunt cōstituti studiose z deuote cele / brare officium nocturnū z diurnum. vt / habet extra de cele. missaz. c. psbyr. z c. / dolentes. Et q̄ dimitteret vñ hōiā scē / terz sine cā rōnabili peccaret mortaliter / Ideo habet bñficia. z circa curā tpaliū / nō occupātur: sicut seculares. vt ideo de / uot⁹ z attent⁹ atredār dō. **S** / quid p̄siderare quō tedium boni sit pec / catū mortale. Pro quo sciendum q̄ fm / Hermānū de schulditz tediū boni pōt / p̄siderari triplr. Uno mō put est qd̄az / morus naturalis ex lassitudine corporis / post exercitiū spūale. pueniēs z sic nō est / pccm. Secdo mō fm q̄ est mor⁹ appeti / tus sensitiui tristitiam d̄ opes pūali labori / oso. z pōt esse pccm veniale qñtūcūqz est / iste appet⁹ sit deliberat⁹. qz p̄sensus in / veniale nō est nisi veniale. Verbi gratia / Sicut cāto vel oro cum tedio. z tñ pp̄ / ea nolo dimittere z sic est solum veniale / Tertio modo. cū hoc tedium redūdarī / omissionem eozū que sunt necessaria sa / lutiz ad que hō necessario tenetur. z sic / est mortale Verbi gratia. Sicut nō au / dire missam in die dñico. vel penitenti / am iniunctam non complere. Lū autēz / tedium redundat in p̄sensus ratiōis vt / voluntatis bonum diuinū non amāns

vel cum talibus...
tam morali...
tas cum...
gandebat...
ad...
reducit...
sana...
z delectatō...
ex...
di...
accidit...
ficti...
sp̄...
ex...
L...
H...
re...
se...
dilectio...
te...
et...
sua...
gore...
hō...
sua...
al...
nō...
es...
sua...
m...
si...
op...
res...
cor...
qñ...
quid...
ne...
vulg...
ada...

vel cum fastidio recogitantis: est peccatum morale. Tum ex eo quod ratio et voluntas cum tristitia feruntur in bonum de quo gaudendum esset quod directe contrariatur charitati. Tum etiam quia tale tedium redundat in omissionem eorum que necessaria sunt salutis. scilicet diligere verum bonum et declinare a malo. Si autem tedium illud ex omissione boni et difficultate aggrediendi boni ducit in desperationem: tunc iam accedit ad peccatum in spiritu sanctum. Et si tedium ita crescat. quod injiciat sibi manustitiam similis erit iude. qui laqueo se suspendit. ergo magna mala oriri possunt ex tedium ex accidia. nisi ei resistatur.

Accidia palliat se sub triplici specie virtutis. Et primo sub ficta specie discretiois. quod maxime apparet in illis qui dicunt quod libenter exercerent se in operibus strenuis: nisi in hoc metant discretiois et naturalis virtutis excedere se timerent. Remedium contra illud est quod multi debiliores eo magis ardua pro cooperatorem diuine gratie operantur quam sint illa ad que per diuinum instinctum aliquotiens ipsi inclinantur. Et quod firmiter speret in adiutorio diuino qui ipsum per suam gratiam in bonis actibus poterit vigorare. ut etiam confidenter dicat cum apostolo. Omnia possum in eo qui me confortat. Certa igitur causa est: quare paucis sunt feruentes in exercitio virtuoso. rarisunt qui plene deo confidunt: quod possit eos confortare. Secundo occultat se sub specie humilitatis. Sicut qui dicunt: quod libenter feruentius orarent: et crebrius elemosynis et operibus pietatis insisterent. si ex hoc fauore humane laudis et propriam complacencia incidere non timerent ne meliores apud homines reputarentur: quam sunt coram deo. Remedium contra hoc: quod quoniam homo timet quod de virtute exercitio aliquid incidat complacencie proprie vel humane: tunc propter timorem complacencie debet diligenter perscrutare. ut ad talia opera exercenda in publico astringatur ex necessitate

vel ex charitate. Et si ex necessitate astringatur. puta quod pertinet ad veritatem vite sicut doctori incumbit veritas doctrina in publico. vel etiam audire missam. dare elemosynam. audire sermones. ordinet primam intentionem in deum. et si occurrerel resistat. Et tunc propter timorem complacencie incidere non dimittat in publico frequentare. quia si illabitur de hoc complacencia: ille resistat et dicat cum Berno. Propter te non incepti: nec propter te dimittant. Si autem astringatur ad illa ex charitate vel voluntatis arbitrio: tunc debet eam tam diu frequentare in priuato donec ex frequentia actuum effectus eius tamen firmetur in bono virtutis et in amore diuino. quod possit illos actus etiam in publico sine periculo complacencie exercere. Tertio occultat se sub specie deuotiois et spiritualis feruoris. Quod apparet in his qui dicunt se ideo permittere quoniam danda virtutum exercitia (ad que requiritur exterior occupatio) ut intime contemplationi et feruori deuotiois amplius ad deum inardescant. Et tales in illum errorem incidunt quod dicunt: quod existentes in statu perfectionis et contemplationis in eleuatione corporis christi non debent assurgere nec ei reuerentiam exhibere: dicentes hoc esse imperfectionis si a puritate et altitudine contemplationis tantum descenderent. quod circa sacramentum christi aut humanitatem et passionem christi aliquid cogitarent. Sed illud est nimis erroneum: quod nulla potest esse tanta deuotio. dum tamen homo non rapitur supra seipsum. et a sensibus extrahatur. quod hominem possit absolvere ab obligatione que tenet preceptis dei et statutis ecclesie quibus homo astringitur ad deo gratias referendum de beneficio incarnationis et passionis christi et eius sacramentis. Et ideo nulla potest esse tanta feruens deuotio quoniam homo teneatur in eleuatione corporis christi (quod passionem dominicam repunit) flectere genua. et reuerentiam deo exhibere. Exemplum. erat quidam qui se valde reputabat esse deuotum. que vna vice infra missam

Et hoc propter preciositatem temporis in quo sumus. **Uñ Bern.** Nihil preciosius tempore et ergo ut possimus digne rationem reddere pro eo debemus illud utiliter expendere. **Uñ Greg.** Sicut capillus capitis non peribit: sic nec momentū temporis. quoniam de eo oportet nos reddere rationem quoniam illud expēderimus. hoc scilicet esset memorandum omni die et omni hora. sicut legitur de quodam bono homine. quod quicūque audivit horologium signare. tunc se dixit. **O deus iterum unā horā temporis gratie expendi: de quo tibi redditurus sum rationem quoniam in illa vixi.** **Uñ etiam Anselm.** in meditationibus. **O lignū aridū et inutile eternis ignibus dignum. quod respondēbis in illa die cum exigeretur a te usque ad ictū oculi omne tempus vivendi tibi impensum.** Tūc quippe damnabitur quicquid fuerit inuētus operis in te vel ocio si sermonis usque ad minimā cogitationem et tempus quo vixisti: si non fuerit ad voluntatem dei directum. **O Quintū est consideratio future mercedis.** **Uñ Aug.** Si labor te terret vide mercedē. **Uñ Bern.** xv. **Et factus est sermo domini ad abraham provisionem dicens.** Noli timere abraham: ego protector tuus et merces tua magna nimis. Sic itā potest christus dicere cuiuslibet homini bonū operātū. Ergo si terret precipitū hominem labor: attrahat euz merces. nā grauis et ieta videtur breuis mercēnario si in fine diei expectat magnū precium temporale: quod tamē parū est respectu eterni premij. **Uñ Greg.** Spes in eternitate animi exigit. Et idcirco nulla mala que exterius tolerat sentit. **Chrys.** Si repēstas nauis: vulnera militibus: si frigora agricolis: propter premiū temporale leuia sunt. Quanto magis debet esse leuia propter premiū sempiternū. Si quis diceret. surge. vigila et ora hac die et cras dabo tibi centū florenos. Et secūda nocte plus promitteret. et tertia nocte multo plus. et quanta maiorem honore et dignitate et diuitias quā habet imperator: faceres libenter et sponte et prompte. Sed hec nihil sunt respe-

ctu mercedis quā deus promittit operantibus bona opera. **Uñ Bern.** sup. **Latica.** Reuera verū est gaudiū et solum quod non de creatura: sed de creatore percipitur. quod cum possides: nemo tollet a te. cui comparatio omnis alius de iocunditas meror est. omnis suauitas dolor est. omne dulce amarū. omne decorū fedū. omne aliud quod delectare possit molestū. **Uñ Aug.** de li. ar. **Tāta est pulchritudo iusticie. tāta est iocunditas lucis eterne. ut etiā si non liceret in ea amplius manere quā vnus dies hora. propter hoc solum innumerabiles anni huius vite pleni delicijs et etiā cum affluētia temporalium bonorum recte meritoque premerentur.** **Uñ etiam Hiero.** in quadā epistola. **Nullus labor durus. nullum tempus longū videri debet quod gloria eternitatis acquiratur.** **Uñ exemplū legit in vitā patris.** **Quidā frat̄ interrogauit abbatē achille dicens.** Cur sedes in cella mea patior accidere. **Cui senex ait.** Quia nō dū vidisti requiem quā speramus neque tormenta quā timemus. si enim ea inspiceres diligenter. etsi veribus esset plena cella tua usque ad collū: etiam in ipsis permaneres sine accidia.

De auaricia.

Auaricia detestanda est. **Primo** propter multiplices maledictiones quę in scripturis auarę inflicte sunt. **Uñ Luc.** vi. **Ue vobis diuitibus quę hic habetis solatōes vestram.** **Fac.** v. **Agite nūc diuites. plorate et ululantes in miserijs vestris quę aduentent vobis. diuitie vestre putrefactę sunt. et vestimenta vestra a tinea sunt comesta.** **Aug.** et argentū vestrum eruginauit. et erugo eorum interfecta erit vobis. et mā. car. ve. sic ignis the. v. irā in non diebus. **Frē Aug.** **Ue illis quę inhiant ut augeant res pituras vestre eterne amittant.** **Et sic cum quis diligenter sacras scripturas aduertit: tūc. xij. maledictiones reperit super auaros diuites. quare merito**

Qui bōa mōi dīlligit velie nolit rīo-
 nis z doloris pene succūbit. **I**n hīero.
 in eplā **A**uaro tā deest qd̄ habet q̄ qd̄
 non h̄z. Quia aut̄ non habens cōcupi-
 sat vt habeat ā habita meruit ne amit-
 rat. **I**n etiā **C**hriso. sup **B**arh. Qui
 pecunie fuit z p̄ntibz cōpedibz p̄strigū
 z futuris. **I**n auaricia detestāda est
 q̄ res tpales non p̄nt satiare affectū ho-
 minis. z hui⁹ causa est triplex. **P**rima ē
 capacitas aīe. q̄ fm̄ doctores. **A**nimā
 dei capacē nihil minus deo implere p̄t.
Unde **S**ap. xi. **C**ū orbis terrarū sit q̄si
 gutta rotis antelucani. ergo non sufficit
 totus orbis z oīa que in eo sunt implere
 corviniū hoīs. **U**nde **B**ern. **A**d ima-
 ginem qui p̄pe dei facta est aīa rōnalis:
 ceteris oībus occupari p̄t. impleri oīno
 non p̄t. capax em̄ dei est. z quicquid dō-
 minus est non eam implebit. **S**cōda cā
 est: q̄ cupiditas homis est ifinita. pecu-
 nia vero quantumcūq̄ sit magna est
 finita. **S**ed fm̄ **A**rist. 4. phi. **F**inita ad
 infinitū nulla est p̄porcio. ergo oīs pecu-
 nia non p̄t satiare cupiditatem homis.
Tertia causa est q̄ pecunia ē res corpo-
 ralis: z aīa est res spūalis. res vero spū-
 tual corpali non p̄t impleri. **V**erbi gr̄a
Sicut archa vel cista non p̄t impleri sa-
 pientia: ita nec anima pecunia. **E**rgo a-
 uarus in scripturis assimilatur inferno.
Unde **A**ug. in eplā. **A**uarus est simi-
 lis inferno. **I**nfernus em̄ q̄ntosq̄ de
 uozanerit: nunq̄ dicit satis est. **S**ic z si
 oēs thēsauri confluerint in auaruz: nō
 dicit satis est.

De filiis auaricie.
Equit de filiis auaricie q̄t sūt
 z q̄ sunt peccata mortalia. **P**ri-
 ca quod sciendū q̄ p̄ma filia est
 obduratio cōtra misericōdiaz que valde dis-
 plicet deo. **E**rgo dicitur **J**aco. ij. **J**udī-
 cium ei fiet sine misericōdia qui hīc non facit
 misericōdiaz. **U**t aut̄ iudicium extremum
 nobis exhibeatur misericōditer: debe-
 mus tenere doctrinam ch̄risti qui dicit.

Luce. 6. **E**stote misericordes sicut p̄: ve-
 ster misericors est. **E**t **B**arh. 5. **B**ea-
 ti misericordes: qm̄ ipi misericōdiaz conse-
 quent. **S**ciendum aut̄ fm̄ **H**ermānū
 de schulditz. **O**bduratio contra miseri-
 cordiaz fm̄ genus suum est p̄cēm mor-
 tale: quia directe est contra charitatem
 cuius effectus p̄prie est compari malo
 p̄ximi quam directe excludit obduratō
 p̄tra misericōdiaz. **L**icet em̄ homo non sp̄
 tenetur oēm miseriam p̄ximi subleuare
 semp̄ tñ tenetur eius miserie cōpari: qd̄
 auari non faciunt: quia non solū contra
 misericōdiaz obdurant: vt d̄ suo ali-
 quid dare rennuant pauperibus z indē-
 gentibus. sed etiā quotidie p̄pter auari-
 ciā eorum z obduratōem z crudelitatem
 multi pauperes moriuntur. **A**lius ī ma-
 ri qui cogitur eis capere pisces. **A**li⁹ ca-
 dendo de altis edificijs qui cogitur eis
 edificare. alius moritur frigore qui cogi-
 tur eis venari. z sic de multz alijs vt am-
 brosius ostendit in libello de **N**abucho
 donosor z magis infra patebit. cur̄ age-
 de violentijs. **S**cōda filia ē in-
 quietudo mentis que puenit ex inordi-
 nato affectu lucrandi tpalia. **Q**uare
 inquietudo tollit pacem intrinsecā men-
 tis p̄ nimiam anxietatem. z h̄etem serui-
 endi deo z p̄p̄riā salutem querendi: q̄ue
 p̄cēz ē z mltoties mortale qm̄ ex ip̄a omī-
 tūt ea q̄ necessaria sūt salutī vt p̄ria sūt
 sicut qm̄ p̄ eā tollit oīs deuotio z oīs cul-
 tus dei z violātur sacri dies vt sūt alia
 que sunt p̄tra p̄cepta dei z ecclie. **S**i tñ
 inquietudo magna sit z aliquantū immo-
 derata. sicut in mercationibz p̄tingit nec
 tamen omittant ea que necessaria sunt
 salutī. nec fiunt aliqua p̄tra p̄cepta dei
 z ecclie z superiorū: p̄t esse p̄cēm ventale:
 nisi ex ista inquietudine hō tñ amorū dē-
 uitiaz immergeret vt vel in tpalibus fi-
 nē poneret. vel d̄ deo z d̄ ei⁹ p̄uidētia nē-
 mis diffidēt: tunc ip̄a inquietudo possz
 esse p̄cēm mortale. **S**icut de illo dicit
 p̄z cui⁹ ager fruct⁹ yberes attulit **L**uc.

per fraudem alicui damnum illatum est restituant in quantum possunt. quod non dimittitur peccatum: nisi restituatur ablatum. ut extra de re. iuris. li. 6. cum si. Et qui occasione damni dat: damnum dedisse videtur. **S**eptima filia auaricie est periurium hoc est grauissimum peccatum. Quia non solum verbis decipio proximum. sed cum iuramento mendacium et dolositatem confirmo: et in uoco eternam veritatem in testimonium. **H**ec est magna contumelia dei: inuocare eum in testimonium tue falsitatis. qui est eternaveritas. Et secundum Herman. deschilditz. Quia periurium directe redundat in contemptum et irreuerentiam dei prope dictum semper est peccatum mortale. De periurio plura inuenies in secundo precepto.

Auaricia quomodo se occultat sub triplici specie virtutum.

Sequitur declarare quomodo auaricia se occultat sub triplici specie virtutum. Et primo occultat se sub ficto colore prudentie et necessitatis. **Q**uod ostendit Gregorius 31. moralium. dicens. Auaricia defectum animi quasi ex ratione solet extorari. pretendens sibi quod sine culpa sit quod quedam habenda concupiscat eo preterit potissime. quod ea non multiplicare appetit sed egere pertimescit. sed illud vitium sollicitudo est repellendum. quod secundum Gregorium. Nemo pro sincero corde et seruido amore ad bonum diuinum affici: nisi cupiditatem auaricie que est radix omnium malorum a corde suo studeat funditus extirpare. **N**otandum quod tria genera hominum cadunt in istud vitium. Primum sunt qui solum consistunt in interitum desiderio cupiditatis. nec eam in exteriori opere exequuntur. quia forte res que desiderant a discipulis non possent. que si sperarent se consequi: libenter cupiditati etiam exterioribus actibus inhiarent. **E**t illa cupiditas est peccatum mortale. et est istum genus teneat. **S**ecundum sunt qui non solum res concupiscunt seruati desiderio: verum et per eas persequuntur diligens studium exteriorum ipsorum que

uis res illas quomodo effectum minime consequuntur. **E**t illa cupiditas tenet maiorem gradum peccati mortali. Tertii sunt qui non solum seruati desiderio concupiscunt. Verum etiam eis assensu sequendis tanto studio insunt: quod non aduertunt. ut eas iusto modo vel iniusto titulo consequuntur. **E**t illa cupiditas supremum gradum tenet peccati mortali. **N**on secundum Augustinum **T**alibus non quod de qualicumque peccato peccatum dimittit: nisi ablata iuxta factam suam restituat quod vel per furtum vel rapinam vel per quodcumque iniustum lucrum fuerint consecuti. **R**emedium contra primam occultationem est quod ille qui sub specie pietatis terrena cupiditate concupiscit diligenter aduertat: an illi rebus ex stricta necessitate indigeat. nam multa iudicantur necessaria que tamen magis pertinent ad superflua. **S**econdo occultat se sub specie pietatis. quod apparet in illis qui credunt quod propter nihil aliud appetant temporalia. nisi ut habeant vnum pauperibus vel suis indigentibus cognatum vel ecclesiarum prouideant. **E**t sub illo preterito multum cum magna auaritate superflua congregant. et in huiusmodi tria genera hominum incidunt. Primum sunt qui non solum res ex auaricia iniuste concupiscunt. verum etiam iniuste concupiscunt male perdit galit consumunt. puta in voluptatibus in populo et hominum. **S**ecundi sunt persone ecclesiastice et religiose que pro tanto crines raduntur et tondentur in capite ut per hoc designent quod mens eorum per desiderium debet libere euolare in deum et non deprimi ad temporalia appetenda: que quicquam cum sollicitudine temporalibus concupiscunt incedunt ultra quam necessitas vel statum eorum requirit. toties grauius salutis dispendio se exponunt. **T**ertii sunt qui non solum res temporales cupiditate concupiscunt. verum etiam ipsas cupiditate irrationabiliter seruunt. scilicet honorem diuinum et sue salutis dispendium ut postea patebit **R**emedium hanc occultationem est quod ille qui sub specie pietatis perlatum concupiscit. ut talia ad honorem diuinitatis expendat. et sollicitudo ad uertere ut per hoc obstruatur in bonis maioribus per habitis. et si non: certum sit quod in rebus multiplicat minus potest obstruere. **Q**uia secundum Gregorium. Quanto plura terrena cupit

bit tibi deus suā benedictā m̄ em virgī
nem mariā que pulchrior z dignior est.
Ite p̄ amicis z filiis z cognatis a quibz
te sepeari oportet sperare debes q̄ da/
bit tibi p̄ illis societatem oīm sc̄torum z
angeloz. **I**tem p̄ honore p̄senti z p̄ po/
testate trena: dabit tibi eternū honore
z eternum regnū. p̄s. **I**ntrabo in po/
tentias dñi. **S**c̄dm̄ remediū est confi/
dentia de deo qui non derelinquit spe/
rantes in se iuxta p̄missum ip̄ius dicētis
Nolite solliciti esse dicentes quid mādu/
cabimus. aut quid bibem⁹. aut q̄ ope/
riemur. sc̄it em̄ pater vester qz his oībus
indigeris. **Q**ui em̄ sic fecit hoīem. vt ali/
mentis indigeat: non patietur eum peri/
re per necessarios subtractōnem: si eius
se submitteat confidentie. **Mat. 6.** **Q**ue/
rite p̄imum regnum dei: z hec om̄ia adij/
cient vobis. sc̄z corporis necessaria. **H**az
qui libent̄ vult dare homī celestia z ma/
gna. non negat ei minima z terrena. **S**i
em̄ mali z crudeles homies immo z be/
stie z bruta animalia filios suos nutriūt.
multo magis optimus z verax domin⁹
filios suos non deserit. **Q**ui etiam beni/
gnus est super ingratos z malos quan/
tomagis super bonos: qui oēm sollicitu/
dinem in eum p̄iciunt. p̄s. **N**on vidit iu/
stum derelictū: nec semen eius querens
panē. **U**nde **B**onauertura d̄ ordine fra/
trū minor. **U**nuz de tribz sperādum ē
auaricia abhicientibus p̄ deo. q̄ aut̄ p/
curabit hoī in necessarijs aut cū parco/
victuz in penuria dabit hoī vires quas
in abundātia posset habere. **E**t h̄ est io/
cundius de modico esse forte tāq̄ alius
de multis. aut qd̄ subtrahit corpori. re/
fundat menti in consolatione sp̄uali: vt
libent̄ careat temporalī abundantia. q̄
sp̄ualibus delicijs feliciter recompensat
Insuper magnā gl̄iam in celo meretur
patienter sustinendo p̄ xp̄o penuriā cor/
palē. **T**ertiuū remediū est: q̄ homo
elonget se a cupidis z auaris. z familia/
tis sit his qui terrena contemnunt. p̄s.

Cū sc̄is sc̄is eris zc. **A**ccidit illi q̄ cum
auaris z cupidis p̄uersat. sicut puulo ac/
cidit q̄ a lupa fuit nutritus q̄ aliū modū
gradiedi ab ea discē nō potuit: nisi quez
ip̄a habebat. vñ duabz manibz p̄ pedi/
bus utebatur. sic zc. **S**ed q̄ cū illis p̄uer/
santur q̄ p̄temnūt t̄palia recte incedunt
Quartū remediū est paup̄tas chulit
Un̄ Bern. **M**agna siq̄ dem abusio et
vis magna q̄ diues velit fieri vnicul⁹.
p̄ quo de⁹ maiestatis paup̄ fieri voluit.
Thren. iij. **R**ecordare paup̄tatis mee
et trāsgres. mee absinthi z fellis. **E**rgo
exemplo xp̄i spernere debemus terrena
q̄ cū esset dñs oīm: p̄pter nos factus est
egen⁹. vt ostēderet dignitatē paup̄tatis
et docēt spernere auariciā. **U**n̄ **A**ug⁹.
de vera religione. **T**ota vita xp̄i in ter/
ris p̄ hoīem q̄ gessit disciplina moꝝ fuit
ideo oīa bona mūdi p̄cepit q̄ cōtemnē
da docuit. z oīa mala sustinuit q̄ sustinē
da p̄cepit. vt nō i ill̄ q̄reret felicitas. ne/
qz in istis timeret infelicitas **Q**uī
tum remediū ē p̄siderare q̄ bona t̄palia
hic multiplicata nocēt hoī post mortē
et hoc p̄pter districtā rōem quā reddituz
est de t̄paliibus. **P**rimo quō lucrat⁹
sit oīa t̄palia q̄ habuit vsqz ad vnuz de/
nariū. vñ iuste vel iniuste **P** sicut iam
cursus mūdi est ad lucrandū t̄palia. tūc
vix sine pctō lucrant. **U**n̄ dicit ap̄ls. i.
Thi. vi. **Q**ui volūt diuites fieri: incidūt
in laq̄os diaboli. **S**c̄do redditurus est
rōem quō de t̄paliibus expēdit vsqz ad mē/
nimū hallēsem. **H**oc aduertere debent
bibuli z gulosi z sup̄bi. q̄ tantā pecuniā
p̄sumunt in voluptatibus. z in sup̄bia ve/
stium expēdūt. qz talis male expēdēs
bona sua p̄pterea pōt dānari. etiā si nul/
la iniuste acq̄sierit. **E**xemplū de epulo/
ne. vt habet **Luce. xvi.** vbi d̄z q̄ erat q̄
dam diues q̄ induebatur purpura z bisso
et epulabatur quotidie splendide. vbi non
fit mētio q̄ fuerit vsurarius vel raptor.
h̄ bona sua male expēdit z paup̄ibus non
subuenit. ideo dānatus est. **Thris. sup**

supplicabat bte vrgini vt eum iuuaret.
Que ipetrauit vt heremita ad eū corri/
gendū mitteret. Qd cū facere veller nec
ei loq̄ posset. h̄ ingerēs se vberatus fuis/
set. reuersus ad cellā iterū rapit ad iudi/
cū. z sicut p̄sus accusat. Sed brā vrgine
eū a diuāte z mortuo impatore: alī suc/
cedens in impertū illū diuitem z poten/
tem capere voluit. h̄ ille fugiens z om̄ia
bona sua pdens ad p̄cedētia officia re/
diens z ad pietatis opa. postmodū vi/
tam in bono finiuit z conclusit.

De gula.

Gula detestanda est. Primo
q̄ multū est cōtra deū: Quis
dīa pctā sint p̄tra deū. tū gula
p̄ncipaliter. q̄ vilissimā crea/
turā deficiat. s. ventrē suuz. Juxta illud
apli ad phil. iij. Quoz de' v̄ter ē. vbi
dicit Aug'. Hoc ab hoīe colit qd p̄ ce/
teris diligit. Vñ Hugo in suo claustra
li Solēt d̄ys tēpla p̄strui. altaria erigi.
ministri ad seruitiū ordinari. imolari p̄ ē/
ses. thura cōcremari. Si q̄dem tēplum
gule est coq̄na. altare mēsa. ministri cocī
imolate pensēs cocte carnes. fumus in/
censorū oder sapoz. Et talis ydolatria
est deterior q̄ ydolatria paganoz. quia
illi auro z argento z marmoreis lapidibz
diuinos honores imp̄dere solebāt. sed
gulosus v̄trem p̄ deo honorat. q̄ est q̄/
li laterna. Et p̄pterea videt hoc viciūz
detestabilis cūctis alijs vicijs z pctis.
q̄ hoc viciū deū blasphemāt. Vñ Au/
g'. de v̄bis d̄m. Si immoderatōe vo/
raatatis debitū moduz nature excedis
q̄nticūq̄ laudes lingua carnis r̄sonet
tū vita blasphemāt. Scdo detestanda
est gula. q̄ multū placet diabolo. ex eo
q̄ in hoīe guloso est req̄des diaboli. Vñ
Barth. xij. Luz immūndus sp̄s exierit
ab hoīe. ābulat p̄ loca arida q̄rens req̄/
em z nō inueniet. Et nota q̄ loca arida
sunt hoīes tēperate viuētes. in q̄bz dia/
-

bolus nō inueniet req̄es. Vñ etiā in sig/
nū hui' legio demonū dixit d̄no. vt ha/
bet Barth. viij. Si eijatis nos hinc
mitte nos in gregē porcor. qd d̄ns p̄mi/
sit. Vñ de glo. Nisi q̄s moze porci vixē/
rit: diabolus in eo potestatē nō accipiet
Ex quo p̄tz q̄ diabolus habet potesta/
tem sup gulosos Itē placet diabolo: q̄
illo vicio tēptauit hoīem in statu innocē/
tie z in paradyso. Itē p̄tz in xp̄o. q̄ cum/
iciunasset. xl. diebz z noctibz: tunc tēpta/
tor dixit ei. Si filius dei es dic vt lapī/
des isti panes fiāt Et rō q̄re lib̄ter tēp/
tat hoīes etiā honos cū isto vicio. q̄ p̄t
eos deijcē. z facit trahere ad alia pctā/
ses ad accidā z luxuriā. Vñ Greg'. in
pastoral. dicit. Dū vent nō astringit s̄t
cūcte p̄tutes obruunt. Itē placet diabo/
lo. q̄ iste q̄ hoc vicio a diabolo tenet val/
de firmit̄ tenet. q̄ q̄ assueti s̄t gulose vi/
uere vix z difficulter p̄nt huic vicio renū/
ciare. vñ Isid. in li. soliloq̄. Difficile est
pcti p̄suetudinē vincē. prau' vsus vix
abolef Hoc p̄z maxie in ill' q̄ a puencia
crapulose z delicate nutriti sunt. q̄ post/
modū vix vel raro abstīnētes s̄nt. nisi su/
pabundās gratia dei operaret in illis.
Et est rō. q̄ s̄m Aresto. vij. Eth. Cō/
suetudo est altera natura. Et idē. Diffi/
cile est resistē cōsuetudinē q̄ assilatur na/
ture **T**ertio detestāda est gula
q̄ nocet homini in corpe z in aīa. Pri/
mo in corpe. q̄ infirmitates corpis ge/
nerat. Eccl. xxxvij. In multis elctis erit
infirmitas. Seneca in ep̄la. Multos
morbos multa fercula fecere. q̄ multū
p̄pter crapulā efficiunt cōtracti. leprosi
hydropici. paralitici. z sic de alijs. Et
hec ē magna fatuitas q̄ hō p̄pter delec/
tatōem vnus hore om̄i tpe vult esse in/
firm'. Itē vitā hoīs abbreviat. Eccl.
xxxvij. Propter crapulā multū obierūt
q̄ s̄m doctores gula plures interficit q̄
ensis. Sic cōuerso abstīnētia causat sa/
nitatem. et prolongat hominis vitam.
Vnde Eccl. xxxvij. Qui autē abstī-

De peccato

nens est adhiere vitā. **Uñ Hiero.** in q̄/
dam ep̄la. Mater sanitatis abstinētia
mater egritudinis voluptas. **Uñ etiā**
Aresto. de regimie p̄ncipum. Abstine-
re a comestione nimis et supfluitate ē
summa medicina. **Item** abstinētia pro
longat vitam. hoc parz in p̄ncipio mun-
di q̄n hoīes ita diu vixerūt. sicut adam
q̄ vixit. dcccxxx. annis. **Item** noe q̄ vi-
xit. dccccl. annis. **Ite** mathusalē q̄ vixit
dcccclxxx. ānis. q̄ fuit antiquor̄ int̄ om̄es
in veteri testamēto. **Ite** hoc parz in san-
ctis noui testamēti. sicut in iohē euāgeli-
sta. qui vixit a t̄p̄e passionis xp̄i. lxxij.
annis. et totū t̄p̄us vite sue fuerūt. xcix.
anni quos vixit. **Item** Hieronym⁹ vi-
xit. xcviij. annis. **Item** b̄t̄s paulus he-
remita vixit. xcij. annis. **Item** b̄t̄s an-
thonius vixit in heremo. cy. annis. **Ite**
hoc parz carthustētib⁹ et alijs religiof̄
q̄ diu viuūt. q̄ abstinētes sunt. ergo be-
ne d̄r. **Ecc̄i.** xxxvij. Qui abstinentes ē ad-
hiere vitam. **Item** gula nocet hoī in t̄p̄-
poralib⁹. hoc parz in illis gulosis et ebrio-
sis hoībus. q̄ quicq̄d p̄ totam hebdo-
madam lucrant vnde se et vxorem et pue-
ros nutrire deberent: in taberna consu-
mūt. **Uñ Ecc̄i.** xix. Operari⁹ ebriosus
nō locupletat. **Ite** nocet hoī in aīa. q̄ po-
tētias aīe ḡuat. **Primo** ḡuat mēoriā: vt
gulof̄ obliuiscat sui creatoris. vñ **Osee**
xiiij. Saturati sunt et eleuauerūt cor suū et
oblit sunt mei. **Item** intellectus offusca-
tur p̄ gulam. et p̄ immoderātiā cibi et po-
tus. q̄ intellectus datus est hoī ad deū
intelligendum. **Uñ Hiero.** Nihil adeo
obruit intellectū vt p̄messatio. **Hoc** p̄z
q̄ ieiunus melius intelligit et melius di-
spostus est aīa comestione q̄ post. **Ite**
volūtas que data est hoī vt eam debe-
at conformare voluntari diuine. et eam
debeat inhabitare sp̄s sanctus p̄ chari-
tatem et dulce linem: qua puatur homo
gulofus. **Uñ ap̄ls.** i. **Corinth.** ij. **A**ia-
lis homo non percipit ea que dei sunt. vñ
Aug⁹. libro. v. confessionum. **Gaudiū**

diuine dulcedinis nō degustas: si carna-
li delectatōe cor maculas. **Uñ Bern.**
Quo modo ignis et aqua simul esse nō
possunt. sic sp̄iales et carnales deliciae in
eodem se nō comparantur. **Item** gula
denigrat animā. **Thren.** iij. Denigra-
ta est facies eius sup carbones. **Hiero.**
Antes cutis sordidam aīam ostendit.

Sequitur de his q̄ sunt rephēn-
sibilia circa comestiones. Et sunt
septem. **Primo** est aīa
debitū t̄p̄s comedere. naz sicut serui dei
fm doctrinā xp̄i p̄mo querūt regnū dei
sic gulofis (quoz deus est v̄ter sp̄mū q̄/
runt regnū dei sui. Et regnū dei sui est
esca et potus. **Cōtra** qd̄ dicit ap̄ls Ro.
xiiij. Nō esca et potus est regnū dei. **Uñ**
Esaiē. v. d̄r de gulofis. **Ue** q̄ consurgi-
tis mane ad sectandum ebrietatem. **Et**
go merito rephēndēdus est qlibet xp̄ia-
nus qui d̄ mane comedit aīq̄s aliquid
pater noster dicat vel deo aliquā reu-
rētiā exhibeat. **Quia** qlibet homo de-
bet p̄mo abare animā cum deuor̄ orō-
nibus et sanctis meditatōibus. q̄ nobil-
ior est corpore. **Uñ Bern.** **Tor** mun-
dus ille p̄cedum vnius aīe estimare nō
potest. **Nō** em̄ pro toto mūdo aīam su-
am daret qui pro humana aīa suam de-
dit. **Aug⁹.** **Maius** est d̄ amnū in am-
issione vnius aīe q̄ mille corporoz. **Se-**
cūndum quod est rephēnsibile est quādo
q̄s nimis delicata abaria vult habere.
Uñ legitur **Numeri.** xi. de filijs israel.
q̄ in deserto carnes desiderabant. et p̄-
ter hoc iram dei incurrerūt. **P̄s.** **A**dhuc
esce eorum erant in ore eorum et ira dei
ascendit super eos. **Quāuis** sacrificeret
desiderijs et cōcupiscentijs eorum. tamē
nihilomin⁹ eos puniuit. **Uñ p̄s.** **Pluit**
sup eos sic puluerē carnes. **De** **Se-**
cūndū. q̄ nō debemus perere delicata ci-
baria p̄pter tria. **Primo.** quia v̄ter est
vas immūdum quod corrumpit cibos
p̄ciosos. **Quis** em̄ p̄ciosum balsamū
infunderet in vas immundum. **Uñ**

Et cum inuenerit con-
teremus inuenerit abis
debetemus. Sed q̄
vnum. Et q̄
sōm. **S**ubstantia p̄cipu-
sua: vt non p̄s per d̄
cedatur. **Ite** mēd̄
et non legibus. **Quia**
ro concupiscentis
qui concupiscentis
modū sempit̄ ab d̄
non delicata mēd̄
sep̄is informant et d̄
q̄ mōiunt. **tum** quia
volunt habere conuēt
mōn p̄uer. **Abolē**
suam graditur: **tum** la-
cedit ab ea. **Abolē**
pol. **P**uros est h̄mō
Cum q̄ est rephēndē-
do aliquos nimis. vt
mōis. **Et** q̄. **Sicut** d̄ p̄
magna nocua est sic etiā ni-
uolus. sic quilibet quib-
to d̄ d̄. q̄ non nimis mi-
ne cibos aggruet corrup-
tōem. **nec** etiā nimis mod-
nimit̄ d̄ d̄ d̄ d̄. **sed** in
v̄tus. **Uñ** d̄ d̄. **Et**
in omnib⁹ est lau d̄ d̄. **Et**
gōi d̄ d̄ d̄ d̄. **Laro** sic
vt d̄ d̄ d̄. **Et** d̄ d̄ d̄ d̄
p̄bit. **Et** **Quā** q̄s
b̄ d̄ d̄ d̄. **quādo** q̄s nim-
et d̄ d̄ d̄ d̄. **Et** q̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
vt nō d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
de alijs bonis. **sed** est d̄ d̄
rang d̄ d̄ d̄ d̄ d̄. **et** hoc vt
bonum. **nec** rānabile q̄ d̄
se sup̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
etiam corrupit. **nec** quia
ten corrupit. **vt** q̄ abis ho-
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄

fit. cum intraverit: nonne si specula ha-
beremus in ventre d' abis preciosis eru-
bereremus. **S**cdo. qz erunt duo p'tra
ynum. scz corpus z abis delicat' cōtra
sp̄m. Sufficit em̄ p'cupiscentie malicia
sua: vt non plus per delicata cibaria ac-
cendatur. igitur sumenda est necessitas
z non supfluitas. Quia s'm aplin. **L**a-
ro concupiscit aduersus sp̄m. **T**ertio qz
qui consuevit cibarijs preciosis post/
modū semp vult ea habere. **E**rgo pueri
non delicate nutriendi sunt. tuz qz ex h̄
sepius infirmant z debilitant. z quādo
qz moriunt. cum quia in senio etiā talia
volunt habere consueta. **U**nde **S**alo-
mon puer. 22. **A**dolescens iuxta vitam
suam graditur: z cum senuerit: non re-
cedit ab ea. **U**nde etiā **A**risto. dicit. 7.
pol. **P**ueros esse sine vino est bonum.
Tertiu qd est reprehensibile est quā-
do aliquis sumit nimis. vt legit d' 3odo-
mitis. **B**en. 18. **S**icut ei pluuia nimis
magna nociua est sic etiā nimis parua
non valz. sic quisquis puideret sibi diligē-
ter debet q' non nimis multum sumat.
ne abis aggrauet corpus. z suffocet ra-
tōem. nec etiā nimis modicū: ne corpus
nimū debilitetur: sed in medio cōsistit
virtus. **U**nde **A**risto. ij. eth. **M**edius
in omnibz est laudabile. **Q**uia s'm **H**u-
gonē de sancto vict. **L**aro sic nutrienda
vt est seruata. z sic domāda est vt nō su-
pbiat. **Q**uartū quod est rep-
hensibile est. quādo quis nimis auide
z ardentē sumit abū **S**ignū autē hui'
auiditatis est quādo sic anim' hominis ad
cibum tāto ardore concupiscētie trahit
vt nihil sinat hoīem de deo cogitare vel
de alijs bonis. sed effundit se sup abuz
tanqz brutū animal. z hoc vtiqz non est
bonum. nec rationale q' homo fūdat
se super abū vt animal irrationale. **E**t
etiam corporaliter nocet quia ad sanita-
tem corporis valet q' abis honeste or-
dinate z moderate ingeratur. quia tan-
to saali' z salubrius digeritur. **E**rgo cō-

tra istam auiditatē bonum est z laudabi-
le. q' quilibet homo ante sumptiōem ci-
bi ad min' dicat vñ **P**ater noster. z an-
te signum crucis faciat qz abū sumat.
Exemplum de moniali que i horto co-
medit lactucā sine signo crucis. z sic dia-
bolum cū lactuca comedit. **U**nde dicit
beatus **B**regor' in dialogo suo. q' quid-
dam cōuersus bibit vinum in ciuitate si-
ne licentiā z sine signo crucis. et sic dia-
bolum cū vino bibit. **E**t in pncipio men-
se homo debet cogitare d' pauperibz. sic
q' veller q' quilibet pauper intm habet:
z debet eis impartiri elemosynā suā z
mensa sua in quā tū facultas admiserit.
Unde **C**atho. **D**um sedes in mēsa p-
mo de paupere pensa. **T**unc bene pran-
det cum ch'is adesse videt. **E**t infra pñ-
dium dum sedent in mensa debet loqui
de bonis z honestis z desicis. z debent
cauē verba scurilia mūdāna z detracto-
ria. **E**xemplū legitur. q' quidā diues in-
uitauit vicinos z cognatos suos locādo
eos in vna mensa. z in alia mensa etiā
pauperes collocauit: z vn' inter paupes
res qui fuit sanct' homovidit in pnci-
pio mense quādo benedictōez dixerit. et
pma duo fercula comederunt angelos
circū dare discūbentes. quia loquebātur
de deo. **E**t postmodū ceperunt loq' mū-
dana z consequent' vitiosa z detractoria
tunc demones affuerūt z discūbētes cir-
cūderunt. z angeli fugerūt ab eis z de-
derunt locū demonibz. **T**unc fleuit ille
sanct' homo **P**ostmodū itez i fine men-
se ceperunt loqui de deo z de hōis. z tūc
angeli redierunt z demones fugerunt.
tunc ille homo hoc videns cepit alacritē
ridē. **T**unc postmodū infrogauerunt
illum bonū hoīez quare fleuisset. z post-
modum risisset. z ipse manifestauit eis ez
que vidit. z exhortatus est eos vt vbiqz
qz essent cum hoibus cōgregati liben-
ter deberent loqui de deo z honestis **I**n
signum hui' dicit christus in euangelio
vbi duo vel tres congregati sūt in noīe.

De peccato

meo sibi sum in medio eorum. **I**te post me
lam tunc quilibet dicit dicere gratias. et re
gratari deo de bonis perceptis. **U**n ap[osto]l[us]
Ephe. v. In omnibus gratias ageres. **U**n
de Aug[ustinus]. de verbis d[omi]ni. Si quid man
ducas et bibis ad refectorem et repara
tionem membrorum: et gratias agens ei qui
tibi tribuit mortali et fragili h[uius] suffragia:
cibus tuus et potus laudant deum. **E**x
his patet. quod homo quicquid potest uti pre
ciosis cibis sine peccato et ali[quid] in grossis
cibariis potest offendere deum et delin
quere. **U**n de Aug[ustinus]. de doctrina christi
ana. Potest esse ut sine aliquo vicio cra
pule vel voracitatis preciosissimo cibo sa
piens utatur. Insuper autem fetidissima
gule flamma inutilissimus olus inardescit.
Item Aug[ustinus]. Non propter porcum
sed propter pomum mortem primus ho
mo inuenit. Et esau primatum suum non pro
pter gallinam sed propter lentilulas perdidit.
Et legitimus regem nostrum non de carne.
sed de pane esse temptatum. **Q**uin
tum quod est reprehensibile est nimia stu
diositas et sollicitudo preparandi cibaria.
Aliqui quasi per totam diem occupan
tur circa preparationem cibariorum ven
tris quod vix vel nunquam vna missam possunt
audire. sed de cibariis anime modicum
vel nihil curant. Aliqui etiam et si per se
non faciunt: tamen oportet quod an aliter fami
lia tamen occupent circa illa quod negligunt mis
sam et sermonem. et raro possunt intrare eccle
siam principaliter in die dominica. cum tamen qui
liber teneatur illa die audire integram mis
sam sub precepto ecclesie: et talis neglectio re
dundat in dominos illorum qui sic eos occupant.
Un Hugo in suo claustr[is]. Quidam su
persticiosum nimis in preparandis ci
bis studium adhibent decoctionum fructu
orum et condimentorum genera excogitan
tes. modo mollia. modo dura. modo fri
gida. modo calida. modo cocta. modo as
sa. modo pipere. modo allio. modo cimino
modo sale condita. secundum consuetudinem pre
gnantium mulierum desiderantes. et cum tan

ta sollicitudine preparantur: ut deuoratis
quatuor vel quinque ferculis prima non
impediunt nouissima: isti habent colere
ventrem suum tanquam deum. Et tales gulosi
rari vel nunquam contenti sunt de cibariis im
p[er]is preparatis. Etiam quando vixit fami
lia fecerunt omnem diligentiam suam in pre
parando cibaria: tunc adhuc conuerunt et
murmurant. **U**t sunt nimis falsa. aurum
nimis frigida. aut nimis mollia. aut nimis
dura. et sic de alijs. Si aliqua negligen
tia notabilis commissa est preparando ciba
ria: tunc irascuntur maledicendo vixit fami
lie. **I**nsuper quicquid blasphemant et volunt scu
tellas ipsas. scilicet vixit et familie ad collum per
cere. Tales cogitare debent quod deus id
permiserit illam negligentiam fieri: ut reco
gnosceres te non esse dignum comedere
cibaria bene preparata. quod forte es pecca
tor mortalis. et antea ingratus fuisti deo
de bonis cibariis: quod ex prudentia diuina
habuisti. vel etiam quia antea in bene pre
paratis cibariis excessisti. et deum offen
disti. **E**t ergo deus iam punit te in illis
quibus peccasti. imo quoniam recognoscere te esse
in peccato mortali. tunc scire debes quod non
es dignus comedere panem et bibere aquam ad
saturitatem. sed vix debes sumere puram
necessitatem ad sustentationem nature. **E**t
ratio huius est quia peccator indignior
est omnibus creaturis. ergo non est dignus
habere sum alicuius creature quam deus deus
creauit ut homines usum illarum creaturarum
haberent. et deo de hoc gratias ageret et ei
fuerent. **S**ed heu tales peccatores et gulosi
homines plus consumunt de creaturis
quam boni homines de quo deo nunquam vel
raro regratiantur: nec ei seruiunt. **H**ic ponitur
mundorum diabolo seruire volunt. de qui
bus omnibus sic visis districtam rationem
redditura sunt deo. **E**x qua sequitur quod meri
to nullus debet de cibariis murmurare
vel blasphemare. **H**ic pro peccatis suis de
beret hoc sustinere et cogitare: quod christus
pro peccatis nostris in cruce pendens con
medit et bibit amarum cibum et potum. vnde

ps. Dominus deus meus
peccatum meum. **S**e
bolus et tunc inuenit
Suffragia et dominum la
m ere chi. Inuenit au
tum nouit et respon
ad d[omi]ni cibum
gestum impedit vixit
pirvixit et vixit
et de laboribus q
horibus de d[omi]ni
ria querant. **I**tem fil
gendum est qui sunt
ad hoc creatus quod
dere. si necessitas requ
est dies ieiunij sub pre
C Septimus reprehent
tas ferculorum que rep[er]e
et noua diuina non solu
ad amant sed etiam qua
pus. quod autem varietas et
ferulorum nocet corpori
Dacubus per quinque
per hoc quod animalia vixit
na que vixit sumit
sue nature conuenienter
bent vixit illis que
sue nature. **U**nus op[er]ati
tionalis sap[ientia]. **C**ome
do ea que non conueniunt
lunij facti sunt delectatione
Secundo modo probat hoc
diuine. quia medicina bene in
medere debet et cibum ab
tum. et non vixit a ferula est
pa. **E**t ratio huius est quia
et potus magis est vixit
quia antea se nimis replere
cibariis. **E**t si autem a. et
sunt per contraria. **S** oportet
modum abstineret: et simplicem
mere. **T**ercio probat hoc. vo
Si duo homines aut sic com
biberent eandem mensuram: et
ut dicitur a vna simul et scilicet
vixit margaritae: et minus comperat

ps. Dederūt in escas meā fel: z i sici mea
 potauerūt me aceto. **Sextū** reprehensi-
 bile est nimis frequenter sumere cibum.
Sufficit em̄ hominī sano bis in diesu-
 mere cibū. **Frequens** autē sumptio mul-
 tum nocua est corpori s̄m medicos. nā
 addere cibum supra cibum nondum di-
 gestum impedit digestionem z corrup-
 p̄ virtutem digestiuam. **Secus** autē
 est de laborantibus qui in magnis la-
 boribus desudant vt sibi victū z necessa-
 ria querant. **Item** s̄lr de pueris intelli-
 gendum est qui sunt in augmento. scz q̄
 adhuc crescūt quib⁹ licet pluries come-
 dere. si necessitas requirit maxime: si nō
 est dies ieiunij sub precepto ecclie. **S**
Septimū reprehensibile est varie-
 tas ferculorum que reprehensibil̄ ē imo
 z nocua hominī non solum quantum
 ad animam: sed etiam quantum ad cor-
 pus. q̄ autem varietas et multiplicitas
 ferculorum nocet corpori: hoc probat
Macrobius per quinqs. **Primo** pbat
 per hoc q̄ animalia vt frequenter sūt sa-
 na que vtuntur simplici cibo et assueto:
 sue nature conuenienti: z nullo modo li-
 benter vtuntur illis que sunt contraria
 sue nature. **Cuius** oppositum homo ra-
 tionalis sepe facit. s. comedendo z bibē-
 do ea que nō competūt sue nature. s̄ so-
 lum vt satis fiat delectatōni z appetitū.
Secundo modo probat hoc p̄ artē me-
 dicine. quia medici suadent infirmis co-
 medere z bibere simplicem cibum z po-
 tum. z non diuersa fercula assata vel fri-
 ta. **Et ratio** huius est quia simplex cib⁹
 z potus magis est digestiuus. **Et etiaz**
 quia antea se nimis repleuerūt diuersis
 cibarijs. **Et s̄m** arist. ij. eth. **Medicine**
 fiunt per contraria. **Opportet** eos post
 modū abstinere: z simplicem cibum su-
 mere. **Tertio** probat hoc. verbi gratia.
Si duo homines eiusdē complexionis
 biberent eandē mensuram: z vn⁹ habe-
 ret diuersa vīna simul z semel: tūc citius
 infirmaretur: z minus cōpeteret sue na-

ture ille multiplex potus. q̄ ille qui bi-
 bit simplicē potum. licet in eadem men-
 sura q̄ntum ad quantitatem. **Sic** simi-
 liter est de cibo intelligendū. **Quarto** p-
 bat per hoc. si quis postmodū infirma-
 tur: tūc medici possūt eo facilius cognos-
 cere: vnde habeat infirmitatē illam q̄ si
 diuersa pocula bibisset. **Quinto** probat
 per hoc: quia natura est yniformis i ope-
 ratione sua. **Cum** autē homo comedit di-
 uersa z multiplicia fercula: tunc natura
 digerit illum cibum qui magis est dige-
 stiuis: remanēte illo cibo q̄ min⁹ ē dige-
 stiuis i stomacho. z cū hō gulosus sup-
 addit iterū cibum. scz comedendo et re-
 plendo se ante digestionē: tunc ille cib⁹
 qui manet in stomacho indigest⁹ fit pu-
 tridus. sic stomachus corrumpitur. et
 homo frequenter infirmatur et moritur
Uñ Seneca. **Multa** fercula multos
 morbos fecerūt **Uñ** etiā sapiens dicit
 q̄ gula plēs interficiat q̄ ensis. **Ex** his
 omnib⁹ patet q̄ vtilius z salubrius etiā
 quantum ad corpus est comedere sim-
 plicem cibum z bibere simplicem potū
 z assuetum.

Quinqs modis potest q̄s
 peccare in gula.

Equitur declarare quot modis
 homo in comedendo vel biben-
 do peccat mortalit̄. **Respondeo**
 q̄ p̄ncipaliter quinqs modis. **Primo**
 quādo diligo corpus tantum q̄ contra
 preceptum ecclie paratus suz comede-
 re diebus ieiuniorum: cū tamē bene pos-
 sem ieiunare: sed nolo corpus meū in tā-
 tū grauare. z sic soluo ieiunium sine cau-
 sa ab ecclia preceptū. **Uñ** Hermā.
 deschilditz dicit. **Uñ** aliquis inordina-
 tioni gula vel concupiscentie inheret tā-
 q̄ vltimo fini. sicut de quibusdā dicitur
 ad philippē. 3. **Quoz** de⁹ vent⁹ est: q̄
 rum finis interit⁹. **Ita** q̄ talis quasi de-
 um cōtemnēs parat⁹ sit p̄cepta dei trās-
 grediyt delectationes gula assequatur.
 talis grauiter peccat. **Secūdo** cum q̄s

corpus scienter nimis ad rebellionem
 spūs z ad carnalia vicia incitat: ita q̄ ho
 mo certitudinaliter scit q̄ sumptis tali/
 bus abarijs vel in tanta quantitate ipse
 nullo modo potest perseverare nisi pec/
 cata mortalia incidat. credo q̄ sit pecca/
 tum mortale. quia ille voluntarie p̄cipi/
 tat se in periculum. **De ebrietate autem**
 sciendum q̄ quia directus sum ratiōis
 impedit z vehementer q̄ comessatio cuz
 tñ bonum humanū fundit in vsu ratio/
 nis doctores tenent cōmuniter q̄ ebrie/
 tas ex genere suo peccatum mortale est.
 quādo hō qui ebriat scit p̄ certo potuz
 esse inebriatiū z tamen scient immode/
 rate z voluntarie sumit illū. **Secus tamē**
 si nesciret potū esse inebriatiū vel tā su/
 bito inebriatiū: v̄l nō credidit nec intē
 debat ex p̄posito eū sumere immoderate:
 tūc sic p̄t esse p̄ccm veniale. **Et credo q̄**
 minus sit p̄ccm ebrietatis in his qui ha/
 bent debilia capita qui citissime ex potu
 modico inebriant: nō tamē audeo dice/
 re quin in eis sit p̄ccz mortale. **Et forte**
 in aliquo ratiō viliores reputant illi i mo/
 ribus z ex natura male dispositi quāto
 citius z facilius sum rōnis z bonū huma/
 nū amittit. **Et cū** debilitatem suā mul/
 totiens experiant q̄ sibi nō cauēt. **Et p̄**
 tanto etiā ebrietas p̄t esse in eis grauius
 p̄ccm p̄ quanto est magis p̄tinua. qz sic
 in habitu deducit. z ip̄i peccare vidētur
 ex habitu non ex passione aliq̄ v̄l igno/
 rantia. **Ebrietas valde detestanda est.**
 quia non solū est p̄ccm mortale s̄m ge/
 nus suū: sed etiā maximū p̄ccm. z mlti/
 tū p̄ccoz causa. **Uñ** origenes omel. 27
Ebrietas est mī oīm viciōz. sic econuer/
 so sobrietas est maī oīm virtutū. **Item**
 ebrietas facit de hoīe bestia. de robusto
 infirmū. d̄ prudēte insanū. **Uñ** Amb.
 in li. d̄ p̄nā. **Ebriosus cū** absorbet vinū
 absorbet a vino. abominat a deo. despi/
 cit ab angelis. deridet ab hoīb. destitu/
 tur a p̄tutib. z fundit a demonib. **Sci**
 endū q̄ valde p̄iculosum z stultū est inebriari. qz ebriosus cōparat aīali trōna
 li. **Contra** qd̄ dicit ps. **Nolite fieri sicut**
 equus z mulus quibz non est intellectus
 Quia hō p̄ rōnem differt ab alijs aīa/
 libus irōnabilib. **Unde** Arist. 7. poli/
 ticoz. **Int** oīa aīalia homo solus h̄z rōez
Item q̄ dānosum z p̄iculosuz sit hoīez
 inebriari. p̄z ex hoc qz si hō in tali ebrie/
 tate occidit. v̄l alias quacūqz morte mo/
 ritur. eternalit̄ dānabitur. et est p̄iculo/
 sissima mors. qd̄ p̄batur ex eo. qz cū ho/
 mo ex deliberatōe z p̄posito inebriatur:
 tunc peccat mortalit̄. z illud p̄ccm non
 remittit sine vera p̄titiōe: sed interim q̄
 ē p̄uatus vsu rōis non pōt p̄teri. ergo sic
 sic moritur: nunq̄ saluabitur. **Secus** est:
 qñ homo rōnalis submergit. vel alias
 occiditur: tunc in momento p̄t cōteri de
 p̄ccis suis. z saluari. **Uñ** Aug. **Ebrie**
 tas aufert memoriā. dissipat sensuz. cō/
 fundit intellectū. concitat libidinē. oīa
 mēbra debilitat. vitā diminuit. z oīm
 salutē extminat. qual' aīit erit pena gu/
 losorum. z pot' ebriosoz p̄z p̄ tale exem/
 plū. **R. C. Legit** q̄ quidā miles fre/
 quent inebriabat. z cū quodā crucibulo
 ad dedicationes iuit. z tabernas frequē
 tavit. sed de ecclia z indulgētis modicū
 curavit. **Qui** postmodū infirmatus ro/
 gat' est a deuota filia sua: vt ei p̄ mor/
 tem appareret. z statum ei indicaret.
Post obitum eius infra. xxx. dies appa/
 ruit: crucibulū in manu habuit. z ignit'
 ex toto fuit. z filia eius p̄terita quesitit
 quis esset z quid cū crucibulo vellz **Quē**
 rñdit pat' tu' sum. z in isto crucibulo ha/
 beo potū meū. **De** quo ps. dicit **Ignis**
 sulphur spūs p̄cellaz ps calicis eorum:
Tunc secūdo quesitit. vtz sibi suffraga/
 ri posset. **Rñdit** nō. imo nec oēs sancti
 in celo qz sententia euāgelij data est sup/
 me. vbi d̄r. **Ligatis** manibz z pedibz. p̄
 ijate eū in tenebras exteriores vbi erit fle/
 tus z stridor dēntiū: **Tunc** clamaē ince/
 pit ter. ve ve ve **Ue** in amaritudine. ve
 in multitudine: ve in eternitate penarū.

Sepulchrum patens est guttur eorum
Sacrum q̄ talis immundicia scilicet
 vomitus est quedam inhonesta altera-
 tio corporis proprii quod homo ex cha-
 ritate tenetur diligere et contrariat cha-
 ritati et honestati virtutis. Et ideo scdm
 genus suuz est peccatu mortale: quādo
 ex voluntario et defectuoso motu gula pro-
 cedit vel ad ipsam ordinatur. Et dico
 voluntario: quia si esset inuoluntarius
 et mere naturalis. puta ex debilitate sto-
 machi posset esse peccatu veniale vel nul-
 lu. Vel etiam si q̄s p̄pter medicinaz vo-
 mitu sibi faceret non peccaret.

Tertia filia est scurilitas. id est spot-
 wort. lichsfertigkeytyl bubescheyt. qz
 gula mouet hominem ad fatuos gestus:
 et ad puerilia opera. qz homo ita fatue et
 pueriliter habet se in verbis et factis. ac
 si esset fatuus vel scurzo. **Q**uarta fi-
 lia est ebritudo mentis. id est in vulgari.
 d̄sinigkeyt. das ist zersterig der ver-
 nunfft. oder der bescheideh eyt. quia ex
 gula ratio obtenebratur et nescit qd fa-
 cit. In signum huius homo melius fa-
 cit quicquid debet facere cuz est tetunus
 q̄ cum est repletus. **P**ro quo sciendum
 fm Hermannū de schulditz: qz si homo
 ex gula et ebrietate voluntarie sensus e-
 hitari vult. et si quidem per talem ebritu-
 dinem homo impediatur ad consideran-
 dum super his que necessaria sunt salu-
 ti. per que potest vitare peccata et dam-
 nationem: non est dubium talem ebritu-
 dinem esse peccatum mortale qz est con-
 tra charitatem dei et contra rationem. p̄-
 p̄ie salutis: quā homo ex necessitate di-
 ligere tenet. **Q**uinta filia ē in-
 epta leticia: id est lasciuia carnis. siue ge-
 stus corporis inordinatus lasciuia et leui-
 tatem mentis demonstrans. **P**ro q̄ no-
 tandum qz quando aliquis inepte leta-
 tur de his que ex specie sua mala sunt si-
 cut dicitur **P**rouerbioz. ij. Letantur cuz
 male fecerint. et exultant in rebus pesti-
 mis. **L**unc certum est: qz inepta leticia

ex subiecto sortitur reatum peccati mor-
 talis. qz tales letantur de quibus valde
 dolendum esset. **S**imiliter patet illud si
 ad scurilitatez assumuntur aliqua que
 fm se mala sunt. vel que vergunt in no-
 cumentum proximi vel contemptuz dei
Item si quis ad talia ita vehementer af-
 ficiatur qz non potest ea dilectione dei
 vel proximi derelinquere: patz qz peccat
 mortaliter. **S**i quis tamen inepte leta-
 tur vel scurilitatem exerceat. nec tamen
 contra charitatem dei vel proximi face-
 re attemptet veniale est

Quomodo gula occultat se sub tri-
 plici specie virtutum.

Gula occultat se sub triplici spe-
 cie virtutum. Et primo sub spe-
 cie liberalitatis et maxime in il-
 lis qui gulam celebrantes dicunt: deus
 omnia dedit ad vsus hominū. et omnes
 res fecit propter hominem. Et ideo ma-
 lum esset qz res facte p̄pter homines hu-
 mano vsui perirent. **U**nde Gregorius
 in moral. **V**entris ingluuias cor deus
 ctum quasi ex ratione solet exhortari: cū
 dicit ad esum deus omnia condidit. et qz
 satiari cibo respuit non aliud qz concess-
 so muneri contradicit. **R**emedium con-
 tra hanc occultationem est cogitare: qz
 deus oia nō propter vnum hominē cre-
 auit sed etiam p̄pter alios. **U**nde cōtra
 ordinem rerum et providentiam diuine
 ordinationis est qz vnus vult oia degluti-
 re. Et sicut sunt diuerse conditiones ho-
 minum: sic etiaz diuersa cibaria. sic qz vn-
 usquisqz potest inuenire cibū sibi com-
 petentem. de quo necessitatem sumere
 potest. et alios etiaz suas necessitates sup-
 mere permittat. **S**ecūdo occultat se
 sub specie necessitatis Greg. in moral.
Lum sic voluptas sub necessitate se pal-
 liat: vix eam perfectus quisqz diiudicat
Remedium contra hanc occultationem
 est cogitare hoc: qz fm Augustinū et etia
 am philosophum. **N**atura paucis con-

De peccato

tenta est. sed consuetudo multa necessa-
ria facit: Ideo dicitur **Eccī. 29.** Initiū
vite hominis est panis et aqua. Ergo at-
tendendū est ad sumendū alimēta. sicut
ad medicamenta. **Aug. 7. x. p. fess.** Hoc
me docuisti dñe: vt quēadmodū ad me-
dicamenta: sic ad alimenta sumpturus
accedā. Et q̄ nunq̄ accedat ppter facie-
tatem: s̄ semp se retrahat circa appetita
et non sinat p̄ire concupiscētiā et delecta-
tōem nature: sed potius p̄sideret quan-
tum necessitati sufficiat et ibi sistat. Sed
quia difficile est fr̄are: ideo frena guttu-
ris sunt temperate retinenda. **Aug. 7. x.
p. fess.** Et quis est dñe qui non rapiatur
aliqui extra meras necessitatis. quis est
ille magnus et glorificet nomen tuum.
Tertio occultat se sub appetitu cibo-
rum abiectorū: cū immoderate appetun-
tur et sumunt. **Gregoriū** in moral. Neq̄
em̄ abusus: sed appetitus in vitio est. **Uñ**
et lautiores cibos plerūq̄ sine culpa su-
mimus: et abiectiores nō sine reatu con-
scientie degustam⁹: hinc est q̄ esau p̄ len-
ticulam p̄matū pdidit. Et helias in he-
remo carnes comedendo mētis virtutē
suauit. **Primus** hō etiā temptat⁹ fuit
non de vino s̄ de pomō. Sic qui nimium
appetitū habēt ad grossa cibaria. ex hoc
quandoq̄ non credunt se peccare. cū tñ
hoīes etiā quādoq̄ in grossis cibarijs
delinquant. **Unde Hermā. d. schilditz**
dicit q̄ immoderata p̄cipiscētia eden/
diuel bibendi p̄t esse tam ī p̄ciosis aba-
rijs q̄ in vilib⁹. s̄ q̄ aliquis in cibo ni-
mium delectetur: v̄ nimis abum cupi-
at. sicut esau lenticulam. de qua habet.
Gen. 25. Da mihi de hac coctiōe ruffa
alioquin moriar. **Nota** q̄ ad obfua-
dum q̄ homo in auiditate sumēdi cibū
semper teneatur in freno rationis: tā in
cibis delectabilib⁹: q̄ etiā in grossis
duo requirunt. **Primo** q̄ homo semper
sequatur rationis ductum et nō edacita-
tis appetitum: vt dicat euz apostolo ad
philippē. **4 Scio saturari et esuriē: scio**

abundare et penuriam pati. Sic se q̄
non sumat cibum s̄m appetitum: sed s̄
mensuratōem rationis. **Sed** cōm est q̄ ho-
mo semper de donis sibi diuinitus con-
cessis nihil sibi ascribat. sed totum deo
attribuat. et oīa q̄ sumit q̄si a manu dei
se sumē cognoscat et sic recipiat. sic paup̄
hospitāli cum gratiarū actione recipit ci-
bum sibi misericorditer porrigent⁹ quo
nutritur. Et semper mentē per gratiarū
actionem ad deum eleuet sic q̄ nunq̄ ci-
borum delectationi appetitum immer-
gat. hec faciens reatum vitabit: et meri-
tum cumulabit.

Remedia gule sunt sex.

1 Equitur de remedijs commu-
nibus contra gulam et ebrietatē
Quoz p̄mu⁹ est meditatio mor-
tis: **Unde Augustin⁹** in libro exhorta-
tionum. Nihil sic reuocat a peccato q̄
frequens mortis meditatio. cum saltem
quis p̄cogitat. q̄ corpus suū dabit s̄mil-
bus in escā. Quid enim dicemus d̄ gul-
losis hominibus impinguātes corpo-
ra sua cum cibarijs delicatis: nisi q̄ sunt
cocivermiū p̄uidentes vermib⁹ vt escā
de suis corporib⁹ impinguatis habeāt.
Unde Bern. Si diligent consideres
corpus tuū. quid per os. quid p̄ nares.
ceterosq̄ meatus corporis exeat: vilis
sterquilinum nūq̄ vidisti. **Unde ergo**
superbis homo cuius conceptio culpa-
nasci pena. labor vite mori post hominē
vermis. post vermē feror et horror. Sic
in non hominē vertitur omnis homo.
Hoc aduertere deberēt gulosi: et sic eru-
bescere corpus suum cum delicatis aba-
rijs impinguare. **Unde Augustinus** d̄
verbis dñi sermone. v. Preciosus ab-
ad te intrat. quid sit cum intrauerit. Nō
ne si specula haberemus in ventre de ci-
bis preciosis erubesceremus. **2**
Sed cōm remedium est considerare mala
que homini ex crapula eueniunt. Nam
triplex mors sequitur ex crapula. **Prima**
est mors anime: quia gulosi et ebrioli oē

etiam in...
gula...
man...
cum...
do...
Unde...
tis...
mus...
red...
Unde...
pula...
est...
potis...
empl...
pvi...
de...
ferro...
ex...
ta...
mine...
gula...
qui...
C...
tum...
tuna...
nebit...
elur...
ebus...
buit...
quando...
es...
ha...
ne...
si...
de...
et...
S...
fer...
notan...
fer...
Unde...
Unde...
ty...

tidunt animas suas. Unde beatus Augustinus. Sicut expirat corpus cum animam foras emittit: sic expirat anima cum deum amittit. et hoc contingit quando homo secundum carnem crapulose viuit. Unde apostolus. Si secundum carnem vixeritis: moriemini. Unde etiam Hieronimus. Nitens cutis sordidam animam reddit. Secunda mors est mors corporis. Unde Ecclesiasticus xxxvij. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est: adiuciet vitam. Tertia est mors corporis et anime simul post iudicium. Exemplum de epulone: ut habetur Luce xvi. Qui quotidie epulabatur splendide. et post mortem suam sepultus est in inferno ubi torquetur fame et siti: hoc patet ex eo quia iam ultra mille annos per gutta aqua rogauit dicens. Pater abraam mitte lazarus ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam quia crucior in hac flamma. **R**
Tertium remedium est considerare penuriam et miseriam christi. Quia qui imitatur christum pascitur: de facili gula abstinet. Et nota quod christus tribus vicibus esuriit. Primo enim cum quadraginta diebus et noctibus ieiunauit. et tunc non habuit aliud ad comedendum nisi lapides quando temptator dixit ei. Si filius dei es Altavice esuriit. et non habuit nisi folia. sicut legitur Matthei xxi. de ficulnea: que non habuit nisi folia. cui christus maledixit Tertavice esuriit et sitiuit scilicet in sua passione quando dixit Sitio. Tunc enim non habuit nisi acetum et sel ad comedendum et bibendum. Unde psalmus. Dederunt in escam meam fel. et in siti mea potauerunt me aceto.
S Quartum remedium est considerare fercula et potum damnatorum. Pro quo notandum quod gulosi habebunt triplicia fercula. Primum ferculum est fames. Unde psalmus. Famem patientur et canes Unde esaias ix. Unusquisque carnem fratris sui vorabit. scilicet pro nimia fame et do-

lore. **S**ecundum ferculum est eterna mors: Unde psalmus. Dors depascet eos. et hoc est valde miserabile. quia semper morientur et tamen nunquam finaliter mori possunt. Unde Apocalypsis ix. Dors fugiet ab eis. quod si mors corporalis (que est nisi separatio corporis et anime) sic hominem torquet. quod nec stare nec sedere nec loqui potest. Quid tunc mors eterna faciet in damnatis Unde Job xv. Consumat mors fortitudinem eius. Exemplum patet de debilitate per sententiam. que si sic debilitat fortissimos quanto magis illa mors amara reddet illa corpora debilia ad resistendum et ad se mouendum **T**ertium ferculum sunt carnes decocte et asse Unde Job xxiiij. Transibunt ab aquis niuium. Cum enim in frigore sunt: tunc congelantur ex nimio frigore lingua eorum. et sic comedent eam quasi carnes coctas. Cum autem in calore detinentur: tunc ex nimio calore assantur et cremantur lingua in ore ipsorum. et sic tunc ea comedunt quasi carnes assas Unde Apocalypsis xvi. Hanc dabunt linguas suas pro dolore. Quis autem erit potus damnatorum ostendit psalmus. dicens Ignis sulphuris spiritus etc. Quia sicut vinum penetrat membra et letificat cor hominis. sic potus infernalis totum hominem penetrat et cum ab intra et ab extra contristat **Q**uintum remedium est. quod reddituri sumus deo rationem de omnibus inutiliter et superflue expensis usque ad minutissimum quadratam Quia secundum veram iustitiam dei homo bibens haustum aque sine causa et necessitate: de hoc redditurus est rationem. Quod tunc dicitur sunt qui tot denarios: immo grossos et florenos gulose et ebriose expenderunt. qui quandoque a mane usque ad vesperam: immo quandoque noctem supaddunt. et sic in taberna sedent. et se cum veno supflue replent. et sic se inebriant. de quibus omnibus districtam reddituri sunt rationem. Ergo quilibet christianus timens deum nunquam sine causa et necessitate et utilitate deberet bibere nisi haustum

et cum omnibus sanctis gaudebitur.
 Item deū videre est ita delectabile. q̄
 bñs Augustin⁹ dicit q̄ potius veller eē
 in inferno z deū videre: q̄ in celo z ei⁹ vi
 sione carere. Unde angeli iam quasi p
 septem milia annorum deum viderunt.
 et si ad itā oculi deberēt priuari visione
 dei: nimis graue esset eis. Quāuis em̄
 angeli hęc mira operent z nobis frequē
 ter seruāt. tamen semp deū cōtemplam̄
 tur. Vñ Barth. xviij. Angeli coz sem
 p vident faciem patris mei q̄ in celis est
 Item de hac visione z de dulcedine ei⁹
 dicit ps. Quomā mille anni aī oculos
 tuos tanq̄ dies hesternā que preterijt.
 Ubi dicit glo. q̄ nūq̄ aliqua dies tam
 gaudiose consumpta est in p̄senti q̄n mil
 le anni breuiorē estimentur in celo. Itē
 in hac visione implebitur desiderū ho
 minis. Unde ps. Satiabor cum appa
 ruerit gloria tua. Quia in celo qlibet sa
 tiabitur: siue sit magni meriti siue parui
 sic q̄ qlibet contentat̄ intantū q̄ nō po
 test plus desiderare. Exemplum de va
 se magno quod potest cōtinere viginti vz
 nas vini: cū habet eadem plenum est z
 non potest plus recipere. Similiter de
 vase paruo quod pōt cōtinere vnam so
 lam mēsuram: cū habet illam tunc ple
 num est z contentat̄ ita bene in vna mē
 sura sicut magnum vas in viginti vnīs
 Sic est de sanctis magnis. sicut de san
 cto Petro vel Paulo vel Dominico vel
 sancto Francisco. qui habent magna va
 sa. id est magna merita. Et de nob̄ qui
 sumus quasi parua vasa cum puīs me
 ritis. Vñ Aug⁹. libro. xxij. de ciuitate
 dei. Ipe deus erit finis desiderioruz no
 strorum. qui sine fine videbit̄: sine fasti
 dio amabit̄: sine fatigatōe laudabitur.
 Idem eodem libro. Quod deus p̄para
 uit diligentibz se fide nō capif. sp̄nō at
 tingitur. charitate non comprehenditur.
 desideria z vota trāsgreditur. acquiri po
 test. estimari nō potest. Exemplum de
 gaudijs celi. Legitur q̄ in ecclesia beati

Petri colonie cū esset quedam obsessa:
 cōtingit ad illam aliā obsessam supuenti
 re. Hōz vna p̄tra aliā cepit insurgere.
 et clamoribz z cōtumelijs se afficere. de
 mon demoni dicebat Miser quid p̄sen
 tiendo lucifero sic de celo ruimus. Alter
 respōdit. quare fecisti. Cūq̄ illa adhuc
 quasi penitudinis verba p̄ferrent: alter
 subiūxit. Tace. ista p̄ma nimis est sera.
 Et idem demon interrogatus a circum
 stantibz. qd̄ facere veller vt sic ad celū re
 dire posset. Respōdit ei. Si esset colūna
 ferrea z rasijs z clauis acutissimis ar
 mata a terra vsq̄ ad celū erecta vsq̄ ad
 diem iudicij: si carnem haberē in qua sic
 pati possem: me p̄ illam trahere vellem
 nūc ascēdendo: nūc descendendo dum
 modo puenire possem ad gloriā dei. de
 qua p̄pter supbiam meam cecidi.

De Incuria.

Incuria detestanda est. quia
 est peccatum nociuū valde rā
 in corpe q̄ in aīa. Unde apo
 stolus. i. ad Thozin. vi. Qui
 fornicatur in corpus suū peccat. qz luxu
 ria primo maculat ipm̄ corpus. Omnia
 em̄ peccata maculant animam. sed illō
 corpus z animā. Unde etiam Innocē
 tius de vilitate cōditōis humane. Lu
 xuria nō solum maculat animam. sed fe
 dat p̄sonam. Vñ luxuriosus iam habz
 quodāmodo gehennā in seipō. scz fetō
 rem luxurie. z ignē concupiscētie. Ideo
 luxuriosus comparatur porco. qz plus
 delectatur in luto luxurie q̄ in floribz ca
 stitatis. O q̄ libēter deberemus corp⁹
 nostrū in puritate seruare. quia quanto
 purius nunc seruatur: tanto gloriosius
 in futura resurrectōe erit. Et quāto im
 purius: tanto plus tūc fetebit̄ si sic dece
 dit. Est enim luxuria peccatum fetens.
 non solum coram hominibus. sed etiaz
 coram angelis. Quia angeli sunt puri
 qui nos custodiūt. igitur nō modicum

ramen sine consensu plene rationis: tunc est peccatum veniale. Unde sciendum quod in primo peccato primorum parentum concubebant tres personae: scilicet diabolus in specie spiritus tentantis qui suggestit mulieri. et mulier que dedit viro. et vir qui comedit de pomis vetitis: tunc peccatum summum fuit in adam quantum ad genus humanum. Sic secundum Augustinum. Suggestio spiritus tentantis in nobis est primus motus ex fomite pueriens. Comestio vero mulieris est delectatio secundum comestio viri est consensus. His enim tribus scilicet suggestionem delectationem et consensum homo in peccatum ex temptatio educitur. Quia temptatio per suggestionem est in cogitatione consistit inchoat. Et si tunc ei non consentit: sed ei immediate resistit: tunc nullum est peccatum. Sed si per delectationem cogitationis temptatio progreditur: sic est veniale. Quandoque autem cogitationi immunde delectatio aduenit: si per consensum temptatio et peccatum summum: mortale est. Ergo summe cauere debemus: ne delectationem in cogitationibus malis. quod cum delectatio aduenit: tunc est veniale peccatum. Et hoc intelligitur quantum consensus rationis non est ibi. ¶ Tercio committitur quando quis dat consensum in morosam delectationem. Sicut qui delectantur cum plena ratione in malis cogitationibus: et in eisdem se involuunt. tunc talis morosa delectatio est peccatum mortale. Sicut heu multi faciunt. tam mulieres quam viri. et etiam virgines que licet nolunt ad actum perducere. tamen volunt in pravis delectationibus et cogitationibus delectari. quod tamen nimis est periculosum. quod facillime ex hoc peccatum mortale incurrit. Hoc probat Jacobus in epistola sua. ubi dicit. Concupiscentia. id est interior animi delectatio cum conceptu subaudiendo consensum rationis. parit peccatum secundum mortale. ¶ Quarto committitur quando quis ex mala cogitatione et delectatione dat consensum et voluntatem ad ipsum opus. et hoc semper est peccatum mortale. Unde Augustinus. super genesim. Si ratio consentiat ei et libido commouit faciendum

esse et non discrepat: tam et peccatum imputatur. etiam si non consequatur factum: quoniam rea tenetur in consensu scilicet. Et hoc etiam intelligitur de quolibet peccato mortali. quod quicumque regnum eternum intrare debet oportet quod sic stet in proposito suo quod si eternaliter viveret nunquam mortaliter peccare vellet. Ergo oportet de necessitate salutis quod quilibet siue sit masculus siue femina sic stet in suo proposito. quod nunquam velit facere actum nisi in matrimonio. ¶ Quinto committitur visus ut cum quis ex visu concupiscit aliquam personam et ea intentione eam inspicit ut eam concupiscere velit. Math. et. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam: iam mechatur est eam in corde suo. scilicet ut concupiscentia transseat in affectum cordis et in consensum rationis: ut etiam si facultas affert facere disponit: iam mechatus est eam in corde suo. Verbera gratia: si quis vna die centum domos intraret et in quolibet domo talem concupiscentiam iam dictam per visum acquireret: tot peccata mortalia committeret. ergo summe necessaria est custodia oculorum. Primo. quod oculi sunt valde veloces ad nocendum anime. Ideo per donibus preparantur. Thren. iij. Oculus meus deperditus est animam meam. Unde etiam Gen. iij. Vidit mulier lignum pulchrum ad vescendum. Unde Gregorius dicit. Non enim euas lignum trigisset: nisi incaute prius respexisset. Item secundo custodiendi sunt quasi due porte in castro corporis nostri. Qui enim habet portas alicuius castri habet castrum. Sic etiam si diabolus habet oculos nostros: tunc habet castrum corporis nostri. et communitur tunc intrat mors in animam per fenestras nostras. Et consequenter sequitur quod deus nihil habet in homine si oculos non habet. recte sicut dominus castri qui non habet ingressum ibi. Unde dicit Christus in euangelio. Si oculus tuus nequam fuerit: totum corpus tuum tenebrosum erit. Item tertio custodiendi sunt oculi et visus ex parte mulieris. quod a planta pedis usque ad verticem non est locus in muliere ornata in qui non sit positus laqueus diaboli ad captien-

ex libidine vel osculari ad se non pertinentem est peccatum mortale. Ne hoc illi non aduertit qui ut frequenter mulieres et virginis impudice ragent. scilicet amplexando. osculando. in quo deum grauius offendit. **B**

Octauo mittitur sine actu per ornamentum corporis vel alia signa ad luxuriam incitantia. Verbi gratia. ut sunt isti qui non concupiscunt. nec actum peccati volunt. sed faciunt ut concupiscant. ut multe mulieres similiter et virginis que ad hoc se lauant et ornant vel caput discooperunt ut amabiles fiant. que non solum in plateis et choris. sed etiam in ecclesia corda viroperuolunt. dum eis nunc colore albo: nunc rubeo. nec familiari colloquio. nunc manu iniectione. nunc vultus compositio. Sicut ille faciunt que cum alio fricant facies suas et depingunt se sicut pictor imaginem. et per talia laqueum et occasionem ruine prestunt proximis. et tales qui sic non concupiscunt nec actum facere intendunt. sed concupiscunt ab alijs volunt sunt occasores animarum. de quibus deus districtam rationem requirit ab eis de omnibus illis animabus quas sic ad peccatum traxerunt.

Exodi. xxi. di. Qui aperuerit cisternam aut foderit et ea non operuerit: et incidit in ea bos vel asinus: dominus cisterne reddet partem eius. Ubi dicitur glossa. Cisterna aperit quando mulier ornatur. Tunc bos vel asinus incidit in ea quando homo per ornamentum illud illaqueatur. tunc mulier illa reddet rationem de animabus illis. **Ubi Gregorius. in moralibus. Tot mortibus quis dignus est: quot exempla prauitatis in posteros reliquit. Ergo mulieres et virginis non debent se per ornata ornare. **Ubi Augustinus. in libro ad sacras virginis. Dicitur virgo nec ornata capit: nec habitu nec oculis erectis. sed cum vultu ad terram deposito procedat. ne in se viles inducat amores. ut ipsa non peccet: nec alijs peccatis causa existat. **Nono committitur quando aliquis libenter velle illi actum perficeret bene possent. quia habent oportunitatem loci: temporis et persone. et solum propterea dimittunt quia timet mundum et scandalum hominum et consilio******

non propriam. **Sed si sciret se posse latere in hoc actu: nec deum nec sanctos nec salutem anime curarent quando hoc opus perpetraret. Et tales qui sic dimittunt non propter deum. sed propter homines grauius deum offendunt. quia voluntas eorum delibata est ad actum illum. **Ubi Leo papa. Sunt nonnulli qui dum corde percipiunt peccatum faciendum delibent. illud tamen cum timore dimittunt. aut quia pro difficultate implere nequeunt. hi profecto in domino moriuntur. Et hoc idem intelligendum est de quolibet peccato mortali. quod quis non propter deum dimittit: sed solum propter timorem hominum. Verbi gratia. sicut quis non chorifans vel vestes poposas non portans propterea quod pater vel mater vel aliquis propinquus eius nouiter defunctus est. **Sed si hoc non esset propter deum non dimitteret: sed omnino faceret. Sicut qui concupisceret rem proximi sui et hanc libenter sibi subtraheret si suspendium non timeret: tales spiritus stant in peccato mortali. Si autem quis ad actum procedit: tunc spiritus est peccatum mortale. ut patet in sexto precepto. **Decimo committitur per dona et munuscula. ut cum quis dat alicui aliquid donum vel denarium ea intentione ut eam ad malam concupiscentiam et ad malum actum alliciat. talis sic datus siue sit pro nouo anno siue alio tempore peccat mortaliter propter malam intentionem: immo mechanicus qui preparat vel vendit tale denarium illi quem certitudinaliter scit se velle abuti: reus erit illius peccati. et peccat grauius. **Insuper nunc qui est mediator illarum personarum scietur. et portat tali persone tale donum scietur ad tale malum finem consequendum: reus erit illius peccati. et grauius peccat.**********

De filiabus luxurie. **Sequitur de filiabus luxurie. Quarum prima est cecitas mentis. id est blintheit des gemuetes. de qua sub hebetudine mentis dictum est. Quando autem est mortale vel veniale. Respondet Hermannus de schulditz. quod est in genus suum non sit peccatum mortale: cum mens**

De peccato

fit quasi tabula rasa et ceca nascatur. tamen cum ad finem luxurie ordinatur: quia voluntarie supprimitur usus rationis: mortale est. **U**nus psalmus. Supercecidit ignis. scilicet cupiditatis et non viderunt solem. **I**dem. Noluit intelligere cum bene ageret. Si tamen talis cecitas non ordinatur ad finem reusillicite. vel si incidere ex quibusdam naturali corporis indispositione non culpabiliter: non credo esse peccatum mortale. **S**ecunda filia est precipitatio. id est. vmberrachrickeit des todes vnd der hellen vel sic. verwegelicheit. das ist so eyner verwegelich louffer zu den sunden. **Q**uod luxuriosi quicquid agunt hoc faciunt precipitate et indeliberate. **C**ontra quod puer bios. iij. dicit. Oculi tui videant recta et palpebre tue precedant gressus tuos. **Q**uando est veniale vel mortale. **R**esponder Hermannus de schilditz. quod infantum est peccatum in quantum voluntarie actum consilii premitur. quod si in his que per necessitate salutis consideranda occurrunt voluntarie precipitatur ut periculo sua salutem non preponat mortaliter videtur peccare signantur quando ordinatur in finem luxurie: vel in quemcumque alium finem per se illicitum. sed si contingit ex indispositione aliqua naturali. sicut aliqui naturaliter sunt precipites. sic non est mortale. **T**ertia filia est inconsideratio vnachtsamkeit. die ynkuschen haben kayn achtsamkeit vff alles das da zudun oder zu layssen ist. **U**nus inconsideratio est quando aliquis recte iudicando deficiat. ex hoc quod premitur vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedat. **U**nus manifestum est quod inconsideratio est peccatum. **N**ota quando est mortale vel veniale. dicit Hermannus de schilditz. sicut dicitur cum est animus de precipitatio et cecitate. Si affectata est ex intentione vel ad finem luxurie ordinatur est peccatum mortale. **I**ntra illud Danielis. xij. Auertentur sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum. **V**eniale tamen peccatum potest esse quando non ordinatur ad finem malum. vel quando sine peccato quando euenit ex natura

li defectu. vel ex indispositione corporis inculpabili. **Q**uarta filia est inconstancia id est. vnstetckheit. das man feller vmermer von eynen in das ander. **E**t sic deo placet stabilitas in bono: sic instabilitas multum displicet deo. **Q**uinta filia est amor sui. **P**ro quo nota quod amor inordinatus ad seipsum homines excecatur. **V**nus Gregorius Vehementer claudit oculos amor priuatus. ex quo fit ut quod male agimus graue non estimamus. **Q**uomodo autem est peccatum mortale amor priuatus? **R**espondet Hermannus de schilditz. quod amor sui secundum genus suum non habet rationem peccati mortalis. **S**i tamen amor sui crescat ad contemptum dei: tunc indubitanter est peccatum mortale. **I**dem dicitur est si amor inordinatus superbius vergat in iniuriam proximi: quod tunc est peccatum mortale iuxta mensuram iniurie. nisi iniuria esset minima. **S**exta filia est odium dei. **L**ux enim deus subtrahit istis voluptatibus impedimentum prestat per infirmitatem vel aliter tunc odium dei. **Q**ueritur. vtrum deum odio possit aliquis habere. **R**espondeo secundum beatum Thomam. **D**upliciter ab homine comprehenditur et desiderari potest. **U**no modo secundum seipsum. scilicet per essentiam. deus autem per essentiam suam est ipsa bonitas: quam nullus potest odio habere. quia de ratione boni est ut ametur. **E**t ideo impossibile est quod aliquis videns deum per essentiam suam eum odio habeat. **A**lio modo secundum effectum eius: tunc sunt quidam effectus dei qui repugnant inordinate voluntati. **S**icut infliccio pene et etiam cohibitio peccatorum per legem diuinam que prohibet ea que repugnant voluntati deprauate per peccatum. **Q**uam ad considerationem effectuum talium ab aliquibus deus odio haberi potest. **S**ic illi in inferno odium deum. et etiam peccatores in mundo. **U**nus Apoc. Blasphemauerunt deum celi pro dolo. **S**ed alios effectus habet etiam sic quod est dator omnium bonorum vite et intelligentie. et sic considerando non odit. **N**ota quod quicumque odit

penes obsequium
manu educta
tenti tenet
iusticia
nalia
prompen
habere
ma p
fficiam
ma filia
dum
losum
i. Jobis
est charitas
dilectio
tum
S
vt
de
de
h
et
p
sim
est
bus
sup
et
nes
si
pon
dun
m
limes
filia
vire
re
bilo
p
oys
Luxuria
Et
D
te
ad

penas: odit deum panarū actorē. **N**az multi odiunt penas: qui tamen eas patienter ferre deberent ex reuerentia diuine iusticie. **Aug^o**. x. cōfess. dicit q̄ mala penalia q̄ de tolerare iubet non amare: ē prumperem odiū dei punientis. H̄ est habere odio dei iusticiam q̄ est gūssi/ mū pccm. **Greg^o** **A**equius est odisse iusticiam: q̄ non fecisse. **¶** **S**eptima filia est amor mundi. **P**ro quo sciendum q̄ amare mundū est multū periculosum. **P**rimo q̄ charitatē de extinguit. **1. Johis. ij.** Si quis diligit mōm. non est charitas patris in illo. **S**ecōdo q̄ sic dilectio dei est fons oīm bonorum z fructum. ita dilectio mundi oīm uiciorū. **¶** **Greg^o**. Disce hō non diligere mundū ut diligas deū: auerte ut uertar. funde ut implearis. **T**ertio q̄ inimicū dei constituitur. **¶** **Unde Jacobi. 4.** Amicitia huius mundi inimica est deo. **Q**uarto q̄ seruū diaboli se facit. **Apl's ad Gal. p.** Si mundo placerem: huius xpi non essem. **¶** **Unde Barth. 6.** Nemo p̄r duo bus dñis seruire. **¶** **Unde etiā Chrysost.** sup **Barth.** **Q**uā miserū est mūdū. z miserū qui eū sequunt: semp̄ em̄ homines mundi opa excluderūt a uita. **N**ota si amor mundi intm̄ excreseat in hōie q̄ p̄ponat̄ amori dei uel uite et̄ne. uel si redundat̄ in iniuriā: q̄ tollit charitatē p̄xi mi est pccm mortale. **S**i tñ̄ citra hos limites sistat: p̄r esse ueniale. **¶** **O**ctaua filia est stulticia. **H**oc est: si quis ex p̄mere ualeat se illud gaudiū sempiternū. z hereditatem celestē p̄temnere. z p̄ nihilo reputare. z plus delectari in zeno luxurie: q̄ in deo: et oībus bonis: z gaudijs spiritalibus z celestib:

Luxuria palliat se tripliat

Luxuria palliat se sub t̄plici spē virtutū. **P**rimo occultat se sub specie affabilitatis z beniuolentie. z hoc apparet in illis q̄ alijs se nimis affabiles exhibēt. **S**unt em̄ quidā qui ad hoc student: ut oībus se affabiles et

gratiosos exhibeāt z oībus placere desiderant. z sic frequent occultat se uoluptatis. **E**t illa cogitatio est multū periculosa. q̄ sub ipa puritas p̄tutis z sinceritas diuini amoris frequent inficit p̄ occultatū amorē carnis. **R**emediū cōtra hanc voluptatē est q̄ hō diligēt cōsideret mentem suā z discutiat. vtrū sub spē affabilitatis z amicitie quā exercet aliqua z cupiscentiā uel inclinatio puati amoris latent se abscondat. **E**t si quā talium deprehendit: securi tunc erit q̄ se potius exhibeat singularē z maturū q̄ q̄ per suā affabilitatem malā inclinatio nem in seipso suscitet. uel alijs ipam p̄curz. z etiā optimū remediū ē ad idē q̄ hō tāta magnūmitate z tāta cordis altitudine mentis pudicitia amplectatur ut etiā dedignetur se cuiusq̄ familiariter exhibere. ut possit sue mentis puritas inquinari. **E**t hec magnanimitas id est cordis sublimitas nequa q̄ ab elatione: sed potius ab uirtutis amore procedit. **¶** **S**ecōdo occultat se sub specie charitatis z amicitie. z hoc apparet in his q̄ dicūt. q̄ ideo singulari affectione ad aliquas p̄sonas inclinatur. ut ex inde p̄fectum sue salutis magis querant. z eorū directōe in deū magis feruent z sollicitate insistāt. **E**t isti multoties decipiunt. **Q**uia in hoc casu sub ficta spē charitatis z salutis p̄ximū uiscus carnal' cupiscentie se occultat. **R**emediū h̄ est q̄ hō diligit z consideret quāta utilitas illi p̄sonae puenire possit. p̄ cui' p̄fectu singularē ad ipam affectōez gerit. **C**ōsideret si illa p̄sona sua directōe z studio indigeat. **N**ā si hō seipm̄ aut aliā p̄sonā a deo mollem cognoscat: q̄ notabiliter timeat q̄ ex ei' studio sibi uel illi ment' occupatio uel noxia amor' inclinatio pueniat: tuti' ē hōi q̄ se ab oībus ill' actib' restringat ex quib' possit sibi uel ali' aliq̄d noxiū puenire. **N**ā etiā **Greg^o**. **Q**uotienscūq̄ q̄s p̄ gest' p̄caces z leues diuini amorē in corde p̄ximū diminuit: toties in mēte sua seipsuz

Item imponit et iniusticiam eo qd ho /
 mini precepit qd implere n̄ possit: qua /
 si iniuste in hoc cum hoie egerit. Contra
 quod dicit ps. Iustus dñs in om̄ibus
 vijs suis. et sanctus in oib̄ opibus su /
 is. Item p hoc imponit ei impietate et
 crudelitatem ex eo qd crudeliter egerit in
 hoc qd homini onus importabile impo /
 fuerit. Contra qd dicit ps. Nā sicut
 dñs. Et ipse p se dicit in euāgelio Disci /
 te a me: quia mitis sum: et humil̄ corde.
 Quinto ideo quia talis loquit̄ cōtra
 fidē et veritate qd dicit se nō posse p̄tinēter
 viuere. Et s̄m Aug⁹. potest q̄ri d̄ illo. qd
 dicit se nō posse cōtinere. vtz intelligat:
 qd nō pōt continere se suis virib̄ sine dei
 auxilio: aut si intelligat: qd etiā adiutus
 a deo nō possit. Si primo modo: h̄ pla /
 num et verum est: qd sine adiutorio dei nihil
 possumus. Vñ christus dicit in euāge /
 lio. vt habetur Joannis. xv. Sine me
 nihil potestis facere. Non dixit pax fa /
 cere: s̄ nihil omnino. Vñ etiā Ap̄ls. ij:
 Cor. ij. Nō sum⁹ sufficētes cogitāe ali /
 quid a nobis quasi ex nobis. Vñ etiā
 Aug⁹. Dñe scite nihil sūt om̄s conat⁹
 nostri. Vñ etiā Sapie. viij. Scui qd
 alit̄ n̄ possuz eē p̄tinēs nisi de⁹ det. Sed
 tñ de⁹ semp parat⁹ est dare grāz et adiu /
 uare hominē in his q̄ sunt ad salutē si so /
 lummo homo esset parat⁹ recipere gra /
 tiam et adiuuamē diuinuz. Si secundo
 modo. tunc manifestissime falsuz est: qz
 etiā sapit heresim: qd quis audēt dicere
 qd etiā cū adiutorio dei nō possit p̄tinen /
 teryuere. Qd talis loquit̄ cōtra p̄mum
 articulu fidē vbi dicimus. Credo i deū
 pa. om. Et potest queri a tali: an possit
 aliquāto tpe p̄tinere: qd si dixerit se p̄ mē
 sem vel vltra posse. Verbi gratia: vt i q̄
 dragesima in qua etiā qñqz pessimi ho /
 mines abstinent: tūc ostēdēdū eē qd spe /
 rare debet. qd potius sequenti mēse con /
 tineat q̄ in isto: cū deus paratior est ad
 adiuuandū eū postqz p̄ mensem amore
 eius cōtinuit q̄ ante: si tñ ex corde ei⁹

auxilium instanter petierit. Item queri /
 mus a tali quis cogit eū: vtrū a diabo /
 lo cogatur: vela muliere: vel a carne: nō
 a diabolo. Unde Greg⁹. Debilis ē ho /
 stis qui in neminē vincit: nisi volentem.
 Ita est debilitatus et om̄i potestate sua
 priuatus p passionem et mortem christi.
 Vñ Aug⁹. sup ps. Diabolus plerūqz
 vult nocere: et nō pōt: qz potestas ei⁹ est
 sub potestate dei. Nā si tñ possz nocere
 diabolus q̄ntū veller: aliqs iustoz non
 remaneret. Idem in s̄moue. Nō eim dia /
 bolus cogēdo vel suadēdo nocet: nec ex /
 torquet a nob cōsensum: s̄ petit. Dat qd
 dem ille cōsiliū: sed deo auxiliāte nostrū
 ē vl eligere vl repudiare qd suggesterit
 vñ etiā Chrysos. sup math. Diabol⁹ eī
 suggerē potest: cogere te nō potest. Itē
 non cogit a muliere. qz masculus natu /
 ralis fortior ē q̄ mlier. Item nō a carne
 qz deus dedit dominū hominī sup car /
 nem suam. Vñ Gen. 3. dixit ad mlierē
 q̄ tenet figuraz carnis. Sub viri p̄tate
 eris: et ip̄e dñabit tui. Qd ar habeat do /
 minū qd sup carnē suā qd bñ possit abstē /
 nere a fornicatōne si veller: hoc pater: qz
 si tal̄ haberet tātā volūtate p̄tinēdi q̄n /
 tā h̄ vinū suū in vase suo custodiendi: s̄
 facili cōtineret. Et si cum tāta diligētia
 obstrueret sensus corporis cū sentit se per
 occasionē temptari carnalis. cū q̄nta di /
 ligentia obstruit forā mēvalis repleti vī /
 no cū sentit vinū exire. vel stillare ex illo.
 Itē patet ex hoc qd si cū incōtinētia de /
 beret pdere omnia bona sua tp̄alia: vt si
 sciret se amissurū pedemynū vel manuz
 vel ambos oculos. vel si sciret prepara /
 tum ignē lectū in quo deberet cremari
 sicut beatus laurentius i craticula: om /
 nino abstineret: et nūqz vsqz ad mortē ali /
 quē actū luxurie scient̄ et volūtarie facēt.
 Remedia luxurie cōmunia. Qd
 Equit̄ de remedijs cōmunib⁹
 Contra omnem luxuriā. et sunt
 tria qd sic p̄bat. Cū luxuria sit
 ignis necessario erit triplex remediū con /
 U 2

De peccato

era eā. Verbi gratia. Si olla q̄ circa igne aq̄o bullit: z ne effundat q̄d in ea cōtinet aliq̄d horū triū fieri s̄suevit. v̄l aq̄ frigida olle infūdīt. v̄l de lignis subtrahit. vel olle ab igne elongat. Prīmū em̄ remediū est q̄ si q̄s videt se temptari: tūc aq̄ infundēda est. s. tribulatio q̄ cūq̄ vel vt recipiat a se vel ab alio bonā disciplinam. v̄l puniat se alias. s. trahendo per crines. Vel si nō vult sibi adhibere tribulationes in p̄nti: saltē adhibeat sibi ipsius tribulationis memoriaz: vt cogitet d̄ penis q̄ debētur peccato luxurie. Vñ exemplum de his iā dictis. Legit q̄ q̄dam temptatus a luxuria dixit si h̄ ego ro: eternū ignē merebor: ergo p̄bare volo: vtrū possim sustinere. z sic cōbussit sibi digitos. z sic cōpescuit in se luxuriam. Exemplū etiā de h̄o bern. qui p̄ ardozē luxurie inter spinas picat se z vulnerauit corpus suuz. z sic p̄ vulnera carnis extinxit ardozē libidīs. Item legit de beato b̄ndicto q̄ semel immerisit se i gelidā aquā p̄t v̄hemētē temptatōez carnis. **S**c̄dm remediū ē: vt cū q̄s subtrahat de cibo z potu. sc̄dm enim ligna silue exardescit ignis. Et p̄cipue d̄ illi generibz cibo z potu q̄ incitat ad luxuriā: vt sunt fortia vīna. z cibi acuti saporis. Ista em̄ sunt q̄si facule ardentē ad incēdēdū luxuriā. Vñ bern. Pip et zinziber cūminū z salua z m̄re spēs huiusmodi salsamtoz palatū q̄dā delectāt h̄ accēdūt luxuriā. Vñ **H**erōn. In epulas difficile seruat pudicitia. z nitēs cutis sordidaz oñdit aiām. Ex quo pz q̄ sicut iste essz deridēd⁹ qui facul ardētibz domū suā incēdēs dicēt q̄ cōbustio eius sibi displiceret. sic deridēdi sūt qui dicūt se velle ztinere q̄n cū talibz abis z potibz domos suas. i. corpa sua incēdūt igne libidinis z zcupiscētie. Vñ **A**mbrosius Deniqz a nobis edendi mēsurā seruet: ne totius corporis labes generet. Vñ etiā **C**hrystostom⁹ dicit. Per ieiunium cessatur pugna aduersus aiām. Vnde

etiam **H**ugo d̄ sancto victore. Parca ei vita occidit vitia. libidinem extinguit. s̄tutem nutrit. animū roborat. ad celestia mētem eleuat. **A**utem subtractio cibi z potus extinguit luxuriam. per tale p̄t ostendi exemplū. Erat quidā adolescēs qui ex intuitu illicito in concupiscentiaz carnis vebementer contra honestam z pulchram mulierem accensus est. Et ipsa repulit eum septus z arguit. Et ipse dixit. Si non adimpleret voluntatem suam: oporteret eum mori. Tunc ipsa assignauit ei diem z locum z horaz qua deberet venire ad eam. Cum autem iste adolescens venit: tunc ipsa dixit. Voluntas tua non implebitur: nisi consenseris mihi in ynica petitione. z ipse libentē consensit. Tunc ipsa includit eum in yna camera per triduum sine cibo z potu. z q̄ta die preparauit locum vnum cū mensa que fuit plena cum bonis ferculis et cibarijs. Similiter z potum bonum. Et ex opposito preparauit lectum pulchz: z dixit iuueni. En optionem tibi do. an vis comedere z bibere. v̄l volūtatez tuā me cū adimplē. z voluntatez tua peracta econuerso te includam. z iam non gustabis quicq̄s in comedendo z bibendo. Tunc iuuenis respondit. Ego iam ita fatigatus z attenuatus sum fame et siti q̄ ignis concupiscentie totus refriguit. z iam nullam concupiscentiaz erga te habeo. sed me delectat comedere z bibere magis q̄ quicq̄s aliud facere. Et ipsa ei. **N**equā cur dixisti q̄ oporteret te mori. nisi ego tibi consentirem. Vade amplius quādo sic accensus es: tūc subtrahē tibi de cibo z potu. z sic facillime concupiscentiam carnis tue superabis. **T**ertium remediū est q̄ homo eloget se ab igne luxurie. id est a presentia mulieris: Et hoc docet **A**p̄l. i. 1. Cor. vi. Fugite fornicatōem. Super quo v̄bo dicit **A**mbrosius. Cum alijs nempe vitijs potest spectari conflictus: h̄c at fugite: ne approximatis quia non potest

aliter videtur. **H**ugo d̄ sancto victore. Parca ei vita occidit vitia. libidinem extinguit. s̄tutem nutrit. animū roborat. ad celestia mētem eleuat. **A**utem subtractio cibi z potus extinguit luxuriam. per tale p̄t ostendi exemplū. Erat quidā adolescēs qui ex intuitu illicito in concupiscentiaz carnis vebementer contra honestam z pulchram mulierem accensus est. Et ipsa repulit eum septus z arguit. Et ipse dixit. Si non adimpleret voluntatem suam: oporteret eum mori. Tunc ipsa assignauit ei diem z locum z horaz qua deberet venire ad eam. Cum autem iste adolescens venit: tunc ipsa dixit. Voluntas tua non implebitur: nisi consenseris mihi in ynica petitione. z ipse libentē consensit. Tunc ipsa includit eum in yna camera per triduum sine cibo z potu. z q̄ta die preparauit locum vnum cū mensa que fuit plena cum bonis ferculis et cibarijs. Similiter z potum bonum. Et ex opposito preparauit lectum pulchz: z dixit iuueni. En optionem tibi do. an vis comedere z bibere. v̄l volūtatez tuā me cū adimplē. z voluntatez tua peracta econuerso te includam. z iam non gustabis quicq̄s in comedendo z bibendo. Tunc iuuenis respondit. Ego iam ita fatigatus z attenuatus sum fame et siti q̄ ignis concupiscentie totus refriguit. z iam nullam concupiscentiaz erga te habeo. sed me delectat comedere z bibere magis q̄ quicq̄s aliud facere. Et ipsa ei. **N**equā cur dixisti q̄ oporteret te mori. nisi ego tibi consentirem. Vade amplius quādo sic accensus es: tūc subtrahē tibi de cibo z potu. z sic facillime concupiscentiam carnis tue superabis. **T**ertium remediū est q̄ homo eloget se ab igne luxurie. id est a presentia mulieris: Et hoc docet **A**p̄l. i. 1. Cor. vi. Fugite fornicatōem. Super quo v̄bo dicit **A**mbrosius. Cum alijs nempe vitijs potest spectari conflictus: h̄c at fugite: ne approximatis quia non potest

aliter vinci melius **A**d idem monemur exemplo Joseph Ben. 19. Cui cum domina sua diceret dormi mecum: ipse relicto in manu eius pallio fugit: et egressus est foras. Quare autem fugiendum sit **R**ñ/ deo primo. quia homo est sicut fenū aridum. Unde Propheta. Omnis caro fenū. Item homo est sicut stipula **U**n Job. 13. Et stipulam siccam persequeris. nulla autem securitas est stipule vel feno arido circa ignem. igitur merito fugiendum est. **N** ei luxuria est peccatū valde immundum. ergo non est securus luctari cum peccato isto. vix enim potest esse q̄ homo non inquinetur **E**cclias. xii. Qui tetigerit picem: inquinabitur ab ea. Sed diceret quis stipulam se nō esse: immo quasi ferrum: et ideo nō oportet eū timere mulierum familiaritates **R**espondeo q̄ etiam ipsum ferrum ignis immutat. vt quasi igneam formam inducat **S**ic ignis luxurie etiam homines ferreos immutat in malum **H**ieronimus. Ferras mentes libido domat. **E**t etiam patet q̄ ex duobus lapidib⁹ si inuicem collidantur exit ignis: **S**ic ex familiaritate duarum personarū que quasi lapidee videtur: exit quādoq; ignis luxurie. **I**te est murus lapideus a candelā iuxta se posita nō comburatur: tamen denigratur: sic licet q̄ homo quādoq; non cadat ex familiaritate mulierum in peccatum actuale: tamen frequētius aliquantulum inquinatur ad minus per cogitationes et delectatōes malas. **U**nde beatus Hieronimus **R**edemibi non potest eū domino toto corde habitare: qui seminarum actibus copulatur. **N** autē cohabitatio et familiaris conuersatio mulierum multum est occasio ruine potest manifestari per tale exemplum. **L**egitur in vitaspatrum. q̄ senex quidā erat qui cum incurrit egritudine magnam seruebant ei fratres: et videns senex q̄ fratres occuparent euz eo dixit. **V**adā in egyptū: vt nō ipedi-

am fratres istos **E**t dixit ei abbas moyses: nō vades q̄ fornicatiōem incursum es. **I**lle autē tristatus dicebat. **H**ortuū est corpus meū: et tu mihi ista dicis. **S**urgēs ergo abiit in egyptū. **Q**uōd autē audissent hoīes circūquaq; habitātes offerebāt ei multa **V**enit etiā ad eū virgo quādam fidelis volens obsequium suuz senī infirmatī depēdere **E**t post aliquātū tēpōris cū paululū de egritudine q̄ detinebat meli⁹ habuisset incurrit in eā **E**t illa pcepit **I**nterrogata autē a vicinis loci illius vñ pcepit. **I**lla rñ dicit. de senē **I**lli autē nō credebāt. **S**enex vero dicebat. ego hoc feci. s̄ custodite infantem quē pepit **Q**ue cū genuisset puerū et ablactatus fuisset: tulit senex infantē in brachiis suis **E**t die qua erat festiuitas in schyri accurrat ibi et intravit ecclias corā multitudie fratrum. **I**lli autē vidētes eū fleuerūt. **Q**ui dixit fratrib⁹ **V**idete infantē hūc: filius est inobediētie. cauete q̄ vos o frēs a p̄sortijs mulierū. eo q̄ in senectute hoc feci. et orate p̄ me. **E**t p̄gens ad cellā suā ad initū p̄me p̄uersionis reuersus est. **U**n Bern. **C**ū femia sp̄ esse et feminā nō cognoscere: nōne plus est q̄ mortuū suscitāre. si qd̄ min⁹ est nō potest necid qd̄ mai⁹ est. **U**n Hiero. **S**i pudiciā seruare quis: feminā quā bñ videris p̄uersantē mente dilige: nō corporali p̄ntia. **U**nd Greg⁹. scribit in registro q̄ beatus augustinus nec cum sorore habitare consensit.

Incipit tractatu

lus de sex operibus misericordie. Et primo de corporalibus.

Opera misericordie corporalia s̄ sex **P**rimū est cibare esurientem **U**n **E**saie. lviij. Frāge esurienti panē tuū. **S**ecūm est potus dare sitiētī. **M**at. x. Qui potū dederit vni ex minimis meis calicem aque frigide non perdet mercedem suam. **S**ed sunt

F De sex operibus

quidam adeo duri et immisericores quod potius dant porcis et canibus quam pauperibus. quod plures diuites melius pascunt suos canes quam pauperes. sed preparando canibus offam vel dando eis carnes. de quibus pauperes possent refici. de quibus omnibus tales diuites districtam reddituri sunt rationem. Insuper aliqui tam auari et tenaces sunt: quod potius id quod remanet permittunt putrefieri fruantes hoc ex nimia parcitate quam quod pauperibus erogaret. Unde dominus de maximo conuiuio quod faciet sanctis suis repellat eos cum confusione magna. nihil eis dabo quod hic de mensa sua nihil ei dederunt. ut patet in diuite epulone et paupe lazaro. **Luc. 16.** Unde etiam **Breg?** Dei misericordiam non potest promereri qui hic misericors non fuit. Unde **Beda** super epistolam **Jacobi.** Sine misericordia iudicabit ille: quicquid posset non facit misericordiam. **Ex** his patet quod periculose stant tales tenaces diuites quia deum grauius offendunt: contra charitatem proximi faciunt et contra animas proprias grauius peccant. quia tales quodammodo comparantur furibus et raptoribus. **Ambro.** in sermone. Non minoris est criminis habere et tolerare: quam cum possis indigentibus denegare. Unde etiam **Basilius** Nonne inquit spoliator es: qui dispensanda suscepisti propria reputando. Est enim pauperis famelicus quem tu tenes. nudi tunicam: quam in conclauis seruas. discalceatis calcei: qui penes te marcescunt. indigent argentum quod possides humanum. Unde **christus** dicit in euangelio. **Lu. xviii.** Quam difficile qui pecuniam habent regnum dei intrabunt. Item est malum si gnium cum quis durus homo non potest audire clamorem pauperum. et si audit: tamen non compatitur nec misereatur: est signum perversitatis: et quod non est in charitate dei. **Et** ex hoc sequitur quod est in statu damnatorum. **Uti.** **1.** **Jobis. 4.** Qui habuerit sub azibus huius mundi. et viderit fratrem suum necessitate habere: et clauerit viscera sua ab eo: quomodo charitatis dei in eo manet

quasi diceret: nulla modo. **Aug.** de ciuitate dei. Misericordia est aliena miserie in nostro corde passio. quod utique si possemus subuenire appellimur. Unde de iuris cordibus dicit **Prover. xxi.** Qui obrurat aurem suam ad clamorem pauperum. et ipse clamabit et non exaudietur. **Et** ergo ut diuites misericordiam dei consequantur: tunc ipsi debent esse misericordes pauperibus. Unde **Barth. v.** Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. **Ambro.** in epistola ad **Neopocianum.** Non memini me legisse mala morte mortuum quod libenter operam pietatis exercuit. **Habet** enim multos intercessores. et impossibile est precibus multorum non exaudiri. **B.** **Tertium** est recipere peregrinos ad hospitium. hoc utile est et deo tam acceptum: ut quicquid etiam ad litteram angeli sunt ad hospitium recipientium: mo etiam quicquid ipse christus visibilis. ut in **emaus.** **Sed** sunt quidam adeo auari quod nullum pro deo hospitari volunt nisi habeat expende. **Et** sic expellunt pauperes a domo sua. cum tamen christus dicat in euangelio. **Qui** vos recipit me recipit. et eadem mensura qua mensi fueritis etc. **Ergo** si claudis ianuam pauperi: sic christus faciet tibi cum veneris dicentes illud **Barth. xxv.** Domine domine aperi nobis. **Respondebit.** Ameco vobis nescio vos. **Sed** bonis et electis dicit illud **Barth. xx.** Hospes fui et collegistis me. venite benedicti patris mei etc. **Ex** his sequitur quod multum reprehensibiles sunt illi diuites qui habent latas domos. et potius permittunt eas vacare quam quod pauperes in eisdem propter deum vellet hospitare: cum tamen laudabile esset quod quilibet diues ad minus haberet unum pauperem in domo sua: ut illud quod sibi ipsi in mensa subtraheret siue in comedendo siue in bibendo hoc illi pauperi daret. ut sic posset mereri vitam eternam. **Quartum** est nudos tegere. **Quantum** autem hoc placeat deo patet in beato **Hartino** quem christus coram omnibus sanctis et angelis in celo existentibus commendauit dicens

Domine abraham
me vultu...
cuius domus...
L. i. vultu...
Qui habet...
habet...
die non...
facile...
cipit...
daret...
ergo...
o...
p...
gent...
bat...
stes...
xpiana...
q...
p...
tulis...
lud...
m...
et...
D...
ts...
tum...
accep...
mus...
tali...
tur...
cum...
tu...
ci...
na...
us...
mmo...
vel...
iudic...
Infirm...
L. **Quartum** opus
cos...
l...
posse...
L. **Quantum** de manu pecc
Qui...
ceter...
opus...

Martinus adhuc catholicus hac me veste preterit. Unde ammonet vnū/ quēq; hominē p̄ **E**saīam p̄phētā dicēs **L**ū vidētis nudum operi cum. **L**uc. iij. **Q**ui habet duas tunicas det vnaz nō habenti. Item quia hoc op⁹ misericor dienō ita facilliter exercetur. quia vnus facilius dat pauperi frustū panis. v̄l recipit p̄ noctem vnū ad hospitium: q̄ q̄ daret sibi tunicā. z etiam diutius durat ergo diuites mulieres debēt filare z nō ociose incedere. qz q̄uis ip̄e nō indigēat p̄ se. tamē multi paupes sunt q̄ bñ indigēt. **E**xemplo b̄tē **E**lizabeth que filabat cū ancillis suis: z inde paupibus vestes faciebat. **U**ndē **A**ug⁹. in li. de vita xp̄iana. Illā elemosynaz de⁹ approbat q̄ de iustis laborib; ministrat. **S**ic; scriptū est. honora dñm de tuis laboribus iustis. **U**n̄ xp̄s dicit talib; in iudicio illud **Matth. xxv.** Audus fui z cooperuisti me. qz ita acceptū est ei q̄si cū in cruce nudū pendētem cooperuisses **U**ndē **Matth. xxv.** Quod vni ex minimis meis feceritis mihi fecistis **Q**uī tum est. visitare infirmos. **H**oc multū acceptū est xp̄o. q̄si ip̄e p̄ se iaceret infirmus hīc z cū visitares. qz omēs passus talū numerant ab angelis: z remunerantur a xp̄o in vita eterna. **C**ōtra hoc faciunt q̄ paupes z infirmos ab hominatur. vel etiā quandoq; p̄rios famulos cū infirmant a domo expellūt. vel si retinēt: vt canem sub gradu locāt nec melius ei q̄ canī faciunt **N**ō sic est faciendū immo est eis bñfaciendū quasi angelo. vel etiā quasi ip̄i xp̄o. qui dicitur est in iudicio. **I**nfirmus fui z visitastis me **S**extum opus misericordie est vnictos visitare z redimē. siue boni siue mali sint aliqua eis ministrādo **S**i boni: p̄ posse liberari deberēt. **J**uxta illud ps̄. **E**genum de manu peccatoris liberate **Q**ui hoc facit. s. q̄ redimīt captos innocētē a raptorib; z ab alijs malis hoīb; opus misericordie exercet. z filius erit dō. vñ

ps̄. **D**eus q̄s filius tibi: eripies in opem de manu fortiorū ei⁹. **S**i vero mali tūc saltem liberādi sunt ab eterna morte. s. monēdo eos ad p̄niam z contritōem de peccatis suis. z q̄ offerāt deo illā ignominiosam z amarā mortem quam sustinere eos oportet p̄ peccatis suis. q̄a hoc est multum vtile hominī z deo acceptū. **U**ndē questio est. vtrū pena mortis dirimat aliqd de pena debita p̄ peccatū. **R**espōdeo s̄m b̄tē **T**hōmā in. iij. dist. xx. **H**ors naturalis est pena p̄sequens originale peccatum z q̄ si iam in naturā p̄uersa. z ideo p̄ mortē naturalē nō purgat aliqd de peccato actuali. s̄ p̄ mortem illatā bene potest purgari aliqd. **U**ndē si aliq̄s mortem illatā patienter sustineat p̄ alijs criminibus: sic illata valet ad diminutōem pene. z ad liberatōem etiā a tota pena s̄m q̄ntitatē culpe z paciētie z contritōis. **I**tem sciendum q̄ **S**cotus sup. iij. sentētiarū dicit. q̄ si q̄s infirmus cū iaz videt se vti q̄s mortuū mori vult. z plene p̄sentit in mortem: ac si p̄ seipm mortem elegisset penā mortis sic paciēter sustinēdo: satisfacet p̄ oibus peccatis venialib;. imo aufert aliqd ad satisfaciendū p̄ mortalibus. **Q**uare p̄ oīa laudabile est in isto volūtatem suam diuine p̄formare **I**tem querit de suspendēdis z decapitādis an debeat eis dari corp⁹ xp̄i. **R**ōdeo. si sūt p̄fessi z penitēt: nō debet eis denegari. **xij. q. ij. c. si.** **I**tem q̄ritur de suspēdis an sint sepeliēdi in cimiterijs vel nō **R**ōdeo s̄m **H**ostien. q̄ sepeliēdi sunt dū tñ penituerint **S**z tñ quo ad hoc vt de partibulo deponant requirit licētia iudicis secularis: ne iusticia p̄tēni videat. z sic loquuntur leges. s̄ ip̄am licētiam ip̄e iudex denegare nō debet. **E**x his iā dicitis patz q̄ est salubre tales hoīes monere ad penitentiā. qz possibile est q̄ q̄s in vno homine tali p̄t mereri vitā eternā. **E**t rō ē qz s̄m **B**regō. **M**aximū sacrificium est zelus animarū. imo plus est deo accep

De peccato

tum et homini merito: unam animam lucrari quam aureum motem deo offerre, quia una anima precellit omnes thesauros totius mundi. **Uñ Aug^o.** Sicut de omni creatura: sic anima omnem corpoream substantiam naturam et dignitatem precellit. **Uñ etiam Bern^o.** Totus mundus ille preceus unus anime est: mare non potest, non enim pro toto mundo animam suam daret Christus: quam pro humana anima dedit. **S**ciendum etiam quod multum saluiferum est talibus amarum mortem et passionem Christi reducere ad memoriam. **Uñ Greg^o.** Si passio Christi ad memoriam reducat: nihil tam durum quod non equo animo toleret. **Bern^o.** Quid est quod tibi non suaue videtur: si collegeris et memoraueris omnes amaritudines saluatoris. Et signanter cogitandum est de talibus quomodo Christus nonies est ductus pro salute peccatorum. Et primo mox ut captus fuit tunc ducitur ad annam, secundo ab anna ad caypham, tertio a caypha ad pylatum, Quarto a pylato ad herodem Quinto e converso ab herode ad pylatum, Sexto milites duxerunt eum intus in atrium: et illuserunt ei percussores caput eius arundine. Septimo duxit eum pylatus foras de pretorio portam coronam et vestem purpuream. Octavo ad locum ubi ante tribunal stans iudicatus est ad mortem. Nono extra civitatem ad locum calvarie ubi crucifixus est. Et rememorando tales transitus Christi: offerre debet transitum illum et mortem et penam ipsi Christo pro peccatis suis. Et debent habere bonum positum quod amplius nunquam vellent peccare si diutius vivere deberet, et sic deo committere animas suas. **Uñ exemplum legit.** Fuit miles quidam nobilis: sed criminosus, qui tempore quodam ab inimicis suis captus fuit, et quia valde mortales inimicitie inter eos erant: visum est eis expedire ut in instanti occideret. Tercius autem vir nobilis sibi mortem imminere et nullum esse remedium vite: supplici voce dixit ad illos Rogo vos intuitu dei ut ad modicum tempus mortem dignemini differre ut alii

cui sacerdotum possim peccata mea confiteri. Et responderunt illi. Non esset nobis hec dilatio tuta. Pringere posset ut cognati tui et amici venientes eriperent te de manibus nostris, et esset error nouissimus peior priore. Cui cum precepissent ut se prosterneret ad decollandum: dixit hoc verbum Deus tu scis voluntatem meam. Et subiugit. Animam meam virginis filio committo, sicque decollatus est. Et erat tunc quidam obsessus in civitate, cui cum diceret quidam audita morte tanti tyranni, modo magnum gaudium habetis propter animam illius facinorosi militis. Respondit demum. Nequaquam, unum enim verbum moriens protulit, propter quod saluatus est. **Uñ Bern^o.** Maior est dei pietas quam quevis iniquitas. Sicut enim scintilla in medio maris ita omnis malicia hominis ad dei misericordiam.

De sex operibus misericordie spiritualibus.

Opera misericordie spiritualia meliora sunt et nobiliora et utiliora quam corporalia, quia tanto illis corporalibus preferunt quanto spiritus corpori auferuntur. Et etiam quia quilibet homo potest ea omni tempore exercere, sed secus est de corporalibus, quia pauper non habet ut hospitem vel cibum, et sic de aliis. Primum est instruere simplices ignorantes et errantes: hortando eos ut a via erroris respiciant, tum propter dei offensam cauendam tum propter penam declinandam, tum propter celestem gloriam consequendam reuocando eis ad memoriam quomodo momentaneum est quod delectat, et eternum quod cruciat, et his similia. Et notandum quod talis informatio debet fieri cum lenitate. **Gal. vi.** Si preoccupatus fuerit quis in aliquo delicto: vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Et sciendum quod instructio fraterna in duobus consistit, videlicet in verbi exhortatione, et sic litterati instruunt exhortatione, et boni exempli ostensione: ut boni et

implerentur in dilectione
vnde dicitur in libro
antiquo quod dicitur
quod bonum exemplum est
et multum utile
quod ad vitam bonam
habetur et in libro de
gestis et aliis non
non multum dicitur. Et
in bono exemplo non
opera misericordie
dicitur ad alios dicitur
audient dum viderent
suis bonis operibus
bonorum multum peccatis
et penitentiam et si
damnantur. Et exemplum
videtur. **Uñ Bern^o.**
ros ad lamentum pa
si nulla est exempla bo
mentem trahent. Et
bonum valde mentem
exemplum et bonam doc
Quia et hoc gaudium et
augumentatur quomodo
sarius. Quomodo exem
tatis et peccatis et oritat
tantis et propter eterna
Secundum est con
in fraterna charitate dicit
qui ad deum ad vitam di
puni et diligere et regem
dicitur. Tunc dicitur nobis
ma peccata. **Uñ Bern^o.**
uit nos deus in immundicia
civitate. Ex talis certat
lenitate non clamorose: al
confusio quam correctio. **D**
peccatum i refractum
et regem. **Uñ Bern^o.** et cha
dignatorem et preceptu
luis que compio: sic quod no
torem. **Uñ Bern^o.** et illis
aut correctio frater na fieri a
charitate. **Uñ Bern^o.** et alie cor
bet quomodo consideratione

simplices vitā suā ostēdēdo: vt errātes
 vndiq; habeāt instructores: ne se vale/
 ant ex ignorantia excusare. Sciendum
 q; bonum exemplum z bona doctrina
 est multum vtile in ecclesia dei. hoc patz
 q; ad exemplū bonoz hoīm mltri malī
 hoīes q; sūt inimici dei ieiunāt in q̄dra/
 gesima: q; alias nunq; ieiunārēt: q; deū
 nō multū diligūt. si exempluz ieiunādi
 in bonis hoīb; non viderent. Item ad
 opera misericordie puocantur. s. qn̄ vi/
 dent alios elemosynam dare. Item ad
 audiendum verbū dei missas. z sic de a/
 lijs bonis operib;. Item p̄p̄t exemplū
 bonoz multi peccatores puertunt a pec/
 catis. z penitent. z sic saluant qui alias
 damnarent. si exempla bona in alijs n̄
 vidissent. Unde Greg^o. Nunq; pecca/
 tores ad lamentum penitentie redirent
 si nulla eēt exempla bonozum q; eozuz
 mentem traherent. ¶ Item sciēdū q; ē
 homini valde meritorium dare bonum
 exemplum z bonam doctrinam alijs.
 Quia ex hoc gaudium z meritū eozum
 augmentatur quotidie in celo. Unde Le/
 sarus. Quantis exempla vere humili/
 tatis z perfecte charitatis ostēderis. cū
 tantis z p̄ tātis eterna p̄mia possideb;.
 ¶ Scdm̄ est corripe delinq̄ntem
 in fraterna charitate dicēdo. Tu q; es
 qui audes deū ad iracūdiā puocare. p/
 rīmū scādalizare. z teipm̄ in corpe z aīa
 dānare. Time deū: z noli hāc rem pessī
 mā perpetrare. Un̄ Apl's. Non voca/
 uit nos deus in immundiciā: sed in san/
 citatem. Et talis correctio debz fieri cū
 lenitate non clamorose: alias esset plus
 confusio q; correctio. Math. xvij: Si
 peccauerit i refrat tu^o: corripe eū inf te
 z ipm̄. Itē d; fieri ex charitate: nō ex in/
 dignatōe vtl ex p̄temptu. z cū utilitate il
 lius quē corripis: sic q; non q̄ras ostēta/
 rōem. seu potestātē: s; illi^o utilitates. Ut
 autē correctio fratr̄na fiat cū lenitate z ex
 charitate. nūc ille q; vult corrigere aliū de
 bet quinq; considerationes seruare. qua

rum tres ponit Aug^o. sup illd̄ Mat. 7
 Hypocrita eijcep̄mo trabē d̄ oculo tuo
 Reliqs duas ponit Gregori^o in moral
 Primum est q; debet considerae si est ei
 similis. id est. si est in eodem peccato vel
 equali vel maiorī. tunc maxime si est pec/
 catum notozium: non debet om̄ino cor
 rigere: sed seipm̄ prius debet emendae.
 z tunc cū ad penitentiā commonere. ali
 as posset sibi dici illud ad Romanū .ij.
 Quid alium doces: teipsum non doces
 Augustin^o. Iudex in nullo eoz sit iudic/
 and^o que in alio iudicare est paratus.
 Qui enim ex officio tenetur corrigere de
 linquentes non debet hoc facere in pec/
 cato mortali: s; ad min^o debet p̄us p̄tē
 de peccatis suis. Si autem non est simi
 lis: tunc debet secundo cōsiderare si ali
 quando fuit ei similis: z tunc sicut nole
 bat despici: sed compassionem ei impen
 di. sic nec debet fratrem suum peccantes
 z penitentem despiciere. sed cōpassionez
 z misericordiam ei exhibere. Eccli. viij.
 Ne despicias hominez auertentem se a
 peccato. z non impropres ei. Demēto
 qm̄ sum^o oēs in corruptōe: Si autē nō es
 ei similis: neq; aliquando fuisti: tunc de
 bes tertio cogitare q; potes ei fieri simil
 in futuro. Et ideo ratione talis dubij n̄
 debes sup̄bire: sed delinquentib; p̄descē/
 dere. i. Cor. x. Qui se existimat stare vi
 deat ne cadat. Augustin^o. Nemo ē q; se
 curus esse possit in hac vita q; tota rēpta
 tio noiāt. Si autē nō es similis ei nec ei vn
 q; fuisti similis: z de dei bonitate p̄fidis q;
 nūq; eris ei similis tūc debes quarto vi
 dere si ille qui sic est reph̄ēstibilis sit ne in
 aliq; cōmendabit. Si ille q; habet tot de
 fectus aliquos etiā habeat p̄fectus Et
 tunc ratione bonoz illoz que habet de
 bet supportare eū in his q; minus habet
 Un̄ Apoc. ij. volens apl's reph̄ēdē ep̄i
 scopū in epheso. Primo ponit quoddā
 viciū quod habuit dicens. Habeo con
 tra te pauca q; charitatē tuā p̄mā dere
 liquisti. Sed statim ponebat quoddāz

De oratione

Item querit. utrū inimicis veniā peccentibus teneamur remittere. Responsio deo ex iniuriā vel damno dato alicui soler in eo cui fit iniuriā tria oriri. scilicet rā / cori affectu. signum rancoris in effectu: et accusatio iuris contra iniurantem.

Primū z secūdu tenet homo statim remittere: h̄ tertiū non nisi satisfaciā h̄ suum posse. **Q**uintū est ferre psecutores z tribulatores patient. **U**n̄ apls Persecutores patimur z sustinemus. **D**a thei. s. Beati qui psecutionem patiuntur: **I**sydorus de summo bono Impossibile est ut homo sis: z non gustes angustias. dolor z tristitia om̄ibz cōmunia sūt. **Q**ui ergo in flagellis murmurat: deus plus iritat: qui aduersa paciēter tolēat deum citius placat. **S**ciendū autē qd libenter debemus sufferre tribulationes ut per has liberemur a futuris malis.

Greg^o Misericorditer adhibet d̄s temporalem seueritatem: ne eternam infēat vltionem. **I**deo hic quibusdam parcat: ut eos in eternū feriat. **I**deo hic ferit n̄ pccendo: ut in eternū parcat. **S**ecundo quia d̄ singulis sufferentijs singulariter glificamur. **A**pl̄s. Nō sūt ḡdigne passionēs huius t̄pis. **I**sydo. de summo bono. **Q**ui vite future premia diligēter excogitat mala omnia vite p̄ntis equanimiter portat quando ex illius dulcedie huius amaritudinem temperat. **S**extum est orare pro inimicis. hoc christ^o docuit verbo z exemplo. **P**rimo verbo z doctrina cū dixit **M**atth. s. **O**rate p psequentijs z calumniantibz vos. ut sitis filij patris vestri q̄ in celis est. qui solem suū sup bonos z malos oriri facit. et pluit super iustos z iniustos. **S**cdo docuit hoc exemplo cū pro crucifixoribus suis orauit in cruce dicēs. **P**ater ignosce illi: qz nesciūt qd faciūt. **H**āc doctrinam bñ didicit bñs stephan^o q̄ stādo p se orauit: h̄ flexis genubz orauit p inimicis. **U**n̄ h̄ **A**ctuū. 6. **S**ic nos debem^o se qui doctrinā z exēplū xp̄i: z fidelit^{er} orare

p inimicis n̄ris. **U**n̄ bñs **G**reg^o. **I**lle preces suas multum valere facit. q̄ eas pro inimicis effundit. **S**ed heu aliqui petunt vindictā a dō super inimicos suos. **U**nde **G**reg^o. **I**ubz de^o ut diligat inimicus: z tñ rogat deus ut occidat inimicum. **Q**uisquis sic orat: ipse suis precibus contra conditorem pugnat. **E**t talis vindictiua oratio est multū periculosa homini inuido. quia s̄m dei iusticiam homo iste reus est: ut sibi hoc malū contingat q̄ alijs hominibz sic orando optat. **I**n super omnia bona opa q̄ talis inuidus operat nō sūt sibi meritoria nec deo accepta. **U**n̄ **A**ug^o. in t̄rio s̄mone de beato stephano. **N**emo se circumueniat nemo se seducat. **Q**ui v̄l̄nū hoies in hoc mūdo odio habet: quicqd̄ dō in bonis opibz obtulit: totū perdet.

Applicat tractat^o d̄ sex opibz miserie **I**ncipit expositiō super orationem dominicā. **A**

Ones vnanimēs i oratione estote. p̄ma petri. **S**icut d̄t glosa sup illud ps̄. **A**pud me oīo meauerte mee. **I**llud qd̄ iustificat hoies in hac vita est ieiuniū elemosyna z oīo. **E**t ista tria cōmendant maxime a dō: z tñ oīo maxie p̄cellit alia duo in q̄nqz. **P**rimo in faciente. qz h̄ officiu est multū facile. qz debilis nō p̄ticiunare. nec paup elemosy nā dare: q̄libet tñ p̄t orare. **U**n̄ **P**sal. **A**pud me oratio mea sp̄. **U**n̄ **I**syd. de sum. bo. **O**ratio est cordis: nō labiorū: nō em̄ v̄ba dēp̄cantis deus attendit. h̄ orantis cor inspicit. **B**elius est cū silentio orare corde sine sono vocis: q̄ solis verbis sine intuitu mentis. **E**rgo qui libet potest orare etiam mutus. salte mētaliter: vel etiam in agone constitutus.

[Marginal notes on the right side of the page, partially obscured and difficult to read.]

Secundo precellit oratio in iocunditate et honorabilitate. **N**ihil enim delectabilius nec honorabilius est homini quam loqui cum deo omnipotenti. **U**n **A**ug^o. sup ps. 85. **O**ratio tua locutio est ad deum. quando legisti deus tibi loquitur: quando oras cum deo loqueris. **E**rgo in signum huius multa sunt officia que aliquibus cederent ad dedecus de quibus verecundarentur sicut arare et fodere. **S**ed orare quantumcumque nobili cedit ad decus et honorem. hoc patet: quia qui devote orat: cum rege celesti loquitur. **E**rgo debemus cum reverentia orare propter dignitatem regis cum quo loquimur in oratione. **T**ertio precellit oratio in dignitate: quia si oratio eo modo fiat quo debet: scilicet deo et attente. tunc secundum **W**ilhelmum lugdunensem: **O**ratio est encensum deo valde gratum et ministerio angelorum dignum. **U**n **T**obias dixit angelus ad tobiam **Q**uando orabas cum lachrymis: et sepeliebas mortuos et ego obtuli orationem tuam domino. **U**n **B**ernardus super illud psalmi. **I**ntret in conspectu tuo oratio mea. **S**ane virtus magna pure orationis hic notatur que quasi persona quedam ad deum intrat: et mandatum pagit. quo caro pervenire nequit. **U**n **A**ug^o. loquens de dignitate orationis dicit. **O**ratio est anime sancte presidium. angelo bono solamen. diabolo supplicium. deo gratum obsequium. **E**t non immerito secundum **W**ilhelmum lugdunensem. **I**te christus qui in quantum homo est offert orationem nostram deo patri: quod signatur in hoc quod **D**yaconus in missa thuribulum tradit sacerdoti. et sacerdos thurificat. **S**ic christus orationes ecclesie deo patri prestat. que prestatio multum facit eas valere. **Q**uomodo autem a deo patre contemnetur illud encensum: quod a ratione mediatore ei prestat. **Q**uarto oratio precellit in approximatione ad deum. quoniam qui orat facie ad faciem ante deum se constituit. **P**salmus. **R**espice in me: et miserere mei. **U**n **B**ernardus in quodam sermone. **L**icet oculus hominis in omni loco oculi domini super nos spectentur: maxime tamen in oratione. licet enim

videamur semper. sed tunc etiam presentamus nos et ostendimus quasi faciem ad faciem loquentes. **E**lemosyna enim per manum pauperis ad deum mittitur. **I**eium per afflictionem corporis deo ostenditur. sed oratio immediate deum presentem alloquitur. **Q**uinto precellit. quia est valde lucrosa et utilis. **N**on potest ostendi ex hoc quod nihil est ad quod oratio valere non potest. **U**n. **ii**. **P**aral. **xx**. **C**um ignoramus quid agere debeamus hoc solum residuum habemus: ut oculos nostros ad te dirigamus. **H**oc est officium ex quo homo potest lucrari omni tempore. et in hyeme: et in estate: in sereno: et in pluviali tempore. de nocte et de die. festiis diebus et feriis. in infirmitate et sanitate. in iuventute et senectute. stans. sedens. in domo et extra domum. **E**t quicquid una hora lucratur homo plus orando quam valeat civitas una. quia lucratur homo modica oratione cum devotus est regnum eternum. **Q**uoniam autem ante quod inchoatur est homo in statu damnatorum. et ante quod finit est in statu salutis eterne.

Quomodo oratio dominica precellit omnes alias orationes **B**

Oratio dominicalis omnes alias orationes excellit in quatuor. **P**rimo in auctoritate. quia christus verus deus eam fecit et ordinavit. **S**i autem queris. quare eam christus fecit. **R**espondeo primo ut per eam deus honoraretur. cum enim ipse deus noster sit pater et dominus merito est honorandus. **U**n **M**alachie. **i**. **S**i ego dominus ubi est honor meus. **E**t ideo dicit **E**cclias. **xxxvii**. **A**lissimus dedit scientiam hominibus honorare eum in mirabilibus suis. **U**n etiam ad hoc monemur. **ii**. **D**achab. **xv**. **H**onora deum. **S**ed dicitur quid esset petendum doceret. **U**n **M**atth. **xx**. **R**esistis quod petatis. ne hoc dicat nobis tunc ipse christus formavit nobis orationem dominicam: in qua includuntur nobis omnia necessaria que sunt nobis petenda. **T**ertio ut quis esset orandus ostenderet. quia deus est pater omnium ad quem cura omnium pertinet. **S**apientie. **vi**. **E**qua

re pater noster nisi fratres **D** **C** **E** **R**
 go ad ostendendum qd omnes hoies tam
 nobiles q ignobiles sunt similes qntu
 ad pncipium. quia omnes a deo creati z
 nudi in hunc mundum nati. quatum ad
 medium. quia omnes breuis vite. quatum
 ad finem. quia omnes in cinerem redige/
 di. z post terminum vite. quia omnes an
 tribunal xpi stabunt. z ibi fm iusticia iu
 dicabuntur **A**d ostendendum tale eqilitatez
 tunc dicimus noster **T**ertio dicit noster
 vt nos instruat inuicem amare z auxili/
 ari. ex quo fratres sumus: sic vt vnus p
 alio oret. z damnū alterius suum repu/
 tet. sic faciūt germani fratres. **J**aco. vi.
Orate p inuicē vt saluemini. **U**n **A**m/
 brosius in hexameron. **S**i p te roges
 tm pro te solus rogabit. si aut pro omni
 bus rogas: omnes pro te rogabūt. **U**n
Abrusost. sup **M**atheū. **P**ro se orare ne
 cessitas cogit. p alijs autē charitas frat/
 nitatis hortatur. **D**ulcior est autē an de/
 um orō nō quam necessitas trāsmittit.
 hquam charitas commendat.

Qui es in celis **E** **C** **Q**uerit
 que hoc dr **M**athe. cū tm vbiqz ē
 deus fm deitate. in terra p mise
 ricordia. in inferno p iusticiam. in celo p
 gloriā. **R**espondeo pmo: ideo vt nos
 doceret spū mundo z corde puro orare:
 vt omnia que sunt in celo sunt pura z mū
 da. **J**ohis. iij. **S**pūs est deus z omnes
 qui adorāt eū in spū z veritate adorare
 oportet. **U**n **A**ug^o. **N**isi sit conscientia
 pura a peccatis: a deo non exaudieris.
 mūda tm cubiculū cordis z intererit q ex
 audiet. **S**cdo vt celestia z non terrena
 docerz nos appetere. iuxta p silium apli
Colocoē. iij. **Q**ue sursum sunt qrite: nō
 que sup terram. **T**ertio vt ostēdat nob
 locū ad quē creati z redempti sumus. et
 ad quem omī die vnā dietā facere debe
 mus. **U**n **J**ohis. xiiij. **I**n domo p̄ris
 mei māstōes multe stz. **U**n apls. **N**on
 habem^{us} h manentē ciuitatē: h futurā in
 qrim^{us}. **U**n **A**ug^o. xxij. li. d. ci. dei. **Q**d

de^o pparauit diligētibz sc: fidenō capif
 spe nō attingit. charitate nō pprehēdit
 desideria z vota trāsgredit. acquiri pōt
 estimari nō pōt. **E**t ideo merito ad istā
 celestē patriā anhēlare debemus. **A**u/
 g^o. li. ij. de ciuit. dei. **C**hare illā vitam
 amplecti debuisti: vbi est vita sine mor/
 te. lux sine tenebris. iuuent^o sine senectuz
 te. pax sine discordia. volūtas sine iniur/
 ria. regnū sine pmutatōe. qz nō amittit.

Prima petitio **S**
Sanctificet nomē tuum **H**ec est
 pma petitio in q perimus vt no
 men eius sanctificet. **S**ed dice
 ret qd. videt q hec petitio sit incōueni/
 ens. sp em eius nomē est sanctū. q eius
 sanctificatio hic nō debet peti. **R**espon
 deo q nō perimus ipm in se sanctificari
 qz sic nullo mō est magis possibile. **S**
 perimus in nobis sanctificari. i. q in no
 bis sanctū habeatur z sem reputet z tā/
 qz sanctū honoret corde credēdo z amā
 do **I**uxta illud **E**saie. viij. **D**ñm exerci
 tuuz ipm sanctificate in cordibz vestrīs.
In ore ipm laudādo z p̄dicando. **M**a/
 thei. iij. **B**ndictū nomē glorie tue san
 ctū z laudabile. **I**n ope bñ viuēdo **S**
 heu tā a pluribz xpianis nomē dei blas/
 phemat potius qz sanctificat. **U**n de
 hoc cōquerit p **E**saia pphetam dicēs.
Esa. liij. **F**ugit nomē meū blasphema/
 tur. **U**n **R**ho. ij. **N**omē dei p vos blas/
 phemat. **H**ociā pōt dici multis pecca
 toribz deū blasphemātibz. z qui contra
 pceptum diuinū nomē assumūt inuanū
Sed qlibet xpianus bonus debet pe/
 tere in orōne pmo z pncipaliter honore
 dei dicēdo. **S**anctificet nomen tuū. scz
 in nobis. in corde p fidam dilectōem. z
 in ope per virtuosam executōem.

Secūda petitio
Adueniat regnū tuū. **H**ec est se/
 cūda petitio q iugiter nobis ad/
 uenire regnū patris celestis fer/
 uētissime exoptamus dicentes. **A**duē/
 niat regnū tuū. **E**t ista scda petitio

de facimus. **E**t
 sua. z hoc est
 si. q ad istam
 s. z hoc est
 que fugida z vitan
 a p̄ntia. z hoc est
 a nostra. **I**n futu
 os inducas in temp
 na. et hoc est. **S**ed
 viciamus pater.
 lo ad exorandū
 obis: sic p̄hibet ad
 inchoat orātionē
 nō dñs. vel deus. vel
 detur q talia nō sunt
 p̄nomē amōnis. **S**ym
 terne. z vult a nobis
Ideo dr pater. **Q**
 ere qualem charitatē
 r vt filij dca nominem
 ū z heredes. heredes
 redes autē dicit. **Q**
 a dignitate hō dicit p
 to d d d d d d d d d
 e vilitatem. **Q**uā dign
 cōsiderans ait. **A**d
 p̄ vt sim mancipium
 emnamus ergo leni
 ia ad hoc instituit
 filij dei. **A**d exorandū
 n z deorōz de i
 ater noster vt mō
 imus eius filij dca
 iter deo offerre volū
 dixit vt ostēdat q
 unis. **U**nde **L**uca
 ica sic dicit. **N**ō
 pater noster. qz pater
 ster noluit singulari
 s cum p̄ctur tm p
 nos docere d d d d d
 vilitate genit. **I**ta
Un **A**ug^o. **D**on
 s nō sup̄bire mō
 s. **N**ō em p̄liqua

De orōne

fm Henricū de firmaria. conuenienter
sequitur ad primam vt post adpōtionem fili
orum dei petamus regnum ipsius. qđ
prie filiis dei debetur. Et ē sensus. ad
ueniat. i. ad nos veniat regnū tuū. quia
nos mortalitatis pondere p̄grauati ad
illud venire nō possumus: nisi p̄ manū
sue gratie z misericordie affectus noster
ad eius desideriu z p̄secutionem miseri
cordie subleuetur. Dicamus ergo fidu
cialiter tanq̄ filij p̄ eius sanguinē rege
nerati. Adueniat regnū tuū. Quia secū
dū qđ nobis post honorē dei est deside
rādū est regnū celeste vt illuc pueniam?
Et hoc petimus hic in secūda petitiōe
dicendo Adueniat regnū tuū. i. ad nos
et in nos. s. vt regnes in nobis in p̄senti.
Juxta illud Luce. xvij. Regnū dei inf̄
vos est. Et vt in futuro tecū regnemus
cū diciturus est electis suis illud Mat̄h
xxv. Venite benedicti zc.

Tertia petitiō.
Fiat voluntas tua sicut in celo et
in terra. Hec est tertia petitiō in
qua petimus nobis bonū sp̄iale quod
p̄tinet ad meritum nostrū. Et fm Hen
ricū de fir. hec petitiō recto ordine sequit̄
ad scđam. Cōgruū em̄ est vt cui⁹ regnū
postulam⁹: ei⁹ voluntati in oibus paream⁹.
Sciendū autē qđ de⁹ sp̄ealiter vult
a nob̄ tria. Prīmū vt quertamur a pec
catis. Ezech. xvij. Nūquid voluntatis
mee est mors impij. Idē. Nolo mores
p̄ctōris. Et ideo expectat vt miseref̄ no
stri. Vñ Aug⁹ in li. de vita xp̄iana. Si
deus patiens nō esset: iā genus humanū
defecisset. Nec iustos d̄ peccatorib⁹ habe
rem⁹ si deus p̄festim veller punire p̄ctō
res. s. vt sero p̄ctōr quertat̄ z viuat pa
tient̄ expectat. Exemplū de maria mag
dalena. petro z paulo. z sic de alijs: qui
om̄es in inferno arderent si misericōdia dei
eis nō subuenisset z eis vitā ad emēdā/
dū plongasset. Scđm qđ deus a nob̄
vult est. vt in melius p̄ficiamus. Vñ
ap̄ls. Hec est voluntas dei. sanctificatio

vestra. Quia sp̄ p̄ficere in melius debe
mus. qz nullus p̄t stare in via dei qn̄ an
tecedat vt retrocedat. Hoc p̄t fm Ber
nar. In via dei stare regredi est Tertiu
ē qđ vult qđ oēs saluemur. Ap̄ls. Vult
oēs saluos fieri. Et hanc triplicē volun
tatem dei petimus hic a nobis impleri.
qz sine suo munere fieri nō p̄t. Vñ An
selmus. Nā sicut deus nō operat̄ bonū
in hoīe nisi hō voluerit. Sic nec hō p̄t
facere. nisi habuerit dei adiutoriu. sicut
nec semē sine terra. nec terra sine semine
fructificat. sic nec hō sine deo. nec de⁹ si
ne hoīe bonū operat̄ in hoīe. Sequit̄.
Sicut in celo z in terra. Vbi sciendum
fm Henricū de firmaria. Per celū intel
ligunt̄ v̄ri iusti z p̄ terrā intelligunt̄ pec
catores. Vt sit sensus. qđ sicut voluntas
tua fit in bonis z iustis hoibus tibi fide
liter obsequētib⁹. Ita etiā fiat in terra.
id est in ip̄is peccatorib⁹. vt sc̄z ad te cō
uertant̄ z tibi seruiāt. Ergo orās in hac
clausula debet dirigere intentōem in de
um optādo oibus p̄ctōrib⁹ veniam z
grām z iustificatōem a peccatis. vt ip̄i
si voluntatem dei sicut z iusti salubriter p̄
ficere valeāt. Scđo mō fm sc̄m Tho.
Per celū intelligunt̄ sancti z angeli in ce
lo ex̄ites. s. p̄ terram in terra viuentes.
Et sit sensus. sicut in ciuib⁹ celi sic in ci
uib⁹ terre. Hoc est sicut sancti z angel
li p̄formāt voluntatē suam voluntati di
uine in celis. sic faciant hoies in terris.
Sed cōtra hoc faciūt qđ murmurāt con
tra deum in tribulatōibus. Et hoc est
signum carentie diuine gratie. Sicut
vas vacuum magnam resonāriam fa
cit. z currus nō vincus cum clamore in
cedit. sic et tales. Sed boni christiani
voluntatem suam deo conformant ex
emplo christi qui dixit. non mea sed tua
voluntas fiat. Vñde Cassiodorus su
per illud psalmiste. Voluntarie sacrifi
cabo tibi. Voluntarie deo sacrificant̄
qui inter angustias passionum iugiter
gratias agunt.

Quarta petitiō
nobis vult
no quapetimus
nitale bonū
ria in via petiti
uenire aliam. Pa
nia necesse intelligi
p̄t. Immutat̄ de
Sandum autem q
ris a deo petenti
cam omni carni. N
um in te sperant do
quō p̄tere debeat
dore in ista petitiōe
hic insinuat̄ qđ a nob̄
sup̄ orātiōes. Ideo d̄
Item om̄is cupiditas
sollitudo. Ideo dicit̄
nobis hodie. Contra
murmurans ad amos p̄
runt: cum nimia solitudo
posala colligunt: vt ille
in euangelijs dicitur: qu
mea habes multa bono
mos. Et rēpōsum ed
noctep̄tenti dicit̄ do
te. z ea que congregasti
Item dicit̄ de p̄tore
qđ non deus p̄tore reat̄
re sim. A deo hūm̄ p̄t
sercipit qđ multū lucrati
non dat̄ s̄q̄ sercipit. Et
viuam: fides. z ceteri qui
lucrantur. qui dicit̄ deo
contra deum z salutem
capunt. Item dicit̄ nob̄
nuans: vt nullus sibi te
p̄t. L̄ysof. Om̄i
deus siue orantibus. si
non solum nobis dat̄: s. et
nos. vt cū de eo accipit
parit̄ fidem. Vñ etiā
verbis dicit̄ s̄mone. A. 2.
ro ait cōt̄. na mibi z
hūm̄ mel largiorem: fa

Quarta petitio. **H**anem nostrum quotidianū da nobis hodie. Hec est q̄rta petitio qua petimus post bonū sp̄rituale bonum corporale. id est necessaria in vita presenti quibus valeamus puenire ad patriam. Nam per panē omnia necessaria intelliguntur. *Ecclesiast. xix.* Initium vite hominis panis et aqua. Scendum autem q̄ necessaria corporis a deo petenda sunt: quia ip̄e dat etiam omni carni. *Psalmis.* Oculi omnium in te sperant domine. Hodus autē quō petere debeam? ista sp̄alia nob̄ pulchre in ista petitione demonstrat. Nam hic insinuat: q̄ a nobis d̄z tolli oīs cibi superfluitas. Ideo dicit Panem nostrū Item omīs cupiditas et omīs supflua sollicitudo. Ideo dicit quotidianū da nobis hodie. Contra illos qui ad annum: immo ad annos plurimos ista petunt: et cum nimia sollicitudine ista temporalia colligunt: vt ille diues de quo in euangelio dicitur: qui dixit. Anima mea habes multa bona in annos plurimos. Et responsum est ei. Stulte hac nocte reperent tibi diaboli animam tuam et ea que congregasti tui manebunt. Item dicit da: per hoc nobis insinuat q̄ non debes per te recipere: sed a dato re oīm. i. a deo hūiliter petere. Ille em̄ p se recipit q̄ iniuste lucrat: qz hoc d̄s sibi non dat s̄ p se recipit. Quō ergo orant vsurarij: fues. et ceteri quia om̄ia iniuste lucrantur. qui dicunt da: cum ip̄i per se contra deum et salutem propriā talia recipiunt. Item dicit nobis. per hoc insinuans: vt nullus sibi temporalia approriet. *Chrysost.* Omnia que dat nobis deus: siue orantibus. siue militantibus non solū nobis dat: s̄ etiā alijs dat per nos. vt cū de eo accipim̄ a d̄o petētibus partē faciam̄. *Uñ etiā b̄t̄s Auḡ.* de verbis dñi s̄mone. 42. De meo vtiq̄ q̄ ro ait ch̄r̄st̄. da mihi et reddā tibi. Habuisti me largitorem: fac me debitorem

Pauca mihi das plura vtiq̄ tibi reddā Terrena mihi das: celestia vtiq̄ reddā Sp̄alia das: et etna restituā: immo memetipm̄ etiā tibi restituā. *Sec̄do* in hac petitione nomine panis sp̄rituale panem petim̄. id est sacramētum eucharistie. quod est robur anime et medicina ip̄am muniens. cibās et confortans in via presentis vite contra omnes sp̄rituales defectus. *Unde* Joannis. vi. ch̄r̄st̄ ait. Ego sum panis viuus qui de celo descendit: si quis manducauerit ex hoc pane. viuet in eternū. *Unde* sanct̄ Thomas de aquino. Panis qui petitur. d̄s est: qui est cibus angelorum. refectio beatorum qui in celo datur: et in terra comeditur. Quo sancte quis vsus fuerit mortem in eternum non gustabit. *Uñ* etiā *Chrysostomus.* Panis vite ch̄r̄st̄ est: hunc autem dari nobis quotidie postulamus: ne qui in ch̄r̄sto sumus: et eu ch̄r̄stiam quotidie accipimus impediēte aliquo graui delicto dum a celesti pane prohibemur. a ch̄r̄sti corpore separemur

Quinta petitio. **I**mittenobis debita nostra: si / aut et nos dimittimus debitoribus nostris. Hec est quinta petitio: in qua petimus remissionem omnium peccatorum nostrorum in deum: in proximos: et in nosmetipsos. *Quæritur* quare ch̄r̄stus dixit: dimitte nobis debita nostra et non peccata nostra: *Respondeo* s̄m Henricum de firmaria. q̄ ch̄r̄stus melius dixit. dimitte nobis debita nostra: q̄ si dixisset. dimitte nobis peccata nostra. Nam plus petimus dicendo dimitte nobis debita nostra. q̄ si diceremus. dimitte nobis peccata nostra. Nam in primo petimus dimitti nobis tā culpā q̄ penā quā tenemur exoluere p peccis nostris. *Qd̄* nō fieret in sc̄do. s̄ dicendo peccata: qz peccata quicq̄ dimittit̄ quantum ad culpā: et tñ remanet reat̄ quantum ad penā.

De oratione

Sequitur. Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc signa- ter addit. quia alias non fieret remissio peccatorum: sicut clare in euangelio patet ubi christus dicit. Cum stabitis ad orandum: dimittite si quid habetis aduersus aliquem. ut pater vester celestis dimittat vobis peccata vestra. Unde beatus Bernardus. Si vis ut tibi peccata dimittantur. omnis rancor et indignatio a corde tuo euellatur. Sciendum quod secundum Henricum de firmaria in lesione qua quis leditur ab aliquo est duo considerare. videlicet ipsam culpam que ex lesione incurritur: et illam solus deus remittit. Et etiam rancorem quem quis concipit contra illum qui ipsum lesit. et illum tenemur dimittere si velimus nobis a deo dimitti. Quia alias quis peteret contra seipsum. scilicet quod deus sibi non ignosceret: sicut ipse alijs non vult ignoscere. Unde Cyprianus dicit. Nulla est tibi accusatio in die iudicij cum secundum tuam propriam sententiam iudicaris: et hoc quod alijs feceris: tibi ipsi patiaris. Queritur vtrum peccatores possunt vel debent hoc dicere: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: cum tamen adhuc stant in rancore contra proximum. nec sibi indulserunt: nec indulgere intendunt. Videtur quod non: quia mentiuntur: et mentiendo peccant. ergo non debent dicere illa verba. sicut et nos dimittimus debitoribus. in dominica oratione. Dicendum quod peccatores dicere debent. nec mentiuntur. quia hec oratio est comunis. Et licet non habeat veritatem ex parte eorum: tamen habet veritatem ex parte ecclesie in persona cui dicitur. Unde dicit beatus Thomas secunda secunde. q. 83. Dicere non cessent imo plura valet dicere quam obmittere.

Sexta petitio.

Et nos inducas in temptationes. Hec est sexta petitio in qua petimus preseruari a futuris malis

et a peccatis. sicut antea in quarta petitione petiuimus indulgeri nobis preterita mala et peccata: sic hic in sexta petimus preseruari a futuris malis et peccatis. Scendum autem quod in hac petitione non petimus ut simpliciter non temptemur: sed ne inducamur in temptationem. Ille enim inducitur in temptationem qui superat et capit: sicut piscis in reti. Christus enim fuit temptatus. sed non in temptationem ductus. Unde beatus Thomas dicit aquino. Non ei petimus: ut non temptemur quia temptari non est malum. sed magis clad virtutis exercitium quam viriliter resistitur. Unde et Augustinus. Temptatio cui resistitur non est peccatum. sed magis causa exercitium virtutis. Sciendum etiam quod necessarium est quod temptamur. quia magna pars meritoz nostrorum consistit in sustinendo tribulationes et in vincendo temptationes. quia alias operaz exercitia bona modica sunt. Unde Augustinus. Nullus hominum est tanta iusticia peccatus: cui non sit necessaria tribulationis temptatio ad perficiendum. Unde Bernardus. Quotiens resistiteris: totiens coronaberis. Permittunt enim super nos temptationes a deo: ut temptati resistamus. resistendo vincamus vincendo mereamur vitam eternam. Unde Hieronymus in epistola. Quis sanctorum sine certamine coronatus est. Unde Augustinus. Si nullus esset hostis: nulla esset pugna. Si nulla pugna: nulla victoria. Si nulla victoria nulla corona. quia secundum apostolum Nullus coronabitur nisi qui legitime certauerit.

Septima petitio.

Et libera nos a malo. Hec est septima petitio et vltima illius nostre dominice orationis. in qua petimus ab omni presenti malo liberari. Et ergo Cyprianus dicit. hoc petimus ut ab omni malo imminenti liberemur. et merito. quia totus mundus est plenus periculis. Et nos vudique sumus circumdati multiplicibus laqueis. quia supra habemus primo rem inordinatam: ab infra amor inordinatum ab antevolutate puerisam. a retro peccatoz preteritoz delectationem. a dextris

collati in peccatis
in aduersis
m' dicitur
Ergo m' dicitur
libera nos a malo
petitio
ni. et m' dicitur
hoc est m' dicitur
pena m' dicitur
remittit
Cor' laborat
vnam victoriam
tur seculo
verbis ap' s' m' dicitur
i igne et no m' dicitur
sunt q' que
ras i synonimis
m' dicitur
tas: q' dicitur
qd' p' dicitur
sua: s' dicitur
fuit m' dicitur
go dicitur
m' dicitur
qu' a colono
tradit in potestate
sua i igne
aut gemitu.
Hec est
de firmaria
quater condit
hoc dicitur
taf' adimpletio
Que quilibet
nec lana. s' dicitur
fiat. sicut aut dicitur
ad virtutem. n' dicitur
Dicitur dicitur
sam dicitur
o' dicitur
tentio nostra
precedentia. s' dicitur
tate per dicitur
interdicitur
implicite red dicitur

celleriā in p̄s̄is. a sinistris impatientiaz
in aduersis. Sic ergo quocunq; nos p̄tri
m^o diabolum insidiantē nob̄ habem^o.
Ergo merito dicere debem^o clamae
libera nos a malo. **H**ic in hac
petitōe petim^o liberari a malo pene iſer
ni. z merito. qz hec pena est ḡuis nimis
hoc p̄z. qz minor p̄ea iſer̄ni excedit oēs
penā mūdi. **U**n̄ cū quererēt a q̄daz he
remita: cur se taz dure affligeret. **R**ndit
T^or labor vite mee nō ē compabil^o ad
vnam diē tormentoz q̄ peccatorib; iſu
tur oſeculo referuant. **U**n̄ **A**ug^o etz de
verbis apli. f̄mone. 88. **Q**uecunq; sūt
i igne et nō minora tormēta: p̄iora vtiq;
sūt q̄ que formidas i hoc ſeculo. **I**ſido
rus iſynonimis. **I**ntēde aīo q̄ſcūq; tor
mentoz dolores: q̄ſcūq; doloz acerbita
tes: cōpara hoc totū gehēne: z leue ē oē
q̄d paterz. **I**tē illa pena n̄ solū ē acerbis
sima: s̄ etiam et̄na: **U**n̄ **D**ath. xxv.
Ibunt hī i supplicū et̄nū. **U**n̄ etiā **H**u
go d̄ sc̄ōvic. li. i. d̄ aīa. **Q**uis putas tūc
meroz erit: q̄ tristitia: cum sepabunt iſu
p̄ij a cōſortio sc̄ōrum z a visione dei. **E**t
tradit iſu potestate demonū ibūt cū ip
ſis i ignē. ibiq; ſemp̄ erunt sine fine iſu
ctur gemitu.

Conclutio oꝛōnis dñice.

Amen. **P**ro quo nota s̄z **H**eri
ci de firmaria. **I**p̄e christus ſi
gnanter concludit iſtā oꝛōem p
hoc vocabulū. **A**men. **I**n quo verbo op
taſ adimplerit oīm petitionū p̄dicarū
Que quidē dictio ſm̄ **A**ug^o. nec ē greca
nec latina. s̄ hebrayca. **E**t idē ſignat q̄
fiat. **F**iat aut̄ hec dictio h̄z triplicē effica
ciā z virtutē. nā p̄cludit oꝛōem. **I**deo ſm̄
Hieron̄. dicit ſignaculū oꝛōnis eo q̄ ip
ſam claudat z p̄cludat. **S**c̄ōdo recolligit
oꝛātis intentōem. qz cū dicim^o amē: iſu
tentio noſtra ſummarim fertur ſup oīa
p̄cedentia. z ſi aliqd̄ ex humana fragili
tate per deſtructōez mētis abſq; actuali
intētiōe i tota oꝛōne eēt p̄raſitū: ad illd̄
implicite red̄dit intētiōe dicēdo. **A**men.

Tertio ip̄erat exauditiōez. eſt ei amē
ip̄eratōis nota. **U**nde **R**aban^o dicit
Per hoc q̄ dicit dñs amē: ſignat iſu
bitanter nobis a dño conferri omnia q̄
rite poſtulamus. **E**t iſu hoc terminatur
expoſitio huius ſanctiſſime oꝛōnis ch̄zi
ore prolata: cui eſt honor z gloria i ſecu
lorum ſecula.

Conpoſitio ſup angelicā
ſalutatiōem incipit.

Ale **M**aria gratia ple
na. **S**ciendum q̄ iſta ſa
lutatio angelica eſt ma
rie virgini valde gratio
ſa. **C**um em̄ ſalutaſ hoc
valde gratioſez letanter
recipit. qz tale gaudium habet ex ſaluta
tione iſta deuote dicta quale habuit q̄n
fuit ab angelo ſalutata. **N**ec mirum. qz
ibi recitant ſex maxia p̄uilegia virginitis
marie. **A** **C** **P**rimū ē: q̄ ip̄a fuit ſpe
culū toti^o mūdicie. q̄d notaſ p̄ h̄ q̄d ibi
dicitur aue. i. ſine eye alicuius culpe ſue
macule. **F**uit ei ſine macula iſu corpōe. z
ſine culpa iſu mente. **I**p̄a ei habuit pul
chritu. dñem mentis z corpis. **L**ant̄c.
4. **T**ota pulchra eſt amica mea. **I**p̄ſa
em̄ fuit pulchra. qz omnes virtutes iſu ſe
habuit: ideo merito dicit̄ tota pulchra:
Aug^o. **S**i oēs ſanctos iſu rogare. zc.
Itē **A**ug^o. i. l. li. de ci. dei. **V**irgo pul
cherima iſuquit h̄go de cora corpore aīa
fulgida. fide perſpicua. mēte clara. **P**ie
roni. **D**ei genitrix ſpectioſa p̄dicatur ve
lut colūba. pulchra: vt luna: electa vt ſol
Et iſu hac dictione petendum eſt ab ea:
vt te iuuet: vt hic peniteas. z vt iſu agōe
ſine macula mortalis criminis inuenia
ris. **Q**uia ſm̄ p̄s̄. **D**ors p̄ccozuz peſſi
ma. **S**c̄ōdo p̄uilegium quia ip̄a eſt
lucerna ciuitatis ſupne q̄d notaſ iſu hac
dictione maria. q̄d iſu interpretat̄ illumina
trix. **B**ernardus. **M**arie p̄ſentia toti^o
illuminaſ oꝛb a dō vt z ip̄a ſupna ciu
2 2

F De Angelica

tas clarius rutillet virginee lampadis il
lustrata fulgoribz. Sciendū q̄ hoc no/
men maria in ipsa saluatione angelica
est valde attēter deuote nominādū. **O**
Primo q̄ hoc nomen maria deuote
nominatū mentē illūiat: **Canti. i.** Oleū
effusū nomen tuū. **Secūdo** affectum in
flammat **Berū. O** multuz amabilis. o
magna. o pia. o dulcis maria. **In** nec
noīari q̄dē potes q̄n accendas. nec cogi
tari quin recrees affectus dulcedinem.
Tertio quia demōes fugat. **Berū. Flu**
untz pereūt: sic cera a facie ignis demo/
nes: ybicumqz inueniūt crebram huius
nomis inuocationē: deuotā recordatio/
nem. sollicitam imitationē. **Quarto** i pi
culis adiuuat. **Berū. In** angustijs z i
rebus dubijs mariā iuoca. mariā cogi
ta. non recedat ab ore: nec recedat a cor/
de. **Et** in hac dictione petendum est yr
ipsa illuminet mentis tue tenebras ad
cognoscendū teipm. **Berū. sup** cantica
Scio neminem absqz sui cognitione sal
uari: de qua nimiz mater salutis humi/
litas orit z timor dñi q̄ z ipse sicut est ini
tium sapientie ita z salutis **Uñ. Chas.**
Multo melior z laudabilior es si te co/
gnoscas: q̄ si te neglecto cursū syderū. v̄
res herbaz. cōplexionez hominum. na
curas animalium cognosceres. et scien
tiam omnium celestium z terrestriuz ha
beres **Tertium** est. q̄ ipsa est a quedu
ctus siue dispensatrix celestis gratie. qd̄
notatur. cum dicitur gratia plena. **Na**
ipsa est fons effluens omnium gratiarum
Et ipsa comparatur collo. **Q̄** sicut xp̄s
est caput: z nos membra. sic ipsa ē collū
quia per ipsam gratiam in nos infundit
Berū. Totius boni plenitudinez po
suit deus in **Mariam.** vt quicquid ha
bes gratie: ab ipsa redundare scias **Aec**
mirū quia ipsa habuit fontem omnium
gratiarū in se: z illa fuit maior gratia q̄
recipere potuit. Non enim posset maior
gratia intelligi. nisi q̄ ipsa esset mater
dei. **Qualiter** autem gratiosa sit omni

bus: hoc patet in hoc. quia ipsa est gra
tiosa z iuuat nos in vita. in morte post
mortem. **In** vita si sumus iusti gratiam
nobis augmentando. **Unde** dicit ma
ter gratie **Si** peccatores veniam impo
trādo. vnde dicitur mater misericōdie. **In**
morte a demōibz defendēdo **Unde** ca
nit de ea. **Tu** nos ab hoste protege **Et**
post mortem animas in celum deducen
do: **Unde** canitur d̄ ea. **Et** i hora mor
tis suscipe. **Quartum** q̄ ipsa est i bala
mus regis glorie. **Quia** scilicet nouem
mensibz in eius vtero habitauit **Qd̄** no
tatur cū dicit. **Dñs** tecū. **Ecclesiā. 24.**
Qui creauit me: requieuit in tabernacu
lo meo. **Fuit** ei scū deus pater q̄ fec̄ eā
potentem. deus filius qui fecit eā valde
sapientem yr cognoscat defectz nostros
Deus spūssanctus qui fecit eā valde de
mentem. **Ergo** confidere debemz in eā
quia ipsa est potens. z euz hoc cognoscat
etiā defectus nostros. et est misericōis:
quia libentervult nos iuuare **Et** quan
do dicis hanc clausulam dominz recuz
tunc petere debes. **O** pūssima media
trix dñs sit p̄ te meā. q̄ longe est a pccō/
ribz **P. Quintū** q̄ ipsa ē dignissima
omnium creaturaz quare merito deuo
te est salutanda. quod notat cū dicitur.
Benedicta tu in mulieribus **Ubi** dicit
Nicolaus de lyra. **P̄** omibz muliebz
id est mulieres bñdicent in te: sicut pa
ter in filio. **Sed** **Nicolaus** gorra super
lucam dicit sup predicta v̄ba. **Sūt** aliq̄
mulieres benedictę quia virgines: s̄ non
fecū de. alique qz fecū de. sed nō virgines
Sed hec simul virgo fuit z fecū da: v̄do
sup oēs mulieres bñdicta: **Item** beata
maria est benedicta sup omes virgines
viduas z coniugatas. **Primo** sup om
nes virgines: z h̄ primo in puritate. quia
prior virginitatem vouit z seruauit. **Se**
cundo in puritate quam post deum ma
iorem habuit inter omnes homines. qz
castitatem transfudit in alios homines
eam intruentes. **Tertio** in fecunditate.

quia virgo mater
lem habere v̄t de
tem. Ergo canit de ea
go singulis. Item lo
mo quia fuit eoz
ne feruentis. **Be**
pietas qz ad filium
Tertio in castitate
sup coniugatas qz
dignitatis qz ipa
nes z sanctos. **In**
oltra est sancta do
ros angelorum ad
Item scindum
rito benedicta sup
quis fuerit pulch
men a nullo p̄uic
tur tres rationes. **P̄**
ter se habuit in v̄tra
qz nulli datur castita
mouebat. **Secūdo**
ad deuotionem p̄pter ei
viam z bonum exēpl
e laudabiles mores qz
ni conseruatione sua.
nes mulieres debere
plo marie **Secūda** ra
clartatem que de eius
homines in ammiratio
z ad laudandum deum
z pulchra creatura. **Ter**
deus occultabat in ea om
rant esse in amota ad li
debitam gratiam om
bus. vt non inordinat
bonum. qz eius puritas
dullius p̄ conseruat. e
illicitos extinguit. **3**
ñ habuit beata agnos
rina. nec sancta margar
concupuerit alios: rar
concupit. vt patet in le
Quia eaz puritas non
tūctum corda penetrar
tus in eis extinguit: s̄
te **Marie** factus. **E**

quia virgo et mater extitit. **Q**ue nec simili
lem habere visa est. nec habere sequen-
tem. Ergo canit de ea in hymno. **V**ir-
go singularis. **I**tem super viduas. **P**ri-
mo quia fuit in orationibus et deuotio-
ne feruentissima. **S**ecundo in operibus
pietatis quo ad filium magis assidua.
Tertio in castitate magis pura. **I**tem
super coniugatas: quia in ea fuit proles
dignior: immo ipsa est super angelos om-
nes et sanctos. **U**nde canitur de ea. ex-
altata est sancta dei genitrix super cho-
ros angelorum ad celestia regna. **Q**
Item sciendum quod beata virgo est me-
rito benedicta super omnes mulieres. quod
quis fuerit pulcherrima mulierum: ta-
men a nullo potuit concupisci. et assigna-
tur tres rationes. **P**rima est: quia tali-
ter se habuit in omnibus factis et verbis
quod nulli dabat occasionem peccandi: sed
mouebat cor cuiuslibet ipsam inuentis
ad deuotionem propter eius laudabilem
vitam et bonum exemplum. quod dabat
et laudabiles mores quos habuit in om-
ni conuersatione sua. **S**ic adhuc virgi-
nes et mulieres deberent serere exem-
plo marie. **S**ecunda ratio propter luminis
claritatem que de eius facie exibat. que
homines in admirationem inducebat.
et ad laudandum deum de tam nobili
et pulchra creatura. **T**ertia ratio. quia
deus occultabat in ea omnia que pote-
rant esse in cuncta ad libidinem. **E**t
dedit illam gratiam omnibus ei intuenti-
bus. ut non inordinate mouerentur. sed ad
bonum. quod eius puritas aliorum corda me-
dullitus penetrabat. et in eis omnes motus
illicitos extinguebat. **I**stam puritatem
non habuit beata agnes. nec beata kathe-
rina: nec sancta margarita. quod quis non
concupuerunt alios: tamen ab alijs fuerunt
concupite. ut patet in legendis earum.
Quia earum puritas non erat tanta quod in-
uentium corda penetraret. et illicito motu
in eis extingueret: sicut puritas bea-
te **M**arie faciebat. **E**rgo dicit bene /

dicta inter mulieres. **R** **S**extus
privilegium est. quod ipsa protulit nobis benedictum
fructum vite. quod notat ibi. **B**enedictus fruc-
tus ventris tui. **I**ste fructus est iesus christus
filius dei qui nobis attulit benedictionem et re-
demptionem totius humani generis. **I**ste fru-
ctus benedicti debet a nobis. quod nos privile-
giavit per angelos. **P**rimo humana natura
assumendo. ad **H**ebreos. **U**nde et
angelos apprehendit et semen abrahæ. **S**e-
cundo passionem et mortem pro nobis toleran-
do. **P**rima **P**etri. **U**nde. **X**ristus pro nobis passus est
et in **E**sa. liij. **I**psæ enim vulneratæ sunt propter
iniquitates nostras. **A**ngeli peccauerunt
sicut et primi parentes. ipse autem non redemit
angelos sed homines sua amara passione et pre-
cioso sanguine. **A**p. i. **L**uce. vi. **E**mp-
ti estis pretio magno: glorificate et porta-
te deum in corde vestro. **T**ertio quod omni ho-
ra paratæ est nos recipere ad gratiam et nobis
indulgere omnia peccata. **E**zech. xvij. **I**n
cunq; hora peccator ingemuerit et cetera. quod an-
gelis non fecit nec faciet. quod nunquam misere-
bitur eorum. **Q**uarto ministrando nobis
carnem suam in cibum. et sanguinem suum in
potum **J**oh. vi. **C**aro mea vere est cibus
et sanguis meus vere est potus. qui manduca-
t meam et cetera. **A**ngelis ei sufficit enim pretem-
plari quem nos sumimus in sacramento
Quinto. quod in celo habebimus duplicem
visionem et gloriam. quia cum angelis vi-
debimus oculis anime deitatem. et ultra hoc
oculis corporis videbimus humanitatem
christi. et cum hoc habebimus duplicem stolam
glorie. quod glorificabimur in corpore et anime
Sciendum quod in ultima clausula deside-
rare debemus illam benedictionem quam iesus
marie filius daturus est suis dilectis et ele-
ctis in nouissimo die cum dicit suis electis
illud **M**ath. xxv. **V**enite benedicti patris
mei: percipite regnum. **E**xemplum de beata vir-
gine fuit in britania iuuenis quidam nobil-
lis: qui quis seculo totus deditus esset. tamen
beate virginis fuit deuotus in hoc quod ei sin-
gulis diebus quinque genas salutaciones per-
soluit. **Q**ui iurmat ad extrema perducit

De simbolo

est. **C**ūq; diu tacuisset mortu? reuixit. et mulieri assidēti sibi dixit. **A**to uoca sacerdotē. **S**acerdos adest z corā oīb; cōfitef dicēs. **E**go fui raptus ad tribunal xpi. z cū in trib; maxime accusarer a de; monib;. z ferri deberet snā z me; pssima mi; rogauit filiū suū vt ad corpus redirez locum penitētie suscepturus qd et factum est. **U**nū de peccatis erat q; decimas ex agris meis z bonis nō cōplete dedi. **S**ecūdū q; pisces cui; socijs meis de religiosoz piscina cepit comedi. **T**ercium qd segetes pauperū cū canib; venatic; z culcaui. **A**d hoc rustici ab eo dānum passi dixerūt. **C**ur debuist; dñe p his dānari: cū vobis hoc puro corde dimiserimus. **A**t illa vestra remissio n̄ sufficit mihi ad salutē. q; ditior eras ad soluendū q̄s vos ad relaxandū. hec dicēs: iussit damna restituī. z sic decessit. **E**xemplū aliud de beata virgine. **F**uit quidā vir nobilis: h̄ tyrannus totus erga suos z alienos vt oēs vindictaz peteret a deo de eo. z hūc zrigit infirmari ad mortē. **Q**uī aduocans ep̄m locū illius pure cōfessus est. a quo petiuit: vt sibi sanitate apud deum impetraret. **Q**uī ep̄s q; bonus erat obtinuit sibi sanitatem: p̄stita tamē prius fide: q; d̄ cetero neminē lederet. **Q**uo zualescere amplius indifferenter oēs lesit. ita vt nō soluz ei: h̄ etiā ep̄o oēs maledicerēt. **P**ost hoc iterū infirmatus est z oppressus igne sacro sicut prius a deo vt oīa eius membra arderēt. z de vita desperaret. **V**ocauit igitur ep̄m pmittens satisfactionē de fide nō seruata: vt itez sanus fieret. q; renuit recedens cū indignatiōe. **A**ppropiante autem morte clamauit: z beatā virginem inuocauit. **E**t respiciēs in celū vidit in aere pendentem filiū dei oīpotentis in cruce. z matrem suam sibi astātem z orantem p se: **A**t iesus ait. **N**on possum facere. **E**cce em̄ rursuz crucifixi me. z ostendit ei cicatrices sanguineas. **Q**uod vidēs peccator: i genuit ex

clamās voce magna. **O** bone iesu si te crucifixi peccatis meis: matrē tamen tuam semp honorauī. ieiunauerat em̄ omni sabbato ad honorē beate virgis. **C**ū q; sic clamaret audiuit vocē iesu dicētis m̄ri oranti. **E**cce mater dedi em̄ tibi. z sanar? est. **Q**ui postmodū ablata restituit z vitā emēdauit z laudabili fine q̄eue

Incipit expositio

super symbolum apostolorum.

Omnis qui viuit z credit in me nō morietur in eternū. **J**oh. xi. **S**ciendū q; fides frēq̄nter est p̄dicanda fidelib;. z ab eis diligēter cultodienda. q; est fundamentū oīs boni. **U**n̄ ap̄ls. **F**undamentū aliud nemo p̄t ponere p̄ter illud qd positū est. qd est iesus xps. i. fides xpi. **A**ug. **F**ides est bonorū fundamentū. fides est humane salutis initiū. sine hac nemo ad filioz dei numerū potest puenire. **H**ebr̄eorū. xi. **I**mpossibile est sine fide deo placē. **E**rgo vt deo placere possimus debem; habere fidem rectam. integrā. z firmā. q; s̄m ap̄lm ad **H**ebr̄eos. x. **I**ustus ex fide viuit. **U**n̄ etiā **C**hrisost. in tractatu de simbolo. **F**ides religionis catholice lumē est anime. ostium vite. fundamentum salutis eterne. **N**os igitur de fide ecclesie sumus locuturi. **T**unc sciendum q; in simbolo apostolorū duodecim s̄t articuli s̄m numerū ap̄loz a quibus cōpositum est. **N**am duodecim ap̄l; zgregati descripserūt duodecim articulos fidei in p̄mo cōsilio. de quo habet actūz xv. **C**uius p̄ma diffinitio fuit data per beatum **P**etrū. sed beatus paulus non habetur ibi qui tūc adhuc nō fuit electus in apostolū. **E**t p̄mus articulus p̄tinet ad patrem. z alij sex ad filiū. z quin; vl timi ad spiritū sanctū. **D**eo quo notā dū q; nullus hominum dubitare debet. h̄ quilibet christianus tenetur credere. tri

uitatem p̄sentem. **U**n̄. **N**ec enim cōfite
beata uirginis. **S**icut
Bernardus. **S**icut
ē. **C**etero p̄sentem
Cetero p̄sentem
banur. **P**ro p̄sentem
di. **S**icut. **S**icut
magnum. **S**icut
est verum p̄sentem
sanctum. **S**icut
racem p̄sentem
nar vnitatem cōfite
quorūcūq; ang
vi. di. **S**icut
us sabaoth. **I**d est
est om̄is terra glori
angeli in celo. **S**icut
sc̄is. **A**d d̄gnitōm
rum. **P**ostmodū d̄s
dum vnitatem cōfite
ap̄lm. **J**oh. xi. **S**icut
am dant in celo. **S**icut
sc̄is. **S**icut
cū agelo dicit. **V**t d̄be
Haplanes vos in
et sp̄llanti. **I**tem
nis. **N**ō tamē plene cog
qua creatura. **P**rimo
le. **U**n̄ **A**ug. **S**icut
s̄s qd est. **S**icut
d̄s. **S**icut
sole. **S**icut
sp̄llanti. **S**icut
in aqua. **V**t d̄i
uilius fuit a d̄e. **S**icut
ab vtroq;. **I**tem
aquā clarā p̄tra solū
apparent. **V**n̄ in celo.
Sicut
vniūm vnitatem cōfite
tem cōfite. **I**tem
rum z pulchritudo z v
rum ad trinitatem p̄tinet
ne d̄notat d̄i p̄sentem
chritianus de filij s̄p̄

nitatem personarum. et unitatem eentie di-
uine. Nec tamen curiosè scrutanda est
beata trinitas. sed simpliciter credenda
Bernardus. Scrutari hanc temeritas
est. credere pietas. nosse vita eterna
Hec autem beata trinitas multipliciter pro-
batur. Primo per sacram scripturam. **Un-**
de Gen. i. Faciamus hominem ad huius-
modi imaginem et similitudinem nostram. hoc
est verbum patris ad filium et spiritum
sanctum. Faciamus enim signat plurali-
tatem personarum. huiusmodi imaginem in singulari sig-
nat unitatem eentie. Item probatur per
auctoritatem angelicam. **Unde Isaie**
vi. dicit. Sanctus sanctus sanctus dominus de-
us sabaoth. id est deus exercituum. plena
est omnis terra gloria eius. Sic enim canunt
angeli in celo. dicit enim ter sanctus sanctus
sanctus: ad designandum trinitatem perso-
narum. postmodum dominus deus. ad designan-
dum unitatem eentie. Item probatur per
apostolum. **I. Joh. v.** Tres sunt qui testimoni-
um dant in celo. pater. verbum. et spiritus
sanctus. et hi tres unum sunt. **Christus** in
euangelio dicit. ut habet **Matth. ultio.**
Baptizantes vos in nomine patris et filii.
et spiritus sancti. Item cognoscitur in creatu-
ris: non tamen plene cognosci potest in ali-
qua creatura. Primo cognoscitur in so-
le. **Un Aug.** dicit. Tria sunt in sole.
scilicet quod est. id est substantia. quod lucet. id est splen-
dor. quod calet. id est calor. Et calor procedit a
sole et a splendore. sic est de trinitate. quia
spiritus sanctus procedit a patre et filio. **Item**
in aqua. verbi gratia. **Fons** est per se. ri-
uulus fluit a fonte. stagnum generatur
ab utroque. Item si speculuz ponitur in
aqua clara contra solem: tunc tres soles
apparent. unus in celo. et duo in radio.
Sic inspicendo sacram scripturam in-
uenimus trinitatem personarum. et unita-
tem eentie. Item magnitudo creatura-
rum et pulchritudo et utilitas creatura-
rum ad trinitatem pertinent: in magnitudi-
ne denotatur dei patris potentia. in pul-
chritudine dei filii sapientia. in utilitate

spiritus sancti bonitas. **Queritur** circa predicta
quare omnipotentia plus appropria-
tur patri quam filio vel spiritus sancto. cum ta-
men sit unus omnipotens. **Unde Anastasius.**
Omnipotens pater. omnipotens fi-
lius. omnipotens spiritus sanctus. et tamen non
tres omnipotentes. sed unus omnipotens.
Rudeo secundum Augustinum. de tri. **Un** in creatu-
ris solet notari defectus potentie. in pa-
tre propter antiquitatem. In filio solet no-
tari ignorantia propter iuuentutem et in-
experientiam. Et nomen spiritus sancti sona-
re solet vehemenciam. **Un Esa. ij.** Quis
scire ab homine cuius spiritus in naribus
eius. Et ne putetur similiter esse in diuinis
sicut in creaturis. Patri non solum attribui-
tur potentia sed omnipotentia. ne videatur
senior. Et ob hoc dicitur in symbolo. credo
in deum patrem omnipotentem. Et filio ac-
tribuitur non solum sapientia. sed etiam omnis
sapientia et scientia. ne videatur minor et mi-
nus sciens aut minus expertus. Spiritus san-
cto attribuitur bonitas: ne putetur crudelis
aut vehemens. **Un ps.** Spiritus tuus bo-
nus deducet me in terram rectam. **Eccii.**
xxiij. Spiritus meus super mel dulcis

De primo articulo fidei

Qredo in deum patrem omipo-
tentem creatorem celi et terre. **Iste**
primus articulus ponitur beatus
Petrus apostolus. in quo continetur di-
stincte tres credite veritates. Quarum
prima est de diuina unitate cum dicit **Crede**
in deum in singulari et non in plurali. **Se-**
cunda de diuina omnipotentia cum dicit. pa-
trem omnipotentem. **Tertia** de mundi
creatore cum dicit: creatorem celi et terre.
Crede in deum. **Circa** quod notandum
quod est differentia inter credere in deo. et cre-
dere deum. et credere in deum. **Secundum**
magistrum sententiarum li. iij. dist. xxij.
qui dicit. **Crede** deo est credere vera
esse quod loquitur deus. quod etiam mali
faciunt. et nos credimus homini. sed non
in homine. **Crede** deum est credere quod ipse
sit deus. quod etiam multi faciunt. quia per

E De symbolo

Jacobū. Demones credūt & tremiscūt
Credere in deū est credēdo deum ama-
re p affectum. & credēdo in eum ire scz p
bonum opus. & credēdo ei adherē qua-
tum ad tolerantia mali. & credendo xpi
mēbris incorporari quantū ad dilectōem
pximi. Patres omnipotentē: hoc est val-
de dulce verbū homini fideli. Magna
em spes datur homini in xpo illo. Pa-
tri em nunq̄ potest deesse bona volun-
tas ad filios: p̄cipue cum ip̄e fm apo-
stolū est pater misericordiarū. Et fm di-
ctū Esaie. xlix. Vinus obliuiscit filio-
rum suoz q̄ mater carnalis. Sic em ait
Nūquid potest mater obliuisci infantē
suum vt nō miscratur filio vteri sui. Et
si ip̄a oblita fuerit ego tamen nō obliui-
scar tui: in manibz meis descripsi te. Cū
aut̄ oī potēs sit nō pōt ei deesse potestas
nō implendo bonam volūtatē quam
habet ad filios. Cōtra hoc verbū vidē-
tur peccare qui derelinquūt deum p in-
iustiarum rerum acq̄sitiōem. & adherent
diabolo nō restituendo res iniustas: cre-
dentes se fame mori si deo pfidenter ser-
uirent. Vidēt em credere q̄ diabolus
melioris volūtatē vel potestatis sit ad
puidendū eis qui sibi seruiūt q̄ deus.
Quomodo ergo et cū quali fiducia di-
cūt tales in symbolo. Credo in deū pa-
trem omnipotentem creatore celi & terre.
id est fm Aug^o. creatore omnū rerum
visibilū & invisibilū. **D** **C** Scī-
dum circa hoc. q̄ deus creauit triplicez
naturam. s. pure spūalem vt āgelos. pu-
re corporale vt elemēta. celū. terram. la-
pides. ligna. & sic de alijs. Et creaturā
p̄tīm spūalem & partim corporalem. vt
hoīem: cuius aīa est creatura spūalis.
corpus vero est creatura corporalis. No-
ta dīntiam inter creare & facere. Creare
est ex nihilo aliquid facere. & hoc est im-
possibile fm Aresto. qui dicit p̄mo d̄ ge-
neratōe & corruptōe. Ex nihilo nihil fit
Et p̄pterea Aresto. viij. phisicorum di-
cit mundum ab eterno fuisse. sed a deo

creatum. **U** **S** **e**ñ. i. In principio crea-
uit deus celum & terram. **S**z facere est
ex aliquo aliquid facere. Et creare soluz
pertinet ad deum. Contra hunc articu-
lū sunt manichei. qui dicunt visibilia eē
creata a p̄ncipe tenebrarū. invisibilia ve-
ro a deo. Que heresis ē odilis deo & ho-
minibz: Deo. quia talis heresis deo su-
um dominiū diminuit: dū visibilia eius
dominiū subtrahit. Hoībus. qz contu-
meltā eis facit dum eos ex parte ex qua
visibiles sunt diabolo attribuit. immo
talis heresis dehonēstat omēs visibiles
creaturas dum eas dicit a diabolo esse
creatas. **E** **C** Ex consideratōe illi-
us articuli homo dirigitur ad tria. **P**ri-
mo ad gratiarū actōes. quia ex quo de-
est creator omnium creaturarum: certū
est quicq̄ sumus vel habem⁹ a deo ha-
bemus. i. **C**horinth. iij. Quid habes
quod nō accepisti. ps. Domini est terra
et plenitudo eius. Sed ex quo omīa a
deo habem⁹: tūc merito tenemur ei gra-
tiarū actōes reddere referre. ps. Quid
retribuam domino p omnibus que re-
tribuit mihi. **C**husost. in sermone quo-
dam: Liberalissimus est deus. Quan-
ta tibi largitus est ad sustentatōes: qua-
ta ad eruditōem. quanta ad correctōes.
quanta etiam ad delectatōem. Et hec
omīa gratis dedit. **S**ecundo induci-
mur ad bene vtendū rebus creatis. **N**ā
creaturis debem⁹ vti ad hoc ad qd cre-
ate sunt. Sunt autem create ad duo.
Primo ad gloriā dei. **P**rouerbioz. et
Uniuersa p̄pter seipsum. i. ad gloriā su-
am operatus est deus. **S**ecundo crea-
te sunt ad vtilitatem hominis. **D**ebe-
mus ergo vti creaturis ad honorē dei &
vtilitatem ppriā. Sed heu plures sunt
q̄ nō regratiant deo de creaturis suis. i
mo sepius abutuntur donis dei. **U** **n**ō
Aug^o. de ciuitate dei. Quisq̄s hñctia
dei non videt cecus est. nec laudat igrā-
tus est. quisq̄s in laudando reuocatur
insanus est. **S**cienduz etiam q̄ illi mul-

vanitate deo
dono deo
restitit. **U** **S** **e**ñ. i. In principio crea-
uit deus celum & terram. **S**z facere est
ex aliquo aliquid facere. Et creare soluz
pertinet ad deum. Contra hunc articu-
lū sunt manichei. qui dicunt visibilia eē
creata a p̄ncipe tenebrarū. invisibilia ve-
ro a deo. Que heresis ē odilis deo & ho-
minibz: Deo. quia talis heresis deo su-
um dominiū diminuit: dū visibilia eius
dominiū subtrahit. Hoībus. qz contu-
meltā eis facit dum eos ex parte ex qua
visibiles sunt diabolo attribuit. immo
talis heresis dehonēstat omēs visibiles
creaturas dum eas dicit a diabolo esse
creatas. **E** **C** Ex consideratōe illi-
us articuli homo dirigitur ad tria. **P**ri-
mo ad gratiarū actōes. quia ex quo de-
est creator omnium creaturarum: certū
est quicq̄ sumus vel habem⁹ a deo ha-
bemus. i. **C**horinth. iij. Quid habes
quod nō accepisti. ps. Domini est terra
et plenitudo eius. Sed ex quo omīa a
deo habem⁹: tūc merito tenemur ei gra-
tiarū actōes reddere referre. ps. Quid
retribuam domino p omnibus que re-
tribuit mihi. **C**husost. in sermone quo-
dam: Liberalissimus est deus. Quan-
ta tibi largitus est ad sustentatōes: qua-
ta ad eruditōem. quanta ad correctōes.
quanta etiam ad delectatōem. Et hec
omīa gratis dedit. **S**ecundo induci-
mur ad bene vtendū rebus creatis. **N**ā
creaturis debem⁹ vti ad hoc ad qd cre-
ate sunt. Sunt autem create ad duo.
Primo ad gloriā dei. **P**rouerbioz. et
Uniuersa p̄pter seipsum. i. ad gloriā su-
am operatus est deus. **S**ecundo crea-
te sunt ad vtilitatem hominis. **D**ebe-
mus ergo vti creaturis ad honorē dei &
vtilitatem ppriā. Sed heu plures sunt
q̄ nō regratiant deo de creaturis suis. i
mo sepius abutuntur donis dei. **U** **n**ō
Aug^o. de ciuitate dei. Quisq̄s hñctia
dei non videt cecus est. nec laudat igrā-
tus est. quisq̄s in laudando reuocatur
insanus est. **S**cienduz etiam q̄ illi mul-

num se timere dñt q̄ malevunt creatur̄
 z donis dei. qz de his districtā redditu
 n̄ sūt rōem. **Uñ** **Abūso.** sup **Hat.** In
 die illo nihil ē. qd̄ n̄ deam? vbi celū et
 fra z aq̄ sol et luna dies z noctes z mū/
 dus tot⁹ stabit aduersus nos in testimo
 niū peccatorū nostrorū. **Et** si omnia tace/
 rent: tamē ip̄e cogitationes nostre ipsa
 opa specialit̄ stabūt añ oculos n̄ros ac
 cusantes nos añ deū. **Dicēte** ap̄lo. **Co**
 gitationib⁹ inuicē acculantium. **Tertio**
 inducāmur ex isto articulo ad cognitōez
 humane dignitatis: qz deus oēs creatu
 ras creauit p̄t̄ hoīez z subiecit eas ho/
 mini. **Señ. i.** **Domina**mini pisab⁹ mar̄
 ps̄. **Oia** subiecasti sub pedib⁹ ei⁹. **Est**
 ḡ hō tāte dignitatis q̄ debet p̄esse om/
 nib⁹ creaturis z subesse deo.

De secōdo articulo.

Et in iesum ch̄m filium ei⁹ vni
 cum dñm n̄m. **I**stum secundū
 articulū descripsit **Iohes** ap̄ls
 etiā euāgelista. **Qui** post dictū b̄ti **Pe**
 tri ap̄li adiunxit. z in ihm xpm. zc. **Et**
 quidē cōuenienter illi⁹ articuli descriptio
 fuit sibi data: cui maiestas verbi in cena
 fuit reuelata. vt p̄sonam filij explicaēt in
 secūdo articulo fidei xp̄iane. **Qui** postea
 dixit in euā. qd̄ scripsit **In** principio ēat
 verbū. z verbū zc. **Et** notandū q̄ b̄ti⁹
Ioannes in illo articulo p̄mo dicit ier
 sum qui interpretat̄ saluator. p̄ h̄ designa
 tur q̄ ip̄e est q̄ vult oēs homīes saluari.
Secōdo dicit xpm. per hoc designat̄ q̄ n̄
 solū est saluator. s̄ etiam magister. quia
 ch̄s interpretat̄ vnctus. z vnctio docet d̄
 omnib⁹. **¶** **Pro** quo sciēdū q̄ ma/
 gister noster ch̄stus docet nos p̄mo hu
 militatem contra superbā dicens **Hat**
 xi. **Discite** a me: qz mitis sum z humilis
 corde **Aug⁹** de verbis dñi. sermone. xi.
Discite a me inquit dñs nō mūdū crea
 re: nō visibilia z inuisibilia cūcta creare:
 nō in isto mūdō mirabilia facere vl̄ mor
 tuos suscitare. sed qz mitis suz z hūilis
 corde. **Secūdo** docet nos dilectionem

inimicorum contra inuidiam. **Hatth.**
 s. **Diligite** inimicos vestros: benefacite
 his qui vos oderunt z orate pro p̄sequē/
 tibus z calumniātib⁹ vos: vt sicut filij
 patris vestri qui in celis est. **Tertio**
 docet nos orare z intenta oratione orare
 z hoc est contra somnolentiam. **Hatth.**
 xxvi. **Vigilate** z orate. ne intretis i tem
 pratōez. **Aug⁹**. **Oratio** tua locutio est
 ad deum. **Quādo** legis: deus tibi loq̄/
 tur. quādo oras cum deo loqueris **Aug⁹**
 in s̄mone. **Oratio** orātis est subsidi/
 um: deo sacrificium. demonibus autez
 flagellum. **Quarto** docet temporalia
 relinquere contra auariciam. **Luce. i. 4.**
Nisi quis renunciauerit omnibus que
 possidet: non potest meus esse discipul⁹
Beda sup verba predicta. **Discat** i quā
 renuciare omnib⁹ z relinquere omnia
 quia renuciare conuenit omnib⁹ q̄ ita
 liciteyunt mundanis que possident. et
 cum mente tendunt ad et̄na. **Relique**
 re est tātūmodo p̄fectorum qui z omnia
 tp̄alia postponunt. z solis et̄nis inh̄iāt.
Quinto docet operari opa bona z mes
 ritoria contra accidiā. **Iohis. x.** **Op̄ea**
 minī dum dies est. quā venit nox q̄ndo
 nemo operari potest. **Berñ.** de conside
 ratione **Si** labor te terret merces iuitet
Unusquisqz em̄ s̄m suum p̄prium labo
 rem mercedem accipiet. **Leo** papa in q̄
 dā s̄mone. **Non** dormitibus regnum
 celorum puenit: nec ocio nec desid̄ia tor
 pentibus beatitudo et̄nitatis repromit
 tit. **Sexto** docet tribulatōez z aduersi/
 sitates patienter sufferre. **Hatth. s.** **Si**
 quis te percussit in ynā zc. **Item** **Luc**
 xi. **In** paciētiā vestra possidebitis ani/
 mas vestras. **Greg⁹** super euan. **Cū** au
 dieritis p̄relia. **Paciētiā** est aliena ma
 la equanimit̄ perpeti. contra eū quoqz
 qui mala irrogat nullo dolore moueri.
Septimo docet omnes peccatores pe/
 nitentiam agere. **Dicit** **Hat.** **Nisi** penit
 entiam egeritis. **Augustin⁹** de verbis
 domini sermone. **4i.** **Tempus** quo nō

E De simbolo

penitemus vertitur nobis in iudicium
rota em vita est temp⁹ penitendi **S**e
quitur filius ei⁹ vnicū. **U**bi debem⁹ cre
dere q⁹ christ⁹ est vnicigenitus z verus fi
lius dei. z q⁹ fuit cum patre eternalit. et
q⁹ est alia psona a patre. z q⁹ est vni⁹ na
ture z substātie cū pte. **S**equit⁹
dñm nostrū. **U**bi sciendū q⁹ libent de
bemus eū habere p dño. **P**ri⁹: q⁹ ē no
bilis. **L**u. i. Altissimi fili⁹ ps. Magn⁹
domin⁹ z laudabilis nimis. z magnitu
dinis eius non est finis. **S**ecūdo. quia
māsuertus: ergo agn⁹ nominat. **J**ohis
p. vbi dicit. **J**oannes baptista **E**cce ag
nus dei. **E**saie. 53. **T**anq⁹ ouis coram
tondēte se obmutescit. **T**ertio q⁹ fortis
ad ptegendū z liberādū nos a malo ps
De⁹ ptector vite mee a quo trepidabo.
Quarto: q⁹ nos creauit. ps. **I**pe fecit
nos: z non ipi nos. **I**nsup nos redemit
p⁹rio sanguie suo. **A**pl⁹. **E**mpri est p
cio magno. **Q**uinto. q⁹ larg⁹ est ad remu
nerandum seruos suos. **A**ug⁹. libro. 22
de ciuitate dei. **I**pe deus erit finis desi
derioz nostrorū q⁹ sine fine videbit sine
fastidio amabitur. sine fatigatioe lauda
bit. **I**tem **A**ug⁹. in eodē libro. **Q**uōd d⁹
pparauit diligētib⁹ se: fide nō capit. spe
non attingit. charitate nō comprehendit
desideria z vota trāsgredit. acq⁹ri p⁹ est/
mari non p⁹.

De scio articulo.

Qui pcept⁹ est de spūscō natus
ex maria virgine. **H**ūc articulum
ponit **J**acobus maior frat⁹ **J**o
annis qui fuerunt filij zebedei **I**n q⁹ ar
ticulo ponit duas distinctas veritates:
Primā de ch⁹ pceptōe: cum dicit. qui
cōceptus est de spūscō. **S**ecūdam de
eius bñdicta natiuitate: cū subdit. nar⁹
ex **M**aria virgine. **U**bi sciendū ē q⁹ nō so
lum necessariū est ch⁹stiano credere fili
um dei: s⁹ etiam necessarium est credere
eius incarnatōem per quā nobis visibili
apparuit. **B**aruch. iij. **P**ost hec in
tr⁹is visus est. z cū hoib⁹ conuersat⁹ est.

H **Q**uerit quō incarnatio xpī factā
sit. **R**espondet q⁹ postq⁹ angel⁹ **B**abri
el fuit missus ad virginem mariā. vt ha
bet **L**u. i. **E**t maria credidit z consen
sit: tūc spūscō sanctus supuenit in eā. z eaz
sanctificauit z fecit dāuit z formauit in in
stanti de purissimo sanguine virg⁹ ma
rie (vel vt ali⁹ dicūt de purissimis humo
rib⁹ eius) corpus christi. z in eodē instā
ti in q⁹ formatū est corpus creatū ē z omī
ma ex nihilo. z in eodem instanti cōiun
cta ē corpori organizato **E**t illa duo cor
pus z aīa simul mox fuerunt deitativō
ta in dei filij psona. **I**te sciendū ē m **H**e
ricū de firmario q⁹ tota trinitas illam in
carnationē operata est. q⁹ opa trinitas
ad extra sunt indiuisa. **N**am ibi fuit po
tētia patris: q⁹ statim corpus formauit
z aīam creauit. z illa duo diuinitati vni
uit in illo momento cum dixit. **E**cce an
cilla dñi. hoc non potuit facere potētia
alicuius creature. q⁹ oīs creatura in sua
operatōe requirit tempus sicut firmā
mentū requirit diem vt moueatur ab or
iente in occidentem: luna ad cōplemen
tum sui cursus requirit mensem. sol in te
grum annū. homo in determinato tem
pore formatur in ytero matris. **I**n con
ceptione autē christi opata est potētia pa
tris. q⁹ in instanti conceptio cōpleta fu
it. **I**te opata est ibi sapientia filij. quia
ibi corpus suū optime disposuit z omīa
membra decenter ornauit. ps. **S**pecto
sus forma p filijs hominū. **I**te opata ē
gratia spūscō sancti qui cōceptōnem illam
mūdā ab omni peccato reddidit **Q**uōd
nō est factus in aliquo puro hoīe. **L**icet
em aliqui nati sūt sine peccato z sanctifi
cati in ytero matris. **S**icut beata virgo
maria **J**oānes baptista. hieremias. m
in peccato originali sunt cōcepti. z fm rō
nem seminalē descenderūt ab **A**dām.
Christus autem nō solū natus ē etiam
cōceptus fuit sine peccato. **A**ug⁹. **S**oli
us redemptoris est eē sine peccato **H**ec
Hen. d⁹ fir. sup symbolū **I**tem **Q**uerit

[Marginal notes on the right page, partially obscured and difficult to read.]

Preceptio xpi potius attribuit spūs sancto:
 Respondeo fm Henri. d. firma. q. intē
 tio denotat opationem. Christus autē
 hac intentione carnē assumpsit vt mise-
 ris et afflictis subueiret. Et qz bonitas
 et misericordia attribuitur spūs sancto: ideo d.
 spūs sancto conceptus est. hec ille. Itē di-
 citur de spūs sancto cōceptus. vt p hoc ex-
 cludant corpales admixtiones. **Uñ ca-**
 nitur. Non ex virili semine. sed mystico
 spiramine: Itē sciēdum q. q̄uis tota tri-
 nitas operata sit incarnationem: solus
 tamē filius est incarnatus. vt dicit beatus
 Aug. i. li. d. fide ad pet. Et beatus aug.
 ponit tale exemplū. Si tres puelle tenerēt
 vnā tunicam: et illam vna ex illis induer-
 retur: tūc illa indutio fieret a tribus puel-
 lis. vna illarū eaz sola indueretur. et ali-
 us doctor ponit tale exemplū. Si tres
 scz petr. iohannes. andreas simul agēt
 rubricādo andrea: rubricatio andree fie-
 ret ab his tribus simul: attamen solus an-
 dreas rubricaretur. **Itē Sequit.**
Par. ex Maria vrgie. Virgo maria p-
 gocepit. virgo peperit. et post partū virgo
 permansit. **Quert** quare xps nar. sit de
 virgine. Respondeo fm Hen. d. firma-
 ria. Triplex est status humane nature
 scz iugal. vidualis. virginalis. primus
 bonus. secundus melior. tercius optimus
 Quicquid autē cōoptimū deo attribuitur.
 ideo cōueniens fuit vt de virgine nasce-
 retur. Et in hoc etiam ostendit christus
 excellentiam status virginitatis. **Aug.**
 vnius sancte virginis partus omnium
 sanctarum virginū est decus. **Secūdo**
 fm alium doctore. Sicut p eam virgi-
 nem facta est perditio: sic e cōuerso p ma-
 riam virginem debuit fieri reparatio.
Uñ canitur Paradisi porta per eam
 clausa est. et per Mariā virginem
 iter patefacta est. igit. zc. Tertio vt vci-
 tas pphetie adimpleret. **Esale. 7.** Ecce
 virgo concipiet et pariet filiū. Sciēdum
 etiā q. circa hūc articulū origenes era-
 uit qui dixit: q. christus ad hoc natus est

et ad hoc venit. vt non soluz saluaret ho-
 mines: sed etiā demones i finemūdi. H
 autē est contra dictū christi. **Matth. xxv**
Item maledicti in ignē eternū qui para-
 tus est diabolo et angelis eius. Ad remo-
 uendum hunc errorem patres sancti ad-
 diderūt in symbolo qd canit in missa.
Qui pp. nos hoies et pp. nram salutē:
 et non pp. demones.

De quarto articulo.

Quod sub pontio pylato: cruci-
 fixus mortuus et sepultus. **Itē**
 articulū fm Henrici de firma.
 posuit beatus andreas. **Qui** quidē arti-
 culus necessarius est ad salutē. **Nā** sicut
 debemus credere incarnationem filij:
 ita necessariū est credere passionē et mor-
 tem eius. **Or** fm Gregoriū. Nichil nob
 nasci p. fuit: nisi redemi. p. fuisset. **In** q. q.
 dem articulo beatus andreas describit
 quatuor creditas vritates. **Prima** est d. xpi
 passione. put christus anteq. fuit cruci-
 fixus passus est. scz flagellatus. illusus.
 cōsputus. alapis cesus. velatus face co-
 laphizatus. et spinis coronatus. **Et** hoc
 notat cū dicitur. passus sub pontio py-
 lato. **Secūda** est de christi crucifixione.
Tercia de christi morte. **Quarta** de se-
 pultura. **Et** quidem ille veritates sunt
 distincte. **Probat.** qz hora matutinali fie-
 it passus vsq. ad t. ciam. et hora sexta cru-
 cifixus. et hora nona mortuus. et hora ve-
 spertina sepultus. **Itē** aduertendū cir-
 ca passionem christi. **Primo** quis patif
 Respondeo dei filius summe bon. **Se-**
 cundo quid et qualia patif. **Respondeo**
 patitur in rebus exterioribus spoliatiōem
 quia nudus pependit nec haustu aque
 habuit. **In** corpore amarissimam affli-
 ctionem. **Quia** a planta pedis vsq. ad
 verticē nō fuit in eo sanitas. **In** aia: ma-
 ximam tristitiam. **Unde** dixit. Tristis
 est anima mea vsq. ad mortem. **Tertio**
 a quibus patif. **Respondeo** a pncipibus
 sacerdotum et ministris et popularibus
 et a iudeis et gentilibus. ps. **Quare** fref

De simbolo

inuerunt gētes: et populū meditari sunt inania. **A**stiterūt. et Quarto quare patif. **R**ūdeo ppter peccata nostra et salutem nostrā. **E**sa. 53. **P**ropt zel^o populū mei percussit eū **Q**uito quid coegit eū **R**espōdeo maxima charitas. **A**poē. 1. **D**ilexit nos et lauit nos a peccatis nris in sanguine suo. **R**omañ. 5. **C**ommēdat deus suam charitatem in nob. qm̄ cum inimici essemus xps p nobis passus ē: et mortuus iustus pro iniustis. **P**assus sub pontio pilato. **N**otandū q̄ christ^o passus est sub vno pilato: nunc autē in membris suis patitur a multis pilatis: **M**at. 27. **N**ō vni ex minimis meis fecistis: mibi fecistis. **E**t ideo charissime: si iniuriōse pateris a iudice iniquo: noli murmurare. **S**ed memento dñm ihm christum passum sub pontio pilato **I**tē si subditus es: et habes prelatum corruptuz prementem te contra iusticiam: sis patiens qz ipse est tuus pilat^o. **S**i mulier es: et habes vix furiosum te putientē: sis patiens: quia ipse est tuus pylat^o. **S**i seruus es. et habes dñm impium et crudelē te molestantē. nō mireris. qz ipse est tu^o pylat^o. et sic d̄ alijs. **E**t oēs isti p̄dicti debēt esse patientes. qz p his tribulationib^{us} habituri sūt magnū p̄miū ī celo. **M**at. 5. **B**ti estis cū maledixerint vob^{is} hoīes et persecuti vos fuerint: et dixerint omne malū aduersū vos: mētētes ppter me. **G**audete et exultate qm̄ merces vestra copiosa est in celis. **I**tē sciendū q̄ ponti^o est cognomē ab insula pōtī nominatū: h̄ pylat^o est p̄riū. et erat gētilis et indign^o pane. qz fm̄ Aug^o. **P**eccatōr non est dignus pane quo vescit. **A** quo malo hoīe xps ad mortē sententiat^o et iudicat^o. **I**tē sciendū q̄ **U**incēt^o in speculo historiali dicit q̄ pylat^o accusatus est in multis a vitellio preside syrie. **E**t primo de morte omnium innocētium quos occiderat. et q̄ imagines gentilium ponebat in tēplo. **I**tem q̄ pecuniam positam in corbonā redigebat in su-

osylus: inde faciens aqueductuz in domum suam. **P**ro his missus est in exilium et ibi in multas incidēs calamitates se ppria manu interemit.

De quinto articulo: **A**scendit ad inferna. **I**stū quintum articulū scribit beatus philippus ap̄ls. **C**irca quē articulum p̄mo q̄rit: quo tempore vel qua hora christus ad inferna descendit: **R**espōdeo fm̄ **T**ho. q̄ statim qm̄ aīa ch̄i fuit a corpore separata: tūc anima christi de itati vnita descendit ad limbum patris: et mansit ibi ab hora mortis christi que fuit hora sexte ferie nona vsq; ad horā resurrectionis. et hoc fuit tempus quādrāginta horarum. **Q**uia diluculo diei dominice surrexit. et ī eadē hō resurrectionis eduxit eos de limbo **I**tem sciendum q̄ anima christi separata fuit a corpore. h̄ deitas mansit cum anima ad infernuz descendente. et etiā cum corpore in sepulchro iacente. **I**tem sciendum q̄ añ christi passionem fuerūt quatuor receptacula animarum. **P**rimus locus fuit infernus damnatorū in quo est pena sensus et pena damni. i. carentia visionis dei. **A** etiam ibi sunt tenebre exteriores et interiores. i. carentia gratie: et carentia glorie **A**d hunc locū christus non descendit. nec ab illo aliquem liberavit **R**ō qz xpi passio nulli p̄dest: nisi sit eius membruz vel fiat p conuersionem. **S**ed illi in inferno non fuerūt membra christi. nec poterant fieri: quia fuerūt extra statū mercedi: qz nec in illo loco est redemptio: nec pro eis est orāndum. **U**nde beatus **A**ug^o. **S**i scirem patrē meū in inferno: nō p̄ orarē p eo q̄ p̄ diabolo **S**ecūdus locus est limbus puerorum. id est illoz infantium in peccato originali decedētium. q̄ limbus est sup infernū et ibi est pena damni. i. carentia visionis diuine. et nō pena sensus. i. sensibilis pena nō est ibi **E**t ibi tenebre exteriores et interiores. i. carentia gratie et glorie. **A**d illū locū ch̄i

est non delectat
liberari. **R**ō h̄
erit capax q̄ xpi
poterat illa supra
di. **Q** ad illū locū
bra efficiunt p̄ hōm
cramentum. **S**ed nō
habere. **U**mus locū
et est sup limbo p̄
ni et sentus ad ip̄s
Et sunt ibi t̄m ven
grām habent. **I**o
in quo aīe illoz qu
riam suam non im
qz ad sacrificiū
vix illi qui fuerunt
ti sūt. quādo ch̄i d
patrum. **R**espōde
li q̄ tunc purgatiōem
meriti q̄ illo tpe. **S**
pari dōm̄. **R**ō ē q̄
hui^{us} tpe virtutē trā
terna. **S**ed pena purg
riat tpe. **I**deo q̄ fu
nūc sunt qui purga
non fuerunt a purga
scilicet xpi ad infero
qui tunc purgati fue
meruerunt q̄ tpe dōcē
ri dōcēt. **Q**uartus
limbo sanctorū p̄ am̄vbi
id est carentia visionis di
sentus. **E**t erant ibi pen
non interiores. qz oēs s̄
Et ad illū locū dōcē
p̄ atres inde eduxit. **U**
h̄ ab omni duo docum
bomus habere sp̄m d
qui fuerunt in limbo
nostra potest confidere
tionibus nostris non d
Lum tpe sūt in tribu
cum: et gloriā cum
cum t̄m est q̄ debent
nostrōz subuenire. **S**i
ad inferos: vix libe

etiā non descēdit nec ab eo aliquē etiā liberauit. Ratio huius: quia illi puuli nō fuerūt capaces grē xp̄i. nec satisfactio ch̄i poterat illis suffragari neq; ad eos extēdi. **Q**uod ad illos solū extēdit q̄ ei⁹ membra efficiunt p̄ fidem: vel aliq̄d fidei sacramentum. Sed neutrū illi poterant habere. Tertius locus est purgatorius: et est sup̄ lymbū puerorū: ibi est pena dāni et sensus ad tps̄ determinatū et finitum. Et sunt ibi tantū tenebre exteriores quia grām habent. Ibi est ignis corporalis in quo aīe illoz qui in hac vita penitentiam suam non impleuerūt affligunt vsq; ad satisfactōem condignā. **Q**uerit. vtz illi qui fuerunt in purgatorio liberati sūt. quādo ch̄s descēdit ad lymbuz patrum. Respondeo q̄ non: sed soluz illi q̄ tunc purgati fuerunt sufficienter. vlt̄ meruerūt h̄ q̄ illo tpe. s. i. descēsu xp̄i liberari debuissent. **R**ō ē qz passio ch̄i nō habuit t̄pale virtutē et trāsitoria: sed sempiternā. Sed pena purgatorij est trāsitoria et t̄pale. et ideo q̄ fuerūt tales quales nūc sunt qui in purgatorio detinentur: non fuerunt a purgatorio liberati p̄ descensum xp̄i ad inferos: Sed solum illi qui tunc purgati fuerunt vel alias hoc meruerunt q̄ tpe descensus ch̄i liberari deberent. **Q**uartus loc⁹ et sup̄m⁹ est lymb⁹ sanctorū patrū: ubi fuit pena dāni s̄d est carētia visionis diuine: non pena sensus. Et erant ibi pene exteriores sed non interiores. qz oēs isti in gratia fuerūt. Et ad istū ch̄s descēdit: et fregit. et sc̄os patres inde eduxit. **E**x isto articulo habemus duo documēta. **P**rimū q̄ debemus habere spem de dō. quia si illos qui fuerunt in lymbo visitauit: quilibet nostrū potest considerare q̄ nos in tribulationibus nostris non derelinquet. **p̄s**: Cum ip̄o sum in tribulatione: eripiam eum: et glorificabo eum. **S**ecunduz documētū est q̄ debem⁹ animab⁹ p̄rimoz nostrorū subuenire. **S**i em̄ xp̄s descēdit ad inferos: vt suos liberaret. **E**t nos ex

emplo ch̄i debem⁹ subuenire aīab⁹ p̄ suffragia. **U**n̄ ip̄i clamāt ad nos. **J**ob 19. **M**iseremini mei miseremini mei: saltez vos amici mei.

De sexto articulo.

Tercia die resurrexit a mortuis. **H**unc sextum articulum descripsit sanctus thomas apostolus et conuenienter scripsit istum articulum quia i eo prius dubitauerat: et d̄ eo plene certificatus fuit. sicut habetur **J**oannis. xx. vbi christus dicit thome: **I**fer digitum tuum huc et vide manus meas. et affer manum tuam et mitte in latus meum: et noli esse incredulus: sed fidelis. **U**nde sanctus thomas in tertia parte. q. 54. ar. 4. dicit q̄ sanctus **T**homas apostolus nō solum vidit vulnera christi: sed etiam tetigit. **E**t tē notāduz s̄m̄ **H**enricū de firmaria. **S**icut necessariū est nobis credere q̄ christ⁹ mortuus fuit: ita necessariuz est nobis credere q̄ resurrexit: qz hoc valet ad subleuatōem spei nostre. quia membris datur spes a consideratione capitis. **Q**uod si christus resurrexit: et nos resurgemus. **S**urrexerat autem resurrectione perfecta q̄ est ad vitā immortalē. **R**homa. 6. **C**h̄s resurgēs ex mortuis itā nō morit̄.

De septimo articulo.

Ascēdit ad celos. sedet ad dexterā dei patris omnipotentis. **H**unc articulū posuit beatus bartholomeus. **E**t necessariū est credere q̄ christus quadragesima die celos ascendit. **Q**uia sicut credimus passionem et resurrectionem sic et ascensionem. quia passio accendit nos ad charitatem. resurrectio erigit ad finem. ascensio eleuat ad spem. **U**bi considerandum est in isto articulo magnitudo virtutis dei. qz ascēdit in forma hūana cum corpore et anima. et cum vtraq; natura diuina et humana scilicet de monte oliueti qui distat a hierusalem per mille passus. et p̄ntib⁹ apostolis. et cū beatissima virgine maria. et alijs mulie

De simbolo

ribus q̄ secute eum fuerunt a galilea..
Et cū septuaginta duob; discipulis **E**t
verisimile est q̄ non solum iam dicti p̄n-
tes fuerunt in monte oliueti: h̄ etiā mul-
ti alij discipuli christi occulti p̄pter metū
iudeoz. vt nicodem⁹. gamaliel Joseph
ab aromathia. ⁊ p̄siles venerūt in pro-
cessione cū aplis aut alio mō ad mōtez
oliueti vt viderēt ch̄m dñm suum ascen-
dere in celum. **D**icit enim magister hy-
storiaz q̄ facta prandio in die ascensio-
nis cōgregauerunt se in monte syon xp̄i
discipuli ⁊ exierunt cū p̄cessione in mon-
tem oliueti vt viderent christum ascende-
re cum potentia magna. **I**te sciendum
q̄ christus ascendit gaudens fm̄ illud.
ps̄. Ascendit deus in iubilatioe: nec ip-
se solus gaudebat: sed ⁊ ipi om̄es qui fu-
erunt presentes. **S**imiliter angelz om-
nes anime que ab eo de lyombo liberate
fuerunt. videlicet sanctorz patrum p̄he-
tarum patriarcharum: sanctorz innocen-
tium. sancti Joannis baptiste. ⁊ illoruz
iustozum qui fuerunt mortui: vel pur-
gati a resurrectione christi vsq; ad ascen-
sionem eius. he anime singule cum chri-
sto ascenderunt ⁊ fuerunt in maxima iu-
bilatione. **E**t hoc voluit signare: ps̄. di-
cens. Ascendens in altum captiuaz du-
xit captiuitatez. id est illos qui fuerūt ca-
ptiuū lyombo iferni. ¶ **S**edet ad dexte-
ram dei. **U**bi sciendum q̄ christus di-
citur sedere ad dexterā dei omnipoten-
tis. quia simul habet cum patre gl̄iam
diuinitatis. beatitudinem ⁊ iudiciariaz
potestatem. **Q**uia fm̄ Joannē damas-
cenum. **P**er dexteram intelligitur gl̄ia
diuinitatis. **S**ed fm̄ Auḡ. **P**er dexte-
ram beatitudo patris ⁊ iudiciaria pote-
stas intelligitur. **N**am fm̄ naturam di-
uinam christus cum patre habet om̄ia
p̄dicta equaliter in eadem maiestate. qz
nullus gradus est in diuinis personis.
videlicet q̄ vna p̄sona esset dignior alia
quia sunt per omnia equales ⁊ omnino
eque p̄fecte atq; digne. **C**hristus p̄o fm̄

humanam naturam ⁊ fm̄ q̄ homo di-
citur sedere ad dexteram patris. id est in
potioribus bonis p̄e om̄ibus alijs san-
ctis. **T**ranscendit enim corpus christi
sua dignitate. put est vnitum deitati n̄
solum omnem creaturam corpalem sed
etiam sp̄ialem p̄ter animam suam.
Ido merito debet ei locus altissimus ⁊
nobilissimus. **I**do dicit Greg⁹. i omel:
ascensionis. qui fecit omnia sup̄ oia virtute
sua ferebat.

De octauo articulo

Ade v̄cturus est iudicāe viuos
⁊ mortuos. **I**stum articuli scri-
bit b̄tus Barth̄eus. ⁊ merito qz
quilibet christianus tenet credere futu-
rum iudiciū. quia est articulus fidei.
Circa quē articulum querit primo d̄ lo-
co iudicij. **R**espondet q̄ locus extremi
iudicij est vallis iosaphat. **U**nd̄ Joelis
3. **A**dducā oēs gētes in vallē iosaphat
vbi disc̄ptabo cū eis. nō tamē putādū
est q̄ christus ad vallē descendat. ⁊ q̄
oēs iudicādos vallis illa recipiat. **S**ed
christus erit i aere in loco eminēti vt ab
omnib; possit videri. **E**t circa eū et san-
cti circū qua qz. ⁊ maligni erunt in terra
vndiq; circa locū iudicij. **S**ecūdo querit
tur: cū quib; christus veniet ad locū iu-
dicij: vel ad iudiciū. **R**espondet q̄ cū
angelz ⁊ sanctis suis qui tunc erunt in ce-
lo: **U**nd̄ **B**at. 25. **C**um venerit filius
hoīs i maiestate sua: ⁊ oēs āgl̄i ei⁹ cū eo
Tertio querit. an fiet citatio. **R**espon-
det q̄ sic. ⁊ hec fiet p̄ vocem tube q̄ in ad-
uentu iudicis ab omnib; audiet. **Joh.**
5. **V**enit hora in q̄ oēs q̄ i monumētis
sūt audient vocem filij dei. **E**t dicit ma-
gister i quarto sentētiarū dist. 44 q̄ vob
ista erit xp̄i vel alicui⁹ angli. v̄ plurimū
angeloz q̄ ab omnib; audiet. et virtute
eius mortui d̄ monumētis excitabūtur.
Erit em̄ signū valde euidēs ⁊ manifestū
Et ideo vox illa dicitur tuba p̄pter hoc

q̄ v̄cturus
potētia
o. **C**onstituit
corum
na **T**er
suere
illū
gite
vt d̄
de
tem
bap
Jan
litis
lan
tinus
oib;
Qua
oib;
mō
h̄
fo
bap
n̄
ab
nes
V
occi
oib;
oib;
tud
ma
tas
Et
Quo
Q
bes
omn
tion
ad
red
cog
D
nū
sus
tatio
q̄

De symbolo

tra planum est q̄ p̄cedit ab eo. Itē sci-
endum q̄ sp̄s sanctus ab omnibz est de-
siderandus. Quia per ip̄m uiuificamur
Ioannis. 6. Sp̄s est qui uiuificat. nā
qui caret sp̄s sancto: mortuus est. nā sic
sp̄s rationalis necessarius est corpori
vt illud uiuificet. Si enim auferat spi-
ritus in puluerem reuertitur. Eodē mō
sp̄s sanctus se habet ad animam. Un-
de ps̄. Auferes sp̄m eozz deficient. Itē
necessarius est nobis sp̄s sanctus. quia
nisi p̄ euz a malo liberamur: z bonū ope-
ramur. Unde Aug⁹. in libro d̄ gratia.
Desiderate auxiliū gratie qua sola oēs
liberamur a malo. sine qua nullū p̄sus
siue cogitando siue uolendo z amando si-
ue agendo facim⁹ bonū.

De decimo articulo.

Sancrā ecclīaz catholicā hūc ar-
ticulū descripsit b̄n̄s symō q̄ dī-
ct⁹ ē chanaan⁹ frat̄ Jacobi mī-
noris z p̄ sanguine saluatoris. Sciēdū
q̄ ille articul⁹ sic intelligit̄. i. credo in spi-
ritum sanctum ecclīam catholicāz san-
ctificantem. Itē sciēdū q̄ ecclīa. i. con-
gregatio fidelīū z q̄libet hō i gr̄a existēs
est mēbz ecclīe z xp̄s est caput. Unde
Ephesi. 5. Vir est caput mulier s̄c̄ xp̄s
est caput ecclīe. Et illi⁹ corporis anima
est sp̄s sanctus. quia sp̄s est qui uiuifi-
cat. Itē sciendum q̄ fides catholica ē
vna quod patet ex hoc. quia oēs ch̄i-
ani p̄cedentes z sequentes vnam ha-
buerūt z habebunt fidem. Ut dicit̄ li.
ij. sententiaz. distin. 35. Nam p̄cedēs
ch̄ristiani illa credebant futura que nos
credim⁹ p̄terita. vtputa ip̄i credebant
explicite vt̄ ip̄licite filiū dei nascituz pas-
suz mortuz resurrectuz. celū ascēsuruz.
hec oīa credim⁹ iā facta scz filiū dei icar-
natū. passum. zc̄. Bern̄. Multī añ sal-
uatoris aduētū deū oīp̄ otētē timētes et
diligētes sue salut̄z gratissimū p̄missorē
credētes i p̄missione fidelē: sperātes cer-
tissimum redemptorem. in hac fide z ex-
pectatione saluati sunt. licet quando z q̄

li z quo ordine salus rep̄missa fuerit
ignorarent. Igitur ecclīa dicit̄ vna ex-
tra quam nullus saluatur: z intra quam
nullus damnatur: Hoc figuratū ē i ar-
cha noe in qua omnes qui fuerunt sal-
uabantur: z omnes qui extra eā fuerunt
submergebantur. Igitur periculosum
est valde extra ecclīam esse. P̄scindit̄
aut̄ quis ab ecclīa tripl̄r. Primo p̄pter
q̄d cunqz p̄ccm mortale. qz licet peccato-
res sint de ecclīa quantum ad numeruz
propter ch̄ristianitatis signaculum z ca-
racterem: quem in baptismo consecuti
sunt: tamen non sunt viui q̄ntum ad me-
ritum. Sec̄do p̄t̄ heresim. Tertio p̄t̄
excōmunicatiōem. Qui in aliq̄ p̄dictoz
scient̄ mortu⁹ esset nō esset cū fidelibz se-
peliend⁹. nec esset p̄ eo orādū nec aliq̄d
sacrificium offerendum. C̄ Sec̄do ecclē-
sia dicitur sancta. Hoc dicitur ad disse-
rētā ecclēsie malignātū q̄ nō ē sc̄rā: s̄ p̄-
uersa. ps̄. Odiu ecclīaz malignātium.
Sed ecclīa catholica est sancta z pura
que quidem sanctitas attendit̄ ad simi-
litudinē ecclēie maternalis que cū p̄secrat̄
lauat̄ z iungit̄. Sic fideles loti sunt i vir-
tute illius aque que exiit de latere ipsi-
us ch̄risti. cuius virtute scz passionis xp̄i
baptismus z alia sacramenta virtutem
habent. Itē fideles xp̄i vngunt̄ vincti-
one sp̄ali. hec aut̄ vinctio est sp̄s sancti
gratia. Simile est de hoīe: sicut de ae-
re. in die em̄ sp̄ est claritas nisi superuenit
at nebula: sic in anima hominis semper
est gratia sp̄s sancti: nisi ipsam expellat
p̄ immūdiā peccati. Dēsignat̄ ei sp̄i-
tus sanctus cū immundicia habitare iu-
xta illud. Que communicatio luc̄ ad te-
nebras. Et dicitur sancta. qz de⁹ eaz in-
habitat. ps̄. Dñe domū tuaz decet san-
ctitudo. Ap̄ls. i. Col. ij. Resc̄tis quia
templum dei estis. Luc̄. Templū dei i-
ter vos est. C̄ Tertio d̄r catholica. i. vni-
uersalis. Primo q̄ntū ad locū. qz p̄ totū
mundū predicat̄. Roman̄. i. Fides p̄a
annūciat̄ in vniuersa tra. ps̄. In oīm

vt̄ dicit̄
ad seip̄m
nis sine
X̄ris quia
qui fuerunt
ad finem
z duratū
Quia t̄n̄
quo nō d̄
romen. v̄
qui formi
z conant
p̄ illos fide
multiplic
ne op̄t̄ p̄
Eco. i. Im
aditus ei
mat. xvij
ad conuinc
summatōem
Salim cald
Vna est mō
cia in celo
b̄n̄e que in
sac̄dotum.
De v̄ndē
Antoz
honem p̄
lum fin
It̄ Judes rade
It̄ p̄ quo sc̄nd
mimo est bono
s̄c̄z cogitatio
nobis credēda
da comunicati
peccatores equi
tali p̄n̄ipes s̄c̄
in ecclēia per q̄
Sicut si candela
cataliter omnes qui
candele p̄cipiunt
tur. sicut ob̄tacle
ob̄tēctoz intellect
Iuxta illud ps̄. Pa
us omnium timētes
quare comunicatiō

terā exiuit sonus eoz. Secūdo q̄ntuz ad sexim. q̄ nullus abijc̄t siue sit iuuenis siue senex. siue masculus. siue femia. Tertio quātū ad t̄ps. quia oēs fideles qui fuerūt a p̄ncipio abel iustiz qui vsq̄ ad finem mūdi erūt: hos continet ecclesia z durabit ip̄a etiam vsq̄ ad finē mundi. Quia regnū ecclesie est firmissimum. ex quo nō est subuersum p̄ tyrannos. s. ne ronem. dyodecianū. arziū. iulianū qui fortissime impugnauerūt ecclesiam. z conati sunt eam exterminare. S̄z q̄nto p̄ illos fideles martyrizauerūt: tāto pl̄ multiplicati sunt. sicut filij isrl̄ a pharaone oppressi plus fuerunt multiplicati. Exo. i. Immo nec antichrist̄ p̄ualebit adūsus eā. s. eā ex toto ext̄minādo. T̄n̄ mat. xxvij. Ecce ego vobiscuz sum vsq̄ ad consummatōem seculi. sed post consummationem tunc remanebit in celo. Sed iam ecclesia sancta diuisa est i tres. Una est in mūdo. alia i purgatorio. tertia in celo. z hoc designatur in diuisione hostie que in tres partes diuidit̄ i missis sacerdotum.

De vndecimo articulo.

Sanctoz communionem remissionem peccatoz. Hunc articulum s̄m Henricū de sirma. posuit Judas tadeus frater symonis z iacobī. Pro quo sciendum q̄ sanctoroz communio est bonoz sp̄ualium p̄ sanctos acq̄sitoroz cōgregatio. Unde int̄ alia q̄ sunt nobis credenda etiā specialit̄ est credenda cōmunicatio sc̄toz in ecclesia. Nā oēs peccatores existentes sine peccato mortali participes sūt omnium bonoz q̄ fiunt in ecclesia per quodlibet mēbrum ecclesie. Sicut si candela accendat̄ p̄ aliquo specialiter: omnes qui cū illo sunt beneficiū candele percipiunt: nisi in visu impediāt̄. scilicet obstaculo peccati mortal̄ q̄ obtraheret intellectum z inficit affectū. Juxta illd̄ psal. Participem me fac deus omnium timentium te. Ratio autē quare communia sunt bona ecclesie est

charitas z vnitas fidelium. quia charitas nō querit que sua sunt. sed quod vtile ē et bonum multis. Ideo ip̄a est distributrix bonoz que fiunt in ecclesia. Quod bonū ecclesie in singula membra corpis christi mystici distribuaf̄ potest declarari p̄ tria exempla. Primum est in homine: cuz cū bus fuerit bene digestus dirigit̄ ad singula membra sana. Secūduz exemplū est in arboze in qua humor p̄ radicē attractus diuidit̄ p̄ singulos eius ramos saltem nō aridos. Tertium exemplum est in fonte emanāte q̄ diuiditur in multos riuulos nō obstructos. Quā autē ab homine aliqd̄ membrū v̄l ab arboze aliqd̄ ramus amputatur: ad illū nō mittitur nutrimentū. sic quādo ab ecclesia aliquid p̄scinditur p̄ heresim̄ aut inobedientiam aut excommunicationem seu charitatis amissionem. tūc priuatur sancto rō cōmunionē z bonoz ecclesie participatōe. Et hoc q̄libet christianoꝝ debz abhorere z fugere. quia sic absclusus est in statu damnatōis z oīm bonozū ecclesie priuatus. Sūt autē tria p̄sidia inter alia q̄ a sanctorum cōmunionē proueniūt. scz indulgentia prelatorum. preces sanctorum. z suffragia fidelium mortuorum. Unde est sciendū q̄ indulgentie veniūt de thesauro ecclesie z sanctorum cōmunionē. Hūc thesaurum habent disp̄re p̄lati ecclesie plus z minus huic z illi dādo s̄m causam rōnabilem. Quattuor tamē req̄runt̄ ad hoc q̄ indulgentie valeant s̄m Tho. sup. iij. dist. xx. Duo ex pte dantis. z duo ex pte suscipientis. Ex pte dantis req̄ritur auctoritas z causa rōnabilis. scz vtilitas ecclesiastica. Ex pte suscipientis etiam duo. s. vt sit contritus z p̄fessus z faciat illud p̄ quo indulgentia est data. Quo ad sc̄dam partē articuli. s. remissionē p̄ctoꝝ est tenendū q̄ oē p̄ctm̄ siue sit actuale siue originale in ecclesia p̄t remediarī z mederi. Nā p̄ baptismū tollit̄ oē p̄ctm̄ in baptisato nō ficte accedere. siue h̄ q̄ rite baptisat̄ sit adult̄.

gūe illū. **U**n etiā ps. Om̄ mille añi añ
oclos tuos sicut dies besterna q̄ p̄terit
Ad quā vitā nos pducatur iesus xps ma
rie filius: q̄ sine fine viuit z regnat Amē

Incipit tractat⁹

de septem sacramētis.

Sacramēta sunt septē q̄ de
us instituit, z in q̄libet sa
cramēto dat̄ gr̄a digne re
cipienti ip̄m sacramentum
Querit̄ q̄ sunt sacramēta
nēcitat̄is. **R**ūdeo fm̄ Ray. q̄ q̄nq̄. s.
baptisim⁹. zfirmatio. eucharistia. p̄ma.
et extremavntio. **E**t dicūtur nēcitat̄is
q̄ sunt in p̄cepto. z tenet̄ q̄libet ad ea
susciptenda p̄ loco z tpe. **R**eliq̄ duo sūt
sacramēta volūtāt̄. s. ordo z matrimo
niū. **Q**uerit̄ vtrū sacramēta debeant
p̄ctōibus dari. **R**ūdeo fm̄ Raymun/
dū p̄pter occulta p̄ctā nō p̄nt sacramēta
denegari alicui nisi p̄ amonitōez secre
tam in sp̄ali: vel publicā factā in gene
rali. vt p̄z de p̄se. di. ij. c. phibeat. **E**x
stens aut̄ in p̄ctō mortali: siue occulto si
ue manifesto mortāl̄ peccat recipiēdo
vt p̄z dist. xl. c. multi. z. xcv. c. illd̄. xi. q.
ij. c. audi. **S**ilr̄ z ministrās sacramēta
in p̄ctō mortali peccat mortāl̄. **Q**ueri
tur. vtrū possint iterari sacramēta. **R**ū/
deo tria sacramēta nō p̄nt iterari. s. bap
tism⁹ z zfirmatio z ordo. q̄ in collatōe
cuiuslibet triū p̄dictōz imp̄m̄ caract̄
aie. q̄ etiā p̄ mortē ab aīa non p̄t separi.
Un si q̄s resuscitaret̄ nō esset baptisan/
dus. nec zfirmāndus. nec reordināndus.
Sec⁹ est d̄ q̄truoꝝ alijs sacramētis **U**n
Hugo de scō vic. dr̄. **S**i lazarus p̄ re
suscitatōem voluisset resumpsisse vxores
suā: oportuisset q̄ d̄ nouo ztraxiss̄ **U**n
p̄ mortē soluit̄ m̄rimoniū. **S**ilr̄ eucha
ristia z p̄ma z extrema vntio reiterant̄

De p̄mo sacramēto. s. baptisimi **A**
Baptisimus est p̄mū sacramētū z
ianua oim̄ sacramētoꝝ. z etiā est

fundamentū oim̄ sacramētoꝝ. quia nul
li cōfert̄ añ ip̄m in ecclia aliq̄d sacramē
toꝝ. **Q**uerit̄ quis sit effectus cathecis
mi. **R**espōdeo fm̄ **T**ho. in. iij. dist. vi.
q̄ exorcismus habet effectū in corpore z
in aīa. quia minuit̄ p̄tatem demonis ne
possit tantū in hoīe sicut p̄us. ne bap
tismum z alia bona impediāt. **S**ed p̄dic
ta potestas demōis total̄ in bap
tismo tollit̄ **S**icut pharo p̄us flagellatus est
p̄lo nō egresso de egypto. z postea po
pulo egresso total̄ i mari rubro **Q**uod
est figura baptisim⁹ d̄ submersus. **Q**ue
rit̄. vtz om̄es teneant̄ ad bap
tismū. **R**espōdeo fm̄ **T**ho. in. iij. dist. vi. **Q**uilibet
tenet̄ etiā sanctificatus in vtero p̄
ter tres rōes. **P**rimo q̄dem p̄pter acq̄re
dum caracterē quo adunet̄ p̄lo dei. et
quasi deputet̄ ad p̄cipiēda diuina sacra
mēta. **S**cdo vt p̄ bap
tismi susceptōem
passioni xpi corporaliter cōformet̄ **T**er
tio p̄pter bonū obediēt̄ie. q̄ p̄ceptuz de
baptismo oibus datum est. **J**ohis. iij.
Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aqua z c̄. **Q**ue
rit̄ vtrum bap
tismus aque possit in ali
quo suppleri. **R**espōdeo fm̄ **P**etrus de
tharentasia fm̄ cōem legem non pōt in
puulis suppleri: cum nō possint habere
vsum liberi arbitrij. **S**ed si p̄ christo oc
cideretur: p̄ie credit̄ q̄ saluarent̄ sine ba
ptismo aque. **I**n adultis aut̄ p̄t suppleri
p̄ bap
tismum flaminis siue contritiōis
et p̄ bap
tismuz sanguinis. id est marty
rij. **E**t hoc intellige quādo est articulus
necessitatis. **Q**ueritur vtrum puer in
vtero existens possit bap
tismi. **R**espō
deo fm̄ **T**homa vbi supra: nō potest.
quia talis deo notus est non ecclie. nec
subijci potest operatiōi ministroꝝum ec
clesie. **U**nde **A**ugustinus dicit. q̄ sicut
qui non vixit nō potest mori. ita qui na
tus nō fuerit non potest renasci. **N**ō de
bet autē mater sc̄ndi vt puer poscit na
sci et bap
tismi **Q**uia fm̄ ip̄sum nō sunt
facienda mala vt eueniant bona. debet
tamen ip̄a mater sc̄ndi si iam defuncta

De sacramento

esset. et puer adhuc in ea viueret. **Q**ueritur. quid faciendum esset quando appareret aliquod membrum pueri et timeat imminere mortis periculum. **R**espondeo quod in tali periculo egressa parte principali. scilicet capite baptisari debet. **S**ecundum est de alijs partibus: ut de manu vel de pede. quibus non noceat si ille presens aspiciatur baptisatus in tali aqua. quia diuina misericordia non est artanda. **E**t si postea plenarie nascatur tunc sub tali cautela baptisetur sub hac forma. **N**on te rebaptisabo si es baptisatus. sed si non es baptisatus: tunc ego baptiso te in nomine patris et filii et spiritus sancti. **S**ciendum quod materia baptismi est aqua pura naturalis. **N**on baptismus non potest fieri in vino. nec in ceruisia. neque in vrina. neque in aliquo alio liquore. **S**ed forma verborum baptismi est hec. **E**go te baptiso in nomine patris et filii et spiritus sancti. ut patet extra de baptismo. ca. primo. et sine his verbis non potest fieri baptismus. **S**ciendum quod ille vetule que pueros baptisant in articulo mortis sic dicentes *Solt du leben so sig dyr das eyn bar. solt du aber dan sterban so sig es eyn douff: in nomine patris et filii et spiritus sancti.* **T**ales mulieres cum talibus verbis non baptisant. **Q**ueritur qui possint baptisare. **R**espondeo quod debet minister baptismi secundum omnes theologos est sacerdos. **S**ed in necessitate quibuslibet potest baptisare. siue vir siue mulier fidelis siue infidelis: dummodo habeat intentionem baptisandi et seruat formam ecclesie. **S**ed tamen clericus non debet baptisare presente presbytero. neque laicus presbitero clerico. neque mulier presbitero viro. ut patet dist. iij. c. mulier. **Q**ueritur. utrum baptismus debeat per aliquod tempus differri. **R**espondeo secundum beatum Thome. **M**agis est laudabile quod puer quam citius potest fieri baptisetur. **P**rimo quia interim mori posset et damnaretur. **S**ecundo. quia demones non habent tantam potestatem in baptisatis sicut in non baptisatis. neque quantum ad nocumeta spiritus alia neque ad corporalia. **Q**uis

est effectus baptismi. **R**espondeo quod baptismus habet multiplices effectus de quibus aliquos hic dicam. **P**rimus est quod baptismus secundum Bonaventuram super iij. dist. iij. digne suscipientibus delet omnem culpam originalem mortalem et venialem et restituit primariam innocentiam quo ad animam. **H**oc probatur. quia si sic moreretur statim ad celum euolaret. sed hoc non fit nisi omni culpa deleta. igitur etc. **S**ecundus effectus. quod ignem infernale et etiam purgatorij extinguit quantum ad ipsum baptisatum. ut de cetero ignis infernalis vel purgatorius non possit in eum agere nisi ipse post modum peccato reaccenderet eum contra se. **N**on admiranda est fatuitas illorum qui post baptismum peccant cum voluntarie ignem in proprium subiectum reaccendunt. **T**ertius effectus quod baptismus delet omnem satisfactionem pro peccatis quam homo in presenti deberet pro peccatis suis explere: ut patet. quia si aliquis infidelis iudeus vel paganus mille annos vixisset. et omni die mille peccata mortalia commisisset si crederet et fidem susceperit. et sic cum deuotione baptisatus fuerit: tunc nulla penitentia satisfactoria sibi imponenda est pro omnibus peccatis suis. quia baptismus tollit omnem satisfactionem. **E**t si talis sic post baptismum moreretur statim ad celum euolaret. **Q**uartus effectus est quod foetum mitigat. quia in baptismo datur gratia ad suppressum fomentum peccati. **S**ed diceret quis. quare baptismus non delet omnem fomentum peccati sicut delet peccatum originale de quo fomes procedit. **R**espondeo quod propter fragilitatis proprie cognitionem et propter nostram humilitatem. **J**ob. vi. *Que enim fortitudo mea ut sustineam. Et ut inuocemus diuinum auxilium et dei misericordiam ut preseruet nos a malis. ps. Mi serere mei domine quoniam infirmus sum. Item propter exercitacionem. scilicet ut resistamus vicij et concupiscentijs carnalibus et sic habeamus materiam exercendi fructus et mercedi glorie. **N**on Breg. **T**emptatio cui*

non consentit nō est peccatū: h̄ est mate-
ria exercendē virtutis. Ambro. sup lucā
Nemo poterit coronari: nisi vicerit. ne-
mo aut̄ p̄ vincere nisi añ certauerit. **U**n̄
debemus viriliter pugnare cōtra carnes
nostrā. z contra ea vicia ad q̄ naturalit̄
inclinati sum⁹: siue sit ira siue inuidia: si-
ue luxuria. **U**nde Bern̄ Quoties resti-
teris: totiens coronaberis. **E**ryt mul-
tas coronas mereamur tūc fomes peccī
in nobis manet: z non delet̄ ex toto ī ba-
ptismo quīs mitiget̄. **Q**uint⁹ effect⁹
ē a potestate diaboli liberatio. qz bap-
tizatus ex toto a potestate diaboli eripit̄
vt de cetero non possit diabolus in euz
nisi p̄ consensum peccī se ei subijciat. **U**nd̄
Bern̄. in quodā s̄mone. **P**otest inimī-
cus exatire temptatōis motū. h̄ in te est
si volueris dare seu negare consensum. er-
go diabolus est sicut canis ligat⁹ qui p̄t
erga hoīem latrare h̄ non p̄t cū ledē nī-
sivelit ad eū accedē. **U**n̄ Aug⁹. sup ps̄.
Diabolus plerūqz vult nocere: h̄ nō po-
test: quia potestas eius est sub prāte dei
Nam si tm̄ posset nocere diabol⁹ q̄ntuz
veller: aliq̄s iustoz nō remaneret. Am-
bro. sup lucā. **D**iabolū nocere nō pos-
se cognosceas. **S**ext⁹ effectus est: qz
hoīem efficit templū dei. **S**ignatum
est in hoc qz sp̄s sanctus descendit in spe-
cie columbe sup christū baptizatum. vn-
de tota trinitas mansionē habet in ba-
ptizato. **J**oh. i. 4. **A**d eū veniem⁹ z mā-
sionē apud eū faciemus. **E**rgo male fa-
ciunt qui post baptismū scienter morta-
liter peccāt. **E**xpellūt eū patres z filii
z sp̄s sanctum. z diabolū introducūt
qui expulsus antea fuit per baptismum
qui nihil habet eis dare: nisi eternū sup-
plicium: z eterna mala. **S**eptim⁹ effe-
ctus est qz caracterem imprimit q̄ est in-
delibilis. quo caractere christiani bap-
tizati a n̄ christianis in die iudicij discer-
nentur. z bonis cedat ad magnum ho-
nozem malis autem ad malam confusi-
onem. **Q**uia caracter ostendit: q̄ ip̄i ser-

uituti christi se subdiderūt. et in bap-
tizatio diabolū z eius pompis renūciauerunt.
Opera em̄ eorum mala associata
caracteri ostendūt qz infidelibus deteri-
ores z abominabiliores facti sunt p̄-
ter iniusticias suas. **U**n̄ Aug⁹. **Q**uan-
to gradus altior: tanto casus decluior.
Sed quia christiani per signum carac-
teris sunt sup omnes infideles exaltati.
ergo eorū casus erit eorum maior cōsu-
sio. **O**ctauus effectus est. qz filiū dei
efficit. ad quod signādum sup christum
baptizatum audita est vox illa. hic est fī-
lius meus dilectus. **E**x quo elicitur cū
quāta diligētia nutriendi sunt tales fī-
lij summi regis. qz si cum omī diligētia
nutriūtur filij comitum vel regum terre-
noz. cum quāta diligētia nutriendus est
puulus quem cōstat esse filium dei **D**e-
illis q̄ sunt in adulta etate nescitur vtrū
sint filij dei vel filij diaboli. **E**cclias. ix.
Nescit homo an amore vel odio dign⁹
sit. **S**ed de puulo q̄ est baptizatus quē
nō dum est in etate qz possit peccare: con-
stat qz est filius dei **U**nde multū peccāt
mulieres z matres q̄ male tractant su-
os pueros maledicēdo ip̄is. quod nullo
modo licet. **S**ed reuerēter tractādi sūt
p̄pter reuerentiam dei qui eos inhabitat
Honus effectus est celi apertio. **E**c-
in hoc ostendit magna virtus baptismi
qui cum in terra exhibeatur: in celo ta-
mē opatur. **A**d designādum hūc effec-
tum baptismi voluit dñs celum aperiri
cū baptizaret a **J**ohāne baptista in ior-
dane. vt in hoc ostēderet qz q̄ cito bap-
tizatus in innocētia baptismali decedat
euolat inueniēs sibi celū sp̄ apertū: cum
añ baptismū homini adulto infern⁹ fu-
it apertus. z puero puo lymbus. **E**x quo
patet quāta sit fatuitas mulierū que in-
cōsolabilr dolent de morte pueroz suo-
rum q̄ post baptismū decedūt añqz bap-
tizalē innocentia pdiderūt. **V**alde fa-
tuū est eas dolere de hoc qz filij eorum
trāseunt a societate hominū ad societate

E De Sacramento

tem angeloz. a valle lachrymarum ad gloria. de exilio ad patriam. Filij enim vident inuidere desiderantes eos potius esse in hoc exilio quam in celo. Gaudere deberent potius quam filij sui de facili tantam gloriam acquirunt propter meritum passionis christi. ex quo baptisimus habet suum effectum. sicut et alia sacramenta. et solum dolere debet si propter culpam parentum filij decessissent.

Pueri quibus moriuntur propter culpam parentum Arctes possunt demereri in sex casibus quod pueri eorum moriuntur.

Primo quoniam nimis corde intimo diligunt pueros. et maiorem complacitiam et amorem ad eos habent quam ad deum. tunc deus quibus ex sua bonitate subtrahit eis pueros. ut cor eorum ad deum erigat et eum diligat. Unde Augustinus. Hoc ab homine colitur quod pre ceteris diligitur. Ergo si pueros supra deum diligunt eos deum suum faciunt. Et gestatio que illi pueri qui sunt multum affabiles et prudentes cito moriuntur. Quia parentes cum nimio affectu eos diligunt et cum nimia sollicitudine pro cursu mundi nutriunt. Secundo cum quis inhonorat suos proprios parentes: tunc quibus puniuntur in suis propriis filiis. Unde legitur in cesario quod quidam inhonorauit suos parentes. et omnes filij eius in breui defuncti sunt. Tertio si res iniustas habent: tunc deus ex sua bonitate tales pueros morti permittit. ne ipsi pueri cum iniustis rebus una cum parentibus damnarentur: hoc que supra. Quarto propter malum exemplum parentum: quod puer talis fuisset forte imitatur vitam puersam parentum suorum. et sic etiam puersus et malus effectus. si superuixisset. Quinto contingit quibus propter hoc quod propria mater non vult pro se lactare suum proprium filium. sicut diuites mulieres que presueverunt habere nutrices: tunc quibus lacipius nutricis non est. uentibus ipsi puero sicut lac matris de quo nutritus est in utero et assuetus: sic quibus pueri moriuntur qui quandoque superuixissent si propria mater eos lactasset. hoc probatur per hoc: quod qui sumit aliquem cibum quem antea non sumpsit: non ita comperit sue nature sicut abusus

assuetus: ita etiam de puero. Sciendum tamen quod quando aliquis mater pro se non potest lactare puerum suum: tunc querenda est nutritrix fructuosa. quod puer inclinatur secundum naturam nutricis sue que eum lactauit. Sexto contingit quandoque ex negligentia parentum sicut parentes qui pueros non custodiunt sed eos quandoque ad aquam vel ad ignem ex negligentia sua cadere permittunt. Vel etiam qui pueros secum collocant ad lectum et eos in somno dormiendo suffocant quod oino cauendum est. Et si in aliquo istorum sex iam predictorum parentes rei contenti sunt: dolere deberent de morte puero suorum.

De signis que fiunt ante et post baptismum

Signa ante baptismum quattuor sunt. et post baptismum tria sunt. Queritur quid ista significet. Rudeo. quod prima exsufflatio et insufflatio signat spiritus maligni expulsionem. et boni introductionem. Ergo sacerdos dicit. Exi maligne spiritus. Secundo salis immisio vel linitio signat gratiam et sapientiam et a peccatorum putredine preservationem. Unde gratia datur homini in baptismo. si uultur illa gratia tunc potest cum adiutorio dei. et mediante illa gratia uiuere absque omni peccato mortali usque ad mortem. Et de hoc querere supra. xij. Tertio saline tractus ad aures et nares sensum signat spiritualium operationem ad audiendum et intelligendum ea que sunt salutis. Quarto unctio olei in pectore signat amorem dei quem debet gerere in corde suo. Et in ter scapulas signat deuotam subiectionem preceptorum dei et ecclesie. salz ad obediendum deo et prelati ecclesie. Unde Berni. Quicquid uice dei precipit homo quod non sit certum displicere deo: hoc omnino est accipiendum quasi precipiat deus. Unde Luc. xx. Qui uos audit me audit. et qui uos spernit me spernit. **T**ria uero alia sunt post baptismum. Primo crismatio in vertice que signat christi gratiam in mente unquam. Secundo ipso

libro de...
damarum...
innocentium...
et qui...
pueros...
et non...
nec...
lam...
modo...
pena...
omni...
nimo...
eodem...
lum...
pueri...
danni...
Sicut...
tois...
tripo...
pido...
ber...
g...
fap...
ben...
tore...
ec...
lis...
Qu...
m...
d...
fo...
r...
ap...
nec...
gra...
ri...
De la...
confirm...
omni...
q...
gia...
pl...
eo...
aus...

facto cerei ad manū signat fidei z amoris claritatem. Tertio vestis cā dida signat innocētie reſtitutōem. **N**otādū q̄ pueri qui sine baptismo decedūt ad lymbū pueroꝝ descendūt. vbi est pena damni et nō sensus. quia nec esuriūt neq̄ sitiūt nec habēt frigus nec calorē. simplr nullam penam sensibile sustinent. s̄ solummodo q̄ sint puari visione dei. z hec est pena damni. **Q**uerit̄ vtz pueri iudeoꝝ siles sint pueri christianoꝝ sine baptismo decedētū. **R**ūdeo q̄ sic. qz habēt eālem culpaz. s. peccatū originale. z nullum actuale nec christianoꝝ nec iudeoꝝ pueri. ergo habēt eālem penā s̄z penā damni. **S**z qñ infidelis ad ānos discretois puerit. si tunc nō suscepit fidei tūcipo facto peccat mortaliter nō suscipiēdo fidē. **E**t nullā excusatōem p̄t habere infidelis. qz fides xp̄iana p̄dicata ē p̄ vniuersum mūdum. **E**n̄ xp̄s dixit diſcipulis suis **Marci. xvi.** Euntes in orbem vniuersum p̄dicare euāgelii oī creature. **p̄s.** In oēm terram exiit sonus eorum zc. **E**t qñcūq̄ morit̄ talis infidelis: tūc immediate ad infernū descendit. **Uñ Marci. xvi.** Qui crediderit z baptisatus fuerit saluus erit. q̄ vero nō crediderit dānabit. **I**nsup quotienscūq̄ i fidelis: siue paganus siue iudeus vsurōnis habēs sciēter facit p̄tra aliq̄d preceptoꝝ dei: toties peccat mortalr. z ignozātia nō excusat tales. **Uñ Aug. de grā z li. ar.** Jō diuina p̄cepta data sunt vt excusatō de ignozātia nō habeat

De sacramento confirmationis.

Qonfirmatio vtrū sit sacramētum necessitatis. **R**espōdeo q̄ sic: z hoc p̄pter spūalem pugnā ad quā hō iuuat. licz sim plr nō sit sacramētū necessitatis. qz sine eo p̄t hō saluari. s̄ nihilomin⁹ p̄temp⁹ eius damnabilis est. **N**ec **Tho. in. iij**

dist. vij. **U**trū p̄feratur grā in sacramēto p̄firmatōis. **R**espōdeo s̄m **Tho. q̄ grā p̄fertur nō solū cōiter sicut in quolibet sacramēto p̄fert grā emūdans a peccato. sed etiā sp̄calis grā p̄ quā quis deputat ad effectū scitatis. z ydoneus fit ad xp̄m p̄fitēdū. **U**n̄ de grato facit magis gratiū. **I**te querit̄. q̄b̄ debeat p̄ferri. **R**ūdeo s̄m b̄m **Tho. Om̄ibz xp̄ianis: etiā pueri: viris: z mulieribz q̄bus cōis est pugna spūalis. qz s̄m **Job. vij.** Dilicta est vita hoīs sup̄ terrā. **I**te sciendū q̄ ad p̄firmatōem sex res q̄runt. duo ex pte sacramēti in se. s. materia crismatis. z forma verboꝝ q̄ talis est. **S**igno te signo crucis: p̄firmo te crismate salutis. in noīe patris z filij z spūs sancti. **D**uo ex pte ministri. s. dignitas pōtificialis. z intētio debita. **D**uo ex pte suscipientis. s. frons in qua debet fieri crismatio. z q̄ p̄firmandus sit baptisatus. **E**t sciendū q̄ vnctio crismatis triplr̄ fit in tribus sacramētis q̄ imp̄munt caracterē. **I**n baptismo fit in vertice ad designandū fidei susceptōem. **I**n p̄firmatōe fit in frōte ad designandū audaciā p̄fessionis xp̄i noīs **I**n ordine fit in manibz ad designandū p̄tatem p̄secrādi corpus xp̄i. **E**ffectus p̄firmatōis ē multiplex. **P**rimo. qz grām datā in baptismo p̄seruat. **p̄s.** Confirma hoc de⁹ qd̄ opat⁹ es in nob. **S**ecdo ad militiā spūalem p̄parat. z qz oēs xp̄iani debēt eē in bello xp̄i. ergo oēs debēt recipe hoc sacramētū. vt facilius possint p̄tra mundum: carnē: z diabolū pugnare **T**ertio ad p̄fessionē p̄stantem noīs xp̄i aiāt quem oportet verū deū z verū hoīez cōfiteri. **P**rimo oportz vt p̄iteamur eum s̄m diuinā naturā patri z spūs cōcoeq̄lem. quod notat in forma verboꝝ vbi fit expressio trinitatis. **S**ecudo vt cōfiteamur eū s̄m humanam naturā crucis supplicium p̄tulisse. qd̄ notat in crucis cōsignatōe que fit in frōte. **E**t ne erubescamus vel timeamus ch̄istū confiteri.****

que nec ocul^o vidit nec aur^{is} audiuit. nec in cor hominis ascendit immo nec ea numerare potes. Unde dixit domin^{us} ad abraam. Suspice celū: si numerare potes stellas. sic nec gaudia celi.

Penitētia quō sit op^s.

Penitētia respectu dei z p^{ro}coris est op^s: Nulla creatura neq^{ue} in celo neq^{ue} in terra. nō oēs martyres neq^{ue} apostoli neq^{ue} p^{ro}phete. neq^{ue} p^{ro}phete. neq^{ue} virgines: s^{ed} sola penitētia placat deū p^{ro}cori. Un^{de} ip^e dixit Math. 3. Penitētia agite: appropin^{qu}abit ei regnū celoz. Ecclⁱ 12. Altissim^{us} odio h^{ab}et p^{ro}coros: z miser^{is} ē penitētib^{us}. Ezechiel. 18. Si impius egerit p^{ro}niaz ab oī p^{ro}coro suo vitaviuet. Act. 3. Penitemini z cōuertimini vt deleatur p^{ro}cora vestra dixit pet^{rus} ap^{osto}l^{us} s^{an}cti crucifixoz xpⁱ. sic z dicit tibi peccatori. Penitētia potētissima ē in oī t^{em}p^{or}e q^{ui} ab initio m^{un}di vsq^{ue} in finē durat eius potētissima potentia. q^{ui} nūq^{uam} ver^o penitēs dānabit. q^{ui} de oī g^{ra}tie hoīm iueniūt in inferno nisi de penitētib^{us} vere et innocētib^{us}. Itē in oī etate z in q^{ui}lib^{et} etate saluat. z q^{ui}q^{ue} quasi i extrema sufflatōe vt patet in latrone q^{ui} cū xp^o i cruce pepēdit In oī loco: q^{ui} p^{ro}cori celū ap^{er}it. q^{uod} null^{us} ang^{el}us nec aliq^{ui}s sc^{ri}pt^{ur}az facē posset In terra: q^{ui} plus mereri facit penitēte vno die q^{uam} peccator in mille annis. In inferno z in purgatorio potētia exercet. q^{ui} vtrūq^{ue} extinguit penitētib^{us} vere z p^{ro}fecte. In oī p^{er}sona: etiā si cētū milia mortes meruiss^{et} Etiam si sit sicut iudas vel pylat^{us} v^{el} herodes. Chrysost. Penitētia omnia ligata soluit. oīa aduersa tu mitiga oīa p^{ro}mita tu sanas. Sap. 7 Cū sit vna oīa p^{ro}pt. **P**enitētia oīa potest in celo. z in terra respectu dei z p^{ro}coris p^{ro}ter quatuor: Prīmū ē p^{ro}cori de inferno nō posse liberare. Quia in inferno n^{on} ē redēptio Un^{de} greg^{orius}. xi. li. moral^{ium} Quisq^{ue} ad inferni mala toleranda descēderit: nequa q^{ui} vlt^{er}ius ad lucez redibit. Quia nequa q^{ui} vlt^{er}ius miscōia parcēt^{ur} lib^{er}at. q^{ui}s semel i

locis penalib^{us} iusticia iudicātis dānat. Ergo p^{ro} dānatis nō est orādū. q^{ui} nūq^{uam} liberabuntur. Un^{de} d^{icit} Aug^{ustinus}. Si scires p^{ro}cem meū in inferno. non plus orarē p^{ro} eo q^{uam} p^{ro} diabolo. Licet aut^{em} p^{ro}nia nō possit hominē de inferno liberare. p^{ro} tamē a portis inferi. id est a peccat^{or}ib^{us} mortalib^{us} dū homo viuit ip^sm p^{ro}corē eruere Tante est potētie. Hoc nemo ali^{us} nec in celo nec in t^{er}ra p^{ro}t. Scōm q^{ui} non potest ē q^{ui} virginitatē p^{ro}ditā nō p^{ro}t restituē. Un^{de} de Isid^{oro}. de summo bo. De p^{ro}cori p^{ro} penitētia recipit vuln^{er} sanitatem. virginitas aut^{em} si labit nulla penitētia reparatur ad integritatē. Et licet penitētia virginitatem non possit reddere. potest t^{am} peccatorē penitēte virgini equalem vel maiorē in celo efficere: q^{ui}uis aureolā nō valet ip^e penitens reb^{er} habere. Verbi g^{ra}tia. Beatus Pet^{rus} ap^{osto}l^{us} maior ē q^{uam} m^{ul}te virgines q^{ui}uis aureolam non habeat. Sicut z maria magdalena. z m^{ul}ti alij sancti. Sed aureolam virgo corrupta neq^{ue} q^{ui} habere potest: etiā quantumcūq^{ue} peniteat. Un^{de} Hieronimus. Audēter loquor cum omnia possit deus. suscitare tamē non potest virginem post ruīnam valet quidē liberare de pena: s^{ed} nō valet coronare corruptā. Tertium q^{uod} nō p^{ro}t est q^{ui} tempus inutiliter p^{ro}ditum nō p^{ro}t restituere: Et licet nō possit tempus p^{ro}ditum restituere: tamē potest deo p^{ro} eo sat^{is} facere Quartū est: q^{ui} opa de g^{ra}tie bonoz mortua. i. opa facta i p^{ro}coro mortali nō potest viuificare. Et licet non possit opera mortua viuificare: p^{ro}t t^{am} opa mortificata resuscitare. i. illa bona opa q^{ui} sūt i gratia ātea facta. z postmodū p^{ro} seq^{ui}ns mortale peccatū mortificata. illa opa ip^sa penitētia reuiuiscere facit. S^{ed} illa opa q^{ui} sunt facta in peccato mortali nūq^{uam} reuiuiscunt. versus. Viuere non poterūt q^{ui} nūq^{uam} viua fuerūt. Sciendū q^{ui} penitētia in trib^{us} p^{ro}sistit. scz i p^{ro}stritōe v^{er}ba. z p^{ro}fectione pura. z satisfactōe. de q^{ui}b^{us} nūc per ordinē dicēdum est.

De sacramento

De prima parte peniten-
tie. scz de contritōe.

Contritiō s̄m b̄m Thomā sup
4. dist. i7. est dolor voluntarie.
assumptus p peccatis cū positi-
to cōfiteñdīz satisfaciendī. Querit̄ vtrū
contritiō debeat esse maxia. R̄ñ deo quā
tū ad iteriorem dolorē z displicētiā dz
esse maxim⁹ dolor. qd̄ pbat̄ p tria. **P**ri-
mo: qz̄ i nulla re debem⁹ h̄ere tantā com-
placētiā sicut i deo. mō hoc totū perdi-
mus cū pccō mortali. z contraria contritiō
curant̄. Ergo de pccō cōmissō maximū
dolorēz displicētiā h̄ere debem⁹. **S**e-
cundo pbat̄ qñ quis offendit aliquē di-
lectū q̄nto pl⁹ de h̄ dolet tanto mag⁹ eū
dilexit. Sed deū sup oīa diligē debem⁹
quem peccādo offendim⁹. igit̄ zc̄. **T**er-
tio pbat̄ qñ quis aliquā rē perdit tanto
plus dolet quāto melior ip̄a res ē. **Q**u-
is hō plus dolet de amissione vnius floze-
ni q̄ denarij. Sed deus est summū z in-
finitū bonū quem peccando offendim⁹
z perdimus. igit̄ zc̄. Ex quib⁹ sequitur
q̄ dolor contritiōis q̄ntū ad iteriorem dis-
plicētiā dz esse maior omni dolore q̄ tē-
poralit̄ p̄t hōi accidere. etiā si oīa bona
temporalia pderet. vel pat̄ z mat̄ vlxor z fi-
lij. z cōiter oēs sanguinei morderent. Er-
go i vera amaritudine cordis z contritiōe
deslere debem⁹ offensam dei z mortē no-
stre pprie aīe. **U**n̄ Innocenti⁹ de vilita-
te z ditōis hūane. Sentiat se culpabili-
ter durūz dure culpabilem q̄ amici sui
mortē corpalem deplorat. z spūalem aīe
sue mortem non desler:

Quatuor sūt signa contritiōis.

Contritiōis signa sunt quatu-
or: per que cognosci potest an de-
us per contritiōem indulserit
sibi peccata. qz̄ sine vera contritiōe nul-
lo mō sit remissio peccatorum. **P**rimūz
signū s̄i de preteritis peccatis dolet: z i fu-
turū se firmiter cauere pponit. sic q̄ port-
us veller subire oēm penam in generali
loquendo. vel etiā mortē corporaliter vlx

mēdicare q̄s ampli⁹ scient̄ mortalit̄ pec-
caē. **U**n̄ ap̄ls. Quis nos sepabit a cha-
ritate ch̄i. an psecutio aut fames. **S**e-
cū dū signū est si ip̄e penitēs paratus est
facere satisfactionem leſis sue in rebus:
scz restituendo omnia iniusta. sine fama
scz reuocando q̄ falsez mendaciter suoz
pp̄ximū ifamauerit. siue in corpore vultu-
nerando. siue virginitatem in corpore vultu-
rumpendo: z sic de alijs offensis. **E**t in
quibus non potest satisfacere doleat. et
habeat ppositum satisfaciendū cum aliq̄
modo potest. **U**nde Bernar. Qui ve-
raciter penitet quicqd̄ sibi p culpa quā
odit iniungit̄: tacita conscientia patien-
ter amplectitur. **T**ertium signum q̄ p-
cat̄ offensoribus quomodo cūq̄ z quan-
tum cūq̄ z q̄s grauit̄ offensus sit ab alio
siue in reb⁹ siue i fama siue i psona. **U**el
etiā si grauior offensio aca d̄isset vlx in fu-
turū accideret parat⁹ ē i aīo suo p̄t deū
idulgere. vt d̄s sibi pccā sua idulgeat.
Sed q̄ nō vult idulgere: nō est vere contri-
tus. nec ver⁹ penitēs. **U**n̄ Ch̄riso. d̄ cō-
punctōe cordis. **Q**ualēvis erga te eē de-
um cū delicto p̄ueniā poscis: talē te exhi-
bere debes his qui deliquerūt i te. **U**n̄
Aug⁹. **U**nusq̄sq̄ talē idulgētiā acce-
ptur⁹ est a dō q̄lem z ip̄e dederit. **P**rimo
Ergo illi qui adhuc stant in rancore: et
nolunt idulgere: non sunt absoluedi.
nec cum sacra communione communi-
candi. **Q**uartum signum est si officium
vel negociū qd̄ sine pccō mortali non p̄t
exerceri parat⁹ est resignare. **E**rgo illi q̄
h̄nt t̄lia officia. q̄ nullo mō sine pccō mor-
tali p̄ficere p̄nt: sic traditores lenones. z
sic de alijs. **E**t p quib⁹ inhibet̄ eis comu-
nio semp sūt in pccō mortali z i seruicio
diaboli die noctūq̄. z insup sunt p̄ua-
ti omni bono totius ecclesie. z nihil possunt
in isto statu facere quod sit eis meri-
torium vite eterne. licet quandoq̄ confite-
reantur. tamē nihil valet eis talis confes-
sio ex quo desistere a tali officio nolunt.
Sed hoc non intelligitur de ill⁹ quib⁹

vent arida boni
late ai do p̄filiū
nos. z sic de alijs
bonis: z sumit̄
omnes labores et
m̄dē d̄it̄ laborē
habeunt nō p̄
lenti d̄ aboz paup̄
gno. z amoz eter-
turo. ergo omnes
res debent h̄ere
cere. z omni d̄o
potenti offerri
eterna. **U**n̄
p̄ intentionē
ps. **L**abores m̄
Contritiō
liber peccato mort
trum damna
omni peccato mort
sio voluntatis a dō
z p̄p̄ curant̄ op̄
h̄ere p̄t̄ mortalit̄ ac
cū ad d̄i que d̄le
lant. **D**e peccatis
et generalis contri
cordi d̄m z dolen
de peccato obliuio
lert̄ d̄ obliuio
d̄gentia contingit̄.
p̄o maior debet esse
maior offēsem aoz p̄
in iustitiam requirit̄
p̄mo possit̄ d̄ d̄
Respondet̄ m̄ p̄
centio p̄t̄ acc̄t̄ vult
rit̄ an: q̄ cauit̄ vult
ex parte d̄lotis qu
z vult q̄ mō p̄o
tio q̄ tota pena rem
ret̄ de latrone q̄ cū
Exemplum i v̄p̄ale
re Innocenti⁹ pape
igne lib̄ d̄m̄s acc̄t̄
mauit̄ filium. de q̄
suum alter⁹. **E**t

bent artificia bonaz honesta z utilia que
 licite cū dō possūt fieri sicut furtores .sar/
 tores .z sic de alijs **E**t tales qñ fidelit la
 borant: z sunt sine peccato mortali tunc
 omnis labor erit eis meritorius. **S**ed si
 infidelit laborat: z fraudulent: tñc tales
 habebunt duplex dñum: quia hic ip̄
 senti habent paupertatem in labore ma
 gno. z cum hoc eternam dñatōem ī fu
 turo. ergo omnes mechanicī z laborato
 res debent suos labores fideliter perfici
 cere. z omni die oēs labores deo omni
 potenti offerre: tunc retribuet eis in vita
 eterna. **Uñ Greg⁹** **Q**uē bonū qđ agim⁹
 p̄ intentionē semp ad celestia leuem⁹ vñ
 ps̄. **L**abores manuum tuarum. zc.

Querit vtrū requat̄ contritio d̄ q̄
 libet peccato mortali. **R**espōdeo fm̄ pe
 trum damascenum in .4. dist. 17. **Q**uē in
 omni peccato mortali est actualis auer
 sio voluntatis a deo ad p̄ccm. z contraria
 contrariis curant: oportz q̄ ī omī remis
 sioe p̄ccī mortali sit actual' auersio a pec
 cato ad deū: que qđdem contritio appel
 latur. **D**e peccatis tamen oblitis suffi
 cit generalis contritio cum conatu ad re
 cordādum z dolendum. **S**ed nec solū
 de peccato oblitō debet qđ in genē do
 lere: sed z obliuione eiusdem que ex ne
 gligentia contingit. **I**tem sciendū qđ de
 peccō maiori debz esse maior dolor quia
 maiori offēse maior pena debetur z ma
 ior satisfactio requiritur. **Q**uerit vtrum
 contritio possit tollere totū reatum pene
Respōdeo fm̄ pe. vbi. s. contritionis ac
 cēnsio p̄t attēdi dupliciter. vñ ex pte cha
 ritatis: q̄ causat displicētiam peccati. vñ
 ex parte doloris qui in sensitua excita
 z in introqz mō potest tñm intēdi cōtri
 tio qđ tota pena remittit. **E**xempluz pa
 ter de latrone qđ cū xp̄o pepēdit in cruce
Exemplum ī dyalogo **L**esarij. **T**ēpo
 re **I**nnocētiij pape erat mulier quedaz
 igne libi dinis accensa que p̄prium ada
 mauit filium. de quo concepit z genuit
 filium alteruz. **T**errore igit̄ percussa mi

ro modo dolet timēs se tradī sathane yē
 morte subitania iterire. **D**eō miserāte d̄
 satisfactōe anxiat̄ cepit. p̄habito igit̄ p̄
 us p̄silio sacerdotis sui: infantulū secum
 tollēs romā venit cū multa ip̄ortunitate
 z magna p̄tritōe dñi **I**nnocētiij oculis
 se ingessit: cū tantis lachrymis z clamo
 ribz cunctis audicribz faciens p̄fessionē
 vt oēs verterēt in stuporem **B**estauit in
 brachijs infantē cōmissi sceleris testem.
Videns dñs papa in muliere tantā cō
 tritionem. z quia vere esset penitens: mi
 scōdia motus super eam sicut prudens
 medicus volens infirmum plene z cito
 sanare: medicinam etiā vere contritiōis
 p̄bare p̄cepit. vt in tali veste corā eis ap
 pareret: in quali venerat ad filium cum
 peccaret. **I**lla cōfusionem et nā tempo
 rali antepōens: mox exiuit. z vestes de
 posuit z i camisia redijt. **E**t qđ paratiss
 sima foret ad omnē satisfactionēz in tali
 obedientia satis ostendit. **C**onsiderās
 vir beatissimus tali obedientie taliverē
 cundie tali penitētie nullius peccati pe
 nam posse resistere: coram omnibz dixit
 ad mulierem. **D**imissum est p̄ccm tuuz
 vade ī pace: z nihil ampli' iunxit ei **I**n
 diuit hoc qđā d̄ cardinalibz: murmurā
 do rephendit papā dicēs ad tātā culpā
 tā breuē p̄niam nō sufficere. **C**ui ille res
 pōdit. **S**i ego iuste egi cū muliere ista
 z si insufficientes est p̄niam eius corā dō potesta
 tē hz diabol' igredi corp⁹ meū et coraz
 oibus me vexet. si vero iuste me rephē
 dis sile tibi fiat. **E**t statim diabol' car
 dinalē eundē vexare cepit: p̄ cui⁹ vexa
 tōem perfectā mulieris p̄niam d̄cus pa
 lam ostendit. **T**andē cōmuni oratione
 purgatus cardinalis didicit ī suavexa
 tione diuine misericordie de cetero non
 oblatrare.

De confessione.

Quē confessio fm̄ **R**aymūdū est le
 gittima coram sacerdote pecca
 ti declaratio. **Q**uerit. vtrū p̄fesi
 sio sit de necessitate salutis. **R**espōdeo

De sacramento

q̄ sic: oīs fidelis saltē semel ī anno tenet ex precepto quando ad annos discretio- nis puenerit p̄fiteri oīa peccā sua. ⁊ com- municare saltē ī pascale. vt p̄ extra d̄ pe. ⁊ re. **Q̄s.** Circa q̄d querit. vt p̄ pue- ris sit dādū sac̄m̄ eucharistie. **R̄**ndeo fm̄ **Tho.** in. 4. di. 9. Pueris carentibz vlu rōnis qui non possunt distinguē in- ter cibum corporalem ⁊ spūalem nō de- bet corpus christi dari. quia ad ip̄m exi- gitur actualis deuotio quam tales pue- ri habere non possunt. **Sed** puerz ha- bere incipientibus discretionem etiam ante perfectam etatem: puta cum sint. x. vel. xi. annoz p̄t dari si in eis discretiois signa ⁊ deuotiois appareāt. **Hec ille Et** ratio hui⁹ est. qz ad p̄cipiēdū sac̄m̄ req̄- rit̄ deuotio actualis: ⁊ tales pueri q̄nqz maiorē discretioem ⁊ deuotionem ⁊ affe- ctum habent ad sacramētum q̄ ali⁹ for- te qui est viginti annoz. **Ergo** parentes debent pueros informare quō ibi ē chri- stus q̄ est de uirgine natus. p̄ nobis pas- sus. ⁊ que bona eueniunt homini ex di- gna communione. ⁊ deberēt eos infor- mare quomodo confiteri deberēt et pe- nitere de decem p̄ceptis. ⁊ d̄ septez pec- catz mortalibus. ⁊ quomodo debēt ha- bere firmum p̄positum amplius absti- nendi a peccatis. **Item** informādi sunt quō reuerenter sacramētum sumere de- bent nec immediate expuere. nec imme- diate post sumptionē sacramenti come- dere. sed. p̄ gratiarū actione debent se in memorando passionem christi exercere aū accessum ⁊ post. ⁊ signanter cauere ne christū ecōuerso expellāt p̄ peccatū mor- tale. **Sciendū** q̄ quātūcūqz peccōz p̄te- rit: tñ confiteri tenet. qz non sufficit con- tritio. nisi sequat̄ confessio. **Unde Amb** in libro d̄ paradiso **Non** em̄ q̄sqz a peccō iustificari potēt nisi peccm̄ aū p̄fess⁹ fuēt

Conditōes que requirunt ad confessionem.

Sed queritur: confessio qual' esse debeat. **Respondeo** q̄ p̄mo d̄

ber esse premeditata. **Sed** dices q̄n- tam diligentiam debet homo adhibere ad rememorā dum sua peccata. **Re-** spondeo q̄ maiorē q̄ vnqz in aliq̄ re transitoria habuisti. hoc p̄batur. quia si quis rationem regi tereno deberet daē de multis ⁊ arduis causis sub pena pri- uationis oculorum vel manū v̄l pedū si in ipsa ratione deficeret: tunc talis ma- gnam diligētiā adhiberet vt debita ra- tionem redderet. **Sed** adhuc maiores rationem reddituri sumus in p̄fessione quia de tota nostrā vita. ⁊ hoc sub pena priuatiois vite eterne. **Ergo** quilibet d̄ ad memoriā reducere in q̄b locis fuit ⁊ quid in quolibet loco deliquerit. et q̄- tiens quodlibet peccatum commiserit. quia nō sufficit q̄ quis dicat in cōfessio- ne hoc peccatum sepius commisi. quia nescit confessor intelligere vt̄m decies vel vigesies vel centies. **Sina**rem tñ dicat sub determinato numero. p̄t sibi estimatione sua videbitur. vt dicēdo. h̄ peccatum cōmisi decies vel vigesies vel centies. vel plus vel minus. quia certuz numerum ignoro. tunc confessor potest eū fm̄ hoc expedire. ⁊ penitētiā inun- gere. **Quia** maior penitētia iniungēda est illi qui aliquod peccatuz decies com- misit. q̄ illi qui soluz quater aut septies hoc idēz cōmisit. **Uñ** ysid. de sum. bo. **Ille** penitentiam digne agit. q̄ reatum suū satisfactione legitima plāgit. **Uñ** etiā **Aug⁹.** de penitētia. **Uere** penitēs p̄sideret qualitatem criminis. in loco. i tempore. in p̄seuerātia. in varietate p̄so- ne. **Et** qua hoc fecerit rēp̄tatione. ⁊ ip- sus vicij multiplici executione. **Sed** heu aliqui curūt ad cōfessionē sine debita p̄- meditatione. q̄d multū ē rēp̄hēnsibile: si- gnant̄ in his qui raro confitentur. qz ta- les plura peccā obliuiscunt̄. **Ergo** p̄sulē- dum est cuiuslibet: vt ad minus quater in anno. scz in angarijs sua peccā confitea- tur. **Quia** p̄ hoc homo a multis pecca- tis retraheretur q̄n sentiret appropinq̄

re magis
magis solent
Cōfessio
tegra. auer
non accu
alio rem
perfecto
caro d̄o
mōi red
mōis. q̄
seionam
v̄l ite rē
cōp̄tēd
ad cōfess
tegre conf
cēdo. v̄l
omniū pecc
tra hoc faci
mana palli
est contra
Si em̄ non
confiteat
confiteat
care. **Cor**
es v̄tū d̄o
p̄. **Uñ** d̄
Uñ **Aug⁹.** **Aug**
d̄o rēp̄. q̄
mo agnosc
confiteat
sua p̄tā pecc
ne aliquid
si in tali
plone. non
v̄l peccatū
confiteat
qui dicit
ut m̄bi hoc
omniū est
carum est
v̄l ite rē
ca. **Uñ** ap̄s.
entiam v̄l
lus decet
sum ab
re cōfessionē

E De sacramēto

peccatū p̄ hec puniet̄. **I**te luxuriosus z ad
ulter̄ iūgēdesūt afflictōes corp̄is. s. vt
dure iaceāt. vestes duras induāt. z di/
sciplinas cū virgīs recipiāt. z sic de alijs
Un̄ **B**reg^o **R**e q̄q̄s satisfaciū? si ab ini/
q̄tate cessam^o nisi voluptates q̄sq̄ q̄s
dilexerim^o ecōtrario opposit̄ lamētis ise
q̄mur. **I**te accidiosus z piger iūgēde sit
vigilie. scz vt mane surgāt: z ecclias fre/
quentēt. **E**t etiā vt q̄nq̄s pegrinationes
faciāt. **I**te iracūdis z rācorosis iniun/
gēdū ē vt suis inimicis se recōciliēt. z oēs
iracūdiā z vindictā ex corde dimittāt. et
cū eis dē amicabilit̄ loq̄nt̄. z erga eos se
charitatie exhibeāt. z sic de alijs
Querit̄ vtrū satisfactōez iniūctā sed
in p̄ccō mortali expletā: necesse sit itera/
re. **R**ūdeo s̄z **T**ho. i. 4. di. 15. Aliq̄ sa/
tisfactōes sūt ex qb̄ manet aliq̄s effect^o
z satisfaciētibz etiā postq̄s act^o satisfactō
nis trāsīt sic ex ieiunio manet corp̄is de/
bilitatio. **E**x elemosynis largit̄ sub e di/
minutio. z sic de alijs. **E**t tales satisfacti
ones i p̄ccōis facte nō optet q̄ reiterent̄.
Qz q̄ntū a d̄istō q̄d de eis manet p̄ pe/
nitentiā seq̄ntē acceptē sūt. **S**atisfactio/
nes aut̄ q̄ nō relinquūt aliq̄e effectū in
satisfaciēte postq̄s act^o trāsīt optet q̄
iterent̄. **S**ic est d̄ oōnez similibz. **A**ct^o
em̄ iterior q̄ totalit̄ trāsīt nllō mō viuifi
cat̄. s̄ oportet q̄ iteret̄. **I**te **Al**bert^o ma/
gn^o. etiā addidit **W**ilhelm^o: q̄ tal̄ tenet̄
ad suscipiendā p̄pt̄ea p̄niam siue satis/
factōem. non tñ est ei ip̄onēda p̄niam tan
ta q̄nta si nlla fuisset ip̄osita. qz p̄sumen
dū est. q̄ p̄t̄ illā p̄us iniūctā quā fece
rit (licet extra charitatē) d̄n̄s maiorem
p̄nitentiā ei dederit. **E**t nota: q̄ non em̄
p̄ccō mortali q̄ est p̄nitentiā. hec ille. **E**rgo
bonū est quando hō vult perficere peni/
tentiā sibi iniūctā. vt p̄us p̄terat̄ d̄ pec/
catis suis. z sic i contritōe p̄niam pficiat
Querit̄: vtrum penitēs cōple/
ta p̄niam sit totalit̄ absolutus. **R**espon/
deo q̄ penitentiā que iniungit̄ pro pec/
catis aut̄ ē maior q̄ peccata fuerunt. n̄c

deus sup̄fluum remunerabit in vitā et/
na. **S**i equalis: tñ ex toto absolut^o est
z p̄leta p̄niam equali s̄m q̄ntitatem p̄ccō
rem. **S**i minor: tñ quod adhuc restat
z q̄d hic minus fecit: hoc in purgatorio
supplebit. **E**x quo sequit̄. q̄ quilibz nō
deberz obhorzere hic agere durā p̄niam
qz leuius est hic satisfacere q̄ in purga/
torio. qz pena purgatorij ē valde acerba
Un̄ **br̄s** **A**ugustin^o. **I**gnis purgato
rius **C**ersi etern^o nō sit d̄miro modo est ta
men grauis. **E**xcellit̄ em̄ omnē penam
quā aliquis passus est in hac vita. nun
q̄ in carne est tāta pena inuēta. licz mi/
rabilia martyres passi sint tormēta **E**r
go potius q̄s debet hic ieiunare p̄ inter/
grū annū vel ampli^o in pane z aqua q̄
ibi ardere p̄ vnā solam horam. **E**t hō
mo potest hic in p̄senti breuius satisface
re dū est in tempore gr̄e q̄s in futuro quā
do erit tempus iusticie **U**n̄ **pp**heta. **D**i
em̄ p̄ anno tibi dedi. diez scz in p̄nti. p̄
anno scz in futuro. **U**nde exemplū scri/
bit **J**acobi de vitriaco. **F**uit q̄dam mu
lier que dum diu mortua iacuisset anq̄
corpus eius in terram sepeliret: anima
in corpus reuertēte reuixit. z a domino
obtinuit vt seculo viuēs in corpe purga/
torij sustineret: z pro peccatis suis h
satisfaceret. **U**nde longo tpe tam mira
bil̄ se afflixit vt quādoq̄ se volūtarie in
ignem picit: z quādoq̄ tpe hyemali ī
aqua glaciali diu moraret̄. **E**t resp̄ h̄sa
de tāta austeritate: n̄d̄it nihil esse que
hic pateret̄ respectu pene purgatorij. in
q̄ aīe post hanc vitā purgant̄ q̄ hic non
plene p̄ satisfactōem purgate fuerunt
Decē genera hoim̄ agūt p̄niam.
quoz vnū tñ genus verā agit. **Q**
Scienduz aut̄ q̄ decē ḡna hoim̄
agūt p̄niam. quoz solū vnū ge/
nus verā p̄niam agit **P**rimi s̄z
q̄ p̄nitent̄. tñ nō integre oīa p̄ctā sua. sed
aliq̄ p̄ctā sciēnter occultant. **I**llā p̄fessi
onē deus nō acceptat. qz oportz hoim̄
penitētrem oīa p̄ctā p̄fiteri q̄ cognoscit se

etiam in
causa
ne alio
De p̄nitenti
us d̄militat
rem z q̄nt
venit in vit
coram te
caro d̄militat
ran om̄ia
re audibiles
no cōdo q̄p̄s
quoniam d̄militat
S̄do debet
et libet
dū peccata
rem. z om̄ia
n̄d̄it q̄ p̄fessi
na veritatis
tūdo: s̄z d̄be
gama oim̄ peccata
peccata mortalia cō
suam fœderē audiō
cādo suam p̄nitenti
sua peccata: nō
cem cognoscere. z
et libet velle or
secretis deus lib
oblitā in d̄militat. **G**
sermone. **C**ōfessio
cat. cōfessio peccati v
em̄ ip̄es in cōfessione
ne locus m̄litiōedi
si quis de rem p̄ctā
et solū modo vni
bis sciēnter obite
lam veniam coloz
in li. de paradiso.
indignit̄ poterit
sua fuerit. **T**ū
ret. q̄ hōm̄ s̄cān
sua mater vniā
tr̄ntr̄re d̄militat
Qui audis tot bo
rit̄ d̄militat m̄p̄
modū oīes suos

comisisset si vult indulgentiam consequi peccatorum. quod deus unum peccatum mortale sine alio non dimittit. Unde Deuter. xxxij. Dei perfecta sunt opera. Non enim potest deus dimidare gratiam suam. quod dimittat peccatum et peccatum non. viij. Larga dei pietas veniam non dimidiabit. Aut nihil aut totum te lachrymante dabit. Ergo peccator debet duo facere. Primo deus memorari omnia peccata sua. et omne posse suum facere audiendo sermones. et ad memoriam revocando quibus temporibus et in quibus locis. et quoties contra deum per totum annum fecerit. Secundo debet deum rogare ut sibi reuellet et sibi cor suum illuminet ad cognoscendum peccata sua: et sic accedere ad confessionem. et omnia peccata sua nude et apte profiteri: sic quod confessor intelligat nullum ex humana verecundia celando vel palliando vel obticendo: et sic habere firmam spem de indulgentia omnium peccatorum. Quia si homo centum peccata mortalia commisisset et diligentiam suam fecisset audiendo sermones et perscrutando suam conscientiam ad recognoscendum sua peccata: et non posset plura peccata quam decem cognoscere. et illa integraliter profiteri et libenter vellet omnia confiteri si ea cognosceret: tunc deus sibi omnia confessa et etiam oblita indulget. Unde Iacobus in quodam sermone. Confessio sanat. confessio iustificat. confessio peccati veniam donat. Omnis enim spes in confessione consistit. in confessione locus misericordie est. Sic e converso si quis decem peccata mortalia commisisset. et solummodo novem confiteretur. et unum de his scienter obticeret ex verecundia: nullam veniam consequeretur. Unde Ambrosius in libro de paradiso. Non enim quisquam a peccato iustificari poterit nisi peccatum ante confessionem fuerit. Unde exemplum. Erat quidam rex qui habuit filiam deuotam et castam quam fuit mater viduarum et pupillarum: quam proposuit intrare religionem. et consuluit papam. Qui audiens tot bona ab ea fieri pauperibus dissuasit ingressum. que iniecit post modum oculos suos in quendam scriptorem

qui ei ministrabat ad mensas. et ex tali visu et concupiscentia cecidit in lapsu carnis et concepit puerum. Que territa propter hoc factum timens de honestate per hoc totum regnum et totam parentelam. Consuluit quendam antiquam vetulam quam fecit ei abortivum. Ex hoc filia regis conturbata est: sic quod amplius nunquam vel raro visa est ridere vel gaudere. Ad quam pater ait. Tu spes turbata: nec delectaris in his que sunt mundi. ideo mihi placet ut intres in aliquam religionem. Que ingressa religionem ita seriose vixit quod raro visa est cum ceteris puellis conuersari vel letari. sic quod ipsa fuit exemplum omnibus virginibus totius ordinis. Que tandem infirmata grauius defuncta est. et infra triginta dies apparuit abbatisse: dicens se esse damnatam. Et abbatissa ait. Quomodo hoc factum est cum tu tam religiose vixisti quod tu fuisti speculum omnium nostrorum. Respondit quoddam peccatum commisi in seculo: quod pro verecundia humana nunquam confessa sum. Quis de hoc semper dolui. et semper tristis fui. Et est illud quod virginitatem meam perdidit. et insuper puerum quem sic concepi occidit. Et si hoc peccatum confessum fuisset deus milesies hoc mihi indulgisset si milesies hoc commisisset. Sed quia illud scienter semper obticui: ideo eternaliter damnata sum. **P** **C** Secundi sunt qui omnia peccata sua que in memoria habent confitentur. sed retinent unum vel plura in voluntate iterum faciendi. Item non proficit istis talis confessio. quia sicut nullum peccatum reseruandum est in actu sic nec in voluntate. Quilibet enim penitens debet habere voluntatem amplius nunquam peccandi si vult consequi remissionem peccatorum. Signum autem quod quis amplius non habet voluntatem peccandi est. quando non solum postponit peccata. sed etiam occasiones peccatorum. hoc in illis apparet qui veraciter conuertuntur. et firmum propositum habent se emendandi. quod tales abiciunt superbum habitum et caput: et magna criminalia pepla cum quibus peccauerunt

mo famā bonā q̄ si ei auferam? q̄scum/
 q; res tpales. q; fama melior est q̄ aliq̄
 res tpalis eē possit. **Uñ salomō.** puer.
 22: **Heli** est nomē bonū q̄ ynguēta et
 diuitie. **Ex** q̄ patet q̄ detractores bone
 fame deteriorē sūt q̄ fures v̄l raptōēs
 rez temporalū. **Ambro.** Tolerabilio/
 res sunt fures qui nobis bona tempa/
 lia diripiunt. q̄ detractores q̄ nob bo/
 nā famā nostrā dilacerāt. q̄ q̄ false pxi/
 mū infamauit tenet erga illos apud q̄s
 dixit reuocare. si vult psequi veniā pccō
 rū: q̄ illi detractores difficult̄ satisfaciūt
Uñ Hieronim⁹. Nō facilis veniā pra
 ua dixisse de rectis. **Si** illi grauiē pec
 cāt. qui detractores libent̄ audiūt **Uñ**
Bern⁹ Detrahēre an detrahentē audie
 quid hoz dānabili⁹ sit. nō facile dixeriz
 vnde int̄ oīa pccā difficult̄ dimittuntur
 illa duo pccā. scz dettractio z iniustaruz
 rez ablatio. **Et** rō est: qz ibi non sufficit
 contritio nec confessio nisi fiat bōe fame
 z rei ablatē restitutio. **S** **Quar**
 ti sunt qui p̄fitent̄ peccata sua: nec tñ su/
 is offensorib; indulgere volunt. z tal̄ cō/
 fessio non est vtilis. **Quia** nequa q̄ de/
 dimittit suā offensam nisi z nos nostris
 offensorib; dimittam⁹. **Uñ Aug⁹.** dic
Unusquisq; talem indulgentiam acce/
 ptur⁹ est a deo: qualēz ip̄e dederit pxi/
 mo. **Sed** dicerēs qualiter optet me in/
 dulgere inimicis meis. **Respō** deo q̄ sic
 oportet te indulgere inimicis tuis q̄ nō
 vis te ex vindicta vel rancore vindicare
 neq; verbo neq; facto. **I**tem vt nec v̄dī
 cram petas a deo super eum venire in fu/
 turum. z vt ei oīa signa communia cha/
 ritatis exhibeas: que alijs homib; exhi
 bere consueuisti scz loquendo. salutādo
 z sic de alijs. **Sed** contra hoc faciunt
 qui nolunt aliquibus loqui. nec ad do/
 mos eoz ire. nec eos in via salutare. nec
 respondere que omīa sūt signa rancoris
 in corde q̄uis ore dicāt se eis indulgisse.
Uñ Haymo. sup **Dat.** Nihil pdest
 ore dimittē: si p̄uat iracūdiā i mēte. **Er**

go ver⁹ penitēs n̄ solū ore: s; ex corde d; indulgere. **Et** posset esse tāta iūria z of
 fensa. z q̄s posset ex tāto feruore idulge
 re q̄ ex h̄ psequeret remissionē oīm pec/
 catorū suoz. **Uñ Greg⁹.** Qui se peccāt
 ti clement̄ idulserit: nullū pccī vestigiūz
 in ei⁹ aīa remanebit. **Exēplū.** Erat mī/
 les qdā q̄ occidit p̄zem alteri⁹ militis: et
 fili⁹ ei⁹ q̄ siuit optunitatē quō posset vin/
 dicare p̄zem suū. z p̄tigit q̄ i die paralce
 ues ille miles incessit sine armis. quez il
 le ali⁹ isecur⁹ est volēs eū occidere **Tunc**
 ille p̄strauit se an pedes ei⁹ dicēs. **Pro**
 pter mortē dñi nr̄i ihu xp̄i quā hodie p
 nobis sustinuit: ignosce mihi q̄ p̄ez tuū
 occidi. **Tūc** ille cōpunct⁹ dixit. **Propt̄**
 mortem dñi nostri ihu christi tibi igno/
 sco: z eleuauit eū de terra. z in signū reco
 ciliationis osculatus est eum. **Tūc** autēz
 idem miles ecclesiam intraret. z cū ceterz
 crucifixum domini nostri ihu christi os/
 cularetur. **Tunc** crucifix⁹ amplexat⁹ est
 eum dicēs. **Quia** hodie idulxisti illi p̄/
 ter me: qui patrē tuum occidit: ideo ho
 die indulgeo tibi omnia peccata tua. z i
 signū reco ciliationis osculoz te in maxil/
 lam tuam. **Quod** vidētes circumstātes
 glorificauerūt dei bonitatē z misericor/
 diam. **Sciēdum** tamen quando q̄s al
 teri iniuriam fecit: tūc ille tenet offensam
 dimittere. s; iusticiā p̄t ab eo exigere vt
 ei satisficiat. z dānum recompenset p̄nz
 q̄ iusticia dictauerit **Quinti** sunt qui
 etsi vere peniteāt z cōfitent̄ oīa pccā sua
 tamē immediate recidiuant: tal̄ penitē
 tia etiā erit inutilis. **Uñ Augustin⁹.**
 Inanis est penitētia quam sequēs cul/
 pa inquinat: nil valet a malis veniā pos
 cere. z mala denuo reterare. **Sciēdūz**
 q̄ recidiuantes postq̄ consecuti sunt re/
 missionem peccatorūz: z denuo peccant
 peiores efficiuntur q̄ antea fuerūt. **Luce.**
 xi. Erūt nouissima homis illius pe/
 iora p̄ouib;. **I**tē tales graui⁹ deū offēd
 dūt p̄t ingratiudinē. **Uñ Ihd.** d̄ sū.
 bo. **Derisor** z nō penitēs est qui adhuc
 B b i

De sacramento

agit p̄ q̄d penitet. Verbi gr̄a. ebrius /
sus p̄fiteat. et statim post pascha iebriat.
Sicr blasphemus. iracundus sup̄b. luxu-
riosus. et sic de alijs. Ergo p̄ntia vera d̄z
esse pseuerans. hoc est q̄ semp̄ doleat se
peccasse. et intantū p̄c̄m ei displiceat vt
nunq̄s libeat illud iterare. **H**ugo d̄ san.
vic. **Q**uā de in contritōe absoluit hoīe.
a p̄c̄is: ligat eū vinculo p̄petue detesta-
tōis. vt p̄c̄m de cetero semp̄ detestetur.
Un̄ **D**at. x. Qui pseuerauerit vsq̄s i fi-
nem: hic saluus erit. supple in penitētia.
Sexti sunt qui p̄fiteat. tū p̄t
multitudinē p̄c̄orū. vlt̄ p̄t malā p̄ue-
tudinē peccādi diffidunt se posse satisfacere.
nec p̄ p̄ns veniā consequunt̄. **A**ug⁹
Penitētia que ex fiducia nō p̄cedit inu-
tilis est. steril̄ manet et sine misericōdia. **U**n̄
Amb: Non p̄t bene agere p̄ntiam qui
nō sperat indulgentiā. **S**ic cayn p̄ntiaz
egit dīcēs. maior ē mea iniq̄tas q̄ vt ve-
niā merear. **S**ic iudas p̄ntiam egit dī-
cēs. **P**eu q̄ tradidi sanguinē iustum. et
sic desperauit: et seipm̄ suspendit. vñ leo
papa in quodā s̄mone. **S**celeratioz oī-
bus o iudaz infelicioz extitisti: quē n̄ pe-
nitentia duxit ad d̄nm: s̄ desperatio tra-
xit ad laq̄um. **U**n̄ ver⁹ penitēs d̄z cum
bona fiducia cōfiteriz p̄ntiam agere etiā
si mille milia p̄c̄a mortalia cōmisset.
Un̄ **B**ern̄. Maior ē dei pietas q̄ que-
nis iniq̄tas. **S**ic ei scintilla in medio ma-
ris. ita oīs iniq̄tas hoīs ad misericōdiaz dī-
immo nulla est comparatio quo ad p̄c̄a
hoīm q̄ sunt finita. et quo ad misericōdiaz
dei q̄ est infinita. **U**n̄ **A**rist. 8. phi. Fi-
niti ad infinitū nulla est proportio. **U**nde
d̄ns d̄t p̄ **E**zechi. i. 8. In quacunq̄ die
p̄c̄orū ingenuērit. **I**dē. i. 8. Holo mor-
tem p̄c̄orū. **S**eptimi sūt qui p̄fiteat
tur p̄c̄a sua: et nō resignant officia. phi-
bita: q̄ sine p̄c̄o mortali p̄ficere nō pos-
sunt. de hoc q̄re añ. 25. f. **O**ctauis
q̄ p̄fiteat ex sola consuetudine vlt̄ timore
hūano: nō ex gratia. nec charitate. **E**t ra-
lis cōfessio nō est deo accepta. nec homi-

salutifera q̄ nō ex charitate p̄cedit: s̄ so-
lū ex timore hūano: et etiā ex verecūdia
q̄ verecūdant̄ q̄ se alijs xp̄ianis nō cō-
formant. ideo confitent̄: ne ab alijs hoī-
bus despiciant̄. **U**n̄ **E**t illoz q̄ exte-
morez ex verecūdia hūana p̄fiteat sunt
duo signa p̄ q̄ cognoscunt̄. **P**rimū est:
q̄ tales differūt suā p̄fessionē vsq̄ ad vl-
timā hebdomadam: et q̄ vlt̄ra differe-
re nō possunt: tūc p̄fiteat ex quadā verecū-
dia ne videant̄ esse hereticū vlt̄ pagani: ne
post mortē p̄uent̄ eccl̄iastica sepultura.
Quia s̄m ius canonū: qui nō confitetur
i q̄dragesima: et nō cōmunicant i pascha
nō debēt sepeliri i cimiterio. vlt̄ alio loco
sacrato: s̄ i campo: **S**ed si liceret. et non
ess̄ verecūdia. tūc tales q̄ sic distulerūt su-
am confessionē vsq̄ ad vltimam heb-
domadam (cum tamen bene habuisset
tempus et oportunitatem confitendi) vl-
terius differrent. et raro vel nunq̄s confi-
terent̄. si hoīes nō timerent. et hoc est si-
gnū q̄ nō habēt gr̄am et charitatem. q̄
s̄m **B**reg⁹. **C**haritas nō ē ociosa. **O**pa-
tur eū magna si est. **U**n̄ **B**ern̄. **O** bo-
ne iesu non est amor tuus ociosus qui te
diligunt nō tepescūt. **N**on est amor tu-
us transitorius: s̄ eternus. **E**x his sequit̄
q̄ si tales habent gr̄am et charitatem cō-
pessuē fuissent mori ad confessionem:
et ad p̄ntiam agēdam. vt digne possent
cōmunicare sac̄m. **E**t vt opa eoz essent
deo accepta. **Q**uia vnum pat̄ noster vlt̄
vna dies ieiunij post contritōem et cōfesi-
onē plus valet q̄ mille pat̄ n̄r vel totaz
quadragessimam ieiunasse in vno pecca-
to mortali. **S**ecūm signum q̄ tales tam-
cito post pascha reciduant: et in nullo vi-
tam suam emēdant: sed immediate post
pascha viuunt: sicut antea viuerunt: et ea-
dem peccata iterato committūt que an-
tea confessi fuerūt. **E**t hoc est signum q̄
nō vere sed fice. nō ex charitate: s̄ ex cō-
suetudine p̄ntiam egerūt. nec firmū po-
sitū se emēdādi habuerūt. **N**on s̄
qui cōfiteat et p̄ntiam suscipiūt: s̄ eaz nō

penitentia dicitur
non est p̄ntia
hoc quere. p̄
qui vero penit. t
bis et p̄ntia tūc
bus peccatis tūc
pure impem qu
liquit. et dicitur
nanq̄ de peccat
cere s̄m cōmū
possolitari. **E**t
missionē p̄c̄orū
peccā cōmisset
misericōdia dei sup̄ o
Amb̄us quidā p̄
cōp̄ctus in quodā
d̄m̄ quēdā in
cū magna cōrōne et
portū possolitari
senasdam possol
severel. quā de i m̄
na. **E**t ille dicit se p̄
n̄ faciem s̄m possib
in p̄t s̄m septem ē p̄
vīs gemens. ex int̄
penit s̄m inunq̄ ma
im dicens. q̄ s̄m ad
p̄nteret: non esset s̄m
is peccans. **T**unc ep̄s
man cor̄is contritionem
ille septem annos. et un
tres dies in pace. et aq̄
plus gemens dicit. **N**o
Ego penitentiā
imponis mihi minor
simillam p̄ tam mag
tra deum commisi. **T**
am magnam contriti
git a n̄lrum pat̄ no
p̄nti gemens: et sic gen
Et credendum est: q̄
dis contritio debeat si
et q̄ statim s̄m purgat
luit.

pficiunt talis confessio nō pficit ad salutē
 Hoc p̄ ex eo. qz est ynnus casus de qua
 tuor casibz in qbus iterāda est confessio.
 hoc quere. 4. P. X **D**ecimi sūt
 qui vero penitent. z quoz p̄nia est salu/
 bus z pficia. z sunt illi qui dolent d̄ oī/
 bus peccis suis z cōfitent om̄ia peccā sua
 purez integre in quibz recognoscūt se de
 liquisse. z habent firmū p̄positū ampli/
 nunq̄ velle peccare. z parati sunt satisfā
 cere s̄m cōsiliū sui cōfessoris s̄m suam
 possibilitatē. **E**t qui ista habent illi re/
 missionē peccoz suoz consequunt̄ etsi toe
 peccā cōmississent q̄ sunt gutte ī mari. qz
 misericōdia dei sup̄ oīa opa ei⁹. **E**xempluz
Nobilis quidā peccauit cū filia p̄pria. z
 cōp̄ctus in quodā s̄mōe accessit ad ar
 chep̄m quendā in frācia. z cōfessus est
 ei magna cōtritiōe. z quesuit ab ep̄sco/
 povrū possibile esset adhuc gratiā z mi
 sericōdiam posse consequi a deo. **R**e/
 spondit ep̄s copus q̄ sic. si saltez satisfā/
 cere veller. quia dei misericōdia est infi/
 nita. **E**t ille dixit se paratum esse ad sa/
 tisfactionem s̄m possibilitatem. **E**t ipse
 iunxit sibi septennē penitentiāz. **Q**ui no
 bilis gemens. ex intima compunctione
 petiuit sibi iunq̄t̄ maiorem penitenti/
 am dicens. q̄ si vsq̄ ad nouissimum diē
 peniteret. non esset sibi n̄m̄ium pro tan
 tis peccatis. **T**unc ep̄s videns suaz inti
 mam cordis contritionem diminuit sibi
 illos septem annos. z iniunxit sibi soluz
 tres dies in pane z ī aqua. **E**t ille iterū
 plus gemens dixit. domine: quid facit?
Ego petiui penitentiā maiore. z vos
 imponitis mihi minorem. z etiam qua/
 si nullam p̄ tam magnis peccatis q̄ cō/
 tra deum commisi. **T**unc ep̄s cernēs su
 am maximam contritionem cordis iun
 xit ei nisi vnum pat̄ noster. **T**ūc ille ma
 xime gemens: z sic gemendo expirauit.
Et credendum est: q̄ ista intima cor/
 dis contritio delevit sibi penam z culpā
 z q̄ statim sine purgatorio ad celū euo/
 lauit.

De sacramento
 eucharistie. **A**

Quo mea vere est cibus. et san/
 guis meus vere est potus. **I**n q̄
 bus verbis fit mentio de sacra/
 mēto eucharistie. qd̄ est quartū sac̄m in
 ordine. **U**nde hic querit: qualit̄ xp̄s sic
 in hoc sac̄o. **R**ūdeo s̄m **T**ho. i. 4. di.
 x. **X**p̄s idē qui de v̄ginē nat⁹ z p̄ nob̄
 passus continet̄ in hoc sac̄o. **I**tez
 querit quot modis hoc sac̄m sumitur.
Respondeo q̄ tripliciter sumitur **P**rūno
 spiritualit̄ tm̄ vt qui accipiunt r̄z sacra/
 menti. i. grām z non sacramētū. **U**nd̄
Aug⁹. **C**redez manducaisti. **S**ed que/
 rit qui isti sunt qui istud sacramētū sic
 sp̄nalit̄ accipiunt. **R**espondeo q̄ sūt q̄
 tuor genera hoīm. **P**rūmi qui ī firmē
 tate cōstituti sunt sic q̄ non retinēt abū.
 z tamen ex toto corde desiderant hoc sa/
 cramētum. z tamen p̄t infirmitatem et
 vomitū nō presumūt sumere. **E**t isti mā
 ducāt sp̄nalit̄. i. grām sac̄i pap̄t̄ p̄ de
 sideriū qd̄ habēt ad sac̄m. z tales n̄
 lo mō debent sumere sac̄m qui sic infir/
 mi sunt. q̄ cibū nullo modo retinere pos
 sunt. quia sufficit eis illa sp̄alis mādu
 catio. **U**n̄ exemplū. **Q**uidā br̄s deuo
 tōem magnā in sac̄o altaris h̄ns oī die
 si aliq̄ mō potuit integrā missāz audiri
Cū mori deberet. z p̄t vomitū cōicare
 nō posset. z de h̄ multū dolēs petijt sibi
 lat̄ suū lauari. z in p̄ano mūdissimo cor
 pus xp̄i supponit **Q**uo factō. pann⁹ pau
 latim corpi xp̄i cessit: z mox vt corp⁹ ch̄t̄
 nudā carnē illi⁹ hoīs tetigit vsq̄ ad cor
 cūctis videntibz penetravit. **S**c̄d̄ ist̄
 q̄ prepauerūt se ad hoc sac̄m s̄m suum
 posse: z sacerdos denegat eis. z etiaz ip̄i
 humilit̄ petūt z desiderāt h̄ sac̄m. z sic
 ex obediētia sac̄dor̄z abstinet̄ a sacramē
 tali p̄ceptōe istī sac̄i. **I**sti etiā vt puto
 sp̄nalit̄ sumūt. **E**rgo patient̄ ferre d̄nt̄
 tales si hoc sac̄m eis non ad libitū por/
 rigit. **T**ertij sūt qui in agone constitū
 ti libent̄ vellent p̄fiteri z cōicare: z sacer/

De sacramento

dotē habere n̄ p̄nt. si tales ī tali p̄posito
z p̄ritōe decedūt. sp̄ūalit̄ cōmunicāne /
rūt p̄t̄ p̄ritōem quā habēt de pecc̄is. z
desideriū qd̄ h̄nt ad sac̄m. Sciendū q̄
d̄s q̄nq̄ p̄mittit sup̄ aliquos vt subita /
nea morte moriant̄ sine p̄ritōe z sacra /
mētis. vt cōiter illis p̄tingit. q̄ pentes ī /
honorāt. v̄l etiā q̄ alias enormit̄ contra /
deū delinquunt: non ex ignorātia v̄l in /
firmitate. s̄ ex certa malicia. vt vsurarij.
adulteri. lusores blasphematores. et sic
de alijs. Quartī sunt. q̄ ex puro corde
d̄o fūiunt. z cū magno desiderio hoc sa /
cramētū appetunt. att̄n̄ ex hūilitate z re /
uerētia sacramētī nō audēt ad hoc sacra /
mētū accedere. Et sic oī die quilibz hō
q̄ h̄z magnā affectōem z deuotiōem ad
sac̄m p̄t sic sp̄ūalit̄ cōmunicare. **Und̄**
Auḡ. Credez māducasti Et tales q̄n
q̄ qui sic cum tā magno desiderio z af /
fectione audiūt missam maiorē gr̄am in /
terdū possunt p̄sequi q̄ ip̄e sacerdos ce /
lebrās ip̄am missam. q̄ sacerdotes non
sūt semp̄ b̄n̄ dispositi. s̄ quādoq̄ distra /
cti z in deuoti.

Qui indigne cōmunicāt.

Secundo sumit̄ hoc sac̄m tātz
sacramentalit̄ vt communicans
in pecc̄o mortali. sic iudas cōmu /
nicauit. Et q̄uis tales pecc̄ores v̄z sa /
c̄m sumunt: non t̄n̄ fructum sacramenti
percipiunt: immo septē magna pericla
incurrūt. Primo q̄ tales homicide xp̄i
sunt. **Uñ. i. Coz. xi.** Quicunq̄ mādu /
cauerit panē. vel biberit calicē d̄ni in di /
gne: reperit corporis z sanguinis domi /
ni. **Uñ Ambro.** Qui indigne ch̄m su /
mit: idem est: ac si ip̄m interficiat. **Un /
dedicāt** wilhel. lugduñ. Si quis sc̄ret
qui fidē haberet: se semel ch̄m crucifi /
xisse: ip̄e vellent nudis pedibz toto t̄p̄e v̄ /
te sue p̄niam agere. Quid ergo deberēt
illī facere qui totiens indigne cōmunica /
uerūt. z peccatū simile illi peccato toties
cōmiserūt. **Uñ Breḡ.** Magis peccat
qui sp̄nit regnātem in celo: q̄ qui cruci /

fixit degentes in tra. **S**ed o tales q̄nq̄
puniunt̄ in corpore. q̄ interdū infirmā
tur post indignā cōmunionē. **Uñ apls**
p. Coz. xi. Ideo inter vos multi infir /
miz imbecilles. z in signū hui⁹ post pas /
cha tales indigne cōmunicātes tā diuer /
sis infirmitatibus a d̄o plagan̄t. immo
qd̄ maius est post indignā cōmunionē q̄n /
doq̄ morte subitania moriunt̄ **Uñ legi**
tur q̄ quidā sacerdos p̄hibuit quendā
peccatorem a cōione. q̄ cōfusione huma
na ductus accessit ad communionē cū
ceteris hoībz. Et q̄ cito corpus ad inq̄
natū os suū accepit. tam cito infelicē ani
mā suā reddidit. z expirauit morte subi
tanea corā omī p̄lo. Tertio tales peio
res sūt iudeis. Primo in hoc q̄ iudei ig
norant ch̄m crucifixerunt. Und̄ apls
p. Coz. ij. Si cognouissent nunq̄ d̄nz
glie crucifixissent. Sed isti xp̄iani indi
gne cōicantes peccāt sc̄ent. q̄ credunt
ibi esse creatorē suū ih̄m xp̄m marie filiū
Et q̄nto graui⁹ ē peccare sc̄ent q̄ igno
rant. tāto peiores sunt indigne cōicantes
ip̄is iudeis. Et in signū hui⁹ xp̄s nō p̄t
p̄ talibz orare p̄rem suū sicut orauit pro
iudeis dicēs. Pat̄ ignosce illis q̄ nesci
unt qd̄ faciūt. Sedo q̄ p̄t̄melia cruci
fixionis ch̄zo cātū semel a iudeis ē illata
Ab indigne p̄municātibz at̄ toties q̄nties
indigne sc̄ent ad sac̄m accesserit. Uñ
apls. Hebreo. 6. Rursū crucifigētes fi
liū dei. Quarto q̄ tales iudiciū sibi
māducāt z bibūt. Et sic consequēt in
cidūt in illā sententiā quā d̄ns dicitur ē
in extremo iudicio ad illos qui a sinistr̄
eius erunt. Ire maledicti in ignē et̄ nuz.
Quinto tales indigne cōmunicātes
similes sunt iude: z eis cōtingere iude.
de quo legitur q̄ sathanas in eū introi
uit z christū tradidit z desperauit. z post
modum seip̄m suspendit. Sic indigne
cōmunicātes incidunt in maiores pote
statem diaboli q̄ antea fuerunt. Secū
do iudas christū tradidit z iudeis v̄dit
dit: sed indigne cōmunicātes peius facit.

Uñ Breḡ. Magis peccat
qui sp̄nit regnātem in celo: q̄ qui cruci
fixit degentes in tra. Sed o tales q̄nq̄
puniunt̄ in corpore. q̄ interdū infirmā
tur post indignā cōmunionē. Uñ apls
p. Coz. xi. Ideo inter vos multi infir
miz imbecilles. z in signū hui⁹ post pas
cha tales indigne cōmunicātes tā diuer
sis infirmitatibus a d̄o plagan̄t. immo
qd̄ maius est post indignā cōmunionē q̄n
doq̄ morte subitania moriunt̄ Uñ legi
tur q̄ quidā sacerdos p̄hibuit quendā
peccatorem a cōione. q̄ cōfusione huma
na ductus accessit ad communionē cū
ceteris hoībz. Et q̄ cito corpus ad inq̄
natū os suū accepit. tam cito infelicē ani
mā suā reddidit. z expirauit morte subi
tanea corā omī p̄lo. Tertio tales peio
res sūt iudeis. Primo in hoc q̄ iudei ig
norant ch̄m crucifixerunt. Und̄ apls
p. Coz. ij. Si cognouissent nunq̄ d̄nz
glie crucifixissent. Sed isti xp̄iani indi
gne cōicantes peccāt sc̄ent. q̄ credunt
ibi esse creatorē suū ih̄m xp̄m marie filiū
Et q̄nto graui⁹ ē peccare sc̄ent q̄ igno
rant. tāto peiores sunt indigne cōicantes
ip̄is iudeis. Et in signū hui⁹ xp̄s nō p̄t
p̄ talibz orare p̄rem suū sicut orauit pro
iudeis dicēs. Pat̄ ignosce illis q̄ nesci
unt qd̄ faciūt. Sedo q̄ p̄t̄melia cruci
fixionis ch̄zo cātū semel a iudeis ē illata
Ab indigne p̄municātibz at̄ toties q̄nties
indigne sc̄ent ad sac̄m accesserit. Uñ
apls. Hebreo. 6. Rursū crucifigētes fi
liū dei. Quarto q̄ tales iudiciū sibi
māducāt z bibūt. Et sic consequēt in
cidūt in illā sententiā quā d̄ns dicitur ē
in extremo iudicio ad illos qui a sinistr̄
eius erunt. Ire maledicti in ignē et̄ nuz.
Quinto tales indigne cōmunicātes
similes sunt iude: z eis cōtingere iude.
de quo legitur q̄ sathanas in eū introi
uit z christū tradidit z desperauit. z post
modum seip̄m suspendit. Sic indigne
cōmunicātes incidunt in maiores pote
statem diaboli q̄ antea fuerunt. Secū
do iudas christū tradidit z iudeis v̄dit
dit: sed indigne cōmunicātes peius facit.

Un Remigi⁹ sup illd⁹ **Matth.** **U**e illi p que fili⁹ hois tradet. ve tradetib⁹ xpz ad crucifigendū. h⁹ ve cū maligna pscien tia sub sacro sumetib⁹ illū. **E**t si non tra dunt iudeis ad crucifigendū tradunt tū ipm membris inimici psumedū. **U**nd etiā **Aug⁹.** **P**ag⁹ peccat tradetes xpz peccatoz mebris q⁹ q tradiderunt eum crucifixoib⁹ iudeis **E**rgo xpz p⁹ dicere fm **Breg⁹.** de qlibet sumere corp⁹ suuz indigne sicut dixit de iuda. **V**erū tamē man⁹ tradētis me meū cū in mēsa. **S**ic iudas tradidit xpm psecutorib⁹. **S**ic su mens corp⁹ xpi indigne tradit illū qntū in se est demonib⁹. dū ponit illū in locuz q⁹ est demonū. **S**exto: qz est magna in g⁹ titudo q⁹ ibi comitit. nā in sacramēto il lo mors dñi figurat⁹ quaz⁹ p hoib⁹ susti/ nuit. **U**n apl⁹ s. i. **Coz. xi.** Quotiescum qz māducabitis panē hūc z calicē bibe/ tis. mortē dñi annūciabitis zc. **U**nde etiā chūstus quādo hoc sacramētū in/ stituit: dixit: hoc facite in meā cōmemo/ rationem. **M**agna vero ingratitudo ē ei contumeliā inferre. z ei⁹ vulnera reno uare quē recordat⁹ mortuū p suo amore z salute. **U**nde dñs potest dicere indi/ gne cōmunicatibus dictū p⁹. **S**up do lozē vulnez meoz addiderunt. **I**te ma gna i gratitudo ē q⁹ ibi venit diuina ma iestas visitare hoiez in sacro altarē. z hoc cū plenitudie carismatū z grāz **U**n illd⁹ sacramētū vocatur eucharistia. id ē bo na gratia. **E**t miser homo non timet cō tumeliā ei inferre quē p posse debuit ho norare **S**atis ammirare possum⁹ i hac parte diuinā bonitatez z humanā per/ uersitatem. **U**nde. p⁹. **Q**uid est homo quia magnificas eū. **E**t etiā bene p⁹ dicā de domino iesu chūsto illud. **E**ccl⁹. **p**xix. **P**ascet sez cū corpe pprio z potabit cū sanguine suo precioso ingratos. z ad huc amara audiet. **S**eptimo. qz tales indigne cōmunicātes infeliciores viden tur esse ceteris peccatozib⁹. **I**psuz enim sūmū bonū est eis noxiū. z ex ipsa medi/

cina infirmant. z ex ipsa vita moriuntur **Q**uia sicut ex illo sacramēto digne com municātes acq⁹rūt sibi vitā eternā. **U**n **Joh. vi.** **Q**ui māducet hūc panē uiuet in eternū. **S**ic ex eodē sacramēto indig ne cōicantes incurrūt eternā damnatio nem. **U**n **Chas⁹.** sup **Johem.** **S**icut corpālis cibus cū ventrē inuenerit a di/ uersis humorib⁹ occupatū: amplius le/ dit. magis nocet naturā z nullū prestat auxiliū. ita spūalis cibus si aliquē repe rit malignitate pollutū magis euz p⁹dit nō sua natura: h⁹ accipiētis vicio **U**n sciendū q⁹ qlibet cū deuotōe z reue rentia z timore ad hoc sacramētū debz accedere **E**t ad hoc incitāt nos d⁹ uersa exēpla sacre scripture. **N**ā bñs **Johes** bap. in ytero m⁹ris sanctificat⁹ a pueri/ cia in heremo p⁹uersatus inuitat⁹ a dño vt eū baptisaret: timuit tāgere verticez dñi. **U**n cantat ecclia. **B**aptista cōtre muuit z nō au det tāgere sanctū dei verti cem. h⁹ clamat cū tremore. scificā me sal uator. **Q**uāto magis nos timere debe/ mus cū corp⁹ xpi verū sumim⁹. ex q⁹ **J**o hānes intantū timuit verticē dñi tange re: q⁹ tante sanctitatis fuit q⁹ xpz de eo in euāgelio testimonū phibuit dicēs. **I**n ternatos muliez nō surrexit maior tobe baptista. **I**tem bñs **Bar⁹** sibi absci/ dit pollicē vt ineptus esset sacerdotio. tātum em reuerebat⁹ corp⁹ dñi pfectio nem. **I**tem q⁹dam senior inter heremi/ tas cū ab illis eligeret⁹ in sacerdotē. z ab epō essz ordinatus: ait. **L**icet ego sacer/ dos sim ordinatus: tū in vita mea nūq⁹ p⁹ficiam: repucās se indignū p⁹ficere cor/ pus xpi. **E**t legit **Matth. viij.** q⁹ centu/ rio dixit xpo dicenti ei. **E**go veniā z cu/ rabo puerū tuū. **D**ñe nō sum dign⁹ vt intres sub tectū meū. **S**ic qlibet cū v⁹za humilitate z reuerētia ad hoc sacramen tū accedere debz cogitādo sic. **O** deus ad illud venerabile sacramētū nō suffice rent mille āni ad pparatōem p dignam q⁹nto magis ego miser indign⁹ suz q⁹ pec

bellare obuias potestates. et inferre celis
 animas reuertentes de terra. Nota quod vi-
 num quod datur coicantibus non est vinum
 consecratum sed est vinum purum. quia secula-
 res solummodo sub specie panis recipiunt ve-
 rum et totum christum secundum corpus et animam et
 deitatem. Sed sacerdotes in missis reci-
 piunt sub specie panis et sub specie vini.
Quo autem christus sit integraliter sub specie
 vini in calice. et qualiter calix adorandus
 sit de hoc quere. i. **S. Tertio** quoniam ac-
 cipis animam christi tunc accipis pignus eter-
 ne vite: si sic in tali statu decedis. **Unde**
 canit de hoc sacramento **Et** future glorie
 nobis pignus datur: quia hoc sacramentum
 dat vitam gratie in presentia. **Johis. vi.** Qui
 manducat me ipse vivet propter me. **Et**
 in futuro dat vitam glorie. **Unde** **Johis**
 sexto. Qui manducat meam carnem et bi-
 bit meum sanguinem habet vitam eternam
Quarto ibi accipis spiritum christi id est
 vitam christi. **Et** accipiendo sic vitam cum
 corpore mutaberis in deum sicut cibus et
 potus mutat in te. **Unde** vox divina ad
 Augustinum dixit **Non** tu me mutabis in
 te. sed tu mutaberis in me. **Sic** christus dicit
 cuiuslibet digne communicanti. non tu me mu-
 tabis in te etc. **Quia** quicquid deus est ex
 natura hoc homo fit per gratiam quam digne
 communicat. **Cum** autem deus habeat po-
 tentiam infinitam: et sapientiam eternam
 et immensam bonitatem. **Ex** eius potestate
 homini in hoc sacramento communicata
 erit homo potentior tam ad operandum
 quam ad impetrandum. **Ex** eius sapientia effi-
 citur homo sapientior ad dilectionem boni
 et refutationem mali. **Ex** eius bonitate
 homo fit magis pius et charitativus et
 pacificus. **Quinto** recipiendo eius boni-
 tatem anima hominis implebitur gratia
 et dulcedine. quia nihil potest animam hominis
 satiare nisi solus deus. **Unde** **Bernardus.** Ad
 huiusmodi quippe dei facta est anima ratio-
 nalis. ceteris omnibus occupari potest. impleri non
 potest. **Capax** enim dei est. et quicquid deo minus
 est non est implebit. **Unde** **ipsius.** Satiabor cum

apparuerit gloria tua. **Unde** exemplum legitur in
 libro de donis: quod quidam sanctus episcopus
 in festo pasche dominum rogavit ut sibi
 reuelaret merita tunc communicatus. **Et**
 dominus ostendit ei quod vidit aliquos qui
 si picem nigros. alios vero ut ferrum igni
 ros. alios vero sanguinolentos: ceteros
 vero ad instar solis fulgidos. **Respon-**
 dit ei angelus domini. **Nigri** sunt luxuriosi
 et superbi. igniti avari. sanguinolenti iracundi
 et blasphemii. qui omnes indigni accesserunt.
Quis sint contriti et confessi tamen non
 habent firmum propositum in futurum abstinendi.
Ceteri vero qui sunt lucidi sunt isti qui
 accesserunt digne cum proposito firmo ab-
 stinendi et emendandi vitam suam

Sequitur de sa-

cramento extreme unctionis.
Quintum sacramentum est extre-
 ma unctio. **Materia** autem huius
 sacramenti est oleum oliue ab-
 sepe consecratum. et tale oleum et huius
 ius consecratio sunt de necessitate huius sacra-
 menti. **Forma** autem huius sacramenti secundum
Thomam. est oratio deprecatoria dicendo. per istam
 unctioem et suam piissimam misericordiam indulge-
 at tibi dominus quicquid deliquisti per visum. **Queritur**
 deo secundum **Petrum de thar.** non nisi adultus in-
 firmus in periculo mortis constitutus ex ipsa in-
 firmitate. **Unde** nec datur entibus ad bellum
 nec nauigantibus aut his qui mox occidendi
 sunt. quia talis mors non imminet ex defectu na-
 tue. sed ex eventu fortune. **Pueri** autem non datur
 quia non habent infirmitates spirituales contractas a
 peccato mortali actuali: nec dispoem deuo-
 tionis habere presentem ad hoc sacramentum. nec etiam da-
 tur naturaliter stultis. **Queritur** utrum extrema
 unctio debeat dari freneticis et amantibus.
R. deo secundum **Petrum de thar.** si in sana memo-
 ria constituti non petierint non debent dari. si ve-
 ro petierint dari debet. **Unde** ad hoc ad-
 uertendum est secundum **Thomam.** quod illis furiosis et
 amantibus precipue dari non debet quod possent illi

labore cū alios hoīes laborare oportet
 p̄ sustentatōe corporis quieti? do serui/
 ant in spūalibz. **T**ertio hōrauit eos
 in emunitatē p̄ferendo. q̄ null? fren? p̄n
 cept̄ sup̄ eos iurisdictionez habeat. nec
 rex nec p̄nceps. nec aliq̄s hoīm seculari
 um audeat manus suas violentē in eos
 mittere. etiā in minimū. i. i acolitū. **O**p/
 positū faciēs ex facto est excoīcatus ma
 iori excoīcatione tam in celo q̄ in terra
Sicut? p̄regit eos: q̄ nullus audeat e/
 os p̄urbare verbis vel factis. **Q**uod dñs
 opprobriū ill' illatū q̄sibi reputat factū
Un dñs dicit p̄ p̄ham **I**sa. ij. **Q**ui
 tetigerit vos tāgit pupillā oculi mei. p̄s
Nolite tangere x̄pos meos. z i p̄phetis
 meis nolite malignari. **Q**uare etiāz nec
 verbis sunt molestandi: s̄ honorādi: vt
 dicit dñs ad moysen z aaron. **B**ndicaz
 bndicētibus vos. **U**n **H**en. de firma.
 sup̄ q̄tro p̄cepto dicit. **U**e illis q̄ sac̄do/
 tibz z religiosis detrahūt z diffamāt rur/
 sus crucifigētes filiū dei i semetips. vt
 ait ap̄ls. **D**etrahētes ei sacerdotibz x̄p̄z
 coronāt. inferētes eis iniurias x̄pm cru
 cifigūt. **C**oniciātes eos: x̄pm p̄spuunt.
Exprobantes eos z hūtes eos ep̄osos
 ch̄ristū lancea transfigūt **U**n etiā ab ec
 desia sacerdotes sunt p̄uilegiati intrātū
 vt quicūq̄ z libertatē cleri statuta faci/
 unt v' l' talia fiant. excoīmunicatōez icur
 runt. **I**tē null? p̄ncipū seculariū audet
 excoīcōes facere in clez. **I**tē nec aliq̄s de
 ber pedagū recipere a clericis. alias in/
 currunt sniam excoīmunicatōis nec a p̄/
 dicta excoīmunicatōe absolui p̄nt: nisi
 plene restituerint **Q**uarto honorauit
 eos in hoc q̄ cōmisit eis aīas fideliz. i.
 eccliam sc̄am. **U**n d̄ **C**hriso. **C**elo et
 angel' z omī creatura honorabilior ē ec/
 desia. **X**p̄s ampli? eccliam diligit q̄ se/
 ipm. **U**n venit de celo in trā. z 33. anis
 p̄ ea fuit. z tandē amarā mortē p̄ ea
 sustinuit. **E**t iā dat ei corpus suū i abū
 z sanguinē suū in potū. **E**t post hāc vi/
 tā dat ei sc̄ipm in celo in p̄mū. **I**n super

hāc dilectā eccliam cōmisit sacerdotibz
 cū oibz donis. i. sacramētis. **S**ol? enim
 ordo sacerdotat' ex officio hz baptizare:
 q̄uis in necessitate cuiuslibet liceat. **I**tez
 solus hz p̄ferre sac̄m p̄firmatōis. **I**tez
 solus hz p̄fessiones audire: z a p̄ccis ab
 soluere. z p̄nias intūgere. vñ **J**ohis. 20:
Accipite sp̄m sc̄m z quoz remiserit? pec/
 cata remittunt' eis. **I**tē sol? hz porrigere
 sac̄m extreme vnctōis: z sic de alijs **I**n
 hac dignitate incomphēsibili eos hono
 rauit singularitē p̄ oibz hoībz **U**n **M**at
 s. **V**os estis lux mundi. **S**ic mund?
 nihil est sine luce. sic ecclia nihil sine sac̄/
 dotibz. **Q**uinto hōrauit eos i hoc q̄
 vult vt districte obediat eis loco sui ab
 oibz hoībz cuiuscunq̄ stat? z p̄ditōis fu
 erint. **L**uc. x. **Q**ui vos audit me audit.
 z q̄ vos sp̄nit me sp̄nit. **A**ug?. **Q**uicq̄d
 nō hz: pastoris est p̄hibere nefiat. gregz
 audire nefariat. **E**rgo obediendū ē eis
 tāq̄ x̄po q̄n p̄cipiunt hoībz ieiunare. fe
 stiuare: z sic de alijs. **I**do cōminat dñs
 inobediētibz z rebellibz **D**eut. i7. **Q**ui
 sup̄bierit: nolēs obedire sacerdotis im/
 perio morte moriat'. **E**xemplū d̄ darthā
 abyron. z chore. q̄ rebelles fuerūt moy
 si z aaron. **E**t tra se aperuit: z viuos ei
 os absorbuit. **S**exto honorauit eos
 dādo eis potestatē ligādi z soluēdi. ma/
 thei. 18. **Q**uodcunq̄ ligaueris super t̄/
 rā: erit ligatū z in celis. z quodcunq̄ sol
 ueris sup̄ trā. zc. **H**ec p̄tās ligādi atq̄
 soluēdi vno mō intelligit de excoīcatioe
 q̄ est gladi? sp̄ial'. z est multū timenda
 p̄t' q̄nq̄. hoc quere. **A**lk. **A**lio modo
 hec p̄tās intelligit de absolutōe p̄ccoz.
Un ep̄s q̄n ordiat sacerdotes exufflat
 in eos dīcēs illud. **J**ohis. 20. **A**ccipite
 sp̄m sc̄m. quoz remi. pec. zc. **B**
Septimo honorauit eos i hoc: q̄ no
 minant in sc̄pturis sanctis angeli. **U**n
Breg?. **O**ēs qui sacerdotij noie cēsēt
 angeli nominant'. **Q**uare aut' angeli no
 minant? **R**ūdeo: qz hnt similitudinem
 cū angelis. **P**rimo. qz officium angeli ē

De sacramento

ministrare deo hominibus. Nota secundum apostolum
Omnes sunt administratores spiritus. Sic
et sacerdotes habent ministrare deo die
nocturne et hominibus cum sacramentis.

Secundo quod angelus est vita purus sic et
quilibet sacerdos tenetur esse castus: quod est
vita angelica. Ambrosius. Qui non nubunt ne
que uxores ducunt sicut angeli in terris sunt
Damascenus. li. 4. Nuptiis abstinentia
est angelorum imitatio. Tertio angeli habent
informare et ammonere omnes per bonam
inspirationem. sic et sacerdotes per verbum dei
Quarto angeli habent deum laudare. psalmus.
Laudate deum omnes angeli. Sic et sacerdo
tes quotidie sub peccato mortali tenentur pro
uere septem horas canonicas in laudem dei.

C Octavo honorauit eos in hoc quod
sacerdos aliquo modo est filius marie virginis.
Primo: quod sic beata maria per quod quod verba con
cepit in se ipsum christum. Lu. i. Fiat mihi secundum
verbum habitum. sic sacerdos perficit per quod quod verba
in corpore christi. Et sic immediate post consensum
marie fuit totus christus in utero eius. sic in
mediate post plantationem verborum consecrati
onis transsubstantiationem panis in verum cor
pus christi. Secundo sic beata virgo post partum
christum portauit in manibus suis: et in prese
pe collocavit. et eum e converso leuauit. Sic
sacerdos post consecrationem leuat christum. et
locat eum e converso. et portat. et tractat cum
manibus suis. Tertio sicut beata virgo fuit
in se sanctificata in utero ante quod concepit christum per
scripsit tabernaculum suum altissimum.
sic sacerdos antea ordiatur ante quod consecrat.
quod sine ordine nihil consecraret. Ergo laicus
quod tunc cum quod sanctus nihil ageret: et si verba con
secrationis proficeret. **C** Nono hono
rauit eos super angelos. et est aliquo modo super
dignitatem beate marie virginis. Primo in di
gnitate custodie. Sacerdos enim habet cus
todire presbiterias. sic episcopus totum episcopatum
autem. papa totum mundum. plebanus totam par
rochiam. Bernartus. Omnes digni custodes qui
tam solliciti perueniunt: ut animas sibi creditas
a morte eterna custodiant. Sed angelus tam
tamen habet custodire unam animam. Bernartus.

Magna dignitas animarum: ut vnaqueque
ab ortu natiuitatis in custodia sui habeat an
gelum deputatum. Secundo in sumendo et tra
gendo corpus christi. Angelorum enim est videre
deum. Mat. 18. Angeli eorum semper vident fa
ciem patris mei qui in celis est. Sed in hoc sa
cerdos maior est angelo. quod ille videt. iste autem
tractat: et cum hoc sumit. quod nunquam sic datur
est alicui angelo quod sic sumat. sed sufficit ei
deum contemplari. Tertio in consecrando cor
pus christi. In hoc sacerdos non solum an
gelos. sed etiam virginem mariam matrem christi
sibi aliquo modo precellit. Quod ei nec alicui ange
lo data est talis potestas perficiendi corpus
christi. Unum minimum sacerdos in terris potest
hoc quod non potest maximus angelus in celo
Bernartus. O veneranda dignitas sacerdotum
in quibus manibus dei filius tantum in utero vir
ginis incarnatur. Gregorius. Ille qui creauit
me: dedit mihi creare se mediante me. O
venerabilium manuum sanctitudo. et felix exer
citiuum. ubi sacerdos tractat deum filium. Augustinus
dicit quod in consecratione sacre hostie tota
curia celestis sibi seruit: et dominus celi ad cuius
descendit. Ambrosius. super lucam. Non dubites
assistere angelos qui assistit christus in altari.
sed quod immolatur. Unum christus potest dicere cui
bet sacerdoti illud. Es. 5. Qui dyltra de
bui facere non feci. etc.

C De malis sacerdotibus fornicariis
et concubinariis.

Queritur utrum ordiatur exis in peccato
mortali possit sine peccato ordi
ne suscepto. Rursus secundum Tho
mas. in. 4. di. 24. Non potest. nam factum est illud per
prius. Deut. 16. Iuste quod iustum est exequitur.
Indigne enim sacerdos tractat. Neque in hoc ali
quod potest dispensare. quod est de iure naturali: ut
homo sancta scriptura tractet. Unum talis quod actus
alicuius ordinis facit peccat mortaliter. ut qui
tangit res sacras quasi suo iure officio pec
cat mortaliter. Secundo autem si aliquis necessitate
aliquod sacrum tringeret vel exequatur in illo ca
su qui etiam laicis liceret: puta si baptizaret
in articulo necessitatis vel corpus christi de terra
colligeret. Concordat Al. et Raymundus.

Secundo in sumendo et tra
gendo corpus christi. Angelorum enim est videre
deum. Mat. 18. Angeli eorum semper vident fa
ciem patris mei qui in celis est. Sed in hoc sa
cerdos maior est angelo. quod ille videt. iste autem
tractat: et cum hoc sumit. quod nunquam sic datur
est alicui angelo quod sic sumat. sed sufficit ei
deum contemplari. Tertio in consecrando cor
pus christi. In hoc sacerdos non solum an
gelos. sed etiam virginem mariam matrem christi
sibi aliquo modo precellit. Quod ei nec alicui ange
lo data est talis potestas perficiendi corpus
christi. Unum minimum sacerdos in terris potest
hoc quod non potest maximus angelus in celo
Bernartus. O veneranda dignitas sacerdotum
in quibus manibus dei filius tantum in utero vir
ginis incarnatur. Gregorius. Ille qui creauit
me: dedit mihi creare se mediante me. O
venerabilium manuum sanctitudo. et felix exer
citiuum. ubi sacerdos tractat deum filium. Augustinus
dicit quod in consecratione sacre hostie tota
curia celestis sibi seruit: et dominus celi ad cuius
descendit. Ambrosius. super lucam. Non dubites
assistere angelos qui assistit christus in altari.
sed quod immolatur. Unum christus potest dicere cui
bet sacerdoti illud. Es. 5. Qui dyltra de
bui facere non feci. etc.

Sciendū q̄ ex iā dictis certissime cō/
stat q̄ sacerdos fornicari et iā q̄ntūcun/
q̄ occult⁹. v̄l et iā sacerdos ex n̄s sciēter
in quocunq̄ peccō mortali nō dū peccari
nec dignā agēs p̄niam vt optet i eo
q̄ baptizat ā absoluit q̄ sitētes v̄l p̄dicat
aut m̄rimonia solēnizat: vel sac̄m eu/
charistie v̄l extreme unctionis p̄bet. vel
mortuos sepelit. aut mulieres post p̄tuz
itroduc. v̄l aquā. v̄l salē i dūica exorci/
zat. aut p̄lm asp̄git. v̄l cādēlas in festo
purificatiōis aut ramos i die palmarū v̄l
ignē aut cereū v̄l baptismū in vigilia pa/
sche v̄l p̄thecostes b̄ndicit. v̄l q̄d ma/
ius oib̄ his ē missaz celebrat. aut sac̄m
eucharistie p̄secrat atq̄ sumit. In oib̄
istis nec nō actib̄ alijs q̄ sacris ordinib̄
st̄ annexi. aut in q̄libet ip̄oz singularit̄
quēlibet exercēdo peccat mortalit̄. Et
toritēs q̄ntēs aliquē actū vt minister ecclē
exequit̄ z exercet Sic ex dicit̄ sc̄i Tho.
d̄agno. vt sup̄ manifestissime cōprobat̄
a certā nō solū in p̄scriptis actib̄. s̄ et iā
fm̄ Dionysiu q̄n z q̄tiens ad aliquem
h̄mōi actū exercendū aliquā vestē iduit
siue sumit. v̄l albā v̄l manipulū v̄l sto/
lā aut casulā. aut alias sacras vestes cō/
munit̄ v̄l diuisim. Q̄d reuera sat̄ ē hor/
rendū z stupēdū atq̄ et iā p̄iculosuz val/
de. In talib̄ delictis statu atq̄ dignitate
totz tātis crimib̄ subiacere atq̄ i p̄lica/
ri. Q̄n nō i merito d̄r. Quāto altior gra/
dus tāto sublimior casus. **S**acerdos in cōtinēs z fornicari⁹ ē suspēsus
ip̄o iure. z missa ei⁹ nō debet audiri. vt
p̄ extra de cohabitatiōe clericoz z muli/
erū. c. v̄stra. Audiēs at̄ missam ei⁹ pec/
cat mortalit̄. fm̄ Tho. i. x. q̄dlibet o. q.
8. Hoc at̄ intelligit̄ de publicis fornicari/
rijs. Querit̄ si talis celebret: v̄t fiat ir/
regularis. R̄ndeo q̄ sic Hec Wilhelm⁹
Querit̄ v̄t ep̄s possit cū talib̄ dispēsa/
re. R̄ndeo q̄ sic. Ex q̄ dispēfatio in h̄ ca/
sū nō est phibita. Et iura q̄ inueniunt̄
in p̄trariū illa p̄dūt d̄ suspēso ab hoīe:
nō a iure. q̄ iura benigni⁹ solēt agē q̄

hoīes. Hec Wilhelm⁹. Querit̄ v̄t cleric⁹
q̄ expēdūt patrimoniu crucifixi cū meret/
ricib̄ teneant̄ ad restitutiōem. R̄ndeo
q̄ cleric⁹ q̄ res ecclē dāt nō solū meret/
ricib̄. s̄ et iā h̄strionib̄ v̄l et suis p̄sāguī/
neis nō p̄t naturā sustērandā. s̄ vt fac̄
ant eos diuites de patrimonio crucifixi
raptōres sunt. z tenent̄ ad restitutiōem.

S Querit̄ v̄n faciāt restitutiōem.
R̄ndeo si h̄nt patrimoniu seclare. v̄l ali
qd̄ de artificio vel labore manuum: de
istis possunt restituere. Sed de reb̄ ec/
clēsticis n̄ sufficit restituere q̄ quicqd̄ eis su/
perest s̄z sup̄avitū z vestitū. hoc debet
dari pauperib̄. Nisi tūc subtraherēt si/
bi de necessarijs. v̄l nisi res quas habu/
erunt d̄ patrimonio vel de artificio expē
dissent in vsus ecclē. Hec Wilhelm⁹.
Querit̄ concubine sacerdotū teneant̄ re/
stituere que a sacerdotib̄ pro tali illicito
ope recipiunt. Respondeo s̄z Raymū/
dum q̄ sic. Nam fornicariē z huiusmo/
di turpes persone tenent̄ restituere ip̄s
ecclē: nisi forte eis fuerit datum causa e/
lemosyne in summa necessitate. q̄ tunc
fuit debitū. Idē Hostien⁹. Querit̄ur. si
notori⁹ fornicator possit absoluerē. R̄n/
deo q̄ non. q̄ suspēsus ē quo ad se z etiā
quo ad alios. vt habetur extra de coha/
bitatiōe clericoz. c. questum. Et sciēdū
q̄ magister in cōpendio theologice veri/
tatis dicit̄ q̄uis oēs sacerdotes habeāt
claves: nō tū omnes p̄nt ligare z soluere
sicut excommunicati. suspēsi z heretici
damnati. hoc at̄ non est p̄t defectū or/
dinis: sed quia non habet materiaz. s̄z
subditos qui auferunt̄ eis cū excōmū/
cant̄. possunt tamen baptizare. q̄ hoc ē
sacramētū necessitatis. possunt quoq̄ ta/
les eucharistiā p̄secrare. q̄ hoc substan/
tialit̄ adheret ordini. ligare autē z soluere
adheret ordini accidentalit̄.

De sacramēto matrimonij.

Matrimonium honorauit deus
multipliciter. Primo in hoc. q̄
ipse per se instituit. Secundo.

libidinis. et non causa plis. nec propter deum
Secunda quia contraxerunt tempore interdicti
 cui. ut habetur extra de matrimonio con-
 tracto contra interdictum sancte ecclesie.
 xxxij. q. 4. non oportet. **T**empus in quo
 prohibuitur est nuptias celebrare est triplex.
Prima est a prima dominica aduentus usque
 ad epiphantiam. **S**ecunda a septuagesima
 usque ad octavam pasche. **T**ertium tri-
 bus diebus ante ascensionem usque ad oc-
 tavam pentecostes. **E**t qui contrarium facit:
 peccat mortaliter: si facit ex contemptu.
 et sine dispensatione. **E**t nec decan^o po-
 test in hoc dispensare secundum ius canonicum
 ergo multo minus plebanus. **T**ertia
 causa est quando non parem sibi assumit
 in matrimonium: sicut quando nobilis
 ignobilem. iuuenis antiquam. et diues
 pauperem. et sic de alijs. **E**t illi raro bene
 concordant. et interdum non bene succedit
 propter inequalitatem. **E**rgo equalis equali
 sibi assumat. **U**n Arist. i. de generatione
 et corruptione. Similia se bene compati-
 untur. **Q**uarta causa est quod in peccato
 mortali contraxerunt et se ante non prepa-
 rauerunt ad contrahendum digne matri-
 monium. scilicet per veram contritionem et con-
 fessionem puram. **Q**uinta causa est: quod
 contrahit cum illa que uouit deo uirgi-
 nitatem. quia tunc sponsa christi effecta est
 quem sibi elegit pre omnibus uiris uen-
 diti male facit quia spernit christum spon-
 sum suum quem elegit: et alium pro eo
 ducit qui est minus bonus: minus pul-
 cher. minus nobilis. minus diues. **I**tem
 se etiam masculus male facit contrahendo
 cum tali uirgine que uouit. quia assumit
 sibi sponsam summi regis. **E**rgo christus
 qui est summus rex vindicat se in eis.
Ergo quando est suspitum de uina que uo-
 uit uirginitatem. tunc diligenter interro-
 gandum est an sic sit antequam contrahat.
 et si sic est nullo modo contrahat cum ta-
 li quantumcumque diues sit. **S**ed potius
 debet recipere uinam pauperem que
 est libera. et non restricta uoto uirginita-

ris. **E**t insuper omnes qui dant consi-
 lium ad tale matrimonium grauius peccant
 quam sciunt eam uouisse uirginitatem.

Sexta causa est quando contrahit
 cum uina per uerba de presentia: et postmodum
 aliam ducit. hoc est magnum peccatum
 et ualde periculosum. **P**rimo quia talis
 semper adulterium committit quotiens
 actum matrimonij committit vel exercet
 cum secunda. **S**ecundo quia omnes pue-
 ri talium sunt illegitimi et spurij. **T**ertio
 quod nunquam potest absolui a peccatis: nisi
 separet se a secunda. et redeat ad primam.

Septima causa quod contrahit cum
 uina que est de progenie uitiata. et hoc prin-
 cipaliter propter temporalia: ut cum quis
 contrahit cum filia usurarij. et sic de alijs.
Quondam consuetudo erat quando quis
 filiam suam cum uino desponsare uoluit.
 tunc interrogauit. **P**rimo utrum talis
 sponsus de bonis et iustis parentibus
 natus sit: qui habent bonam famam: fi-
 dem rectam et timorem deum. **S**ecundo
 utrum ipse sponsus sit iustus. utrum
 humilis aut superbus. iratus an mitis
 utrum lusus. potator. blasphemus. vel ti-
 mens deum. **T**ertio quomodo bona do-
 talia lucrata sunt. iuste uel iniuste. uel cum
 mendacijs. uel cum uisura uel cum ludo uel
 fraude uel cum mendacijs et sic de alijs. **S**ic
 filij modo quod quis filiam alicuius debebat
 recipere in uxorem: illa tria predicta dili-
 genter interrogabantur. sed heu modo
 vendunt pueros suos. et faciunt fornicarij
 cum ipsi solent equos uendere temere. sic
 et pueros vendunt. **N**on querunt quomodo
 ista temporalia lucrata sunt. **S**ed
 solummodo quantum habet dare. dicendo
Ego tantum dabo filio meo. et tu tantum
 dabis filie tue. **E**t sic ista temporalia sunt
 principalis intentio quod est contra de-
 um qui dicit. **E**go sum alpha et omega. prin-
 cipium et finis. quia deus debet esse prin-
 cipalis intentio in omnibus agendis. facien-
 dis uel omittendis. **N**on ubi radix mala
 est: quomodo fructus bonos proferat. **S**ic quod
 Lc 3

De sacramento

principiū ē vitiosum quō finis bon⁹ ēit.
Sciēdū qđ qđq; filiā suā vni vsurario
despōsar: illā filiā dat in etnā dānatōez
z oēs heredes qđ de ea nascituri sūt: si sci-
ent illas res iniuste acq̄sitas possideāt.
Sic sili mō intelligendū est de filio qui
p̄trahit cū filia vsurarij. S; si diceret:
quō hereditabo salua p̄scientia illa bōa
qđ hereditario iure p̄tingūt. Rūdeo qđ
teneris infrogarez p̄serutari quō illa bo-
na lucrata sūt: z voluntatē h̄re: qđ si aliqd
ibi iniustū inueneris. qđ illud restituere
velis illis qui vere heredes sunt.

Quō in m̄rimonio styuendū. **E**.
Tertio vidēdū est q̄lit post nupti-
as inchoatas viuere debeāt vs/
q; ad mortē. Pro qđ sciēdū qđ se/
ptē debēt h̄re viuētes i m̄rimonio vt sal-
uent in statu m̄rimonij. Primo dñt h̄re
dilectiōem ad inuicē. Ad eph. 5. Viri
diligite vxores v̄as sicut x̄ps eccliam.
S; q̄lis debet esse dilectio inf̄ v̄z z vxo-
rem ei⁹. Rūdeo qđ dilectio viri ad mul-
erē z ecouerso d; excedere oēm dilectōez
hui⁹ mūdi. Et h̄ figurat in anuli subar-
ratōe. Ille anul⁹ signat z iunctōez viri z
mulieris. z amorē eorū dē. Debet at̄ anu-
lus iste esse aure⁹ z rotund⁹ in q̄rto digi-
to posit⁹. Aure⁹ idō d; esse. qđ sicut auz
excellit om̄e metallū: sic amor ille certōs
amores hui⁹ mūdi d; excellere. Gen. ij.
Hoc nūc os ex ossib; meis: z caro d̄ car-
nē mea. Quā obrem relinquet hō p̄rem
z m̄rem: z adherēbit vxori. Quērit v̄rū
vir tenet plus diligere vxorē q̄ p̄ntes.
Respondeo qđ sic: sed plus debet hono-
rare parentes. Secūdo anulus d; esse
rotundus ad oñidēdū qđ amor ille d; h̄re
p̄peruitatē sic qđ nunq; finiat nisi p̄ mor-
tem: imo z post mortē dñt se diligere qđ
v̄n subueniat alteri p̄ suffragia. **F**
Tertio in quarto digito d; esse posi-
tus: vt oñidat qđ amor iste d; h̄re p̄cor/
dialitatē. Dicunt em̄ phisici qđ quedaz
vena p̄cedit a corde in quartū digitum.
Ergo anul⁹ iste ponit̄ in q̄rtū digitū: vt

amor z iugū d; esse fidelē z p̄cordialē. S;
diceret in qđ d; vir ostēdere dilectōez vx-
ori. Rūdeo p̄mo in hoc qđ nō d; eā iniu-
ste turbare nec p̄bo nec factō. Vñ Col
ij. Viri diligite vxores v̄as. z nolite a/
mari esse ad illas. Cōtra h̄ faciunt: qđ ra-
ro vel nunq; aliqd d; h̄bū amicabile loquū-
tur suis vxorib;. Itē scdo in h̄ qđ ip̄a vx-
or in oib; d; ita bene h̄re quo ad necessa-
riavite: sicut ip̄e vir. Qđ fm̄ dictū x̄ptiā
non sunt duo: sed vna caro. S; sic vñ
memb; z diuidit cū alio: sicut cū vxore
z ecouerso: imo cū ip̄a mulier ē pregnās
v̄l in puerperio iacet: tūc vir debet sibi
ip̄i subtrahere. z vxori subuenire. z hoc
p̄pter puez quē lactare d; z d; d; d; d;
quō vxor d; ostendere charitatē viro suo
Rūdeo p̄mo in hoc qđ ip̄a debet hono-
rare virum suum exemplo marie: vt ha-
betur. Lu. ij. vbi dixit maria ad puerū
ih̄m qñ inuenit eum i templo. Ecce pa-
ter tuus z ego dolentes querebam⁹ te.
Vbi p̄mo nominauit ioseph ip̄m hono-
rādo: vt in hoc exemplū d; act vxorib; su-
os viros honorandi. Contra h̄ faciunt
illexvōres: que contemnūt viros. v̄l p̄/
ter antiquitatē vel p̄pter paupertatem. et
sic de alijs. Sed ip̄a beata virgo q̄uis
esset iuuenis. pulchra z nobil. tamen ip-
sa honorauit ioseph qđ fuit pauper z an-
tiquus. Secundo in hoc qđ debēt obe-
dire suis maritis in omnib; licit⁹. i. Pe.
ij. Mulieres subdite sint viris. Itē di-
xit deus ad euam. Gen. ij. Sub pote-
stare viri eris. Ergo mulier existens ino-
bediens viro suo pertinacit⁹ z ex contrē/
ptu peccat mortalit̄. **S**ecūm qđ dñt
habere in matrimonio cōstituti est qđ de-
bent pacifice simul viuere sicut angeli in
celo. z hoc est valde acceptū deo z hoib;
z de⁹ habitat cū eis. ps. In pace fact⁹
est locus eius. Et p̄sperabit eis in oib;
q̄ntum est pro salute anime. Si vero al-
ter illoz est malignosus. iracund⁹. impa-
tēs. venenosus vt sp̄ens. z discordās
sic diabol⁹ in inferno: alē ip̄m sustinere

velo patet esse
z a patre. z h̄re
ro al; diabol⁹ multo
deant. Quōd d; d;
in oib; qđ d; d;
d; d; d; d; d;
tra ad d; d; d;
p̄ter d; d; d;
molib; in signo v̄o
d; d; d; d;
am suis molib; d;
ira d; d; d;
ambo sancti culpa
z diabolus habet
turo habitabit
hic simul ligant;
simul sicut canis z
lina. qui tam q̄ d;
est d; d; d;
Sed illi per longum
sunt. Si autem vxor
est iracūda. n̄c bonu
noceat d; d; d;
lam vxorem iracūda
d; d; d; d;
heis. Et hoc fit p̄
paup̄ em̄ est ille v̄
em̄ quia stillant;
em̄ inhabitant sicut
Et qñ illi in matrici
ligant. de d; d; d;
simil⁹ am̄o demoni-
cales qui a vitam do-
bit z in furore. h̄ qñ
de hoc quidē d; d;
Quia d; d; d;
tres fuerit z gre-
Et tales h̄i d; d;
ad sicut. z quo ad
qñ salomon. Ps.
buccella panis sicut
mus plura vicin-
um est qđ d; d;
qđ v̄nus non d; d;
youn de m̄rimo-
bui⁹ d; d; d;

debet patient. et iste impatientes purgabit
 te a peccatis. et erit h tuus diabolus. ut in futu-
 ro alij diaboli nullam potestatem in te exer-
 ceant. **Scriptum est.** Non punit deus bis
 in idipsum. **Ubi etiam dicitur per prophetas.** Af-
 flixi te supple in presenti. et non affligam te vl-
 tra. id est in futuro. Ergo mulieres hinc
 voces lenes: et ligant collum cum peplis
 mollibus. in signum ut dulciter respondere
 debent suis iracundis viris: et temperare
 cum suis mollibus responsis maliciam et
 iracundiam suorum malorum viros. Si autem
 ambo sunt in culpa: ambo damnabuntur
 et diabolus habitat hinc cum eis. Et ipsi in fu-
 turo habitabunt cum eo in inferno. Quia
 hic simul litigant et discordant et viuunt in
 simul sicut canis et cattus: gallus et gal-
 lina. qui tamen quousque assuescit ex continua
 cohabitatione ut pacifice simul stant.
**Sed illi per longum tempus non assue-
 scunt.** Si autem vxor est in culpa. scilicet quod
 est iracunda. tunc bonus vir facilius susti-
 neret decem vicinos sibi aduersarios quam ta-
 lem vxorem iracundam solam. **Scriptum
 est.** Eccl. 25. Non est ira supra iram mu-
 lieris. Et hoc fit propter fragilitatem sexus
 Haec enim est ille vir qui habet rixosam vx-
 orem: quia stillantia domus non dat requiem
 in habitanti: sicut talis mulier viro suo
 Et quoniam illi in matrimonio constituti simul
 litigant. de hoc diaboli letantur. quoniam nihil
 similius actibus demonum: quam litigare. Et
 tales duram vitam ducunt et infelices sunt
 hic et in futuro. Hinc quoniam pacifice simul viuunt
 de hoc gaudet christus et omnes sancti.
Quia Math. 18. dicit. Ubi duo vel
 tres fuerint congregati in nomine meo. ibi erit
 Et tales hinc habent quo ad corpus et quo
 ad animam. et quo ad temporalem substantiam
Ubi salomon. Prover. xvij. Melior est
 buccella panis sicca cum gaudio: quam do-
 mus plena victimis cum iurgio **Tercium
 est** quod debent habere in matrimonio
 quod vnus non deueniet ab alio. quia hoc est
 vnum de maximis peccatis. In signum
 huius ioseph magis voluit incarcerari

quam in adulterium consentire. et susanna po-
 tius voluit occidi quam adulterium committe-
 re. ut habet Dan. xij. **Quo autem adulteri
 puniuntur corporaliter. spiritualiter et temporaliter.** Hinc quod
 in sexto precepto. **De** **Quoniam** quod dicitur hinc est
 in matrimonio est quod dicitur esse patientes in laboribus
 ut vnus iuuuet alium: ut iusta bona cum suis
 laboribus acquirant et possideant. Ideo sicut
 in iuuetute conueniunt: ut fortiter laborent
 pro victualibus et necessariis **Ubi** per **Labo-
 res** manuum tuarum quoniam manducabis beatus
 es: et bonus tibi erit. **Item** in educatione filio-
 rum dicitur esse patientes et se mutuo iuuare. **Sed
 Querit** vtrum labor sit meritorius quem
 parentes habent cum pueris. **Respondetur** quod sic dicitur
 modo talis intentio sit in parentibus quod in-
 tendat pueros enutrire ad honorem dei: ut
 boni sui christi fiant: et ipsi penes sint in gra-
 tia: tunc omnes labores quos habent cum pue-
 ris cedunt eis ad meritum. scilicet balneando la-
 ctando. lauando. vigilando. portando. iuol-
 uendo. leuando. cibando. informando. corri-
 gendo quoniam delinquit ne amplius deum offen-
 dant. **Ista omnia erunt eis meritoria.** **Si
 militer** et per patientiam quod sollicitudinem et laborem
 sustinet pro vxore et pueris nutriendis. om-
 nia ista sunt sibi meritoria. **Ubi** apostolus de
 Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur
 in bonum. **Et** quando actus matri-
 monij est peccatum et quando non. **Hinc** quod
 an. vi. **Secundum** quod debet habere in
 matrimonio est temperantia et honestas in actu
 coniugali abstinentia in temporibus quibus abstinendum
 est. et sunt quoniam temperantia in quibus abstinendum
 est ab actu coniugali. hoc quod an. 6. **Sed
 Tertium** est quod debet sibi inuicem fide-
 les esse in temporalibus. ambo enim debet esse dominus
 suarum rerum. **Exemplo** apostolorum dicitur quod
 legitur. et erant illis omnia communia.
Quia sicut dicit christus in euangelio.
Math. 19. Jam non sunt duo: sed vna
 caro. scilicet vir et vxor. **Quo** hinc temporalia inter
 ipsos dicitur esse diuisa **Contra** hinc faciunt multe
 res quod furantur viris suis: et illa sic furata ma-
 le expediunt. scilicet in superbia in peplis. et in angustis
Et quoniam ipse vir est remotus ultra mare in mer

timor dñi misericordiam meret ps. **Q**uò mi
seret pat filioz suoz: miser⁹ e dñs timē/
tib se. **S**exto pferit hoī puisionē tp aliū
ps. **T**imere dñm oēs sancti ei⁹: qm nō
est inopia timētib eū. **S**eptimo cōfert
hoī plongatōem vite. **U**n puer. x. **T**i/
mor dñi apponet dies. **O**ctauo oīoem
facit exaudiri. ps. **V**olūtate timētuz se
faciet. z depcatōez eoz exaudiet. **N**ono
eternam gloriāz meretur. **P**rouerbiorū
xxvij. **B**eatus homo q semp est pau/
dus. **E**ccl. xxv. **B**eatus vir cui e dona
tū habere timorem dei. **B**regorius dic
Ubitimor non est: salus tibi non erit.
Hisunt nouem fructus: quos confert
donum timoris qd est primum donum
spiritus sancti. z hoc donum timoris ex/
pellit primum peccatum mortale scz super
biam. **T**imor dñi hoīem humiliat. sup
biayero eleuat. **E**ccl. x. **O**dibilis est co
ram deo z hoībus supbia. z qnto se hō
hic magis exaltat tanto magis in futu
ro humiliabitur. **L**u. i. s. **O**mnis q se
exaltat humiliabitur. **E**rgo vt in futu
ro exaltemur humiliemus nos h coraz
deo in timore dñi. i. **P**e. s. **H**umiliamini
sub potenti manu dei. vt vos exaltet in
die visitationis. **B**ern. **P**er humilita/
tem ascēdas ad sublimitatem. quia hec
est via z nō alia p̄t ip̄am. qui alias va
dit potius cadit q̄ ascendit. **O** sola est
hūilitas q̄ exaltat. z sola q̄ ducit ad vitā
B **S**edm donū est donū p̄cta
tis **U**bi notādū q̄ est triplex pietas hū
da. vna ad deū. z illa debet esse in p̄fidē
tia bona quā debem⁹ habere ad deum.
Primo in temporalī puisione. ps. **I**a/
cta cogitatū tuum in dño. z ip̄e te enutri
et. **I**dem. **V**ultitudo omnīū in te spat
dñe. z hoc tollit nūtiā z supfluam sol/
licitudinē temporalium quam habēt
illi auari qui nunq̄ satiantur. **S**z semp
timent sibi deficere z procurant sibi cuz
omī sollicitudinē tp̄alia q̄si semper debe
rent viuere. z forte in breui moriuntur.
Lu. i. s. **S**tylte hac nocte. zc. **C**otra h

dicit xps in euāgelio. **N**olite solliciti eē
dicētes. qd mā ducabimus qd bibem⁹
nōne aīa plus est q̄ esca. q̄si dicētz. **S**i
dat maiora. id est vitam: etiā dat mino/
ra. i. escam z vestimēta. **S**edō in spūali
bus q̄ntum ad aīam. ps. **S**perāte autē
in dño misericōdia circū dabit. **E**t sic tollit
despatio. que est peior omī pctō. **U**n
Isid. de summo ho. **D**esperatio auget
pctm. desperatio est peior omī peccato.
Un **A**brū. in sermone. **N**ihil em̄ deuz
sic offendit q̄ desperatio. **I**tem **I**sid. ij
li. de sum. ho. **P**erpetrare aliq̄d flagitē
um mors est anime. h̄ de spare est ad iser
num descendere. **T**ertio in eternis. i. in
remuneratōe omnium bonorum. **L**uce
xij **N**olite timere pusillus grex. compla
cuit em̄ patri vestro dare vobis regnuz
Secūda pietas est quo ad seipm.
Et illa debet esse in miseratōe p̄prie anī
me. **U**nde **E**ccl. xxx. **M**iserere anime
tue placens deo **U**n sciendum q̄ sex
opera misericōdie debem⁹ exhibere anime
nostre: **P**rimo debemus eā cibare pa/
ne vite. hoc fit quādo digne cōmunica/
mus. **S**ecūdo potare cum calice tribu
latōis z patientie quē chustus p se bibit
et nobis p̄pinauit. **M**ath. xx. **P**orestz
bibere calicem quē ego bibiturus sum.
Tertio vestire cum charitate dei z p
ximī. quia hec est vestis nuptialis vite
eterne **M**ath. xxij. **A**mice quomō huc
intraſti nō habens vestem nuptialem: p
quā vestem cognoscūtur filij dei **I**obis
xij. **I**n hoc cognoscūtur homines q̄ mei
estis discipuli si dilectōem habuerit ad
inīcem. **Q**uarto hospitare. hoc fit p
p̄nām quam agimus pro peccatis no/
stris. quia cuz homo est in peccato mor
tali: tunc facit sibi mansionem in iserno
ps. **A**ppropiquant vsqz ad portas mor
tis **S**ed quando penitentiam agit: tūc
preparat sibi mansionē in celo. **M**ath.
iij. **P**enitentiam agite. **Q**uinto visi
tare. z hoc fit quando fragilitatē nostrā
pensamus. z peccata nostra cum amari

De septem donis

tudine cordis recolimus. vt cū ppha dicere possim? Recogitabo tibi om̄s annos meos in amaritudine aie mee. **S**exto debem⁹ eā de carcere hui⁹ mūdi educere. z hoc fit p̄ desiderū supnoꝝ. **A**p̄ls **Q**ue sursum sunt q̄rite: non q̄ sup̄ tram **I**dē **N**ostra p̄uersatio in celis ē **T**ercia pietas est quo ad proximū. illa exhibetur p̄mo in dādo. **E**ccl̄. i. 4. **A**n̄ mortem bene fac amico tuo. id est christo. qz elemosyna in vita multo melior est q̄ post mortem. **Q**uia vnus denarius in vita melior est q̄ centum post mortem. **S**ecundo exhibetur proximo commodando. **P̄s.** **I**ustus miseretur et commodat. et semen illius in benedictione erit. **E**t d̄ hoc gaudet christus z tota celli curia. qz sumus sua membra. z erit hominū valde meritōrium. **Luce.** vi. **D**uctū dantes nihil inde sperātes. **T**ertio in condonādo p̄mo. **Luce.** 6. **D**imitte z dimittemi **Aug.** **E**a elemosyna nihil est maius: qua ex corde dimittim⁹ quod i nos quisqz peccauit. **Q**uarto facta p̄ximū non in malum iudicando. sed sp̄ ad meliorē p̄tē interpretādo **A**n̄ aug⁹ sup̄ illd̄ **M**at. **N**olite iudicāre. et nō iudicabimini. **I**n loco nihil aliud p̄cipi extimō: nisi vt ea facta dubia q̄ sūt. q̄ aīo fiāt. i meliorē p̄tē interpretemur. **U**nde sciendū qz q̄libet tenet oīa dicta et facta p̄ximū in meliorē partem interpretari nisi sint māifesta mala. **A**p̄ls. **Q**uo iudicio aliuꝝ iudicas. teipm̄ condemnas. **S**ed dices vn̄ oritur qz aliq̄ oīa q̄ vident vel audiūt de p̄ximis. sp̄ in malum interpretant. **R**espondeo qz ex duobus puenit. **P**rimo: qz ip̄i mali sūt. **U**n̄ **C**hry. sup̄ **M**at. **O**is homo fm̄ se aliū existimat. **I**dē. **S**icut difficile aliquē suspicatur malum q̄ bonus est. sic difficile suspicatur aliquē bonū qui mal⁹ est. **S**ecundo. qz male afficitur ad illum quez iudicat. **Aug.** **C**ertum est qz d̄ malo icerto neminē iudicāre quez tanqz meipm̄ diligerem. sed etiam defendere z excusarem

q̄dū in publicū nō p̄dīret. **S**ed quia charitates p̄didimus: facilius alterutrū iudicamus **E**t q̄ oīs qui facit alterum iudicat: ostēdit se vacuū a gratia dei z a charitate p̄ximū. **S**z q̄ bona suspicatur de p̄ximis est signū p̄fectus z bonitatis **B**reg⁹ in moral. **Q**uātovos in bono p̄ficiatis tāto etiā bona de alio sentitis **E** **T**ertū donū est donū scie. i. gotliche kunst. qd̄ donū p̄mo docet seipm̄ p̄gnoscere. s. quis es. qd̄ fuisi. z qd̄ eris **B**ern. **C**ogita ergo vnde veneris z erubescere. vbi es ingemisce. quo p̄peras z p̄timeſce. **I**tem cognosce te p̄ culpam ac tualem fieri exolum deo. **S**apie. xiiij. **O**ditio sunt deo impius z impietas eius **E**ccl̄. xij. **A**ltissimus odio habet p̄tōres. **I**te per culpā eris maledictus. **P̄s.** **M**aledicti q̄ declināt a mā datis tuis. **E**t insup̄ debitor mortis ererit: nō solū tp̄alis vt iumentū. **E**zech. xvij. **A**ia q̄ peccauerit ip̄a moriet. **S**z ecōuerso cognosce qz gr̄a facit hoīem filiū dei z here dē. **A**p̄ls ad **R**ho. viij. **S**i filij z heredes. **I**te facit hoīem bonū. **P̄s.** **B**eat⁹ p̄pls cuius est dñs deus eius. **I**te gr̄a facit hoīem bñ dictū. **Deut.** xxvij. **S**i p̄cepta mea audieris bñdictus tu in ciuitate bñdict⁹ in agro zc. z hoc ergo nomine noiabit deus bonos q̄ ad dexterā eius erūt dicēs. **M**at. v. **V**enite benedicti patris zc. **S**ecdo docet donum scie cognoscere deū **P**rimo in quantum est creator tuus z tu creatura eius. **E**li p̄s. **I**pe fecit nos z nō ip̄i nos. z sic teneris ei obedire tanqz tuo creatori. **S**ecdo in quantum dñs tuus. z tu seruus eius. z sic teneris ei fideliter seruire tanqz fidelis seruus dño suo. **T**ertio in quantum ip̄e pater tuus z tu filius eius. z sic teneris ei exhibere honores z reuerentiā **Q**uarto in quantum redemptor tuus. z sic teneris eum diligere **J**oh̄is. xv. **M**aiorem aut̄ charitatē nemo habet vt animā zc **Q**uinto in quantum futurus iudex tuus et sic eū timere debes in oībus verbis z

hui⁹ facit conditio
Luce de omni
re p̄mo de p̄ximis
autem tam p̄p̄e q̄ no
in quantum p̄mo om̄i
et p̄p̄e qua om̄i
de conditio formā
et p̄p̄e nati. **J**ob
fuerit leu. et c. zc
in formatus sum. **S**
regis aliud habet n
Secundo lumen sum
om̄es mortales z b
res q̄ p̄p̄e. **E**t
tus breuis vite. **J**
es hoīs sunt. **L**
omnes in eodē n
reducit **J**ob. xvij
er meus es zc. **D**
no. qz ieiunio est
bles z ignobilis. **D**
et qz om̄es lab vno
re compellit. q. ad
nos manifestat op̄e
vnterit. **E**t act
siturus et a deo mō
ri. z cū hanc equalit
tū nos mutuo dilig
aliū nō speret. **I**n
fratres lumen vnt
dicit. **L**anguis ip̄i red
res nos quis p̄p̄e
nullo dēp̄icere debem
vna sp̄ana. **E**go nō
cū p̄p̄e z p̄p̄e
libo factis. **S**ic nati
re tu di. ambo infim
iā inchoates. z ob b
q̄ malcebant infā
tū exp̄lit inuidiā q̄
n. qz gaudet de mal
nis qd̄ diabolicū.
malem. **E**l. v. **E**
bonū mūti zc. z tale
aboli. qz sic dicit
Job. xij. **J**o b

factus siue comedendo siue dormiendo
Tertio donum scientie docet cognosce-
 re primos scz quo omnes hoies tam di-
 uites tam paupes q̄ nobiles sunt siles
 in quattuor. Primo em hoies sunt siles
 ex pte pncipij. quia omnes ab vno deo z
 de eodem luto formati sunt. z omnes nu-
 di z paupes nati. Job. xxxiii. Ecce me
 fecit deus sicut z te. z de eodē quoq; lu-
 to formatus sum. Sap. vii. Nemo ex
 regib; aliud habet natiuitatis initium.
Secundo sumus similes ex pte medij. qz
 omnes mortales z breuis vite tam diui-
 tes q̄ paupes. Eccl. i. Omnis potentia
 breuis vite. Job. xiiij. Breues di-
 es hois sunt. Tertio ex pte finis. quia
 omnes in eadem mortem z putredinez
 reducunt Job. xvij. Putredini dixi pa-
 ter meus es zc. Hoc p̄tz in ossib; mor-
 tuoz. qz ibi nulla est distinctio inter no-
 biles z ignobiles. Quarto ex parte iudici-
 ij. qz omnes sub vno iudice rōem redde-
 re compelluntur. ij. ad Lchorin. v. Oēs
 nos manifestari oportz añ tribunal xp̄i
 vt referat zc. Et actiū. x. Ip̄e est q̄ cō-
 stitutus est a deo iudex viuoz z mortuo-
 rū. z cū hanc equalitatem gnoscamus
 tūcnos mutuo diligere debem⁹. z vn⁹
 aliū nō spernere. Unde Grego. Omnes
 fratres sumus vni⁹ impatoris ptate cō-
 diti. z sanguie ipsi redēpti. z idcirco fra-
 tres nrōs q̄uis paupes et abiectos in
 nullo despiciere debemus. Aug⁹. de do-
 ctrina xp̄iana. Ego nō interrogo te scri-
 catū pauperē z pannosuz. nō q̄les in ve-
 stib; sitis. s̄ q̄les nati fueritis. ambo cer-
 te nudi. ambo infirmi. ambo vitā mise-
 rā inchoātes. z ob hoc ambo plorātes
 qñ nascebamini infantes. Et illud do-
 nū expellit inuidiā q̄ est p̄traria charita-
 ti. qz gaudet de malis. z tristat de bo-
 nis qd̄ est diabolicū. s̄ inuidi sunt a deo
 maledicti. Esa. v. Ne vobis q̄ dicitis
 bonū malū zc. z tales inuidi sunt filij di-
 aboli. qz sicut charitas ē signū filioz dei
Un̄ Job. xiiij. In hoc cognosceēt hoies

q̄ mei estis discipuli si dilectōem habue-
 ritis. Sic inuidia est signū filioz diabo-
 li **S** Quartū donū est donū for-
 titudinis. i. gotliche sterckt. **U**bi scien-
 dū q̄ deus nō q̄rit fortitudinē corp̄is. s̄
 spūs. **U**n̄ Aemie. viii. Gaudiū etem
 dñi est fortitudo nostra. Et notandū q̄
 spūs sc̄s p̄ donū fortitudinis triplr̄ con-
 fortat hoiem. Primo in tolerādo aduer-
 sitates patiēter. i. Thessal. v. Patiētes
 estote ad oēs **S** Sed dices quō
 acq̄ram mihi paciētiā in aduersis. Rñ
 deo q̄ pncipaliter sunt tria q̄ inducunt
 ad paciētiā. Primū est. qz cū pctis tuis
 plus meruisti. **N**ō pctō nequaq̄ pat̄
 aut h̄ aut in futuro puniet. Ergo modū
 cū in p̄nti libēter pati debes p̄ purgato-
 rio z peccatis tuis. Scdm q̄ xp̄s maio-
 ra sustinuit p̄ te. ergo tu etiā p̄ eo aliqd̄
 modicū pati debes. Greg⁹. Si passio
 xp̄i ad memoriā reducat̄ nihil est qd̄ nō
 equo aīo toleret. Tertū est. qz tribula-
 tio ē via ad celū. Act. xiiii. Per multas
 tribulatōes optet nos intrare regnū dei
Insup tribulatōes z infirmitates aug-
 mentant p̄miū eternū. Math. v. Gau-
 dere in illa die. supple tribulatōis. qm̄
 merces vr̄a multa est in celis. **U**n̄ Hiero.
 in epla: Libēter nūc tormēta patior
 vt futura mihi gla seruet. **H**odo q̄tēs
 aliquē dolorē patiēter sustines: et si mil-
 lesies dolorē sentires in ocl̄o vl̄ d̄ctib; p̄
 ql̄bet vice et ernū p̄miū possidebis. Et
 illd̄ p̄miū excedit oēs t̄bulatōes. Apt̄s
 Rho. viii. Nō s̄z cōdigne passioēs zc.
Scd̄o confortat nos spūs sc̄s p̄ h̄ donū ad
 vincēdū diabolū. Jac. iiii. Resistite dia-
 bolo z fugiet a vob; **I**te ad p̄tēdū mū-
 dū. Jac. iiii. Amiciā h̄ mūdi inimici-
 cia ē dei. qz amīc⁹ h̄ s̄li inimic⁹ est dei
Ista v̄ba s̄z multū terribilia amatozib;
 h̄ s̄li. qz nō p̄t duob; dñis fuire. **S**z
 dicēs. quō vincit mūd⁹. Hoc docet Au-
 g⁹. dicēs **L**ōcupisce qd̄ p̄misit oīp̄tēs
 expauesce qd̄ minat oīp̄tēs. z sic viles-
 cit om̄is mundus. Tertio confortat ad

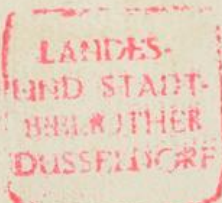

Spiritus Sancti xxx

des aliqua pulchra. z gustas dulcia: p
 hoc intelligere cogitare debes eterna.
Bernardus. Dulcedo oim creaturaru si
 quis iuste aduertit: nihil est aliud nisi q
 ad illa et nam dulcedinem nos inuitat.
 Et illud donu expellit peccatu gula. qz
 per donu spiritus sancti sumimus cibuz
 z potum. z ytimur creaturis dei ad ho
 nozem ipsius z utilitatem nostra. Et sic
 refecat supfluitas gula. **S** Septi
 mu donu est donu sapie. i. goetlich wis
 heyt. Et sciendu q sapia dr quasi sapi
 da scientia. z per hoc donum spiffance
 dat nobis sapere celestia que dulcedo p
 cellit omnem dulcedinem totius mun
 di. **Uñ Basilius.** Dulcedo melliflua
 dulcedo mirada. qz dulce es in medita
 tione. sz dulcior in oioe. dulcissima i co
 templatione. Sed supdulcissima in be
 atitudine. imo rata dulcedo est in etna
 patria q est inexplicabilis z intminabi
 lis. **Uñ** tanta est dulcedo: q si celu ape
 rireretur. z minimuz gaudiu alicuius san
 cti parui videretur: quis a nobis remo
 ta sunt tamen totus mudus sufferre no
 posset **S**i possibile esset tunc nullu cor
 a deo triste eet quin letificaretur: nec ali

qua pena tam amara quam homo sen
 tiret siue ignem siue aquam bullientem
 immo nec ipsam mortem corporalem.
Quid tunc erit cum nos illic venerim
 et cum deo z omnibus sanctis gaudeb
 mus. **Deum** videre est ita delectabile:
 q **Augustinus** dicit q potius vellet ee
 in inferno z deum videre: qz in celo z ei
 visione carere. **Uñ ps.** Quonia mille
 anni ante oculos tuos tanqz dies hester
 na que preterijt. Et illud donum expel
 lit peccatum luxurie. quia fm **Gregoriu**
Gustato spiritu desipit oim caro. **Au**
gustinus dicit sic. Gaudium diuine dul
 cedinis non degustas. si carnali delecta
 tione cor maculas.

Tractatus de septem donis spiritus
 sancti explicat **E**t per consequens rotus
 liber **D**iscipuli de eruditione christifideli
 um. arte et impensis viri solertis **Her**
manni hūgardt de **R**et Wūch **L**onic
 nup impfusus iuxta antiquu foru in do
 mo vulgariter nūcupata. tzo dem Wyl
 den man **A**nno salutis nre **D**.cccc. lxxvi
 sexto **K**alēdas **N**ouembriis

sq hñ sciam
 utis z male
 uñ. Quis
 videt iustitiam
 ut sibi nequ
 deoem? gratia
 Eccl. xxx. Quia
 uno penes
 solat esse z fieri
 Et illud donu
 atiaz. Et hoc
 i colu coluit tere
 a ppetere. qz tere
 om vira qz sibi ad
 s. in mortem p
 o derunt duntaxat
 ut trāfferi ad ali
 es cu dormit ubi
 morte spius no
 unt rōem de ipis
 possessa. z qis ex
 ullimū qz rātem
 d celstia pducat
 u vilius in hac vi
 facit opa volūta
 xte. qz facit deo
 Beati mortu qui
 acit ipam mortem
 hēo sa in colūta
 Item post mortem
 ut. **Uñ** **B**er
 nardus ppter requie
 em. optima p
 ien? li. iij. **D**e
 gis est qz moss. in
 loyn viuit in sū
 est donu itellectu
 Per illud donu
 e donu nob tū
 radu ē z latitudi
 gnoscim? qz p
 i possit aduocū
 ena create. **P**
 atum z sapie
 ac ē volūta
 illigim? **E**ñ